ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
1er FEVRIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 125 ֆր. Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12330
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.330

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ

13 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒՍ

Հիւս. Իրլանտայի ներքին կացութիւնը խիստ ծանրացաւ շաբաթավերջին, երբ Լոնտոնտէրրիի մէջ անգլիական ուժեր քաղաքացիներու վրայ կրակեցին՝ սպաննելով 13 երիտասարդ եւ վիրաւորելով նոյնքան թիւով անձեր, որոնցմէ երկուքը կին:

Կիրակի օր, հակառակ կառավարական արգելքին, քանի մը հազար կաթողիկէ Իրլանտացիներ խաղաղ ցոյց մը կատարած են: Բանակը պաշարման վիճակի տակ առած է թաղը եւ երբ թափօրը կը մօտենայ անգլիացի զինուորներուն, այս վերջինները, համաձայն ականատեսներու, կրակ կը բանան տողանցողներուն վրայ:

Ընդվզումը մեծ է եւ շատեր Կիրակի օրուան միջադէպը «Ջարդ» կ'որակեն ըսել տալով, թէ ցուցարարները զինուած չէին եւ պարզապէս կ'ուզէին բողոքել անօրինական ձեւով ձերբակալուած եւ բանտարկուած Իրլանտացիներուն համար: Այս վերջինները քանի մը հարիւրէ աւելի են:

Անգլիական իշխանութիւնները դեռ որեւէ մեկնաբանութիւն չեն կատարած Կիրակի օրուան միջադէպին շուրջ, թէեւ զինուորները կը պնդեն, թէ կրակ բացած են, երբ ցուցարարները քարկոծել սկսած են զիրենք: Կ'ըսեն նաեւ թէ իրլանտացի ահաբեկիչներ տանիքներէ գնդակ արձակած են իրենց վրայ:

Իրլանտայի դէպքերէն ի վեր առաջին անգամ է, որ այսքան արիւնալի միջադէպ մը կ'արձանագրուի՝ ընդհանուր զայրոյթ ստեղծելով բնակչութեան եւ, նոյնիսկ անգլիական որոշ շրջանակներու մօտ:

Միջադէպէն անմիջապէս ետք Ռ. Ֆոքնըր, Հիւս. Իրլանտայի վարչապետը, ամբողջ պատասխանատուութիւնը ցոյցը կազմակերպողներուն վրայ ձգեց յայտարարելով, թէ կառավարութիւնը նման միջադէպերու առաջքն առնելու մտադրութեամբ էր, որ արգիլած է բոլոր ցոյցերն ու բողոքի տողանցքները:

Ցամենայն դէպս խրամատը աւելի լայնցաւ կաթողիկէներու եւ Անգլիացիներու միջեւ: Իրլանտայի Ազատագրական բանակը յայտարարեց, թէ «ոչ մէկ անգլիացի զինուոր ողջ պիտի ձգուի», այլ խօսքով ահաբեկչական արարքները պիտի սաստկանան:

Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետը՝ Ճէք Լինչ յարաբերութեան մէջ մտաւ Հիթի հետ՝ «բացատրութիւններ» պահանջելու համար Կիրակի օրուան միջադէպին մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԼԹԱՅԻ բանակցութիւնները դժուարութեանց կը բախին: Մինթոֆ Մալթա վերադարձաւ յայտարարելէ ետք, թէ «երկու քայլ առաջ, մէկ քայլ ետ» կ'երթան բանակցութիւնները:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Ֆրանսայի Արտաքին փոխնախարարը յայտարարեց, թէ «Ֆրանսա միշտ պատրաստ է զէնք յանձնելու իր դաշնակիցներուն»: Լիփովսկի այդ առթիւ թուեց Յունաստանն ու Թուրքիան:

ԼԱԹՈՒԻԱՅԷՆ 17 համայնավար Լաթուիացիներ բաց–նամակ մը յղած են Ֆրանսայի, Եուկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ, Սպանիոյ եւ Աւստրիոյ Համայնավար կուսակցութիւններուն՝ խնդրելով այս վերջիններէն օգնել իրենց, որպէսզի վերջ տրուի Պալթեան երկիրներու ռուսացումի քաղաքականութեան: Նամակը ստորագրած են լաթուիացի պատասխանատու անդամներ: Նամակագիրները կը շեշտեն, թէ իրենց երկրին մէջ բարձրագոյն պաշտօններու գլուխ կը գտնուին Ռուսեր միայն: Նամակը հրատարակուեցաւ շուէտական թերթի մը մէջ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ սկսեալ գիները պէտք է ցուցադրուին, Ելմտական նախարարութեան որոշումով:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ որոշեց քաշուիլ անգլիական Հասարակապետութենէն, որովհետեւ Մեծն Բրիտանիա կը պատրաստուի ճանչնալ Պանկլա–Տէշը:

ՖՐԱՆՍԱ 9ի դէմ 14 կէտով պարտուեցաւ Իրլանտայէն, ռկպիի «Հինգ Ազգերու Շրջան»ի հանդիպումին, որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր, Քոլոմպ:

ՁԻՒՆ–ՁՄԵՌԸ յանկարծ գլուխը ցցեց Կիրակի օր եւ Փարիզի վրայ ձիւնեց, մինչ ջերմութիւնը զէրոյէն վար 5–6ի կ'իջնէր: Երկուշաբթի Ֆրանսայի ամէնէն «տաք» քաղաքն էր, Քաննը, ուր 2 կ'ընէր: Ճամբաները վտանգաւոր են, մշուշ եւ սառ կը դժուարացնեն կառքերու երթեւեկը:

ՄՈՇԷ ՏԱՅԵԱՆԻ դէմ յարձակումները կը շարունակուին խորհրդարանի մամուլին մէջ: Ձախ թերթեր մանաւանդ «յայտնութիւններ» կ'ընեն զօրավարին սիրային կեանքին մասին:

COMMUNIQUÉ DU SYNDICAT DE LA PRESSE PARISIENNE

Le Syndicat de la presse parisienne qui n'a pas ménagé ses efforts pour éviter cette conclusion dramatique, déplore l'arrêt de parution de « Paris-Jour », journal dont la progression constante n'a pas suffi à assurer le nécessaire équilibre financier.

Cet arrêt de parution est une douloureuse illustration des difficultés économiques qui atteignent profondément la presse et plus particulièrement les journaux quotidiens.

La presse quotidienne traverse, en France, comme dans beaucoup de pays, une crise grave dont l'origine tient au développement des moyens d'information audiovisuels qui, d'une part, incite une partie de public à se satisfaire d'une information fragmentaire et fugitive et lui évite l'effort de la lecture et de la réflexion et qui, d'autre part, par le prélèvement sans cesse plus important que la télévision opère sur un marché publicitaire restreint, réduit les ressources grâce auxquelles les journaux peuvent vendre leurs exemplaires à un prix accessible à tous.

Pour ne pas gêner l'action gouvernementale dans ses efforts, pour freiner la hausse générale des prix, le syndicat de la presse parisienne a demandé aux journaux de différer la modification de leurs prix de vente alors que ceux-ci sont restés constants depuis 1968. Ainsi, le syndicat a fait accepter de lourds sacrifices aux journaux. Cependant, le gouvernement annonçait que dès que les nouveaux prix de vente entreraient en application un prélèvement annuel de 30 millions de francs serait fait sur les recettes de l'ensemble de la presse par une augmentation des tarifs postaux fixés pour l'acheminement des journaux et publications.

Cependant, tandis que les prix de revient s'élèvent constamment, le contrat de programme intervenu entre l'Etat et l'O.R.T.F. conduit à une réduction déjà trop forte et sans cesse plus dangereuse des recettes publicitaires de la presse.

×

Les assemblées parlementaires se sont émues de cette situation qui, en poussant à des concentrations et à des disparitions de titres, tend à réduire puis à faire disparaître cette pluralité d'expression de la pensée politique qui est à la base de la vie démocratique.

Le Parlement a, par le vote d'un amendement, demandé au gouvernement des dispositions tendant à améliorer le régime fiscal des entreprises de presse, afin notamment de faire disparaître les distorsions existant en matière de taxe sur la valeur ajoutée et de versement forfaitaire sur les salaires.

La commission des Finances du Sénat, consciente qu'il fallait prendre des mesures d'urgence, avait proposé un amendement permettant de placer par décret les entreprises de presse au taux 0 en matière de TVA. Cette mesure aurait précisément porté remède aux distorsions regrettées par le Parlement et qui jouent contre les journaux vivant le plus difficilement et fait en outre disparaître la taxe sur les salaires que les journaux sont parmi les rares entreprises à acquitter encore.

Le gouvernement ayant fait obstacle à cet amendement a créé deux commission d'études.

×

Cette situation économique conduit les entreprises de presse à rechercher des réformes de structure qui assurent une meilleure situation financière, tout en évitant une permanente ascension des prix de vente.

Ces réformes peuvent entraîner dans certains cas des modifications des conditions de travail et des réductions de personnel génératrices de chômage, regrettables sur le plan professionnel, douloureuses sur le plan humain, et qui créent des situations dramatiques.

Le Syndicat de la presse parisienne demande au gouvernement de prendre conscience de ses responsabilités en ces difficiles circonstances et, qu'en accord avec les représentants syndicaux du personnel, des mesures soient prises pour assurer — notamment par l'intervention du Fonds national de l'emploi — le reclassement ou la reconversion des collaborateurs de toutes catégories atteints par cette crise.

La situation présente exige non un soutien provisoire et dérisoire à la fois et qui ne peut être individualisé sans nuire à la liberté de la presse, mais la mise en place d'un régime fiscal et économique des entreprises de presse comparable à celui qui existait avant que les conditions actuelles de l'application de la T.V.A. et la taxe sur les salaires, ainsi que l'introduction de la publicité à la télévision aient bouleversé les conditions d'exploitation des journaux.

Alors que les concentrations dans la presse de province ont conduit à une unicité d'expression dans la plupart des régions, la presse parisienne, dans ce qui reste de sa pluralité, est encore par sa diffusion nationale, par l'écho que la qualité de ses analyses reproduites ou commentées propage à travers le pays et à l'étranger, l'un des principaux moyens de diffusion de la diversité de la pensée idéologique et politique. Il appartient à un Etat démocratique d'en assurer la survie, mieux encore de faire en sorte qu'un plus large éventail des opinions puisse, à travers elle, s'exprimer.

×

Par suite de la grève de 24 heures, décidée par le Syndicat des Journalistes, les quotidiens de Paris ne paraîtront pas demain : Par solidarité, « Haratch » ne paraîtra donc pas demain.

ՓԱՐԻԶԻ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ ԼՈՅՍ ՉԵՆ ՏԵՍՆԵՐ ՎԱՂԸ

« ՅԱՌԱՋ » ԵՒՍ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ

Ինչպէս ծանօթ է, օրերէ ի վեր, մանաւանդ՝ Փարի–Ժուռի փակումէն ետք, մամուլի տագնապը շատ ծանր բնոյթ ստացած է եւ Փարիզի Մամուլի Սենտիքային ալ զեկոյցը, զոր կը հրատարակենք քիչ անդին կը պարզէ ամէն բան: Իւմանիթէ Երկուշաբթի օր իր խմբագրականին մէջ կը ծանրանար այս կացութեան վրայ, շեշտելով թէ ինչպէս ճարտարարուեստի մէջ, մամուլի մէջ ալ «մեծը սկսաւ ուտել պզտիկը» եւ այսպէս է որ տեսակէտի մամուլը շատ ծանր հարուած մը կերաւ եւ տարիներու ընթացքին օրաթերթերը իրարու ետեւէ անհետացան:

Խնայողութեան համար էր որ Փարի–Ժուռի տնօրէնութիւնը պաշտօնանկ ըրած էր 33 լրագրող եւ պաշտօնեայ ինչ որ տեղի տուած էր Փարի–Ժուռի անձնակազմին 24 ժամուան գործադուլի հրահանգին Յունուար 27ին: Տիկին Տէլ Տուքա որոշած էր ի պատասխան այդ որոշումին փակել թերթը, որ հակառակ օրէ օր աւելի ընթերցող ունենալուն, մեծ բաց ունի զոր կը գոցէ այլ թերթերու հրատարակութեամբ (Էնթիմիթէ, Նու Տէօ, եւայլն): Այս է պատճառը 24 ժամուան գործադուլին զոր որոշած են Փարիզի լրագրողները Փետրուար մէկի համար եւ որու հետեւանքով օրաթերթերը լոյս պիտի չտեսնեն վաղը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլն ալ նուազագոյնի պիտի իջեցնեն իրենց լրատուութիւնը կամ բնաւ լուր պիտի չտան:

Կիրակի լոյս տեսնող Ժուռնալ տիւ Տիմանշը, արդէն իսկ իր գինը մէկ ֆրանքէն բարձրացուց մէկուկէսի, Ֆրանսայի արեւելեան շրջանի եօթը օրաթերթերը, այսօրուընէ կը ծախուին 70 սանթիմի: Մարտ 13ին հաւանաբար գործադրուին Փարիզի օրաթերթերու յաւելումները, որոնք սակայն բան պիտի չփոխեն քանի որ կառավարութիւնը այդ թուականին կը սպասէ աւելցնելու համար թերթերու փոսթի սակերը եւ տուրքերու այլ կարգադրութիւններ: Վերջին շրջանին արդէն թուղթի, ընկերային տուրքերու սահմանափակ սակին (փլաֆոն) աշխատավարձքերու եւ այլ յաւելումներ շատ ծանր կը կշռեն արդէն օրաթերթերու պիւտճէին վրայ եւ բարելաւումի ոչ մէկ նշոյլ կայ:

Այս մթնոլորտին մէջ է որ Փարիզի օրաթերթերը, ի շարս որոնց « Յառաջ » լոյս չեն տեսներ վաղը եթէ վերջին պահուն նոր կարգադրութիւն մը չըլլայ:

ՕՐՍԻՆԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դեկտեմբեր 12ին, սպասեակը ձին բռնած եւ ռումբերու ծրարը ձեռքին, դիւրութեամբ անցաւ մաքսային քննութիւնները եւ ուղղուեցաւ Սէնթ Հոնորէ փողոցին այն պանդոկը, ուր ժամադրութիւն տուած էր Օրսինիի:

Օրսինի կ'իջնէ նոյն պանդոկը, կ'առնէ ռումբերը եւ յաջորդ օրը կը փոխէ կահաւորուած սենեակ մը Մոն-Թապոր փողոցին մէջ:

1858 Յունուար 6ին, Փիէթրի եւ Կոմէս կը ժամանեն Լոնտոնէն եւ կը հաստատուին Մոնմարթր փողոցի պանդոկներէն մէկուն մէջ: «Եթէ չորրորդ մըն ալ ունենայինք», կը մտածէր Օրսինի:

Երեք օր ետք, մուրացկանի կերպարանքով մարդ մը կը ներկայանար Մոն-Թապորի տունը եւ Օրսինին ցոյց կուտար ոսկի շրջանակով ակնոց մը: Ասիկա գաղտնի նշան մըն էր բժիշկ Պեռնարի եւ Օրսինիի միջեւ. այս անծանօթը պիտի ըլլար խումբին չորրորդ անդամը: Ան կը կոչուէր Ռուտիօ, վենետիկցի ազնուական մը, որ Թշուառութեան մէջ ինկած էր իր քաղաքական գործունէութեան պատճառաւ:

Օրսինի, պահարանէն կը հանէ մետաքսէ սեւ Թաշկինակի մը մէջ փաթթուած ռումբը եւ կ'ըսէ.

— Որպէսզի Իտալիա ազատագրուի, այսպիսի ռումբ մը պիտի նետես Նափոլէոն կայսրին կառքին տակը:

Ռուտիօ նախ կ'ընդվզի այդ ահաւոր ոճիրին առջեւ, բայց կասկածներու տեղի չտալու համար կը յօժարի մասնակցիլ դաւադրութեան:

Կը մնայ գործադրել վերջին հանդրուանը: Օրսինի ամէն օր աչքէ կ'անցընէ Թերթերը եւ ուշի ուշով կը հետեւի կայսեր տեղափոխութիւններուն:

1858 Յունուար 14ի առաւօտուն, Օրսինի վազելով կ'երթայ Մոնմարթրի պանդոկը, ուր կը բնակէին իր ընկերները: Թերթին մէջ կարդացած էր, որ կայսրը եւ կայսրուհին ներկայ պիտի ըլլային Օփերայի բացման հանդէսին:

— Այս իրիկուն ժամը 8ին է. պատրաստ եղէք, կ'ըսէ:

Օրսինի անմիջապէս կ'որոշէ իւրաքանչիւրին տեղը եւ ընելիքը: Մէկական խոշոր ռումբ կուտայ Կոմէսի եւ Ռուտիոյի, մէկ պզտիկ ռումբ Փիէթրիի եւ երկու պզտիկ ռումբ իրեն:

Սակայն պահին վճռականութիւնը կ'իջեցնէ դաւադիրներուն խանդավառութիւնը, որովհետեւ այսքան շուտ չէին սպասեր ճգնաժամին: Օրսինի անմիջապէս դարակէն կը հանէ հին գինիի շիշեր ու գաւաթներ կը պարպուին մեծ գործին յաջողութեան համար:

Իրիկուան ժամը 7ին, Փիէթրի եւ Ռուտիօ կը մեկնին դէպի Մեծ Պողոտաները, ուր արդէն խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր: Ատեն մը ետք, Կոմէս կը միանայ անոնց եւ, ժամը 8էն քիչ առաջ, Օրսինի կուգայ վերջին հրահանգները տալու համար:

Չորս ահաբեկիչները կը մօտենան Օփերայի շէնքին, որ կը գտնուի դեռ Լը Փելըթիէ փողոցին վրայ: Կոմէս եւ Ռուտիօ տեղ կ'առնեն նոյն մայթին վրայ, իսկ Օրսինի եւ Փիէթրի կ'անցնին Օփերայի մուտքին կողմերը, ուր կանգ պիտի առնէր կայսերական կառքը:

Հոն՝ բազմութիւնը աւելի խիտ է, տօնական մթնոլորտ մը կը տիրէ ամէն կողմ: Երիտասարդուհիներ, կիներ եւ մանուկներ կը խօսին ու կը խնդան: Այս անմեղներուն ներկայութիւնը շատ չազդեր մեր խաւարի ասպետներուն վրայ եւ մեր աչքին դատապարտելի կը դարձնէ անոնց արարքը: Կիներու եւ մանուկներու խառնուելով եւ անոնց անմեղ կեանքը վտանգելով չէ, որ մարդ կը հերոսանայ: Անկասկած, որ մեր հայ ահաբեկիչները աւելի վեհ էին ու աւելի մարդկային, որովհետեւ, դահիճ մը պատժելու նպատակով, չէին ուզեր վնասել անմեղի մը:

Յանկարծ, Օրսինի կը նկատէ, որ Փիէթրի իր տեղը չէ: Զայն կը տեսնէ ամբոխին մէջ, որ կը հեռանայ, անհասկնալի նշաններ ընելով: Օրսինի չի գիտեր որ իր ընկերը Փիէթրի արդէն ձերբակալուած է ճարպիկ ոստիկանի մը կողմէ, որ տեղեակ էր իր անցեալին:

Բազմութիւնը արդէն սկսած է ծափահարել: Կը լսուի ձիերու սմբակներուն համաչափ դոփիւնը: Նիզակաւորներու ջոկատ մը կ'անցնի փողոցին մէջէն ու անմիջապէս կը յայտնուի առաջին կառքը, որուն մէջ տեղ առած են պաշտօնական անձեր եւ բարձրաստիճան զինուորականներ: Երկրորդը հաւանաբար պիտի ըլլար կայսերական կառքը:

— Նետեցէ՛ք, կը հրահանգէ Օրսինի իր երկու ընկերներուն, եւ ուրախութեան աղաղակներուն մէջ կը լսուին յանկարծ ահաւոր պայթիւններ: Անոնց պատճառած ցնցումէն կը փշրուին Թաղին բոլոր տուներուն ապակիները, եւ կը մարին փողոցի բոլոր լամբերը: Բոլոր բերաններէն սարսափի ճիչեր կ'արձակուին, ձիերը կը վազեն աջ ու ձախ, կը կոխկռտեն մանուկներն ու կիները:

Վերջապէս լոյսերը կը բացուին եւ կը պարզուի ահաւոր տեսարան մը: Սալայատակին վրայ փռուած են արիւնլուայ մարմիններ՝ մարդերու եւ ձիերու: Կայսերական կառքը պառկած է մէկ կողմի վրայ եւ զայն քաշող ձիերէն մէկուն գլուխը կտրուած է, իսկ միւսին կուրծքը՝ բացուած: Սպաներ եւ պահակներ կը վազեն դէպի կայսերական կառքը եւ զայն կը շտկեն: Կայսրը եւ կայսրուհին վար կ'իջնեն, ողջ ու առողջ: Կայսրուհիին ճերմակ շրջազգեստին վրայ կային միայն արեան բիծեր, իսկ Թեւերուն վրայ Թեթեւ սկրտուքներ:

— Մեղմով մի զրպռիք, կ'ըսէ կայսրը, հող տարէք վիրաւորներուն: Պէտք չէ ժողովուրդը վրդովել:

Ու կայսրուհիին Թեւը առնելով կը բարձրանայ մուտքի աստիճանները ու կը տեղաւորուի իր օթեակին մէջ, անտարբեր երեւոյթով:

Անդին, դեղարանի մը մէջ, կը խնամեն ծանրօրէն վիրաւորուած զինուոր մը: Կայսրը ասիկա լսելով ձգեց օթեակը ու գնաց դեղարան: Զինուորը հոգեվարքի մէջ էր: Կայսրը կուրծքէն հանեց ադամանդեայ ոսկիէ շքանշան մը եւ զայն անցուց վիրաւորի բաճկոնին ու վերադարձաւ իր օթեակը:

Յաջորդ օրը Թերթերը տուին աղէտին հաշուեցուցակը. 156 հոգի վիրաւորուած էին, որոնցմէ 21ը՝ կին եւ 11ը՝ երախայ. իսկ մահացածներուն Թիւը 12 էր: Կայսերական ամոլը ողջ մնացած էր հրաշքով, ռումբերը պայթած էին ձիերուն առջեւ, եւ անոնց մարմինը պատնէշ մը հանդիսացած էր եւ փրկած՝ կայսրն ու կայսրուհին:

Օրսինի իր նետած առաջին ռումբէն ինք վիրաւորուած ըլլալով, չէր կրցած նետել միւս ռումբը. անմիջապէս խառնուած էր բազմութեան, մայթին եզերքը ձգած էր իր զէնքերը, ու նստած էր դրան մը առջեւ: Մարդիկ անմիջապէս մօտեցած էին իրեն, զինք կարծելով զոհերէն մէկը, տարած էին դեղարան եւ խնամած էին իր վէրքերը: Յետոյ կառքի մը մէջ նստեցնելով զինք ղրկած էին իր տունը:

Սակայն չմոռնանք, որ Փիէթրի ձերբակալուած էր մահափորձէն առաջ եւ խոստովանած էր ամէն բան: Այնպէս որ, յաջորդ առտու, շատ դիւրաւ կարելի եղաւ ձերբակալել Օրսինին, Կոմէսը եւ Ռուտիօն:

Օրսինի եւ Փիէթրի մահուան դատապարտուեցան եւ գլխատուեցան 1858 Մարտ 13ին, իսկ Կոմէս եւ Ռուտիօ դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՊԵՏԵՒԻՆԵՐՈՒ ԱՆՍՏՈՅԳ ԱՊԱԳԱՆ

Պետեւինները անհետանալու վրայ են: Անապատի այս հպարտ իշխանները, որոնց համար կռիւը իրենց կեանքի գլխաւոր գործունէութիւնը կը հանդիսանայ, աստիճանաբար կը հեռանան Սաուտի Արաբիոյ արեւախանձ տափաստաններէն՝ երթալ հաստատուելու համար քաղաքները իբրեւ վաճառական, բանուոր կամ աշխատաւոր:

Քաղաքային կեանքի յառաջընթացը մահացու հարուածը կուտայ աշխարհի ամէնէն հին եւ ամէնէն հպարտ հաւաքականութիւններէն մէկուն: Ամերիկացի մարդաբան Փրոֆ. Ժ. Օպերմէյեր, Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն, նկատել կուտայ, թէ Պետեւինները իբրեւ հաւաքականութիւն տեղատուութեան մէջ են. անոնք այժմ հակում ունին նստակեաց կեանք վարելու. ձուլումը աստիճանաբար կը շեշտուի:

Պետեւինները իրենք զիրենք կը նկատեն Մերձաւոր Արեւելքի հնագոյն ցեղը. [illegible] իրենց արմատը կը տեսնեն Ադամի մօտ: Համաձայն ամերիկացի փրոֆեսորին, որ երկար ապրած է Պետեւիններու հետ Եգիպտոսի արեւմտեան անապատին մէջ, անոնք իբրեւ ցեղ կազմուեցան Ք. Ա. 2000 Թուականին. «Կը Թուի, թէ հակամարտութիւններու հետեւանքով հեռացած են իրենց բնակավայրէն՝ հաստատուելով անապատ՝ իրենց կենդանիներուն հետ»:

Պատերազմիկի հոգեբանութիւնը արմատացած է անոնց մօտ. ցեղային ըմբռնումը հետեւեալ ձեւով արտայայտած է անցեալի բանաստեղծ մը. «Մեր կոչումն է յարձակիլ Թշնամիին վրայ, յարձակիլ դրացիներու վրայ եւ, այն պարագային, որ ասպատակելու դաշտ չի մնար, յարձակիլ մեր եղբայրներուն վրայ»:

Պետեւիին համար երկրագործութիւնը անպատուաբեր է. իրեն արժանի գործ մը չէ: Եւ արդէն քիչ մշակելի հող կայ Արաբիոյ Թերակղզիին մէջ — աշխարհի ամէնէն չոր եւ տաք երկրամասը:

Ուղտերը եւ, անապատի ծայրամասերուն ոչխարներու հօտերը, աւանդաբար Պետեւիններու տնտեսական աղբիւրը հանդիսացած են: Ասոնց վրայ աւելցնելու է նաեւ ձին, որսորդութիւնը եւ կողոպուտը:

Պետեւիններու չքացումին առաջին հարուածը հասցուց ուղտը, որքան ալ տարօրինակ Թուի այս: Արդարեւ, իբրեւ փոխադրութեան միջոց եւ իբրեւ ուտելու միս ուղտին դերը եւ արժէքը նուազեցաւ: Արաբները ներկայիս կը նախընտրեն գառնուկի միսը:

Աւանդաբար ուղտը Պետեւիին գլխաւոր սեփականութիւնն է. երկրորդ կարգի վրայ կուգայ իր աւագ զաւակը: Իսկ կինը երրորդական դիրք կը գրաւէ: Պետեւին կը խմէ իր ուղտին կաթը, կ'ուտէ անոր միսը, իր վրանը կը հիւսէ անոր մազերէն, տաքնալու համար կ'այրէ անոր Թրիքը եւ իբրեւ մազի զօրացուցիչ (Թօնիք) կը քսէ անոր մէզը: Անհրաժեշտութեան պարագային կը խմէ ուղտին ստամոքսին մէջ ամբարուած ջուրը՝ սպաննելով կենդանին կամ անոր կոկորդէն քաշելով հեղուկը ցիցի մը միջոցաւ: Ջուրը խմելի է, եթէ մէկ-երկու օր առաջ ամբարուած ըլլայ:

Ուղտը Պետեւիին փոխանակութեան «դրամ»ն է, իր աղջկան օժիտը, իր արե-

ՅԱԿՈԲ ՄՕՐԵՂԲԱՅՐՍ

Իսկ եթէ պատահէր որ ձախող դիպուածներու հետեւանքով դժբախտ մարդ մը գտնուէր որ յանդգնութիւնը ունենար մօրաքոյրներուս մէկուն ձեռքը խնդրելու, այդ անհանդստութիւնը կը հասնէր իր գերագոյն վիճակին: Մեծ մայրիկիս դէմքը կը ստանար դաժան խստութիւն, աչքերը կը փայլատակէին ցասումով, երբ խնդրոյ առարկայ աղջիկը աչքին երեւէր եւ իր իսկ լուռ արհամարհանքէն ընկճուած, սեւ շալը կ'առնէր, գլուխը կը յարդարէր սեւ քօղով եւ կ'ապաստանէր եկեղեցի: Այնտեղ շրթները կը բացուէին եւ կ'աղօթէր եռանդով, որպէսզի դեւը հալածի եւ չարը խափանի:

Այլ սակայն ինք ամուսնացեր էր տասնըչորս տարեկանին, ունեցեր էր տասներեք զաւակ, որոնցմէ մանչերը լիքը կեանքով, կը սպառէին ուրախութեան բոլոր աղբիւրները անյագ խանդով եւ աճապարանքով:

Որովհետեւ ամէնքն ալ դէպի քառասուն տարեկանին կը Թթուէին, կը դառնային խիստ եւ աններող թէ՛ իրենց անձին եւ թէ ուրիշներուն համար:

×

Յակոբ մօրեղբայրս այդ բազմաթիւ որդիներուն մէջ ամենասիրելին էր: Ոչ քոյրերը եւ ոչ եղբայրները կ'ըմբոստանային այդ նախընտրութեան դէմ: Անիկա՝ այսպէս ըսելով՝ ամէնէն յաջողուածն էր մեծ մօրս բազմաթիւ զաւակներուն: Ոչ միայն գեղեցիկ տղամարդ էր, այլեւ կը վաստըկէր առատութեամբ եւ իր վաստակը կը ծախսէր լիաբուռն իր անձին եւ ուրիշներուն զուարճութեանը համար: Իր բոլոր արարքները որոնց արձագանգը կը հասնէր մեր ամբափակ տան մէջ, խուլ հիացում եւ վախ կը ներշնչէին: Երբ հազուադէպ կերպով գար մօրը այցելութեան, ամբողջ Թաղեցին կը հետաքրքրուէր այդ դէպքով եւ տեսակ մը համեբաշխութեամբ դրացիները կը վայելէին այդ մեծ դէպքին բարոյական արդիւնքները: Ընդհանրապէս կուգար Շաբաթ իրիկուն մը եւ Կիրակին կ'անցընէր մօրը հետ: Այդ օրը բոլոր հրուշակ եւ պաղպաղակ ծախողները կը դանդաղէին փողոցին մէջ, հազուագիւտ ձուկ կամ պտուղ վաճառողները շուկայէն կ'երկարէին մինչեւ Թաղերը, կանգ կ'առնէին դրանը առաջ եւ իրենց ապրանքը գովելու համար կը գտնէին նոր ձայներ եւ ասացուածքներ:

Կեանքը արեւի պէս կը մտնէր իրեն հետ տան մէջ: Բակին եւ պարտէզին դռները կը բացուէին, վարագոյրները կը շաչէին տաղաւարներու պէս, դրացիները կը մտնէին կ'ելլէին, մօրաքոյրերս կը հագուէին կը սքուէին եւ տեսակ մը անկախութեան ձգտում կը ստանային, բայց ինչ որ ամէնէն զարմանալին ու հրաշալին էր, այն էր որ մեծ մայրիկիս տխուր եւ կնճռոտ դէմքին վրայ ժպիտը կ'երեւէր: Դողդղացող ժպիտ մը, լիքը յուզումով եւ գորովով, եւ նայուածքը կ'երկարէր տղուն հասակին ի վեր հպարտութեամբ եւ հիացումով: Այդ օրերը զինադադար մը տեղի կ'ունենար կարծես եւ ամէն ինչ կարելի կը Թուէր:

Աղջիկները կ'արտորային խոհանոց ուր երանգներու տոփին հետ հնչուն ծիծաղը կը լսուէր եւ հայրս իր մշտնջենական լրագիրը — որ ընդհանրապէս լայն բացած, կը պահէր վարագոյրի մը պէս դէմքին առաջ — կը ծալէր եւ կը խօսակցէր Յակոբ մօրեղբօրը հետ, մինչ տանը երախաները անձնատուր խելայեղ ուրախութեան, իրենց գրպանները կը ձեռնոտէին, լիքը շաքարով, պիստակով եւ ամէն կարգի արգիլուած պտուղներով:

×

Մինչեւ մեծ մայրիկիս մահը, Յակոբ մօրեղբօրս կինը ոտքը չդրաւ մեր տան սեմին: Աւելի ուշ գիտցանք որ իր կեանքի ամենամեծ փառատենչութիւնը եղած է հաշտուիլ կեսրոջը հետ: Բայց մեծ մայրիկս ոչ միայն մնաց անհաշտ, այլ եւ երբեք չհանդուրժեց որ անոր խօսքն ըլլայ: Այդ կինը տեսակ մը վտարեալ, անիծեալ արարած էր որուն խօսքն իսկ ընել չարիք կը հրաւիրէ: Քանի տարիները անցան, փոխանակ մեղմանալու՝ աւելի եւս հաստատուեցաւ իր այդ կարծիքին իրաւացիութեան մէջ, քանի որ այդ սիրով ամուսնութիւնը ամուլ մնաց եւ Յակոբ մօրեղբայրս մնաց անզաւակ: Հետզհետէ նաեւ մօրեղբօրս դէմքին վրայ ալ սկսան գծուիլ խորշոմներ, նման մօրը խորշոմներուն եւ անոր դէմքն ալ սկսաւ մթագնիլ տխրութիւնով: Իր որդեզրկութիւնը վերապրեց Թերեւս մօրը անէծքին: Իրողութիւնը այն է որ հետզհետէ իր կենսուրախ շէնութիւնը մարեցաւ, հետզհետէ աւելի ցանցառ կերպով եկաւ իր մօրը այցելութեան եւ վերջապէս դադրեցան այդ այցելութիւնները:

×

Ամէն տարուան Նախօրեակին՝ յոյս կը ծնէր մեծ մօրս յուսահատ հոգիին մէջ: Առանց բացուելու իր ակնկալութիւններուն մասին, տանը մէջ կը հրամանագրէր հիմնական մաքրութիւն:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(2 – Շար.)

նին գինը՝ համաձայն օրուան չուկայի սակին։

Անապատի զաւակներուն համար մար– դուն մարմնին բոլոր մասերը իրենց ար– ժէքը ունին։ Ասիկա կը հիմնուի Աստուա– ծաշունչի խօսքին վրայ — ակն ընդ ական, ատամ ընդ ատաման եւ հոգի ընդ հոգ– ւոյն։ Մարդու մը կեանքին «գինը» մօ– տաւորապէս 200 ուղտի արժէք ունի։

Եթէ Պետուի մը վիրաւորէ ուրիշ խումբի պատկանող անձ մը, պէտք է վճարէ անոր համապատասխան գինը՝ ճշդուած աւանդական օրէնքով։ Փոխ–վրէժը կամ հատուցումը միակ օրինական միջոցներն են լուծելու համար հակամարտութիւնը։

Եթէ խմբական սպանութիւն կատար– ուի՝ փոխ–վրէժի արարքը նոյնպէս հա– ւաքական նկարագիր կը ստանայ։ Այսու– հանդերձ մահափորձ կատարողը միշտ չէ որ կ'ենթարկուի իր ճակատագրին։ Պե– տուին սա ձեւով կը տրամաբանէ.— Եթէ ես լաւագոյն անձը սպաննեմ հակառա– կորդ խումբէն՝ գիս չեն սպաններ, այլ կը մեռցնեն իմ խումբիս լաւագոյն ան– դամը»։

«Անապատի օրէնքին» հետ կապ չունե– նար, երբ ոճրագործը ձերբակալուի եւ բանտարկուի ոստիկանութեան կողմէ։ Վրէժը պէտք է լուծուի անձնապէս, այ– լապէս կռիւը կը շարունակուի։ Անապա– տի «վէնտեթթա»ներ եղած են, որոնք մինչեւ 40 տարի տեւած են։

«Անապատի օրէնքին» մէջ մութ ծլուած կէտեր գոյութիւն չունին։ Եթէ, օրինակ, անձ մը իր խումբին պատկանող ուրիշ անձ մը սպաննէ (այս պարագային փո– խադարձ սպանութիւնը պարտադիր չէ), ոճրագործը կ'արտաքսուի ցեղախումբէն, ինչ որ մահուան համազօր երեւոյթ մըն է։ Այս պարագային երեք օրինակով պաշ– տօնագիր մը կը պատրաստուի, որով ցե– ղախումբը այլեւս պատասխանատու չի նկատեր ինքզինք անձին «արիւնի պարտ– քին» (պատուի խնդիր է) եւ, երկրորդ, հեռացուած անձին ընտանիքը չի կրնար հարսնցու ունենալ ցեղախումբէն։ Պաշ– տօնաթուղթին օրինակին մէկը կը յանձ– նուի ենթակային, երկրորդը՝ շրջանի նա– հանգապետին, իսկ երրորդը իբրեւ փաս– տաթուղթ ի պահ կը մնայ ցեղապետին մօտ։

Այրը թագաւոր է անապատի ընկերու– թեան մէջ։ Երախաները կը խնամեն կեն– դանիները, կիները կը լարեն վրանները, իսկ այրերը կը նստին բոլորաձեւ սուրճ, թէյ խմելու եւ պատմութիւններ լսելու, բանաստեղծութիւններ արտասանելու եւ իրենց յարձակումներու ծրագիրը մշակե– լու համար։

Ահա այս ժողովուրդն է, որ այսօր քա– ղաքենակ դառնալով դատապարտուած է կորսնցնելու իր ինքնատիպութիւնը։ Յոր– դանանի Պետուիներուն 13 առկոսը արդէն նստակեաց դարձած է, թէեւ միշտ ցեղա– յին հիմունքներով կ'առաջնորդուի։

Թ. Ա. Թ.

ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Չորեքշաբթի Յունուար 19ին, Սէն Ժորժ սրահին մէջ առիթը ու– նեցանք ունկնդրելու երիտասարդ հայ դաշնակահար Րաֆֆի Արզումանեանի մե– նանուագը։

Ամէն անգամ որ ներկայ կ'ըլլանք հայ արուեստագէտի մը ելոյթներուն, չատ բնականօրէն մեր ունկնդրի ուշադրութիւ– նը եւ հայրենասիրական զգացումները մտերմօրէն կը շաղկապուին։ Րաֆֆի Ար– զումանեան անկասկած կ'արդարացնէ մեր այս հոգեկան ապրումը։ Ան չնորհիւ մի– ջավայրի անմիջական առողջ ազդեցու– թեան՝ Հայ մըն է բառին բուն իմաստով հակառակ անոր որ կը պատկանի այն սերունդին, որուն համար հայ հայրենիքը կը պատկերանայ միայն գիրքերու, նկար– ներու եւ դասախօսներու վկայութիւննե– րուն միջոցաւ։ Սակայն իրմէն զօրաւոր է ազգային գիծը եւ իր երաժիշտի բնական ձիրքերուն եւ յատկութիւններուն մէջ կայ մասնիկ մը հայ հանճարէն։

Փոքր տարիքէն սկսած է իր երաժշտա– կան ուսումները Ալժէի երաժշտանոցը, եւ նոյն ատեն յաջողութեամբ տարած ու պսակած է իր դպրոցական ու համալսա– րանական ուսումները տիրանալով իրա– ւագիտութեան լիսանսին։ Շուտով իսկ կ'ընտրէ դաշնակը իբր մենանուագիչ եւ սենեկանուագ։ Յետոյ Մարսէյլ, երկա– րաչունչ աշխատանքներէ վերջ, կ'արժա– նանայ համերգի «լիսանս»ին ու ապա կը վերջացնէ իր երաժշտական ուսումները «վիրթիւոզիթէ» դասարանով։

Այս բացառիկ յաջողութիւններէն յե– տոյ, Րաֆֆի Արզումանեան կը սկսի տալ մենանուագներ հարաւային Ֆրանսայի զանազան շրջաններու եւ քաղաքներու մէջ։ 1969ին Գասթըլէի մէջ, ամառնային Փառատօնի հանդիսութեանց առիթով. այս տարի եւս հրաւիրուած է։ 1970ին Թուլոնի մէջ, կ'արձանագրէ արժանաւոր յաջողութիւն մը։ Նաեւ Արաէչ նահանգի մէջ յաճախ կը նուագէ «Ռոմբոնի երա– ժշտական ժամերուն»։ Րաֆֆի Արզու– մանեան նուագած է նաեւ ուրիշ քաղաք– ներու մէջ։

Մամուլը իր մասին կը գրէ. «... երա– ժշտութեան խոր մտասեւութիւն մը...» (Լա Ռեփիւպլիք)։ «... Բացառիկ ուժ եւ քաջերաժշտութիւն. Րաֆֆի Արզու– մանեանի հետ դաշնակը կը դառնայ երա– ժշտախումբի մը ներդաշնակ եւ չքեղա– կերտ արուեստակութիւն...» (Փրոկրէ տը Լիոն)։

Իսկ գալով այս վերջին մենանուագին Մարսէյլի մէջ, «ԼըՄերիտիոնալ» թերթը իր երաժշտական քննադատի գրիչով կ'ը– սէ ի մէջ այլոց. «... Րաֆֆի Արզու– մանեան ունի լաւ արուեստագիտութիւն եւ երաժշտական գնահատելի յատկու– թիւններ. կը մնայ կատարելագործել իր յօրինուածութիւնը եւ ձեռք բերել աւելի փորձառութիւն եւ հասունութիւն, որոնք անկասկած պիտի զարգանան ժամանակին հետ, նկատի առնելով իր հարուստ պա– չարը. Րաֆֆի Արզումանեան դատ. ար– ժանաւոր եւ պատուաբեր յաջողութիւն մը եւ սկզբնական շրջանի մը համար ընդ– հանուր տպաւորութիւնը նպաստաբեր է»։

Ահաւասիկ երիտասարդ դաշնակահարի մը առաջին քայլերն ու տարիները այս չափազանց դժուարին ասպարէզին մէջ։

Մեր ջերմ մաղթանքը պիտի ըլլայ, որ այսօրուան խոստումներն ու յաջողու– թիւնները վաղը դառնան կատարեալ յաղ– թանակներ։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Բնութեան օրէնքով տարի մըն ալ իր քղանցքները հաւաքեց ու չուեց պատմութեան գիրքը։ Արդեօ՞ք ան բարիք մը բերաւ համայն մարդկութեան ու մա– նաւանդ մեր ազգային կեանքին ու տուն– չերուն։ Պատմութիւնը արձանագրած է արդէն անոր դիմագիծն ու էութիւնը եւ մեզի չիյնար գինքը դատելու։ Իսկ եթէ ամփոփուինք մեր գաղութին ուրուագծած պատկերին վրայ, ակամայ պիտի հաստա– տենք թէ անցնող տարուան ընթացքին եւս առհասարակ թուլութիւնն ու անտարբե– րութիւնը տիրապետող հանդիսացած են ու լճացած վիճակը շարունակուած է։ Անշուշտ, պատճառները բազմաթիւ են ու հարկ չկայ զանոնք վերլուծելու։ Այսու– հանդերձ, սփոփարար պարագաներ եւս եղած են գոհունակութեան զգայնու– թեամբ պարուրելու մեր ներաշխարհը։ Ահա առոնցմէ գլխաւորը կը հանդիսանայ մեր դպրոցը, որ իբրեւ լուսատու ճրագ, տասնեակ տարիներէ ի վեր Մեսրոպեան տառերու կախարդիչ ազդեցութեամբ կը լուսաւորէ մեր երախաներուն մտքերն ու կ'օժտէ զիրենք ախտամերժ զօրութեամբ, իրենց Հայու դիմագիծը անաղարտ պա– հելով ուծացման վտանգներէն։

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի տեղւոյս մաս– նաճիւղը իր գործունէութեան առանցքը դարձուցած է իր դպրոցը, որու գոյատեւ– ման ու զարգացման համար ջանք չի խնա– յեր, ըլլայ բարոյական թէ նիւթական։ Անշուշտ ապարդիւն պիտի մնային իր զո– հողութիւնները եթէ առոնք բախէին ծը– նողքներու անտարբերութեան։ Բարե– բախտաբար, ազգային ոգիով տոգորուած ծնողքներ չեն պակսիր, որոնց գիտակ– ցութեամբ 30 երախաներ կ'օգտուին հայե– րէնի դասաւանդութիւններէն։ Անտարա– կոյս այս թիւը անբաւարար է եթէ նկա– տի առնենք մեր գաղութին համրանքը եւ դպրոցին անցեալ վիճակագրութիւնները։ Սակայն, ատով ալ կը մխիթարուինք։

Կապ. Խաչի վարչութիւնը այս տարի ալ կազմակերպած էր Մանուկներու Օրը, ու– րախացնելու եւ քաջալերելու համար ե– րախաները։

16 Յունուարի Կիրակի կէսօրէ ետք, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահը կար– կանդակներով ու ըմպելիներով բեռնաւոր սեղաններ ամբողջութեամբ գրաւուած էին աշակերտներու ծնողքներով եւ ազգային կրթութիւնը գնահատողներով։

Երախաները ուրախ–զուարթ կը սպա– սէին իրենց չնորհներն ու սորվածները ցոյց տալու պահէն։ Վերջապէս, ուսուց– չուհի Տիկ. Մառի Կարապետեան բանալով հանդէսը, Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կող– մէ ամանորեան չնորհաւորութիւններ ու մաղթանքներ մատոյց հանդիսականնե– րուն եւ դրաւոր՝ չեշտեց թէ Հայութիւնը դարերու ընթացքին կրցած է ապրիլ ու տոկալ, չնորհիւ իր գիրերուն ու լեզուին։ Այժմ ունինք հայրենիք մը որ պարծանքն է Հայութեան։ Պէտք է ամէն գնով աշխա– տիլ Հայ մնալու, կառչելով հայկ. բար– քերուն, եւ մեր զաւակները դաստիարա– կելով այդ ոգիով։

Ապա, հրաւիրեց Պր. Մեսրոպ Պայըն– տըրեանը քանի մը խօսք ընելու։ Տեղւոյն եկեղեցւոյ վարչութեան քարտուղարը որ երբեք չէ զլացած զօրավիգ կանգնելէ դպրոցին, իր հիւթեղ ատենախօսութեամբ ծանրացաւ հայկ. դպրոցին վերապահ– ուած անուրանալի դերին վրայ։ Աւելի քան անհրաժեշտ համարեցաւ որ ամէն ոք քաջալեր հանդիսանայ այդ նուիրական պարտականութեան, օտար հորիզոններու տակ հասակ նետող մատաղ սերունդը ու– ծացումէ փրկելու համար։

Դրուատիքը ընելով հայ կնոջ առհաւա– կան առաքինութիւններուն, ջատագովեց ի մասնաւորի Կապ. Խաչի ստանձնած ծանր պարտականութիւնը հայապահպան– ման դետնի վրայ եւ իր անդամներուն անձնազոհութիւնը։

Եւ ահա, երախաները բեմին վրայ։ Հա– մարձակ ու անխախ, կ'երգեն յաջորդա– բար, «Իմ հեռաւոր Հայրենիք», «Ծիծեռ– նակը բոյն է չինում», «Սարերդ ծաղկել», «Երեւան՝ դարձած իմ Էրեբունի», «Ով Մեծասքանչ», «Արեւի չողին տակ», «Ես լսեցի մի անուշ ձայն», «Ծիտը ծառին», «Հիւսիս Արեւելք» եւ «Արեւը թիվում ելաւ» խմբերգները։

Ասոնց կը յաջորդեն արտասանութիւն– ներ։ Փոքրիկները քաղցր թոթովանքով, մեծերը աւելի վարժ ու ինքնավստահ։

Նաեւ տրամախօսութիւններ Յ. Պա– րոնեանէ՝ «Սեղրակ աղան», Նոէլ եւ Րաֆֆի Պառաւեաններու կողմէ։ Յետոյ պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն, դերակատարութեամբ Մարօ եւ Սեդա Նաճարեան քոյրերուն։

Կաղանդ Պապան, մախաղն ուսին, կա– ղանդի իր նուէրները բաժնեց բոլոր երա– խաներուն անխտիր։ Այս տեսարանին մասնակցեցան Դանիէլ Մուրատեան, Ար– չակ Մելիքեան, Ժաքի Պօտուքեան, Նո– րայր Թորոսեան եւ Խաչիկ Պէրպէրեան։

Պարգեւ եւ Կարապետ Սահակեան նուա– գեցին ձեռնադաշնակով (աքորտէօն)։ Ա– չակերտներու երկսեռ խումբ մը վայելչօ– րէն պարեց հայկ. պարեր ղեկավարու– թեամբ Օր. Արսինէ Կարապետեանի։

Միջնարարին խօսք տրուեցաւ նաեւ Պ. Պ. Նուպար Պօտուրեանի եւ Հայկունի Թաչճեանի, որոնք նոյնպէս իւրայատուկ արտայայտութիւններով հայեցի կրթու– թիւնը համարեցան գլխաւոր ազդակը հայապահպանման։

Ընկ. Ալեքսան Մանուկեան խանդավառ– ուած փոքրիկներու առթած այս յուսա– տու երեւոյթէն 500 ֆր. նուիրեց դպրո– ցին։ Ինչպէս նախորդ տարիները, դար– ձեալ, տեղւոյս եկեղեցւոյ վարչութիւնը 100 ֆր. նուիրեց։ Այս երկու նուէրները առիթ ստեղծեցին որ ուրիշներ ալ իրենց ինքնաբուխ նուէրները ընեն։ Գործողու– թիւնը վարեցին Պ. Պ. Պօտուրեան, Պա– յընտըրեան, Թաչճեան եւ Պառաւեան։ Շու– տով գումարը բարձրացաւ 2000 ֆրանքէ աւելի գումարի մը։

Հանդէսը վերջացաւ ուրախ տրամադ– րութեամբ գոհացնելով նախաձեռնողնե– րը, փոքրիկները եւ նուիրատուները։

Յաջողութիւն կը մաղթենք Կապ. Խա– չին, որպէսզի անվհատ չարունակէ իր նուիրական առաքելութիւնը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (155)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Իսկ դուն ի՞նչ ըրիր, հարցուց Մուխ– թար։

— Ես տէր իմ, Սուլթանուհիին բոլոր լաթերը ծայրէ ի ծայր կատարեցի. մի– թէ կրնայի՞ անոր չհնազանդիլ։ Մենք Թրքուհիներս մեր տէրերուն եւ տիրու– հիներուն հաւատարիմ կ'ըլլանք։ Սուլթա– նուհիին բոլոր նախատեսածները եղան. իր երթալէն քիչ յետոյ եկան դուռը զար– կին, ես ալ փախնելով կռնակը կոխեցի եւ հոս անցայ...։

Ասիկա ըսելէ յետոյ Տիգրան խօսքը ընդմիջեց եւ սուր ակնարկով մը փաշա– յին երեսը դիտեց։

Ծերուկ ոստիկանութեան տնօրէնը կեղծ սենեկապանուհիին պատմութիւնը այն– քան բնական գտաւ որ անոր համակրալից ակնարկ մը սեւեռեց, որ իր կնոջը ննջա– սենեակին մէջ գեռատի սենեկապանու– հիին վրայ առաջին անգամ սեւեռածէն բնաւ չէր տարբերեր։

Նամանաւանդ այն գիշերը ծերուկ փա– չան բացառիկ հաճոյքով մը նորեկ սենե– կապանուհիին զարուտին սպասած էր եւ յաջորդ օրը Այիշէի դէմ բուռն գայրոյթ մը զգացած էր, երբ Սելիմ իր սենեակը մտնելով ըսած էր իրեն թէ հրապուրիչ սենեկապանուհին փաշային գիտաւորու– թիւնը կռահելով, գիշեր չեղած հանըմէն հեռանալու հրաման խնդրած էր։ Այսօր կը հաստատուէր թէ նորատի սենեկապա– նուհին մեկնելու որեւէ տրամադրութիւն յայտնած չէր, անոր փախուստը եւ Սուլ– թանուհիին քով դետեղումը Այիշէի նա– խանձոտութեան արդիւնքն էր։

Ծերուկ փաշային խորհրդածութիւննե– րը արդէն նոր ընթացքի մը մէջ կը մըտ– նէին։ Իրեն ցանկալի աղջնակը իր տիրա– պետութեանը տակ կ'իյնար, եւ այժմ իր ներողամտութեամբը անոր ա'լ աւելի հա– ճելի պիտի թուէր։ Բայց սատի կը դուշա– կէր թէ անգամ մը որ Այիշէ Սուլթանին դէմ եղած մահափորձի մը մէջ խառնուած էր, իրեն համար այլեւս կորսուած կը նկատուէր։

Տիգրան վաւաշոտ փաշային այս խոր– հրդածութիւնները չուշացաւ կռահելէ, մինչ ծերուկին խորշոմած դէմքին աս– տիճանաբար ստացած պայծառութիւնը իր գուշակածները կը հաստատէին։

Ասոր վրայ Տիգրան ակնարկին կարե– լի եղածին չափ աւելի մեծ հմայք մը եւ ձայնին ալ աւելի քաղցր չեշտ մը տալով, ձեռքերը պաղատագին իրար միացուց ու ըսաւ.

— Տէր իմ, միթէ՞ յանցաւոր եմ փախ– չելուս համար... միթէ՞ յանցաւոր եմ ա– սոնք առնելուս համար... ես, տէր իմ, զանոնք չգողցայ... Սուլթանուհին ինքը նուիրեց ինծ առոնք...

— Լաւ, լաւ յարեց փաշան ներողամիտ արտայայտութեամբ մը։ Բայց վախէն նուաղած այս կինը ո՞վ է։

Տիգրան չուշացաւ յարմար պատասխան մը գտնելու։

— Կիւզէլ հանըմն է, պատասխանեց։

— Ո՞վ է այդ Կիւզէլ հանըմը, պալա– տակա՞ն է։

— Ոչ, տէր իմ, այս ստորուղիին ծայրը բնակող պէյին հարճերէն է։

— Եւ ի՞նչպէս հետդ հոս կը գտնուի։

— Պատմեցի անոր թէ հոս գաղտնի ստորուղի մը կայ եւ ինչպէս որ կը տես– նէք տէր իմ, կնոջական հետաքրքրու– թիւն, ուզեց ստորուղին տեսնել եւ միա– սին հոս եկանք։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ենովայ Բէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Բէշիշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան եւ հարազատները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԼՈՒՏՎԻԿ ԲԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահուան առիթով:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆԹ–ՄԱՐԿՐԻԹԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին Առաջնորդ հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Կիրակի 6 Փետր.:

Եկեղեցական արարողութեանց կը մասնակցի Սէն–Լու Կրան–Ֆէնի եկեղեցւոյ դպրաց դասը իր լրիւ կազմով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Շիշլեան (Նիս) իր ամուսնոյն Յարութիւն Շիշլեանի յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին (սաանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Նոյն տխուր առթիւ Տիկին Մաննիկ Դուրեան (Փարիզէն) 50 Ֆր. կը նուիրէ Ազգասախնամի մտաւորականներու տան (սաանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին եղած են հետեւեալ նուէրները. Այրի Տիկին Ն. Տէրտէրեան 50 Ֆր. իր ննջեցելոց յիշատակին: Այրի Տիկին Ս. Պէքմէզեան 40 Ֆր. իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ: Տիկին Ա. Պալիկեան իր մօր ապաքինման առթիւ 50:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19էն 28

աւելի լաւ օգտուելու համար երկար օրերէ եւ գեղեցիկ օդերէ

Ս. ՆՈՀԱՆ, Սալցպուրկի շրջանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն: Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար: Ամէն տեսակ զուարճութիւններ: Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Փետրուար 15

Սահմանափակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:

Մեկնում Փետրուար 19, Կառ. տը լ'էսթէն

ԱԼՊԷՐԿ ԷՔՍՓՐԷՍով:

Հաւաքուիլ Կառ. տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին) Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի զօրու:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, կիրակի կէսօրէ ետք Սփլանտիտի սրահին մէջ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի, 6 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին նոր ակումբին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր զուլբոցի մանուկներուն կողմէ, նաեւ Կաղանդ Պապուկի նուէրներու բաշխում եւ չարժանկարի ցուցադրութիւն:

×

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

13 Փետրուար Կիրակի օրը Շավիլի Քաղաքապետարանի սրահը

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մանուկներու յարմար չարժանկար

Կը մասնակցի Նայիրի պարախումբը տողանցք Բարեկենդանի տարազներով, դիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կը խնդրուի Շավիլի ծնողքներէ գալ իրենց երախաներով, Բարեկենդանի յարմար դիմակաւորուած:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար՝ փոխան ծաղկեպսակի, Ս. Ծնունդի տօներու առթիւ խղճալինի, եւ ուրախ առիթներով.—

Աւագ սարկաւագներու ձեռնադրութեան առիթով՝ շապիկներու եւ ուրարներու կերպասներուն եւ կարողչէքին համար կնքահայրներու նուէրներ, Պ. Արշամ Պապայեան 500 Ֆր., նաեւ արժէքաւոր պատկեր մը, վերափոխում Ս. Աստուածածնի 18րդ դարու գործ: Պ. Յակոբ Փափազեան 500 Ֆր., նաեւ գեղեցիկ գորգ մը խորանի համար:

Տէր եւ Տիկին Գ. Խաղինճեան իրենց թոռնիկ Մարտիկ Պէրպէրեանի խաչի կընքահայրութեան առթիւ 100 Ֆր., Յ. Գարակէօզեան 10:

Սուրբ Յակոբայ տօնին առթիւ Տիկին Մ. Լուսարարեան Թուլոնարնակ Յակոբ Գալփաքճեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Վ. Գրիգորեան 30, Տէր եւ Տիկին Յ. Աւետիքեան, Տիկիններ Զ. Մանուէլեան, Ծրնտիկեան 20ական, Տիկին Ս. Պաժան Հայկազ Պօղոսեան 10ական:

Նուէր Ե. Պ. Տէր եւ Տիկին Ս. Ճամուզեան, Ա. Յակոբեան 50ական:

Ստեփան Աճէմեանի մկրտութեան ուրախ առիթով Ա. Խաչիկեան, Ժ. Յակոբեան 20ական, Հ. Աճէմեան 10:

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԻՆ

13 Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ ուրախ անակնկալներով լեցուն զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ հաճելի եւ անմոռանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով:

Տոմսերու մասնակցութիւն 20 Ֆր.:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Արշակ Ազատեանէ (Ֆիլատելֆիա) 5 տոլար:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Կիրակի 6 Փետրուար ժամը 15,30ին Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի (7 Փետրուար) իրիկուն, ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ARMENIA MONDIA

17, Rue St. Florentin — Paris (8e)

Tél. : 265-85-57, 628-42-50, 936-19-56

Présente ses meilleurs vœux pour 1972 et vous invite à ses EXPOSITIONS-VENTE « ARMENIE »

A GRENOBLE, 6 RueHector Berlioz, du Jeudi 3 Février au Dimanche 6 de 11 à 21 h.

Vous trouverez pour vos enfants : des nouveaux disques 33 et 45 t., des « Posters » Porte-Clefs, Cartes Postales et de Vœux, Calendriers, Poupées, Albums d'Arts, Livres d'Histoires, Manuels avec disque, Contes et Légendes, Romans, Livres de Chants et Partitions, Timbres etc.

Et pour vous, vos parents et amis : Livres et Disques d'Arménie, Opéra d'*Anouch* » et de « *Tavit Beg* » en coffret, Albums d'Arts.

Et enfin parmi nos nouveautés : Réveils d'Arménie « Sevani » — 45 T. Microsillons d'Adiss Harmandyan de Lévon Katerdjian et Zareh Kassian et Bedik — l'Histoire d'Arménie, reliée plein toile, gravé or fin — Le No 4 de la Revue « Documenti di Architettura Armena » consacré au célèbre couvent de S. Thadee en Iran — Des U.S.A. le 33 T. Stéréo, « Erébouni » de Varoujan Assadourian — Le 33 T. Stéréo de la célèbres chanteuse, tant applaudie dernièrement à Pleyel Loussiné Zakarian — Le 33 T. Stéréo No 3 d'excellentes chansons patriotiques d'Ara Guiragossian.

Nous allons recevoir incessamment : des cassettes Arméniennes, le disque du Festival Folklorique Arménien de Baalbeck, le disque du très bon pianiste Jacques Kodjian, le 4ème disques d'Adiss Harmandyan, etc. etc.

CADEAU PROMOTIONNEL ET PARKING GRATUIT

MERCI ET A BIENTOT

La Direction : LEON TANIELIAN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 3ին Տիկ. Մալխասեանի բնակարանը, 21 Սանթիէ տը Լա Ռու: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի (6 Փետրուար) Հայր. Գալուստեանի բնակարանը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դասախօսութիւն Հայ մշակոյթի մասին Լիւք–Անտրէ Մարսէյլի կողմէ, 12 Մարտին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Սփլանտիտ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին, Փետրուար 20ին:

×

Մանուկներու օրը Վիէնի մէջ Կիրակի Փետրուար 6ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 3 FEVRIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար․ 90 ֆր․ Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար․ 125 ֆր․ Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12331

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — No 12.331

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ

(Զ․ հատորի հրատարակութեան առթիւ)

—o—

Ա․

Նոր ստացանք Սովետական Գրականութիւն ամսագրի 1971ի 12րդ թիւը, որմէ կը տեղեկանանք թէ նոր լոյս տեսած է բազմալատակ եւ մեծանուն հայագէտ Հրաչեայ Աճառեանի Լիակատար Քերականութիւն Հայոց լեզուի, համեմատութեամբ 562 լեզուների հոյակապ գործին վեցերորդ հատորը, որուն համար կ՚ըսէինք թէ տպագրութեան յանձնուեր էր 1967ին (Յառաջ, 23 Յունուար)։

Սոյն ամսագրին մէջ Ալ․ Մարգարեան գրախօսական մը յատկացուցեր է 850 էջէ բաղկացած այդ հատորին, որ «պատկառազդու մի ուսումնասիրութիւն է, որը ծաւալով գերազանցելով նախորդ հատորների մեծ մասին՝ նրանցից արմատապէս տարբերւում է թէ՛ բովանդակութեամբ եւ թէ իր ընդգրկած հարցերի բազմազանութեամբ»։

Լիակատար Քերականութեան 6րդ հատորի նիւթն է ձայնագիտութիւնը կամ այլ խօսքով հնչիւնաբանութիւնը։

Ձայնագիտութիւնը լեզուաբանութեան այն ճիւղն է, որ կը զբաղի ձայնի, յատկապէս մարդկային ձայնի ուսումնասիրութեամբ։

Աճառեան երիտասարդ տարիքէն մեծ կարեւորութիւն կուտար այս հարցին։ Իր ինքնակենսագրութեան մէջ կը գրէ թէ 1898ին գերման նշանաւոր հայագէտ եւ համալսարանի դասախօս Հայնրիխ Հիւբշմանի հրաւէրով Ստրասպուրկ գացած է «լսելու համար իր մօտ հայերէնի ձայնաբանութիւնը»։

Ահա՛ թէ ինչպէս.—

1897ին Փարիզի մէջ տեղի կ՚ունենար Արեւելագէտներու 13րդ համագումարը, որուն կը նախագահէր Հիւբշման։ Աճառեան, որ նոյն տարին Փարիզի Լեզուաբանական Ընկերութեան ներկայացնելով ուսումնասիրութիւն մը լազերէնի մասին՝ ընտրուած էր անդամ սոյն ընկերութեան, արեւելագէտներու համագումարին մէջ կը կարդայ երկու զեկուցում հայերէնի մասին, արժանանալով Հիւբշմանի ջերմ գնահատանքին ու հրաւէրին։

Աճառեան տասնեակ տարիներով ուսումնասիրած է Ձայնագիտութեան ճիւղը, որուն յատկացուցած է իր Լիակատար Քերականութեան 6րդ ստուար հատորը։ «Հայերէնի հնչիւնաբանութեան եւ հնչիւնական – հնչիւնափոխական երևոյթների խոր ամենալիակատար, բազմաբովանդակ ու հանգամանալից ուսումնասիրութիւնն է սոյն հատորը», կը գրէ Մարգարեան։

Հեղինակը երկու առանձին մասերու բաժնած է նիւթը։ Առաջին մասը (էջ 9–385) Ձայնախօսութիւն խորագրին տակ 17 գլուխներու մէջ առանձին խնդիրներու բնոյթն ու էութիւնը բացայայտելով կուտայ ամբողջական պատկերն ու նկարագիրը։

Նախ կը քննէ ձայնը, որ արդիւնք է օդոյ արագութեամբ թրթռումներու եւ ունի չորս յատկութիւն՝ ուժ կամ ուժգնութիւն, բարձրութիւն, երանգ եւ տեւողութիւն։ Յետոյ կը քննէ մէկ առ մէկ ու մանրամասնօրէն կը նկարագրէ խօսողական ու լսողական բոլոր գործարանները, ցոյց տալով իւրաքանչիւրին դերը «խօսողութեան գործողութեան ընթացքում»։

Այնուհետեւ, տառադարձութեան, ուղղագրութեան եւ ձայնաբանական գործիքներուն յատկացուցած է առանձին գլուխներ։ Զանազան լեզուներու ձայնական – հնչիւնական ձեւերը համադրելով համեմատած է իրարու հետ։ Մասնաւոր քննութեան առարկայ դարձուցած է ձայնական դրութիւնը հայերէնի, որ կը պատկանի հնդեւրոպական լեզուներու ընտանիքին։

Հատորի երկրորդ մասը (էջ 389–772) ութ գլուխներու մէջ կ՚ուսումնասիրէ աշխարհի բազմաթիւ լեզուներու եւ ամէնէն առաջ հայերէնի հնչիւնական օրէնքները, լեզուներու պատմական զարգացման ընթացքին ձայներու կամ հնչիւններու կրած փոփոխութիւնները, ի մի ամփոփելով ոչ միայն անցեալի լեզուաբանական մտքի, մասնաւորաբար հնդեւրոպաբանութեան նուաճումները, այլ եւ պարզելով շարք մը հնչիւնափոխութեան երեւոյթներու պատճառները։ Աճառեան մեծապէս հարստացուցած է լեզուաբանական գիտութեան գանձարանը։

Երկրորդ մասի վերջին գլուխին մէջ հեղինակը տեսական քննութեան կ՚ենթարկէ ստուգաբանութիւնը, բառերու ծագումը երեւան հանող գիտութեան էութիւնը, կ՚որոշէ անոր տեսակներն ու եղանակները, կը պարզէ բառերու նմանութեան ու ձայնական օրէնքներու համաձայնութիւնը, կը մերժէ սխալ եւ բռնազբօսիկ ստուգաբանութեան փորձերը եւ ցոյց կուտայ գիտական ստուգաբանութեան ճիշդ ուղիները։

Գրքի Յաւելուածի բաժնին մէջ (էջ 773–842) հեղինակը զետեղած է ցանկը 2345 բառերու՝ քաղուած Արմատական Բառարանէն։ Միաժամանակ քննած է շարք մը բառեր ու ձեւեր, որոնք առաջ եկած են բարբառային, օտարազգի, անստոյգ, տառաձեւերու շփոթութեամբ։ Բացատրած է տարբեր ընթերցումներու կամ գրչութիւններու գործածութեան հանգամանքներն ու պատճառները։

Աճառեանի լեզուն յստակ է եւ դիւրահասկնալի։ «Լեզուաբանական ամենաբարդ հարցերը մեկնաբանած է պարզ ու անպաճոյճ, գիտական – առարկայական լեզուով, բնաւ չի օգտագործել անհարկի օտար ու չինծու բառեր եւ ընդհակառակն, դրանց փոխարէն կերտել ու գործ է ածել հիանալի հայերէն բառ – անուանումներ (տերմիններ)», կը գրէ Ալ․ Մարգարեան, որ կ՚աւելցնէ․

«Լիակատար Քերականութիւնը… բացառիկ երեւոյթ է ոչ միայն հայ, այլեւ համաշխարհային լեզուաբանական գրականութեան մէջ եւ պատիւ է բերում հէնց այն ժողովրդին, որի հարազատ զաւակն էլ ինքը՝ Հրաչեայ Աճառեանն է»։

Մեծ դժբախտութիւն մը սակայն։ Այս աննախընթաց, աննման եւ բազմաթիւ հատորներէ բաղկացած Քերականութիւնը հրատարակուած է բոլշեւիկեան ուղղագրութեամբ, հակառակ հեղինակի բաղձանքին։

Բացի Արմատական Բառարանէն, հեղինակի միւս կարեւոր երկերն ալ տպուած են ոչ–դասական ուղղագրութեամբ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Երեքշաբթի օր, Փարիզի մէջ ոչ մէկ օրաթերթ լոյս տեսաւ — նաեւ Յառաջ — եւ հեռատեսիլ ու ձայնասփիւռ ալ նուազագոյնի սահմանափակած էին իրենց լրատուութեան բաժինը։

Չորեքշաբթի օր ալ Երկաթուղիներու Սենդիքան կ՚որոշէր մասնակցիլ Գասթիյէն Ռեփիւպլիք ցոյցին, որ ընդհանուր բողոք մըն է անգործութեան դէմ։ Արդարեւ օրէ օր աւելի սուր բնոյթ կը ստանայ աշխատանքի պակասը երկրին մէջ։

Երկուշաբթի թէ Երեքշաբթի, ձայնասփիւռէն թէ հեռատեսիլէն զանազան ատուլիններ տեղի ունեցան մամուլի տագնապին շուրջ։ Ոմանք կ՚ուզեն հեռատեսիլի ծանուցումներուն վերագրել թերթերու նիւթական դժուարութիւնները, թէեւ կարելի չէ անտեսել որ 1968ին է միայն որ ծանուցումները մուտք գործեցին հեռատեսիլէն ներս եւ թէ այդ թուականէն առաջ արդէն Փարիզի օրաթերթերու թիւը 28էն (ազատագրման վաղորդայնին) իջած էր արդէն 13ի։

Պարզ է որ մամուլին բեռը ծանր է օրէ օր աւելցած գիներու եւ տուրքերու պատճառներով։ Ինչպէս դիտել կուտար փարիզեան Մամուլի Ընկերակցութեան զեկոյցը, թերթերը գրեթէ միակ հաստատութիւններն են որ դեռ պարտին վճարել աշխատավարձքերու վրայ տուրքը, որ ջնջուեցաւ։

Նիսի քաղաքապետ եւ Կեդրոնի երեսփոխան Ժան Մեդըսէն պահանջած է որ այս հարցը Ազգ․ Ժողովին մէջ ծեծուի։

× Երկաթուղիի շուրջ բանակցութիւնները կը շարունակուին բայց կացութիւնը լաւատեսութեան չի տանիր։ Նոյնն է Ածուխի եւ Ռընոյի բանակցութիւններու պատկերը։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Հիւսիս․ Իրլանտայի արիւնալի միջադէպը, որ, ինչպէս հաղորդած էինք առջի օր, 13 երիտասարդներու սպանութեամբ վերջ գտած էր, պատճառ դարձաւ, որ նոր տագնապ մը ծայր տայ անգլեւիրլանտական յարաբերութիւններուն մէջ։ Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետը՝ Ճեք Լինչ «խորհրդակցութեան առարկութեամբ» Տըպլին կանչեց Լոնտոնի Իրլանտայի դեսպանը։ Ասիկա, ինչպէս ճշդուեցաւ արդէն, դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզում չի նշանակեր, այսուհանդերձ, վատթար վիճակի մը պատկերը կը պարզէ։

Տըպլին պաշտօնապէս բողոքեց Լոնտոնէն «Ջարդ»ին դէմ պահանջելով Անգլիոյ Արտաքին նախարարութենէն, որ վերջ տրուի Հիւսիս․ Իրլանտայի «փոքրամասնութեան» դէմ կատարուող հալածանքներուն։ Տըպլին պահանջեց նաեւ, որ Պելֆասթի այժմու կառավարութիւնը հրաժարի եւ խորհրդաժողով մը տեղի ունենայ լուծելու համար Իրլանտայի հարցը։ Անգլիական ուժերու հեռացումն ալ կը պահանջէ։

Ճեք Լինչ քայլ մը աւելի առաջ երթալով յայտարարեց, թէ նիւթական օգնութիւն պիտի տրուի քաղաքական այն կազմակերպութիւններուն, որոնք խաղաղ ճամբով կը պայքարին Իւլսթէրի (Հիւս․ Իրլանտա) մէջ։

Անգլիոյ վարչապետը, իր կարգին, հաղորդեց անգլիացի երեսփոխաններուն, թէ պաշտօն տրուած է Լորտ Ուիճըրի, Անգլիոյ արդարադատութեան ղեկավար, քննելու Լոնտոնտէրիի եղերական միջադէպին ծալքերը։ Այս կապակցութեամբ նկատել կը տրուի, թէ սպաննուածներէն շատեր զարնուած են կռնակէն։

Աւելցնենք այս առթիւ, թէ առջի օր միջադէպ մըն ալ տեղի ունեցաւ անգլիական Երեսփոխանական Ժողովին մէջ։ Օր․ Պերնատէթ Տեվլին, Հիւսիս․ Իրլանտայի կաթողիկէ երեսփոխան, ապտակեց Արտաքին նախարարը զայն «ստախօս» եւ «կեղծաւոր ոճրագործ» որակելէ ետք հրապարակաւ։ Այս վերջինը փորձած էր չքմեղացնել անգլիացի զինուորներու արարքը։

Պելֆասթի մէջ անգլիացի զինուոր մը ահաբեկումի ենթարկուեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ բոլոր շուկաներուն վրայ տոլարը ինկաւ եւ ոսկին շատ բարձրացաւ առջի օր։ Փարիզի Սակարանը ձոյլ ոսկին 7801 ֆրանքի հասաւ եւ Նափոլէոնը՝ 63,30ի։

ԵԳԻՊՏՈՍ ի վիճակի է նախաձեռնարկ ըլլալու պատերազմի, որպէսզի ազատագրէ գրաւուած հողերը, յայտարարեց Եգիպտոսի վարչապետը Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Նախագահ Անուար էլ Սատաթ Մոսկուա մեկնեցաւ։

ՔԱԹՄԱՆՏՈՒԻ մէջ մեռաւ Նեփալի թագաւորը։ Մահէնդրա 17 տարիէ ի վեր կ՚իշխէր տասը միլիոն Նեփալցիներու վրայ։ Ժողովուրդին համար ան կը խորհրդանշէր Վիշնու աստուծոյ վերամարմնացումը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը՝ Սայէպ Սալամ Փարիզ ժամանեց պաշտօնական այցելութեամբ։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը բացառիկ ընդունելութեան արժանացաւ Փեքինի մէջ։ Խօսակցեցաւ երկու երկիրները շահագրգռող հարցերու շուրջ, որոնցմէ մէկն էր «Արեւելեան Փաքիստանի գրաւումը Հնդիկներու կողմէ»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատկերասփիւռը մէկ ժամուան փաստանկար ժապաւէն մը ցուցադրեց Զինաստանի վրայ։ Ամէն ինչ մռայլ պատկերացուեցաւ։

ԳԻՆԵՐՈՒ պարտաւորիչ ցուցադրութեան առաջին զոհը եղած է Ռիւ Ռոյալի հնադէտ մը, ուր գողերը կրցած են «ընտրել» իրենց առնելիքները ըստ նշանակուած գիներուն։

ԽՈՐՀ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ մեռած է մառաջալ Զախարով, 73 տարեկանին։ Բ․ աշխարհամարտին սպայակոյտի պետ էր Հիւսիս․ – արեւմտ․ ճակատին վրայ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ եւ կինը Լիւքսանպուրկ պիտի այցելեն Մայիս 3ին եւ 4ին, մեծ–դուքսին պաշտօնական հրաւէրով։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ի վեր բարձրորակ կաանսին գինը մէկ սանթիմ իջած է մինչ հացը 5 սանթիմ աճած է։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ միջ – համայնական նոր բանակցութիւններ սկսած են Նիկոսիոյ մէջ, որոնց կը մասնակցի նաեւ Միացեալ Ազգերու փոխ–քարտուղարը՝ Տոքթ․ Կիւյիէ։

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ նախագահ վերընտրուեցաւ միակ թեկնածուն՝ Ֆիլիպէր Ցիրան, ձայներու 99,67 առ հարիւրով։

ՌԱՊԱԹԷՆ 40 քիլոմեթր հիւսիս Քենիթրայի զինուորական ատեանին առջեւ բացուած է 1081 զինուորականներու դատը։ Ասոնք ամբաստանուած են իբրեւ մեղսակից թագաւորին դէմ մահափորձին։ Ծանօթ է որ բուն պատասխանատուները անմիջապէս գնդակահարուեցան առանց դատուելու։

ՍԱՌԱԳՐՈՒՔՑԻ 44 տարեկան կին մը 24 տարուան ամուսնութեան ընթացքին 21 զաւակ ունեցած է։ Վերջինը՝ քանի մը օր առաջ։ Հայրը, որ որակեալ բանուոր է 650էն 950 մարք կը շահի ամիսը (1500 ֆր․), 1000 ֆր․ ալ ընտանեկան նպաստ կը ստանան։ Երբեք արձակուրդի չեն գացած։ Շատ վտանգաւոր կը գտնեն փիլիւլը կամ այլ արգելիչ մեթոտներ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԵՒ ԱՆՅԵՏԱՁԳԵԼԻ ԽՆԴԻՐ

ԽՄԲ·— «Գրական Թերթ»ը իր Յունուար 7ի թիւով հրատարակած է վերոյիշեալ խորագիրը կրող Ֆ· Խլղաթեանի «Նամակ խմբագրութեան»ը: Նամակագիրը կ՚անդրադառնայ դժբախտաբար ընդհանրացած եւ մնայուն ցաւ դարձած հարցի մը — լեզուի աղճատման այս անգամ թարգմանական գրականութեան մէջ: Առաջին անգամ չէ, որ մտաւորականներ պահանջ կը ներկայացնեն լեզուի մաքրութեան ի խնդիր, յատկապէս մամուլի էջերուն մէջ, եւ առաջին անգամ չէ, որ բողոքները կ՚անտեսուին···:

Դեռ վերջերս, Նոյեմբեր 12ին, «Հայաստանի ժուռնալիստների» 4րդ համագումարին, բանասիրական գիտութիւններու տոքթէօր Լ· Հախվերդեան խօսելով մամուլի, ձայն–պատկերասփիւռի լեզուին մասին, նկատել կուտար, թէ առնէ «բաւարար պահանջկոտութիւն հանդէս չեն բերում լեզուական կուլտուրայի հանդէպ: Աղքատիկ է նրանց բառապաշարը, սահմանափակ արտայայտչամիջոցները: Ընդհակառակը երբեմն ընկնում են անհարկի բառաստեղծման, բոլոր բառերն ու հասկացողութիւնները թարգմանելու ետեւից, թոյլ տալով կոպիտ սխալներ, աննաշակութիւն: Մամուլի օրգանները, բոլոր ժուռնալիստները պէտք է հարստացնեն իրենց լեզուական բառապաշարը, գրեն գեղեցիկ լեզուով եւ տպաւորիչ, օգտագործելով Հայոց լեզուի ճոխութիւնն ու զուլալ արտայայտչամիջոցները»: («Սով· Հայաստան», 1971 Նոյեմբեր 16):

×

Վերջին ժամանակներս «Գրական Թերթ»ը իրաւացիօրէն յաճախ է անդրադառնում գրական թարգմանութեան հարցերին: Այս մասին գրող բոլոր յօդուածագիրներն էլ հաստատում են հայերէնի չարահիւսական–ոճական օրինաչափութիւնների ոտնահարման, մեր լեզուի ոգուն եւ ճաշակին խորթ երեւոյթների եւ սխալների առատութիւնը· սխալներ, որոնցով լի են թարգմանական շատ գրքեր: Ժխտելով այդ ասպարէզում իրօք յաջողուած ու որակեալ գործերի առկայութիւնը, միաժամանակ պէտք է ընդունել, որ մեր թարգմանական գրականութիւնը լեզուական առումով դեռեւս շատ թերութիւններ ունի: Խօսքը, անշուշտ, միայն գեղարուեստական թարգմանութեան մասին չէ: Այդ կարգի թերութիւնները դուրս են գալիս սովորական սխալների շրջանակներից եւ մեր լեզուի համար դառնում ընդհանուր չարիք, քանի որ անընդհատ գործածութեան հետեւանքով գրքի կամ լրագրի էջերից թափանցում են կեանք, մտնում ամէնօրեայ խօսքի մէջ, վերածւում օրինաչափութեան եւ սպառնում խաթարել ու խոր աւերածութիւններ կատարել մեր լեզւում: Ասուածը թող չափազանցութիւն չթուայ: Վերցրէք ցանկացած լրագրային յօդուածի կամ թարգմանուած գրքի որեւէ հատուած եւ առանց լուրջ ջանքերի կը գտնէք շարահիւսական տասնեակ, երբեմն հարիւրաւոր օտարաբան կապակցութիւններ: Մենք երկար ժամանակ վիճում ու վիճում ենք օտար բառերի շուրջ, անտեսելով մեր լեզուի մէջ մտնող օտար շարահիւսական կառուցուածքը, մի բան, որը շատ աւելի վտանգաւոր է: Հէնց միայն կապերի ու հոլովական կապակցութիւնների նման անճիշդ գործածութիւնների բազմաթիւ օրինակներ կարելի է բերել մեր մամուլի լեզուից: Ցաւօք նման լեզուով գրւում ու թարգմանւում են նաեւ դպրոցական դասագրքեր, բուհական ձեռնարկներ: (Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն):

Այս երեւոյթի պատճառը պէտք է որոնել միայն թարգմանչական կադրերի մէջ: Թարգմանութեամբ զբաղուող շատ մարդիկ կատարելապէս չեն տիրապետում հայերէնին: Մեր հին, որակեալ թարգմանիչների մի մասն այլեւս չկայ, միւսներն աստիճանաբար թողնում են ասպարէզը, իսկ նոր սերունդը հիմնականում դաստիարակուել է օտարաբանութիւններով լի լեզւով: Վերջին տարիներին Հանրապետութիւնում զգալիօրէն մեծացել է օտար լեզուներ իմացողների թիւը, բայց դրանց մեծ մասը վատ գիտէ հայերէն: Իսկ հայերէնին լաւ տիրապետողների մեծ մասն էլ վատ գիտէ օտար լեզուներ: Ահա թէ ինչո՛ւ այժմ, չնչին բացառութիւններով, մեր մամուլում եւ գրականութեան մէջ տարածուած է բառացի թարգմանութիւնը, *իսկ օտար գրականութիւնը մեծ մասամբ թարգմանւում է ռուսերէնից: Եթէ բենգալերէն, խրուաթերէն կամ լակերէն գրուած գիրքը թարգմանուի ռուսերէնից, դա հասկնալի է, բայց մեր օրերում առնուազն ամօթ է նոյն կերպ թարգմանել անգլիացի, ֆրանսիացի կամ գերմանացի հեղինակներին:*

Գեղարուեստական ի՞նչ մակարդակ պիտի ունենայ եւ հեղինակի ոճի ու գրելակերպի մասին ի՞նչ պատկերացում կարող է տալ նման «թարգմանութեան թարգմանութիւնը»:

Ինչպէս արդէն նշեցինք, այս արատաւոր երեւոյթի պատճառը թարգմանչական կադրեցի *մէջ է: Մենք բնաւ չենք մտահոգւում նման* կադրերի *պատրաստման գործով, մինչդեռ հասել է ժամանակը այդ գործը կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնելու: Հանրապետութեան այն բարձրագոյն դպրոցներում, ուր պատրաստւում են ռուսաց եւ օտար լեզուների մասնագէտներ, հայերէնի ուսուցումը ե՛ւ ծաւալով ե՛ւ խորութեամբ բաւարար չէ: Այդպէս է ե՛ւ Վ· Բրիւսովի անուան Ռուսաց եւ օտար լեզուների մանկավարժական* ինստիտուտում, *ե՛ւ պետական համալսարանի համապատասխան բաժիններում: Արդեօք ժամանակը չէ՞ այդ բուհերից որեւէ մէկին կից ունենալու թարգմանչական ֆա*կուլտետ՝ *համապատասխան բաժիններով: Դա հիմնաւորապէս կը լուծէր նշուած հարցը:*

Եթէ, որոշակիօրէն մասնագիտացուած նման ֆակուլտետ *ունենալն առայժմ դժուար է (եւ իրօք դժուար է) հարցը կարելի է լուծել նաեւ այլ կերպ: Վ· Բրիւսովի անուան* ինստիտուտում երկպրոֆիլ *մասնագէտների պատրաստման որոշակի փորձ կայ, արդէն մի քանի տարի է, ինչ այնտեղ գործում է* ֆակուլտետ՝ *ռուս – անգլիական, ռուս – ֆրանսիական եւ ռուս – գերմանական բաժիններով: Զիլինճարկելով Հայաստանում նման մասնագէտների պատրաստման նպատակայարմարութիւնը, կարծում ենք, որ մեր պայմանների համար առաւել անհրաժեշտ է օտար լեզուի հետ հայերէնի զուգակցումը իբրեւ երկրորդ մասնագիտութիւն: Այդ մասնագիտութեամբ շրջանաւարտները, առաւել որակեալ մանկավարժներ լինելուց եւ–Հանրապետութեան դպրոցներում օտար ու մայրենի լեզուներ դասաւանդելուց բացի, յաջողութեամբ կարող են աշխատել նաեւ իբրեւ թարգմանիչներ:* Ինստիտուտի *բոլոր շրջանաւարտները չեն որ անխտիր գնում են մանկավարժութեան բնագաւառ: Թարգմանչական* կադրերի *մեծ պահանջի պատճառով դրանց զգալի մասը այդ մասնագիտութեամբ աշխատում է Հանրապետութեան մամուլի օրգաններում, հրատարակչութիւններում,* տուրիստական *կազմակերպութիւններում, գիտահետազօտական հիմնարկներում, գործարաններում եւ այլուր: Ուրեմն աւելի նպատակայարմար չէ՞ նրանց տալ նաեւ համապատասխան պատրաստութիւն, մի բան, որ չի արւում ներկայիս քառամեայ ուսուցման պայմաններում:*

Կարծում ենք ՀՍՍՀ բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան մինիստրութիւնը *եւ Վ· Բրիւսովի անուան Ռուսաց եւ օտար լեզուների մանկավարժական* ինստիտուտի ռեկտորատը, *ինչպէս նաեւ Հայաստանի Գրողների Միութիւնը՝ կը մտահոգուեն այս հարցով եւ միջոցներ կը ձեռնարկեն* ինստիտուտի *համապատասխան բաժինների ընդունելութեան* պլանի *մի մասի հաշուին համապատասխան* ֆակուլտետ *կամ բաժին բացելու համար: Դա պահանջում է թէ՛ հանրակրթական դպրոցի եւ թէ մեր լեզուի ու մշակոյթի շահը:*

Ֆ· ԽԼՂԱԹԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՍ

(Տարսոնէն Պուլուֆլու եւ Ատանա)

Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը Տարսոնի մէջ ունէր իր ակումբը, որու այդ շրջանի եռանդուն ղեկավարն էր Տիրան Համբոեանը, կեանքը կ՚եռար այդ շէնքին ներս:

Ցաճախակի էին հանդէսները: Գրեթէ ամէն կիրակի, անոնք տեղի կ՚ունենային, գլխաւորաբար Ազգ· վարժարանի ընդարձակ սրահին մէջ, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով գաղութի Հայութեան մէջ:

Հայ լեգէոնականներուս խառնուած բազմութիւն մը մինչեւ դռները կը լեցուէր, մեծերմիկ շրջանակով:

Դժուար չէր գեղարուեստական բաժին մը պատրաստել լաւագոյն յայտագրով մը, տրուած ըլլալով որ զանազան երկիրներէ եկող կամաւորներու մէջ, ձիրքեր ունեցողներ շատ կային եւ մասնայատկութիւնները ցոյց կուտային երբեմն ալ իրենց երկրի խաղերը ներկայացնելով:

Այդ հանդէսները կը վերջանային եւրոպական ու հայկական պարերով:

Մէկէ աւելի անգամներ, ես ալ մաս կազմած եմ յայտագրին, արտասանելով Սիամանթօյէն, Ահարոնեանէն եւ Վարուժանէն, յաճախ ալ ինծի կը վիճակուէր յայտագրի պատրաստութիւնը:

Ազգ· վարժարանի ուսուցչուհի Տիկին Սարգիսեան, չափազանց խանդավառ ընդունելութեամբ՝ Կիրակի օր մը պիտի երգէր «Մի լար մանկիկ»ը բեմին վրայ եւ որպէսզի պատկերալից ըլլայ, ուզեց գիրկը մանկիկ մը առնելով երգել, գլխաւոր յուզիչ պէտք յայտնելով որ մանկիկը կրնայ չլալ, «մխերը սեղմելով կը լացնեմ», ըսելով բեմ նետուեցաւ: Խնդալէն մարեցուց ներկաները: Սկսաւ երգել խեղճին մխերը սեղմոտկելով սակայն փոքրիկը անդրդուելի էր եւ բնաւ լալու դիտաւորութիւն չունէր: Երգը վերջացաւ խնդուքներու եւ որոտընդոստ ծափերու մէջ, եւ որու աղմուկէն մանկիկը սկսաւ լալ:

Սկիզբները մինակ էի, երբ Հայ, մեր գնդացիրի Յրդ դասակի ութ ենթասպաներու մէջ: Անգամ մը խնդիր ունեցայ իրենց հետ ճաշի ընթացքին:

Ութս միասին սենեակի մը մէջ փոփոխ մը ունէինք ուր կը ճաշէինք միասնաբար, որուն քանակութեամբ գինի կը տրամադրուէր մեր սեղանին:

Օրին մէկը, ենթասպաներէն մին յայտնեց որ տրամադրուած գինին 7 Ֆրանսացիներու համար է, քանի որ Հայերը գինի խմել չեն գիտեր: Ազգային զգացումներս չափազանց վիրաւորուած զգալով ուզեցի թողուլ ճաշասեղանը, միւսները

ՅԱԿՈԲ ՄՕՐԵՂԲԱՅՐՍ

Յակոբ մօրեղբօրս գիշերնոցները, ձիւնի պէս ճերմակ, կը կախուէին պարտէզը պարանին վրայ, թեւերը վար: Վա՜յ մեզի եթէ այդ բազկատարած եւ խոնաւ ճերմակեղէնին տակէն անցնէինք եւ մազի ծփուն թել մը դպէր կամ պարանին ձողը ցնցէինք մեր աղմկալի եւ հեւ ի հեւ խաղերուն եռանդին մէջ: Այն սենեակը ուր կը պառկէր մօրեղբայրս՝ մասնաւոր հոգածութեան առարկայ կ՚ըլլար: Ձեղունը անգամ կը լուացուէր: Մնաց որ ամբողջ տունը բաղնիքի պէս թաց կ՚ըլլար եւ ողողուած տախտակներու հոտը կը բռնէր մթնոլորտը: Այլեւս չէինք գիտեր ուր նստիլ, ուրկէ քալել, ի՛նչպէս ապրիլ: Իրիկունը հայրս գլուխը կը շարժէր քննադատաբար եւ կ՚ապստամբէր իր լայն բացուած լրագրին ետեւ՝ որուն մինչեւ վերջին տողը կը կարդար իր անհամբերութիւնները զսպելու համար:

Ընթրիքին՝ տան կիները փարուղի գերիներու պէս խոնջած կը հեծեծէին եւ սխորժակ չէին ունենար ուտելու: Ինծի կը թուէր որ իրենց տոչորուած շրթներուն վրայ պաղ աղբիւրի ջուրը կը չոգիանար խմուելէ առաջ:

Ամէն մէկը ներքնապէս գիտէր որ այդ աշխատանքը զուր է, բայց ոչ ոք կը համարձակէր զանգատիլ: Վաղուան ունենալիք յուսախաբութիւնով դառնացած կը մնային սենեակին մէջ լուռ եւ խոկուն, ինչպէս եթէ քնոտ ըլլային իրարու հետ: Սիրտ չէին ըներ նոյնիսկ լոյսը վառելու, թերեւս չէին ուզեր իրարու երես նայիլ եւ մէկիկ մէկիկ կ՚երթային պառկելու:

Կը յիշեմ իրիկուն մը երբ լիալուսնի ցոլքերը կը սպրդէին տանը պատուհաններէն եւ ծերպերէն, կը դողային գետնին վրայ եւ կ՚երկարէին շուքերը առարկաներուն: Պզտիկները ուզեցին որեւէ բանով խանգարել անձկալի լռութիւնը: Մեզմէ մէկը սկսաւ խնդալ, եւ այդ անզսպելի, անպատեհ եւ վարակիչ խնդուքը զսպելու համար ձեւացուցինք հեծկլտալ, ինչ որ իրական դարձաւ եւ անծայրածիր ու աննպատակ տխրութիւնով մը վարակեց մեր մատղաշ հոգիները:

×

Օր մը վերջապէս մեծ մայրիկս որոշեց ինք երթալ իր տղուն այցելութեան: Այդ որոշումը հետեւանք էր հոգեկան բուռն պայքարներուն, անդոհական գիշերներու, տաժանելի երկմտութիւններու: Նշմարեր էի որ առնէ մը ի վեր կը մերժէր գլխ հետը տանիլ եկեղեցի ուր մինակը կ՚երթար եւ ժամասացութեան պահերէն ետքը կը մնար խորանին առաջ: Շարաթ իրիկուան «Լոյս Զուարթ»ին՝ դպրոցէն մեզ կը տանէին եկեղեցի եւ այդպէսով տեսեր էի մեծ մօրս մթին սիլուէթը, ժամուորներէն հեռու եւ առանձին կեցած, գլուխը սեգ, շալին սուր անկիւնը մինչեւ քղանցքին, թեւերը զալարուն՝ պաղատանքի շարժումով: Ուլունաւոր սեւ զընդասեղներ քօղը կը բռնէին գլխուն վրայ եւ անոնք աչքերու պէս կը փայլէին: Երկար ատեն համոզուած եմ որ այդ գնդասեղներով մեծ մայրիկս կը տեսնէր իր ետեւ կատարուածները:

×

Այն առաւօտուն լուսածագին արթնցայ եւ իջայ սենեակ, երբ մեծ մայրիկս իր երկրորդ սուրճը կը խմէր եւ ուրկէ յետոյ միայն իր շրթները կը բացուէին, այն ալ դժկամակութեամբ: Իր թախծալի նայուածքը յամրօրէն դարձուց իմ վրաս եւ կարծես միտք մը յղացաւ, յետոյ գլուխը շարժեց տարակոյսով: Բայց այդ միտքը հետզհետէ արմատացաւ իր մէջ եւ կցկտուր բառերով յայտնեց իր մտադրութիւնը մօրաքոյրերուս:

Կը յիշեմ վարդագոյն եւ լուսաւոր առաւօտը: Արեւը նոր կը բարձրանար հորիզոնին վրայ դեղնաւուն ամպերու մէջէն: Պարտէզներու մէջ թռչունները կը ճռուողէին: Բայց պատուհանին առաջ այդուն զուլութիւնը կը շնչէր երանութեամբ: Կեանքը եւ իր ուրախութիւնները կարծես ալիքներու պէս կը բարձրանային եւ կուգային դէպի ինծի: Գինով էի տանը երեսը ծածկող վարդենիի բուրումնաւէտ շունչէն, գինով լոյսէն եւ իմ մէջ եռացող յորդառատ եռանդէն: Կարծես սերունդներէ ի վեր զսպուած զգացումներ փոթորիկի մը պէս պիտի պայթէին եւ ինծմով յագուրդ պիտի գտնէին: Ապագան ինծի կը յայտնուէր հրաշքի մը պէս, մտածումի արագ փայլատակումներով: Երջանիկ էի աննպատակ, անհաշիւ ուրախութիւնով մը: Հոգիս կը բարձրանար իմ կեանքի հորիզոնիս վրայ, ինչպէս նորածագ արեւը՝ ամպերու մէջէն, եւ շրթներուս վրայ մեղրի քաղցրութիւնը կը զգայի:

Այլ սակայն մօրաքոյրներս գլխ կը պատրաստէին դթութեան եւ աղաչանքի մրմունջներով: Երբեմն, երբեմն կ՚ըսէին· «խեղճ մախսումը»:

Ինչո՞ւ կը մեղքնային ինծի: Ի՞նչ կար արդեօք այդ Բերային մէջ որ ամէնքը միաձայն դժոխք կը համարէին: Կը մեղքնային ինծի թերեւս ինծ վիճակուած միջնորդի դերին համար կամ պարզապէս անոր համար որ ներկայ պիտի ըլլայի մօրս եւ որդւոյն երկխօսալի հանդիպումին:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(3 – Շար·)

ուզեցին հանդարտեցնել զիս եւ խնդրեցին որ մնամ, բայց ջիղերս չկարողացայ զսպել, բերանս բացի, տուր որ կուտաս, «Հայերը ձեզմէ աւելի լաւ գինի խմել գիտեն, թէ մեր նախնիքները ձեզի պէս փոքր գաւաթներով չէին խմեր գայն այլ փարչերով: Տակառներով գինի կը պատրաստէին ու առատաձեռնօրէն կը հրամցնէին բոլոր բարեկամներու, երբ դուք տակաւին իբր ազգ գոյութիւն իսկ չունէիք» ըսի ու հեռացայ:

Ճաշէն յետոյ հարիւրապետը իմացած էր խնդիրը, եւ պէտք եղածը կարգադրելով հաշտեցուց մեզ, յանդիմանելով միջադէպին տեղի տուողը:

Լեգէոնականները շաբաթ օրերը լուացքի կը տանէին Տավարձեաններու ագարակին քով գտնուող Ջրվէժին առջեւ «Կիւթնոս» գետին վրայ, յաճախ ես էի որ կ'առաջնորդէի զիրենք կարգով, ու մինչեւ անոնց լուացքը լուալը, կը բազմէի պարտէզին մէջ, եւ եթէ մինակ ըլլայի, արտասանութիւններ դող ընելու հաճելի առիթ մը կը ստեղծուէր ինծի համար:

Ժամանակ մը այս գեղեցիկ քաղաքի հայկական անմոռանալի կեանքը եւ հայ ժողովուրդի լեգէոնականներուս հանդէպ ցոյց տրուած տաք վերաբերմունքը վայելելէ յետոյ, մեր դասակը հրաման ստացաւ մեկնիլ Տարսոնէն եւ բաւական հեռու, ամայի բարձր լեռնադաշտի մը վրայ, Պուլուքլու կոչուած վրանաբնակ դառնալ:

Հրաշալի տեսարաններ, պաղ ջուրերու ակեր, կ'ըսէին թէ այդ բարձրաւանդակը ժամանակին Տարսոնցիներու ամառանոցը եղած է եւ թէ կը գտնուի պատմական Լամբրոնի ճամբուն վրայ:

Հաւանաբար մեզ հոն ճամբած էին Տարսոնցի Թուրքերու հետ խնդիր չունենալու համար, քանի որ մեր տղաքը հանդարտ կեցած չունէին, միթէ՞ օդափոխութեան համար եկած էին կամաւոր, հեռու Ամերիկաներէն: Տրտունջը միշտ անպակաս էր:

Վրաններու տակ տեղաւորուած կը շարունակէինք մեր մարզանքները եւ ընդացիրի նշանառութեան փորձերը, սպասելով այն օրուան երբ առիթը պիտի ստեղծուէր գործածելու զանոնք մեր դարաւոր թշնամիին դէմ:

Սպասում անհամբե՛ր, եւ ի՛նչ դժուար էր այդ սպասումը...:

Բնականաբար սակայն կը վայելէինք բնութեան բարիքները, ծծելով ջինջ օդը եւ խմելով պաղ ակերու զուլալ ջուրերը:

Օրին մէկը, հրամանատարը իր վրանը կանչեց զիս եւ յայտնեց որ նշանակուած էի կեդրոնի կողմէ, Ատանայի մէջ բացուելիք սպայից վարժարանի իբր թեկնածու եւ պէտք էր պատրաստութիւններս տեսնէի մէկ երկու օրէն մեկնելու Ատանա եւ ներկայանալու սպայակոյտի գրասենեակը, պէտք եղած հրահանգները ստանալու համար:

Որոշեալ օրը ձի մը տրամադրուեցաւ ինծ եւ գոյքերս հաւաքելով գացի նախ Տարսոն, հոնկէ շոգեկառքը առնելով երթալու Ատանա:

Առիթէն օգտուելով ուզեցի այցելել ոստիկանական սպայ հայ բարեկամիս, որ եթէ չեմ սխալիր Սիմոնեան կը կոչուէր եւ կը բնակէր պանդոկի մը սենեակը:

Գացի պանդոկ, սենեակին դուռը զարկի, մտէ՛ք, պատասխանեցաւ. հազիւ ոտքս ներս դրած, ի՛նչ տեսնեմ, մահճակալին վրայ երկնցած մերկ մարդ մը, ներողութիւն խնդրելով ուզեցի հեռանալ, կարծելով որ սխալ դուռ զարկած եմ: Խնդրեց որ մնամ եւ աթոռ մը ցոյց տուաւ յայտնելով որ սխալած չէի, թէ իսկապէս բարեկամիս սենեակն էր, բայց ինք բացակայ ըլլալուն, սենեակը իրեն տրամադրած էր քիչ մը հանգստանալու համար:

Ճարահատ նստայ, իր տեղը ես ամչնալով ու քաշուելով: Առանց քաշուելու եւ տեղէն շարժելու սկսաւ խօսակցիլ հետս երկար բարակ, նախ՝ ներկայացուց ինքզինքը. կը կոչուէր հարիւրապետ Մուրէյ եւ թէ ժէնիի (զինուորական շինութիւններու) Կիլիկիոյ շրջանի հրամանատարն էր:

Այս լսելուս, հակառակ վիճակին, ակամայ սկսայ աւելի յարգալիր վերաբերում ցոյց տալ իրեն հանդէպ:

Սկսաւ զիս հարցուփորձել, թէ ինչո՞ւ կամաւոր գրուած էի, թէ ո՞ւր ստացած էի ուսումս, եւայլն: Երբ յայտնեցի թէ Պոլսոյ Պետական Արհեստից վարժարանէն շրջանաւարտ եմ եւ այժմ արագահարուածի ենթասպայ եմ (սէրժան) Հայկական Լեգէոնի 3րդ դասակին մէջ, մէկէն շտկուեցաւ անկողնին մէջ ու տեսակ մը յանդիմանական ձեւով բացատրութիւն ուզեց թէ ինչո՞ւ մինչեւ այսօր չէի պատասխանած իր կողմէ ղրկուած շրջաբերական կոչին որ ուղղած էր ամբողջ լեգէոնի զօրամասերուն, մասնագէտներ փնտռելով, ժէնիի մէջ օգտագործելու նպատակով:

Առարկեցի թէ, ես թեկնածու նշանակուած էի սպայից վարժարանին եւ թէ այս առթիւ Պուլուքլուէն իջած Ատանա կը մեկնիմ: Զղջացած, անունս, թիւս ուզեց ու արձանագրեց ձեռատետրին մէջ: Շուարած էի, սպայ ըլլալու երազս ջո՞ւրը պիտի իյնար արդեօք, ու կարճ կապելով, քիչ մըն ալ դժգոհ հեռացայ իր քովէն:

Այդ մերկ հարիւրապետը, ճակատագրիս բերմամբ հրամանատարս պիտի ըլլար յետագային եւ մեծ օգտակարութիւններ պիտի ունենար ինծի եւ ընտանիքիս:

Պ. ԶՊՈՒՖՃԵԱՆ

ԱՌԱԾՆԻ

Ով որ պատիւը կորսնցուցած է, այլեւս կորսնցնելիք չունի: (Լատինական)

Եթէ կ'ուզէք որ կեանքը ժպտի ձեզի, նախ ձեր զուարթամտութիւնը բերէք իրեն: (Հոլանտական)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵԴՈՒԱՐԴ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յաճախ մեր ընթերցումներուն ընթացքին կը հանդիպինք Արտահայաստանի մէջ ապրող զանազան սերունդներու բնորոշման: Առանց մտնելու իւրաքանչիւրին յատուկ դաշտին մէջ, հարկ է այս առթիւ կեդրոնացնել մեր խօսքը երրորդ սերունդին շուրջ: Ահաւասիկ սերունդ մը որ շատ բնական պայմաններու մէջ աճեցաւ, վայելեց իր ապրած երկրին ընկերային, տնտեսական, մշակութային կեանքը իր օրէնքներով ու բարքերով: Տեղական պայմաններու յարմարութեան դժուարութիւնները երբեք չտեսաւ եւ հետեւեցաւ իր աստղին: Այդ աստղին լոյսին տակ մենք այսօր հպարտութեամբ եւ գոհունակութեամբ կը նշենք անոր բարեկեցիկ ընկերային կեանքը եւ արձանագրած յաջողութիւնները զանազան մարզերու մէջ: Մասնաւորապէս, այս սերունդով այլեւս վերջ գտան Հայուն սահմանափակուած արուեստները ու ընդարձակուեցաւ հորիզոնը, տեղի տալու համար ամէն տեսակի արտայայտութեանց իւրաքանչիւրին սեփական կարելիութեանց եւ հանճարով:

Եդուարդ Էքսէրճեան կը պատկանի այս սերունդին: Ծնած է Մարսէյլ 1942ին: Երկրորդական ուսումներէն յետոյ, յաճախած է Էքս-ան-Փրովանսի Գրականութեան եւ Մարդկային Գիտութեանց համալսարանը, արժանանալով դպրութեան «լիսանս»ին եւ «մէթրիզին» նիւթ առնելով՝ երաժշտութիւնը 18րդ դարուն Ֆրանսական գրականութեան մէջ:

Վեց տարեկանին կը սկսի դաշնակը: Երկրորդական եւ համալսարանական ուսումներուն հետ կը շարունակէ երաժշտական ուսումներ, Փիէր Պարպիզէի հետ: 1966ին Նափոլիի միջազգային մրցակցութեան (դաշնակ) կը ստանայ առաջին մրցանակ մը:

Այժմ՝ դասախօս եւ դաշնակահար յաճախ կը կատարէ շրջապտոյտներ «Ժէօնէս Միւզիքալ» ընկերութեան համար, կ'աշխատակցի «Էթիւտ» հանդիսաթերթին իբր երաժշտական քննադատ, եւ քանի մը տարիներէ ի վեր կ'ապահովէ Փրովանսի ամառնային փառատօներուն քրոնիքը, յատկապէս Ավինեոնի եւ Էքս-ան-Փրովանսի փառատօներուն:

Եդուարդ Էքսէրճեան տուած է բազմաթիւ մեկնաբանուած մենանուագներ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու եւ օտար երկիրներու մէջ (Գերմանիա, Աւստրիա, Պելժիա, Իտալիա...):

Մամուլը իր մասին կը գրէ. «... Բաջ արուեստագիտութիւն, կարողութիւն, զգացութիւն, զուսպ խաղարկութիւն, ճարտարութիւն... » (Լը Մերիտիոնալ): «... Վստահութիւն, խստութիւն եւ ոգի դաշնակահար Ե. Էքսէրճեանի յատկութիւններն են..» (Լա Մարսէյէզ): «Զափեալ թափ, դաշնակական խառնուածք...» (Լը Տօֆինէ Լիպերէ): «... Փայլուն խաղ, ճարտարութիւն, երաժշտական սէր...» (Նիս-Մաթէն):

Միայն այս քանի մը վերջին ամիսներու ընթացքին Մարսէյլի մէջ, Եդուարդ Էքսէրճեան տուած է չորս դասախօսութիւններ պատկերացնելով զանոնք երաժշտական կտորներով դաշնակի վրայ:

Այս երաժշտական դասախօսութիւններուն կարգին չմոռնանք յիշել Անոյշ օփերայի նուիրուած դասախօսութիւնը Մարսիլիոյ քաղաքապետական օփերայի յարակից սրահի մը մէջ:

Հարկ է ծանրանալ իր տուած վերջին երաժշտական գրուցատրութեան, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 15ին Օփերայի կից սրահի մը մէջ, ներկայութեամբ Մարսէյլի Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ եւ գեղարուեստի պատասխանատու Մէթր Մ. Փաօլի: Մէթր Մ. Փաօլի եւ «Օփերայի Բարեկամներու» Ընկերութեան կողմէ, որ հովանաւորած էր սոյն դասախօսութիւնը, նախագահուհի Տիկին Փօլէ-Շաթէն՝ գովասանքով եւ ջերմ բառերով ներկայացուցին օրուան դասախօսը: Ե. Էքսէրճեան մանրամասն եւ պատշաճ ձեւով վերլուծեց նիւթը՝ Ռաւէլի «Լ'Էօրը Էսփանեօլը» եւ համառօտ բայց ճշգրիտ կերպով քննեց համաթատերգը, տալով մէջ ընդ մէջ դաշնակի վրայ համապատասխան երաժշտական մեկնութիւնները: Տեղական բոլոր թերթերը լայն արձագանգ տուին եւ մասնագէտ քննադատներու տողերը անգամ մը եւս կ'ընդգծէին Ե. Էքսէրճեանի տաղանդը: Աւելցնենք, որ այս երաժշտական գրուցագրութենէն անմիջապէս վերջ մեր երիտասարդ արուեստագէտը մեկնեցաւ Աւստրիա ու ելոյթներ ունեցաւ Կարտ, Սալցպուրկ եւ Վիէննա քաղաքներու մէջ: Պիտի մասնակցի նաեւ հռչակաւոր «Մարէի Փառատօնին»:

×

Եդուարդ Էքսէրճեան իբր դաշնակահար, դասախօս եւ երաժշտական քննադատ ունի իր առջեւ անկասկած երկար եւ փայլուն ասպարէզ մը: Մեր երիտասարդ ազգակիցը իր արուեստագէտի ճանչցուած յատկութիւններով ֆրանսական եւ միջազգային ամպիոններուն վրայ պարծանք մըն է մեր ազգին եւ լաւագոյն ապացոյցներէն մին որ հայ ժողովուրդի զաւակները, հակառակ մի քանի յաջորդական սերունդներու կրած աննկարագրելի եւ անմարդկային հարուածներուն եւ հայրենահանութեան, հասեր են այսօր այլեւս այս երրորդ սերունդով ոչ միայն հաւասարէ հաւասար խօսիլ իրենց ապրած երկրորդ հայրենիքներուն մէջ, այլեւ յատուկ շնորհքներով եւ ձիրքերով կը շարունակեն բերել հայ ժողովուրդի նպաստը, քարը միջազգային մշակոյթին:

Հպարտ ենք նման հայորդիներով: Կը հետեւինք բոլորին քայլերուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (156)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Փաշան սենեկապանուհիին այս բնական եզրակացութեան վրայ ի նշան հաւանութեան, գլուխը օրօրեց:

— Լաւ, վերցուցէք զայն եւ պալատ տարէք, ուրկէ որ հարցաքննութեան ենթարկուի, ըսաւ ծերուկ ոստիկանապետը Ալպանացիներուն:

Երկու յաղթանդամ Ալպանացիներ անզգայ Կիւզէլը իրենց բազուկներուն մէջ առին:

— Եւ հիմա դուն, ըսաւ փաշան Տիգրանի, կարելի եղածին չափ քաջալերիչ շեշտով մը, հետս պալատ պիտի գաս, այս ամէնքը հարցաքննութեամբ պիտի հաստատես եւ յետոյ ինծի հետ տունս պիտի վերադառնաս, քանզի քեզ կնոջս սենեկապանուհին պիտի ընեմ:

Տիգրան վերստին սկսաւ գուշակել թէ դարձեալ մեծ վտանգ մը կը սպառնար իրեն: Հարցաքննութեան ենթարկուիլ կը նշանակէր իր գաղտնիքին երեւան հանուիլը: Անկեղծ մտատանջութեամբ մը ձեռքերը իրար միացուց եւ իր տարիքին յարմար աղջկան մը վախը կեղծելով արտասուալից գոչեց.

— Ոչ, ոչ, տէր իմ... պալատ մի տանիր զիս... Եթէ կ'ուզես տունդ գամ եւ ամբողջ կեանքս ձեր վսեմութեանը քով անցընեմ... գիշեր ցերեկ ձեր ստրուկը ըլլամ... բայց պալատ չերթամ:

— Այդ ըսածդ անկարելի է փոքրիկս, դուն վախնալիք բան մը չունիս, կը վստահեցնեմ քեզ թէ հարցաքննութենէն յետոյ դարձեալ քեզ իմ տունս պիտի առնեմ: Վախնալիք ի՞նչ կայ ասոր մէջ:

— Ոչ, տէր իմ... նախազգացում մը ունիմ թէ եթէ պալատ վերադառնամ, դժբախտութիւն մը պիտի գայ գլխուս:

Մուխթար սկսաւ զայրանալ, որովհետեւ իր շուրջի Ալպանացիները կը սկսէին աղջնակին հանդէպ տածած իր սիրային տրամադրութիւնները կռահել:

— Պարապ տեղը մի պնդեր աղջիկս, ըսաւ խիստ ձայնով մը, անկարելի է առանց հարցաքննուելու ազատ արձակուիս:

Երիտասարդը կռահեց թէ իրեն համար դարձեալ ամէն ինչ կը կորսուէր: Արդէն Ալպանացի արքայապահները ոստիկանապետին գթասրտութեանը համար սկսած էին ակներեւ դժգոհութիւն մը յայտնել եւ կրնային զայն Եըլտըզ վերադարձնելուն իրենց մասնաւոր պետին Թահիրի առջեւ զինքը ամբաստանել:

Տիգրանի դիրքը մինչեւ այդ պահէն տագնապալի էր, բայց այժմ կը սկսէր սարսափելի դառնալ:

Կեանքի մէջ պարագաներ կան, ուր ամենադժբախտ մարդն անգամ հանճարեղ կը դառնայ: Մռայլ գլուխներու մէջ անգամ գաղափարներ կը ծնին, ինչպէս մըռայլ երկինքի մը տակ փայլակներ: Այս տեսակ փայլակներէն հատ մը՝ իրարու ետեւէ յաջորդող յեղակարծ դէպքերէն մռայլուած Տիգրանի միտքն ալ լուսաւորեց:

Պահ մը խցիկին դուռը դիտեց, ատկէ անցնիլը եւ Ճէմիլէի ապարանքը փախչիլը անկարելի էր: Երեք Ալպանացիներ եաթաղաններով եւ ատրճանակներով զինուած դրան առջեւ շարուած էին:

Յանկարծ մտքին մէջ սադայելական հնարք մը ծնաւ: Փաշային դարձաւ եւ մանկական անմեղութիւն մը կեղծելով, զօրաւոր ձայնով մը ըսաւ, որպէսզի հոդ գտնուող Ալպանացիներէն լսելի ըլլայ:

— Յետոյ, վսեմափայլ տէր, որպէսզի հասկնաք եւ հաւատաք թէ ես թշուառս այս գոհարեղէններուն իսկ պէտք չունէի, ձեզի հոս այս խցիկին մէջ պահուած գանձը փաստ կը բերեմ:

Հինգ Ալպանացիներուն աչքերը գանձ բառէն ոգեւորուեցան, մինչ Մուխթար ապուշ ապուշ Տիգրանը կը դիտէր:

— Հո՞ս հարցուց փաշան հետաքրքրութեամբ:

— Այո, տէր իմ, անհամար գանձ մը... սնտուկ մը ոսկի:

— Ո՞ւր... ո՞ւր... հարցուցին արքայապահներէն երկուքը:

— Լռեցէք, գոչեց Մուխթար, ատրճանակը կուրծքերնուն ուղղելով:

Տիգրան շարունակեց այնքան վարպետութեամբ վառած այդ մարդերուն ագահութեան խարոյկին վրայ իւղ թափել:

— Ահա, հոդ... այդ սնտուկին մէջ անհամար ոսկիներու գանձ մը կայ... հազարներով ոսկիներ... որոնք կրնան ամբողջ աշխարհ մը հարուստ դարձնել:

Ալպանացիները Տիգրանի այս խօսքերուն վրայ, որ սադայելական անտարբերութեամբ մը արտասանած էր, ձեռքերնուն մէջ բռնած Կիւզէլը վար թողուցին եւ լապտերին աղօտ լոյսին տակ, բաց սնտուկին մէջ փայլփլող ոսկիները դիտեցին:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՇԱԽԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կիւլեան, Պ. Հարպիկ Կիւլեան, Օր. Շաքէ Կիւլեան, Պ. Յարութիւն Կիւլեան (Ամերիկա), այրի Տիկին Փեփրոնէ Պաղդոյեան եւ զաւակները (Երեւան), այրի Տիկին Մադասդինէ Տէր–Մեսրոպեան եւ զաւակները (Ամերիկա) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր եւ հօրեղբօր կնոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ԿԻՒԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Դուտայեան, Եալովա Օրթագիւղցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 30ին, 95 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Փետր. 3) ժամը 14,15ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ.— Ֆոնթէն Անրի 4, Ռեզիտանս Պարնէ — Շաւիլ:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գր. Կիւլեանի եւ ընտանիքին:

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Վարուժան Մանուկեան եւ զաւակները, Մալխասեան ընտանիք (Վիէն), ինչպէս նաեւ Շատեան, Դաւիթեան, Ալեքսանեան, Մուրատեան եւ Լեւոն Պօյաճեան ընտանիքները խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ողբերգական մահը, որ պատահեցաւ 28 Յունուարին, կառքի ծանր արկածի մը հետեւանքով:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 2 Փետրուարին Չորեքշաբթի ժամը 14,30ին, Տէսինի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Տէսինի գերեզմանատունը:

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Աննա Խաղնաճեան եւ զաւակը, Պ. Անանիա Խաղնաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սարայտարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 6 Փետր. Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնին, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մեծ–հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉՆԱՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Տիգրանուհի Խաղնաճեանի, Սառա Պօյաճեանի եւ Մառի Խաղնաճեան հոգւոյն ի հանգիստ:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգող բարեկամները:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆԹ–ՄԱՐԿՐԻԹԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին Առաջնորդ հօրերուն հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Կիրակի 6 Փետր.:

Եկեղեցական արարողութեանց կը մասնակցի Սէն–Լու Կրան–Փէնի եկեղեցւոյ դպրաց դասը իր լրիւ կազմով:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն այրի Տիկին Աննիկ Մինասեան իր ընտանիքին հանգուցեալներու յիշատակին 20 Ֆր. կը նուիրէ Տէսինի յուշարձանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի (6 Փետրուար) Հայր. Գալուստեանի բնակարանը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Հ. Յարէթնազովեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Յարութիւն Շիշլեանի մահուան առթիւ (Նիս), փոխան ծաղկեպսակի:

×

Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակատակեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի Երուանդ Տիրինեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կրընոպլէն Պ. Ս. Զատիկեան 10 Ֆր. կը նուիրէ:

×

Տիկին Հայկէշեան (Արնուվիլէն) իր ամուսնոյն յիշատակին 60 Ֆր. կը նուիրէ:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար՝ փոխան ծաղկեպսակի, Ս. Ծնունդի տօներու առթիւ խղաղինի, եւ ուրախ առիթներով.—

Իւղագին.— Տիկին Հ. Ջրբաշեան 200 Ֆր., Տիկիններ Պ. Սողոմոնեան, Ա. Խօքսիւզեան, Գ. Ահարոնեան, Ս. Հոլոփիկեան, Ղ. Այնաւորեան, Շ. Տէօքմէճեան 50ական, Տիկին Զուքասիզեան 30, Տէր եւ Տիկին Գ. Խաչինճեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Նիքոթեան, Օր. Մ. Եպրճեան, Ա. Մենծիկեան, Սարաֆեան, Տիկիններ Ռափայէլեան, Ն. Հայպարծեան 20ական, Վ. Թաղէօսեան, Վ. Աճէմեան, Խրիմեան, Ս. Պաժան, Պ. Պ. Մարգուվանլեան, Տօլապճեան 10ական, Վարդերեսեան Գրիգորեան 5ական:

Փոխան ծաղկեպսակի Տիգրան Զալիկեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Բ. Թէրզիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Պուքէ, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Թէրզիպաշեան 50ական:

Վանիկ Անդրանեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Բ. Թէրզիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ջրբաշեան 100ական, Տիկին Ս. Անդրանեան, Տիկին Մենչուրեան 50ական, Վասպ. Հայր. Միութիւն 30, Պր. Վ. Պանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Բարըրիկեան, Տիկին Վ. Թաղէօսեան 20ական, Պր. Խ. Զալիկեան 15, Տիկին Վ. Խուրշուտեան 10:

Կարապետ Ահարոնեանի թաղման առթիւ Պր. Գ. Աղապէկեան 20, Մ. Կորկոտեանի հոգեհանգիստին Պ. Զ. Մեսրոպեան 10:

Կարապետ Ահարոնեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Կ. Շմոտեան փ. ծ. 50, Պաղտասար Պաղտասարեանի քառասունքի հոգեհան. Տէր և Տիկ. Սողոմոնեան 50, Պր. Յակոբեան նուէր Ե. Պ. 50:

Տէր եւ Տիկին Յեսու Ջրահեան իրենց զաւկին՝ Ժիրայրի ընդ Օր. Արաքսի Թաշճեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով 100 Ֆր. Ե. Պ.:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Կիրակի 6 Փետրուար ժամը 15,30ին Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի իր բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի (7 Փետրուար) իրիկուն, ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ 5 Փետր. Մշակոյթի Տան մէջ, երեկոյեան ժամը 20ին: Ըլլալ ճշդապահ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 6 Փետր. Ղեւոնդեան քահանայից յառաջիկայ տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ:

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու.— Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Գալաքեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեանի, Յովհաննէս Քհնյ. Հինքէրպէյէնտեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեանի, Արիստակէս Քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ. Խոյեանի, Բարթող Քհնյ. Թադըմճեանի, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիկամեանի, Ներսէս Քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեանի, Վարդան Քհնյ. Պաղտասարեանի, Յարութիւն Քհնյ. Ծօրթույեանի, Աղդէ Քհնյ. Փայլակեանի, Եսայի Քհնյ. Ալթունեանի, Թովմաս Ա. Քհնյ. Մինասեանի եւ հանգուցեալ դպիրներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն համար:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի, 6 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին նոր ակումբին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր զըլգրոցի մանուկներուն կողմէ, նաեւ Կաղանդ Պապուկի նուէրներու բաշխում եւ շարժանկարի ցուցադրութիւն:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ

Կազմակերպող՝

sevan voyages

Կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 6 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ, 2 ՕՐ ԼԵՆԻՆԳՐԱՏ

ՄԱՅԻՍ 18-ԷՆ 27

ՄԱՅԻՍ 18.— Մեկնում Լիոն – Փարիզ – Մոսկուա: Պանդոկ, ապա պտոյտներ՝ Կարմիր Հրապարակ, Կրեմլին, եւայլն, եւայլն:
ՄԱՅԻՍ 19.— Մոսկուայէն մեկնում դէպի Երեւան:
ՄԱՅԻՍ 19էն ՄԱՅԻՍ 25.— Այցելութիւններ եւ պտոյտներ Երեւան (Էջմիածին, Մատենադարան, Էրեբունի, քաղաքի տեսարժան վայրերը եւայլն)
ՄԱՅԻՍ 25.— Մեկնում դէպի Լենինգրատ: Պանդոկ, պտոյտներ (Էրմիթաժի թանգարանը, եւայլն), երկու օր:
ՄԱՅԻՍ 27.— Վերադարձ՝ Լենինգրատ — Փարիզ — Լիոն:

ԳԻՆԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

2500 ՖՐԱՆՔ

(յաւելեալ 150 Ֆր. երբ մեկնումը Լիոնէն է) անձ գլուխ: Այս գինին մէջն են երթուդարձ տոմսը, բոլոր փոխադրութիւնները, բոլոր պտոյտները, առաջնակարգ պանդոկ: Ամբողջական փանսիոն Մոսկուա եւ Լենինգրատ եւ Երեւան:

LYON

sevan voyages

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph :. 60-13-66 et 62-80-81
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

PARIS

TRIM — Mme Sonia Coumryantz
1, Rue de Sèze — PARIS (9e) Tél. : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

MARSEILLE

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 à 19 h. — tous les jours

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 4 FEVRIER 1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 125 ֆր· Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12332
Fondateur : SCHAVARCH MISSARIAN
48e ANNÉE — N° 12.332

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ

(Զ· հատորի հրատարակութեան առթիւ)

—o—

Բ·

Դժբախտ պայմաններու տակ սկսաւ հրատարակուիլ մեծավաստակ հայագէտ Հրաչեայ Աճառեանի «ամենամեծ գործը» — Լիակատար Քերականութիւն Հայոց լեզուի, համեմատութեամբ 562 լեզուներու, — որ պիտի բաղկանար տասը հատորներէ եւ որուն վրայ հեղինակը աշխատած էր չուրջ քառասուն տարի:

1952 Մայիս 9ին Աճառեան կը հիւանդանար եւ բժիշկները կ'արգիլէին իրեն զբաղիլ գիտական աշխատանքներով: Մէկ ամիս տեւող հիւանդութեան ընթացքին կատարելով իր «կեանքի վերջալոյսի ընկեր եւ բախտակից» կնոջ նուիրական ցանկութիւնը, սկսեր է պատմել իր յուշերը, զորս գրի առած են իր աղջիկն ու երեք աշակերտները: Մեռաւ 1953 Ապրիլ 16ին: «Կեանքիս յուշերից»ը լոյս տեսաւ 1967ին, Երեւանի Պետական Համալսարանին կողմէ (459 էջ):

Իր կեանքի վերջին տարիները Թումանեանի Սթալինի «Հանճարեղ» լեզուաբանական աշխատութիւններուն պատճառաւ: «Ժողովուրդներու առաջնորդ»ը մեծ ուսմագէտ — «գեներալիսիմուս» — ըլլալէ ետք՝ մէկ օրէն միւսը դարձաւ նաեւ լեզուագէտ եւ սկսաւ իր նոր տեսութիւններով դաս տալ վաստակաւոր լեզուաբան Նիկոլա Մառի եւ հետեւորդներուն: Ասոնց պէս Աճառեանն ալ չնորհազրկուեցաւ:

Լիակատար Քերականութեան մեծագոյն մասի խմբագրութիւնը աւարտած էր, պատրաստ տպագրուելու, երբ ստիպեցին ծերունազարդ հեղինակը, որ սրբագրէ իր գրածները, հիմնուելով «Հանճարափայլ»ի նոր տեսութիւններուն վրայ:

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի Լեզուի Ինստիտուտը Լիակատարի Ա· հատորի յառաջաբանին մէջ իր տուրքը վճարելով Խորհ· Միութեան բռնակալին, կը գրէ հետեւեալ տարկամիտ տողերը·—

«Սովետական Միութեան բոլոր գիտնականների հետ սոյն գրքի հեղինակն էլ մեծագոյն երախտագիտութեամբ ու ոգեւորութեամբ (?) դիմաւորեց սովետական լեզուաբանութեան հիմքը հանդիսացող այդ աշխատութիւնների հրատարակութիւնը եւ խորին ծերութեան մէջ, բայց երիտասարդ եռանդով ձեռնամուխ եղաւ այդ (Ստալինի հանճարեղ) աշխատութիւնների ուսումնասիրութեանը»:

Աճառեան զղջացեր է (?), որ պէտք է «վերանայի եւ վերամշակէ» իր գրածները, ստալինեան լեզուաբանական ուսմունքի լոյսին տակ: «Սակայն հեղինակի պատմեալ հասակը, վատառողջ վիճակը եւ մանաւանդ տեսողութեան ծայրայեղ տկարութիւնը զրկում էին նրան անձամբ այդ աշխատանքը կատարելու հնարաւորութիւնից: Այդ պատճառով էլ հեղինակը յանձնարարեց կազմողին՝ կատարել անհրաժեշտ փոփոխութիւններն ու յաւելումները ստալինեան լեզուաբանական ուսմունքի լոյսի տակ, որ եւ կատարուել է հրատարակութեան յանձնելուց առաջ»:

Քերականութեան առաջին հատորը պիտի կազմէր Ներածութիւնը որ լեզուաբանական մեծ հանրագիտարան մըն է, որուն մէջ գիտականօրէն մեկնաբանուած են ընդհանուր լեզուաբանութեան տեսական հարցերը, բոլորովին տարբեր «հանճարափայլ»ի նորագիւտ տեսութիւններէն:

Դժուար էր ծայրէ ծայր «սրբագրել» զայն: Ուստի յետաձգեցին հրատարակութիւնը հատորին, որ լոյս տեսաւ 1955ին, Ստալինի մահէն երկու տարի վերջ: Կը պարունակէ 655 տպագրական էջ: Գիտութիւններու Ակադեմիան 1952ին իբրեւ Լիակատար Քերականութեան Ա· հատոր հրատարակեց բոլորովին անվտանգ նիւթ մը՝ Ածական եւ թուական (494 էջ), որ հեղինակին ծրագրով պիտի կազմէր չորրորդ Դ· հատորը:

Եւ, ո՜վ հեգնանք, այս հատորի սկիզբը կարմիր գիրերով տպուած է հետեւեալ ձօնը·—

«Նուիրում եմ գիտութեան մեծ Կորիֆեյ (?), սովետական լեզուաբանութեան հիմնադիր, Թանկագին Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ստալինին»:

Այժմ իբրեւ արդարացում պիտի ըսուի անշուշտ թէ «անհատի պաշտամունք»ի օրերն էին: Օրե՜ր, որ «անցան գնացին», մաղթենք, որ «ա՛լ չեն դառնալու»:

Ա· հատորը միակն է, որ լոյս տեսաւ հեղինակի կենդանութեան:

Միւս հատորները լոյս տեսան յետ մահու·—

Բ· հատոր՝ Դերանուն, 1954, 478 էջ:
Գ· Գոյական, 1957, 1011 էջ:
Դ· Բայ, գիրք Ա· 1959, 591 էջ:
Գիրք Բ· Բայ (շար·) 1961, 543 էջ:
Ե· Դերբայ, 1965, 430 էջ:
Զ· Զայնագիտութիւն, 1971, 850 էջ:

Ներածութիւնը Թուագրուած չըլլալով խրականին մէջ Զայնագիտութիւնը կը կազմէ եօթներորդ հատորը:

Զեն հրատարակուած վերջին երեք հատորները, — Շարահիւսութիւն, Բառաքննութիւն եւ Իմաստաբանութիւն: Ասոնք կը ներկայացնեն անմշակ նիւթեր: Հեղինակը ժամանակ չէ ունեցած լրացնելու եւ վերջնական ձեւ տալու անոնց:

Պրոֆ· Էդ· Աղայեանի եւ ընկերներուն կը մնայ դասաւորել զանոնք, պակասները լրացնել եւ վերջնական խմբագրութիւնը կատարել, որպէսզի յարգած ըլլան իրենց ողբացեալ մեծանուն վարպետին կտակը իր լրութեան հասցնելով անոր կէս մնացած գործը:

Եթէ Կոմիտաս վարդապետ հայ գեղջուկ երգերը կորուստէ փրկեց անձամբ հաւաքելով եւ դաշնաւորելով զանոնք, Հրաչեայ Աճառեան երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ պտըտեցաւ, հաւաքեց ու կորուստէ փրկեց մեր գաւառական բարբառները, գիտականօրէն ուսումնասիրեց հայերէն լեզուն եւ հայկական մշակոյթը հսկայացող թանկագին գանձերով, որոնք կը կոչուին Լիակատար Քերականութիւն Հայոց Լեզուի, 7 հատոր լոյս տեսած, Հայոց անձնանունների Բառարան, 5 հատոր, Գաւառական Բառարան, Հայոց Լեզուի Պատմութիւն, 2 հատոր, Նոր գիտութիւն մը, զոր ինք է հիմնած եւ այժմ իբրեւ ուսման առարկայ մտած է Պետական Համալսարանի ծրագրին մէջ: Իր հրատարակած աշխատութիւններու թիւը կը հասնի 250ի:

Հայ ժողովուրդը յաւէտ երախտապարտ է իր արժանաւոր զաւկին՝ Հրաչեայ Աճառեանի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ

ՍՈՒԳ ԵՒ ԲՈՂՈՔ

—o—

ՏԸՊԼԻՆԻ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ԿՐԱԿԻ ՏՐՈՒԵՑԱՒ

Լոնտոնտէրրի «մեռած» քաղաքի մը պատկերը կը պարզէ առջի օրուան թրխունալի միջադէպէն ի վեր: Կաթողիկէ մեծամասնութիւն ունեցող քաղաքը անդամալոյծ վիճակ ունի՝ փակ խանութներ, սեւ դրօշներ պատուհաններէ կախուած, հանրային սպասարկութիւնը դադրած եւայլն:

Աւելի քան 20·000 հոգի խռնուած է Ս· Մարիամ եկեղեցին եւ շրջակաները՝ ներկայ գտնուելու համար տասներեք զոհերու յուղարկաւորութեան: Հարաւ· Իրլանտայէն 13 երիտասարդ խորհրդանշական ձեւով 13 խաչեր շալկած եկած են եկեղեցի: Տըպլինէն նոյնպէս հինգ նախարարներ ներկայ գտնուած են թաղման:

Կարդինալ Քոնուէ իր խօսքին մէջ թելադրած է ներկաներուն «զսպել վրէժի զգացումը», այսուհանդերձ, ինչպէս նըկատել կուտան կաթողիկէ Իրլանտացիներ, այս միջադէպէն ետք ամէն ոք իրլանտացի ահաբեկիչներու կողքին կը գտնուի: Արդարեւ չատերու համոզումով խաղաղարարական ջանքերը պիտի սաստկանան եւ, հաւանաբար, աւելի լայն ծաւալ ստանան:

Յամենայն դէպս ցասումը մեծ է Իրլանտացիներու մօտ: Տըպլին տասը ապացոյցը տուաւ, երբ 40·000 Տըպլինցիներ պաշարեցին անգլիական դեսպանատունը: Հակառակ ոստիկանութեան հսկողութեան՝ հարիւրաւորներ յաջողեցան խուժել դեսպանատան վրայ եւ քանի մը վայրկեանի մէջ կրակ տալ շէնքին: Դեսպանատունը հրոյ ճարակ դարձաւ հաւաքուած ամբոխին աչքերուն առջեւ: Այս վերջինները ոգեւորութեամբ գիտած են շէնքին հրկիզումը: Ամբոխը այրած է նաեւ անգլիական ընկերութիւններու պատկանող գրասենեակներ, խանութներ:

Լոնտոն անմիջապէս խոտիւ բողոքեց այս արարքներուն դէմ: Իրլանտայի կառավարութիւնը, իր կարգին, ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարէն պահանջեց որ միջամտէ, անգլիական կառավարութեան մօտ, որպէսզի Լոնտոն վերջ տայ իր այժմու քաղաքականութեան, Հիւսիս· Իրլանտայի նկատմամբ:

Հարաւ· Իրլանտայի Արտաքին նախարարը յայտարարեց այս առթիւ, թէ «կացութիւնը երբեք այսքան ծանր չէր եղած» եւ որ իր երկիրը ի հարկին պատրաստ է շարժման մէջ դնելու իր ուժերը, եթէ Անգլիա ողջմիտ քաղաքականութեան ապացոյց չտայ:

Երկու կաթողիկէ երեսփոխաններ, Հիւսիսային Իրլանտայէն յայտարարեցին անգլիական Երեսփոխանական ժողովին մէջ, թէ իրենք պիտի մասնակցին արգիլուած ցոյցի մը: Կառավարութիւնն ալ հաղորդեց, թէ նոր ուժեր պիտի ղրկուին Հիւսիսային Իրլանտա:

Անգլիական կառավարութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը դժգոհութեան հոսանք մը ստեղծած է երեսփոխաններու մօտ: Կ'ենթադրուի, թէ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը արդելքի բանաձեւ մը պիտի ներկայացնէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Երեք ամսուան մէջ երրորդ անգամն է, որ իշխանութիւնները կը ձերբակալեն այլախոհ նկատուած մտաւորականներ: Նոր ձերբակալեալներուն մէջ են անուանի փիլիսոփայ Քարէլ Քոսիկ, պատմաբան Քարէլ Պարթոսէք, լրագրող Վլատիմիր Նեփրաս, գիտնական Քարէլ Քափլան, Ռիտոլֆ Սլանսքի, զաւակը կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարին, որ 1952ին կախաղան հանուած էր եւ ուրիշներ: 250–300 հոգի կը հաշուեն վերջին ամիսներու ձերբակալեալներու թիւը: Լրագրող մը՝ Եիրի Լետէրէր երկու տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ «անուանարկիչ լուրեր տարածած է Լեհաստանի մասին»:

ՍԱՓՈՐՈՅԻ մէջ (Ճափոն) Հինգշաբթի օր բացուեցան ձմրան ժՍ· ողիմպիական խաղերը: Ֆրանսական խումբը յաղթանակի շատ յոյս չունի, մանաւանդ Ֆրանսուազ Մաքքիի արկածէն ետք:

ՏԱՍՆԵՒՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ հոգի տողանցեցին Պասթիյէն Ռեփիւպլիք, Չորեքշաբթի օր, բողոքելու համար անգործութեան դէմ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը ընդունեցաւ Նախարարապետ Շապան – Տելմասի կողմէ Օրլիի օդակայանը: Ի պատասխան Ֆրանսայի Նախարարապետին ողջոյնի խօսքին, Սաէպ Սալամ յայտարարած է·— Մեր երկու երկիրներու բարեկամութիւնը հաւատքի առարկայ մըն է ոչ թէ Լիբանանցիներու մէկ մասին այլ իմ բոլոր հայրենակիցներու համար անխտիր»: Սալամ շեշտած է նաեւ թէ երկու երկիրներու միջեւ գործակցութիւնը շատ կարեւոր է, աշխարհի շրջանի մը մէջ ուր խաղաղութիւնը, աւա՜ղ, այնքան դժուար է վերահաստատել:

ՆԻՍ – ՄԱԹԷՆԻ եւ Լսփուարի խմբագրութիւնները խիստ բողոք մը հրապարակած են այն թերթերուն դէմ, Մարսէյլի եւ Թուլոնի, որոնք լոյս տեսած են լրագրողներու գործադուլի օրը: Բողոքը կը դատապարտէ մանաւանդ Կասթոն Տէֆէռը, որ հակառակ Ընկերվարական կուսակցութեան դիրքին, հրատարակած է Փրովանսալը: Միւս կողմէ, լրագրողներու Սենտիքան Աւեւուրի դատարանը դիմած էր որպէսզի առժամեայ մատակարար մը նշանակուի Փարի-Ժուռի համար եւ թերթը կրկին լոյս տեսնէ: Դատարանը անընդունելի համարեցաւ նման դիմում մը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը արտակարգ նիստէ մը ետք որոշեց բանակցիլ Եգիպտոսի հետ, Մ· Նահանգներու միջնորդութեամբ, որպէսզի լուծում մը գտնուի Միջ· Արեւելքի հարցին, առաջին հերթին բանալով Սուէզի ջրանցքը: Այժմ կը սպասուի Գահիրէի պատասխանին:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը՝ Սաթօ յայտարարեց երեսփոխանական ժողովին մէջ, թէ իր կառավարութիւնը խաղաղութեան դաշնագիր պիտի չկնքէ Խորհ· Միութեան հետ, ցորչափ Ռուսերը Ճափոնի չեն վերադարձուցած այն չորս կղզիները, որոնք խլուեցան այս վերջիններուն կողմէ, պատերազմի աւարտին: Ճափոն կը ստորագրէ դաշնագիրը, երբ Մոսկուա եա վերադարձնէ Հապոմայ, Շիքոթան, Քունաշիրի եւ Էթորոֆիւ կղզիները բոլորն ալ երկրին հիւսիսը:

ՀԻՒՍ· ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՆԵՐԸ առեւանգած են 40 խմեր հնդկէտներ: Ասոնք կը գտնուէին Անկքոր, Քամպոճի պատմական արքայանիստ քաղաքը:

ՇԱՆ ՋԷԼԻԶԷԻ վրայ 3 հեռաձայնի խըցիկներ Հոկտեմբերէն ի վեր կ'օգտագործուէին հարիւրաւոր օտար զբօսաշրջիկներու կողմէ, որոնք իմացած էին, թէ այդ խցիկներէն կարելի է 55 սանթիմով ժամեր խօսիլ աշխարհի որեւէ մէկ երկրի հետ: Գաղտնիքը երեւան հանեց յանկարծ Հերըլտ Թրիպիւն թերթը: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս հսկողութիւն հաստատեց խցիկներուն մօտ: Թղթատարութիւնը միլիոններու վնաս կրած է:

ՄԻՒՍ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազդակ» Յունուար 28ի թիւին մէջ, արտատպելէ ետք «Յառաջ»ի ֆրանսերէն գրուած խմբագրականը (Յունուար 21), իր կողմէ, անոր կողքին, գրած է հետեւեալ խմբագրականը.

Բուն սփիւռքին տրուած Փարիզի մեր պաշտօնակիցին «Խօսքը» հայերէնով չէր գրուած այս անգամ, խմբագրուած էր ֆրանսերէն լեզուով, մեկնելով Ֆրանսայի մայրաքաղաքին տրուած Թուրքիոյ վարչապետին մասնաւոր պարագային:

Թարգմանաբար կուտանք «Յառաջ»ի խօսքին ամբողջութիւնը, յիշեցնելով իսկոյն, որ ֆրանսերէնով գրուած այս խմբագրականը արթնութեան մը արդիւնք է, ժամանակը արագօրէն ըմբռնելու եւ ըստ այնմ վարուելու արժանիքի մը փաստը:

Ֆրանսայի մեր բազմամարդ գաղութին միակ օրաթերթն է «Յառաջ», կը մտնէ երկրին չորս ծագերը գտնուող հազարաւոր տուներէ ներս, ուր, ներկայ պայմաններուն մէջ, տուներուն բոլոր անդամները, մա՛նաւորապէս երիտասարդները, զարգացում, յարաբերութիւններ հաստատելու արագ միջոցներ եւ ուժականութիւն ունեցող տարրը, մեզմէ բոլորովին անկախ պատճառներով, հայերէնը այնքան չի հասկնար, որքան կը հասկնայ ֆրանսերէնը, եւ այդ օրերուն, Թուրքիոյ վարչապետ Նիհատ Էրիմի Փարիզ գտնուած միջոցին, պէ՛տք էր անպայման հասկնալի լեզուով մը խօսիլ երիտասարդութեան հետ, յիշեցնել իրեն, մամուլին, ձայնասփիւռին ու պատկերասփիւռին օրուան գլխաւոր նիւթը հանդիսացող վարչապետին, անոր ներկայացուցած ժողովուրդին կապուած մեր դատը, յիշեցնել իր անժամանցելի իրաւունքը, իրեն վճարելի մուրհակին արժէքը:

«Յառաջ» այս գիտակցութեամբ ֆրանսերէն լեզուով խմբագրած է իր սիւնակը եւ լա՛ւ ըրած:

Խմբագրականէն զատ, դարձեալ «Յառաջ»էն առած ենք միւս լուրերը, որոնք բաւարար չափով գաղափար մը կուտան Թուրքիոյ վարչապետին այցելութեան առիթով Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցած անցուդարձերուն եւ արտայայտուած չարք մը կարծիքներուն մասին:

Կը թուի, թէ նորէն իր «հիւանդութիւնը» բուժելու համար ճամբայ ելած եւ նորէն մուրալու համար օտար դուռներ թակող յաւիտենական «հիւանդին» եւ տիեզերական «մուրացիկ»ին օրերը շատ պայծառ չեն եղած լոյսի քաղաքին մէջ: Իր ներկայութեան ցոյցեր եղած են իրեն դէմ, բայց նամակներու մէջ խիստ բաներ ըսուած են իրեն եւ կարգ մը ծանօթ թերթերու մէջ գրուած են խմբագրականներ, որոնք, որքան ալ անզօր համարուին, զօրութեան մը մասին կը վկայեն դարձեալ, յիշեցնելով «հիւանդին» միւս հիւանդութիւնը, յափշտակիչի համբաւը, ցեղասպանութեան արատը, որմէ կրնայ բուժուիլ միայն ատեն ատեն, երբ ինչպէս կ՛ըսէ «Յառաջ», տէր դառնայ ազգի մը վայել արժանաւորութեան, հասնի արդարութիւնը յարգել գիտցող ժողովուրդներու մակարդակին, վճարէ իր մուրհակները...:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԱԶԴԱԿ»Ի

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՌՈՒԶՎԵԼԹԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Կը կարծուի թէ Ուաշինկթընի Սպիտակ Տան յարկաբաժինները, որոնք յաջորդական նախագահներուն կը տրամադրուին, արդէն իսկ կահաւորուած սենեակներէ կը բաղկանան եւ մարդ թանգարան մը մտնելու տպաւորութիւն կը կրէ: Այսպէս չէ սակայն իրականութիւնը: Ընտրութենէն ետք, ամէն մէկ նախագահ, որ հոն կը մտնէ, կը կահաւորէ իր յարկաբաժինը իր ճաշակով եւ իր ուզածին պէս:

Ռուզվելթի համար, տան մը կահաւորումը բոլորովին ինքնատիպ բան մըն էր:

Հաւկթաձեւ սրահը որ կը ծառայէր իբրեւ կեդրոնը ազգին եւ կամ աշխարհին, մինչեւ Ռուզվելթի հոն մտնելը կ՛օգտագործուէր մեծ ընդունելութեանց համար:

Ռուզվելթ եւ իր կինը Էլէնոր, թէեւ նորոյթներ սիրողներ էին, շատ մը բաներու մէջ, սակայն բոլորովին տարբեր կարծիք ունէին տան մը կահաւորման մասին: Երբեք հաւատք չէին ընծայեր ամերիկեան ներկայ տեսութեանց, որոնց համաձայն կարասիները, վարագոյրները եւայլն, ամէնէն առաջ զարդարանքի արժէք կը ներկայացնէին, ո՛չ ալ պէտք էր որոշ միօրինակութիւն ամբողջութեան մէջ, նկատի ունենալով դարաշրջանը, ոճը, գոյները եւայլն:

Անոնց համար աթոռը առարկայ մըն էր, որուն վրայ պէտք էր նստիլ, պայմանաւ որ հանգստաւէտ ըլլայ: Սեղանը բան մըն էր որուն վրայ առարկաներ պէտք է դնէին եւ պատ մը պէտք էր որ ծածկուէր շատ մը պատկերներով, գծական նկարագրով: Օրինակ, պատերուն վրայ կախուած էին Ռուզվելթի մօր նկարը, կնոջը նկարը, հնութիւն ներկայացնող ծովային նկարներ եւայլն: Շատ քիչ փոփոխութիւն կրեցին Սպիտակ Տան այն սենեակները, որոնք գրաւուած էին նախագահ Ռուզվելթի կողմէ, անշուշտ բացի նոր պզտիկ տղոյը մեծցուած նկարներէն կամ մատակ ձիու մը նկարէն եւ կամ առագաստանաւերէ: Միւս սենեակներուն կարասիները կրնային եկած ըլլալ հին պանդոկէ մը, բայց լաւ տեսակէ:

Այս բոլորը նկատի չէին առնուեր քանի որ Ռուզվելթ ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած էր իր շուրջ:

Նախաճաշէն անմիջապէս ետք, ներս կը մտնէին Ռուզվելթի անմիջական աշխատակիցները, ինչպէս եւ իր անհատական բժիշկը: Օրուան աշխատանքի մասին խորհրդակցելէ եւ պէտք եղած հրահանգները առնելէ ետք, կը մեկնէին իրենց առօրեայ գործին:

Ռուզվելթ երկար ժամանակ կը տրամադրէր պատրաստելու իր ճառերը: Պատմութեան սուր գիտակցութեամբ, կը մտածէր թէ այս ճառերն էին որ պիտի կազմէին էութիւնը ինչ որ պիտի ձգէր յաջորդ սերունդներուն եւ թէ իր մասին վերջնական դատաստանը կախում պիտի ունենար այն իրողութենէն թէ՝ որքա՛ն ներդաշնակ էին իր գործերը իր խօսքերուն հետ: Որով մեծ նշանակութիւն կուտար այն խօսքերուն զորս պիտի արտասանէր հրապարակաւ եւ մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէր անոնց պատրաստութիւններուն համար:

Նախ կը խորհրդակցէր Հոփքինսի եւ իր երկու աշխատակիցներուն հետ: Այս վերջին երկուքին տուն կուտար բազմաթիւ էջեր, երբեմն յարձակողական, երբեմն մեղմ եւ ի վերջոյ կ՛ըսէր. «Ասոր պէս բան մը, այլեւս դուք կը կարգադրէք»:

Թերթերէ կտրուած կտորններ կը պահէր եւ ճառերուն մէջ կը դնէր, կամ կը գնահատէր յօդուած մը եւ կամ կը պայքարէր սուտերով լեցուն յօդուածի մը դէմ:

Երբ ճառերը աւարտէր, հաւկթաձեւ սրահին մէջ կը հաւաքուէին աշխատակիցները եւ Ռուզվելթ քիմիագէտի մը բծախնդրութեամբ եւ համբերութեամբ կը պատրաստէր քոքթէյլը, թէեւ ինք շատ չէր սիրեր խմել:

Ռուզվելթ հաճոյքով կ՛ընդունէր երբ իրեն որսի կենդանի ղրկէին: Բայց օր մըն ալ գանգատեցաւ իր վրայ գրուած խիստ հսկողութենէն:

— Շատ կը սիրեմ, ըսաւ, պիստակները բայց եթէ օր մը մէկը ելլէ ինծի ղրկէ, գաղտնի ոստիկանութիւնը Բ. ճառագայթներէ պիտի անցընէ, Երկրագործական նախարարութիւնը կեղեւները բանալ պիտի տայ թէ՝ մի գուցէ թոյն դրուած ըլլայ մէջը եւ կամ շատ ուժեղ պայթուցիկ մը: Որով պիտի նետեն լեցուն տոպրակը:

Իր երկու աշխատակիցները մեղքնալով անոր վրայ, դուրս ելան եւ փողոցի անկիւնէն պզտիկ տոպրակ մը պիստակ գնեցին եւ գաղտնաբար տուին Ռուզվելթի որ ժաքէթին տակ պահելով գաղտնի կերաւ ամբողջը:

Քարտուղարուհիներուն տուն տալէ ետք ճառերը, կ՛առնէր զանոնք եւ բարձրաձայն կը կարդար, հասկնալու համար թէ ի՛նչ ազդեցութիւն կրնար թողուլ ունկնդիրին վրայ, երբ հեռախօսէն կարդար:

Ժամը 10ին կը բերէին զուարճացուցիչները. Ռուզվելթ գաւաթ մը գարեջուր կամ լիմոնատ մը կը խմէր եւ ժամը 11էն առաջ կը սիրէր պառկիլ:

Յաճախ ճառերը կուգային Պատերազմական նախարարութենէն՝ սրբագրուած եւ թելադրանքներով: Աշխատակիցները մեծ ուշադրութիւն կ՛ընծայէին, մտածելով թէ Նիւ Եորք Թայմզ կրնար սխալներ ընել, Ուըրլտ Ալմանախը նոյնպէս, բայց նախագահը պէտք չէ սխալ ընէ: Ռուզվելթ կը մտածէր թէ ի՛նչ ազդեցութիւն պիտի գործէր իր ճառը ամերիկացի ժողովուրդին, դաշնակիցներուն եւ թշնամիներուն վրայ:

Մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէր կէտադրութեան: Օր մը խիստ դիտողութիւն ըրաւ իր մեքենագիր քարտուղարուհիին:

— Կրէյս, քա՞նի անգամ պէտք է ըսեմ քեզի թէ՝ շարաչար եւ չափազանց պէտք չէ գործածես ստորակէտները: Ռուզվելթ կը ջնջէր եւ գիծեր կը դնէր անոնց տեղ: Չէր սիրեր ո՛չ ստորակէտ, ո՛չ վերջակէտ եւ ոչ ալ փակագիծ:

Զարմանալի կերպով ճշգրիտ էր ժամանակի մասին: Եթէ իրեն տրամադրուած ժամանակամիջոցին պէտք է 3150 բառ արտասանէր, անիկա երբեք 3160 չէր ըլլար: Գիտէր թէ որոշ խօսքերու վրայէն արագօրէն պէտք է անցնէր, ուրիշներու վրայ պիտի դանդաղէր:

Ճառը աւարտելէ ետք, սեւամորթ ծառան կառքը կը քշէր իր սենեակը, ուր կը զբաղէր թղթակցութեամբ կամ դրոշմաթուղթերու հաւաքածոյով: Շատ լաւ հաւասարակշռուած խառնուածքին շնորհիւ էր, թերեւս, որ այնքան լաւ կը քնանար գիշերը:

Ռուզվելթ գիտէր թէ իր ձայնը ամբողջ Ամերիկայի ձայնն էր:

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

«ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԶԷՆՔԸ ԻՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ»

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր կազմակերպելով Սփլանտիտ պանդոկին մէջ, Կիրակի 23 Յունուարին, դասախօսական հաւաքոյթ մը՝ ի պատիւ գրագէտ Կ. Փօլատեանի, իբր գնահատանք տարիներու բերած իր ծառայութեան, մասնաւորապէս հայ գրականութեան եւ ընդհանրապէս հայ մշակոյթին: Այս խօսքերով է որ Տիկին Սիլվարդ Ճամուղեան յանուն Կապոյտ Խաչի բացուած յայտարարեց

ՅԱԿՈԲ ՄՕՐԷՂԲԱՅՐՍ

×

Յակոբ մօրեղբօրս արհեստանոցը կը գտնուէր Բանկալթիի գերեզմանատունը եղերող ճամբուն վրայ: Տարիներու ընթացքին իր դէմքը առեր էր ընտանեկան դիմակը, եւ անիկա դարձեր էր խոժոռ, մռայլ, անմերձենալի: Բառերը համբանքով դուրս կ՛ելլէին իր շրթներէն եւ աչքերը լիքն էին տրտմութիւնով: Իր վեր թառած մէկ յօնքը իսկական նշանակութիւնը ստացեր էր: Ո՞րու դէմ սրդողած էր, ինչո՞ւ այդ մշտնջենական ցասումը, ի՞նչ կ՛ուզէր մեզմէ եւ առ հասարակ մարդկութենէն: Կարծես կը հպատակէր ներքին օրէնքի մը, կարծես պաշտօն ստացեր էր այդ դժկամ դերը կատարելու կեանքի մէջ: Կը զգայի որ կ՛ուզէր ժպտիլ, ուրախանալ, անձնատուր ըլլալ մարդկային զգացումներու, բայց կարծես բանով մը շղթայուած էր եւ կորսնցուցած իր ազատութիւնը:

×

Ընդհանրապէս շոգենաւով կ՛անցնէինք Պէշիկթաշ: Յետոյ քալելով կը բարձրանայինք մինչեւ Բանկալթի: Մեծ մայրս ձեռքէս բռնած կը քալէր, անտարբեր եւ անուշադիր այն բազմաբղէտ ամբոխին որ կայսերական պալատներու մերձաւորութիւնը յառաջ կը բերէր Պէշիկթաշի շուկային մէջ: Ինծի համար յարափոփոխ մոգական տեսարաններու յաջորդութիւն մըն էր այս ճամբորդութիւնը: Թրքուհիներու դեղին, վարդագոյն, կապոյտ վերարկուները կը շլացնէին աչքերս: Կը սիրէի սարսափիլ երկայնահասակ եւ վտիտ սեւամորթներու խոնաւ աչքերէն: Կանացի ճիչերը, ծախողներու կոչերը, պալատական պարտէզներէ եկող աքասիայի բուրմունքը, փողոցի ոսկեզօծ փոշին, խանութներու առաջ դոյնդոյն զուարճացուցիչ ըմպելիները, շաքարեղէն աքաղաղները ու թմբուկները զիս կը փոխադրէին հէքեաթունակ աշխարհ մը որուն մէջէն կ՛անցնէինք ստուերներու պէս: Վերջապէս յոգնած տեսածներէս եւ երեւակայութեանս թռիչքներէն, շրթներս տօչորուն կը մտէի կանգ առնել գէպիկներու առաջ՝ ուր մուրացիկներ եւ տէրվիշներ՝ պատուանդանին ստորիճաններուն վրայ տարածուած՝ կարծես կեանքի ամբողջ բերկրանքը կը սպառէին ջուրին մրմունջը լսելով: Մեծ մայրիկս երբեմն կանգ կ՛առնէր եւ իր նիհար մատներով բանալով վտիտ քսակը՝ տասնոց մը կուտար ողորմութիւն հայցող մուրացիկներու, միսիլման թէ ոչ, առանց խտրութեան, մինչեւ որ ողորմութեան յատկացուած տասնոցները սպառէին:

Կաղհանէի գառիվերին վրայ մեծ մայրիկս ձեռքս կը թողուր եւ կողք կողքի կը քալէինք, մեր յոգնած քայլերը դանդաղելով ճամբու փոշիին մէջ: Գլխարկս կ՛իյնար ծոծրակիս վրայ եւ թեւերս կը ծանրային ուսերուս: Երբեմն կանգ կ՛առնէի և ետեւ կը դառնայի: Պալատներէն եւ ծովեզերեայ թաղերէն անդին: Վոսփորը կը փայլփլէր արեւի շեշտակի ճառագայթներէն: Երբեմն քամին կը բարձրանար եւ կը զովացնէր մեր քրտնաթոր ճակատները: Վերջապէս կը հասնէինք թրքական թաղեր եւ գառիվերի տաժանքէն ազատելով՝ նոր խանդով կը քալէինք: Թափուր եւ լքուած քէօշկեր, կոտրտած ապակիներով, որոնց վերեւէն վարագոյրի փեռթեր կը կախուէին, կը յաջողէին խզել մեծ մայրիկիս լռութիւնը:

Ան կը կենար, կը նայէր եւ ինծի խելք դնելով կը մրմնջէր. «Ի՜նչքան արիւն արցունք արժած են...»: Յետոյ սրտագին կը հառաչէր եւ կը շարունակէր ճամբան: Համոզուած էի որ մեծ մայրիկիս հառաչանքներն են որ մէկիկ մէկիկ փլցուցած ու աւերակ դարձուցած են այդ քէօշկերը եւ թէ նման բախտ կը սպասէ դեռ կանգուն եւ շքեղ պալատներուն:

Քանի կը մօտենայինք Բերային, մեծ մայրիկս կը դառնար աւելի շնչատ եւ հեւքոտ: Աւելի յաճախ կանգ կ՛առնէր: Ծուխի պէս ճերմակ թաշկինակով կը սրբէր ճակտին եւ երեսին քրտինքը եւ շրթները կը մրմնջէին. «Փառք քեզ Աստուած»:

Այդ ճամբան իր վշտալի մայրութեան գողգոթան էր անշուշտ:

Երբ Բանկալթիի շիտակը կ՛ելլէինք, կամովին զիս կը թողուր որ առաջ անցնիմ:

Չեմ կրցած երբեք ըմբռնել այն մտավախութիւնն ու անհամարձակութիւնը, որ կը համակէին զինքը. ի՞նչպէս, ինչո՞ւ եւ ի՞նչ ստորճանական փոփոխութիւններով մայր եւ որդու յարաբերութիւնները հասեր էին այդ վիճակին: Կարծես երկուքին մէջ խուլ պայքար մը կար, տեւական մը անյայտ եւ համազօր ուժեր որ իրարու դէմ կը կանգնէին եւ զիրենք կը դատապարտէին այդ բռնի հեռաւորութեան: Այլ սակայն իրար կը սիրէին հրայրքով, հպարտութեամբ եւ հիացումով: Ի՞նչ բան կ՛արգիլէր որ իրարու վիզ իյնային համբուրուէին, նստէին խօսակցէին հաճութեամբ, ինչպէս այնքան մայրեր իրենց որդիներուն հետ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(4 – Շար.)

սոյն Թէյասեղանի պաշտօնական մասը:

Հաճոյքով ունկնդրեցինք դաշնակի վըրայ Օրիորդ Մարի Ալեքսանեանը: Հոս պարտք կը նկատենք յիշեցնել, որ Մարի Ալեքսանեան սիրայօժար կերպով սոլֆէժի եւ դաշնակի դասեր կուտայ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ամէն Հինգշաբթի օրեր: Ահաւասիկ ձեռնարկ մը, որ արժանի է ամէն գնահատանքի: Օրիորդ Անայիս Գաբրիէլեան արտասանեց Սիամանթոյէն «Մենախօսութիւնը»: Օրիորդ Այտա Ամիրեան անգամ մը եւս իր ջերմ ձայնով եւ խանդավառ երգերով խլեց ներկաներուն կրկնակի ծափահարութիւնները:

Ապա խօսք առաւ Կ. Փօլատեան: Յարգելի դասախօսը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Կապոյտ Խաչի տիկիններուն առիթ ընծայելով որ այն պատիւը եւ գնահատանքը որ կ'ընծայուի այսօր իրեն, կ'երթայ յատկապէս հայ մշակոյթին եւ բոլոր անոնց որոնք կը ծառայեն այդ մշակոյթին եւ ոչ թէ իր անձին, ինք ըլլալով միայն մէկ խոնարհ սպասարկուն այդ մշակոյթին: Ապա Կ. Փօլատեան բացատրեց թէ ինչո՞ւ իբրեւ նիւթ գրուած է Հայութեան մեծագոյն զէնքը՝ իր մշակոյթը, ինչո՞ւ զէնք բառը եւ ոչ թէ գանձը, հարստութիւնը, արժէքը: Որովհետեւ մօտենալով հարցին, մեր հաւաքական կեանքի, պայքարի, արդար դատի առընչութեամբ, այդ իտէալի իրագործման ճամբուն վրայ այսօր հայ մշակոյթը մեր մեծագոյն զէնքն է:

Նիւթը շատ ընդարձակ ըլլալով, կուտանք քանի մը կէտեր.

«... Մենք իբրեւ ժողովուրդ մեծերու կողքին ոչինչ կ'արժենք. եթէ երբեք պալատ մը մէջ հաւաքուած ըլլան այդ մեծերը, մենք իբրեւ ժողովուրդ, թիւ, հարստութիւն, զինուորական ուժ, այդ պալատին դռնապանը անգամ չենք կրնար ըլլալ: Բայց եթէ ներկայանանք մեր մշակոյթով, իբրեւ մեր մշակոյթը վերարկու առած նստինք, կրնանք այն ատեն այդ մեծերուն սեղանին նստիլ հաւասար հաւասար, եւ խօսիլ ռեւէ մէկուն հետ առանց ստորակայութեան զգացումի մը, այդքան մեծ է հայ մշակոյթը: Ուստի տարօրինակ եւ անխելքութիւն պիտի ըլլար ժողովուրդի մը համար, որ եթէ ունի այդպիսի զէնք մը, զայն չգործածէ իր դատի եւ հաւաքական կեանքի կառուցման. ասոր համար իսկ, հայ մշակոյթը մեր մեծագոյն զէնքն է»:

Ապա Կ. Փօլատեան թուեց մեր մշակոյթի մեծագոյն արտայայտութիւնները որոնք համաշխարհային չափանիշով եւ բոլոր դարերու համար հրաշալիքներ են մարդկութեան քաղաքակրթութեան մէջ: Հեթանոսական շրջանի նմոյշներէն՝ Գողթան երգերու կտորներէ — քրիստոնէութեան ընդունիլը՝ իբրեւ մարդկային բարձրագոյն կրօնք, իտէալ, ըմբռնում կեանքի եւ անհատի — գրերու գիւտը, Ոսկեդարը եւ Մեսրոպի հանճարը, որ ոչ միայն եղաւ մեր մշակոյթի աստուածը, գրերու գիւտով կուտար Հայութեան իր մեծագոյն զէնքը, այսինքն հայ հայրենիքի գիտակցութիւնը թօթափելու համար օտար լուծերէ եւ ազդեցութիւններէ — Հայկական ճարտարապետութիւնը՝ որ իր անզիւտ եւ եզակի գեղեցկութեամբ սկիզբ տուած է ռոման ճարտարապետութեան: — Գրիգոր Նարեկացի, որ աշխարհի մեծագոյն բանաստեղծներէն մին նկատուած է Տանթէի կարգին: — Ն. Շնորհալին, Եղիշէն, Խորենացին որոնք մեծ աղբիւրներ են բանասիրութեան համար: — Հայկական ձեռագիրները՝ 25 հազարէ աւելի, զուցէ այդչափ մըն ալ կորսուած եւ վճացած՝ մշակոյթէ չհասկցող բարբարոսներու կողմէ: — Քանի մը գիրքեր՝ մասնաւորապէս «Սեբէոսի Գիրքը» որուն միայն հայկական թարգմանութիւնը կը մնայ այսօր՝ բովանդակ աշխարհի վրայ...:

Յետոյ, յարգելի դասախօսը տուաւ աննման փաղանգը մեր բանաստեղծներու, արուեստագէտներու, գիտուններու, հերոսներու, քաղաքական դէմքերու, զօրավարներու, յեղափոխականներու... որոնք այս վերջին հարիւր տարիներու ընթացքին անմահացան եւ իբր մէկ մէկ աստղեր կը շողան հայ մշակոյթի երկնակամարին վրայ: Կ. Փօլատեան իր եզրակացութեան մէջ յատկապէս ըսաւ. «...Անկէ 55 տարի առաջ, Վասպուրական աշխարհը, Վան քաղաքը հարիւր հազարնոց Հայութեամբ լեցուն այդ կեդրոնը, ծաղկեալ ոստան մըն էր. այսօր Հայութիւն չկայ եւ Վանը խեղճ ու կրակ գիւղ մըն է: 55 տարի առաջ Երեւանը 30 հազարնոց գիւղաքաղաք մըն էր, այսօր երբ Հայութիւնը հոն է՝ վերածուած է 750 հազարի գեղեցիկ, փայլուն, լոյսերու մէջ շողացող քաղաքակիրթ ոստանի մը: Ուրեմն ո՞վ իրաւունք ունի այդ հողերուն տէրը ըլլալու. Երեւանը շինո՞ղը թէ Վանը քանդողը — հայ ժողովուրդը: ... Մեր մշակոյթին տէր կանգնելով պիտի հասնինք մեր նպատակին, եթէ աշխարհը անարդար պիտի ըլլայ ու բիրտ ուժով կառավարուի, պիտի գայ օրը՝ երբ այս արժէքներն ալ նկատի պիտի առնուին: Այս երկիրը կը պատկանի աշխատասէր, շինարար, քաղաքակրթութիւն ստեղծող ժողովուրդին եւ ոչ թէ քանդողներուն: Պէտք է որ Հայոց Աստուծոյ կողմէ մեր կուրծքերուն տակ դրուած լուսաւոր կանթեղները միշտ մնան վառ՝ յանուն հայ մշակոյթի: Նման ճամբորդի մը՝ մոլորած խաւար անտառի մը մէջ, շատ երկար ճամբայ կտրեցինք, տառապեցանք, մութի մէջ մնացինք, շատեր մեռան, բայց մեծ մասը այլեւս անցուցած ենք ու այժմ կը քալենք, արտասահմանի մէջ աւելի տարտամ քայլերով, Հայաստանի մէջ աւելի հաստատ քայլերով, կը քալենք դէպի այդ օրը: Հայութեան լոյսը մեր առջին է եւ ոչ թէ մեր ետին»:

^

Այս պաշտօնական բաժինէն յետոյ, տեղի ունեցաւ ուրախութիւն, խրախճանք սեղաններու շուրջ շատ տաք մթնոլորտի մէջ, ինչպէս կրնան միշտ ստեղծել Կապոյտ Խաչի մեր ազնիւ տիկինները: Կրկնակի կը շնորհաւորենք զանոնք ե՛ւ իրենց աշխատանքին ե՛ւ իրենց այս սքանչելի գաղափարին համար, ինչպէս Գեղամ վարդապետ Պալտասարեան ընդգծեց իր փակման խօսքին մէջ.— «... Պարոն Փօլատեանը ճանչցանք իր վէպերուն մէջէն՝ Զէյթունի լեռներէն իջած ատեն Նահապետի կողքին, ճանչցանք զինքը անծայրածիր անապատներու հրկիզումին մէջ, Հայութեամբ տառապող հողին, այսօր՝ իր իսկ բառերով զինքը կը ճանչնանք մշակոյթի պալատին մէջ որպէս իրա՛ւ պալատական: Կ'ողջունենք իր գալուստը մեր մէջ եւ առողջ ու երկա՜ր երկա՜ր տարիներ կը մաղթենք որպէսզի հայկականութեան հուրը իրմով աւելի բոնկի մեր քաղաքին մէջ»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Անցեալ Ուրբաթ (28 Յունուար) առաւօտ, Տէսինէն Պարոն Վարուժան Մանուկեան երբ գործի կ'երթար իր մօտօրսիքլէթով(?), ճակատագրական ծանր արկածի մը զոհ գնաց բեռնակառքի մը անիւներուն տակ մնալով:

Ողբացեալ երիտասարդը Վասպուրականցիի զաւակ՝ համեստ ու բարեհամբոյր բնաւորութեամբ, սիրուած էր բոլորէն: Կը գուրգուրար իր ընտանիքին վրայ: Նաեւ հայրենասէր՝ ազգային գործերով կը զբաղէր լուռ ու մունջ:

Վերջին տարիներուն, երբ Վասպուրականցի մեր հայրենակիցներէն շատեր յաւէտ բաժնուած մեզմէ եւ ուրիշներ իրենց տարիքին բերումով մեկուսացած էին, Վարուժան Մանուկեան համախմբելով իր սերունդէն Վասպուրականցիներու զաւակներ, կ'աշխատէր խթանել անոնց հայրենասիրութիւնն ու կանգուն պահել Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան տեղւոյս մասնաճիւղը: Զանք չէր խնայեր տօնելու Վասպուրականի Հերոսամարտը ու անոր ամբողջ հասոյթը կը յատկացնէր ազգային նպատակներու:

Յարգանք քու թարմ շիրիմիդ սիրելի Վարուժան:

Գ. Պ.

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԸ

—o—

Ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, Սէն Շամոնի հայ ժողովրդապետութիւնը ստորեւ կուտայ օգտակար ծանօթութիւններ, նոյն քաղաքի հայկ. դպրոցի մասին:

1970 տարւոյն Դեկտեմբեր ամիսէն ի վեր, մինչեւ այս օրերս, Սէն Շամոնի հայ ժողովրդապետութիւնը, յանձին հոգեւոր հովիւ՝ Կոմիտաս Վրդ. Զարիճեանի, ստանձնած է պատասխանատուութիւնը հայերէնի ուսուցման հայ տղոց եւ յաջողած է այս ժամանակաշրջանին մէջ, շաբթուան մէջ մէկ ժամ դասախօսութեամբ, հայ ուսանողներուն կարդալ ու գրել սորվեցնել ոչ միայն, այլ նաեւ իրենց արտասանութիւններ ըսել տալ եւ հայկական երգեր երգել ժողովրդապետութեան եւ Սէն Շամոնի Հայկ. Միութեան կողմէ կազմակերպուած հանդիսութեանց առիթով:

Աշակերտութեան թիւը 34 է, եւ տարուէ տարի կ'աւելնայ: Կը բաժնուի երկու դասարաններու: Առաջինը 20 հոգիէ բաղկացած է, եւ յանձնուած է Օր. Բոշայեանի խնամքին, իսկ երկրորդ դասարանը՝ 14 հոգի, հոգեւոր հովիւ Կոմիտաս վարդապետը ստանձնած է:

Հոս պարտք կը համարիմ նախ իմ անկեղծ շնորհակալիքս յայտնելու Սէն Շամոնի Հայկ. Միութեան պատուական նախագահին եւ անդամներուն, որոնք իրենց դրամական ու բարոյական օժանդակութիւնը չզլացան ազգօգուտ գործին յաջողութեանը համար: Յետոյ խորին շնորհակալութիւն Օր. Բոշայեանին, որ անշահախնդիր կերպով եւ անվերապահօրէն զօրավիգ հանդիսացաւ իր սուղ ժամերը զոհելով հայերէնի ուսուցման նուիրական գործին: Ի վերջոյ լայն շնորհակալութիւն մը բոլոր հայ ծնողաց, որոնք վստահեցան իրենց զաւակները մեր խնամքին:

Հետեւաբար՝ քաջալերուած այս կերպ անվերապահ աջակցութեան վրայ, Սէն Շամոնի ժողովրդապետութիւնը պիտի շարունակէ անդրդուելի հայ դպրոցը դեկավարելու(?), ընդլայնելով իր դաստիարակչական շրջանակը, նորանոր նուաճումներ արձանագրելու մտադրութեամբ: Առ այս, հայ ժողովրդապետութիւնը կը վստահի, ինչպէս անցեալի մէջ, նաեւ ապագային, համագործակցութեան եւ համահայկական նուիրումին՝ բովանդակ հայ համայնքին Սէն Շամոնի:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ԶԱՐԻՃԵԱՆ

ԱՌԱԾԱՆԻ

Կառքդ աստղի մը լծէ: (Ամերիկեան)

Նմանութիւնը ամէնէն անկեղծ շողոքորթութիւնն է: (Անգլիական)

Վայրկեանի մը ներշնչումը կեանքի մը փորձառութիւնը կ'արժէ: (Անգլիական)

Ձեռքերն է որ կը գործածեն, բայց գլուխն է որ կը սնուցանէ: (Ռուսական)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (157)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Այդ վայլը իրենց հոգիներուն մէջ սոսկալի յեղափոխութիւն մը յառաջ բերաւ: Կամ հետաքրքրութենէ, կամ ապահութենէ եւ կամ թալլելու թափէն մղուած, հինգն ալ մէկը միւսին ետեւէն սնտուկին վրայ խոյացան եւ սկսան իրարու ձեռքէ ոսկիները յափշտակել:

Ակնթարթի մը մէջ այդ վայրը սկսաւ գետին իյնող դրամներու եւ հեւացող կուրծքերու գիւային արձագանդ մը տալ:

— Կեցէք, գոչեց Մուխթար փաշա, սնտուկին շուրջ մոլեգնող մարդկային այդ գանգուածին:

Բայց ձայնը լսելի չեղաւ... Շատայ հայհոյանքներով անոնց մօտեցաւ եւ վըրանին իյնալով սկսաւ առանց խտրութեան ատրճանակին բունովը գլուխնուն զարնել:

Սակայն Ալպանացիները կարեւորութիւն չտալով թալանումը կը շարունակէին եւ ծոցերնին ոսկիով կը լեցնէին:

— Կեցէք, եթէ ոչ պիտի կրակեմ, գոչեց գաղտնի ոստիկանութեան տնօրէնը, ստենտորեան ձայնով մը եւ յետս ընկրկելով ատրճանակը այդ մոլեգնող գանգուածին վրայ ուղղեց:

Բայց իրեն մտիկ ընող չկար:

Մուխթար փաշա բարկութեան գագաթնակէտին հասած, մատովը ատրճանակին ձգանը քաշեց եւ պարպուող զէնքի հառուած մը լսուեցաւ:

Այդ հրացանաձգութիւնը կրկին հետեւանք մը ունեցաւ: Ալպանացի աւազակներէն մին հառաչ մը արձակելով գետին ինկաւ:

Իսկ միւսները...

Սակայն այլեւս ինչ պատահիլը մարդ չտեսաւ:

Տիգրան քայլ մը ետ ընկերկելով սեղանին մօտեցաւ եւ մէկ ձեռքովը անոր վրայէն դրամատոմսերը եւ Հայրիէի պատկերը յափշտակեց իսկ միւս ձեռքովն ալ լապտերը առաւ եւ Ալպանացիներուն հանլապտերը(?) գէպ փաշային բարկութեան մասնակից ըլլալ ձեւացնելով զայն յանկարծական շարժումով մը անոնց վրայ նետեց:

Լապտերը գլուխնուն վրայ իյնալով փշրուեցաւ... մինչ ստորերկրեայ խցիկը խաւար մթութեան մը մէջ թաղուեցաւ:

Յանժամ Տիգրան ստորուղիին ապարանքին կողմի մասը այլեւս դոց գիտնալով, շտապաւ այդ կողմը ուղղուեցաւ, մինչ ետեւէն այդ չարագոյժ խցիկին մէջ կատաղի ձայներ եւ հրացանաձգութիւններ կը լսուէին...

Տիգրան փախչելով՝ իր հալածիչներուն ընաջնջումի երկու գլխաւոր տարրերը թողած էր, խաւարը եւ ոսկիի ծարաւը:

ԺԱ.

ԵՐԵՔ ՀԱՐՃԵՐՈՒՆ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

Քանի մը վայրկեան յետոյ Տիգրան գետնափոր ստորուղիին մէջ ըրած արագ վազքին եւ անսպասելի փրկութեանը յուզումէն հեւալով ստորուղիին ծայրի գաղտնի դրան կը զարնուէր:

Երիտասարդը իրեն ծանօթ կոճակը կոխեց եւ Ճէմիլէի ապարանքին նրբանցքը անցաւ: Սակայն նրբանցքը պարապ էր: Կիւզէլի հետ մեկնած միջոցին հոդ թողած երկու հարճերը անկէ հեռացած էին:

Թաքստոցին դուռը շտապաւ ետեւէն գոցեց եւ մինչեւ նրբանցքին պարտէզ առաջնորդող դրան մօտեցաւ:

Պարտէզին մէջ ալ մարդ չկար: Հարճերուն բացակայութիւնը իր ապահով փրկութեանը համար բաւնչան(?) համարեցաւ: Եթէ հանըմները անկէ մեկնած չըլլային եւ իր ու Կիւզէլի վերադարձին ըսպասած ըլլային, Տիգրան Կիւզէլի բացակայութիւնը արդարացնելու համար պիտի ստիպուէր ամբողջ եղելութիւնը պատմել:

Այդ պատմութիւնը յուզում, վախ եւ աղմուկ յառաջ պիտի բերէր, որով որեւէ պատճառաւ ապարանքէն իր փախուստին նպաստաւոր պիտի չըլլար:

Սակայն առանց Կիւզէլի՝ երկու հարճերը ո՞ւր կրնային գացած ըլլալ:

Տիգրան կը սկսէր վերստին զուշակել, թէ դարձեալ դժուարին կացութեան մէջ կ'իյնար: Խորհեցաւ թէ միակ կարելի փրկութիւնը մինչեւ գիշեր հոդ տեղ մը պահուըտիլն էր: Գիշերը առանց դժուարութեան պիտի կարողանար պարտէզին կողմէն փախչիլ կամ ծովը նետուիլ եւ լողալով դիմացի ափը անցնիլ: Անկէ այլեւս Հայրիէի դրամներուն միջոցաւ, զոր ստորուղիին չարագոյժ սեղանին վրայէն առնելու գիտաւորութիւնը ունեցած էր, դժուարութիւն պիտի չքաշէր ապաստան մը գտնել:

Գլուխը նրբանցքին դռնէն դուրս հանեց եւ երկինքը դիտեց:

Երեկոյեան ժամը երեքը պիտի ըլլար, որով գիշերուան քանի մը ժամ միայն կը մնար:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Սանթուրեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կէօղիւմեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զիւրիւքտիչեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զիւրիւքտիչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժագ Կէօղիւմեան եւ զաւակները, Օր. Մատլէն Կէօղիւմեան, Պ. Պ. Արթիւր եւ Ռեքի Սանթուրեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկե-պսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գր. Կիւլեանի իրենց մօր՝ Սաթենիկ Կիւլեանի մահուան առթիւ։

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Վերժին Օհաննէսեանի իր ամուսնոյն՝ Փանոս Օհաննէսեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին Առաջնորդ հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Կիրակի 6 Փետր.։

Եկեղեցական արարողութեանց կը մասնակցի Սէն-Լու Կրան-Փէնի եկեղեցւոյ դպրաց դասը իր լրիւ կազմով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Սօսի պարախումբէն եւ 100 Ֆր. Հ. Բ. Ը. Միութենէն Կարպիս Օսմանեանի մահուան առթիւ։ Նոյնպէս 20 Ֆր. Պ. Նշան Քէօսէեանէ Փանոս Օհաննէսեանի մահ-ուան առթիւ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի կատարուած հետեւեալ նուէրները հանգուցեալ Վանիկ Անդրանեանի թաղման առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Բ. Թէրզիպաշեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Զըրպաշեան 50, Տէր եւ Տիկին Գ. Սահակեան 30 Ֆր.։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակներուն ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, Հինգշաբթի 10 Փետրուար։

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան արարողութիւն կը կատարուի Մարսիլիոյ մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոյ համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Տ. ԵՂԻՇԷ աւագ խաչակիր Քհնյ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, կը քարոզէ Տ. ՇԱՀԱՆ խաչակիր Քհնյ. ՏԷՏԷԵԱՆ։ Երգչախումբը կը ղեկավարէ Տ. Նշան Քհնյ. Գույումճեան։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10, քարոզ ժամը 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ եւ հաղորդուիլ Աւարայրեան ոգիով։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Կիրակի 6 Փետրուար ժամը 15,30ին Ահարոնեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի իր բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի (7 Փետրուար) իրիկուն, ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ 5 Փետր. Մշակոյթի Տան մէջ, երեկոյեան ժամը 20ին։ Ըլլալ ճշդապահ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ի հաշիւ պատուոյ տոմսերու վճարած են.
Կ. Փօլատեան 100
Սարգիս Սապունճեան 100
Տիկին Լիւսի Սապունճեան 100 Ֆր.։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսութիւնը, Փետրուար 9ին ժամը 21ին,

Salle Bon accueil
Hôpital St. Michel
33, Rue Olivier de Serre — Paris (15e)
Le DR. DAOUDLARIAN
fera une conférence sur la Prostate

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, Կիրակի երեկոյեան ժամ 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES
սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 6 Փետր. Ղեւոնդեան քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ։

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու.— Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեանի, Յովհաննէս Քհնյ. Հինդլեանեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ. Սկըլեանի, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեանի, Արիստագէս Քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ. Խոյեանի, Բարթող Քհնյ. Թադրմճեանի, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս Քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Աղամեանի, Վարդան Քհնյ. Պաղտասարեանի, Յարութիւն Քհնյ. Ճօրթույեանի, Աղէք Քհնյ. Փայլակեանի; Եսայի Քհնյ. Ալթունեանի, Թովմաս Ա. Քհնյ. Մինասեանի եւ հանգուցեալ դպիրներու հոգիներուն համար։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի (6 Փետրուար) Հայր. Գալուստեանի բնակարանը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Մարսէյլէն Պ. Թովմաս Մարկոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր կնքահօր՝ Մկրտիչ Ժամկոչեանի՝ Սէն-Լուի (Մարսէյլ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Վարչութեան փոխ-նախագահ, Ողբ. Արմենակ Աճէմեանի յիշատակին՝ Պ. Ռոստանիկ Աճէմեան, Մոնմորանսիի հանգստեան տան մէջ մատուռի մը կառուցման համար իր եղբօր՝ Արմենակ Աճէմեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆր., Տիկին Վարդեր Նիգիանեան 160, Պ. Պ. Երուանդ Յովհաննէսեան եւ Պերճ Զադրճեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Մալեան 30։

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն տարեվերջի տօներու առթիւ 1000, Մոնմորանսիի հանգստեան տան մէջ մատուռի մը շինութեան ի նպաստ՝ Պ. Պ. Հանրի Փափազեան 1000, Աստարճեան Հայկազ 1000, Տիկիններ Արաքսի Տալաքիւփէլեան 100, Արաքսի Քոչունեան 50, Պալապանեան 200 (Իսի-լէ-Մուլինօ), Տիկին Ջեմիլէ Խաչիկ (Ամերիկա) 20 տոլար, Պ. Պ. Օննիկ-Արթին Եկէնեան մատուռականներու տան 250, Հայկ Քըրըք-ճեան (Վերտէօն) 100, Յովհ. Սարգիսեան մատուռականներու տան 50, Տիկիններ Ազնիւ Տէրոյեան, ողբ. ամուսնոյն յիշատակին, տօներու առթիւ 100, Թէվըրնէն (Լիոն) 100, Պ. Պ. Արամ Գալանճեան, 30, Մաթոսեան Ժագ 30, Արէլեան 30, Յարուն Սինան 50, Քօսեան Գամէր 15, Լիոնէն Ոմն՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի ձեռամբ, ի նպաստ Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան 50։

(Շար.)

ՕՐ. ՄԻՇԷԼ ԼԱՖԼԱՆՇ
եւ
Պ. ՀՐԱՅՐ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ
Ամուսնացած

29 Յունուար 1972, Փարիզ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի, 6 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին Նոր ակումբին մէջ։

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր դպրոցի մանուկներուն կողմէ, նաեւ Կաղանդ Պապուկի նուէրներու բաշխում եւ շարժանկարի ցուցադրութիւն։

×

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

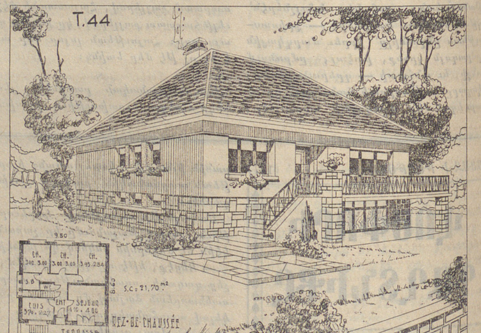
13 Փետրուար Կիրակի օրը Շաւիլի
Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ տը Ստալինկրատ
կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի
մասնաճիւղին կողմէ
Մանուկներու յատուկ շարժանկար
Կը մասնակցի Նայիրի պարախումբը
տողանցք Բարեկենդանի տարազներով,
ղիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ
ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է
Կը խնդրուի Շաւիլի ծնողքներէ զաւ իրենց
երախաներով, Բարեկենդանի յատուկ
դիմակաւորուած։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
REPARATRICE
Orient et Tapisserie
MISSISTRANO
61, Rue du Moulin de Cage
Genevilliers 793-01-87

ENTREPRENEURS chemisiers, corsages, grosse série, toute l'année travail non coupé.

S'adresser :
HALIOT
24, Bd. St-Denis — PARIS (10e)
Tél. : 770-19-99

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin
PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE
Nom
Rue No
Ville Département
Possedez-vous un terrain ?

ՇԱԲԱԹ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 5 FEVRIER 1972
LE NUMÉRO 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50	

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12333
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.333

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂ ԼՈՒԾՈՒՄ

Այս տարի քսանամեակն է Եգիպտոսի երիտասարդ զինուորականներու յեղափոխութեան։

1952 Յունուար 22ին Սուէզի անգլիական պաշտպանումը իր սաղմին մէջ խեղդեց Գահիրէի մէջ ծայր տուած յեղափոխական շարժումը։ Բազմաթիւ շէնքեր, — Շէփըրտ առաջնակարգ պանդոկը, անգլիական դրամատուն մը եւ այլ կարեւոր հիմնարկութիւններ — հրոյ ճարակ դարձան Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ։

Սակայն բուն յեղափոխութիւնը տեղի պիտի ունենար 1952 Յուլիս 26ին, երբ զօրավար Մուհամմէտ Նէկիպի գլխաւորութեամբ եւ Կամալ Ապտէլ Նասրի ու ընկերներուն մասնակցութեամբ վերջ պիտի տրուէր արքայական վարչաձեւին։ Գահընկէց Ֆարուք Թագաւոր Աղեքսանդրիայէն իր զբօսանաւը նստելով ընդմիշտ պիտի հեռանար փարաւոններու երկրէն, Եւրոպայի մեծ ոստաններուն մէջ, անձնատուր ըլլալու համար շուայտ ու զեղխ կեանքի մը հաճոյքներուն։ Աքսորական թագաւորը 1920ին ծնած էր Գահիրէ։ 16 տարեկան էր, երբ գահ բարձրացաւ, յաջորդելով իր հօր՝ Ֆուատ Ա.ի, 1936ին։ Կանխահաս մահ մը ունեցաւ Ֆարուք 1965ին։ 45 տարեկան էր։ Իր մահով վերջ կը գտնէր ալպանացի Մէհէմմէտ Ալիի 1840ին հիմնած հարստութիւնը, որ «Խըտիւութեան» աստիճանէն բարձրացած էր թագաւորութեան՝ առաջին աշխարհամարտի ընթացքին։

Նէկիպ 1953ին Հանրապետական վարչաձեւը հաստատեց ու դարձաւ առաջին նախագահը Եգիպտոսի Հանրապետութեան։ Սակայն տարի մը վերջ իր տեղը տուաւ Կամալ Ապտէլ Նասրի, որ մինչեւ իր մահը (1970) անվիճելի տէրը պիտի դառնար Եգիպտոսի եւ հեղինակաւոր ղեկավարը՝ ամբողջ արաբական աշխարհի։

Ծրագրած ըլլալով համարաբական միացեալ մեծ կայսրութիւն մը հիմնել Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան ովկիանոս (Մարոք), առաջին փորձ մը կատարեց 1958 Փետր. 2ին՝ Սուրիան եւ Եգիպտոսը միացնելով Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւն անունին եւ իր մականին տակ։ 1961ի աշնան Սուրիա քաշուեցաւ Ա. Մ. Հ.էն եւ վերականգնեց իր անկախութիւնը։

Անուար էլ-Սատաթ, Նասրի յաջորդը, նոր փորձ մը կատարեց համարաբական ծրագրի իրագործումին համար։ «Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան» վերադարձուց իր հին, պատմական անունը, — Եգիպտոս։ Ու 1971ի ամառը Լիբիոյ եւ Սուրիոյ հետ միասին կազմեց Արաբ Դաշնակցային Պետութիւնը, որ Սեպտ. 1ի հանրաքուէով վաւերացուեցաւ երեք երկիրներու մէջ ալ։

Ի՞նչ բախտ վիճակուած է արաբական այս Դաշնակցութեան։ Ցարդ ուրիշ երկիրներ չյարեցան անոր։ Եգիպտոսի վարիչին նպատակն է արաբական Պետութեանց միացեալ ճակատ կազմել, նպատակ ունենալով Իսրայէլի կողմէ գրաւուած հողերու ազատագրումը։

Շուրջ քառորդ դարէ, — այսինքն Իսրայէլի ստեղծումէն — ի վեր, հարեւան արաբական երկիրներու գլխաւոր նպատակն է եղած թոյլ չտալ, որ Պաղեստինի մէջ հրէական անկախ Պետութիւն մը յաւերժանայ։

Երեք ձախող պատերազմներ — 1948ին, 1956ին եւ 1967ին — փոխանակ բարելաւելու, աւելի ծանրացուցին կացութիւնը։

1952ի զինուորական յեղափոխութիւնը հետեւանքն էր արաբեւիսրայելեան առաջին պատերազմին։ Պարտութեան պատասխանատու կը նկատէին թեթեւամիտ եւ զուարճասէր Ֆարուք Թագաւորն ու իր շրջապատը։ 1956ին եւ 1967ին Ֆարուք չկար։ Արդիւնքն եղաւ աւելի աղէտալի։

Շուրջ հինգ տարուան սպառազինումներն ու պատրաստութիւնները տակաւին համարձակութիւն չեն տար արաբական աշխարհի վարիչներուն չորրորդ պատերազմ մը փորձելու՝ գրաւեալ հողերը վերստանալու համար։

Տաքգլուխ երիտասարդներն ու համալսարանական ուսանողները Գահիրէի մէջ պատերազմ կը պահանջեն Իսրայէլի դէմ։ Փորձը ցոյց տուաւ քանիցս, որ ներկայ դարուս ո՛չ մէկ հարց կը լուծուի պատերազմով։

Խաղաղ լուծումն է լաւագոյն միջոցը։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱԼԱՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՔԵՒԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Լիբանանի վարչապետը Փարիզի մէջ խօսակցութիւններ ունեցաւ նախարարապետին հետ։ Սայէպ Սալամ եւ Շապան-Տելմաս մէկուկէս ժամ քննեցին հարցեր, որոնք կապ ունին երկու երկիրներու համագործակցութեան հետ։

Հանդիպումի ընթացքին Ֆրանսայի նախարարապետը վերահաստատած է իր երկրին քաղաքականութիւնը Լիբանանի « հողային ամբողջականութեան » հանդէպ։ Ասիկա կը նկատուի խօսակցութեանց ամէնէն կարեւոր կէտը, քանի որ Լիբանան միշտ մտահոգուած է իր երկրին ամբողջականութեան պահպանման ուղղութեամբ։ Բնականաբար Ֆրանսա յանձնառութիւն չէ որ կը ստանձնէ, այլ, ինչպէս նկատել տուած է Շապան-Տելմաս, Ֆրանսայի դիրքը, ճշդուած Զօր. Տը Կոլի կողմէ, կը պահպանուի ֆրանսական կառավարութեան կողմէ»։

Խօսակցութեանց յաջորդ փուլերը կապ ունին երկու երկիրներու առեւտրական եւ մշակութային գործակցութեան հետ։ Այսպէս Լիբանան 330 միլիոն ֆրանքի զէնք կը գնէ Ֆրանսայէ, որպէսզի հինգ տարուան ընթացքին զօրացնէ իր բանակը։ Գնման համաձայնագիրը ստորագրուած էր Յունուարին, ինչպէս հաղորդած էինք ատենին։

Ֆրանսա պիտի մասնակցի Պէյրութի օդակայանի ընդարձակման ծրագրին, ֆրանսական դեղերը պիտի դասաւորուին գիներու մարզին մէջ եւայլն։

Սայէպ Սալամ տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Կիշարի հետ, որու ընթացքին քննութեան առնուեցաւ Ֆրանսայի օժանդակութիւնը Լիբանանի մշակութային գետնի վրայ։

Լիբանանի վարչապետը Ուրբաթ օր կը տեսնուէր նաեւ Նախագահ Փոմփիտուի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ տնօրէնութեան եւ սենտիքաներու բանակցութիւնները ձախողեցան եւ վախ կայ որ գործադուլի շարժումներ ծայր տան։ Այս ցոյց կուտայ նաեւ կառավարութեան պայմանագրական քաղաքականութեան ձախողութիւնը, աշխատավարձքերու մարզին մէջ։ Տնօրէնութիւնը կ'ըսէ թէ առաւելագոյնը բրած է մինչ սենտիքաները կը յայտարարեն թէ կարելի չէր համաձայնութեան գալ։ Ասոնք կ'ուզեն որ 1972 Յունուար 1էն 2 առ հարիւր յաւելում կրեն աշխատավարձքերն ու հանգստեան թոշակները եւ ասիկա անկախ «փրկութեան» տրամադրութենէն որ արձանագրուած է 1971ի համաձայնագրին մէջ։

ԺԱՆՆ ՌԵՆՈՒԱՐ ֆրանսական բեմի մեծ դերասանուհիներէն մին, մեռաւ առջի օր 82 տարեկանին։ Զորս տարի առաջ է որ վերջնապէս բաժնուած էր Ֆերնան Կրավէէն, որու հետ ամուսնացած էր պատերազմէն առաջ։ Բայց այս վերջինը մինչեւ իր մահը, յաճախ այցելած էր իրեն, երբ ուղեղային արիւնախռնումի հետեւանքով, անշարժութեան մատնուած էր։

ՏԱՔՔԱՅԻ մէջ արիւնալի բախումներ տեղի կ'ունենան Պենկալցիներու եւ ոչ-Պենկալցիներու միջեւ։ Հարիւրի մօտ զինուոր սպաննուած կամ վիրաւորուած է ցարդ։

ԹԵՀՐԱՆԻ զինուորական ատեանը ցկեանս բանտարկութեան վերածեց հինգ նոր մահավճիռներ։ Վերջերս նոյն ամբաստանութեամբ 23 հոգի ձերբակալուած էր, վեցը մահավճիռ ստացած էր։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ժողովուրդներու մտածումը երբեմն կ'արտայայտէ կացութեան մը իրականութիւնը։

Ասիկա կրնայ ճիշդ ըլլալ Սերպերու եւ Խրուաթներու պարագային, այսինքն այն երկու ժողովուրդներուն մասին, որոնք երկու գլխաւոր ազգութիւնները կը կազմեն Եուկոսլաւիոյ։ Երկուքն ալ, ներկայիս, կնճռոտ յարաբերութեան մէջ են իրարու հետ։ Արդարեւ, այն ինչ որ կ'ըսեն իրարու նկատմամբ, երբեմն ցնցող պատկեր մը կը կազմէ զգացական նախապաշարումներու, որոնք գոյութիւն ունին դարերէ ի վեր։

Ամանորեան երեկոյթի մը ընթացքին Պելկրատի մէջ, երիտասարդ բեմադիր մը կար, որուն հայրը խմիչքի խանութ մը ունէր պատերազմէն առաջ, խուլ քաղաքի մը մէջ։ Հայրը, Սերպ մը, վայրագօրէն սպաննուած էր 1941ին խրուաթ Ուսթաշիներու կողմէ։ Ասոնք խրուաթ ֆաշական կազմակերպութեան մը անդամները եղած են։ Զաւակը եւ անոր այրիացած մայրը պատերազմի տարիները արգելափակման ճամբարներու մէջ անցուցած են։

Այս նոյն պատմութիւնը, երբ Խրուաթի մը լսուեցաւ Զագրէպի մէջ, Խրուաթիոյ մայրաքաղաքը, պատասխանը եղաւ անմիջական — հազարաւոր Խրուաթներ՝ ընկերվարական, դեմոկրատ, համայնավար եւ մտաւորականներ, նոյնպէս սպաննուած են Ուսթաշիներու կողմէ։ Թիթօ, երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ազատամարտիկներու հերոսն ու առաջնորդը ծագումով խրուաթ է եւ, վերջապէս, Փէտայիներու առաջին խումբը կազմուած է Խրուաթիոյ մէջ։

Ուրիշ օրինակ մը։ Օտարական մը, որ ինքնաշարժով կը ճամբորդէր Խրուաթիոյ մէջ, ոստիկանի մը ճամբան կը հարցնէ։ Ոստիկանը ուղիղ ճամբան ցոյց տալու համար «փրաւօ» բառը կը գործածէ, այսինքն սերպ բառ մը, փոխանակ անոր համապատասխան խրուաթ բացատրութիւնը տալու։ «Կը տեսնես», կ'ըսէ ինքնաշարժին մէջ նստած Խրուաթը, Խրուաթիոյ Հանրապետութեան մէջ ոստիկանները Սերպ են, Պելկրատ (Եուկոսլաւիոյ եւ Սերպիոյ մայրաքաղաքը) կը կառավարէ ամէն ինչ»։

Այս նոյն պատմութիւնը, երբ նկատողութեան կը յանձնուի Սերպի մը, ան կը պատասխանէ․— Խրուաթները աւելի ուսեալ են, քան Սերպերը։ Անոնք պարզապէս չեն ուզեր ոստիկան դառնալ»։

Այս եւ այլ կարգի օրինակներ ցոյց կուտան երկու ժողովուրդներուն տրամադրութիւնները իրարու հանդէպ։ Անշուշտ, սխալ պիտի ըլլար կարծել, թէ բոլոր Սերպերն ու բոլոր Խրուաթները կ'ատեն զիրար։ Եուկոսլաւ ամուսնութիւններու 15 առ հարիւրը « խառն » է։ Տեղի կ'ունենայ զանազան ազգերու միջեւ, ու մեծամասնութիւնը Խրուաթներու եւ Սերպերու միջեւ է։

Այսուհանդերձ հնարաւոր չէ աչքաթող ընել խոր զգացում մը, տրամադրութիւն մը, որ գոյութիւն ունի երկրին 8 միլիոն Սերպերու, աւելի քան 4 միլիոն Խրուաթներու եւ մօտաւորապէս 8 միլիոն ալ Սլովէններու, Մակեդոնացիներու, Մոնթենեկրացիներու, եուկոսլաւ Ալպանացիներու, մահմետականներու, Հունգարացիներու, Թուրքերու, Պուլկարներու եւ Գնչուներու միջեւ։

Լեզուի հարցը 1967ին քաղաքական գլխաւոր խնդիրներէն մէկը դարձաւ, երբ 18 խրուաթ գիտական հիմնարկութիւններ, գլխաւորութեամբ 130 մտաւորականներու, որոնց շարքին 80 համայնավարներ, հրապարակաւ քննադատեցին այն խտրական ոգին, որ ցոյց կը տրուի խրուաթ բարբառին նկատմամբ, բաղդատաբար սերպ լեզուին։

Լեզուի տարբերութիւնը այնքան ալ ակնյայտնի չէ օտարականի մը համար։ Կայ, սակայն, կրօնքի եւ տառերու տարբերութիւնը — կաթողիկէ եւ լատին Խրուաթիոյ, իսկ օրթոտոքս եւ կիւրեղեան Սերպիոյ մէջ։ Ասոնք երկու սլաւ ժողովուրդներու բաժանումը կը հաստատեն։

Պոսնիա, Եուկոսլաւիոյ մէկ շրջանը, հաւանաբար աշխարհի այն միակ վայրն է, ուր «մահմետական»ը ցեղագրական բնորոշում ունի, կրօնականէն զատ։ Եուկոսլաւիոյ վարչապետը «մահմետական» մըն է Պոսնիայէն։ Ան հաւանաբար իբրեւ հաւատարիմ համայնավար անաստուած մըն է, այսուհանդերձ, այդ մակդիրը կը նշանակէ, թէ անոր հայրերը, որոնք սլաւ էին, նախընտրած են մահմետականութիւնը իբրեւ կրօնք դաւանիլ, քան Հռոմի կամ Կ. Պոլսոյ քարոզած կրօնքները։

Խրուաթներն ու Սլովէնները, թէեւ ընկճուած են Աւստրօ-Հունգարացիներու կողմէ, այնուամենայնիւ, ականջալուր դարձած են Հռոմէական եկեղեցիին, Եւրոպայի եւ Վերածնունդին հանդէպ։ Սերպերը քրիստոնեայ դարձած են Բիւզանդացիներու միջոցով եւ ի վիճակի չեղան ազդուելու Վերածնունդէն, Թուրքերու տիրապետութեան պատճառաւ։

Վերջին Թուրքը հեռացաւ Դանուբէն 1867ին միայն, ձգելով ամեհի Քալմիկտան բերդը, Պելկրատի մէջ։

Սերպիոյ անկախութիւնը քաշողական մագնիս դարձաւ «հպատակ Սլաւներու համար», ինչպէս, օրինակ, Խրուաթներուն եւ Սլովէններուն։

Սերպ եւ Խրուաթ խմբակցութիւններ երազեցին սլաւ ժողովուրդներու եղբայրութիւն մը՝ համահաւասար իրաւունքներու վրայ հիմնուած։ Սակայն Պելկրատի մէջ այս խմբակ ձգտումները խախտեցան Մեծ Սերպիոյ» մը գաղափարով, իսկ Խրուաթիոյ մէջ՝ անկախութեան ձգտումով։

Երկու տրամադրութիւններն ալ դեռ տիրական են Սերպիոյ և Խրուաթիոյ մէջ։

Թ. Ա. Թ.

Գ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Գարեգին Սրուանձտեանց իր գործունէութիւնը սկսաւ 1850–1860ական թուականներուն: Ասիկա այն ժամանակաշրջանն էր, երբ Հայաստանէն դուրս Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ իբրեւ ովասիս կը գործէին Սկիւտարի, Մեսրոպեան վարժարանները, սակայն բուն Արեւմտեան Հայաստանը զուրկ էր դպրոցներէ: Խորապէս գիտակցելով կանոնաւոր դպրոցին անհրաժեշտութեանը, Մկրտիչ Խրիմեան 1857ին Պոլսէն կ'երթայ Արեւմտեան Հայաստանի ամէնէն հայաշատ կեդրոններէն մէկը՝ Վասպուրական եւ Վարագի մէջ կը հիմնէ «Ժառանգաւորաց» դպրոցը: Գործի կը դրուին բոլոր միջոցները ժողովուրդին մէջ լուսաւորութիւն տարածելու համար: Վարագայ վանքին մէջ կը հրատարակուի «Արծուի Վասպուրականը», որ կը տարածուի երկրին մէջ, իսկ «Ժառանգաւորաց» կը հաւաքուին Արեւմտեան Հայաստանի տարբեր շրջաններէ եկած ուսումնատենչ պատանիներ: Գիշերօթիկ դպրոցը նորութիւն էր այդ միջավայրին մէջ: Դասաւանդուող նիւթերն էին երկրագործութիւնը, թուաբանութիւնը, ազգային պատմութիւնը: Գիշերօթիկի սաները կը դաստիարակուէին իրենց ուսուցչին՝ Խրիմեան Հայրիկի գաղափարական մթնոլորտին մէջ, «Արծուին» հզօր շունչին տակ իրենք ալ կը դառնային մէկ-մէկ «Արծուիկներ»: «Ժառանգաւորաց»ի առաջին սաները ցրուեցան Հայաստանի մէջ, եղան ուսուցիչ, բանաստեղծ, վարդապետ, հանրային գործիչ, լրագրող, ժողովուրդի ցաւերուն վշտակից անոր վէրքերը դարմանող: Այս գործիչներուն մէջ իր բացառիկ տեղն ունի Գ. Սրուանձտեանց՝ հայ բանահիւսութեան մեծ երախտաւորը: Անոր լուսաւորական գործունէութիւնը կարելի է բաժնել երկու բնագաւառներու՝ հրապարակախօսական եւ մանկավարժական: Ըմբռնելով տպագիր խօսքին՝ ամսաթերթին մեծ նշանակութիւնը ժողովուրդը լուսաւորելու գործին մէջ, ան եռանդով կը մասնակցի «Արծուի Վասպուրականի» աշխատանքներուն եւ կը դառնայ անոր փոխ-խմբագիրը: Սրուանձտեանց կոչ կ'ուղղէ հայ երիտասարդութեան ականջալուր ըլլալ օրուան զանգին, բարձրանալ գիտութեան սանդուխներով, «զի գիտութիւն զօրութիւն է»: Սակայն լրագիրը հանդէսէն աւելի մօտ կրնայ գտնուիլ ժողովուրդին եւ, Սրուանձտեանց 1863ին Տարօնի մէջ կը հրատարակէ «Արծուիկ Տարօնոյ» երկշաբաթաթերթը: «Արծուիկը» աժան էր, դիւրամատչելի հայ շինականին, ան շարադրուած էր շինականին հասկնալի պարզ ժողովրդական լեզուով. միաժամանակ փոքր էր անոր ծաւալը, որպէսզի նոր կարդալ սորվողները չյոգնին կարդալէ: Խմբագիրը կը խոստանար նիւթական քիչ մը լաւ վիճակի մէջ գտնուելու պարագային թերթը հրատարակել ամիսը 3 անգամ, տասնօրեայ (որ երբեք չիրականացաւ): Ուսումը իշխող դասին մենաշնորհը պէտք չէ ըլլայ, ան օդին ջուրին պէս, հանապազօրեայ հացին հետ անհրաժեշտ է գիւղացիին, ժողովուրդին: «Գեղացի հայ, ինչո՞ւ եա կը քաշուիս կարդալէ, մեր նախնի սուրբերը եւ իմաստունները շատ քո գեղէն ելած են. Խորենացին, Մեսրովբ եւ այլ թարգմանիչներ, որոնք այսօր կը պաշտուին իրենց սրբութեամբ եւ իմաստութեամբ, մէկ մէկ գիւղացու տղայ են եղեր, բայց ազգի մը լուսաւորիչ եւ վերանորոգիչ», կը գրէր ան 1863ին: Ուսումնականը կրնայ աւելի լաւ մշակել հողը, շատ բերք ստանալ, պահպանել իր տքնութեան արդիւնքները բարբարոսէն, Պետութեան անարդար հարկահաւաքէն, իսկ չկարդացող մարդը թէկուզ «շատ արտ ունենայ եւ շատ ալ ցանէ, բայց անօթի կը մնայ»: Ասոր համար ալ խմբագիրը բռնութենէն եւ խեղճութենէն ազատելու դարմանը կը համարի ուսումը: Խորհրդածելով «լուսաւոր գաղափարի», «հոգւոց եւ մտաց դաստիարակութեան» եւ «անձնական կամ մարմնական» պիտոյքներու մասին, Սրուանձտեանց առաջնութիւնը կուտար մարմնական պիտոյքներուն՝ «հաց պէտք է եւ դգեստ»: Եւ միայն անոնցմէ ետք է, որ կ'ընդգծէ լուսաւորութեան մեծ արժէքը: Ժողովուրդին եւ, մասնաւորապէս, գիւղացիին հետաքրքրութիւնը հրահրելու համար ուսման հանդէպ, Սրուանձտեանց ամէնէն առաջ կը թուէ անոր գործնական արժէքը: Խմբագիրը իր թերթին նպատակն ալ կը համարէր ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ ուսումը տարածելու գործը: «Քանզի դրա («Արծուիկի»ն) նպատակն է գիւղացւոյն քան քաղաքացւոյն խօսք հասկցնել, սիրտերնին կրթել, միտքերնին զարթուցանել ազգասիրական եւ քաղաքական սկզբունքներ լսելու, կարդալու եւ ուսանելու»: Ուրեմն ուսումը անհրաժեշտ է ժողովուրդին ոչ միայն տնտեսական, այլ նաեւ քաղաքական նկատառումներով: Ան կը բանայ ժողովուրդին աչքերը, կը դրդէ զայն դէմ դնել տիրողին՝ հայ թէ օտար. «Զուգենք այն ազար, դու կառավարէ երբեմն ալ, եթէ կարող ես. չընդունինք այն իշխանը, մենք նորա տեղ նստինք աւեան դատաստան, միայն թէ բաւական լինինք տալ հակառակորդաց պատասխանը եւ պահպանել զուգ խաղաղ եւ յառաջադէմ»: Ըստ անոր «կրթուած եւ ուսեալ» ժողովուրդը չի հանդուրժեր բռնակալութեան «դըպրոցէն ելած ժողովուրդը Խաչատուրը կաթողիկոս չընդունիր», կ'ըսէ ան, ակնարկելով Աղթամարի Խաչատուր կաթողիկոսին գործած յանցանքին կաթողիկոսական գահին հասնելու համար:

Ժողովուրդին հասկնալի, պարզ եւ մատչելի լեզուով կը խօսի ան գիւղացիներուն հետ: Դժբախտաբար թերթը երկար կեանք չունեցաւ: Տարօնի մէջ բոյն դրած ցեցերու եւ հոգեւորականներու մատնութեամբ 1864ին թերթը փակուեցաւ: Կարճ ժամանակէ ետք վերստին հրատարակուեցաւ, բայց 1865ին ընդմիշտ դադրեցաւ: Յետագային Գ. Սրուանձտեանց շատ սուր կերպով զգացած է պարբերականի անհրաժեշտութիւնը: Խրիմեանի հետ ան երկար մտածեր է, ճամբաներ փնտռեր է լրագիր հրատարակելու համար: Բայց սուլթանական բռնակալ կարգերու խստացումով, երկրին մէջ տարածուած «լրագրաց քոլերան» (Խրիմեանի արտայայտութիւնն է) թոյլ չտուին անոնց իրականացնել իրենց մտադրութիւնը: Այսուհանդերձ անոր գրութիւնները կը հիւրընկալէին Սվաճեանի «Մեղու»ն (որ միշտ կ'արտատպէր անոր յօդուածները «Արծուիկ Տարօն»էն), Կ. Փանոսեանի «Մանզումէի էֆքեարը», Մամուրեանի «Արեւելեան Մամուլը», «Երկրագունդը», «Ժամանակը», «Մեղու Հայաստանի»ն, «Փորձը» եւ այլ պարբերականներ:

Լրագրական-հրապարակախօսական աշխատանքներուն զուգընթաց, անկէ ալ առաջ, «Ժառանգաւորաց»ը աւարտելէն անմիջապէս ետք, Սրուանձտեանց կը դառնայ նոյն դպրոցին ուսուցիչը: Յետագային՝ 1862ին, երբ Խրիմեան կը նշանակուի Տարօնի առաջնորդ եւ Ս. Կարապետ վանքին մէջ կը հիմնէ նոր «Ժառանգաւորաց» մը, ուր նախկին աշակերտը կը դառնայ տնօրէն: Սրուանձտեանցի լուսաւորական գործունէութեան ամէնէն փայլուն երեսը անոր՝ արեւմտահայ դըպրոցին զարգացման ուղղութեամբ կատարած աշխատանքն է: «Մեր ազգին համար այսօր եւ ամէն ժամանակ առաջին գործը դպրոց պէտք է ունենալ. դպրոցները արդիւնաւորել գիտնալ»:

Մեծ էր դպրոցին դերն ու արժէքը առանձնապէս այն պատճառով, որ պետականութենէ զրկուած Հայութեան միասնականութիւնը յենած էր հոգեւոր եւ բարոյական գործօններու վրայ: Ըստ Սրուանձտեանցի, դպրոցական խնդիրը հարցերուն գլխաւորն է. «Ո՛չ բարբարոս Քիւրտերու յելուզակութիւնը, ո՛չ վանքերու կամ եկեղեցեաց կողոպտումը, ո՛չ այս եւ այն անհատ Հայու սպաննուիլը... ո՛չ Պոլսոյ թափուր մնացած պատրիարքարանը այնչափ իմ կարեկցութիւնս չեն կրնար գրաւել, սոոնք գրեթէ աննշան դէպքեր են դպրոցական խնդրոյն առջեւ»: Կեանքին յառաջընթացը, գիտութեան զարգացումը, արուեստներու ծաղկումը, բոլոր «դպրոցներու ծնունդ եւ արգասիք են»: Եւ քանի որ մեր ազգին համար դպրոցը ունի այդքան մեծ նշանակութիւն, ուրեմն ազգին ողջ ուշադրութիւնը, բոլոր հանգամանքները պէտք է կատարուին յօգուտ դպրոցին: Արդէն վարդապետ օծուած Սրուանձտեանց ժողովուրդին կը թելադրէ իր նուիրատուութիւնները կատարել դպրոցներուն, փոխանակ վանքերուն. դպրոցները, ըստ անոր, պէտք է գտնուին ոչ թէ վանքերու մէջ, կտրուած ժողովուրդէն, այլ պէտք է հիմնուին ժողովուրդին մէջ, անոր համար: Սակայն ան չէ սահմանափակուած միայն քարոզներով, իր գործօն մասնակցութիւնն է բերած Արեւմտ. Հայաստանի հայաշատ կեդրոններուն մէջ՝ Տարօն եւ Վասպուրական: Առանձնապէս մեծ աշխատանք կը կատարէ 1860-1870 Տարօնի մէջ: Անոր անմիջական օժանդակութեամբ դպրոցներ կը հիմնուին Մշոյ դաշտի Մկրագոմ, Արտօնք, Վարդենիս, Դրլընիկ, Աւրան, Գոմս, Առնչվանք, Խեյպեան, Բերդակ, Ներքին Գուլանըխի Լիզ, Ական, Խոշկերտի, Բոստաքանդ, Վերին Պուլանըխի Համզաշէխ, Կոփ, Բաքարլու, Մաճիթլու, Շիրվանշէխ, Միլիպար, Մանազկերտի Վարդօ գիւղերը եւ այդ սահմաններուն մէջ գտնուող Ս. Յովհաննու, Առաքելոց, Ս. Դանիէլ, Ս. Կարապետ վանքերը: «Ամէն գիւղերն ալ մի առ մի շրջեցայ եւ լաւ մ'ալ տքնեցայ եւ չարչարուեցայ: ... Առջի օրը Մեղտուս դպրոցին այցելութեան գնացի, գիրք տարայ եւ անցայ Գոմս. նոյնպէս անոնց ալ վարժարանին գիրքեր տուի: Աւրանայ վարժարանը սկսել տըւինք, Ճապաղջուրայ Մատրակ գեղը վարժապետ մը ղրկեցինք», կը գրէ Սրուանձտեանց Խրիմեանի, շարունակելով թուարկել, թէ ո՛ր գիւղին մէջ ինչ է ըրած:

Ժամանակակիցներու յիշողութեան մէջ խոր հետք է ձգած այն աշխատանքը, որ կատարած է Սրուանձտեանց Կարինի մէջ: 1867–1869ին, որոշ ընդհատումներով, եղած է տեղւոյն վարժարանի տեսուչ: Բազմաթիւ փոփոխութիւններ մտցուցած է դպրոցական ծրագրին եւ դասաւանդուող նիւթերուն մէջ: Դպրոցին մէջ դասաւանդուած է բնագիտութիւն, քիմիագիտութիւն, թուաբանութիւն, նաեւ հողագործութիւն, լեզուներ, ազգային պատմութիւն, կրօնք: Յատկանշական եղած է մեծերու համար բացուած կիրակնօրեայ դպրոցը: Տարեց մարդիկ ոգեւորութեամբ ամէն Կիրակի կը յաճախէին դպրոց, ուր տեսուչին Ազգ. պատմութեան դասերը կը վերածուէին հայրենասիրական ներբողներու: Կարճ ատենուան մէջ ազգային ինքնագիտակցութիւնը արթնցնելու ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանք կը կատարուի: Կարինի անոր աշակերտներէն Յակոբ եւ Կարապետ Նշկեանները, Պալարեանները յետագային կը դառնան ազգային-ազատագրական շարժումին յառաջամարտիկներ եւ յաճախ մեծ ակնածանքով կ'արտայայտուին իրենց ուսուցչին մասին: Կարինցիներու աչքին Սրուանձտեանց այնպիսի հեղինակութիւն ձեռք կը ձգէ, որ յետագային, ռուս-թրքական պատերազմէն ետք, կա-

ՅԱԿՈԲ ՄՕՐԵՂԲԱՅՐՍ

×

Երբ արհեստանոցին կը մօտենայինք եւ սալին վրայ իյնող մուրճերու արագ աղմուկը կը լսէինք, մեծ մայրիկս ուժաթափ կ'ըլլար, կը տժգունէր եւ կը դեղնէր: Այն ատեն խելագարի պէս կը մըտնէի արհեստանոցը, կը գտնէի մօրեղբայրս, կը կախուէի վիզէն, կը համբուրէի եռանդով եւ կը սկսէի շաղակրատել, հարցնել առանց պատասխանի սպասելու, պատասխանել առանց հարցումի:

Մօրեղբօրս քրտնած եւ արեւահար դէմքը կը պարզուէր, աչքերը կը ժպտէին եւ անզօր ճիգեր կ'ընէր որ զիս հեռու պահէ, որպէսզի իմ տօնական հագուստներս չաղտոտին իր կաշեայ մուրոտ գոգնոցին քսուելով:

Երբեմն անմիջապէս գործը կ'ընդհատէր եւ ձեռքի գործիքները յանձնելով աշկերտին, հապճեպ հրամաններ կուտար արհեստաւորներուն, գոգնոցը կը հանէր, կ'երթար կը լուացուէր եւ ինծի հետ կուգար գերեզմանատուն: Երբեմն ալ գործը կը շարունակէր եւ զիս կը թողուր անձնատուր այն բազմատեսակ հիացումներուն որ արհեստանոցի շռնդալից եւ բարդ կեանքը կ'ընծայէր իմ անյագ հետաքրքրութեանս: Ի՜նչպէս կը սիրէի թափառիլ այդ կիսատուներին մէջ. կը սիրէի տեսնել հնոցին գրեթէ ճերմակ բոցը, փըքոցին հեւքը, շիկացած երկաթին ձեւափոխութիւնը սալին վրայ, մուրճին մետաղեայ եւ հնչուն հարուածներուն տակ, յետոյ դեռ տաք մետաղին մրմունջը ջուրին մէջ եւ կրակին հոտը ուրկէ կարծես ամէնքը խանձուած էին: Այդ պահերուն Յակոբ մօրեղբայրս ինծի կ'երեւէր հսկայի մը պէս. անոր կիսաբաց եւ մազոտ կուրծքը, հանդիսճած բազուկները՝ ամենազօր ուժի տպաւորութիւնը կ'ընէին, եւ անձնական հրճուանք ու հպարտութիւն կը զգայի երբ արհեստանոցի ժխորի մէջ անոր հանդարտ եւ տխուր ձայնը հրամաններ կուտար իր բանուորներուն:

×

Երբ Յակոբ մօրեղբայրս զիս կը տեսնէր, ակներեւ հաճոյք մը կը զգար, հակառակ անոր որ գերմարդկային ճիգեր կ'ընէր զսպելու համար հաճոյքի որեւէ արտայայտութիւն: Բայց իմ մանկական բնազդս չէր սխալեր, եւ անլուր համարձակութիւններ կ'ունենայի իրեն հետ: Մնաց որ սիրելու այդ դաժան եւ այլամերժ եղանակը բոլորովին խորթ էր իմ ներքին էութեանս: Ան կը հասկնար որ մայրը արհեստանոցին ետեւ, գերեզմանատունն է եւ անձկութեամբ կը սպասէ իրեն: Այլ սակայն չէր շտապեր: Ես բոլորովին անգիտակ հոգեկան այդ զգացումներուն, որ մայր ու որդի կը կրէին հաւասար տաժանքով, կը մտնէի կ'ելլէի եւ պատճառ մը չէի գտներ որ այդ հէքեաթունակ բոպէները վերջ գտնէին:

Մեծ մայրիկս կը նստէր ընդհանրապէս տապանաքարի մը վրայ, կնձնիի մը շուքին տակ, երկու մաշած եւ ճերմակ ձեռքերը ծունկին, եւ դէմքը կը նայէր անթարթ: Երբեմն իր մութ եւ ներզօր նայուածքը կը դարձնէր ինծի եւ կարծես բան մը կը հայցէր:

Երբեմն ալ ցասումը կը փայլատակէր բիբերուն սեւեռումին մէջ: Երբ շատ անհանգիստ ընէի զինքը, ձեռքով տարտամ շարժում մը կ'ընէր, հրաւիրելով զիս որ հեռանամ: Այն ատեն կը թափառէի հինաւուրց գերեզմանատան ճամբաներուն վրայ, եղերուած մաշած տապանաքարերով: Հնամենի եւ բարձրաբերձ ծառերուն վրայ աչքերով կը փնտռէի այն հրաշելի պտուղը, լաւը որ կարծեմ սերունդէ սերունդ մեր երկրի երախաներուն ընչաքաղցութեան առարկան եղած է: Եթէ պատահէր որ մէկ կամ երկու հատիկ ձեռք անցընէի, երանութիւնս չափ չէր ունենար: Երբեմն ալ կոնակի վրայ կը պառկէի խոտերուն մէջ եւ աչքերս յառած ծառի մը օրօրուն հովանիին՝ շլացած կը մնայի: Փաղփլացող տերեւներու յարաշարժ եւ կշռաւոր սօսաւիւնը կարծես բան մը կը պատմէր: Սիրտս կը դողար յուզումով, երբ երկու կատարները խրախուս կը հակէին եւ իրենց մրմունջը կը փոխանակէին: Աւելի վերեւ երկնակամարը կը թաւալէր եւ ճերմակ ամպի ծուէն մը կ'անցնէր արագ, սուրհանդակի մը պէս:

Այդպիսի ժամու մըն է որ առաջին անգամ, շփոթութեամբ, անհնարին յուզմունքով եւ սարսափով անդրադարձայ իմ գոյութեանս անսահման տիեզերքին մէջ:

×

Երբ վերջապէս մօրեղբայրս կ'երեւէր արհեստանոցին ետեւի դռնէն, կը վազէի կուգայի մեծ մայրիկիս մօտ: Մօրեղբայրս կը յառաջանար յամրաքայլ եւ գետնի խճաքարերը կը ճռնչէին մասնայատուկ աղմուկով: Կարծես ալ աւելի դանդաղելու համար դըրպանէն ծխախոտի տուփը կը հանէր եւ սիկարէթ մը կ'ոլորէր: Երբեք անմիջապէս չէր նայեր իր մօրը, եւ իրենց առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենար, ինչպէս եթէ շարունակութիւնն ըլլար ընդհատուած խօսակցութեան մը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(5 – Շար.)

ՃԱՓՈՆ ԵՒ ՍԻՊԵՐԻԱ

Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ, Թօքիոյի մէջ յատուկ խօսակցութիւններ ունեցաւ Ճափոնի Արտաքին նախարարին եւ վարչապետին հետ։ Այս կապակցութեամբ վերստին հրապարակ դրուեցաւ Ճափոնի տնտեսական գործակցութեան խնդիրը՝ Սիպերիոյ բնական աղբիւրներու շահագործման մէջ։

Տարիներու հետազօտութիւններէ եւ բանակցութիւններէ ետք, Մոսկուայի եւ Թօքիոյի միջեւ, Ճափոնցիք գոնէ առժամապէս հրաժարած են ուղղակի կերպով մասնակցելու գաղափարէն՝ Սիպերիոյ շահագործման խորհրդային ծրագրին։

Մշակուած ծրագիրներէն միայն երկուքը գործադրութեան դրուած է։ Մնացեալները հաւանաբար նկատի առնեն արեւմտեան երկիրներ, որոնք որոշ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան այս ուղղութեամբ։ Ճափոն նման պարագայի մը կրնայ անուղղակի ճամբով իր աջակցութիւնը բերել։

Սիպերիան շահագործելու գաղափարը շատ հին է։ Անցեալ դարավերջին բազմաթիւ Ճափոնցիներ կ'երազէին դէպի հիւսիս տարածուիլ եւ միայն ցարերու վճռականութիւնն էր, որ արգելք հանդիսացաւ անոնց ծրագրին գործադրութեան։ Շնորհիւ ցարերու վճռականութեան եւ անոնց ունեցած գերակշիռ ուժին, Ճափոն չյաջողեցաւ Քորէայի եւ Մանչուրիոյ սահմաններէն անդին անցնիլ։ Պէտք եղաւ սպասել երեք քառորդ դար, որպէսզի Խորհ. Միութիւնն ու Ճափոն 1968 Յուլիսին ստորագրեն առաջին համաձայնագիրը՝ Սիպերիոյ շահագործման շուրջ, համագործակցաբար։

Այս համաձայնութիւնը կը նախատեսէր հետեւեալը. Ճափոն 163 միլիոն տոլար արժողութեամբ անտառային սարքեր եւ մեքենաներ կը յանձնէ Խորհ. Միութեան։ Այս վերջինը անոնց արժէքին 20 առ հարիւրը կը վճարէ կանխիկ, իսկ մնացեալ գումարը կը փակէ վեց առ հարիւր տոկոսով։ Մոսկուա, իր կարգին, վեց տարուան ժամանակամիջոցի ընթացքին Ճափոնի կը յանձնէ մօտաւորապէս եօթը միլիոն թոն չինափայտ կամ թուղթի մածուկի յարմար փայտ։

Երկրորդ համաձայնագիրը, ստորագրուած Թօքիոյի մէջ 1970 Յունուարին, Ճափոնցիներու համար կը նշանակէր նոր քայլ մը Սիպերիոյ ուղղութեամբ։ Այս համաձայնութեամբ Ճափոն անհրաժեշտ միջոցներ պիտի հայթայթէր նոր նաւահանգիստի մը շինութեան համար։ Նոր նաւահանգիստն էր Վրանգելիա, Նախոտկայի դիմացը, Ամերիկայի ծոցին մէջ։

Տասը միլիոն թոն ածուխ, 800.000 թոն անտառի մնացուկ եւ 120.000 պարունակիչ պիտի անցնէր այս նաւահանգիստէն ամէն տարի։ Երկրորդ փուլին Վրանգելիա իր կարեւորութեամբ պիտի մրցէր Նախոտկայի հետ։ Առաջին փուլին իրականացումը կը նախատեսէր 80 միլիոն տոլարի վարկ մը՝ հաստատուած Ճափոնի կողմէ։

Ճափոն – խորհրդային համագործակցութիւնը կը թուէր լաւ ճամբու մէջ ըլլալ, երբ Սախալինի կազին հարցը ծագեցաւ։ Ճափոնցիք, որ օտար երկիրներէ կը ստանան իրենց երկրին անհրաժեշտ բնական կազին եւ քարիւղին գրեթէ ամբողջութիւնը, ցոյց տուած էին յատուկ շահագրգռութիւն Սախալինի հանդէպ, երբ Խորհ. Միութիւնը անոնց առաջարկած էր միասնաբար շահագործել տեղւոյն բնական աղբիւրները, որոնք, ըստ խորհրդային մասնագէտներուն, հսկայական էին։

Թօքիօ կատարած իր այցելութեան ընթացքին՝ Խորհ. Միութեան Արտաքին առեւտուրի նախարարը՝ Պատոլիչեւ, յայտարարեց, թէ մասնագէտները սխալած էին իրենց նախատեսութիւններուն մէջ — Սախալինի կազի եւ քարիւղի աղբիւրները շատ նուազ էին բաղդատմամբ հրապարակ դրուած նախատեսութիւններուն։ Հետեւաբար, պէտք է սպասել նոր հաշուարկումներու, շարունակելու համար բանակցութիւնները։

Ճափոնցիները եզրակացուցին, թէ Մոսկուա մինչ այդ նկատած է, որ իր վառելանիւթի աղբիւրները հազիւ կը բաւեն երկրին պահանջներուն, որոնք օր աւուր կը մեծնան, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Եւրոպա կատարուած արտածումներու քանակը պահպանելու համար։

Ճափոնցիներուն մօտ վերստին հետաքրքրութիւն արթնցնելու մտադրութեամբ Մոսկուա առաջարկեց այս վերջիններուն՝ գործ տալ Եակուցկի հանքերուն, արեւելեան Սիպերիոյ մէջ, Սախալին կղզիէն քանի մը քիլոմեթր հեռու։

Ինչ ալ եղած ըլլայ ծրագրին փոփոխման իրական դրդապատճառը, Խ. Միութեան այս քայլը անվստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծեց Ճափոնի մէջ։ Թօքիօ ըմբռնեց նաեւ, որ հարցը այլեւս քանի մը հարիւր միլիոն տոլարներու խնդիր չէ, այլ՝ միլիառներու, որպէսզի կարելի ըլլայ Խորհ. Միութեան հետ միասնաբար շահագործել Ուդոկանի պղինձը, Տիւմէնի եւ Եակուցկի քարիւղը, այլ վայրերու ածուխը, երկաթը եւայլն, արեւելեան եւ արեւմտեան Սիպերիոյ մէջ։ Մնաց որ՝ շահագործման համար Մոսկուայի առաջարկած Սիպերիոյ այդ շրջանները բոլորովին զուրկ են երկաթուղիներէ, ճամբաներէ, ոչ կարեւոր քաղաք եւ ոչ ալ անհրաժեշտ թիւով աշխատող ձեռքեր կան հոն։ Այս պայմաններուն մէջ բացառիկ դժուարութիւն կը ներկայացնէ բնական աղբիւրներու շահագործումը։

Միւս կողմէ՝ խորհրդային կլիմայական եղանակները գործնական աշխատանքի դիւրին պայմաններ չեն ստեղծեր։ Ընդհակառակն՝ կը ջլատեն աշխատանքի թափը։ Այսպէս, ճափոնցի մասնագէտները հնարաւորութիւն պիտի չունենան տեղւոյն վրայ աշխատելու՝ ստուգելու համար գործը։ Անոնք պիտի աշխատին թղթածրարներու հիման վրայ, պատրաստուած խորհրդային մասնագէտներու կողմէ։

Երրորդ կէտ մըն ալ գոյութիւն ունի։ Ճափոն ի վիճակի չէ մինակը հոգալու այդքան մեծ գումարներ։ Ճափոնցիք, ընդհանրապէս, բարձր տոկոս կը պահանջեն իրենց վարկերուն համար, իսկ Մոսկուա առ առաւելագոյն 5,5 կամ 6 առ հարիւր կ'ուզէ վճարել։ Թօքիոյի քաղաքականութիւնն է եղած մինչեւ հիմա՝ փոքր տոկոսով վարկեր բանալ միայն թերաճ երկիրներու։

Ճափոնցիները այժմ երկընտրանքի մէջ են։ Ոմանք կը գտնեն, թէ տնտեսական պարագաները պէտք է գերակշիռ դերը գրաւեն։ Ասոնց կարծիքով Ճափոն պէտք է ընդարձակէ իր ներածած հում նիւթերու աղբիւրներուն դաշտը։ Միւսները կը յիշեցնեն, թէ Խորհ. Միութեան հետ միշտ դժուար եղած է գործակցիլ։ Անխոհեմութիւն է հում նիւթերու համար կախում ունենալ երկրէ մը, որուն քաղաքականութիւնը աննախատեսելի է։

Չինաստանի պատճառով հարցը աւելի եւս կը բարդանայ։ Փեքին հաշտ աչքով չի դիտեր որեւէ գործակցութիւն, որ կը հաստատուի Ճափոնի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, յատկապէս երբ գործակցութեան դաշտը Չինաստանի սահմանամերձ Սիպերիան է։

Ներկայիս առեւտուրի փոխանակութիւնը գրեթէ նոյն պատկերը կը պարզէ։ Ճափոնի արտաքին առեւտուրին 4 տոկոսը կը կազմեն անոնք թէ՛ Չինաստանի եւ թէ Խորհ. Միութեան պարագային։ Զոհե՞լ Սիպերիոյ յոյսը ապահովելու համար Չինաստանի մեծ շուկան, թէ հում նիւթերու աղբիւրներուն համար գործակցիլ Մոսկուայի հետ եւ մոռնալ, թէ քիչ անդին 700 միլիոննոց հսկայ շուկայ մը գոյութիւն ունի՝ ձեռնտու օգտագործողին համար։

Թ. Ա. Թ.

...բինի Հայութեան գաղթը կեցնելու նպատակով Ն. Վարժապետեան պատրիարք զայն կը ղրկէ հոն։ Այդ ժամանակաշրջանին կը պատկանի անոր «Ճառ ազգային լուսաւորութեան եւ դաստիարակութեան վրայ» գրութիւնը, որ ան կարդացած է ուսումնական տարեշրջանի փակման առթիւ։ «Ճառ»ին մէջ արտայայտուած են անոր հայեացքները լուսաւորութեան, դպրոցի, ծնողքներու դաստիարակչական դերին մասին. «Ծնողք են աւելի տղայոց համար վարժապետ, վասնզի ծնողաց յանցանք եւ վարմանց օրինակ շատ զօրաւոր դաս է տղայոց... Ես դաստիարակութիւն ըսելով կը հասկնամ տղայոց բարոյական կրթութիւնը, զոր ծնողք եւ վարժապետները պէտք է շատ փափուկ խնամքով ի գործ դնեն տղայոց համար»։

Է. ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

(Շար.)

ԷՍՓԵՐԱՆԹՕՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հասարակաց լեզուով մը զիրար հասկընալու ձգտումը միշտ գոյութիւն ունեցած է մարդոց միտքին մէջ։ Դարերու ընթացքին այս նկատառումով զանազան արուեստական լեզուներ ստեղծուած են, որոնց մէկն է նաեւ էսփերանթօն, որ ունի զարգանալու հեռանկար։

Այսօր էսփերանթոյի փոքր շրջաններ կան Հոլանտայի, Եուկոսլաւիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ։ Կայ էսփերանթօ դրամ՝ երաշխաւորուած հոլանտական դրամատան մը կողմէ։ Ասոր սակագինը ամէն տարի կը ծանուցուի։ Էսփերանթօյինները ունին իրենց փառերգը՝ «Լա Էսփերօ», ունին կրծքանշան՝ կանաչ աստղ։ 1905էն ի վեր միջազգային մեծ ու փոքր համագումարներ տեղի կ'ունենան՝ նուիրուած էսփերանթոյի։

Այս տարի Երեւանի մէջ է, որ տեղի ունեցաւ էսփերանթոյի գիրքի օրուան երեկոյթը, նախաձեռնութեամբ վերոյիշեալ լեզուի հայկական յանձնախումբին։

Փրոֆ. Գուրգէն Սեւակ, որ անդամ է էսփերանթօ լեզուի միջազգային ակադեմիայի, դրաւոր զեկուցում մը կատարեց «Էսփերանթօն եւ հայ գրականութիւնը» նիւթին շուրջ։ Ան յիշեց, որ մարդկութիւնը վերջին երկու հարիւր տարիներու ընթացքին ստեղծած է շուրջ երեք հարիւր արուեստական լեզու։ Այս գործին իրենց մասնակցութիւնը բերած են նաեւ Հայեր, ինչպէս Տիգրան Թընկըր (Զմիւռնիա, ԺԸ. դարու սկիզբը), Տիրոյեան (Մխիթարեան Միաբանութենէն), Յակոբեան (Ակոռով), որ հինգ տարի առաջ ստեղծեց ո ւ ն ի լ ի ն կ ո ւ ա ն, եւ ուրիշներ։ Այսուհանդերձ, Փրոֆ. Գ. Սեւակի համաձայն, ամէնէն կենսունակ արուեստական լեզուն Լուդովիկոս Զամենհոֆի հնարած էսփերանթօն է, որ իր գոյութեան 84 տարիներու ընթացքին զարգացած է կենդանի լեզուի մը նման։

Էսփերանթօն նաեւ գրական լեզու է։ Այդ կը վկայեն անուանի բանաստեղծներու, թատերագիրներու, արձակագիրներու ստեղծագործութիւնները։ Թուենք անուններ՝ Ուիլեըմ Օլտ, Մէրճըրի Պալտօ, Եուլիօ Ակի, Կոնստանդին Գուսեւ, Ռէյմոն Շուարց եւ ուրիշներ։ Էսփերանթօն հարուստ է նաեւ թարգմանական գրականութեամբ։ Թարգմանուած են Հոմերոս, Վիրգիլիոս, Շիլլեր, Կէօթէ, Պուշկին, Լերմոնտով, Թումանեան, Չարենց, Իսահակեան եւայլն։

Հայ էսփերանթօյագէտ եղած են Սմբատ Շահազիզ, Շոինդ (Դոստեան), Գէորգ Դուլթեան, Հայկ Տէր-Աստուածատուրեան, Սիմոն Մկրտիչեան, Գէորգ Գէորգեան։

ՃՇԴՈՒՄ.— Վիէնի նոր Ակումբի բացման նկարագրութեան առթիւ («Յառաջ»՝ Յունուար 28) կը խնդրուի մեզմէ հետեւեալ ճշդումները ընել։ Տիկին Մաքրուհի Սապունճեան մայրն է (ոչ՝ այրին) Եղիա Սապունճեանի։ Բեմի վրայի գծուած Արարատը նուիրած են Զոպոյեան քոյրեր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (158)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիգրան նախ որոշեց պարտէզին մէջ խիտ ծառերուն ետեւը պահուըտիլ, սակայն յետ խորհրդածութեան ատիկա վըտանգաւոր գտաւ, քանզի ստիպուած ըլլալով պարտէզին ամէնէն բարձր դարատափներուն վրայ ելլել, նոր ապարանքին կողմէ նշմարելի պիտի ըլլար։ Այլեւս բացի նրբանցքէն ու ատոր հետ հաղորդակցող սենեակներէն ուրիշ տեղ չէր մընար։ Գաղտնի դրան ճիշդ դիմացի պատին վրայ երեք դուներ կային։ Երիտասարդը արտորանօք անոնցմէ մէկուն մօտեցաւ եւ փորձեց զայն բանալ։ Սակայն դուռը ներսէն կղպուած կ'երեւէր։ Երկրորդին ու երրորդին գնաց, սակայն անոնք ալ առաջինին նման կղպուած էին։

Խեղճ երիտասարդը նոր յուսահատութեան մը մէջ ինկաւ։ Վայրկեանէ վայրկեան կը զգար, որ մի գուցէ Էմինէ եւ Էլմաս գացած տեղերնէն վերադառնալով վրայ կը հասնէին։

Ակնարկը շուրջը պտըտցուցած միջոցին յամառութեամբ երկայն ու լայն տիվանին վրայ թառեցաւ, որ այդ ամայի վայրին միակ կարասին կը կազմէր։ Տիգրան մեքենաբար եւ առանց իսկ ինքը հասկնալու, տիվանին մօտեցաւ եւ ծռելով տակը դիտեց։ Տիվանին տակի մասը պարապ էր եւ առջեւի կողմէն մինչեւ գետինը մետաքսէ ծածկոյթով մը ծածկուած էր եւ այսպէս տեսակ մը ապահով թաքստոց կը կազմէր։

Երիտասարդ յեղափոխականը առանց այլեւս երկար բարակ մտածելու, ծռեցաւ եւ ձեռքերուն վրայ սողալով տիվանին տակը անկիւն մը տեղաւորուեցաւ։

Ճիշդ ժամանակն էր, որովհետեւ պարտէզին կողմէ հետզհետէ մօտեցող կնոջ ձայներու խօսակցութիւն մը լսուեցաւ։ Հազիւ յետոյ, Տիգրան իր թաքստոցին մէջէն Էմինէի ու Էլմասի ձայները ճանչցաւ, որոնք նրբանցքէն ներս կը մտնէին եւ տիվանին մօտենալով անոր վրայ կը բազմէին։

Երիտասարդը շունչը բռնելով եւ անդամները մեռելային անշարժութեան մը մատնելով մտիկ ըրաւ...

— Տակաւին չվերադարձան, կ'ըսէր Էլմաս։ Զարմանալի բան, երթալնին քանի մը ժամ եղաւ եւ տակաւին չվերադարձան։ Արդեօք բա՞ն մը եղան։

— Ես կը սկսիմ վախնալ, կ'ըսէր միւսը։ Այս տունը անիծուած է եւ գաղտնիքներով կը վխտայ... Ուրիշ ո՞ր տունը թաքստոցներ ունի եւ մանաւանդ Եըլտըզի հետ հաղորդակցող թաքստոցներ։

— Ո՛հ Աստուած իմ, պատասխանեց Էլմաս։

Եւ սկսաւ դողալ։

— Երեւակայէ Կիւզէլի դժբախտութիւն մը պատահած ըլլայ։

— Բայց ի՞նչ դժբախտութիւն կրնայ պատահիլ։

— Ի՛նչ դժբախտութիւն, չի կրնա՞ր ըլլալ որ Եըլտըզի մէջ գաղտնի ստորուղին երեւան հանած ըլլան եւ ներս մտնելով երկուքն ալ բռնած ըլլան։

Էմինէ սարսռաց։

— Ա՛, իրաւունք ունիս, յարեց ձեռքերը իրար միացնելով. տեսա՞ր, ատիկա խորհած չէինք... Արդարեւ եթէ բռնուած են, այն ատեն մենք ալ կորսուած ենք։

— Ճիշդ է, ըսաւ Էլմաս մտատանջութեամբ։

— Լաւ չէ՞ս, թէ ով որ Եըլտըզի վերաբերեալ գաղտնիք մը գիտնայ, կը սպաննուի։

— Այո... այո... կորսուած ենք... Եթէ Կիւզէլը ստորուղիին մէջ բռնած են, թերեւս զայն սպաննեն եւ մինչեւ առտու մեզ ալ ձերբակալեն։

— Է՛հ, մենք այնպէս կը ձեւացնենք թէ բանէ մը տեղեկութիւն չունինք։

— Ո՞վ պիտի հաւատայ, ասոնք եթէ պզտիկ կասկած մը իսկ ունենան մեզ կը խեղդեն։

— Աստուած իմ, գոչեց Էմինէ, յուսահատութեամբ ձեռքերը իրար միացնելով։

Եւ պահ մը խորհելէ յետոյ աւելցուց.

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, Էլմաս, եթէ մինչեւ այս գիշեր մեզի ձերբակալելու չգան, ես այլեւս հոս չեմ մնար, պիտի երթամ, եթէ կ'ուզես դուն մնացիր։

— Երթա՞նք, բայց ի՞նչպէս։

— Ես այդ պարագան խորհեցայ եւ միջոցն ալ գտայ։

Էլմաս վարանոտ ակնարկով մը ընկերուհին նայեցաւ։

— Շոգեմակոյկով ասկէ անցնող երիտասարդներուն հետ փախչինք. միթէ մեզի չէ՞ն ըսեր թէ մեզ կը սիրեն։

— Եւ պէ՞յը, հարցուց Էլմաս մտահոգ։

Էմինէ յուսահատութեամբ գլուխը օրօրեց։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերները եւ Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր – ընկերուհի Գր. եւ Լիսի Կիւլեաններու եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալ Վարուժան Մանուկեանի կսկծալի մահուան առթիւ ընկերուհի Ծ. Մանուկեան, զաւակներուն, ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի վարչութիւնը կը նուիրէ 100 Ֆր. Տէսինի Հ. Յ. Դ. տան նորոգութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 20 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Շաւարշ Միսաքեանի *մահուան 15րդ տարեդարձին ի յիշատակ:*

×

Պ. Հմայեակ Տիւրկէրեան 100 Ֆր. կը նուիրէ, իր համակրանքը յայտնելով (Յունուար 21ի խմբագրականին առթիւ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեանէ իրենց ծնողաց յիշատակին:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Այրի Տիկին Տէր–Գրիգորեանէ իր ամուսնոյն եւ հօրեղբօր Սարաֆեանի յիշատակին 20 Ֆր.: Տէր եւ Տիկին Յուսիկեանէ իրենց եղբօր աղջկան լիբանանեան Սօսի Յուսիկեանի մահուան տխուր առթիւ 20: Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեանէ իրենց քենկնին Կէլէնեան Սիրանոյշի մահուան առթիւ 20 Ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 6 Փետր. Ղեւոնդեան քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ:

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու.—

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն համար:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակներուն ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, Հինգշաբթի 10 Փետրուար:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան արարողութիւն կը կատարուի Մարսիլիոյ մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոյն համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Տ. ԵՂԻՇԷ աւագ խաչակիր Քհնյ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, կը քարոզէ Տ. ՇԱՀԱՆ խաչակիր Քհնյ. ՏԷՏԷԵԱՆ: Երգչախումբը կը ղեկավարէ Տ. Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10, քարոզ ժամը 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40:

Կը հրաւիրուի հաւատաւոր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ եւ հաղորդուիլ Աւարայրեան ոգիով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 3ին Տիկ. Մալխասեանի բնակարանը, 21 Սանթիէ տը Լա Ռու: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Կիրակի 6 Փետրուար ժամը 15,30ին Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի (7 Փետրուար) իրիկուն, ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ 5 Փետր. Մշակոյթի Տան մէջ, երեկոյեան ժամը 20ին: Ըլլալ ճշդապահ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տիկին Շաքէ Պետրոսեանէ, Գառնիկ Վարժապետեանի *մահուան քառասունքին ի յիշատակ:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

փետր. 27, կիրակի կէսօրէ ետք Սփլանտիտի սրահին մէջ

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻՒՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ Սփլանտիտի սրահը, կիրակի կէսօրէ ետք

×

Մարսէյլի նորակազմ Գրական Ակումբին կը նուիրեն.— Պ. Վազգէն Սէրէնկիւլեան 500 Ֆր., Պ. Տարօն Պօղոսեան 500:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսութիւնը, Փետրուար 9ին ժամը 21ին,

Salle Bon accueil
Hôpital St. Michel
33, Rue Olivier de Serre — Paris (15e)
Le DR. DAOUDLARIAN
fera une conférence sur la Prostate

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Պր. Տէր–Թոմայեան 500 Ֆր., Ժ. Կ. Նարկիզեան (Թուլոն), Տիկին Մ. Ժ. Կարապաթեան (Մարսէյլ) 200ական, Ժ. եւ Վ. Ջիլինկիրեան եղբայրներ, Տիկին Ա. Ճըշկլարեան (Սէնթ Էթիէն), Տիկին Մայրա Մանկարեան (Մարսէյլ) 150ական, Տիկին Մարիամ Ակոնայեան (Անթոնի), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր–Յովհաննէսեան (Քրեմլէն), Պ. Յովհ. Գալփաքեան (Ալֆորվիլ), Տիկին Սիմա Սըրտարեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Յար. Մաճառեան (Մարսէյլ) 100ական, Տիկին Ատրինէ Ճիւհէրեան, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Կարապետեան (Ֆավիյոն–սու–Պուա), Տէր եւ Տիկին Վահէ Ջիլինկիրեան (Պուլոնեը), Աղեքսանդր Տէր–Յակոբեան, Օր. Վեհանոյշ Սըլաճեան (Մարսէյլ), Ժորժ Յակոբեան, Տիկին Լուսաբեր Հայրապետեան (Իսի–լէ–Մուլինօ), Հայկ Կատարեան (Նիս), այրի Տիկին Սաթենիկ Սինապեան (Լիոն) 50ական, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գըլըճեան (Էփինէ), Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճիհանեան, Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պէնկլեան, Տիկին Մաթիլտ Սարեան, Պր. Ղազէրեան, Տիկին Հերմինէ Գասապեան, Նշան Փերտէ (Իսի–լէ–Մուլինօ), Տիկին Իվէթ Մաթոսեան, Նուրհան Կէպզէ (Նիս) 20ական Ֆր.:

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յԵրուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը:

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի, 6 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին Նոր ակումբին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր դըպրոցի մանուկներուն կողմէ, նաեւ Կաղանդ Պապուկի նուէրներու բաշխում եւ շարժանկարի ցուցադրութիւն:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

13 Փետրուար Կիրակի օրը Շաւիլի
Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ տը Ստալինկրատ
Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի
մասնաճիւղին կողմէ
Մանուկներու յարմար շարժանկար
Կը մասնակցի Նայիրի *պարախումբը*
տողանցք Բարեկենդանի տարազներով,
դիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ

ՊՈՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կը խնդրուի Շաւիլի ծնողքներէ գալ իրենց երախաներով, Բարեկենդանի յարմար դիմակաւորուած:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾ ՃԱՇԻՆ

13 Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ ուրախ անակնկալներով լեցուն զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ հաճելի եւ անմոռանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով:

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան *խումբին, Փետրուար 20ին:*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ԶԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ 1950 ՖՐ. **Ա. ԿԱՐԳ (ԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿ) 2050 ՖՐ.**

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ [illegible]

ԱՊՐԻԼ 30

ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
6
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
6 FEVRIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 փր·	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար· 125 փր·	Հատը	0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12334

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.334

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀՈՒՐ» ԱՄՍԱԳԻՐ

—o—

Նոր ստացանք Թեհրանի Հուր ամսագրի 1971 Սեպտ.–Հոկտ.ի բացառիկ միացեալ թիւը (3–4), նուիրուած Իրանի կայսրութեան 2500ամեակին:

Հուր ամսագիրը սկսաւ հրատարակուիլ 1971 Յունիսին, կէս առ կէս հայերէն եւ պարսկերէն լեզուներով: Հիմնադիր–արտօնատէրն է Դոկտ. Գարիկ Յովակիմեան, Թեհրանի եւ հիւսիսային Իրանահայութեան պատգամաւոր (երեսփոխան) Իրանի Խորհրդարանին (Մէջլիս) մէջ եւ դասախօս Թեհրանի համալսարանի:

Դոկտ. Յովակիմեան իր միջնակարգ ուսումը Թեհրանի մէջ աւարտելէ ետք անցած է Եւրոպա ու տարիներով կենսաբանական քիմիայի մասնագիտութեան հետեւած Փարիզի, Պրիւսէլի, Լօզանի եւ Լոնտոնի մէջ: Իր ծննդավայրը վերադառնալով, երեսուն տարիէ ի վեր կը դասախօսէ Թեհրանի համալսարանին մէջ:

Անցեալ Յուլիս 9ի Իրանի Խորհրդարանին անդամ վերընտրուած են Դոկտ. Յովակիմեան եւ ընկ. Սեւակ Սագինեան, իսկ Ծերակոյտի (Սենատ) անդամ՝ Պ. Ֆելիքս Ագայեան:

Դոկտ. Յովախիմեան թեկնածուն էր «Իրանը Նովին» կուսակցութեան: Չի պատկանիր հայկական քաղաքական որեւէ կուսակցութեան: Ձեռնարկելով Հուրի հրատարակութեան, իր նպատակն է եղած, զայն դարձնել «Իրանահայութեան անկեղծ զգացումներու արտայայտիչը, չօշափելով պատմական, հասարակական եւ գիտական ու գրական այնպիսի խնդիրներ, որոնք մեծ մասամբ առնչութիւն պիտի ունենան հայ եւ պարսիկ եղբայր ժողովուրդներու պատմական – մշակութային դարաւոր կապերին, աշխատելով գիտական ուսումնասիրութեամբ է՛լ աւելի ամրացնել պատմական խորք ունեցող այդ կապերը»:

Դոկտ. Յովակիմեան կը խոստովանի, որ իր մասնագիտութենէն հեռու եւ ուժերէն վեր է նման ամսագրի մը հրատարակութիւնը, սակայն գրչի եւ մտքի՝ բանասէր ու մտաւորական բարեկամներ խոստացած են իրենց օժանդակութիւնը ընծայել իրեն: Որով կը յուսայ թէ ի վիճակի կ'ըլլայ պատուով կատարելու իր ստանձնած ծանր պարտականութիւնը:

Ամսագրի հայերէն բաժնին կ'աշխատակցին Անդրէ Տէր–Օհանեան (Ա. Ամուրեան), Թեհրանի թեմի առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, Իրանա – Հնդկաստանի թեմի առաջնորդ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, Էմիլ Յակոբեան, Արամ Գառօնէ, Կ. Տ. Յովհաննիսեան, Դր. Հրաչ Բժշկեան, Ա. Մուրադխանեան եւ ուրիշներ: Պարսկերէնի բաժնին մէջ յօդուածներ եւ թարգմանութիւններ ունին բացի իրենցի գրողներէ՝ Հրանտ Ղուկասեան, Արա Յովհաննիսեան, Վարուժան Առաքելեան, եւայլն:

Ծերակուտական եւ համալսարանի դասախօս Դոկտ. Ռէզազադէյը Շաֆագ ամսագրի առաջին թիւին մէջ կը բացատրէ թէ Հուր բառը պարսկերէն լեզուի գեղեցիկ, հնչեղ եւ արմատական հին բառերէն մէկն է: Զրադաշտական կրօնքի աւետարանը կազմող Աւեստայի մէջ (որուն մէկ մասը գրուած է առնուազն 2500 տարի առաջ), այս բառը մեզի հասած է Հուվար հնչականութեամբ, որ հին հնդկերէնի, այսինքն Սանսկրիտ լեզուի մէջ կը հընչուի Սըվար:

Հուր կը նշանակէ արեւ:

Հայկական բաժնին մէջ ուսումնասիրութիւններ կան Իրանի հայ եկեղեցիներու եւ վանքերու, Օքսֆորտի համալսարանի Բոդլեյեան գրադարանի հայերէն ձեռագիրներու եւ գրքերու բաժնի, Իրանի Սահմանադրութեան 65ամեակի եւ այլ հարցերու շուրջ, թարգմանութիւններ պարսիկ ծանօթ բանաստեղծներէ եւ եւրոպացի ճանապարհորդներու ուղեգրութիւններէն: Արտակ Սրբազան գրած է «Ողջոյնի խօսք», Գարեգին Եպսկ. «Փոքր Ածու»ն իրանեան հողին վրայ»: Ամէնէն աւելի իր թարգմանութիւններով — հայերէն ու պարսկերէն — կը փայլի Անդրէ Ամուրեան:

Պարսկերէնի բաժնին մէջ հրատարակուած են զանազան արքայական հրովարտակներու եւ այլ վաւերագրերու պարսկերէն պատճէնները՝ բնագրէն 'զուրս, ոմանք բազմածալ:

Ամսագիրը պատկերազարդ է: Նկարներու մէկ մասը գունաւոր է:

Բացառիկ թիւին մէջ լայն տեղ տրըւած է Իրանի կայսրութեան 2500ամեակին: Յօդուածներ կան Մեծն Կիւրոսի, Դարեհ Վշտասպեանի, Շահ Աբբասի մասին, թարգմանութիւն Քսենոփոնի Կիւրոսապատումէն եւ Աբխամեհր Բիգարոսապատումէն եւ Աբխամեհր Բիգա Շահնշահի ինքնակենսագրութեան առաջին մասը:

Իրանի մէջ ներկայիս կ'ապրին շուրջ երկու հարիւր հազար Հայեր, որոնց կէսը Թեհրանի մէջ: Թուրիզը կուգայ երկրորդ դծի վրայ:

Առաջին անգամ է, որ հայերէն ու պարսկերէն լեզուներով պարբերաթերթ մը լոյս կը տեսնէ Իրանի մէջ: Կը մաղթենք, որ անիկա ծառայէ իր առաջադրած նպատակին, — հայ եւ պարսիկ դարաւոր բարեկամութեան ամրապնդումին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

—o—

ՄՈՍԿՈՒԱ ՇԱՏ ԳՈՀ ՉԷ

Եգիպտոսի նախագահը Մոսկուայէն Պելկրատ մեկնեցաւ տեսակցելու համար մարեչալ Թիթոյի հետ:

Անուար էլ–Սատաթ, ինչպէս հաղորդած էինք, Փետրուար 2ին Մոսկուա կը ժամանէր յատուկ խօսակցութիւններ ունենալու համար խորհրդային վարիչներու հետ: Դէպքերու կարծիքով այս խօսակցութիւնները կարեւոր նկատուած են: Արդարեւ Եգիպտոսի նախագահը մինչեւ ուշ ատեն տեսնուելէ ետք խորհրդային վարիչներուն հետ — Բրեժնեւ, Կոսիգին, Կիրիլենկօ, Պոնոմարեւ եւ Զօր. Գրեչկօ — առանձին տեսակցութիւն մը ունեցած է նաեւ Բրեժնեւի հետ վերջին պահուն:

Պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ հանդիպումը կը յիշուի «ջերմ մթնոլորտի եւ իրերհասկացողութեան» բացատրութեամբ, սակայն, ինչպէս նկատել կուտան քաղաքական շրջանակներ, որոշ անվստահութիւն մը ստեղծուած է երկու կողմերուն միջեւ, յատկապէս Սադրի պաշտօնազրկումէն եւ Սուտանի ծանօթ դէպքերէն ետք:

Խորհրդային վարիչները նկատած են բնականաբար, թէ ուսանողական ցոյցերու դժգոհութեան ալիք մը ծայր տուած է Խորհ. Միութեան նկատմամբ: Զինուորական շարքերու մէջ եւս կը նշմարուի անախորժ մթնոլորտ մը խորհրդային զինուորական ներկայութեան դէմ Եգիպտոսի մէջ:

Այս խորքութիւնները աչքի առջեւ ունենալով քաղաքական շրջանակներ նկատել կուտան, թէ խորհրդային վարիչները ապահովաբար ուզած են գիտնալ, թէ Անուար էլ–Սատաթ ի'նչ չափով կը ձգտի օգտագործել այդ տրամադրութիւնները: Առնուազն կ'ուզեն գիտնալ, թէ եգիպտական իշխանութիւնները ճնշման ի'նչ միջոց կը նախատեսեն գործադրել:

Մոսկուա, նոյն շրջանակներու համաձայն, հաշտ աչքով չի դիտեր նաեւ Գահիրէի փորձերը մերձեցում մը ստեղծելու Ուաշինկթընի հետ:

Գալով արաբ – իսրայէլեան հարցին, Մոսկուա միշտ կողմնակից եղած է քաղաքական լուծումին: Այս պատճառով ալ խորհրդային վարիչները կը թելադրեն Եգիպտացիներուն ծայրայեղ միջոցներու չդիմել: Մոսկուա գիտէ արդէն, թէ առանց իրեն Եգիպտացիք չեն կրնար վըճռական քայլ մը առնել կռիւներու վերսկսման ուղղութեամբ:

Միացեալ վեկոյցը կը շեշտէ, թէ նոր օժանդակութիւն մը պիտի բերուի Եգիպտոսի, յատկապէս զօրացնելու համար անոր պաշտպանութեան ուժը:

Միւս կողմէ, Խորհ. Միութիւն եւ Եգիպտոս կը գտնեն, որ անհրաժեշտ է առանց յապաղումի Եարինկի առաքելութեան վերսկսումը: Եարինկ պէտք է սկսի իր խորհրդակցութիւնները շահակից կողմերու հետ ի խնդիր արդար խաղաղութեան վերահաստատման Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

× Լիբիոյ յեղափոխական Խորհուրդի նախագահը յայտարարած է «Էլ–Սայաթ» թերթին (Պէյրութ), թէ Խորհ. Միութիւնը «գաղթատիրական ուժ մըն է», իսկ արաբ համայնավարներն ալ «Մոսկուայի գործակալներն են»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը Պէյրութ հրաւիրեց Նախագահ Փոմփիտուն, Փարիզի ֆրանքեւլիբանանեան խօսակցութեանց առթիւ:

ԱՆԳԼԻԱ, Դաշնակցային Գերմանիա, Դանիա, Շուէտ, Ֆինլանտա, Նորվեկիա, Իսրայէլ ճանչցան Պանկլա–Տէշը. ի մօտոյ նոյնը պիտի ընեն Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ: Ֆրանսա կը սպասէ:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը յայտարարեց, թէ անգլիական բանակին գործողութիւնները Հիւսիս. Իրլանտայի մէջ «պատերազմական վիճակ» կրնան ստեղծել: «Նպատակ չունինք պատերազմի մտնելու, սակայն անգլիական ուժերու գործողութիւնները պատերազմական վիճակի մը դուռ կը բանան: Նպատակ չունինք թոյլ տալու, որ նման կացութիւն մը ստեղծուի»: Լինչ հասկցուց այս առթիւ, թէ կը մտածէ համայնավար երկիրներու դիմել, եթէ երբեք օժանդակութիւն չստանայ «Իրլանտայի աւանդական բարեկամներէն»:

ՉԻԼԻ խնդրեց պարտապահանջ երկիրներէն, որ դիւրութիւններ ընծայեն իրեն՝ պարտքի վճարումներուն յետաձգումով: Չիլի, որ տնտեսական տագնապի են – թարկուած է, մօտաւորապէս 20 միլիառ ֆրանք պարտական է Միացեալ Նահանգներուն, Ֆրանսայի, Դաշնակցային Գերմանիոյ, Շուէտի, Անգլիոյ, Սպանիոյ, Իտալիոյ եւ Պելժիոյ: Շատեր տրամադիր են ընթացք տալու Չիլիի խնդրանքին:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլի վտանգը չէ հեռացած, բանակցութեանց ձախողութենէն ետք: Սենտիքաները կառավարութեան վրայ կը ձգեն ամբողջ պատասխանատուութիւնը եւ կը նախատեսեն «ազգային չափանիշի» վրայ շարժումի մը ձեռնարկել, որուն բնոյթը սակայն ճըշդուած չէ:

ՕՓԵՐԱ–ՔՈՄԻՔԸ յետ այսօրիկ պիտի կոչուի Օփերա–Սթիւտիօ եւ բեմը դառնայ լիրիք թատրոնի վերանորոգման:

ԿԱՌՔ ՎԱՐԵԼՈՒ արտօնագիրը նոր բարեփոխումի ենթարկուեցաւ: Արկածները օրէ օր կը շատնան: 1971ին միայն միջին հաշիւով օրը 44 հոգի մեռած է (16·060 ամբողջ տարին), այսինքն աւելի քան 1970ին:

ՄԵՆՏԷՍ – ՖՐԱՆՍ տեղւոյն Ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ վաւերացուեցաւ իբրեւ թեկնածու 1973ի երեսփոխանական ընտրութեանց, Կրընոպլի Բ. շրջանին մէջ, ուր նախորդ անգամ պարտուեցաւ Ժանընէի կողմէ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԳԵՐ

—o—

ԻՆՁ Կ'ԸՍԵՆ

Ինծի կ'ըսեն.— «Ինչո՞ւ լուռ ես». —
«Ոհ, միթէ բառ կամ խօսք ունի՞
Արշալոյսը, որ կը բոնկի,
Ձի անհուն է այն ալ ինծ պէս»:

Ինծի կ'ըսեն.— «Միշտ տըխուր ես». —
«Ի՞նչպէս չըլլամ, մէկիկ մէկիկ
Թօթափեցան գլխուս աստղիկք...
Արշալոյս մը չանցա՛ւ սրրտէս»:

Ինծի կ'ըսեն. — «Կըրակոտ չես,
Լըճակի մը պէս ես մեռած,
Դալկահար դէմքդ ու հայեցուած՝
«Ոհ, յատակն եմ իմ փրփուրներ»:

Ես ինծ կ'ըսեմ.— «Ժամդ է հասեր,
Քու երկրորդ սեւ մօրդ գրկա՛ զոգ,
Գերեզմա՛ն, հոն գտնես դու զոգ,
Վարդեր՝ թրթռում՝ թռիչ ու աստղեր..»

×

ԻՄ ՄԱՀԸ

Եթէ տըժգոյն մահու հրեշտակ
Անհուն ժըպտով մ'իջնէ իմ դէմ,
Շոգիանան ցաւքս ու հոգիս,
Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթէ սընարս իմ տխպար
Մոմ մը վըտիտ ու մահադէմ,
Ոհ, նըշուլէ ցուրտ նառագայթ
Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթէ նակտովս արտօսրազօծ
Զիս պատանի մէջ ցուրտ զերդ վէմ
Փաթթեն դըննեն սեւ դագաղը,
Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթէ հընչէ տըխուր կոչնակ,
Թրթռուն ծիծաղն մահու դըժխեմ
Դագաղս առնէ իր յամըր քայլ,
Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթէ մարդիկն այն մահերգակ,
Որք սեւ ունին ու խոժոռ դէմ՝
Համասըփռեն խունկ ու աղօթք,
Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթ' յարդարեն իմ հողակոյտ,
Եւ հեծեծմամբ ու սըգալէն
Իմ սիրելիքը բաժնուին,
Գիտցէ՛ք որ մի՛շտ կենդանի եմ:

Իսկ անըրշան եթէ մընայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ թառամի,
Ա՜հ, ա՛յն ատեն ես կը մեռնիմ:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1971-Ի ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Ա.

Հայաստանի Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութիւնը, ընկալեալ սովորութեամբ, Յունուարի վերջերը (1) հրապարակեց իր կազմած վիճակագրութիւնը «Հայկական ՍՍՀ ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման 1971 թուականի պետական պլանի կատարման արդիւնքների մասին»:

Կենտվիճվարչութիւնը, համաձայն հաստատուած կարգին, ամէն տարի կանոնաւոր վիճակագրութիւններ կը հրատարակէ իւրաքանչիւր եռամսեային, վեցամսեային, իննամսեային եւ տարեվերջին՝ տուեալ ժամանակաշրջաններու արդիւնաբերութեան պարզած պատկերին մասին:

Ճշդենք նոյնպէս, թէ անցնող տարեշրջանը՝ 1971, բաղկացուցիչ մասը կը կազմէ Խորհ. Միութեան իններորդ հնգամեայ ծրագրին (1971–1975), հակառակ այն իրողութեան, որ այդ ծրագիրը վերջնական բնոյթ ստացաւ Նոյեմբերի վերջերը միայն, երբ վաւերացուեցաւ «ՍՍՀՄ ութերորդ գումարման գերագոյն սովետի երրորդ սեսիա»յին կողմէ:

Կենտվիճվարչութիւնը առաջին առթիւ կը շեշտէ, թէ տարեկան ծրագրին հիմնական առաջադրութիւնները կատարուած են, իսկ շարք մը ցուցանիշներու ճամբով ծրագիրը իրագործուած է որոշուած ժամանակէն առաջ:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան յաւելումը, 1970ի համեմատութեամբ, փաստօրէն կազմած է 9 տոկոս:

Հիմնական ինը ճիւղերուն աճն ալ կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.

Ելեկտրուժ՝ 19 տոկոս նախորդ տարեշրջանի համեմատութեամբ: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 4 տոկոս: Քիմիական եւ քարիւղի քիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 5 տոկոս: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակութիւն՝ 12 տոկոս: Անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ (սելիւլոզ) թուղթ՝ 16 տոկոս: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 12 տոկոս: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 7 տոկոս: Սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ 7 տոկոս: Կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 24 տոկոս:

Վիճակագրական տուեալները ցոյց կուտան, թէ 1971ի ընթացքին Հայաստանի արդիւնաբերութեան ինը կարեւորագոյն ճիւղերը 4էն մինչեւ 19 տոկոս յաւելում արձանագրած են 1970ի համեմատութեամբ, ինչ որ ուրախալի երեւոյթ մըն է առաջին ակնարկով:

Այսուհանդերձ նկատելի է, թէ այդ ինը ճիւղերէն միայն երկուքին մէջ են, որ աճի տոկոսները աւելի բարձր են եղած, 1970ի աճի ցուցանիշներէն:

Այս է ելեկտրուժի եւ կենցաղային ու տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւնը: Արդարեւ՝ առաջինին արտադրութեան աճը 1970ին եղած էր 12, իսկ 1971ին՝ 19 տոկոս (+ 7 տոկոս), իսկ երկրորդին 1970ի արտադրութեան յաւելումն էր 14, իսկ 1971ին՝ 24 տոկոս (+ 10 տոկոս):

Մնացեալ եօթը ճիւղերն ալ արտադրական աճի նուազում արձանագրած են: Տանք իւրաքանչիւրին 1970ի եւ 1971ի տոկոսները:

Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 1970ին 6 տոկոս, 1971ին՝ 4 տոկոս (— 2 տոկոս): Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 1970ին 10, իսկ 1971ին 5 տոկոս (— 5 տոկոս): Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակութիւն՝ 1970ին 15, իսկ 1971ին՝ 12 տոկոս (— 3 տոկոս): Անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ – թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 1970ին 19, իսկ 1971ին՝ 16 տոկոս (— 3 տոկոս): Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 1970ին 13, 1971ին՝ 12 տոկոս (— 1 տոկոս): Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 1970ին՝ 10 տոկոս, 1971ին՝ 7 տոկոս (— 3 տոկոս): Սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ 1970ին՝ 19, իսկ 1971ին՝ 7 տոկոս (— 12 տոկոս):

Տոկոսային փոփոխումներ նշմարելի են նոյնպէս 1971ի իննամսեայ վիճակագրութեան եւ այս վերջին հաշուեցոյցին միջեւ: Իննամսեայ վիճակագրութեան մէջ ո՛չ թէ երկու, այլ երեք ճիւղեր էին, որ աճի յաւելում կ'արձանագրէին նախորդ իննամսեային համեմատութեամբ, մինչդեռ վերջին եռամսեային (Հոկտեմբերէն-Դեկտեմբեր) այդ երեք ճիւղերէն մէկը՝ անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արտադրութիւնը աճի 19 տոկոսէն իջած է աճի 16 տոկոսի:

Կարգի փոփոխումներ կան միւս ճիւղերուն մէջ եւս: Այսպէս ելեկտրուժը իննամսեայի 16 տոկոսէն բարձրացած է 19 տոկոսի, երեք տոկոսի գնահատելի յաւելում մը արձանագրելով: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւնը 5էն իջած է 4ի, թեթեւ արդիւնաբերութիւնը՝ 8էն 7ի, սննդարդիւնաբերութիւնը՝ 10էն 7ի, իսկ շինանիւթերու արտադրութիւնը՝ 11էն բարձրացած է 12ի, քիմիական եւ քարիւղաքիմիականը՝ 4էն 5ի, գալով մետաղամշակութեան եւ մեքենաշինութեան, ինչպէս նաեւ կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութեան՝ ասոնք մնացած են անփոփոխ: 12–12 եւ 24–24 տոկոս համապատասխան կարգով:

Վերոյիշեալ տուեալներէն կը պարզուի, որ 1971ին արդիւնաբերութեան հիմնական ինը ճիւղերէն երկուքը (ելեկտրուժ եւ կենցաղային – տնտեսական գործածութեան ապրանքներ) աճի տոկոս կ'արձանագրեն, բաղդատմամբ 1970ի ժամանակաշրջանին: Մնացեալ եօթը ճիւղերուն մէջ, ընդհակառակն, աճի տոկոսի նուազում կ'արձանագրուի:

Այս է պատճառը, որ անցնող ժամանակաշրջանին ընդհանուր « արտադրանքի արտադրութեան փաստական աճը կազմել է 9 տոկոս », երբ ան պէտք է ըլլար 13 տոկոս, համաձայն նախատեսուած ծրագրին:

1970 Դեկտեմբերի կէսերուն Լ. Խաչատրեան, փոխ-նախագահը Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին, ինչպէս նաեւ նախագահը Հանրապետութեան Պետպլանին, «Հայկական ՍՍՀ եօթնեորդ գումարման Գերագոյն Սովետի ութերորդ սեսիա»յին ներկայացնելով երկրին տնտեսութեան զարգացման 1971ի պետական ծրագիրը (2), կը ճշդէր, թէ 1970ի ծրագրին համեմատութեամբ արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալի աճը պիտի ըլլայ 13 տոկոս:

Ճշդենք, որ 1970ին այդ աճը եղած էր 14, իսկ 1971ի ինը ամիսներուն՝ 10 տոկոս: Կը հետեւի ուրեմն, որ Հոկտեմբերէն Դեկտեմբեր, անցեալ տարի, միջինը 10էն 9ի իջած է: Այսուհանդերձ, հարկ է նկատել, թէ Հայաստանի արդիւնաբերութեան արտադրութեան յաւելումի տոկոսը (9) աւելի բարձր է Խորհ. Միութեան տոկոսէն, որ 1971ին եղած է 7,8 (3):

1971ի վիճակագրական տուեալները համեմատութեան դնելով Պետպլանի նախագահին թուած ծրագրին հետ, կը ստանանք հետեւեալ պատկերը.

Ծրագիրը կը նախատեսէր ելեկտրուժի արտադրութեան 17,6 տոկոսի յաւելում: Փաստօրէն եղած է 19 տոկոս, ուրեմն ծրագրին համեմատութեամբ 1,4 տոկոս աւելի:

Գունաւոր մետաղագործութիւն՝ ծրագրով 12,8 տոկոս յաւելում, 1971ի արդիւնքը՝ 4 (—8,8): Քիմիական եւ քարիւղի քիմիական արդիւնաբերութիւն՝ ծրագրով 6,8 տոկոս, 1971ի արդիւնքը՝ 5 տոկոս է (— 1,8): Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ ծրագրով 9,2 տոկոս, 1971ի արդիւնքը՝ 7 տոկոս (— 2,2): Սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ ծրագրով 13,6 տոկոս, 1971ի արդիւնքը՝ 7 (— 6,6): Կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ ծրագրով 26,6 տոկոս, 1971ի արդիւնքը՝ 24 (–2,6):

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ բացի ելեկտրուժէն, որ ծրագրէն աւելի աճ արձանագրած է, մնացեալ ութ արդիւնաբերական ճիւղերուն մէջ կարելի չէ եղած իրականացնել ծրագիրները՝ 1,8էն մինչեւ 8,8 տոկոսի համեմատութեամբ:

Այս կապակցութեամբ նկատի առնելու է այն իրողութիւնը, որ ճշդուած ու սահմանուած ծրագիրներ շատ յաճախ կ'անտեսեն երկրին կարողութիւնները: Օրինակ, անցեալ տարի միայն Յունուարէն մինչեւ Հոկտեմբերի վերջ, այսինքն տասը ամսուան ընթացքին իրենց ծրագիրները փոփոխութեան ենթարկեցին գունաւոր մետաղագործութեան վարչութիւնը երեք անգամ, շինանիւթերու արդիւնաբերութեան նախարարութիւնը հինգ անգամ, արդիւնաբերական շինարարութեան նախարարութիւնը վեց անգամ, թեթեւ արդիւնաբերութեան նախարարութիւնը երեք անգամ եւ այսպէս դեռ ուրիշներ: Բոլոր փոփոխումներն ալ կատարուեցան տարեկան ծրագիրներու սահմանումները նուազեցնելու ուղղութեամբ (4): Նիւթական դետնի վրայ այդ նուազումները ներկայացուցին քանի մը տասնեակ միլիոն ռուբլի:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) «Սով. Հայաստան», 1972 Յուն. 28:
(2) «Սով. Հայաստան», 1970 Դեկտ. 18:
(3) «Սով. Հայաստան», 1972 Յուն. 23:
(4) «Սով. Հայաստան», 1971 Դեկտ. 2:

Գ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Գ. Սրուանձտեանց մեծ աշխատանք կատարած է նաեւ Վասպուրականի մէջ: Բացած է նոր դպրոցներ, իսկ գոյութիւն ունեցածներն ալ ապահոված է ուսուցիչներով: Յատկապէս նշանակալի է անոր կատարած գործը Վանի աղջկանց վարժարանը բանալու համար: Մինչեւ 1870ական թուականները Վան չունէր աղջկանց վարժարան: 1870ին անոր նախաձեռնութեամբ Պոլսոյ վանեցի պաղթականներէն կը կազմուի Սանդխտեան ընկերութիւնը, որուն նիւթական յատկացումներով կը բացուի Սանդխտեան վարժարանը Վանի մէջ: Մինչեւ վերջ Սրուանձտեանց յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ դպրոցին, որուն վիճակը ծանր էր 1877-1878 ռուս-թրքական պատերազմէն ետք: Պատերազմի, հուրի ու սովի ճարակ դարձած քաղաքը կ'ապրէր ճգնաժամի մէջ: Սրուանձտեանց, որ Ն. Վարժապետեանի պատրիարքքի կողմակով կը շրջէր Հայաստանի հայաշատ կեդրոնները, ժամանակ կը գտնէ օգնելու դպրոցին: Վանի այդ օրերու պատրիարքական տեղապահ Երեմիա Տէւկանցի վկայութեամբ Սրուանձտեանց նիւթական միջոցներ հայթայթեց դպրոցին համար, փոխեց դպրոցի հոգաբարձութեան եւ ուսուցչութեան կազմերը:

Հայաստանի հողին վրայ լուսաւորութեան գործը կազմակերպելու նպատակով Պոլսոյ մէջ կազմուած էին Արարատեան ...

ՅԱԿՈԲ ՄՕՐԵՂԲԱՅՐՍ

— Նստէ՛, կ'ըսէր վերջապէս մեծ մայրիկս իր ոժգունած եւ դողացող շրթներով:

Մօրեղբայրս կ'երթար մօտակայ սրճարանէն աթոռ մը առնելու: Այդ միջոցին կարծես պատրուակ կը փնտռէր բանով մը ուշանալու: Հաւերը կը քշէր, շուն մը կը հալածէր, հեռուն կեցող մէկու մը խօսք կ'ուղղէր: Բայց վերջապէս այդ բոլոր արգելքները կը սպառէին եւ ձեռքը առանց յեցուկի աթոռ մը բռնած կուգար կը նստէր մօրը դէմ:

Հազար բան ունէին անշուշտ իրարու ըսելիք, բայց երկուքն ալ լուռ կը մնային: Կը դիտէի մօրեղբօրս կնճռոտ ճակատը, ջղաձիգ մատները որոնցմով սիկարէթը կ'ուզէր ոլորել. բայց այդ անիծեալ սիկարէթը չէր ոլորուեր: Կը կարծէի թէ այդ իսկ է պատճառը մեծ մօրս եւ մօրեղբօրս փոխադարձ դժկամակութեան, որովհետեւ մօրեղբայրս անվրէպ կը սկսէր գանգատիլ թէ որքան թուղթերը անշահ են: Ինծի կը թուէր թէ այլեւս երբեք, բայց երբեք աշխարհիս վրայ պիտի չըլլանուէր իրեն ուզած սիկարի թուղթը: Երկար ատեն այնպէս համարած եմ որ ատիկա մեծերուն գլխուն եկած ամէնէն անդարմանելի չարիքներէն մէկն է:

Այս բոլորէն ետք, մօրեղբօրս դէմքը կը մեղմանար, ինծի կը նայէր, եւ մտահոգութեամբ եւ զօրովլ լի նայուածքը բարձրացնելով դէպի մայրը՝ կը հարցնէր քաղցր ձայնով. «Զօնուխը բան մը կեբա՞ծ է...»:

Այլեւս սառոյցը կը բեկուէր եւ մայր ու որդի կը խօսակցէին մտերմութեամբ: Երբեք ոչ ոքի հետ մեծ մայրս չէր խօսած այնքան մայրական, այնքան ցաւագին քաղցրութեամբ լի ձայնով, որքան երբ կ'ըսէր իր նախասիրած տղուն. «Եաւրում, Յակոբ...»:

Ոչ շատ կարեւոր բաներ կը յայտնէին իրարու, ոչ ալ սրտագին զգացումներ: Կը խօսէին սովորական եւ առօրեայ բաներու վրայ, երբեմն եօթն օտար մարդոց վրայ, բայց այդ աննշան խօսակցութեան միջոցին իրար կը գտնէին եւ իրենց հոգիները կը վայելէին պահ մը այն քաղցր անդորրութիւնը որուն ցանկացեր էին ամիսներէ ի վեր: Կարծես տանջալի ծարաւ մը կը յագեցնէին, կարծես անհասանելի նպատակի մը կը հասնէին:

Այսպէս կը տեւէր մէկ երկու ժամ: Յետոյ մեծ մայրիկս ոտքի կ'ելլէր եւ կը պատրաստուէր մեկնելու: Մօրեղբայրս մինչեւ դուռը կ'առաջնորդէր զմեզ եւ մօրը ձեռքը կը համբուրէր: Այդ պահուն մեծ մայրիկիս աչքերը կը խոնաւնային եւ ինքն ալ տղան կը համբուրէր երկու այտերէն: Ես շլացած այս սրտի պեղումներէն՝ սքանչացումով կը նայէի մէկլին եւ միւսին, հակառակ անոր որ գիտէի ըլլալիքը:

Փղձկած մօրը արցունքներէն, մօրեղբայրս կը խոժոռէր, աչքերը սրտմտութինով կը սեւեռէր գետին եւ ինծի կը թուէր որ դայրոթի պոռթկում մը պիտի ըլլայ:

— «Մի սրդողիր եաւրում», կը մրմնջէր մեծ մայրիկս եւ յետոյ կ'աւելցնէր. «Օր մը չկա՞ս Սկիւտար, օդ մը կ'առնես»:

— Հոս օդ չկա՞յ, ի՞նչ է, կը պատասխանէր մօրեղբայրս:

Այդ պահուն արդէն մեծ մայրիկս ինքզինքը գտած կ'ըլլար, կը յաջողէր դառնալ հեռաւոր եւ փակ, ինչպէս տուն մը ըլլար, որուն պատուհանները գոցէին եւ դռները կղպէին: Կը նայէր ազմկալի պողոտային եւ արհամարհական շեշտով կ'ըսէր. «Ձեմ գիտեր ի՞նչ հասկցեր են սա Բերայէն»:

— Բերայի Աստուածը անգամ ուրիշ է, կը պատասխանէր մօրեղբայրս դայրոյթով: Բայց անմիջապէս կը կակղէր եւ անշուշտ ուզելով մօրմէն բաժնուիլ հաշտութեամբ, ուրիշ բան չէր գտներ ըսելու, բայց եթէ զգուշութեան խորհուրդներ տալ մեզ, որպէսզի կառքի տակ չիյնանք, ճամբանիս չկորսնցնենք եւ վերջապէս շոգենաւը չփախցնենք:

×

Տարիներ յետոյ, իրիկուն մը, երբ հօրս հետ պարտէզէն վարդեր կը քաղէինք, յանկարծ վարդի մը հոտը ինծի յիշեցուց այն բուրումնաւէտ առաւօտը երբ մեծ մայրիկս որոշեց գիս հետը տանիլ Յակոբ մօրեղբայրին: Հայրս կը կտրէր գեղեցկագոյն վարդերը եւ միեւնոյն ատեն կը խօսէր հանդարտ եւ համոզիչ ձայնով. «Մարդուս ամենամեծ երջանկութիւնը...»

Յանկարծ ընդհատեցի զինքը եւ հարցուցի. «Ինչո՞ւ Յակոբ մօրեղբայրս չէր սիրեր իր մայրը»:

Հայրս կանգ առաւ եւ իր պայծառ ու իմացական նայուածքը յառելով ինծի, ըսաւ խաղաղութեամբ. «Ընդհակառակն, ան կը սիրէր, բայց իր ուժէն վեր չափով մը: Ամէն մարդ բաւական ուժ չունի սիրելու: Պէտք է հզօր ըլլալ այդ ընկճող համբոյրը ուրախութեամբ կրելու հոգւոյն մէջ»:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(6 եւ վերջ)

խան, Դպրոցասիրաց, Արեւելեան եւ Խրգանի ուսումնասիրաց ընկերութիւնները: Նուպար – Շահնազարեան վարժարանի նախկին սաներու եւ Գ. Սրուանձտեանցի նախաձեռնութեամբ 1878 Փետրուար 18ին կը հիմնուի նաեւ Կիլիկեան ընկերութիւնը:

Վերոյիշեալ փաստերու թուարկումը բաւական է ցոյց տալու անոր եռանդուն գործունէութիւնը կրթական մարզին մէջ: Սակայն պատկերը լրիւ դարձնելու համար պէտք է անպայման խօսիլ անոր 1877–1878ի գործունէութեան մասին:

Ռուս – թրքական պատերազմէն անմիջապէս ետք Սրուանձտեանց ոտքով կը շրջի գրեթէ ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանը՝ հայ բնակչութեան ճշգրիտ թիւը պատրիարքարանին յանձնելու առաքելութեամբ: Ասոր արդիւնքը կը կատարէ այլ օգտակար գործեր: Ան կը տեղացրէ Հայաստանի վանքերը եւ, ըմբռնելով անոնց մէջ գտնուող ձեռագիրներուն արժէքը, մէկ առ մէկ կը ցուցակագրէ զանոնք, կ'արտագրէ կարեւոր հատուածներ եւ լոյս կ'ընծայէ «Թորոս աղբար» երկհատոր աշխատութիւնը: Հայաշատ վայրերու մէջ կ'այցելէ նաեւ հայկական դպրոցները, կ'օգնէ ուսուցիչներուն, յաճախ կը բանայ ինչ-ինչ պատճառներով փակուած վարժարանները: Այս բոլորին մասին կը խօսի «Թորոս աղբար» աշխատութեան եւ պատրիարքարանին ուղղած իր տեղեկագիր – նամակներուն մէջ:

Դպրոցը, ըստ Սրուանձտեանցի, «ազգային լոյսն» է, որ, սակայն, կը գտնուի անյոյս վիճակի մէջ: Հոն կը տիրէ Տէր-Թողիկեան եղանակը, գրեթէ բոլոր դպրոցներուն մէջ կ'իշխէ ծեծը, փալախը, «գալարուն վարոցը», դպրոցները կը գտնուին անյարմար շէնքերու, «ապականեալ օդերու մէջ», խոնաւ հողի վրայ, առանց պատուհանի եւ բնական լոյսի: Չկան գրասեղաններ, նստարաններ, դասաւանդումը կը կատարուի առանց ծրագրի, իսկ վարժապետները՝ «անգէտ իրենց պաշտօնին եւ անկիրթ»: Ահա Ամասիոյ աղջկանց վարժարանը. «Վարժապետը մի այլանդակ դէմքով, խառնած մազերով, բոպիկ, պատժափայտն ի ձեռին, սպիտակ մազերով մէկը կ'երեւար: Քահանայ է ըսին եւ աղջկանց վարժապետ, որ ոչ քահանայ եւ ոչ մարդ կը նմանէր»: Տգէտ եւ գինով քահանան իր առտնին ապրուստը հայթայթելու համար կը դառնայ վարժապետ: Սրուանձտեանց կը դատապարտէ ծնողքները, որոնք իրենց «ցաւոք ծնած տառապանօք մեծցած որդիքը» կը վստահին այսպիսի վարժապետներու: Նոյն պատկերը նաեւ Սեբաստիոյ, Մելիտինէի մէջ: Այդ համատարած խաւարին մէջ ան կը տեսնէ տեղ-տեղ փայլող փոքրիկ աստղեր՝ Սեւաստի «Թարգմանչաց ուսումնարանը», «Թոքաթի «Վարդանանց» վարժարանը, իրենց շնորհալի ուսուցիչներով՝ Թադէոս պատուելի Կիւրեղեան, Յակոբ Մեխլայեան, Մկրտ. Փորթուգալեան:

Անմոռանալի են Խարբերդի Ս. Նշան վարժարանի, Բալուի, Մարզուանի, Արաբկիրի դպրոցներուն նկարագրութիւնները, այնպէս ինչպէս Պաշեանի Աշտարակի դպրոցին եւ Րաֆֆիի՝ Տէր-Թոդիկի դպրոցին նկարագրութիւնները: Հայ վարժապետին տիպարը կը կենդանանայ գործիչին գրչին տակ. «Ոտքը բոպիկ, փայտ ի ձեռին, փալախանը մէջտեղ...»:

Անոր ուշադրութիւնը առանձնապէս կը սեւեռի աղջկանց վարժարաններու վրայ: Այսօրուան աղջիկը վաղուան մայրն է: Մեծ է կնոջ դերը ընտանիքին մէջ, ան է երախաներու գլխաւոր դաստիարակը: Փաստօրէն հայ ժողովուրդին ապագան, ազգին յոյսը՝ մանուկ սերունդը, անխզելի կերպով կապուած է հայ կնոջ հետ: Այդ պատճառով ալ պէտք է դաստիարակել զայն: Մեր պատմութեան ընթացքին հայ կինը այր մարդուն հետ հաւասար չափով պայքարած է իր ժողովուրդին ազատութեան համար: Միշտ պէտք է վառ պահել Ե. դարու հերոսական կիներու յիշատակը: Սրուանձտեանց կը քարոզէ հայ մայրերուն՝ նմանիլ Մամիկոնեան Վահանի մօր՝ Զուիկին, որուն շնորհիւ որդին դարձաւ հայրենիքի վահան եւ ասպար:

Հայրենասէր վարդապետը դիտողութիւններ կ'ընէ ընդհանրապէս դպրոցները բարւոքելու, ուսումնական նոր ծրագիրներ մտցնելու համար: Այդ միտքերը կը վերաբերին ոչ միայն գաւառի, այլ նաեւ Պոլսոյ դպրոցներուն, «Ներկայ վարժարանները բարեկարգելու մեծ պէտք ունին, որոնցմով օգտակար աշակերտներ կրնան ընծայել ազգին, մանաւանդ աղջկանց դաստիարակութեան վրայ ուշ դարձնելով, հոդ պէտք տանիլ ընտիր ուսուցիչներ եւ լաւագոյն մեթոտներ հաստատել, որոնց պակասութեամբ է միայն, որ մեր վարժարանները անպտուղ կը մնան թէ՛ գաւառներ, եւ թէ Պոլիս»: Ինքը եղած է ժամանակի յայտնի ուսուցիչներէն մէկը: Արփիարեանի խօսքով՝ «փնտռուած» ուսուցիչ էր ան: Սակայն Սրուանձտեանց միշտ կը հրաժարի համեմատաբար հեշտ եւ հանգիստ պոլսական կեանքէն: Ան կը հետաքրքրուէր հայկ. գաւառներով, բուն Արեւմտահայութեամբ: Անոր ուսուցչական կարողութիւններուն մասին կը վկայեն Խ. Մալումեան եւ Հր. Աճառեան:

Սրուանձտեանց 1866ին ձեռնամուխ կ'ըլլայ դասագիրքերու հրատարակութեան: Լոյս կը տեսնէ երկու մասէ բաղկացած անոր «Նոր Ընթերցարանը», որ «շատ տեղերէ լաւ ընդունելութիւն գտաւ եւ շնորհակալութեան գրեր ալ ստացայ ուսուցիչներէն»: Ընթերցարանը կ'արժանանայ երեք հրատարակութիւններու. բոլորն ալ շուտով կը սպառին: Մանկավարժներու կողմէ այդ ընթերցարանը մեծ գնահատութեան կ'արժանանայ, այդ պատճառով ալ Խրիմեան 1870ին կը դիմէ իր «արժանընտիր» աշակերտին՝ «քանի մը դասագիրք պատրաստել պէտք է, եւ այն կ'ուզեմ ձեր ձեռքով լինի եւ ձեր գրչով»:

Խրիմեանի եւ Սրուանձտեանցի նամակագրութենէն կ'իմանանք, որ այս վերջինը զբաղած է նաեւ «Հայոց պատմութիւն» դասագիրքի պատրաստութեամբ, քանի որ ան հանդիսացած է օրուան հրատապ պահանջը: Ասոր համար ալ Խրիմեան կը պահանջէ անկէ մանրամասն հաշուետուութիւն կատարել իրեն պատմութեան գիրքին պատրաստութեան մասին: Ըստ երեւոյթին լուսաւորիչ վարդապետը ի վիճակի չեղաւ վերջացնելու եւ տպագրութեան յանձնելու իր գործը, քանի որ այդ մասին փաստաթուղթերու մէջ որեւէ յիշատակութիւն չենք գտներ: Ժամանակի եւ հանգամանքներու պարտադրութեամբ Սրուանձտեանց իր կարողութիւնները ի սպաս դրաւ այլ մարզերու մէջ եւ միայն իր ազատ ժամանակը տրամադրեց այդ աշխատանքին:

Ա. ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶՐՈՅՑՆԵՐ

(Միջնադարեան զրոյցներու մշակում Արտաշէս Մարտիրոսեանի կողմէ)

—o—

Մի աբեղայ վանքի առաջնորդութիւն էր ցանկանում, բայց որովհետեւ գիտէր, որ վանահօր կենդանութեան օրով չէր կարող հասնել, մտածեց մի մանկան ձեռքով, որի վանահայրը յաճախ ծեծում էր, սպանել նրան: Կանչեց մանկանը, մահացու դեղ տուեց եւ ասաց.— Եթէ այս փոշին ցանես վանահօր կերակուրին, քեզ անմիջապէս կը սիրի եւ այլեւս չի ծեծի:

Միամիտ երեխան վերցրեց փոշին ու մտքում ասաց. Կէսը միայն կը ցանեմ, որ եթէ պատահի նորից բարկանայ, միւս կէսն էլ ցանեմ:

Երբ փոշին ցանեց, վանահայրը մեռաւ: Այդ ժամանակ մարդասպան աբեղան հաւատ իշխանութեան եւ մանկանը ինքն էլ սկսեց ծեծել:

— Լաւ, — մտքում ասաց մանուկը, — այս կէսը քեզ կը ցանեմ, որ քո սիրտն էլ տաք լինի ինձ վրայ:

×

Հրեշտակն ասաց մի աղքատի, թէ քեզ բժշկութիւն կը տամ, որ ապրես եւ օգնական կը լինեմ: Աղքատն ասաց.— Ի՞նչպէս իմանամ, որ օգնական ես: Հրեշտակն ասաց.— Երբ գնաս հիւանդի մօտ, ես կ'երեւամ քեզ. եթէ ոտքի կողմից՝ նա կ'ապրի, եթէ գլխի՝ կը մեռնի: Դու Տիրոջն ասա եւ քո վարձքն առ:

Եւ աղքատն այդ արեց շատ օրեր եւ խիստ հարստացաւ: Եւ պատահեց, որ ինքը հիւանդացաւ եւ Հրեշտակը երեւաց գլխի կողմից, որ մահուան նշան էր: Նա ասաց.— Շրջեցէ՛ք սնարս: Շրջեցին: Դարձեալ երեւաց: Ասաց.— Նորից շրջեցէք եւ դարձեալ տեսաւ սնարի կողքին եւ ասաց.

— Ո՛վ Հրեշտակ, քո երեւալը միշտ լաւ էր, բացի այս մէկից:

×

Մի մեծատուն երեք որդի ունէր: Մահուան ժամանակ կանչեց անդրանիկին եւ ասաց.

— Որդեակ, քեզ մեծ ժառանգութիւն եմ թողնում, իմ հոգու համար ի՞նչ ես անելու:

Նա պատասխանեց.

— Քաղցածներին կը կերակրեմ եւ մերկերին կը հագցնեմ:

Կանչեց երկրորդին եւ հարցրեց.

— Իջեւան կը շինեմ եւ գերուածներին կ'ազատեմ:

Կանչեց երրորդին:

— Ես կրտսերն եմ, — ասաց նա, — բայց ուզում եմ ճիշդն ասել: Դու որ քեզ համար չարեցիր, ես ի՞նչ պիտի անեմ: Եւ եթէ մեռնես, մի քանի օրից կը մոռանամ:

Հայրը մտածեց, որ նա է ճիշդը:

×

Մի մարդ կամեցաւ աղքատ կին առնել, որովհետեւ ինքը աղքատ էր եւ մի կին էլ նրան կամեցաւ, որովհետեւ նա էլ էր աղքատ: Մարդը վերցրեց երկու կանանց եւ տարաւ իր տունը: Եւ երկուսն էլ մերկ էին:

Երեկոյեան կանանցից մէկը գնաց աղբակոյտից թափուած հնոտիներ հաւաքեց եւ կարկատելով ծածկոյթ արեց մարմնի որոշ տեղերի համար:

Եւ երբ նրան տեսաւ միւս կինը, ասաց.

— Տեսնո՞ւմ ես, հնոտիներով է շրջում եւ չի ամաչում:

Մարդն ասաց.— Իսկ դու տես քո մերկութիւնը եւ մի բամբասիր ուրիշի հնոտին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ որ Յունուար 10ին գումարուած ընդհանուր ժողովին ընտրուած է հետեւեալ վարչութիւնը.— Պ. Պ. Ե. Այվազեան, Զ. Մ. Որբունի, Ա. Սոփիկեան, Ս. Մխիթարեան, Գ. Քէշիշեան, Յ. Վէզիրեան, Հ. Գույումճեան եւ Հ. Տարօնեան:

Նորընտիր վարչութիւնը Յունուար 24ի իր առաջին նիստին կազմած է իր դիւանը, հետեւեալ անձերէ.— Նախագահ՝ Զ. Մ. Որբունի, քարտուղար՝ Հ. Տարօնեան, գանձապահ՝ Հ. Գույումճեան:

Կը խնդրուի բոլոր թղթակցութիւնները եւ առաքումները կատարել քարտուղարին հասցէին.—

H. DARONIAN
Union des Gens de Lettres Arméniens
12, Rue Rochambeau, Paris (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (159)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

—

— Տակաւին դուն պէյէն օգո՞ւտ կը սպասես, ըսաւ: Միթէ չե՞ս գիտեր մեզ ինչպէս կը մոռնայ եւ եւրոպացի կիներու ետեւէն կը վազէ: Քանի՛, քանի անգամներ խեղճ Կիւզէլը մեզի ըսած էր որ գիշերով ասկէ փախչինք, եւ սակայն, դուն միշտ ուզած չէիր:

Էմմա երիտասարդ Ֆէյզիի առաջին կինն էր, հետեւաբար անոր հանդէպ միւսներէն աւելի անկեղծ հաւատարմութիւն մը կը զգար: Սակայն հիմա կեանքին սպառնացող վտանգը զինքը կը ստիպէր խորհելու թէ այսքան ակներեւ վտանգէ մը յետոյ, պէ՞տք էր անոր Սելանիկէն վերադարձին սպասէ: Այսուհանդերձ խեղճ մանկամարդուհին Էմինէի առաջարկին պատասխանելէ առաջ պահ մը լռեց:

Այդ միջոցին ծովուն կողմէ սուլիչի սուր ձայն մը լսուեցաւ:

Էմինէ սարսռաց եւ ականջ դրաւ:

— Լսեցի՞ր, ըսաւ Էմմաի... անոնք են նորէն... միշտ նոյն ժամուն կ'անցնին:

Եւ առանց Էմմաի որոշումին սպասելու, տախտակէն վեր ելաւ եւ շտապաւ ծովուն վրայ նայող պատշգամին կողմը ուղղուեցաւ:

Սուրալով, այդ պահուն, փոքրիկ սակայն շքեղազարդ շոգեմակոյկ մը ապարանքին ճիշդ քովէն կ'անցնէր, մինչ ատոր մէջ գտնուող՝ ֆէսեր հագած երեք երիտասարդներ պատշգամին կողմը դարձած՝ թաշկինակներով մանկամարդ հանըմը կը բարեւէին:

Էմինէ առանց այլեւս Էմմաի հաւանութեան սպասելու, թաշկինակը հանեց եւ օդին մէջ շարժեց:

Շոգեմակոյկին մէջ գտնուողները վայրկեան մը խորհիլ թուեցան, ապա անոնցմէ մին արագ շարժումով մը ղեկը դարձուց եւ շոգեմակոյկը պատշգամին տակը բերաւ:

— Էմմա, եկուր, գոչեց Էմինէ ուրախութեամբ ընկերուհիին մօտը վազելով եւ անոր ձեռքերէն բռնելով:

Էմմա առանց այլեւս ընդդիմանալու, թողուց որ Էմինէ զինքը պատշգամին քո-
մը տանի:

Երեք երիտասարդները ազնուաբար հանըմները բարեւեցին, մինչ ատոնցմէ էն տարիքոտը, որ քառասունհինգ տարեկանէն աւելի չէր երեւար, առաջին անգամ խօսք առնելով թրքերէն ըսաւ.

— Գեղեցիկ հանըմներս, ձեզի կը ճանչնանք եւ ձեր ամուսինին ալ ով ըլլալը գիտենք: Միթէ դո՞հ չէ՞ք անորմէ:

— Ոչ, բնաւ մեզի չի սիրեր ան, ըսաւ Էմինէ համարձակութեամբ:

— Եթէ ան չի սիրեր, մենք կը սիրենք ձեզ եւ ատոր համար է արդէն որ ամէն օր ասկէ կ'անցնինք, պատասխանեց երիտասարդը:

— Ո՞ւր է ձեր միւս ընկերուհին, հարցուց միւս երկուքէն մին:

— Կիւզէ՞լ հանըմը, հոս չէ... գնաց... մեկնեցաւ...

— Մեկնեցա՞ւ, ըսաւ երիտասարդը տխրութեամբ:

— Այո... հոս նստելէն ձանձրացաւ... մէկը կը սիրէր եւ գիշերը հետը փախաւ, պատասխանեց խորամանկութեամբ Էմինէ

— Եւ դուք ինչո՞ւ չփախաք, ըսաւ առաջին անգամ խօսք առնողը:

— Մեզի ոչ մէկը չի սիրեր, փութաց պատասխանել նաեւ Էմմա, երիտասարդներուն քաղցրաբարութենէն քաջալերուելով:

— Օ՛ս դուն... սեւ աստղերու նմանող աչքերովդ, ըսաւ շոգեմակոյկին երրորդ անցորդը, որ գեղանի ու վայելուչ երիտասարդ մըն էր, ես քեզ կը պաշտեմ:

Էմմա սկսաւ սեւեռուն ակնարկներով թուրք երիտասարդը դիտել:

— Հետս եկուր, տեսնես քեզ որքան պիտի սիրեմ, շարունակեց երիտասարդը ա՛լ աւելի խանդավառուած շեշտով մը: Գիշեր ցերեկ գրկիս մէջ պիտի ըլլաս:

— Այո, ընդմիջեց Էմինէ, գանգատելով, ամէն այրերն ալ մինչեւ կնոջ մը տիրանալնին այսպէս կ'ըսեն, բայց շատ չանցած կը ձանձրանան եւ զայն կը լքեն:

— Ոչ ազնուհիս, ըսաւ երիցագոյնը, մենք այդպէս չենք, չէ՞ք տեսներ որ ամէն օր ասկէ կ'անցնինք:

— Եկէք, եկէք... գոչեց կրտսերագոյնը, սպիտակ ձեռքին նուրբ մատներովը Էմմաի համբոյրներ ղրկելով...

Երկու հանըմները իրար հասկացողութեան ակնարկ մը փոխանակելէ յետոյ Էմինէ երիտասարդներուն դարձաւ ու ըսաւ.

— Կուգանք, բայց ոչ հիմա:

— Ե՞րբ... ե՞րբ կ'ուզէք գալ, հարցուց երիցագոյնը:

— Գիշերը: Բայց ասկէ ինչպէ՞ս պիտի իջնենք:

ՓՈԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Փարիզայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Պ. Մարտիրոս Ունանեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէմիրճեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ քրոջ Տիկին Զարդար Ունանեանի (Կառատն) ցաւալի մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ բացառիկ օգնութիւնները եղած են 1971ի ընթացքին.—

Նկատի առնուած են բազմաթիւ դիմումներ եւ յետ քննութեան ութ անձերու յատկացուած է 1200 ֆրանքի օժանդակութիւնը հետեւեալներու.— Փարիզէն մէկուն 200 ֆր., արուարձաններէն երկու անձերու 200ական ֆր., երրորդին 150, չորրորդին 50: Գաւառներէն երկու անձերու 100ական ֆր., արտասահմանէն՝ վերադարձի ծախքերու մասնակցութիւն 200 ֆրանք:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը
կը յատկացուի

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին
Օթէլ Մոտէրն
Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք
Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Գլխաւոր բանախօս.— ԳՐ. ՊԸԼԸՏԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ
ԿԸ ԳՈՒՄԱՐԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, Կիրակի կէսօրէ ետք Սփլանտիտի սրահին մէջ

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին Լիոնէ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը 200 ֆր. կը նուիրէ Սօսի պարախումբի Սեւրանի խումբին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

13 Փետրուար Կիրակի օրը Շաւիլի
Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ տը Ստալինկրատ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի
մասնաճիւղին կողմէ
Մանուկներու յարմար շարժանկար
Կը մասնակցի Նայիրի պարախումբը
տողանցք Բարեկենդանի տարազներով,
դիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ
ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
Կը խնդրուի Շաւիլի ծնողքներէ զալ իրենց երախաներով, Բարեկենդանի յարմար դիմակաւորուած:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք 10 ֆր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Շաբաթ, Փետրուար 19 ժամը 20ին Սեւրի Սամուէլ- Մուրատ վարժարանը, 26 Ռիւ Թրուայոն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Ֆօնսի իր բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի (7 Փետրուար) իրիկուն, ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 12 Փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Ժերոմի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Ողբացեալ Մարի Գէորգեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Յակոբ Էսկիճեան 10 ֆր. (դպրոցին), Բէյթէքեան Կարապետ, Սահակ Աւետեան ընտանիք, Հայկ Քէօլէեան, 20ական ֆր., Լաֆճեան Ստեփան 30, Տէր եւ Տիկին Քէօլէեան 50, Բարգէն Բրուտեան 10, Քէօլէեան Մկրտիչ, Տիկ. Սիրանոյշ Մկրեան 20ական, Յովհ. Սրապեան 10, Գրիգոր Աւետեան 20, Պր. Սկարսէլլի (10 դպրոցին), Մի Ոմն 10, Տէր-Մինասեան ընտանիք (20 դպրոցին):

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Համազասպ Յովհաննէսեանէ 50 ֆր. դպրոցին, Տիկին Պ. Առաքելեանէ 20 ֆր. Կապոյտ Խաչին:

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած
Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides
Ամբողջովին նոր յայտագիր
Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ
դաշտ,
Հայկական պարեր
Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն
ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԷ
Մուտք 10 ֆրանք

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ

կազմակերպող՝

sevan voyages

Կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 6 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ, 2 ՕՐ ԼԵՆԻՆԳՐԱՏ

ՄԱՅԻՍ 18-ԷՆ 27

ՄԱՅԻՍ 18.— Մեկնում Լիոն – Փարիզ – Մոսկուա: Պանդոկ, ապա պտոյտներ՝ Կարմիր Հրապարակ, Կրեմլին, եւայլն, եւայլն:
ՄԱՅԻՍ 19.— Մոսկուայէն մեկնում դէպի Երեւան:
ՄԱՅԻՍ 19էն ՄԱՅԻՍ 25.— Այցելութիւններ եւ պտոյտներ Երեւան (Էջմիածին, Մատենադարան, Էրեբունի, քաղաքի տեսարժան վայրերը եւայլն)
ՄԱՅԻՍ 25.— Մեկնում դէպի Լենինգրատ: Պանդոկ, պտոյտներ (Էրմիթաժի թանգարանը, եւայլն), երկու օր:
ՄԱՅԻՍ 27.— Վերադարձ՝ Լենինգրատ — Փարիզ — Լիոն:

ԳԻՆԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

2500 ՖՐԱՆՔ

(յաւելեալ 150 ֆր. երբ մեկնումը Լիոնէն է) անձ գլուխ: Այս գինին մէջն են երթուդարձ տոմսը, բոլոր փոխադրութիւնները, բոլոր պտոյտները, առաջնակարգ պանդոկ: Ամբողջական փանսիոն Մոսկուա եւ Լենինգրատ եւ Երեւան:

LYON

sevan voyages

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph : 60-13-66 et 62-80-81
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

PARIS

TRIM — Mme Sonia Coumryantz
1, Rue de Sèze — PARIS (9e) Tél. : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

MARSEILLE

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 à 19 h. — tous les jours

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակներուն ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, Հինգշաբթի 10 Փետրուար:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան արարողութիւն կը կատարուի Մարսիլիոյ մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոյ համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Տ. ԵՂԻՇԷ աւագ խաչակիր Քհնյ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, կը քարոզէ Տ. ՇԱՀԱՆ խաչակիր Քհնյ. ՏԷՏԷԵԱՆ: Երգչախումբը կը ղեկավարէ Տ. Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10, քարոզ ժամը 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40:

Կը հրաւիրուի հաւատաւոր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ եւ հաղորդուիլ Աւարայրեան ոգիով:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսութիւնը, Փետրուար 9ին ժամը 21ին,

Salle Bon accueil
Hôpital St. Michel
33, Rue Olivier de Serre — Paris (15e)

Le DR. DAOUDLARIAN
fera une conférence sur la Prostate

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անդրանիկ Տէօքմէճեան, որ նախապէս Փարիզ կը բնակէր, 42 Ռիւ տը Սիթօ, 12րդ Թաղամաս: Իրմէ կամ իր նոր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 3ին Տիկ. Մալխասեանի բնակարանը, 21 Սանթիէ տը Լա Ռու: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին, Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Կիրակի, 19 Մարտ 1972:

×

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
8 FEVRIER
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

Le Numéro 0,50 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 125 ֆր. Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12335
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.335

ԵՐԿՄԱՅՐԻ ՍՈՒՐ...

(ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՌՈՒԱՆԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՈՅԱՏԵՒՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ)

—o—

Սփիւռքի մէջ հայապահպանումի կռուանները ամրացած տեսնելու մեր հաւակնալի մտահոգութեանց եւ ձգտումներուն մէջ՝ յաճախ կը կառչինք մտածումներու եւ տեսակէտներու, որոնք ապաքաղաքականացումի վտանգ կը ստեղծեն մեզի համար:

Շատցած է թիւը մարդոց եւ խմբաւորումներու, որոնք իմաստութի՛ւն կը համարին ապաւինիլ մշակոյթին կամ... եկեղեցական համայնք դառնալու գաղափարին, իրենց այս դաւանանքը հիմնաւորելով մօտաւորապէս սա բանաձեւումին վրայ.

— «Հայ քաղաքական դատը հիմնական նպատակ հռչակելով, մեր կուսակցութիւնները զո՛ւր ժամանակ կը վատնեն: Ապարդիւն ճիգերու եւ անօգուտ յոգնութեանց մէջ կը կայանան ցարդ իրագործուած աշխատանքները՝ Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վրայ:

«Աւելի՛ն: Հայ քաղաքական կազմակերպութիւններու կողմէ Հայ Դատի արծարծումին կամ հողային պահանջներու ճանաչումին համար ի գործ դրուած միջոցներ ո՛չ միայն ամուլ մնացած են, այլեւ պատճառ դարձած՝ որ ազգային - քաղաքական տարակարծութիւններ բացառական իրենց անդրադարձումը ունենան հանրային մեր կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ:

«Արդ, եկած է ատենը, որ Սփիւռքը իր բոլոր նիւթական եւ բարոյական ուժերը կեդրոնացնէ մշակութային մարզերու վրայ եւ հրաժարի անյոյս Դատի մը հետամտութեան մէջ յամառելու փորձերէն: Եթէ հայապահպանումն է նպատակը՝ ամրացնենք մշակութային կռուանը եւ քաղաքական հարցի լուծումը թողունք ապագայի բարենպաստ պայմաններուն»...

Ճշդենք անմիջապէս, որ այս մտայնութիւնը նոր երեւոյթ չէ:

Հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ՝ ճակատագրապաշտութեան առհաւական գիծը ինքզինք պարտադրած է մեր լայն զանգուածներուն, ամէն անգամ որ հայրենիքը ճնշուած է աշխարհակալական ուժերու մականին տակ, կամ ազատագրական ոգին ու շարժումները բախած են լուրջ դժուարութիւններու:

Յատկապէս ժամանակակից դրուագներու մէջ (1850–1920), երբ ընկերային զարթօնքի, յեղափոխութեան եւ ազատագրական պայքարներու թափը գործնական հետեւութիւններու կը յանգէր, կղերապահպանողական դասը հեշտաւէ՛տ ենթակայութիւնը նախապատիւ կը համարէր արեան գնով ապահովելի ամէն ազատութենէ եւ անկախութենէ:

Պատմական իրողութիւններու աղաւաղում մը պիտի ըլլար ըսել՝ թէ Հայութիւնը զերծ է եղած ստրկամտութենէ: Ճիշդն ա՛յն է, որ ազատատենչներու փաղանգին մի՛շտ հակադրուած են պատկառելի թուով ստրկամիտներ՝ որոնց ձեռնթափութիւնն ու կրաւորականութիւնը սուղի է նստած մեզի, հին օրերէ մինչեւ այսօր...:

Տարբե՛ր բաներ են համրանքի փրկութեան նպատակով ցոյց տրուած համակերպութիւնը եւ ժողովուրդի մը քաղաքական գիտակցութիւնը: Առաջինը՝ պարագայական եւ ժամանակաւոր երեւոյթ է: Երկրորդը՝ հիմնական եւ անփոփոխելի դաւանանք. աղբիւր ու մեկնակէտ հաւաքական ձգտումի՝ իրագործուած տեսնելու համար մարդկային եւ ազգային մեր բոլոր իրաւունքները:

Մերօրեայ իմաստուններուն համար, Սփիւռքի գոյատեւումը մշակոյթի ճամբով ապահովելու հանգանակը՝ ազգային եւ քաղաքական դասալքութիւն մը պարտկելու միջոց է:

Ամէն բանէ առաջ՝ հետեւանք է անշուշտ ցաւալի այն իրողութեան, որ հայ քաղաքական կազմակերպութիւններու վաթսուն կամ ութսուն տարիներու դաստիարակչական ճիգերը բաւարար եղած չեն մեր ժողովուրդին մէջ արմատացնելու, հաւաքական դաւանանքի վերածելու քաղաքական մտածողութիւնը:

Մէկ կողմէ 1850–1950 հարիւրամեակի մեր վերիվայրումները, միւս կողմէ՝ Հայաստանի խորհրդայնացումով եւ Սփիւռքի ստեղծումով մեզի վերապահուած ընկերային, ֆիզիքական, հոգեկան, ազգային եւ տնտեսական դժխեմ պայմաններ, հնարաւորութիւն չտուին որ հայ կուսակցութիւններով սկիզբ առնող խմորումները հող պատրաստեն քաղաքական դաստիարակութեան գործի ապահով զարգացման:

Խորհրդային քարոզչական մեքենան, իր կարգին, օգտագործելով հայ եկեղեցի, հայ մշակոյթ ու հայրենիք՝ ամէն բան ըրաւ, խաթարելու համար ոչ միայն ժողովրդային զանգուածներու ազգային եւ քաղաքական համոզումները, այլեւ բարոյազրկելու կամ նկարագրային այլասերումի առաջնորդելու համար «մըտաւորական» հացկատակներու բազմութիւն մը:

Նպատակ չունինք փնտռելու աղբիւրները կամ ազդակները այն աղճատումին, որուն ենթարկուած է հայ քաղաքական մտածողութիւնը՝ ներկայիս:

Այսքանն ալ անցողակի արձանագրեցինք, աւելցնելու համար անմիջապէս, որ «մշակոյթ»ի, «եկեղեցի»ի, ու տակաւին... հայրենասիրութեան եւ նուիրական ա՛յլ բաներու անունով քաղաքական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը եւ Հայ Դատի հետապնդումը «աւելորդ» կամ «ապարդիւն» հռչակող շըրջանակներ ուրիշ նպատակ չունին՝ բայց եթէ խորտակել Սփիւռքի Հայութեան գոյատեւումի ամէնէն կենսական կռուանը.- Հայ Դատը եւ անով ըմբռնելի մեր բոլոր քաղաքական գործունէութիւնները:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽԱՂԱՂ ՑՈՅՑԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

—o—

Հիւսիսային Իրլանտա յարաբերաբար խաղաղ շաբաթավերջ մը ունեցաւ:

Արդարեւ, օրերէ ի վեր վախ կար, որ Նիւրիի բողոքի ցոյցը, կաթողիկէներու կողմէ, կրնար եղերական պարագաներու մէջ վերջ գտնել: Ոմանք անխուսափելի կը գտնէին բախումը ցուցարարներու եւ անգլիացի զինուորներու միջեւ: Վերջապէս դեռ բոլորին միտքերուն մէջ դրոշմուած էր Լոնտոնտէրրիի միջադէպը, որ, ինչպէս ծանօթ է, արիւնալի նկարագիր առաւ 13 ցուցարարներու սպանութեամբ եւ որ պատճառ դարձաւ այս ցոյցին:

Հակառակ անգլիական եւ Հիւսիս. Իրլանտական իշխանութիւններու արգելքին, Կիրակի օր տասնեակ հազարաւոր կաթողիկէներ — ոմանց հաշուով 30.000, ուրիշներու՝ մինչեւ 50.000 — յաջողեցան կարգապահ ու խաղաղ ցոյց մը կատարել:

Փոքրիկ քաղաքը պաշարման վիճակի տակ առնուած էր քանի մը հազար Անգլիացիներու կողմէ, որոնք զրահապատ կառքերով, գնդացիրներով, եւայլն պարզապէս արգելք կ'ուզէին ըլլալ համախմբումին: Կազմակերպիչները վերջին պահուն փոխեցին իրենց ծրագիրը եւ համախմբումը կատարուեցաւ քաղաքէն դուրս, այս ձեւով առաջքը կ'առնուէր բախումներուն՝ Անգլիացիներու եւ կաթողիկէներու միջեւ:

Ցոյցին յաջողութենէն ետք Ըլսթըրի երեսփոխանը՝ Պերնատէթ Տեվլին, որ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ ապտակած էր Անգլիոյ Արտաքին նախարարը, յայտարարեց, թէ հիացում ունի իր ժողովուրդին քաջութեան, միասնական ոգիին եւ ուժին հանդէպ:

Կազմակերպիչները որոշեցին նոր ցոյցեր կազմակերպել, միշտ խաղաղ ձեւով, Հիւս. Իրլանտայի այլ քաղաքներուն մէջ եւս:

Լոնտոնի Իրլանտացիներ, իրենց կարգին, ցոյց մը կազմակերպեցին Ուայթհոլի մէջ, որ վերջ գտաւ բուռն կռիւներով, ձերբակալութիւններով եւ վիրաւորներով:

Եօթը հազարի մօտ Իրլանտացիներ, խորհրդանշական ձեւով 13 դագաղներ շալկած, դէպի Տաունինկ փողոցը ուղղուեցան, ուր կը գտնուի վարչապետարանը: Բախումները սկսան եւ շուտով սուր ըընոյթ ստացան, երբ ոստիկանական ուժերը թոյլ չտուին ցուցարարներուն դագաղները զետեղել վարչապետին տան դըրան առջեւ:

Ձիաւոր ոստիկաններ փորձեցին ցրուել ցուցարարները, որոնք հակադարձեցին քարեր արձակելով: 120 ցուցարար ձերբակալուեցաւ եւ հարիւրի մօտ ալ անձեր վիրաւորուեցան, մեծաւ մասամբ ոստիկան:

Ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Պիրմինկհամի, Կլասկոյի մէջ, առանց արիւնահեղութեան:

Ամենայն դէպս Նիւրիի խաղաղ ցոյցը բարոյական յաղթանակ մը կը նկատուի ժողովուրդի մը համար, որ հակառակ Լոնտոնի արգելքին եւ անոր ի գործ դրած զինուորական ճնշումներուն, գիտէ իր իրաւունքները պաշտպանել: Նիւրիի ցոյցը հաստատեց նաեւ, թէ կազմակերպիչները խաղաղ ու կարգապահ ձեւով կը կատարեն իրենց բողոքները եւ արիւնալի միջադէպ չի պատահիր, երբ զինուորական ուժեր հեռու կը մնան վայրէն:

Յիշենք որ Նիւրի փոքր քաղաք մըն է, որ կը գտնուի Հարաւային Իրլանտայի սահմանին մօտ, եւ անիկա ընտրուած էր որպէսզի Հարաւային Իրլանտայի կաթողիկէները կարենան միանալ ցոյցին: Որեւէ միջադէպի կամ բախումի առաջքն առնելու համար, կազմակերպիչները վերջին պահուն փոխած էին նախատեսուած ուղեգիծը: Այս ձեւով չեն անցած բրիտանական զօրքին պաշարած շրջանէն:

Այս ցոյցը կը զուգադիպէր Անգլիոյ Թագուհիին իշխանութեան քսանամեակին: Արդարեւ, 1952 Փետրուար 6ին է որ Էլիզապէթ գահ կը բարձրանար եւ եթէ քսան տարիներու երկայնքին շատ բան փոխուած է, բրիտանական գահը կը մնայ ամուր, աւանդապաշտ եւ սակայն ժողովրդական:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ համար խաղաղ կարգադրութեան նոր յոյսեր ծագեցան երբ Սատաթ յայտարարեց թէ պէտք է թոյլ տալ Եարինկի որ իր առաքելութիւնը կատարելու կարելիութիւնն ունենայ: Կը թուի թէ երբ Մոսկուայէ վերադարձին, Սատաթ նման խօսքեր կ'ընէ, կը նշանակէ թէ Խորհ. Միութենէն ոչ մէկ քաջալերանք ստացած է պատերազմելու ուղղութեամբ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը Պէյրութ վերադարձաւ եւ նախապէս յայտարարեց թէ ամբողջովին կողմնակից են Ֆրանսայի միջերկրականեան քաղաքականութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Նախարարապետին տուրքերու հարցին եւ այդ առընչութեամբ իր նամակներու պատճէններու հրապարակումը (Քանար Անշէնէի կողմէ) կըշարունակէ յուզում յառաջ բերել երկրին մէջ: Բոլոր համայնավար երեսփոխանները առջի օր Ազգ. Ժողով գացած են տուրքերու իրենց յայտարարութիւններով: Նոյնը ըրած է երեսփոխան Ալըլէն, որ իր քաղաքապետարանին մէջ իսկ հրապարակած է տուրքի իր թուղթերը: Այս առթիւ է նաեւ որ մէջտեղ ելած է հարկային առնելիքի (ավուար ֆիսքալ) հարցը, որ շատերու կողմէ կը դատապարտուի: Այս օրերս, Ելմտական նախարար Ժիսքար-Տ'Էսթէն ճառ մը պիտի խօսի այս մասին:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ապահովութեան ուժերը ձերբակալած են 14 Թուրքեր, իբրեւ ձախապաշտ:

ՉԵԽ ԸՆՏԱՆԻՔ մը յաջողած է փախուստ տալ երկրէն՝ չեխ սահմանապահ զինուորներու օժանդակութեամբ: Սահմանագլուխին կառքին վառելանիւթը սպառած է եւ կեցած: Սահմանապահ զինուորներ կառքը հրած են մինչեւ աւստրիական սահման: Արեւելեան Գերմանիայէն երեք հոգինոց ընտանիք մը փախուստ տուաւ թռաքթէօրով: Չորս երիտասարդներ ալ նաւակով մը Շուէտ ապաստանեցան:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ համաձայնած է Իսրայէլի ծախել, յառաջիկայ երկու երեք տարիներուն, 42 Ֆանթոմ եւ 90 Սքայհաք օդանաւեր:

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇԻ վարչապետը Կալկաթա այցելեց: Տեսակցեցաւ Տիկին Կանտիի հետ: Շէյխ Մուժիպուր յայտարարեց, թէ մինչ փաքիստանեան բանակը Պենկալցիները կը ջարդէր, Ամերիկա զէնք կու տար այս վերջնոյն:

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր կառավարութիւնը կազմելու պարտականութիւնը յանձնուեցաւ Ճ. Անտրէոթթիի, քրիստոնեայ - դեմոկրատ, 53 տարեկան:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ այնքան մտահոգիչ բնոյթ ստացած է Ֆրանսայի եւ մանաւանդ Փարիզի մէջ, որ իշխանութիւնները որոշեցին չարտօնել ոեւէ օտարականի աշխատանքը, եթէ անոր ճիւղին մէջ մէկ Ֆրանսացի կայ անգործ: 1972 Յունուարին Փարիզի մէջ անգործութեան թոշակ կը ստանան 41 հազար 31 հոգի մինչդեռ 1971 Յունուարին, անոնց թիւը 31.472 էր: Յաւելումը տարեկան 30 առ հարիւր աւելի է:

«ԼԻ'ՏԻՕ ԷՆԹԵՐՆԱՍԻՈՆԱԼ» ձախապաշտ ամսաթերթը դադրեցուց իր հրատարակութիւնը: Տնօրէնը իբրեւ պատճառ կը ներկայացնէ թերթին դէմ անուանարկութեան դատերու նիւթական ծանր պատիժները, որոնք զինքը սնանկացուցեր են:

ՕԴԵՐՈՒ մեղմութիւնը ձիւնհալք յառաջ բերած է լեռներու մէջ եւ արկածներ պատահած են: Առջի օր Ալպեաններու եւ Փիրենեաններու վրայ չորս երիտասարդներ մեռած են:

ՀԱՆՕՅ վերջնապէս մերժեց Նիքսընի խաղաղութեան նոր առաջարկները: Կ'առարկէ թէ ոչ մէկ դրական կէտ կայ ութ կէտերուն մէջ եւ թէ Միացեալ Նահանգներու նախագահը ոչ մէկ թուական կը ճշդէ ամերիկեան զօրքին քաշուելուն համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1971-Ի ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Բ.

Շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Խորհրդային Միութեան ընդհանուր վիճակագրութեան բաղդատութիւնը Հայաստանի վիճակագրական տուեալներուն հետ՝ արդիւնաբերութեան ինը գլխաւոր ճիւղերուն առընչութեամբ:

Ներկայացուած ցուցանիշներէն կը պարզուի, որ վեց ճիւղերու մէջ Հայաստան արտադրութեան աւելի բարձր տոկոս արձանագրած է, բաղդատաբար Խորհրդային Միութեան միջինին: Անոնք են ելեկտրուժը (Հայաստան 19 տոկոս, Խորհրդային Միութիւն 8 տոկոս), մեքենաշինութիւն եւ մետաղշակութիւն (12 եւ 11), անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն (16 եւ 6), շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն (12 եւ 8), կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն (24 եւ 11), սնունդի արդիւնաբերութիւն (7 եւ 5): Թեթեւ արդիւնաբերութեան աճի տոկոսները նոյնն են՝ 7–7, իսկ երկու ճիւղերու մէջ — սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն, քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն — Խորհ. Միութեան տոկոսը աւելի բարձր է. առաջին ճիւղին մէջ այս վերջինը արձանագրած է աճի 6 տոկոս, մինչդեռ Հայաստան 4, իսկ երկրորդին մէջ առաջինը 11 եւ երկրորդը՝ Հայաստան 5 տոկոս:

Այս պատկերը վերստին կը հաստատէ այն իրողութիւնը, թէ Հայաստան արդիւնաբերական բազմաթիւ ճիւղերու մէջ առաջատար յառաջդիմութիւն կ'արձանագրէ Խորհ. Միութեան շրջագիծին մէջ:

Ի դէպ Խորհ. Միութեան 1971ի վիճակագրութեան ուշադիր քննութիւնը եւ ձեռք ձգուած արդիւնքներու բաղդատութիւնը ծրագիրներուն հետ (1) ցոյց կուտայ, թէ քանի մը կարեւոր ճիւղերու մէջ իններորդ հնգամեայ ծրագրին առաջին տարին դանդաղ զարգացում արձանագրած է: Տեղ–տեղ նոյնիսկ տեղատուութեան մէջ գտնուած է:

Գիւղատնտեսութիւնը, որ խորհրդային տնտեսութեան տկար մարզն է եղած միշտ, դրեթէ նախանցեալ տարուան աստիճանաչափին վրայ կը մնայ: Այսպէս, 1971ի գիւղատնտեսութեան արտադրութեան ընդհանուր ծաւալը եղած է մօտ 87 միլիառ ռուբլի, որ կը համապատասխանէ 1970ի չափանիշին: Ծշդենք, որ ծրագիրը իբրեւ արտադրութեան ընդհանուր ծաւալ հիմնակէտ նշանակած էր 88,6 միլիառ ռուբլի, որու շնորհիւ 5,5 տոկոսի յաւելում մը պիտի արձանագրուէր: Անասնապահութեան արտադրութիւնը (միս եւայլն) քիչ եղած է՝ գրեթէ 3 տոկոսի աճ, իսկ երկրագործութեան արտադրութիւնը նուազած է 1970ի համեմատութեամբ:

Աշխատանքի արտադրողականութիւնը, որ շատերու կողմէ կը նկատուի հիմնական ազդակը նոր հնգամեայ ծրագրին իրագործման, նոյնպէս քիչ համեմատութեամբ աւելցած է (6,3):

Միւս կողմէ, սակայն, արտադրական աճի բարձր տոկոսներ կը նշմարուին ծանր ճարտարարուեստի ճիւղերուն մէջ, եւ յառաջընթաց մը առօրեայ ապրանքներու արտադրութեանց ուղղութեամբ:

Վերադառնանք Հայաստանի վիճակագրութեան՝ ներկայացնելով թիւեր գանազան արտադրութիւններու:

1971ի ելեկտրուժի արտադրութիւնն է եղած մօտ 7,3 միլիառ քիլովաթ–ժամ, հանքային պարարտանիւթ՝ 299.100 թոն, սոտա՝ 69 հազար թոն, ծծմբաթթու՝ 108 հազար 500 թոն, քիմիական թել՝ 7.300 թոն, ձգադոզ՝ 1.599.000, մետաղահատ՝ 12.100, ինքնաշարժ՝ 4.740, պահածոյ՝ 269 միլիոն տուփ, ժամացոյց՝ 3.176.000, սառնարան՝ 135.000, գորգ եւ գորգեղէն՝ 1.439.000 քառ. մեթր, հիւսուածք բամպակէ՝ 76,3 միլիոն քառ. մեթր, բուրդէ՝ 7 եւ մետաքսէ՝ 12,7 միլիոն քառ. մեթր, ապխտակեղէն՝ 41,7 միլիոն, վերնազգեստ՝ 15,8 միլիոն, միս՝ 28,9 հազար թոն, երշիկ՝ 13 հազար թոն եւայլն:

Նախորդ ժամանակաշրջանին (1970) բաղդատմամբ աւելի արտադրուած է 1200 միլիոն քիլովաթ–ժամ ելեկտրուժ, 46,4 հազար թոն հանքային պարարտանիւթ, 40,9 հազար թոն ծծմբաթթու, 690 ինքնաշարժ, 1,2 միլիոն լամբ, 348,2 հազար թոն կրադիւս, 2,9 հազար թոն թուղթ, բամպակէ եւ բուրդէ գործուածքներ՝ 2 միլիոն քառ. մեթր, հիւսուած վերնազգեստ՝ 318.000, գորգ եւ գորգեղէն՝ 142 հազար քառ. մեթր, սառնարան՝ 34.600, եւայլն:

Միւս կողմէ, սակայն, բազմաթիւ ճիւղերու մէջ նշմարելի է ծրագիրներու չիրագործումը: Թուենք թերակատարուած մարզերէն ոմանք — ծծմբաթթու, ձգադոզ, պատրաստի պատեր, կրադիւս, հանքային պարարտանիւթ, կեդրոնախոյս փոմփ, բամպակէ եւ բուրդէ գործուածք, հագուստ, կօշիկ, ձէթ, ժամացոյց, սառնարան, քիմիական թել, եւայլն: Նախատեսուածէն զգալի կերպով պակաս եղած են պղինձի, ալիւմինիումի եւ քանի մը այլ կարեւոր ճիւղերու արտադրութիւնը:

Գալով աշխատանքի արտադրողականութեան, արդիւնաբերական ճիւղին մէջ, նախատեսուածէն քիչ մը նուազ եղած է՝ 6 տոկոս, փոխանակ ծրագրին սահմանած 6,9ի:

Գիւղատնտեսութեան ճիւղը գոհացուցիչ պատկեր չի պարզեր, հակառակ ձեռք ձգուած որոշ նուաճումներուն, մանաւանդ անասնապահութեան մարզին մէջ: Արդէն այս իրողութիւնը պարտկելու համար է հաւանաբար, որ կենտրոնավարչութիւնը 1971ի արտադրութեան աճին տոկոսը փոխանակ բաղդատութեան դնելու 1970ի հետ, ինչ որ ընդունուած տրամաբանական ձեւն է, անորոշութեան մէջ կը ձգէ զրելով.— «Գիւղատնտեսութեան արտադրանքի ընդհանուր ծաւալը 1971ին կազմել է 430 միլիոն ռուբլի, որը 10,8 տոկոսով բարձր է նախորդ հնգամեակի արտադրութեան տարեկան միջին մակարդակից»: Հոս չէ ճշդուած նախորդ հնգամեակի արտադրութեան միջինը եւ ո՛չ ալ, ինչպէս կատարուած են միւս մարզերուն կապակցութեամբ, բաղդատութեան են դրուած արտադրութեան քանակները նախորդ տարեշրջանին հետ: Այս ձամբով հնարաւոր կը դառնար ճշդել, թէ գիւղատնտեսութեան արտադրութեան ընդհանուր ծաւալը ո՛րչափով կը լրացնէ ծրագրին առաջադրութիւնները:

Պետպլանի նախագահը՝ Լ. Խաչատրեան 1970 Դեկտեմբերին ներկայացնելով 1971ի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման ծրագիրը, կը թուէր նաեւ գիւղատնտեսութեան առաջադրութիւնը.— «1971 թուականին գիւղատնտեսութեան համախառն արտադրանքի ծաւալը ընթացիկ տարուայ համեմատութեամբ կ'աւելանայ 7,5 տոկոսով» (2):

Աւելցնենք, որ Խորհ. Միութեան 1971ի վիճակագրութեան մէջ եւս, գիւղատնտեսութեան արտադրութեան ընդհանուր ծաւալը բաղդատութեան կը դրուի հնգամեակի միջինին հետ հաստատելու համար ապա՝ թէ «հողագործութեան արտադրանքը, երկրի մի շարք շրջանների անբարենպաստ եղանակի հետեւանքով որոշ չափով նուազել է 1970 թուականի համեմատութեամբ» (3):

Ուրեմն երկրագործութեան գիծով նուազում արձանագրուած է:

Նոյնն է պատկերը Հայաստանի համար եւս, երբ 1971ի արդիւնքները բաղդատութեան դնենք 1970ին հետ (4):

Այսպէս, 1971ին պտուղներու արտադրութիւնը եղած է 90.800 թոն, մինչդեռ 1970ին՝ ան եղած է 145.400 թոն: Խաղող՝ 1971ին՝ 206.500 թոն, 1970ին՝ 228.600 թոն: Բանջարեղէն՝ 1971ին՝ 314.000 թոն, 1970ին՝ 278.000 թոն (+ 36.000 թոն): Դժբախտաբար հացահատիկի արտադրութեան քանակը չէ մատնանշուած 1970ի վիճակագրութեան մէջ, իսկ գետնախնձորինն ալ՝ 1971ին մէջ, որով կարելի չէ բաղդատութեան դնել զանոնք եւս: Այսուհանդերձ, եթէ նկատի ունենանք, որ հացահատիկի 1970ի արտադրութեան ծրագրին էր 272.000 թոն եւ, միւս կողմէ, 1971ի արտադրութիւնը եղած է 249.000 թոն, կը նշանակէ, թէ այս ճիւղը եւս նուազում ունեցած է:

Ցամենայն դէպս բաղդատութեան դրուած երեք արտադրութիւններէն երկուքը՝ պտուղ եւ խաղող նուազում արձանագրած են անցնող տարեշրջանին: Բանջարեղէնը յաւելում:

Պատկերը աւելի լրիւ կը դառնայ, երբ նկատի առնենք գիւղական արտադրութեան ընդհանուր ծաւալը 1970ին եւ 1971ին: Զոյգ տարեշրջաններուն անոնք եղած են 430 միլիոն ռուբլի, այլ խօսքով ո՛չ մէկ փոփոխում եւ, հետեւաբար, աճ տեղի ունեցած են ընդհանուր գիւղատնտեսութեան արտադրութեան մէջ:

Անասնապահութիւնը, բաղդատմամբ երկրագործական ճիւղին, բաղդատաբար աւելի լաւ պատկեր կը պարզէ: Այս է պատճառը, որ անոր աճը բաղդատութեան կը դրուի 1970ի հետ: Այս ճիւղին մէջ յաւելումը 4,1 տոկոս է, մինչ Խորհ. Միութեանը՝ երեքէն պակաս:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ գիւղատնտեսութեան երկու ճիւղերէն մէկը՝ երկրագործութիւնը նուազում, իսկ միւսը՝ անասնապահութիւնը փոքր յաւելում արձանագրած են, անցեալ տարի: Այս ձեւով է, որ ընդհանուր գիւղատնտեսութեան 1971ի արտադրութեան ծաւալը անփոփոխ կը մնայ նախորդին հետ բաղդատմամբ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) 1971ի ծրագիրը եւ պետական պիւտճէն քննուեցան եւ ընդունուեցան Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի երկրորդ նստաշրջանին, Մոսկուա, 1970 Դեկտեմբեր 8–10:

(2) «Սով. Հայաստան» 1970 Դեկտ. 18:

(3) «Սով. Հայաստան», 1972 Յունուար 23:

(4) 1970ի տուեալները տես «Սով. Հայաստան» 1971, Փետրուար 6:

Գ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Գ. Սրուանձտեանց գրականութեան մօտեցած է գիտակից ըմբռնումով՝ հասկընալով օրուան պահանջներն ու առաջադրութիւնները: Անոր կարծիքով գրականութիւնը պէտք է ճառագայթի նման լուսաւորէ մարդոց միտքը, մեծ դեր կատարէ հայապահպանութեան պայքարին մէջ:

Գրական գործը, «Մասեաց սրինգներ հնչեցնելը» Սրուանձտեանցի համար ունեցած են քաղաքական յստակ նպատակներ. ան կոչ կ'ընէ սրբել «Մասեաց սրինգներու» վրայէն հնութեան փոշին եւ հնչեցնել արդիական մեղեդիներ, որպէսզի ժողովուրդը ծանօթանայ իր անցեալին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

ԽՄԲ.— Թարգմանուած՝ տ'Իւսիէօի «Լը Տեֆամերոն Ֆրանսէ ու անեֆտոթ հիսթորիկ է ամիւզանթ» հատորէն որ կը կրէ «Հայաստանի իշխանները» խորագիրը եւ տպուած է Ամսթերտամ:

Մեծն Կիւրոս իր բազմաղան յաղթանակներու գագաթնակէտին հասած՝ յանկարծ կանգ առաւ եւ հովին աւանդեց...:

Հազիւ լրացած էին իր թաղման փառաշուք արարողութիւնները երբ իր գահաժառանգ որդին Կամպիւս՝ իր Բաբելոնի պալատը ունկնդրութեան հրաւիրեց իր զօրապետներն ու մոգերը, նաեւ երկրին մեծամեծներու բազմութիւնը:

Որոշուած օրը խումբ առ խումբ փութացին ներկայանալ անոնք կայսերական դահլիճը, ուր կը գտնուէր ոսկի գահը. հաստատուած կաթնագոյն ալպաստրէ կազմուած երեսուն աստիճաններու վրայ, պսակուած Դիւի շառագոյն ամպհովանիով:

Ժամանողները ըստ դասաւորման իրենց աթոռին առջեւ տեղաւորուեցան առժամապէս, սպասելով իրենց տիրոջ ժամանումին:

Պահ մը յետոյ մունետիկ մը սաստկաձայն աղաղակեց.

— Պատրաստուեցէ՛ք, ահաւասիկ Արքան:

Ամէն ոք հազիւ լսած՝ կը ծնրադրէ եւ ճակատը գետին կը խոնարհէ:

Եւ ահա սրահ կը մտնէ Կամպիւս, իր երիտասարդ քաջազն որդի Միհրանի հետ, որ հազիւ քսան գարուններ ունեցած է:

Թագաւորը կը բարձրանայ եւ գահին վրայ կը բազմի, աջ կողմը ունենալով իր որդին:

Անոնք պահ մը քննութեան բովէն կ'անցընեն սրահի մէկ ծայրէն միւսը իրենց խոնարհ երկրպագողները, եւ մեռելային լռութեան մէջ կը հրամայէ ինքնակալը որոտաձայն.

— Ելէ՛ք ոտքի՛, ձեր Արքան կը թոյլատրէ եւ կը հրամայէ գլխել գլուխը եւ նստիլ ձեր տեղը:

Այս արտօնութեամբ ամէն ոք ոտքի կը կանգնի եւ կը նստի հայեացքը ուղղելով խոնարհաբար իրենց միապետին, սրտատրոփ սպասելով անոր պատգամին:

Բացարձակ լռութեան մէջ ահա կը լըսուի Կամպիւսի անարձագանգ ձայնը նման հրովարտակի մը:

— Հօրս Մեծն Կիւրոսի ողորմածութեան շնորհիւ բարձր դիրքերու արժանացող զօրակա՛ններ, եւ մանաւանդ դուք աշխարհահռչակ Փերսի տիրապետող Միհրի (Միթրա) սրբազան կրօնքին զաւանող պաշտօնեաներ, լսեցէ՛ք:

Ես՝ ձեր Արքան, վճռական ծրագիր մը ունիմ սրտիս թելադրանքով, զոր արդէն կ'եռացնէ երկար ժամանակէ ի վեր: Ըսէք ինծի, գահին պատիւը արտասովոր նախատինքի մը հատուցման համար, արդեօք գոյութիւն չունի՞ օրէնք մը գիտ պարտադրող:

Բոլորդ կը յիշէք անշուշտ այն դըժբախտ օրը յորժամ Հայոց թագաւոր յանցապարտ Տիգրանը առեւանգեց դեռատի իշխանուհի Հիմէնը (Հիմէն = ըստ դիցհարսն):

Այն փափկասուն իշխանուհին, որ մարտական օրէնքով ենթակայ հօրս իշխանութեան՝ փոխանցումով ինծի վերապահուած էր:

Դուք գիտէք նաեւ թէ որքան թեթեւ եղաւ Կիւրոսի վրէժխնդիր պատիժը այդ ոճիրին յանդիման: Իմ ծայրայեղ արդարացի ցասումին դէմ փոխանակ իմ մըրցակիցը գլխատելու ընելու գոհացաւ Միհրի հարը տանելով Հայաստան եւ անկէ մաս մը գրաւեց միայն:

Մնացեալ հողամասին վրայ թոյլատրուեցաւ սակայն Տիգրանի գերիշխանութեան եւ անոր գահին յարատեւութիւնը ընդունեցաւ եւ մեզ պարտադրեց յարգել Տիգրանի գահակալական իրաւունքները, թերեւս մղուած ստեղծագործական ... տկարութեան կամ քաղաքական աննպաստ նկատումներով:

Հարկ եղաւ հնազանդիլ տիրակալ հօրս օրէնքին, բայց գաղտնապէս ստացայ սիրտս կրծող այդ գաղտնիքէն որ մըջտաստեւ վրէժխնդրութեան կը մղէ զիս:

Երդում ըրած եմ աստուածներու առջեւ անպայման լուծել վրէժս, եւ երբ Տիգրան ձեռքս իյնայ Միհրի գոհարանին պիտի ողջակիզեմ:

Քսան երկա՛ր տարիներ անցած են այդ քամնելի արկածէն ի վեր. Տիգրան կը շարունակէ գերիշխել արքայավայել կերպով եւ ապօրէն սիրոյն պտուղներով կ'արժանանայ:

Այլեւս չափը անցած է, հարկ է կործանել իր գահը, խլել կեանքը, եւ իր տղուն Արսէնին եւ աղջկան Ադամիի արիւնը պէտք է խառնուի իր հօրը արեան:

(1 – Շար.)

Թարգմ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ներշնչուի մեր նահապետ Հայկի օրինակով՝ պայքարելու բոլոր դարերու Բէլերուն դէմ՝ յանուն ազատութեան: Անոր գրական երախայրիքը հանդիսացող «Անկումն Արշակունեաց հարստութեան» եւ «Շուշան Շաւարշանայ» թատերախաղերը, կը ձգտին Դ. և Ե. դարերու օրինակով ոգեւորել իր ժամանակակիցները: Պէշիկթաշլեանի, Դուրեանի պատմական թատերախաղերուն հետ անոր այս գործերը եւս մեծ յաջողութեամբ բեմադրուած են Վարագի, Տարօնի մէջ ու կաբեւոր ազդեցութիւն գործած ժողովուրդին վրայ, որ ի դէմս պարսիկ եւ բիւզանդացի նուաճողներուն Թուրք բռնակալները կը տեսնէր, անոնց հանդէպ անհաշտ ատելութիւն կը սնուցանէր: Գարեգին Վրդ. ժողովուրդին կը քարոզէ՝ «հրաշալի է արդարեւ մեռնելով յաղթել, խնալով քաջալերել, մահով անմահանալ, զոհուելով փրկուիլ»: Ժամանակաշրջանը կ'առաջադրէր իր հրամայական պահանջները: Իբրեւ ազգ. կազմաւորուած եւ ազգային գարթօնք ապրող ժողովուրդներու մտաւորականները կը պեղէին իրենց ազգերու մտաւոր գանձարանը: Գաւառը, հայ գիւղացին իր տառապանքներով, յոյզերով ու մտորումներով կը դառնան գրականութեան նիւթ: Սրուանձտեանցին հետ հիմը կը դրուի գաւառահայ գրականութեան: Տասնամեակի մը մէջ (1874–1884) իրարու ետեւէ լոյս կը տեսնեն անոր հատորները՝ «Գրոց-բրոց եւ Սասունցի Դաւիթ կամ Մհերի դուռ», «Հնոց-Նորոց», «Մանանա», «Համով-հոտով»:

Վարդապետը երկու անգամ շրջեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի մեծ հայաբնակ նահանգները, երբ հնարաւորութիւն ունէր ապրելու «Մարմարայի եւ Վոսփորի գեղապուրակ ափերուն»: Այդ ճամբորդութիւնները կատարեց ռուս-թրքական պատերազմէն անմիջապէս ետք, որով ստեղծուած մթնոլորտին մէջ կրնար եղերական ըլլալ հայրենասէր գործիչին համար: Այդ ուղեւորութիւններուն միջոցով խրագործուեցաւ մեր պատմական հայրենիքին ստոյգ վիճակագրութիւնը, ուսումնասիրուեցան ժողովուրդին ոչ միայն ներկան, այլեւ անցեր հարստութիւնները, ձեռագիր ժառանգութիւնը: Թուղթի վրայ գրոշմուեցան Արեւմտեան Հայաստանի ժողովուրդին նիստն ու կացը, գրաւոր, գիւղատնտեսութեան եւ արդիւնագործութեան վիճակը, առեւտուրը, քաղաքները, գիւղերը, շէներն ու աւեւ բակները: Հիմը դրուեցաւ հայ ազգագրութեան:

«Գրոց-բրոց»ի յառաջաբանին մէջ Սրրուանձտեանց կը բացայայտէ իր գործին նպատակը: Նկարագրելով հայ ժողովուրդին անցած ծանր ուղին, հայրենանուէր գործիչը միաժամանակ ցոյց կուտայ մեր ժողովուրդին կենսունակութիւնը: Ըստ Սրուանձտեանցի այդ կենսունակութեան գաղտնիքին մեծ բաժինը կապուած է հայրենի լեռնաշխարհին, հարազատ հողին, հայրենական տան հետ: Հաւաքածոյին երկրորդ մասին մէջ զետեղուած է մեր ազգային մեծ վէպին առաջին պատումը՝ «Սասունցի Դաւիթ կամ Մհերի դուռ» խորագրով: Ասոր հրապարակումը բացառիկ նշանակութիւն ունեցաւ մեր ազգին հոգեւոր մշակոյթի ասպարէզին մէջ:

Խանդավառ «Գրոց-բրոց»ի գտած ջերմ ընդունելութենէն եւ վայելելով հայկական լուսաւորական կեդրոններու բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը, նոյն 1874 թուականին Սրուանձտեանց կը հրատարակէ «Հնոց-Նորոցը», որ հիմնականին մէջ կազմուած է դրւաոր աղբիւրներէ: Ըստ արժանւոյն գնահատելով Հայաստանի գրեթէ բոլոր վանքերուն մէջ ցրուած ձեռագիր մատեաններուն արժէքը մեր ազգին պատմութիւնը լուսաբանելու գործին մէջ, ան կը դատապարտէ այն վանականները, որոնք մեր այդ հարստութիւնները երբեմն տգիտութենէ մղուած կը թաղեն, երբեմն ալ նենգութենէ առաջնորդուած կը ծախեն օտարներու:

Նիւթերու առատութեան, բազմազանութեան եւ գիտական մեկնաբանութեան տեսակէտէն ուշագրաւ է 1876ին հրատարակուած «Մանանայ» հաւաքածոն:

Սրուանձտեանցի Դ. ժողովածուն՝ «Համով-հոտով»ը, լոյս տեսաւ 1884ին: Գտած ընդունելութիւնը մեծ եղաւ. Վան, Վասպուրականի բոլոր գաւառները՝ Աղբակ, Մոկս, Հայոց ձոր, Ռշտան, Գաւաշ, Պուլանըխներն ու Մանազկերտը ականատեսի վկայութեամբ կը ներկայացուէին. գեղեցիկ է Հայաստանի բնութիւնը, սուրբ են անոր հողն ու ջուրը, սակայն թշուառ է այդ հողին վրայ ապրող գիւղացին:

Սրուանձտեանցի ազգագրական - բանահիւսական գործերու շարքին իր ուրոյն տեղը կը գրաւէ «Թորոս աղբար» երկհատորնոց աշխատութիւնը, որու մէջ ամփոփուած են 1878–1879ին ստացած իր տպաւորութիւնները Հայաստանէն: Բազմաթիւ հարցեր կը շօշափէ Սրուանձըտեանց իր այդ գործին մէջ՝ արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան զարգացման, արեւմտահայ դպրոցին, ուսումնական նոր ծրագիրներուն, մանկավարժ ուսուցիչներուն, հոգեւորականութեան տգիտութեան: Մեծ էր Սրուանձտեանցի հետաքրքրութիւններուն ոլորտը, ոչ մէկ հարց վրիպած է իր աչքէն: Թորոս աղբարի Ա. հատորը լոյս տեսած է 1879ին, Բ.ը՝ 1884ին: Տարիները իրենց ազդեցութիւնն են թողած Սրուանձտեանցի եզրակացութիւններուն վրայ: Առաջին հատորին մէջ Հայութեան, հայ գիւղացիութեան տառապանքները, անոր «ուրուական» վիճակը նկարագրող հայրենասէր գործիչը սրտի անհուն կսկիծով ու զայրոյթով կը բացագանչէր. «Եթէ այսպէս ապրին, լաւ է, որ չապրին»: Անոր ըմբոստ ոգին կ'ընդվզէր համակերպութեան գաղափարին դէմ եւ կը գովերգէր «գիտակցուած մահը, որ անմահութիւն է»: Երկրորդ հատորին մէջ անոր արտայայտութիւնները կը ստանան աւելի պըռշաւոր երանգ: Մէկ կողմէ կը գիտակցի, որ Պերլինի խորհրդաժողովէն ետք գըպլի կերպով վատթարացած է Հայութեան արդէն իսկ անտանելի վիճակը, որ «թող» փչած է մեր աչքին, իսկ միւս կողմէ՝ պատրանք, թէ «բարեխնամ կայսեր կառավարութեան նպատակն է գոհ ընել իւր երկիրն ու ժողովուրդը»: Մէկ կողմէ նըկարագրութիւն գաւառահայ ժողովուրդին կրած չարիքներուն՝ Թուրք բռնակլին կողմէ, զօրաւոր ցանկութիւն՝ Արեւմտահայաստան ապրող հայ, ասորի, քիւրդունի եւ քիւրտ ժողովուրդներով միութիւն մը ստեղծելու ընդդէմ բռնակալութեան, բուռն կոչ՝ հաւատալ սեփական ուժին, «օտարէն բան չյուսալ բնաւ», իսկ միւս կողմէ՝ պատրանք, որ հարստահարութիւնները կը կատարուին ոչ թէ կառավարութեան հրահանգով, այլ դէշ պաշտօնեաներու միջոցով:

Հայեացքներու այս հակասութիւնը կը բխի ժամանակաշրջանի պայմաններէն: Այսուհանդերձ գրուչութեան քարոզները չեն նշանակեր, թէ Սրուանձտեանց երես դարձուցած է ազգային - ազատագրական շարժումներէն:

Այս ակնարկով կուզանք այն եզրակացութեան, որ հայրենասէր գործիչին ամբողջ կեանքը ժողովուրդին ծառայելու գեղեցիկ օրինակ մը հանդիսացաւ: Սըրուանձտեանց աշխատեցաւ լուսաւորութիւն տարածել ժողովուրդին ամէնէն ստուար դասին՝ գիւղացիութեան մէջ: Պետականութենէ զրկուած մեր ժողովուրդին համար լուսաւորութիւնը հզօր զէնք էր հայապահպանութեան համար մղուած պայքարին մէջ, ատիճան մը աւելի դէպի ազգային - ազատագրական շարժումները:

Ա. ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Հիւմուրը սահման չի ճանչնար եւ ազգութիւն չունի: Զուարթ պատմութիւն մը հաճոյքով կ'ընդունուի աշխարհի որեւէ մէկ կողմը: Այսուհանդերձ, ամէներկիր, ամէն շրջան, հիւմուրի իր նախասիրութիւններն ունի: Այդ նախասիրութիւնները յաճախ կը բխին իւրաքանչիւր ժողովուրդի ընդհանուր յատկանիշներէն:

Ստորեւ յատկանշական հաւաքածոյ մը:

×

Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ, եւ Ասիոյ մէջ տեղ մը, մինչեւ այսօր Նասրետտին Հոճան հիւմուրի թագաւորն է: Ի միջի այլոց՝ կը նկատուի նաեւ զրքանչներու մասին առաջին զուարթ պատմութեան հեղինակը: Ահաւասիկ այդ պատմութիւնը:

Օր մը, Հոճային զրքաչը գետը կ'իյնայ: Բոլոր համագիւղացիները կը վազեն անոր ինկած կողմը, զայն գտնելու եւ ազատելու համար: Կ'երթան գետին հոսանքին ուղղութեամբ: Հոճան կ'առաջարկէ որ հակառակ ուղղութեամբ երթան: Երբ իրեն կ'ըսեն, թէ անկարելի է որ մարդ հոսանքին հակառակ ուղղութեամբ քշուի, Հոճան կը պատասխանէ.

— Եթէ գիտնայիք թէ ինչ քէրս կին է, ըսնական պիտի գտնէիք:

×

Աֆղանիստանի մէջ կը խօսին մեծահարուստ գիւղացիի մը թաղումի պահուն Հոճային բարձրաձայն լացի մասին:

Հոճային քով գտնուողներէն մէկը կը հարցնէ.

— Հանգուցեալը ազգակա՞նդ էր:

— Ոչ, կը պատասխանէ Հոճան:

— Հապա ինչո՞ւ կուլաս:

— Ազգականս չըլլալուն համար, կը յարէ Հոճան:

×

Անգլիոյ մէջ.— Անգլիա դրուի երկիրն է: Ամէն մարդ դրաւ կը դնէ: Ածխագործ Սմիթին պարտականութիւն կը տրուի, որ Սամուէլ Պրաունի տունը երթայ եւ ձեւով մը անոր կնոջ յայտնէ՝ թէ ամուսինը մեռած է ածխահանքին մէջ պատահած արկածի մը հետեւանքով:

Սմիթ՝ Պրաունի դուռը կը զարնէ: Երբ տիկին Պրաուն դուռը կը բանայ՝ Սմիթ կը հարցնէ.

— Սամուէլ Պրաունի այրի՞ն էք:

— Ոչ, այրի չեմ, կը պատասխանէ կինը:

— Գրաւի կուգա՞ք որ այրի էք, կը յարէ Սմիթ:

×

Իրլանտայի մէջ.— Դատաւորը անուղղայ խմանի կ'ըսէ.

— Կ'ըսեն թէ գինով էիր:

— Կ'ըսեն, կը պատասխանէ ան:

Դատաւորը խիստ շեշտով շարունակելով կ'ըսէ.

— Բարեկամ, պէտք է ձգես խմիչքը: Այսօրուան վիճակիդ պատասխանատուն ան է:

— Շատ ուրախ եմ ձեր այս վկայութեան համար, որովհետեւ, ամէնքը կ'ըսեն թէ պատասխանատուն ես եմ:

×

Իտալիոյ մէջ.— Դատարանին մէջ ճիաքոմօ կը պնդէ՝ թէ անմեղ է, հակառակ անոր, որ եօթը վկաներ կը հաստատեն թէ տեսած են ինքնաշարժ մը գողնալը:

Ճիաքոմօ դատաւորին կ'ըսէ.

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ասոնց վկայութիւնը: Կրնամ ձեզի բերել եօթը հարիւր մարդիկ՝ որ գողնալս չտեսան...

×

Ֆրանսայի մէջ.— Երկու ամուսնացած կիներ կը զրուցեն.

— Ի՜նչ գեղեցիկ է մուշտակէ վերարկուդ: Անպատճառ շատ սուղ արժած է քեզի:

— Ոչ, միայն մէկ համբոյր:

— Ամուսինի՞դ տուիր:

— Ոչ, ան տուած էր սպասուհիին:

×

Հնդկաստանի մէջ.— Մուրացկանը օդին մէջ կը բռնէ դրամը՝ զոր անցորդ մը կը նետէ իրեն:

— Կը կարծէի թէ կոյր ես, կ'ըսէ անցորդը:

— Ոչ, ամէն օր հոս նստող կոյրը չեմ ես: Ան սինեմա գնաց այսօր, կը պատասխանէ մուրացկանը:

×

Մեքսիկոյի մէջ.— Նախանձոտ Մեքսիկացին իր անհաւատարիմ սիրուհիին կը հարցնէ.

— Ծաղիկները կը սիրե՞ս:

— Խենթ կ'ըլլամ ծաղիկի համար, կը պատասխանէ ան:

— Քանի որ այդպէս է, վաղը շատ պիտի ունենաս, կը յարէ Մեքսիկացին եւ ատրճանակը հանելով կը կրակէ անոր վրայ:

Քաղեց Վ.Ն

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (160)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Երեք ընկերներէն էն երիտասարդը ու էն կրակոտը չողեմակոյկին ցռուկը փութաց ու ձուան մը առաւ:

— Ահա առէք ասիկա եւ գիշերը պատըշգամին վանդակորմին կը կապէք ու վար կ'իջնէք...

— Ոհ ես չեմ կրնար ձուանէն կախուիլ, վար կ'իյնամ, ըսաւ Էլմաս:

— Ոչ ալ ես կրնամ, բողոքեց Նմինէ:

Ձուան տուող երիտասարդը միջամտեց.

— Շատ աղէկ, նախ ձուանով ես վեր կ'ելլեմ եւ երկուքդ ալ վար կ'իջեցնեմ, կ'ընդունի՞ք: Գիշերը ճիշդ տասներկուքին պիտի գանք:

— Այո, այո, պատասխանեցին երկուքն ալ միաբերան, հիմա գացէք, որպէսզի ապարանքին մարդոց ուշադրութիւնը չհրաւէք:

Երիտասարդները ձուանը պատշգամին վրայ նետեցին, չտապաւ չողեմակոյկը դարձուցին եւ քիչ յետոյ ափին զարձուածքին ետեւ աներեւոյթ եղան:

Մանկամարդ հանըմները առանձին ըլլալնին ստուգելով իրարու գիրկ նետուեցան:

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Էլմաս ուրախութեամբ, շատ աղէկ ըրինք որ առաջարկնին ընդունեցանք: Գեղեցիկ ու ազնիւ երիտասարդներ են:

— Եւ աւելին ալ ըլլալով, մեզ կը պաշտեն:

— Հիմա ձուանը ո՞ւր պահենք:

— Տիվանին տակը նետէ:

Հանըմներուն այս որոշումին վրայ, Տիգրանի սիրտը թունդ ելաւ:

Սակայն բարեբախտաբար, Էլմաս տանը ծռելու ոտքովը ձուանը տիվանին տակը հրեց:

— Եւ հիմա Էլմաս, վայրկեան մը իսկ պէտք չէ հոս մնանք... Եթէ Եըլտըզէն ստորուղին մէջ մտած են, շիտակ հոս պիտի գան եւ այն ատեն կորսուած ենք:

— Այո, իրաւունք ունի: Քալէ՛, շուտ հեռանանք:

Ու երկու հանըմները, իրարու ձեռքէ բռնած պարտէզ ուղղուեցան, եւ ծառերուն ետեւը աներեւոյթ եղան:

ԺԲ.

ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Տիգրան վերստին տիվանին տակը մինակ մնալով եւ երկու հանըմներուն փախուստի ծրագիրն ալ իմացած ըլլալով, սկսաւ կռահել թէ երթալով աւելի դըժուարին կացութեան մը մէջ կ'իյնար:

Եթէ հանըմները իրենց փախուստի միջոցին բռնուէին, ամենեւին անհաւանական չէր որ ապարանքին մարդիկը խուզարկութիւն մը կատարէին եւ զինքն ալ երեւան հանէին, որով այլեւս իր ձերբակալութիւնը եւ ոստիկանութեան յանձնուիլը անխուսափելի պիտի ըլլար:

Տիգրան կը հաշուէր թէ Մուխթար փաշային կողմէ վախնալիք բան մը չունէր, նոյնիսկ անհաւանական չէր որ խաւարին մէջ ան ալ ալպանացի արքայապահներուն իրար սպանութեան զոհ գացած ըլլար: Սակայն եթէ ատոնցմէ մին պատահմամբ ազատած ըլլար, եթէ Եըլտըզի մէջ աւելի զօրաւոր արշաւանք մը կազմակերպուած ըլլար եւ եթէ իր հետքերուն ետեւէն մինչեւ ապարանքը գային, ու դուռը բանալով ներս մտնէին, քանի որ այլեւս անոր գաղտնիքը գիտէին, այդպիսի պարագայի մը մէջ կը զգար թէ վերստին կորսուած էր, քանզի ստոյգ էր թէ իր հալածիչները ապարանքին յետին ծակն անգամ անխուզարկելի պիտի չձգէին:

Դժբախտ երիտասարդը ամէն կողմէ ինքզինքը վտանգին երկաթեայ տրամաբանութենէն պաշարուած կը զգար: Պահ մը ականջ դրաւ եւ առանձին ըլլալը ըստուգելով գլուխը տիվանին տակէն դուրս հանեց եւ օրուան լոյսը քննեց:

Իր հաշուով երեկոյեան ժամը վեցը պիտի ըլլար:

ՓՈԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իշխան Կարապետեան եւ զաւակը (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Կարօ Կարապետեան (Սէն-Փուրսէն սիւր Սիուլ), այրի Տիկին Սեկարեյի եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Ֆրանքօւզ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ալփ եւ զաւակը (Տրնիոն), Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մալվօ եւ զաւակները (Սեսիէլ), Օհաննէսեան ընտանիք, այրի Տիկին Հռիփսիմէ Ալեանաքեան եւ զաւակները (Տէսին), այրի Տիկին Անահիտ Պօղոսոֆ եւ զաւակները (Բագու), Տէր եւ Տիկին Թէքկիւզեան եւ զաւակները (Երեւան) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՂԱԶԱՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Մշոյ Դեղուտ գիւղէն)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 6ին, 65 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետր. 9) ժամը 10ին Սէն Թ'Անտրէ լը Պա եկեղեցին։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Սարը-Կարապետեանի իրենց մեծ-մօր ողբացեալ

ՓԼՈՒԼԱՆԹԻՆ ՍԱՐԸԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ, նաեւ անոնց ընտանեկան պարագաներուն։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

27րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան (Լիոն), Սուլէյմէ Իմոպիլիէռ (Էքիւլի, Ռոն) 1000ական ֆրանք, Պր. Արթիւր Պասմէճ (Լիոն), Պր. Ն. Նիկողոսեան (Լիոն) 500ական, Պր. Վարդան Մուսիկեան (Վանվ), Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Գալաճեան (Ալֆորվիլ) 300ական, Պ. Պետրոս Պէճիտեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գարադէհեան «Յառաջ»ի միջոցաւ 200ական, Պր. Ասլանեան (Լիոն), Տիկ. Թաւշանճեան (Լիոն), այրի Տիկին Նոյեմի Ջատեան (Պանեէօ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Վարդերեսեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Մատօեան (Թասէն-լա-Տըմի Լիւն (Լիոն) 100ական։

Նախկին գումար 107.792,53 ֆր.
27րդ ցանկի գումար 4.500 ֆր.
Ընդհ. գումար 112.292,53 ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գ. Մարանկոզեան եւ զաւակները Արմենուհի, Աղաւնի, Յարութիւն շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՆԿՈԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ալեքսանդր Կիւլպէնկեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

×

Այս տխուր առթիւ, 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկ. Երուանդ Ճանկէօզեան 20 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 30 ֆր. «Յառաջ»ի այրի Տիկին Սաթենիկ Կիւլեանի մահուան առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Հ. Կաթողեան 20 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Լուտվիկ Քէշիշեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

10էն մինչեւ 14 Փետրուար

Հինգշաբթի, 10 Փետր., տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Ժամը 11ին տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը։ Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայքի հայկ. դպրոցներու աշակերտները։

Կիրակի, 13 Փետր. բուն Բարեկենդան Սկիզբ Մեծի Պահոց

Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ եւ ժամը 10ին ցոց պատարագ կը մատուցուի։ Այսօր, երեկոյեան ժամը 4,30ին կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն։

Երկուշաբթի, 14 Փետր. Տեառընդառաջ Տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն

Ժամը 10ին, բաց խորանով պատարագ կը մատուցուի։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն փոքրիկն Անդրանիկ Մարգարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ մօր՝ այրի Տիկին Մէնտուհի Մարգարեանի եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

13 Փետրուար Կիրակի օրը Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ տը Ստալինկրատ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մանուկներու յարմար շարժանկար
Կը մասնակցի Նայիրի պարախումբը
տօղանցք Բարեկենդանի տարազներով, դիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կը խնդրուի Շաւիլի ծնողքներէ գալ իրենց երախաներով, Բարեկենդանի յարմար դիմակաւորուած։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 12 Փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, այրի Տիկին Փերուզ Քէնտիրեանի քառասունքին առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Ա. Քէնտիրեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Սուքիասեան 10ական ֆր., հանգուցեալ Տիկին Ժանէթ Կիւլեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Խազար Կիւլեան 20 ֆր., հանգուցեալ Պր. Կարապետեանի թաղման առթիւ Պր. Յարութիւնեանէ 5 ֆր., (նուէր) այրի Տիկին Երէցեանէ 10 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Պալեան 20ական ֆր., Գալարեան եւ Մեսրոպեան ընտանիքներ 5ական ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, Կիրակի կէսօրէ ետք Սփլանտիտի սրահին մէջ

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻՒՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 13) առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրան – Էնթէրէն, «Վերադարձ Հայաստանէն», հայր Տալմէի կողմէ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը կը յատկացուի

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին

Օթէլ Մոտերն
Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Գլխաւոր բանախօս.— ԳՐ. ՊԸԼԸՏԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

10էն 14 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ)։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՊԼՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Շաբաթ, Փետրուար 19 ժամը 20ին Սեւրի Սամուէլ- Մուրատ վարժարանը, 26 Ռիւ Թրուայոն։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՈՅԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակներուն ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, Հինգշաբթի 10 Փետրուար։

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան արարողութիւն կը կատարուի Մարսիլիոյ մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոյ համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Տ. ԵՂԻՇԷ աւագ խաչակիր Քհնյ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, կը քարոզէ Տ. ՇԱՀԱՆ խաչակիր Քհնյ. ՏԷՏԷԵԱՆ։ Երգչախումբը կը ղեկավարէ Տ. Նշան Քհնյ. Գույումճեան։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10, քարոզ ժամը 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40։

Կը հրաւիրուի հաւատաւոր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ եւ հաղորդուիլ Աւարայրեան ոգիով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 3ին Տիկ. Մալխասեանի բնակարանը, 21 Սանթիէ տը Լա Ռոււ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները 10 Փետր. ժամը 15ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, սովորական վայրը։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը։ Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

15րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Միրիճան Տէրտէրեան 500 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խանդեմուրեան 300ական, Տէր եւ Տիկին Կղմես Տաղլեան 200, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Զատըրճեան, այրի Տիկին Ատրինէ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Տէմիրճեան (Նանթէր), Պր. Սուրէն Մելիքեան (Մարսէյլ) 100ական, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Ատեմօֆ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հայրապետեան 50ական ֆրանք։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ Թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 9 FEVRIER 1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը	0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12336

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.336

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

Ա.

Նիքսոն երբմն Փարիզ այցելութիւնը առիթ ընծայեց ֆրանսական մամուլին սովորականէն աւելի զբաղելու Թրքական հարցերով: Կարգ մը թերթեր Թուրքիա ղրկեցին մասնաւոր թղթակիցներ, որոնք օրը օրին հրատարակեցին իրենց տպաւորութիւնները:

Մոնտի կողմէ Անգարա եւ Պոլիս ղրկուած է Պէնար Ֆէրոն, որ մասնագէտ է Խորհրդային Միութեան եւ արրանեակ երկիրներու խնդիրներուն: Այժմ սկսեր է հետաքրքրուիլ Թուրքիայով:

Ֆէրոն յօդուած մը ստորագրած է Լը Մոնտ Տիփլոմաթիքի Փետրուարի թիւին մէջ՝ «Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան իրապաշտ գոյակցութեան քաղաքականու - թեան» մասին:

Աւիթը Պոդկորնիի յառաջիկայ Ապրիլին Թուրքիա կատարելիք պաշտօնական այցելութիւնն է, որ կոչուած է եղեր աւելի եւս ամրապնդելու երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, որոնք գլխովին բարուքեր են տասնեակ մը տարիներէ ի վեր:

Ըստ յօդուածագրին, երբեմն պատահած միջադէպեր կը յիշեցնեն, որ տակաւին որոշ անհասկացողութիւններ կան, սակայն զանոնք կարելի չէ բաղդատել 1946ի տագնապին հետ, երբ Մոսկուա ճնշում բանեցուց Անգարայի վրայ եւ ակիզբը դրաւ պաղ պատերազմին: Այժմ երկու Պետութիւնները որոշեր են եղեր իրարու հետ հասկցուիլ: Ֆէրոն Աթաթիւրքի թանգարանի վերածուած տան մէջ տեսեր է Լենինի կողմէ նոր Թուրքիոյ հիմնադրին նուիրած ճերմակ արջի դէ - զեցիկ մուշտակ մը:

Ժամանակին թուականներուն հարեւան երկու երկիրները շահ ունէին, կ՚ըսէ իրարու հետ գործակցելու: Ռուսիա մեկուսացումէ դուրս գալու համար դաշնակիցներ կը փնտռէր աշխարհամարտէն մեծ կորուստներ կրած երկիրներուն հետ, ինչպիսին էր Թուրքիա, որուն ղեկավարը աշխարհակալութեան հակառակորդի համբաւ ունէր: Լենին վճռեր է հող կորսնցնել՝ թանկագին ժամանակ չահելու համար: Մերժեր է հետեւիլ ցարերու քաղաքականութեան, որ ա՛յնքան նեղութիւն պատճառեր էր Օսմանցիներուն: Ռուսական կայսրութեան գրաւած հողերը Թուրքերուն կը վերադարձնէր:

Ցարական կառավարութիւնը 1915ին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ուղղած յուշագրով մը, ի մէջ այլոց կը պահանջէր իր հակակշռին ենթարկել Մարմարա ծովը, Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցները, մէկ խօսքով Ռուսիոյ կցել Պոլիսը: Դաշնակիցները սկզբունքով ընդունեցան այս պահանջը՝ Ռուսիան իբրեւ զինակից պահելու համար: Լենինի կառավարութիւնը ապունդ քաշեց այս դարաւոր տենչանքին վրայ: 1925 Մարտ 16ին բարեկամական դաշինք կնքեց Թուրքիոյ հետ, հաստատելով 1918ին գծուած սահմանները: Ռուսիա կը վերադարձնէր Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, որոնք գրաւուած էին ցար Ալեքսանդր Բ.ի կողմէ: Թուրքիա կը հրաժարէր վերստանալէ Պաթումի նահանգները, որուն պէտք ունէին բոլշեւիկները՝ իրենց քարիւղը արտածելու համար: Կողմերը չեղեալ հռչակեցին Թուրքիոյ ունեցած պարտքերը ցարերուն:

Յօդուածագիրը կարգ մը դէպքեր ու թուականներ իրար կը խառնէ եւ ժամանակագրութիւնը չի յարգեր:

Ռուսեւթուրք սահմաններու վերջնական որոշումը մինչեւ 1925 կը տանի եւ չի յիշեր Մոսկուայի 16 Մարտ 1921ի եւ Կարսի 1921 Հոկտեմբեր 13ի համաձայնագրերը, որոնք պատմական թուականներ կը կազմեն: Կը խօսի Սեւ ծովի եւ Նեղուցներու խորհրդաժողովի ծրագրին մասին ու կ՚աւելցնէ թէ անկէ եօթը ամիս վերջ բարեկամական դաշնագիր կնքուեցաւ Թուր - քիոյ եւ Հայաստանի, Ազրպէջանի եւ Վրաստանի Խորհրդային Հանրապետու - թեանց միջեւ եւ Նեղուցներու մասին տրամադրութիւններ մտցուեցան անոր մէջ (?): Ի վերջոյ, կ՚ըսէ, Անգարա եւ Մոսկուա կնքեցին չէզոքութեան դաշնագիր մը, որուն համաձայն կողմերը յանձնառու կ՚ըլլային չմասնակցիլ որեւէ զինակցութեան, որ ուղղուած պիտի ըլլայ իրենցմէ մէկուն դէմ:

Ցետոյ կը խօսի Նեղուցներու մասին 1936ին Մոնթրէօի մէջ ստորագրուած համաձայնագրին շուրջ: Վերջին աշխարհամարտին Թուրքիա յարգած չըլլալով անոր տրամադրութիւնները, Կրեմլին 1946 Օգոստոս 8ին ծանուցագիր մը կ՚ուղղէր Թուրքիոյ, յիշելով կարգ մը դէպքեր: Առանցքի Պետութիւնները Նեղուցներէն ներս մտցուցեր էին ռազմանաւեր: Այս պարագան կը հաստատէին նաեւ դաշնակից երեք մեծ Պատութիւնները: Մոսկուա կը պահանջէր որ պատերազմի ատեն Նեղուցները բաց պէտք է ըլլան Սեւ ծովի եզերեայ Պետութիւններու ռազմանաւերուն առջեւ: Ուրիշ Պետութիւններ իրաւունք պիտի չունենան ներս մտցնելու իրենց մարտանաւերը:

Այս հարցը որոշ պաղութիւն առաջ բերած էր երկու երկիրներուն միջեւ:

Ֆէրոն ուրիշ հարցեր ալ կը շօշափէ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ

ՑՈՅՑԵՐԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ...

Հարաւ. Իրլանտայի Արտաքին նախարարը Երեքշաբթի օր Փարիզ կը ժամանէր, 24 ժամուան պաշտօնական այցելութեամբ: Փաթրիք Հիլլըրի զանազան մայրաքաղաքներ այցելելով, ինչպէս Ուաշինկթըն, Օթթաուա եւ այժմ Փարիզ, կը ձգտի համոզել իր խօսակիցները՝ քաղաքական լուծման անհրաժեշտութեան շուրջ Հիւսիսային Իրլանտայի կապակցու - թեամբ: Ուաշինկթըն տրամադիր չէր գտնուած միջամտելու Լոնտոնի մօտ, քանի որ, ինչպէս կը կրկնեն անգլիական իշխանութիւնները Ըլսթըրի հարցը ներքին խնդիր մըն է, որ չի կրնար միջազգային բնոյթ ստանալ:

Լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքով Փարիզ եւս տրամադիր չէ միջնորդի դեր ստանձնելու եւ ոչ ալ որեւէ ձեւի միջամտութիւն կատարելու, թէեւ պատրաստ է ուշադրութեամբ լսելու Տըպլինի տեսակէտները:

Քաղաքական դիտողները կը հաստատեն, թէ Նիւրիի խաղաղ ցոյցը նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծած է կաթողիկէներուն համար: Արդարեւ ան ցոյց տուաւ, թէ հակառակ Լոնտոնի եւ Պելֆասթի յարուցած արգելքներուն, ձեռք առնուած զինուորական միջոցներուն, Հիւսիս. Իրլանտայի կաթողիկէները վճռական են իրենց պահանջներուն մէջ եւ գիտեն պահանջատէրի դիրք որդեգրել:

Չորեքշաբթի օր վերջնական է վարչական եղանակով բանտարկելու օրէնքին գործադրութեան: Այդ առթիւ լուռ ցոյցեր կը կազմակերպուին: Միեւնոյն ատեն Նիւրիի նման ցոյց մը նախատեսուած է Կիրակի օրուան համար այս անգամ Էնիսքիլէնի մէջ:

Միւս կողմէ, սակայն, բողոքականներն ալ կը սպառնան իրենց կարգին ցոյցեր կատարել՝ հակադրեցութեան ծրագրով: Այս իմաստով յայտարարութիւն մը ըրաւ Ուիլեըմ Քրէյկ, բողոքական երեսփոխան մը: Առաջին ցոյցը պիտի կատարեն Լիզպըրնի մէջ:

Հիւսիս. Իրլանտայի կառավարութիւնը այս ձեւով երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուի: Մէկ կողմէ կաթողիկէները, որ մարտահրաւէր կը կարդան իրեն դէմ եւ կը յաջողին, միւս կողմէ մեծամասնու - թիւն կազմող բողոքականները, որ կը դժգոհին ստեղծուած կացութենէն: Այս վերջինները յատկապէս մտահոգ են, որ ներկայիս հրապարակ կը դրուի «միա - ցումի» գաղափարը՝ Հիւսիսային եւ Հարաւային Իրլանտայի միջեւ:

Անշուշտ, ինչպէս նկատել կուտան դիտեր, հարցին լուծումը կարեւոր չափով կապուած է Լոնտոնի քաղաքականու - թեան: Հիթ տպաւորուած է առջի օրուան խաղաղ ցոյցէն եւ, միւս կողմէ, օտար երկիրներու քննադատութիւններն եւս իրենց ազդեցութիւնը կը գործեն:

Առ այժմ Լոնտոն կը մնայ իր տեսակէտին վրայ՝ յարգել Հիւսիս. Իրլանտայի գոյավիճակը եւ վերահաստատել կարգ ու կանոնը: Այս նպատակով է, որ պիտի գատուին Նիւրիի ցոյցին կազմակերպիչները:

Մեծ հարցականը կը մնայ սակայն այն, թէ ճնշումներով կարելի՞ է վերջ տալ կաթողիկէներու պահանջին:

× Պելֆասթի բանտէն փախուստ տըւաւ իրլանտացի յեղափոխական բանակի գլխաւոր պարագլուխներէն Ֆրանսիս Մքկիկան:

× Հարաւ. Իրլանտայի մէջ պոյքաթի կ՚ենթարկուին անգլիական ապրանքները: Ըմպելարաններու մէջ չեն սպասարկուիր այլեւս սկովտական ուիսքին եւ անգլիական գարեջուրը:

× Անգլիական իշխանութիւնները, որ արգիլած էին Կիրակի օրուան ցոյցը, ձերբակալեցին անոր կազմակերպիչները — 26 հոգի — ինչ որ չի ծառայեր, անշուշտ մտքերը հանդարտեցնելու:

«Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ»

Ուրբաթ օր Օռոռ, դրօսաշրջիկութեան նուիրուած իր էջին մէջ, կը խօսէր կառքով ճամբորդութեանց մասին եւ «ա լա Թուրքա մրցանիշ» խորագրին տակ կը գրէր ի մէջ այլոց.—

«Թուրքիա կարծես, ոչ - նախանձելի մրցանիշը կը կոտրէ այն դժուարութեանց որ կը տրուին դրօսաշրջիկներուն: Մեր փորձառութիւնը թոյլ տուաւ հաստատելու, կ՚ըսէ ապահովագրող մը, որ որոշ երկիրներու մէջ, մասնաւորաբար Թուրքիա, այն վայրկեանէն ուր կառք մը նահանգիստ մը հասնի, կմախքը կը մնայ» ու կը պատմէ Քուրթըլինեան մանրավէպ մը: Ֆրանսացի ճարտարագէտ մը, որ գործով կը ճամբորդէ, կառքը կը զոդ - ցուի պանդոկին դրան առջեւ: Բողոք կը ներկայացնէ ոստիկանատունը եւ ոստիկանը ձեռքը, քանի մը օր ետք կ՚երթայ օգնաւ առնելու: Բայց մաքսի պաշտօնեան չի թողուր.— քանի որ կառքով մըտած է պէտք է կառքով դուրս ելլէ: Ֆըրանսացին կ՚աճապարէ եւ կը փորձէ Իզմիրէն նաւ առնել: Նոյն ձեւով եա կը զրկուի եւ կ՚ամբաստանուի որ փախուստ փորձած է: Վերջապէս երեք շաբթուան պարտադիր բնակութենէ մը ետք, Ֆրանսացին կրնայ մեկնիլ շնորհիւ օգնութեան մը մեղսակցութեան եւ 100 տոլարնոցի մը»:

Մինչ մէկ կողմէ Թուրքիա կը փորձէ զարկ տալ իր դրօսաշրջիկութեան միւս կողմէ, վերջին տարիներուն, բոլոր եւրոպացի այցելուները կրցան վայելել Թուրքին «հիւրասիրութիւնը»:

ՏԽՐՈՒՆԻ. - ԳՈՒՐԳԷՆ ԹՐԵՆՑ

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն (Փետր. 3) կ՚իմանանք թէ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Պոլսոյ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Գուրգէն Թրենց, 84 տարեկանին:

Բնիկ Հաճընցի, բուն անունով Գուրգէն Թուրսարգիսեան եւ պայծանկան ու բաղմանդամ ընտանիքի մը զաւակ, ողբացեալը իր ետին կը թողու գրական ու հանրային կիսադարեան աշխատանք մը, շատ անգամ տաժանելի, զոր տարաւ ժպիտը չըթունքին, փիլիսոփայօրէն նայելով բախտին ու կեանքին սահմանած դրկանքներուն: Ուսաւ Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքը, ընտիր ուսուցիչներու շունչը վայելելով եւ աւարտեց նաեւ Իրաւաբանական վարժարանը, առանց հետեւելու այդ ասպարէզին: Եղաւ գրչի մարդ, օրագրող, ուսուցիչ, տնօրէն, իր երիտասարդութենէն մինչեւ ալեւոյթը համակրանքի լայն շրջանակ մը ստեղծելով իր շուրջ:

Կրթական պաշտօններ վարեց Ս. Կարապետի մէջ, երբ դեռ քսանմեայ երիտասարդ մըն էր, յետագային տնօրէն կարգուեցաւ իր սիրական գիւղին, Բումէյիհեարի Ազգ. վարժարանին, աւելի վերջ Ինճիր Տիպլի բողոքական Հայերու վարժարանին, Ատրունիի շրջանին մէկ տարի փոխ-տնօրէն Կեդրոնական վարժարանի, ուրկէ ետք հեռացաւ ուսուցչական ասպարէզէն եւ քսան տարի վարեց Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի տնօրէնութիւնը, խմբութեամբ եւ վարչական հասունութիւնով:

Տարիներով մշակեց բանաստեղծական ճիւղը, նախընտրելով ինքզինքը տալ փոքր բայց պերճախօս տաղերու մէջ, միշտ երգելով անցնող դացող գեղեցկութիւն - ներու թողած պատրանքը, իր ներքին տենչերը, որոնք չէին թառամած նոյնիսկ ձմրան մէջ, բնութեան խորհուրդը եւ Վոսփորի հմայքը, այս բոլորը տալով շատ անգամ մանկական անկեղծութեամբ մը: Իր քերթուածները ամփոփեց երեք հատորներու մէջ, Աշուղական Ա. եւ Բ. եւ Աշնանային անուններուն տակ, եւ դեռ ունի թերթերու եւ պարբերականներու մէջ ցրուած բազմաթիւ էջեր, որոնք նոյննացած չեն մէկ կողքի տակ:

Գուրգէն Թրենց իր աչքերը կը փակէ 84 տարու, ուղեղային կաթուածի մը հետեւանքով: Պատրիարք Հօր տնօրինու - թեամբ, ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուեցաւ Երկուշաբթի արժանավայել հանդիսութեամբ մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութեան լուրերուն համաձայն զանգուածային մաքրագործումներ կը կատարուին Չինաստանի մէջ, նոյնիսկ Լին Փիաօ հարցով զբաղելու համար, յատուկ խումբ մը կազմուած է: Ըստ նոյն աղբիւրին այդ «Խումբը» պաշտօն ունի սեւ ցանկեր պատրաստելու եւ զանգուածային ձերբակալութեանց ձեռնարկելու: Ներկայիս «Խումբը» փաստաթուղթեր կը ցրուէ ամբողջ երկրին մէջ, ուր կը պարզուին «Լին Փիաոյի տասը ծանրակշիռ ոճիրները»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1971-Ի ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ մթերատու անասուններու գլխաքանակը: Շահեկան է ծանօթանալ թիւերուն, քանի որ անասնապահութեան զարգացման գլխաւոր երկու գործօններէն մէկը հօտի գլխաքանակին աճն է, միւսն ըլլալով մթերատուութեան յաւելումը:

Ամէն դասի տնտեսութիւններու մէջ մեծ եղջիւրաւոր անասուններու թիւն է եղած առ 1971 Յուն. 1՝ 665·700, իսկ առ 1972 Յունուար 1՝ 692·000: Յաւելում անցնող տարեշրջանին՝ 4 տոկոս:

Մեծ եղջիւրաւոր անասուններու մէջ են կովերը, որոնց թիւը 1971ին 267·900 եղած է, իսկ 1972ին՝ 275·500: Յաւելում՝ 2,8 տոկոս:

Խոզ՝ 1971ին՝ 120·500, իսկ 1972ին՝ 156·300: Յաւելում՝ 29,7 տոկոս:

Ոչխարներ եւ այծեր՝ 1971ին՝ 2 միլիոն 62·800, իսկ 1972ին՝ 2·193·700: Յաւելում՝ 6,3 տոկոս:

Գալով կոլխոզներու, սովխոզներու եւ պետական այլ տնտեսութիւններու մեծ եղջիւրաւոր անասուններու թիւին, 1971ին եղած է 445·800, իսկ 1972ին՝ 468·800: Յաւելում՝ 2,9 տոկոս:

Ներկայացուած գլխաքանակներուն մէջ կովերու թիւը համապատասխան կարգով — 1971ին՝ 154·800, իսկ 1972ին՝ 157·400: Յաւելում՝ 1,7 տոկոս:

Խոզ՝ 1971ին՝ 82·100, իսկ 1972ին՝ 94 հազար 700: Յաւելում՝ 15,3 տոկոս:

Ոչխար եւ այծ՝ 1971ին՝ 1·344·000, իսկ 1972ին՝ 1·380·100: Յաւելում՝ 2,7 տոկոս:

Առաջին անգամ նշմարելի է, թէ առաւելագոյն աճը արձանագրուած է խոզաբուծութեան մէջ: Մնացեալները, յատկապէս կովարուծութիւնը աճի փոքր քանակ ունի:

Նկատելի է, որ հանրային հօտին մէջ դանդաղ է կովերու գլխաքանակին յաւելումը: Այսպէս, թէեւ նախորդ հնգամեակին կովերու թիւը աւելցած է 8·557-ով, բայց անիկա շատ քիչ է: Ոչխարաբուծութիւնը աւելի բարւոք վիճակ կը պարզէ. այնուամենայնիւ ան չի բաւարարեր երկրին պահանջները: Ինչ կը վերաբերի խոզաբուծութեան՝ 1970ին կը նկատուէր, թէ այդ կարեւոր ճիւղը դուրս մնացած է ուշադրութեան կեդրոնէն: Բազմաթիւ տնտեսութիւններ պարզապէս ջնջած են զայն:

Վիճակագրութեան երկրորդ նկատելի կէտն այն է, որ կոլխոզներու, սովխոզներու եւ, ընդհանրապէս, պետական տնտեսութիւններու մէջ մթերատու անասուններու աճի տոկոսը, բաղդատմամբ միւս դասերու տնտեսութիւններուն, կէս առ կէսի համեմատութեամբ ցած է:

1971ի վիճակագրութեան մէջ յիշատակութիւն չկայ մթերատուութեան մասին, որ կարեւոր հարց է: 1969ին նկատուած էր, որ կովերու միջին կաթնատուութիւնը եղած է 1·436 քիլօ, որ նուազ էր 1966ի միջինէն՝ 1·445 քիլօ: Նախանցեալ տարուան վիճակագրութիւնը վերելքի մը ապացոյցը կը բերէր, քանի որ ան կը ներկայացնէր 1·501 քիլօ: Շահեկան պիտի ըլլար գիտնալ այժմու պատկերը:

Ճշդենք այս կապակցութեամբ, թէ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն իր 1970ի յուլիսեան «պլենումին» հաստատելէ ետք կովերու կաթնատուութեան ցած աստիճանը պարտականութիւն յանձնեց համապատասխան մարմիններուն, որ մինչեւ 1975 ապահովեն առնուազն 2·600 քիլոյի միջին մը սովխոզներու եւ կոլտնտեսութիւններու եւ 3·500–4000 քիլոյի միջին մը քաղաքամերձ գօտիներու եւ այլ վայրերու մէջ (1): Կայ նաեւ միսի եւ բուրդի հարցը: Բրդատուութեան ցուցանիշը 1960էն ետք նուազած էր իջնելով 1,8–1,9ի (նախապէս՝ 2,2): 1970ի վիճակագրութիւնը բարելաւում մը ցոյց կուտար այս դետնի վրայ, քանի որ ցուցանիշը կը տրուէր 2,2 քիլօ: 1971ի վիճակագրութիւնը, դժբախտաբար, զանց կ'առնէ այս կարեւոր կէտերը:

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՅԼ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Բանուորներու եւ պաշտօնեաններու տարեկան միջին թիւն է եղած 872 հազար: 1970ի համեմատութեամբ 34·000 հոգի աւելցած է, որ կը նշանակէ 4 տոկոսի յաւելում:

Աշխատավարձքի յաւելումներու նոր օրինագիծին հիման վրայ, որ հրապարակ դրուեցաւ Նոյեմբեր 26ին (2), իններորդ հնգամեայ ծրագրին կապակցութեամբ, ամսական 70 ռուբլի հասած է երկաթուղիի բանուորներու եւ պաշտօնեաներու նուազագոյն թոշակը: Միաժամանակ բարձրացուած են միջակ վարձատրուող դասերու ռոճիկներն ու անոնց ստացած պարգեւները:

Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու ամսական միջին աշխատավարձքը աւելցած է երեք տոկոսով: Ծրագիրը կը նախատեսէր տարեկան 1,6 տոկոսի յաւելում: Ներկայիս միջին աշխատավարձքը 127 ռուբլիի կը հասնի, ինչ որ շատ անբաւարար է:

Յիշեցնենք, որ աշխատավարձքի նուազագոյն չափին (70 ռուբլի) հաստատման առնթեր պէտք է ջնջուին նաեւ անոնցմէ գանձուած տուրքերը: Նուազագոյն ամսաթոշակին հաստատումը դեռ պէտք է տարածուի այլ ճիւղերու վրայ եւս: Յաւելումները պէտք է իրականութիւն դառնան մինչեւ 1974–1975:

Վիճակագրութեան համաձայն աշխատավարձքը՝ հանրային փոնտերէ տրուած գումարներով բարձրացած է 186 ռուբլիի: Տարբերութիւնը 1970ի հետ բաղդատմամբ 5 ռուբլի է, որ աննշան աննշան է:

Հանգստեան թոշակները եւս յաւելում կրած են: Այս կապակցութեամբ յիշեցնենք, թէ Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը 1971 Յունիս 3ին հանգստեան թոշակներու նոր նուազագոյն չափեր կը հաստատէր՝ գործադրելի Յուլիս 1էն սկսեալ (3): Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու ծերութեան թոշակի նուազագոյն չափ կը նշանակուէր 45 ռուբլի (առաւելագոյն՝ 120 ռուբլի): Գալով գիւղացիներուն՝ անոնց համար նուազագոյնը կը դառնար ամսական 20 ռուբլի, 120 ռուբլին միշտ մնալով առաւելագոյն վճարումը:

Առօրեայ գործածութեան ծառայող ապրանքներու, ինչպէս նաեւ ուտեստեղէնի եւ հագուստեղէնի վաճառումները աւելցած են կարգ մը ճիւղերու մէջ քիչ համեմատութեամբ (օրինակ՝ պատկերասփիւռ 1, ձուկ եւ ձկնամթերք՝ 1,2, ժամացոյց՝ 4,2, կօշիկ՝ 5,9, գետնախնձոր՝ 0,5 տոկոս), ուրիշ ճիւղերու մէջ շատ աւելի մեծ տարողութեամբ (օրինակ՝ կահ-կարասի՝ 16,6, սառնարան՝ 26,6, միս եւ մսեղէն՝ 24 տոկոս): Այսուհանդերձ, ինչպէս կը հաստատէ վիճակագրութիւնը, «Ձնայած ապրանքաշրջանառութեան զգալի աճին, լրիւ չափով չի բաւարարւում բնակչութեան պահանջարկը որոշ ապրանքների, մասնաւորապէս ձկան, տառեխի, բանջարեղէնի, կարտոֆիլի (գետնախնձոր), մրգի, առանձին տեսակի բրդէ գործուածքների, հագուստի, կօշիկի նկատմամբ»:

Յառաջդիմութեան թափը մեծ է շինարարական մարզին մէջ: 1971ի ծրագիրը կը նախատեսէր Պետութեան միջոցներով շահագործման յանձնել 903 հազար քառ. մեթր ընդհանուր տարածութեամբ բնակելի տուներ: Ասկէ զատ քոոփերաթիվ-բնակարանային գիծով շինել 86·000 քառ. մեթր տարածութեամբ բնակարան եւ անհատական գիծով՝ 200 հազար քառ. մեթր: Ընդհանուր գումար՝ 1·189·000 քառ. մեթր բնակելի տուն:

Արդ, անցնող տարեշրջանին այդ երեք ճիւղերու գիծով շահագործման յանձնուած է մօտաւորապէս 27·000 նոր բնակարան 1·502·000 քառ. մեթր ընդհանուր մակերեսով: Ասիկա կը նշանակէ, որ ծրագրէն աւելի շինուած է 313·000 քառ. մեթր բնակարան: (182·000 քառ. մեթր աւելի 1970ի համեմատութեամբ): Աւելին՝ բարեկարգուեր են 35·000 ընտանիքներու բնակարաններ:

Դպրոցներու շինարարութիւնը թէեւ նկատառելի է, այսուհանդերձ նախատեսուած ծրագրէն բաւականաչափ նուազ է: Ծրագիրը կը ճշդէր շինել «44·850 աշակերտական տեղով դպրոցներ», մինչդեռ շինուած են 37·452 տեղով դպրոցներ: Մանկական նախադպրոցական շէնքերու ծրագիրը, սակայն, իրագործուած է քիչ մը աւելիով — ծրագիր՝ 6·100 տեղով շէնք, շինուած՝ 6·170 տեղով նախադպրոցական շէնք:

Կենցաղային սպասարկութեան (խանութ եւայլն) ծաւալը յաւելում կրած է 1970ի համեմատութեամբ (17,8 տոկոս, որմէ գիւղական վայրերուն բաժին կ'իյնայ 22,9 տոկոս): Այնուամենայնիւ անոնք դեռ չեն բաւարարեր բնակչութեան, յատկապէս գիւղացիութեան պահանջները, որոնք օր աւուր կը մեծնան:

Փայլուն է պատկերը ուսման բնագաւառին մէջ:

Բոլոր աստիճաններու վրայ ուսման հետեւողներու թիւն է 931·000 հետեւեալ կարեւոր ստորաբաժանումներով.— հանրակրթարաններ՝ 667·200, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ՝ 54 հազար 900, թեքնիք եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններ՝ 48·600, մասնագիտական – թեքնիք կրթութեան ուսումնարաններ՝ 23·400 ուսանող են:

Վիճակագրական հաշուով Հայաստան 1971ի վերջերը ունէր աւելի քան մէկ միլիոն անձ, որ ձեռք ձգած է բարձրագոյն եւ միջնակարգ (լրիւ եւ կիսատ) ուսում:

Տարեվերջին գիտութեանց մէջ աշխատողներու թիւն է եղած մօտաւորապէս 14·000 հոգի, որուն աւելի քան 4 հազարը գիտութիւններու տոքթէօրի կամ թեկնածուի աստիճանով:

Հայաստանի ընդհանուր բնակչութեան թիւը, 1971 Յունուար 1ին, 2·608·000 էր:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) «Սով. Հայաստան», 1970 Յուլիս 9:
(2) «Սով. Հայաստան», 1971 Նոյ. 27:
(3) «Սով. Հայաստան», 1971 Յունիս 4:

ԱՆՀԱՍԿՆԱԼԻ ՈՃԻՐԸ

Ա.

ԺԹ. դարու ամէնէն խորհրդաւոր դէպքերէն մէկն է անկասկած այն ոճիրը, որ վերագրուեցաւ Նոտար Սեպաստիէն Փէյթէլի, եւ որ տակաւին կը մնայ անլուծելի առեղծուածներու շարքին, հակառակ բանաձեւուած կարգ մը եզրակացութիւններու:

1838ի Նոյեմբեր մէկի ուշ գիշերին, Պելէ քաղաքի հրապարակին վրայ կանգ առաւ «փայետոն» կառք մը: Կառքին մէջ կար կնոջ մը անշարժ դիակը: Ձիուն սանձէն բռնած էր մաքուր հագուած, բարձրահասակ մարդ մը, հետը ունենալով տարիքոտ եւ երիտասարդ երկու անձեր:

Կառքը կեցաւ բժիշկ Մարթէլի տան առջեւ եւ մարդը քաշեց դրան զանգակը: Անեն մը ետք, դուռը բացուեցաւ եւ այցելուն առաջնորդուեցաւ դէպի դահլիճ, ուր իրեն կը սպասէին Մարթէլ եւ անոր քենեկալը, որ դատարանի նախագահն էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ահաւասիկ թէ ի՛նչ է իմ ծրագիրս: Նկատելով որ իշխանութեան մը փոփոխութեան ատեն ժողովուրդը առհասարակ մտահոգ եւ կասկածոտ կ'ըլլայ, եւ թերեւս կը համարձակի մեղադրանքներ տեղալ եւ անյաղորդ մնալ, հարկ է ուրեմն դուք, Երկրիս Մեծամեծնե՛ր, եւ մանաւանդ կղերականնե՛ր, ջանաք նուիրագործել, ի կատար ածել հրամաններս, եւ վստահ եղէք որ ցարդ գոյութիւն չունեցած բացառիկ շնորհներու եւ վարձատրութեան պիտի արժանանաք ձեր հնազանդութեան համար:

Արդէն մեծամեծներէն եւ կղերականներէն ոմանք նախօրօք տեղեկացած էին այս խնդիրը, արքային մօտիկներէն եւ այժմ պատրաստակամ եւ միաժամանակ եւ բարձրաղաղակ իրենց անվերապահ հաւանութիւնը յայտնեցին ըսելով.

— Կամպիւսի վրէժխնդրութիւնը արդարացի է, իսկ մեր մէջէն ան որ հակառակը կը մտածէ՝ արժանի է դատապարտ համարուելու:

Այս խօսքերը սարսափեցուցին մնացեալ ժողովականները, մինչդեռ իմաստութիւնը կը պահանջէր դատապարտել Կամպիւսի վայրի ծրագիրը. բայց անօգուտ ներկաները միաբանաբար սկսան ծափահարել ի նշան հաւանութեան:

Միայն վեհանձն Միհրանը ներքնապէս կը տառապէր եւ հոգեւին դէմ էր այդ կարգի անիմաստ վրէժխնդրութեան:

Եւ կը պատրաստուէր ընդդիմախօսել հօրը յայտնած ծրագրին: Բայց Կամպիւս կանխեց եւ ընդհանուրին հնազանդութենէն գոհ՝ հետեւեալ նորութիւնը հաղորդեց.

— Մահամերձ Կիւրոսին վերջին հրամանը ստացայ որ նուիրական է, եւ երդում ըրի կատարել իր փափաքը: Ան է փութով երթալ Եգիպտոս եւ Եթովպիա, մեր իշխանութիւնը ի հարկին զինու զօրութեամբ ամրացնելու համար:

Եւ ահա այս պարտաւորութեանս պատճառաւ՝ դժբախտաբար անձամբ Հայաստան երթալու եւ Տիգրանի մականը փըշրելու գոհունակութենէն պիտի զրկուիմ:

Դուն որդեակ իմ, քեզի կը պատկանի այդ յաղթութեան փառքը, գնա՛ վրէժը լուծել դժբախտ հօրդ սիրոյ առեւանգիչին:

Գնա՛ դաղտնի, յեղակարծօրէն եւ նուաճէ թշնամիներս մինչեւ Հայաստանի մայրաքաղաքը:

Թող Միհրի հուրը մոխրացնէ հոն ամէնքը, մի խնայեր ոչ սեռի, ոչ տարիքի, բայց Տիգրանէն եւ իր ուստրէն ու դուստրէն:

Ողջ բեր զանոնք, ողջակիզելու համար Միհրի յաւիտենական բոցերուն — մոլեգնութեանս ծարաւը մասամբ յագեցնելու համար:

Վերադարձիդ նախ քու յաղթական ապմակառքիդ շղթայակապ՝ ցուցադրութեան պիտի ենթարկուին իբրեւ ստրուկ գերիներ:

Բայց եթէ երկինքը ուզէ դերծ կացուցանել զանոնք իմ արդար կատաղութենէս՝ գոնէ այդ վատերուն մոխիրը բեր...

Սակայն ի՞նչ է այս. ինչո՞ւ խուսափողական հայեացք մը ունիս իմ դէմ, արդեօք իմ որդիս կը մեղադրէ՞ զիս իմ վրէժխնդրութեանս համար: Միթէ կըրնա՞մ կասկածիլ. բայց ո՛չ, ոչ դուն պիտի հնազանդիս ինծի, եւ այսօրէն սկըսեալ բաժնեկից կ'ըլլաս իմ իշխանութեանս ներքեւ ընդարձակածաւալ երկրիս...

Երիտասարդ իշխանին մտահոգութիւնը դահի մը տիրապետութիւնը չէր, այլ հօրը անհեթեթ, այլանդակ ծրագրին աղէտալի հետեւանքները բայց ակամայ պատասխանեց.

— Շատ լաւ տէր, ձեր հրամանը պիտի գործադրուի: Ես պիտի մեկնիմ շուտով եւ պիտի չուշանամ ձեր վրէժխնդիր փափաքը իրագործելու յաղթական վերադարձով:

Կամպիւս գոհունակութեամբ խանդավառ՝ կ'արձակէ իր սաղաւարտին բոսոր զարդմանակը, որ խոյրին վրայ կը ծածանէր եւ կը փոխանցէ իր տղուն ըսելով.

— Իշխան, ահա անմիջապէս կ'ընտրեմ քեզ ժառանգորդ գահակալ եւ բաժնեկից, ուրեմն իբր այդ ընդունէ զայն իբրեւ սըրբազան երաշխիք, ի ներկայութեան այս հպատակ ժողովականներուն:

Ներկաները անկեղծ խանդավառութեամբ կրկնապէս կը ծափեն միայնեւ ու իր տղան Միհրանը այս արժանավոյել պաշտօնամատուցման համար, եւ բոլոր ընդունուած ձեւակերպութիւնները կատարելով իշխանը հռչակեցին գահաժառանգ եւ բաժնետէր Երկրին:

Խ. Վ.

(2 – Շար.)

Անոնք անմիջապէս ճանչցան Պելէի երիտասարդ նոտարը՝ Սեպաստիէն Փէյթէլը, որուն դիմագիծը այլափոխուած էր: Ներս մտան նաեւ անոր ընկերացող երկու անձերը, որոնք քաղաքէն բաւական հեռու բնակող պայտարը եւ իր որդին էին:

Նոտար Փէյթէլ յուզուած ձայնով ու կոտրատուած նախադասութիւններով պատմեց հետեւեալը.

«Քանի մը օր առաջ, ինչպէս գիտէք, կինս, սպասաւորս ու ես Մաքոն գացած էինք՝ կարեւոր գործեր կարգադրելու եւ գնումներ ընելու համար: Վերադարձանք երէկ առտու: Կինս ու ես տեղաւորուած էինք մեր «փայետոն»ին մէջ, իսկ մեր սպասաւորը՝ Լուի Ռէյ մեզի կը հետեւէր՝ բեռնատար սայլը առաջնորդելով: Պելէի մօտերը հասանք ուշ գիշերին: Հով կը փչէր եւ անձրեւ կը տեղար ուժգին: Երբ անցանք Անտէրի կամուրջը, սկսաւ դժուարին դառիվեր մը: Ձիերը շատ յոգնած ըլլալով, սպասաւորին հրամայեցի, որ վար իջնէ եւ քալելով շարունակէ ճամբան: Վայրկեան չանցած, տեսայ փայլուն լոյս մը ու լսեցի ատրճանակի կրակոց մը: Մեր կառքը քաշող ձին խրտչեցաւ ու սկսաւ սուրալ: Կինս, որ կը քնանար, յանկարծ արթնցաւ այս աղմուկէն ու պոռաց. «Սեպաստիէն, շուտ ատրճանակդ առ: Այդպէս ալ ըրի եւ, առանց կառքէն իջնելու, կրակեցի ստուերի մը վրայ, որ կը վազէր դէպի դաշտերը: Յետոյ վար նետուեցայ ու սկսայ զայն հալածել: Ճիշդ այդ պահուն կինս ալ վար իջաւ կառքին միւս դուռնէն: Ատրճանակս պարապ ըլլալով, հետս առած էի հանքագործի բրիչս, որ միշտ հետս կը տանիմ ճամբորդութիւններուս ընթացքին, պեղումներ ընելու համար: Բաւական վազելէ ետք, մօտեցայ ոճրագործին եւ զայն ճանչցայ անմիջապէս. մեր սպասաւոր Լուի Ռէյն էր: Երբ հասայ անոր, բրիչի հարուած մը տուի կռնակին: Ան իմ կողմս դարձաւ անմիջապէս, ատրճանակը ինծի ուղղած, բայց անոր ժամանակ չձգեցի, որ կրակէ: Բրիչի երկրորդ հարուած մը իջեցուցի ճակտին: Գետին փռուեցաւ. այնքան կատղած էի, որ շարունակեցի գլուխը հարուածել ու հարուածել... Վերադարձայ դէպի կառքը, որ կանգ առած էր քիչ մը անդին: Նայեցայ շուրջս: Կինս չկար: Վազելով իջայ դէպի Անտէրի կամուրջը, եւ ջուրերով ողողուած դաշտին մէջ տեսայ ճերմակ բան մը: Կինս էր, պառկած ջուրերու մէջ, անշարժ, անշունչ: Մարմինը քաշեցի մինչեւ ճամբուն եզերքը ու վազելով գացի պայտար Թէրէյի տունը, որ կը գտնուէր քիչ մը անդին: Պայտարին եւ իր տղուն օգնութեամբ, մարմինը զետեղեցինք «փայետոն»ին մէջ եւ շտապով բոլորս միասին եկանք հոս: Կնոջս դէմքին վրայ տեսայ կապարի 2 հետքեր: Սպասաւորս գող ու ոճրագործ մըն էր պարզապէս: Գիտէր, որ Մաքոնէն հետս կը բերէի մեծկակ գումար մը, 7.500 ֆրանք...»:

Անմիջապէս, փոխ դատախազը եւ ոստիկանական տեղակալը, տեղատարափ անձրեւին տակ, ճամբայ ինկան, տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար: Սպասաւորին դիակը գտան ճամբուն եզերքը, գանկը ջախջախուած եւ ճիշդ քովը, ոճիրին գործիքը, մէկ հարուածով ատրճանակը: Իսկ սայլին քով գտան կառապանի մտրակ մը ու վերադարձան Պելէ: Օրէնսդէտ բժիշկը քննեց տիկին Փէյթէլի գլուխը եւ ստուգեց, որ ան ստացած էր երկու փամփուշտ, մէկը ձախ այտին վրայ, իսկ երկրորդը ռունգին տակէն, որ ծակած էր քիմքը եւ պատճառած էր մահը: Աւելին. տիկինը վեց ամսուան յղի էր:

Յաջորդ առտու, ամբողջ քաղաքը հաւաքուած էր հրապարակին վրայ եւ տեղեկութիւն կը սպասէր: Փոխ դատախազը հրաման տուաւ արգելափակել Պր. Փէյթէլը, մինչեւ որ քննութիւնները յստակ եզրակացութեան մը յանգին: Հանրային կարծիքը հակառակ էր Փէյթէլի եւ ոստիկանական տեղակալը կը զօրացնէր անոր փաստը, ըսելով.

— Պր. Փէյթէլ, երբ մեկնեցաք, երեք հոգի էիք: Երկուքը մեռած են, դուք միայն կը վերադառնաք ողջ եւ առողջ. ոչ մէկ ականատես վկայ ունիք, ուրեմն կը նկատուիք յանցաւոր...

Պելէի ժողովուրդը առաջին օրէն իսկ չէր համակրած այս նորեկ փարիզցիին, որ 44.000 ֆրանքի գնած էր Հանդստեան կոչուած նախկին նոտարին գրասենեակն ու պաշտօնը: 1838 Մարտ 30ին, այսինքն մեր պատմած դէպքէն ճիշդ եօթը ամիս առաջ, իր կնոջ հետ եկած ու հաստատուած էր Պելէ: Նորոգել տուած էր տունը ու կահաւորած էր ճաշակով: 35 տարեկան վայելուչ երիտասարդ մըն էր Սեպաստիէն Փէյթէլ, զարգացած, ճարտասան եւ քիչ մըն ալ ինքնահաւան: Փարիզի մէջ, ան կը զբաղէր լրագրութեամբ եւ հիմնած էր թերթ մը, որուն կ'աշխատակցէին Պալզաք, Տիւմա եւ նկարիչ Կաւառնի: Տարի մը առաջ, ամուսնացած էր անգլիացի հօրմէ, Մարթինիք ծնած, օրիորդի մը, Ֆելիսիթէ Ալքազարի հետ: Ֆելիսիթէ, հազիւ քսան տարեկան էր, բայց անհրապոյր էր ու կարճատես: Ֆելիսիթէ ունեցած էր փոթորկոտ անցեալ մը: Կ'ըսէին, թէ իր եղբօրը տունը եղած միջոցին, ան դատապարտելի յարաբերութիւններ ունեցած էր իրենց սպասաւոր՝ Լուի Ռէյի հետ: Ամուսնանալէն քանի մը ամիս ետք, Լուի Ռէյ եկած էր Պելէ, ծառայելու համար իր նախկին տիրուհիին: Փէյթէլի պէս մէկը, որ սուր ճաշակ ունէր, գիտնալով հանդերձ այս բոլորը, ամուսնացած էր Ֆելիսիթէ Ալքազարի հետ որովհետեւ աղջիկը հարուստ էր: Այսպէս կ'ըսէին Պելէի չար լեզուները:

Այս թշնամական մթնոլորտին մէջ է, որ շարունակուեցան դատական քննութիւնները: Եւ որովհետեւ դէպքը ոչ մէկ ականատես վկայ ունէր, պէտք եղաւ դիմել մասնագէտներու կարծիքին:

Այդ մասնագէտները ընտրուեցան պատահականօրէն: Պելէի զինագործը եւ անոր աշակերտը քննեցին Ռէյի գլխուն քով գտնուած ատրճանակը, որ երկար ատեն մնացած էր ջուրին մէջ: Չկրցան հաստատել, թէ այդ ատրճանակը վերջերս գործածուած էր թէ ոչ: Բժշկական քննութիւնները ցոյց տուին, թէ Փէյթէլ կառքին մէջէն չէր կրակած սպասաւորին վրայ, այլ զայն անճանաչելի ընելով, սպաննած էր բրիչի հարուածներով: Որովհետեւ, կ'ըսէին մասնագէտները, անկարելի էր, որ Փէյթէլ կարենար վազելով հասնիլ ճարտար եւ ճկուն երիտասարդին ետեւէն: Հաստատեցին նաեւ, որ տիկինը ստացած էր երկու փամփուշտ, այսինքն՝ ոճրագործը երկու անգամ կրակած էր անոր վրայ, եւ զոհը մեռած էր շուտով, այնպէս որ անհաւատալի էր Փէյթէլի այն բանը, որ Ֆելիսիթէ կը գտնուէր կառքէն 800 մեթր հեռու, այսինքն՝ Անտէրի կամուրջին մօտ...:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶՐՈՅՑՆԵՐ

(Միջնադարեան զրոյցներու մշակում Արտաշէս Մարտիրոսեանի կողմէ)

—o—

Մի ծեր, աղքատ մարդ մի պարոնի տուն պատահական հիւր եղաւ: Պարոնը սիրով ընդունեց, հիւրընկալեց եւ հարցրեց: Ո՞վ ես դու, խեղճ մարդ: Եւ նա ասաց.— Ես ճշմարիտ խօսող մարդ եմ: Ուր որ գնում եմ, թշնամանում են եւ չեն թողնում մի տեղ հանգիստ ապրեմ: Պարոնն ասաց. — Ինչի՞նչ է քո ճշմարտութիւնը: Եւ նա ասաց.— Բոլորի թերութիւնն իր երեսին եմ ասում եւ չեմ պահում:

Այս աղքատ մարդը հաց կերաւ, գնաց քնելու: Առաւօտեան երբ հանդերձն էր հագնում, մի բան ուզեց ասել տան պարոնին, տեսաւ որ մի աչք ունի: Չհամբերեց, ասաց.— Դու քոռ ես:

Պարոնը խիստ բարկացաւ, արտաքսեց նրան եւ ասաց.— Եթէ այդ է քո ճշմարիտ խօսքը, արժանի է, որ հանգիստ չունենաս:

×

Մի մարդ ունէր մի տգեղ կին: Մի օր տեսաւ, որ կինը շատ տխուր է եւ հարցրեց նրան.— Ինչո՞ւ ես տխուր: Կինն ասաց.— Այսօր հայելուն նայեցի, տգեղութեան պատճառով տխուր եղայ: Այրն ասաց.— Դու մէկ օր քեզ նայեցիր ու տխուր եղար, իսկ ես ի՞նչ անեմ, որ ամէն օր եմ քեզ նայում:

×

Մի հարուստ մարդ մեծ եւ ընդարձակ տուն ունէր եւ դրկից էր մի աղքատ շինականի:

Մի օր իր անկողնում պառկած մտածում էր եւ չէր կարողանում քնել, որովհետեւ խորհում էր ունեցուածքը շատացնելու մասին եւ տեսնում էր, որ աղքատը նստած է թոնրի մօտ եւ ուրախանում է իր որդիների հետ, իսկ գիշերուայ միւս կէսը անմեղ քնով է անցկացնում եւ կինը առաւօտեան հազիւ է արթնացնում, որ վեր կենայ, գնայ գործի:

Մեծատունը նախանձեց նրա ուրախութեան վրայ: Մտածեց իր տրտմութեանը եւ տառապանքին հաղորդակից դարձնել: Գիշերը վեր կացաւ, բացեց աղքատի դուռը, քսակով դրամը կախեց դրան վրայ: Առաւօտեան աղքատը, գտնելով դրամը, չուզեց գնալ իր սովորական գործին: Մտածեց՝ գուցէ դրամը գողանան եւ վախենում էր, որ դրացիք կամ իր կինը գիտեն, որ դրամ է գտել:

Այս դրամը դրեց խոտի տակ, որի վրայ քնում էր եւ ձեւացաւ, որ հիւանդ է, ընկաւ անկողին, մինչեւ մտածէր, թէ ինչ անի:

Եւ այդպէս, շատ օրեր տանջւում էր եւ չէր ուրախանում ու դադարեց երգելուց: Եւ մի գիշեր նրա մօտ եկաւ մեծատունը: Կինն ասաց.— Հիւանդ է: Մեծատունը, թէ՝ Ես կ'առողջացնեմ: Գնաց նրա մօտ եւ ականջին ասաց.— Տուր ինձ իմ դրամը, որ գտար դրան վրայից, թէ ոչ՝ քեզ կախել կը տամ:

Մարդը վերադարձրեց դրամը եւ... առողջացաւ:

×

Լծուարը դաշտից տուն էր դառնում: Ճանապարհին տեսաւ սառած մի օձ: Առաւ դրեց ծոցը եւ ասաց.— Տաքանայ արձակեմ: Օձը երբ տաքացաւ, փաթաթուեց լծուարի մէջքին եւ ասաց.— Պիտի խայթեմ: Լծուարն ասաց.— Ես քեզ ի՞նչ եմ արել: Օձն ասաց.— Լաւի դէմ լաւ չկայ: Լծուարն ասաց.— Անաստուած, բան մի արա: Մի անգամ Ադամի հետ վարուեցիր, Աստծուց անէծք ստացար: Հիմա մի արա: Կ'ուզես ուրիշին բերեմ, ինչ որ ասի, թող լինի: Օձն ասաց. — Բեր: Եւ նա բերեց եզանը:

— Ա՛յ, եզ, այս քանի տարի է, որ դու իմ տանն ես, ես քեզ հետ աղ ու հաց եմ կերել, ի՞նչ կ'ասես:

— Թէ լաւի դէմ լաւ լինէր, լաւ եզանը դանակ չէր լինի: Քանի տարի է վարում եմ ու վաստակում, բայց որ օրը գայ, պիտի մորթես ու ուտես:

Գնաց աղուէսի մօտ եւ ասաց.— Քեզ մի տիկ պանիր կը տամ, դու վճռիր:

Աղուէսն ասաց.— Եթէ կամենում ես, որ վճիռ հանեմ, թող օձը ծոցիցդ իջնի եւ քո կողքին կանգնի հաւասար:

Եւ երբ օձը ելաւ նրա ծոցից ու կանգնեց, աղուէսն ակնարկեց հողագործին, որ խփի նրան ձեռքի խթանով:

Եւ նա խփեց ու սպանեց օձին, որ սկսեց գալարուել:

Աղուէսը մօտեցաւ, թաթով ուղղեց նրան եւ ասաց.— Ուղիղ մնա՛: Յետոյ դիմեց լծուարին.— Գնա պանիրը բեր, որ խոստացար:

Գնաց մարդը եւ մի մեծ շուն բերեց, որ խեղճ աղուէսին չարչարեց մահու չափ:

Աղուէսը հազիւ խոյս տուեց փախաւ, ինքն իրեն մեղադրելով՝ Քեզնից ինչ դատաւոր, որ չգիտես, թէ լաւին լաւ չկայ:

×

Մի մարդ աղքատացաւ եւ արտը վաճառեց ոմն հողագործի, որ տարաւ եզները, վարեց իր նոր գնած արտը եւ յանկարծ գտաւ երեք կարաս ոսկի:

Կանչեց արտատէրին եւ ասաց.— Արի ինձ մօտ, ես քո արտից երեք կարաս ոսկի եմ գտել, քոնն է, վերցրու:

Արտատէրն ասաց.— Ես արտը վաճառեցի, գինն առել եմ: Ինչ որ գտնես, քոնն է:

Գնողն ասաց.— Ես արտն եմ գնել երեսուն դահեկանի եւ ոչ թէ ոսկին, քո ոսկուն տէր եղիր:

Արտատէրը հրաժարուեց:

Վէճ ու կռիւ սարքեցին իրար մէջ եւ վերջապէս դիմեցին դատաւորին:

Դատաւորը խիստ զարմացաւ, գովեց նրանց արդարութիւնը եւ ասաց.

— Կարասներից մէկը թագաւորին, մէկը պատրիարքին, իսկ այս մէկն էլ ինձ, որ վճիռ հանեցի:

«ՅՈՒՍԱՅ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Գլուխը վերստին ներս քաշեց ու որոշեց մինչեւ մթնալը հանգստանալ, քանի այդ հեղձուցիչ վայրին ձանձրոյթը զուարճացնելու ուրիշ միջոց մը չունէր:

Թեւը՝ քանի մը գիշերուան իրար յաջորդող անքնութիւններէն, յոգնութիւններէն եւ յուզումներէն սասանած գլխուն տակ դրաւ եւ աստիճանաբար աչքերը գոցեց...:

Քանի մը րոպէ յետոյ, առանց հետեւանքները հաշուելու, անդամներուն թուլնալը զգալով, հեղհեղէ խորունկ քունի մը մէջ կ'իյնար:

Երբ աչքերը բացաւ, այլեւս բոլորովին գիշեր եղած էր ու Ճէմիլէի նախկին ապարանքին ամայի նրբանցքը թանձր խաւարով մը պատուած էր:

Երիտասարդը ականջ դրաւ բայց ամենադոյզն շշուկ մը իսկ չլսեց: Միայն Վոսփորի ծովը, նրբանցքին պատուհանին տակ նախկին ապարանքին հիմերը լիզելով կը սարսռար առանց անոր գաղտնիքներով հետաքրքրուելու:

Ժամը քանի՞ն էր եւ քանի՞ ժամ քնացած էր: Ասիկա այլեւս ստուգելու ի վիճակի չէր. խորունկ քունը ժամանակին անցողութեան զգացումը խլած էր իրմէ:

Արդեօ՞ք տակաւին կանուխ էր եւ երկու հանըմները իրենց սիրահարներուն շոգեմակոյկով փախած չէին, կամ թէ գիշերը անցած էր եւ հանըմները փախա՞ծ էին ու այլեւս արշալոյսին ծագիլը կը մօտենար:

Առաջին ենթադրութիւնը խելոյն լքեց, որովհետեւ շուրջը խուզարկելով տեսաւ որ չուանը քովն էր որուն միջոցաւ երիտասարդներէն մին պատուհանը պիտի նետէր եւ հանըմները վար պիտի իջեցնէր: Այս դիւտը պահ մը զինքը հանդարտեցուց եւ սկսաւ երեւակայութեանը մէջ երկու հանըմներուն փախուստէն առաջ փախուստի միջոց մը փնտռել:

Մտքին մէջ յամառութեամբ գաղափար մը կը ծնէր, թէ չուանը պատուհանին վանդակորմին կապէ, ծովը նետուի եւ լողալով մօտակայ ափը անցնի:

Նախ այդ ձեռնարկին վտանգաւորութենէն սարսռաց, քանզի խորհեցաւ թէ կրնար ծովափը եղած միջոցին ձերբակալուիլ: Երկար ժամանակ այդ գաղափարով տանջուեցաւ, սակայն ոչ մէկ միջոց բաւական չեղաւ իրեն աւելի շահաբեր եւ փրկութեանը համար նուազ վտանգաւոր ճամբայ մը ցոյց տալու:

Վերջապէս որոշեց խորհածը իրականացնել:

Առաւօտէն ի վեր նշմարած էր թէ Վոսփորի մէկ ծովափը, Պոլսոյ կողմը պզտիկ դարձուածք մը կ'ընէր որ կրնար իրեն փախուստի ապաւէն մը հայթայթել եւ մինչեւ առաւօտ մօտակայ պուրակին մէջ զինքը պատսպարել:

Որոշեց վերջին անգամ ըլլալով փախուստի փորձ մը ընել: Արդէն անգամ մը Պոլիս անցնելէ յետոյ մնացեալը այլեւս իրեն դժուար չէր երեւար, քանի ծոցին մէջ տարաբախտ Հայրիկէի դրամատոմսերը կը դպար:

Այսպէս պահ մը ականջ դնելէ եւ վստահ ըլլալէ յետոյ թէ նախկին ապարանքին մէջ կենդանութեան որեւէ հետք չէր լսուեր, չուանը ձեռքը առաւ եւ թաքստոցէն դուրս ելաւ: Պահ մը դարձեալ ականջ դրաւ ապա Վոսփորի գոլաշունչ կենսատու զեփիւռը անյագաբար շնչեց եւ պատուհանին մօտեցաւ: Չուանին մէկ ծայրը անոր վանդակորմին կապեց իսկ միւս ծայրը թողուց որ ծովն ի վար կախուի:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք 10 ֆր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

13 Փետրուար Կիրակի օրը Շավիլի Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ տը Ստալինկրատ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մանուկներու յարմար չարժանկար կը մասնակցի Նայիրի պարախումբը տողանցք Բարեկենդանի տարազներով, զիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ

ՊՈՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կը խնդրուի Շավիլի ծնողքներէ գալ իրենց երախաներով, Բարեկենդանի յարմար դիմակաւորուած։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու- թեամբ ստացած է.—

Շուշան Տէր-Վարդանեանի *հոգեհան- գըստեան առթիւ.— Վ. Տէր-Վարդանեան 70, Տիկին Ե. Տէր-Վարդանեան, Տիկին Վ. Դարբինեան, Տիկին Շալճեան եւ զաւակները 20ական, Պ. Գ. Պէչլեան եւ զաւակները 25, Տէր եւ Տիկին Վ. Գրիգորեան 10, Պ. Յ. Օհանեան 20, Ն. Հայրապետեան 20 Ֆր.։*

Տիկին Միրաքեանի *հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գ. Փանոսեան 30, Փանոսեան (Կառտան) 20։*

Տիկին Տիգրանուհի Մերկէրեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան 50, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Արզումանեան 30, Տիկին Հայրամեան, Տէր եւ Տիկին Մինասեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Զի- նարեան 10։*

Շալեեան – Պէզազեան *հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պէզազ- եան 100 Ֆր.։*

×

Վալանսի Հայ Առաքելական Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւ- նը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցի ֆոնտին հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Ողբացեալ Տիկին Նանօ Գարոեանի մահուան տխուր առիթով (18 Յունուար) Տիկին Ալթուն Վարդանեան 30 Ֆր., Պ. Պ. Մանուկ եւ Ստեփան Ստեփանեան 50, Շամախեան եւ Ստեփանեան ընկերութիւն 110 ֆրանք։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը տեղեկացնէ Փարիզի եւ արուարձաններու ծնողքներուն թէ օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները պիտի կատարուին միայն ու միայն Կապ. Խաչի կեդրոնատեղին 17 Ռիւ Պլէօ, ուր ծնողքները պարտին դիմել անձամբ, երբ արձանագրութեան թուականները յայտարարուին մամուլով։

Շրջ. վարչութիւնը կը խնդրէ ծնողքներէն որ այժմէն ոչ մէկ դիմում կատարեն հեռաձայնով կամ այլ ձեւով։

Արձանագրութիւններու թուականը կը ճշդուի յետագային։

ԿՈՎԿՍԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

10էն 14 *տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ)։*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը կը յատկացուի
ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ՚ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին

Օթէլ Մոտերն
Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Գլխաւոր բանախօս.— ԳՐ. ՊԸԼԸՏԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փետրուար 13ի Կիրակին կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց տօնը։ *Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ կը քարոզէ օրուան տօնին խորհուրդը բացատրելով ներկաներուն։*

Քարոզէն ետք կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով, *իսկ յետ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ վասն հօմօրէն ննջեցելոցն եւ նահատակացն մերոց։*

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ 11, հայրապետական մաղթանք 11,20, հոգեհանգիստ 11,45։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Հանգուցեալ Տիկին Դաւիթեանի մահուան առթիւ փ. ծ.ի Պր. Մ. Մանիկեան 50 Ազգ.ին եւ 50 դպրոցին, Պ. Խաչատուրեան 10։ Պր. Մ. Պալիօզեան փ. ծ.ի Պ. Պէնէկեանի մահուան առթիւ 20 Ֆր.։ Պ. Ա. Գալուստեան, Սեմա Քօչքօչեանի մկրտութեան առթիւ 100 Ֆր.։

Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ, Լա Սիոթայէն այրի Տիկին Թ. Տէմիրճեան 200, այրի Տիկին Եաղուպեան 100, Պ. Յակոբեան, Տիկին Պասմաճեան, Պ. Ա. Պասմաճեան 50ական, Տիկին Գույումճեան, Տիկին Տիւյմէճեան, Տիկ. Այնաւորեան 30ական, Պ. Մնայեան, Տիկին Նիկողոսեան, Պ. Թուֆայեան եւ Ոմն 20ական, Տիկին Գալայճեան, Տիկ. Թէրզեան, Տիկին Մահտէսեան 15ական, Տիկ. Զպլաքեան, Տիկ. Գասպարեան, Տիկ. Պզտիկեան, Տիկ. Գազազեան, Տիկ. Դերձակեան, Տիկ. Տէտէեան, Տիկ. Զալըզեան, Տիկ. Մարկոսեան, Տիկ. Բէթրազեան, Տիկ. Պարսամեան, Տիկ. Ինէքճեան, Պր. Գասպարեան եւ Ոմն 10ական, Տիկ. Տօնիկեանի մահուան առթիւ փ. ծ.ի Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը 100 դպրոցին։ Մարսէյլէն Պր. Պ. Աղամեան, իր մօր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 100, Տիկ. Մ. Տէտէեան 100 դպրոցին, Պր. Խ. Ճէլօյեան, Տիկ. Նահապետեան եւ Ոմն 20ական։

LA SECTION CULTURELLE DU
CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

Vous prie d'assister à la conférence de Monsieur Edouard UTUDJIAN
« IL Y A UN AN DEJA, L'EXPOSITION ARMENIENNE... »

Cette exposition sera évoquée à l'aide de diapositives et Mr. UTUDJIAN qui fût commissaire général adjoint, après avoir fait la genèse de cette manifestation exceptionnelle présentera des diapositives et développera sur le thème
« LA CIVILISATION DE L'OURARTOU ET SON ARCHITECTURE »

Vendredi 18 Février 1972 à 20 h. 45
Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
ENTREE GRATUITE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 13) առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրան – Էնթէռէն, «Վերադարձ Հայաստանէն», հայր Տալմէի կողմէ։

ՊԻՆՉԻ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ
ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՏՕՆԸ

Կիրակի Փետր. 13

Ժամադրավայր՝ 7,30ին Շաթօ տը Վէնսէնի մեթրօն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7,45ին Կառ տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ։ Ճամբորդութիւնը օթոքառով։ Մեկնում 8ին դէպի Պինչ, Մօ, Վիլէ-Քոթըրէ, Սուասոն, Լան, Ավէն, Մօպէօժ ճամբով, ճաշը ճամբու ընթացքին, ապա դէպի Պինչ։

Վիոլներու եւ մամզէլներու *տողանցք եւ զանազան զուարճալի ներկայացումներ։*

Վերադարձ ժամը 17ի առեններն եւ Փարիզ ժամանում 22,30ին։

Մասնակցութիւն 59 փր. ամէն բան մէջը
Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— *Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր* (փասփոր) *ի զօրու։*

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

10էն մինչեւ 14 Փետրուար

Հինգշաբթի, 10 Փետր., տօն է Սրբոց վարդանանց զօրավարաց

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Ժամը 11ին տեղի կ՚ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը։ Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայքի հայկ. դպրոցներու աշակերտները։

Կիրակի, 13 Փետր. բուն Բարեկենդան Սկիզբ Մեծի Պահոց

Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ՚ըլլայ եւ ժամը 10ին գոց պատարագ կը մատուցուի։ Այսօր, երեկոյեան ժամը 4,30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն։

Երկուշաբթի, 14 Փետր. Տեառնընդառաջ Տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն

Ժամը 10ին, բաց խորանով պատարագ կը մատուցուի։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ Թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, *Ա. Շիրվանզադէ*
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 12 Փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Շաբաթ, Փետրուար 19 ժամը 20ին Սեւրի Սամուէլ- Մուրատ վարժարանը, 26 Ռիւ Թրուայոն։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակներուն ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, Հինգշաբթի 10 Փետրուար։

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան արարողութիւն կը կատարուի Մարսիլիոյ մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոյ համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Տ. ԵՂԻՇԷ աւագ խաչակիր Քհնյ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, կը քարոզէ Տ. ՇԱՀԱՆ խաչակիր Քհնյ. ՏԷՏԷԵԱՆ։ Երգչախումբը կը ղեկավարէ Տ. Նշան Քհնյ. Գույումճեան։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10, քարոզ ժամը 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ եւ հաղորդուիլ Աստուածային ոգիով։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ Փետրուար 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան *մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 3ին Տիկին Գարակէօզեանի բնակարանը, 22 Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները 10 Փետր. ժամը 15ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, սովորական վայրը։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը։ Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին, փետրուար 20ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Կիրակի, 19 Մարտ 1972։

×

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին։

×

Կառտանի Հայ Խորհուրդը իր առաջին հաւաքոյթը կը կազմակերպէ Շաբաթ Փետր. 26ին։

Յետագային մանրամասնութիւններ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 10 FEVRIER 1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 125 ֆր. Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12337
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.337

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԻՆ ՄԻՇՏ ՎԱՌ ՈՒ ԿԵՆԴԱՆԻ

Աւարայրի դիւցազնամարտէն 1521 տարի վերջ տակաւին ազատատենչ Հայու – թիւնը և սփիւռս աշխարհի քաջն Վարդան Մամիկոնեանի եւ Տղմուտի ափերուն վըրայ հերոսաբար ինկած 1036 անձնազոհ նահատակներու անմոռանալի յիշատակը կ'ոգեկոչէ սրտառուչ երկիւղածութեամբ:

Հայաստանեայց եկեղեցին սուրբերու դասը կարգած է զանոնք: Ներսէս Շնորհալի հոգեչունչ, գմայլելի շարականով մը պանծացուցած է Վարդանի յիշատակը:
«Նորահրաշ պսակաւոր եւ զօրագլուխ առաքինեաց· վառեցար զինու հոգւոյն արիաբար ընդդէմ մահու· Վարդա՛ն, քաջ նահատա՛կ, որ վանեցիր զթշնամին, վարդագոյն արեամբդ քո պսակեցեր զեկեղեցի»:

Աշխարհիկ բանաստեղծներ եւ ժողո – վրդական համեստ գրողներ բազմաթիւ ոտաբոլոր երգեր են յօրինած՝ նուիր – ուած Շաւարշանայ դաշտի քաջամարտիկ հերոսներուն՝ յաւերժացնելով անոնց անունն ու գործը:

Հայ քրիստոնեան երէկ Վարդանը, Ղեւոնդ Երէցն ու ընկերները կը պաշտէր իբրեւ պաշտպան կրօնքի ու եկեղեցւոյ:

Այսօր անոնք համայն Հայութեան պաշտամունքին առարկան են՝ իբրեւ փրկիչ հայրենիքի ու ազգութեան:
Իմ հայրենեաց հոգի Վարդա՛ն,
Հոգիս հոգւոյդ եղնի դուրպան,
կ'ըսէ ծանօթ երգը, ոգեկոչելով Տղմուտի ափերը, ուր Վարդան վաթսուն հազար կտրիճներով զարկաւ, զարկուաւ, ինկաւ քաջ քաջ, Պարսիկները ցրուելով ձախ ու աջ:

Հայրենիքէն հեռու, իրենց աչքերը օտար աստղերու տակ կեանքին բացած Հայու զաւակներուն համար ներշնչումի ի՞նչ աւելի քաղցր, հրապուրիչ ու հպարտացուցիչ աղբիւր՝ քան տասնեւհինգ դար առաջ Հայաստանի անշուք մէկ անկիւնը Պարսից հսկայ բանակին դէմ մղուած պատմական ճակատամարտը:

Հինգերորդ դարուն, մինչ աշխարհի մեծագոյն մասը տգիտութեան մէջ կը խարխափէր, հայ ժողովուրդը իր անառիկ, լերկ լեռներուն ու խոր ձորերուն մէջ ծուարած՝ մշակոյթ կը ստեղծէր, Ոսկեդար կը կերտէր:

Մեսրոպ Մաշտոց, Սահակ Պարթեւ եւ երէց ու կրտսեր Թարգմանիչներու փաղանգը գիտութեան ու քաղաքակրթու – թեան լոյսով կ'ողողէին Հայաստան աշխարհը: Հայրենասիրութեան ոգին, ազատութեան գաղափարը կ'արծարծէին: Մշակութային անկախութիւն կը պարգեւէին հայ ազգին, թօթափելով յունական ու ասորական տառերն ու լեզուները, որոնք կը տիրապետէին մեր եկեղեցիներուն մէջ եւ ամէն տեղ:

Մեծասքանչը կը փայլեցնէին իր բովանդակ գեղեցկութեամբ:

Աքցանի մէջ առնուած զոյգ աշխարհակալութեանց՝ Բիւզանդիոնի եւ Սասան – եան Պարսկաստանի միջեւ՝ Ոսկեդարու ազատական գաղափարներով տոգորուած Հայութիւնը իր պատմութեան ամէնէն ճակատագրական մէկ վայրկեանին՝ յամի Տեառն 451՝ ոտքի կանգնեցաւ Սահակ Պարթեւ հայրապետի թոռ սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի հրամանատարու – թեան տակ ու քաջաբար ճակատեցաւ Յազկերտ Բ.ի փիղերով պաշտպանուած դիւրակիր բանակներուն դէմ:

Բիրտ ուժն ու համրանքը յաղթեցին, սակայն կենդանի ու կենսունակ մնացին գաղափարն ու ոգին:

Վարդանանց բաղուկը զինող գաղափարն ու զանոնք խանդավառող ոգին է, որ մնացին անշէջ դարերով եւ Հայուն քայլերը առաջնորդեցին մինչեւ Սարդարա – պատ:

Վարդանանց ոգին միշտ վառ ու կեն – դանի է — ու պիտի մնայ — հայրենապաշտ ու ազատատենչ Հայութեան սրտին խորը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԱԿԻՆ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Թուրք կուսակցութիւններու պարագլուխներ կը պահանջեն բանակէն, որ քաշուի հրապարակէն եւ երկրին մէջ վերահաստատուի քաղաքական բնականոն կեանքը:

Իսմէթ Ինէօնիւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սիւլէյման Տէմիրէլի հետ: Այս առթիւ Հալքի պարագլուխը յայտարարեց, թէ ինք ու իր խօսակիցը «կը փափաքին» այսուհետեւ վերահաստատուած տեսնել քաղաքական կեանքը՝ զինուորականներու վերադարձով դէպի իրենց զօրանոցները: Ինէօնիւի համար բանակը պէտք է «միջամտէր», քանի որ այդ միջամտութիւնը «անհրաժեշտ» դարձած էր: Բանակը, համաձայն Թուրք առաջնոր – դին, «յաջողութեամբ կատարած է իր պարտականութիւնը», բայց այլեւս վերջ գտած է անոր առաքելութիւնը: Ինէօնիւ եւ Տէմիրէլ կողմնակից են «բարենորո – գումներուն»:

Դիտերը հարց կուտան, թէ ի՞նչ նպատակով Հալքի առաջնորդը դիրքափոխում կատարած է, քանի որ այս վերջինը կարճ ատամասմէ եաք զօրավիգ կեցած էր էրիմի կառավարութեան անցեալ Մար – տին: Միւս կողմէ, սակայն, Հալքի ընդհանուր քարտուղարը՝ Պ. Էճէվիտ այդ օրերուն կը ներկայացնէր իր հրաժարականը համաձայն չըլլալով Ինէօնիւի որդեգրած քաղաքականութեան:

Այս վերջինին խմբակցութիւնը, որ կուսակցութեան ձախ թեւը կը ներկայացնէ, դիրական դիրք գրաւած է կուսակցու – թեան մէջ թէեւ Ինէօնիւի կողմնակիցները մեծամասնութիւն կը կազմեն խորհրդարանական խմբակցութեան մէջ: Վերջին շրջանին Էճէվիտի մարդիկը միշտ կարեւոր դիրք գրաւեցին կուսակցական եւ նահանգային համագումարներուն մէջ, մեծաւ մասամբ:

Կը թուի, թէ Ինէօնիւ մտահոգուած ըլլալով, որ կուսակցութեան ղեկը իր ձեռքէն կ'ելլէ, այժմ կը փորձէ ցոյց տալ, թէ ինք քաջութիւնն ունի հրապարակաւ պահանջելու, որ վերջ գտնէ պաշարման վիճակը: Այս ձեւով Տէմիրէլի ձեռքէն կ'առնէ նաեւ նման պահանջի մը մենաշնորհը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ եւ Մ. Նահանգները համաձայնագիր մը ստորագրեցին, ըստ որուն Փիրէա իբրեւ նաւահանգիստ կրնայ գործածուիլ ամերիկեան Զրդ նաւատոր – մին կողմէ:

ՄԱԼԹԱՅԻ բանակցութիւնները խզուեցան, երբ Անգլիոյ եւ Ատլանտեան Ուխտի ներկայացուցիչները յայտարարեցին, թէ իրենց առաջարկները վերջնական էն եւ այլեւս ոչ մէկ նոր փէնի կրնան ա – ւելցնել ներկայացուած գումարին վրայ, որ 14 միլիոն սթերլին է ու 7,5 միլիոնի ալ վարկ մը առանց տոկոսի: Մինթոֆ, իր կարգին, յայտարարեց, թէ կը մերժէ բանակցիլ վերջնագրի ձեւին տակ: «Մալթա գաղթավայր մը չէ»:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ամբողջ աշխարհէն կտրուած էր առջի օր, ձիւնին հետեւանքով: 1948էն ի վեր երբեք նման բան չէր պատահած: Ժամը 2էն ամէն երթեւեկ դադրած էր քաղաքին մէջ եւ 3էն՝ բոլոր հաղորդակցութիւնները երկրին մնացեալ մասին հետ խզուած էին եւ կատարեալ քաոս ստեղծուած էր:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ համաձայնեցաւ իր բանակը հեռացնել Պանկլա Տէշէն, մինչեւ Մարտի վերջ: Այս համաձայնութիւնը գոյացաւ Տիկին Ինտիրա Կանտիի եւ Շէյխ Մուժիպուր Ռահմանի միջեւ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչապետը հրաւիրուեցաւ այցելել Իսրայէլ: Պոնի շրջանակները զարմանք յայտնեցին այս հրաւէրին կապակցութեամբ նկատի առնելով, որ Իսրայէլի մէջ դեռ զօրաւոր է հակագերման տրամադրութիւնը: Պոնի կարծիքով դեռ ժամանակը չէ եկած Պըրանտի Իսրայէլ այցելութեան:

ԱՆԳԼԻԱ մեթրի դրութեան պիտի հետեւի 1975էն: Անցեալ տարի որդեգրած էր տասնորդական դրամի ձեւը՝ ձեռք քաշելով շիլինի եւ փենսի դրութենէն:

«ՔԱՆԱՐ ԱՆՇԷՆԷ» եւ «Մինիւթ» նոր յայտնութիւններ կ'ընեն այս շաբթու, միշտ Շապան-Տելմասի կապակցութեամբ եւ տուրքերու հարցերու շուրջ: Հրատարակուած նամակէ մը կը պարզուի որ 1961ին (այն ատեն Ազգ. Ժողովի Նախագահ) Շապան միջամտած է ժիսքար տ'Էսթէնի մօտ որպէսզի «անուշի կապէ» 400 միլիոնի տուգանք մը որու ենթակայ էր մեծ հաստատութիւն մը վեղծումի համար: Ելմտական նախարարն ալ սիրալիր պատասխանով մը կը յայտնէ որ հարկ եղած կարգադրութիւնը ըրած է:

ՎԱՐԴԱՆԻ ՃԱՌԸ

Զինուորնե՛ր, ձեզմէ շատեր արդէն կռուի մտած են զօրավարներուն եւ սպարապետին հետ: Աստուած աւելի շատ յաղթանակ շնորհած է մեզի, որոնցմէ պիտի չխօսիմ հիմա, թէեւ տակաւ անհրաժեշտ ալ է աս բոպէին: Դուք բոլորդ, մեծ ճակատամարտներուն մէջ ապացուցէք տուիք ձեր քաջութեան, հաւատարմութեան, մահուան հանդէպ արհամարհանքին: Ձեզմէ ո՛չ ոք մերժեց իր արիւնը, երբ ուզուեցաւ տակաւ իրմէ:

Այսօր պիտի չմեռնինք, սակայն, Հայոց Սպարապետին համար: Շատ աւելի մեծ մէկն է, որ ձեր արիւնը կ'ուզէ: Ու այդ աւելի մե՛ծը Հայոց Հայրենիքն է, աս աքանչելի երկիրը, ո՛վ իմ ազնուական զինուորներս: Այդ աւելի մեծը՝ Հայաստանեայց Եկեղեցին է, Հաւա՛տքն է ձեր ու ձեր պապերուն: Խղճմտանքն է, պատիւն է մեր ժողովուրդին, որ աս տագնապի գիշերին կոչ կ'ընէ ձեր ամէնուն առնութեան ու արիւնին:

Նախ՝ իմ անսահման ուրախութիւնը՝ գոհողութեան, քաջութեան, մահուան յօժար ընդառաջացող աս տեսարանին առջեւ, որ մեր բանակն է աս պահուն, բալէ առ բալէ գրոհի նշանին սպասող: Յետոյ, անոր միահամուռ գիտակցութիւնը՝ թէ չէ եկած այս կամ այն նախարարին փառքին, այլ Հայոց Հայրենիքին համար, որուն մկրտութիւնը աս դաշտէն է, որ սկիզբ կ'առնէ գալիք դարերուն վրայ:

Հայ Հայրենիքին անդրանիկ բանակն է տակաւ: Մեզք որ այս հսկայ խանդին խառնուած ըլլայ նաեւ տրտմութեան ըղձացում մը: Կը խորհիմ, թէ ի՛նչ անդիմադրելի խոյանքով, մէկ կտոր մենք պիտի անցնէինք գետը, եթէ երբեք մեր դիմաց ունենայինք միայն ու միայն մեր ժառանգական թշնամին:

Բայց բախտը կ'ուզէ ուրիշ կերպ: Մեզի դէմ սուր պիտի շարժեն մեր համարիւն եղբայրները: Քանի մը շաբաթ առաջ մեր կողքին, այսօր մեր դիմացը՝ դաւելով իրենց երդումին ու հաւատքին:

Դիւրին է բոլորը, բայց դժուար սուրը եղբօր սրտին ուղղելը: Վասնզի ի՞նչ է մեղքը մեր այդ եղբայրներուն, որոնք խաբուած են քանի մը փառասէր անօրէններէ: Բայց ժամանակը անցած է ա՛լ, այդ բաներուն անդրադառնալու: Աս բոպէին, պատերազմին վախճանը կը մնայ Աստուծոյ ձեռքին մէջ: Ինչ ձեւով ալ մեր Աստուածը դայն ըլլայ տնօրինած իմ խրատս է զգոյշ ըլլալ եղբօր արիւնին առջեւ: Լուսադէմ, կը սկսի ճակատամարտը: Գիտենք, որ ուրացեալ նախարար – ները իրենց գունդերը համախմբած են մեր ձախ թեւին դէմ: Ուրեմն մեր այդ թեւը պիտի մնայ պաշտպանողականի, չանցնելով գետը որքան ատեն, որ իր զօրավարէն հրաման չունի այդ բանը ընելու:

Զինուորը իր մեծերը մտիկ ընելով է, որ լաւագոյն կը ծառայէ իր հայրենիքին: Ամէն բան չէ քաջութիւնը:

Ու գիտեմ, որ որքան դժնդակ է անգործ սպասել երբ ջուրէն անդին կ'իյնան իր եղբայրները: Բայց բանակին շահը գերադանց է, քան մեր բոլոր զգացում – ները: Խորհեցէք, թէ ձեր եռանդին անդուսպ վատնումը կրնայ վտանգել մեր դատը: Այն ատե՞ն: Մեռնի՛լ: Այս՛: Բայց յաղթելու ատեն, յաղթելու մէջ, յաղթելէ ետք: Ա՛յս է պատճառը, որ Արծրունին պիտի պահէ պահեստը:

Պիտի հետեւիք ձեր Սպարապետին, զօրավարներուն, որոնք ձեր առջեւէն պիտի անցնին ջուրը: Ահա՛ իմ սաղաւարտը: Ահա՛ անոր պլլուած ապառօշը: Դուք զիս պիտի տեսնէք ամբոխուած կէտերուն: Ու կ'ըսեմ ձեզի. երկու անգամ չի մեռնիր մարդ: Ո՛վ կը նահատակուի, արդէն արժանաւոր զաւակն է երկնքին: Ո՛վ կը մնայ ողջ, հալածելու թշնամին, դիմադրելու կրկին՝ դարձեալ կը ծառայէ հայրենիքին ու անոր Աստուծոյն: Հայոց աշխարհին արխարանց ու առխծ տղաքը՝ ձեզ ակնառոյց կը սպասեն, պսակ ի ձեռին, հոգիները մեր երջանիկ նախնիքներուն, երկինքին խորերէն: Ձեզի են սեւեռուած, աս բոպէին, հարիւր հազարաւոր սրտերը ձեր մայրերուն, հայրերուն, քոյրերուն, կիներուն, մանուկներուն: Ի՜նչ թանկագին, աստուածայի՜ն, զարհուրելի՛ բախտ է յանձնուած ձեր բազուկներուն: Ամէն իջնող զանակ՝ փրկուած աղջիկ մըն է անօրէնին ճիրաններէն: Ամէն նիզակ՝ մանուկ մը կ'ազատէ ձիուն սմբակներէն: Ձեր բազուկն է, որ պիտի պաշտպանէ մեծ պատիւը համայն Հայաստան աշխարհին: Պիտի արգիլէ կոտորածը գերեվաճառ անարգութիւը մեր հարսներուն ու պար – մաններուն: Ձեր զաւակները կախուած են ձեր սուրերուն երախէն: Զինուորնե՛ր, ձեր մարմինները կենդանի բերդեր են ձեր քաղաքները, ամրոցները, սրբարանները պաշտպանող: Ու կը հարցնեմ.— ի՞նչ է աւելի վսեմ ու գեղեցիկ, քան ամէնուն համար պատերազմը, դարձեա՛լ պատերազմը, մի՛շտ պատերազմը: Կա՞յ աւելի թանկ զոհաբերում, քան ինչ որ հայրենեաց Աստուածը աս բոպէին կ'ուզէ իմ բերանով ձեր բոլորէն: Յաղթել ու մեռնիլ, եթէ այդ է կամքը երկրի ու երկնի Արարչին: Ահա՛ իմ վերջին խօսքը:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԳՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Ա.

ԽՄԲ.— Մշակութային եւ գրական հարստութեանց անսպառ աղբիւրներ են Թէոդիկի տարեցոյցները: Արդարեւ, ինչպէս դեռ վերջերս կը գրէր Ե. Սիմքէշեան *«ամէնէն թարմ աշխատանքն է զոր կը թողու Թէոդիկ, պատմութենէն աւելի բան մը, մեր ժողովուրդին հոգեկան եւ ստեղծագործական աւանդարանը, որ ժամանակին հետ աւելի կը նորոգուի եւ աւելի կը գեղեցկանայ»*:

Այդ անսպառ ակէն է կրկին, որ կը քաղենք հետեւեալ ուսումնասիրութիւնը, որու հեղինակն է Դանիէլ Վարուժան: Նահատակ բանաստեղծը այս նիւթը առած է իբրեւ դասախօսութիւն, 1912ի ամրան, Պոլսոյ Էսաեան վարժարանին մէջ.—

Ամենամեծ բաժանումը՝ գիտական գրական, գեղարուեստ. ճիւղերն են: Գիտութիւնը կը ձգտի օգտակար, շահու, կեանքը կամ որեւէ բան օգտագործելու: Գրականութիւն ու Գեղարուեստ օրէնք չեն առներ, ոչ ալ կը պատճառաբանեն: Գեղեցկութիւններն արտայայտելու զանազան ուղղութիւններ երեւան կուգան, մէն ուղղութեան մը կը հետեւի, ուրիշ մը՝ տարբեր ուղղութեան. այսպէս կը կազմուին դպրոցներ:

Գրական դպրոցներուն՝ սորվելու չեն դար, այլ ստեղծելու կուգան: Դպրոցներ կան Դասական, Իրապաշտ, Բնապաշտ, Պառնասեան, Խորհրդապաշտ եւ կազմուելու վրայ՝ Ապագայապաշտ: Սակայն անոնք կարելի է ամփոփելով չորս գլխաւոր դպրոցներու վերածել.— ա) Դասական, *որուն հետ առնչութիւն ունի Պառնասեանը*, բ) Վիպական, գ) Իրապաշտ՝ *որուն կարելի է կցել Բնապաշտը*, դ) Խորհրդապաշտ՝ *որուն կարելի է կցել Ապագայապաշտը:*

Դասականը՝ հինցած, ծթռած, տափակցած տպաւորութիւն ըրած է, մինչդեռ այնպէս չէ: Հին ատենները Դասական կը կոչուէին անոնք, որ առաջին կարգին կը պատկանին: Դասականը շատ առաւելութիւններ ունի, նախ իրմէ կը պահանջուի որ լեզուական գերագոյն կատարելութեան հասնի, այնպէս եղած են հին լատիներէնը, յունարէնն ու մեր գրաբարը՝ որ Բագրատունիի գրչին տակ ոչ թէ ոսկեդար այլ ադամանդեայ դար մը բոլորեց: Յետոյ ժողովուրդին զարգացումը կայ, վերջը ձեւ, խորք, համաչափ իրար լրացնելու են. չէ թէ մին միւսին տիրապետող ըլլալով: Պէտք է նաեւ որ դասականի մը մէջ զարգացած ըլլան զգայականութիւնն ու տրամախոհութիւնը, ցոլայ պայծառութիւնը, ան բովանդակէ խոր, անըմբռնելի մտածումներ եւ ձեւի տեսակէտով որոշ օրէնքներ, Հռոմէական Որատիոսը՝ Ֆրանսացիներու Պուալոյին դասական «Քերթողական արուեստ»էն շատ զանազանութիւններ ունի, հետեւաբար դասականութիւնը միջավայրէ միջավայր կը փոխուի ինչ ինչ կէտերով:

Դասականէն կը փնտռուի ճշմարտին սէրը, լեզուին մաքրութիւնը: Դասական քերթուածներն իրենց յատուկ բառերը, ոճերն ունին, պէտք չէ բնաւ հասարակ, գռեհիկ բառեր ու ոճեր գործածել: Ֆրանսական դասականութեան մէջ «շուն» բառը գործածել՝ քրէական յանցանք էր: Դասականութեան համար ժամանակն ու միջավայրն ալ նկատի առնել կարեւոր է, վասնզի ամէն տեղ ու ամէն դար դասական գրականութիւն մը չարտադրեր. օրինակի համար, Հնդկաստանը դասական ուղղութեամբ երկեր չէր կրնար տալ, երբ ակնարկ մը սեւեռենք անոր հոծ ու մթին անտառներուն, խորտուբորտ լեռներուն եւ ձորերուն որոնց մէջ բնակող մարդկութիւնը՝ բնութեան ուժերու սարսափին ենթարկուած՝ չէր կարող հոգեկան խորհրդաւոր վիճակով մը դասականութիւն ունենալ: Իր «Մահապարադա»ն ու «Ռամայանա»ն միայն հաւասար կը նկատուին Աստուածաշունչին ու Հոմերոսին: Նոյնպէս Եգիպտոսը, տափարակ ու ջերմ կլիմայով, ուր ամէն դիւրութիւններ կը գտնէր ապրուստի հոգն ունեցող մարդը, չէր կրնար դասական գործ մը արտադրել, ամէն ինչ իրապաշտ էր հոն, ինչպէս Ռամզէսներու արձանները, կոթողները, որոնք նիւթականութեան դրոշմը կը կրեն:

Արդ, ո՞ր երկիրը պիտի ըլլար այն որ հայրենիքը հանդիսանար դասականութեան. — Յունաստա՛նն է այդ, որ կոյսը, կինը, չքնաղ Աստղիկը փառաբանեց վեհօրէն: Յունարէն լեզուն վճիտ, հնչականութիւնը պարզ, երգուեցաւ Հոմերոսէն: Յունական հեղինակութեան մէջ ենթակայականը (սիւպժէքթիֆ) *չէ, այլ առարկայակա՛նն է* (օպժէքթիֆ) *հզօր. Յոյներուն եսը չէ, այլ ընդհանուր ճշմարտութիւնն է որ կը ցոլայ: Արդ, այդպիսի գրականութեան մը մէջ ո՞ր սեռը պիտի մշակուէր առաւելապէս. ի հարկէ քնարերգութիւնը չէր զարգանար, այլ թատերականը որ առարկայական սեռ մըն է. այսպէս եւ առարկայական ազդեցութիւնը կը տեսնուի իր հոյակապ քանդակներուն, շնորհազեղ արձաններուն վրայ:*

Դասականութիւնը հոն երկար ատեն իշխելէ վերջ, յունական միտքն ու ուղեղը՝ ստեղծագործելէ այլեւս յոգնած՝ կը փոխադրուի Հռոմէական կայսրութեան մէջ: Հռոմայեցւոց մօտ ամէն բան գրական կը տեսնուի, հարիւրաւոր ազգեցութեանց անսահման երկիրներուն տիրելով՝ անոնց կառավարութեանը մէջ յաջողիլ կարենալը գործնական ըրած էր զիրենք նոյնիսկ աստուածներու մասին, քանզի անոնց Արամազդը չունէր յունական Աստղիկին գեղն ու շնորհը, եւ կը նմանի հռոմէական լեգէոնի զինուորին կեանքին: Անոնց գրականութիւնը եղաւ իրենց կենցաղին ցոլացումը: Վիրգիլիոսը բացառութիւն բռնելով, դասական արուեստը խեղդուեցաւ ժամանակի միստիկանութեան մէջ, տարածումովը քրիստոնէութեան՝ որ մեծ խորհրդաւորութիւն մը ունի:

Ամէն տեղ տիրող գաղափարներու, սկզբունքներու փիլիսոփայութիւնն է որ դպրոցներուն վրայ կը ցոլայ: Սակայն կար երկիր մը ուր դասականութիւնը կրնար յառաջ խաղալ. Գաղիան էր ան. անտառները նուազ՝ բաղդատմամբ Գերմանիոյ, կլիման հեշտ եւ ազգաբնակչութիւնը լատին խառնուածքով: Դասական արուեստը հոն արշաւեց, ապրեցաւ, Լուդովիկոս ԺԴ.ի դարուն՝ իր գագաթնակէտը հասաւ, մինչեւ որ հետզհետէ ձեւափոխուելով՝ յառաջացաւ վիպական գրականութիւնը: Տարաշխարհիկ գրականութիւն մը եղաւ այս, զոր արտադրեցին Տիկին տը Ստալ եւ ուրիշներ: Ռասին եւ Գոռնէյլ գերազանցօրէն կերտեցին թատերգութիւնը: Շաթօպրիան անդրանիկ՝ զբաղեցաւ դասական ու վիպական դպրոցներով: Հետզհետէ խմորուող նոր ուղղութեան՝ տուին «վիպական» անունը, որուն նպաստեցին Ֆրանս. Յեղափոխութեան ազդակները, Տանդոնը, Ռոպեսփիէռը, Կիյոդինը: Նափոլէոն իր կեանքի ու հմայքի գիծերով՝ եղաւ ուրիշ ազդակ մը: Վիպականին յատկանիշն է վսեմն ու անհատապաշտութեան երգը, մշակումը, անոր մէջ՝ աւելի ուշադրաւ են մանրամասնութիւնները (տէթայլ) *քան ամբողջ գրուածքը. երեւակայութիւնը գերակշիռ է միտքի տրամաբանութենէն: Արդ, գրական ո՞ր սեռը պիտի կարողանար ուռճանալ այս պայմաններուն տակ. անշուշտ քնարերգութիւնը, անոր մէջ է որ կ'ապրի Ֆրանսական եռանդը: Թատերգութեան մէջ, եւ մասնաւորելով Հիւկոյինը, ճշմարիտ տիպեր չենք կրնար գտնել ամէն տեղ. այս պատճառաւ է որ երբ վերջերը նոյն Հիւկոյին մէկ թատերգութիւնը բեմ հանուեցաւ, ժողովուրդէն սուլուեցաւ. եւ այդ օրէն ինկաւ Վիպապաշտ Դպրոցը՝ որուն յաջորդ կուգայ Իրապաշտը:*

×

Կեանքը սփինքս մըն է: Եգիպտոսի մէջ արդէն սփինքսները դրուած են կեանքի խմաստով: Անոնք կեանքն են. կը մնան անապատին ահաւոր լռութեան մէջ. պէտք է խօսեցնել այդ սփինքսները: Իմաստասիրութիւնն աշխատած է պարզելու կեանքը, իսկ կրօնքը, մասնաւորապէս քրիստոնէականը, շատ անգամ նոյնիսկ արհամարհել տուած է զայն: Դասական դպրոցը եկաւ կեանքի անունով ու կեանքին նայեցաւ լաւատես աչքով: Վիպական դպրոցը՝ դարձեալ կեանքի անունով՝ եկաւ ըսաւ թէ դասական դպրոցը թոյլ է. ծանր է, ու կեանքի մէջ դրաւ աշխուժութիւն եւ ուզեց վարել երեւակայութեամբ, որ սխալ էր հիմնովին, սակայն խոստովանիլ պէտք է որ կենդանացուց քնարերգութիւնը՝ զոր ուղղակի կը պարտինք վիպական դպրոցին: Դասական թէ վիպական դպրոցներ եկան, ապրեցան, գործեցին, բայց դեռ սփինքսը խօսած չէր:

Այնուհետեւ եկան Իրապաշտ ու Բնապաշտ դպրոցները, զորս առանց իրարմէ բաժնելու՝ կրնանք մէկ դպրոց կոչել, միայն տարբերութիւնը հոն է որ Իրապաշտը կեանքը գիտէ այնպէս ինչպէս որ է, մինչդեռ բնապաշտը հիմնուած է աւելի գիտութեան վրայ: Երկուքին ալ նպատակը նոյն է, կեանքը պատկերել եղածին պէս, տգեղ կամ գէշ, լաւ կամ գեղեցիկ: Գրական սեռերու մէջ վէպն էր միայն իբր այնպիսի գործիք մը որ կարենար ի յայտ բերել կեանքի ամբողջ ձեւերը, Իրապաշտ դպրոցը մշակեց այդ սեռը: Պառնասեան դպրոցն ուզեց ուղղակի հակազդել վիպական դպրոցին ու գրեթէ վերակենդանացուց դասականը: Պառնասեանը Եւրոպականէ աւելի Արեւելքի ծնունդ, իր ամենամեծ պետով Լըգոնդ տը Լիլով պանծաց: Լիլ ուղեւորութեանն ատեն Հնդկաստանէն հետը բերաւ Իրապաշտ դպրոցին յոյզերը, խռովքները, առաւելապէս նկարագրեց կենդանիները, զբաղեցաւ անոնցմով, եւ ատով կոչուեցաւ «կենդանիներու բանաստեղծ». իր «Փիղերը» դասական գործը կը յայտնէ թէ ո՛րքան սքանչելի նկարագրող մըն է եղած անասունները: Լիլ այնպէսով է որ աշխատեցաւ վերադարձ ընել դէպի դասականը. ան աւելի նկարչական էր ու նուազ խորհրդածական:

Վիպական իրապաշտներէն անով կը տարբերին պառնասեանք, որ այս վերջինք իրերու եւ դէպքերու գեղեցիկ մասերը միայն կ'ընտրեն ու կը նկարագրեն, մինչ իրապաշտները կը նկարագրեն այնպէս ինչպէս որ անոնք են, գէշ կամ աղէկ, հզօր կամ տկար, լաւ կամ վատ: Ոմանք կը նկատեն թէ պառնասեանները պարզ լուսանկարիչներ են. սխալ է այս. լուսանկարն իր կ'առնէ եղածին պէս. լուսանկարչութեան մէջ զանազանութիւն չկայ, մինչդեռ, ըսինք, պառնասեանները կ'առնեն այն մասը որ հրապուրիչ է, որ կրնայ յուզել:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, *հրատարակուած գրական խմբակին կողմէ եւ նուիրուած* 1920*էն ետք ծնած սփիւռքի հայ գրողներուն: Համազգային, Պէյրութ*, 1971:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Երբ ամէն ինչ լրացաւ եւ ժողովականները մեկնեցան նորընտիր դահատէր իշխանը անմիջապէս գործի անցաւ ներկայանալով իրեն արժանի բանակին գլուխը, որ կազմուած էր վաթսուն հազար ընտրելագոյն զինուորներէ, իրենց հետ ունենալով երեք հարիւր ահարկու ռազմավարժ փիղեր, բոլորն ալ բեռնաւորուած մարտապատշաճ սարքաւորումներով, նոյնքան ալ ռազմասայլեր ամրացուած հերձանող մահափիւռ գերանդիներով:

Այսպէս զրահաւորուած կազմ ու պատրաստ՝ այս յարձակողական բանակը անակնկալօրէն ամենակարճ ատենին նուաճելով ընդարձակ տարածութիւնը Բաբելոնէն մեկնելով հասաւ Մելիտինէ (*) *եւ ճակատ յարդարեց, ինքնավստահ յախորտանքով:*

Տիգրան անմիջապէս տեղեկացաւ անոնց ժամանումը իր սահմանապահներու լրատուութեամբ:

Այս ինքնակալը յենելով նախկին խաղաղութեան դաշնագրին կ'ապրէր հանգիստ եւ անխռով. իր երկրին բարօրութեամբ զբաղած, բնաւ չէր սպասեր Փերսերու թշնամանքին:

Աւելի նուազ կը կասկածէր անկեղծօրէն, որ իր երիտասարդութեան շրջանին գործած եւ զղջացած սխալի մը համար ըլլար թշնամիին խոստմնադրուժ այս արարքը, վրէժխնդրութեան քինախնդրութենէ մղուած: Բայց կը սխալէր, յայտնի էր որքան աններող ըլլալը իր հակառակորդին, որ ներկայիս իշխանութեան տիրանալով վճռած էր բացայայտօրէն զինքը փլուզումի ենթարկել:

Այս ցաւալի նկատառութենէն յետոյ միտքը կեդրոնացուց իր դրութեան վրայ. արդարեւ անդրադարձաւ որ շատ թոյլ էր իր շրջապատը եւ թերեւս նշաւակ ըլլար թշնամիին: Եւ ինք սրտանց խնամատար հայր իր ժողովուրդին, սարսուռ զգաց թշնամիին սպառնանքին հաւանական ցաւալի հետեւանքէն, որովհետեւ իր ամբողջական ուժի կեդրոնացումով իսկ պիտի չկարողանար նախճիրէն զերծ մնալ: Անծանօթ չէր թշնամիին վաղուց ի վեր, եւ յայս չունէր ուրիշներու օգնութեան...:

Ասով հանդերձ փութաց պատրաստուիլ. աւելի զգոյշ քան համարձակ ջանալով գոնէ նուազագոյն չափով վնասուելով ազատել իր սիրելի ժողովուրդը: Խղճի ձայնը կը թելադրէր իրեն ամէն բանէ առաջ իր ժողովուրդին շահը նկատի առնել, եւ իր թագին պահպանումը որ կը ծառայէր նոյն նպատակին: Հարկ էր բոլոր կարելի միջոցները փորձել Հայաստանի խաղաղութեան եւ հանգստութեան համար:

— Երկրիս ապահովութեան ես պատասխանատու եմ, Աստուծոյ առջեւ, կաթիլ մը արեան իսկ, եւ ներելի չէ թափանալ այլ որեւէ միջոցով հարկ է ապահով Հայաստանի Ազատութիւնը:

Իսկ եթէ բռնադատուիմ սուր վերցնելու, այն ատեն վճռապէս պիտի մարտընչիմ պատուաւոր կերպով թագաւորութեանս ի հարկին աւերակներու վերջին պատառին վրայ իսկ:

Այս մռայլ մտածումներէն յետոյ կը կանչէ իր երկու զաւակները եւ կ'ըսէ.

Գեղանի Ազատիս եւ մանաւանդ դո՛ւն, քաջակորովդ Արտէ՛ն, ջանացէք դաս առնել օրինակէս, կը զգաք թէ որքա՛ն պիտի տանջուի մեր ժողովուրդը իր գահակալին մէկ թերութեան համար: Ի՛նչ կ'ըսեմ, ափսոս մահը կը թեւածէ ձեր եւ իմ գլխուս վրայ, դուք իմացաք մանրամասնութիւնը, թէ ինչպէս անարգ թշնամին երդում ըրած է ոտնակոխել ամէն սրբութիւն իր կիրքը յագեցնելու համար անխնաբար:

Արդ, ժամանակն է խորհելու թէ՝ ի՞նչ միջոցներով կրնանք խուսափիլ Փարսերու մեղի պատճառելիք աղէտէն:

Նախ փորձենք հալածել փոթորիկը որ կ'որոտայ մեր գլխուն: Գնա՛ զաւակս, հոգեհատորս Արտէն, Կամպիւսի բանակին ընդառաջ, անոր որդւոյն մօտ խաղաղութեան խօսքերով, եւ ըսէ իրեն թող չփորձէ պաշարել Մելիտինէն, եւ թող խնայէ աղէտալի հետեւանքներէ եւ ես կը հնազա...

— Ի՞նչպէս... Թագաւոր մը հնազանդիլ անկարելի է, միջամտեց անդուսպ եւ զատածին Արտէն, միթէ հայրս կարո՞ղ է այդքան ամօթալից գործ մը կատարել:

— Դադրէ՛ զաւակս, այո՛ նախընտրելի է բանակցիլ, այո՛, թագաւոր մը պարտաւոր է եւ կարող է զիջիլ երբեմն, առանց նուաստանալու: Աւելի նախընտրելի է զոհաբերել մտացածին պատուախնդրութիւն մը երբ այդ կը պահանջէ Երկրին շահը:

Խ. Վ.

(3 – Շար.)

———

ԾԱՆՕԹ.— Հեղինակը գրած է *Միթիլէն* որ *վաղուց* մեր գիտցած Միտիլին է Եգէականի վրայ. կ'ենթադրեմ թէ պէտք է ըլլայ *Մէլիլին* = Մալաթիա որ մայրաքաղաք եղած է Երուանդեան Տիգրանի, թերեւս *Մէթիա*, բայց բնաւ *Միթիլէն*. նաեւ բոլոր միջանկեալ ծանօթութիւնները իմ կողմէս են:

ԱՆՀԱՍԿՆԱԼԻ ՈՃԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մանուկեաններու եղբակցութիւնը այն եղաւ, որ Փէյթէլ կը ստէր, այսինքն՝ ինք էր ոճրագործը, բայց ասիկա չէր նշանակեր, որ դատարանը անոնց հաստատումները պիտի ընդունէր իբրեւ Աւետարանի խօսք: Փէյթէլ վստահ էր, որ լաւ փաստաբան մը կը բաւէր իր անմեղութիւնը վեր հանելու եւ առանց վախի կը սպասէր դատավարութեան օրուան:

Սակայն, զարմանալին հոն է, որ այդ փայլուն փաստաբանին, որ եկած էր Լիոնէն, Փէյթէլ չէր յայտներ պէտք եղածը: Օրինակի համար, շատ դիւրին էր դրամական յանցանքը վրայէն նետել, ցոյց տալով իրենց ամուսնութեան պայմանագիրը, ուր իւրաքանչիւր անհատ կը պահէր իր ինչքերուն սեփականութիւնը եւ մահուան պարագային ամուսինը բան մը չէր ժառանգեր: Նոյնպէս մերժեց փաստաբանին միջոցաւ դատարան յանձնել կնոջ ձեռքով գրուած երկու նամակները, ուր այս վերջինը զղջում կը յայտնէր իր յանցանքներուն համար... Ի՞նչ էին այդ յանցանքները...

Բայց Փէյթէլ մերժելով մերժեց հրապարակել այդ նամակներուն պարունակութիւնը, չաղարտելու համար կնոջ յիշատակը:

Դատը սկսաւ Պուրկի ոճրադատ ատեանին առջեւ, 1839 Օգոստոս 25ին: Ամբողջ դատական կազմը հակառակ դիրք կը բռնէր ամբաստանեալին հանդէպ, որովհետեւ զայն կը նկատէր յանցաւոր: Իրեն նպաստաւոր եղող վկաները կը պախարակէր, իսկ կը քաջալերէր անոնք, որ իր դէմը կ'արտայայտուէին եւ անոնց ըսել կուտար իր ուզածը: Ֆելիսիթէի ազգականներն ալ գէշ վկայութիւններ ըրին Փէյթէլի մասին, առանց սակայն հիմնաւորելու իրենց ըսածները: Պաշտպան փաստաբանը համբաւաւոր մէկն էր, բայց իր յաճախորդին վերապահութիւնները կը կաշկանդէին իր թռիչքը. եւ պատահեցաւ անխուսափելին. 30 Օգոստոսի ուշ գիշերին, երդուեալները ազդուելով ընդհանուր մթնոլորտէն, յանցաւոր գտան Փէյթէլը եւ ատեանը զայն մահուան դատապարտեց:

Փէյթէլի երկու բարեկամները, վիպասան Պալզաք եւ նկարիչ Կաւառնի շտապով ժամանեցին Փարիզէն՝ իրենց բարեկամը փրկելու համար եւ դատապարտեալը տեսնելէ ետք իր բանտին մէջ, անոր ի նպաստ յօդուածներ գրեցին, պախարակելով դատական կազմը: Այս միջամտութիւնը տուաւ ճիշդ ու ճիշդ իրենց ակնկալած արդիւնքին հակառակը: Վերաքննիչ ատեանը հաստատեց Փէյթէլի պատիժը եւ Թագաւորը մերժեց անոր շնորհի խնդրանքը:

1839 Հոկտեմբեր 31ին, Պուրկի հրապարակին վրայ, Փէյթէլ բարձրացաւ կառափնարանի աստիճանները աներկիւղ եւ հպարտ:

Ֆրանսայի ամբողջ հանրային կարծիքը տակնուվրայ եղաւ, յօդուածներ լոյս տեսան իր մասին, վէպեր գրուեցան, փաստելու համար, թէ Փէյթէլ դատապարտուած էր անիրաւօրէն, թէ ան անմեղ էր: Մենք ալ նոյն մտայնութեան մէջ պիտի մնայինք, եթէ անուղղակի միջոցներով մինչեւ մեր օրերը հասած չըլլար Փէյթէլի խոստովանութիւնը, որ աշխարհի միակ մարդն էր լուսաբանելու համար հանրութիւնը:

Երբ Կաւառնի իր բարեկամին այցելեց բանտին մէջ, անոր մահուան դատապարտուելէն ետք, եւ աղաչեց, որ ան ըսէ ճշմարտութիւնը, որպէսզի գործի անցնին ու փրկեն իր կեանքը, Փէյթէլ հաւանեցաւ ճշմարտութիւնը յայտնել, պայմանով, որ Կաւառնի երդում ընէ, որ խոստովանութիւնը իրենց երկուքին մէջ պիտի մնայ միայն: Կաւառնի բանտէն դուրս ելաւ գլխահակ, նախընտրեց իր բարեկամը գլխատուած տեսնել, քան հրապարակել անոր ըրած յայտնութիւնները, որոնք կրնային անոր կեանքը փրկել:

Փէյթէլ հետեւեալը ըսած էր Կաւառնիի.

— Երբ անցանք Անտէրի կամուրջը, սպասաւորին ըսի, որ իջնէ ու քալէ: Ես ալ վար իջած էի՝ թեթեւցնելու համար ձիուն աշխատանքը: Երբ քիչ մը հեռացայ կառքէն, յանկարծ լսեցի կնոջս ձայնը, որ կ'ըսէր. «Լուի, ամուսինս ո՞ւր է»: Ձայն չտուի ու չարունակեցի հեռանալ: Գիտէի որ, ատենէ մը ի վեր կինս եւ սպասաւորս դատապարտելի յարաբերութիւններ ունէին միասին եւ միշտ կը խուսափէին իմ ներկայութենէս: Ճամբէն դուրս եկայ եւ պահուըտեցայ ծառի մը ետեւը: Երբ կառքը մօտեցաւ, տեսայ, որ Լուի բարձրացած էր հոն եւ գրկած էր կինս: Արիւնս խուժեց գանկիս մէջ: Սպասեցի, որ կառքերը անցնին: Ելայ թաքստոցէս, մօտեցայ ետեւի սայլին եւ հոնկէ առի ատրճանակը, որ լեցուած էր երկու կապարներով ու քալեցի դէպի «փայետոն»ը, որ դանդաղօրէն կը բարձրանար զառիվերը: Անմիջապէս անցայ անոր առջեւ եւ կրակեցի Լուի Ռէյի վրայ: Դժբախտաբար, կառքը ցնցուեցաւ, կապարները վրիպեցան եւ վիրաւորեցին կնոջս դէմքը:

Այն ատեն, Ռէյ վար նետուելով փորձեց փախչիլ: Շատ հեռու չգնաց սակայն: Շուտով ետ դարձաւ ու ձեռքը բռնած մտրակով ուզեց հարուածել զիս, բայց ես իրմէ աւելի արագ, բրիչը իջեցուցի ճակտին: Գետին ինկաւ ու ես այնքան կատղած էի, որ չարունակեցի հարուածել ու հարուածել...»:

Ուրեմն Փէյթէլ անմեղ մը չէր: Իր ձեռքերով սպաննած էր իր կինը եւ սպասաւորը: Իր սխալը եղած էր բոլորովին անմեղ հռչակուիլ եւ այդ պատճառով վրայ տուած էր գլուխը: Մանաւանդ, որ իր տրամադրութեան տակ ունէր Ֆելիսիթէի ազգականներէն մէկուն նամակը, ուր գրուած էր. «Ֆելիսիթէ կորսուած աղջիկ մըն է, անպատիւ է, ամբարտաւան եւ. նենգ... :

Եթէ սկիզբէն պատմած ըլլար իրականութիւնը, դատարանին կողմէ ան պիտի նկատուէր պատուախնդիր եւ ընտանեկան սրբութիւններու պաշտպան, եւ ոչ դրամասէր ոճրագործ մը, եւ իր պատիժը պիտի ըլլար շատ թեթեւ: Բայց Փէյթէլ նախընտրեց մեռնիլ, քան հանրութեան առջեւ պարզել իր ընտանեկան անպատուութիւնը: Հիմա կը հասկնանք, թէ ինչո՞ւ Պալզաք եւ Կաւառնի չյաջողեցան փրկել իրենց բարեկամը, որովհետեւ անոնք երդում ըրած էին չհրապարակել անոր գաղտնիքը...:

ՆՈՒՊԱՐ ՁԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց Թեմի նոր Առաջնորդարանին բացումը կատարուած է Յունուար 16ին, ի ներկայութեան ծերակուտական Ֆելիքս Աղայեանի, Իրանի Ազգային Խորհրդարանի պատգամաւորներ Սեւակ Սագինեանի եւ Գագիկ Յովակիմեանի, փոխ-նախարար Ջաւէն Սիմոնեանի, քահանայից դասին, Պատգամաւորական Ժողովի բոլոր անդամներուն, ազգային մարմիններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչներուն եւայլն: Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան օրհնած է նորակառոյց շէնքը յիշեցնելով, թէ ասիկա իրականութիւն դարձած է ողբացեալ Մարգար Սարգսեանի նուիրատուութեամբ: Հողը գնուած է Թեմական Խորհուրդի կողմէ: Նոր Առաջնորդարանը կը գտնուի Թեհրանի գեղեցիկ Թաղերէն մէկուն մէջ: Շուտով օծումը պիտի կատարուի նաեւ Առաջնորդարանի կից եկեղեցիին:

ՈՒՍԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ մէջ Յունուար 30ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը նուիրուած գրագէտ Նշան Պէշիկթաշլեանի: Երեկոյթը նախաձեռնուած է Պոսթընի Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ, որուն նախագահը՝ Կարօ Իշխանեան երեկոյթին բացումը կատարելով պարզած է նախաձեռնարկ երիտասարդութեան նպատակը՝ յարգել Պէշիկթաշլեանի յիշատակը: Խօսք առած են այս առթիւ Թորգոմ Քհնյ. Յակոբեան, Սարգիս Մաճառեան, որ կարդացած է ուղերձ մը: Օրուան գլխաւոր բանախօսն է եղած ընկ. Խորոլ Ներսէսեան, որ լայն գիծերով ներկայացուցած է գրագէտին բանաստեղծական, քնարաշունչ, երգիծական եւ թատերական հարուստ վաստակը, արագ այլ խորասոյզ վերլուծումով մը:

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ Յունուար 30ին հրապարակային դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերին շուրջ արտասահմանի մէջ: Շիքակոյի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» կոմիտէն յառաջիկայ երկու ամսուան համար պատրաստած է դասախօսական շարք մը, որպէսզի կարելի ըլլայ անհրաժեշտ կազմակերպական դաստիարակութիւնը տալ 25 երիտասարդ համակրողներու, որոնք շուտով պիտի անցնին շարքերը: Օրուան դասախօսներն են եղած ընկերներ Գէորգ Տօնապետեան եւ Ջաւէն Գաբրիէլեան:

ՏԱՔՔԱՅԻ եւ Խուլնայի մէջ (Պանկլա Տէշ, նախկին Արեւելեան Փաքիստան) մօտաւորապէս 50 Հայեր կ'ապրին: Տաքքայի մէջ կայ գեղեցիկ եկեղեցի մը, շինուած 1870ին, Հայոց եկեղեցին, որ կառուցուած է մեծ հողամասի վրայ, կը գտնուի քաղաքին կեդրոնը եւ ունի իր մասնաւոր հիւրանոցը: Եկեղեցւոյ շրջաբակին մէջ կը գտնուի Հայոց գերեզմանատունը: Թաղամասը կը կոչուի «Արմանիթոլա», որ պենկալերէն կը նշանակէ Հայոց թաղ:

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՍԻՄՈՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Բնիկ Խիզան գաւառի Անապատ գիւղէն էր Սիմոն Կարապետեան: Կանուխէն մասնակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջիկ խումբերուն՝ հայրենիքի ազատագրութեան եւ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան գաղափարները տարածելու համար:

Սահմանադրութեան ատեն Ռոմեյի խմբապետ Լաթոյի (Միհրան Զաղոյեան) շրջիկ խումբին յայտնի եւ խիզախ սուրհանդակներէն եղած է՝ կուսակցութեան նամակ-հրահանգները հասցնելով մեկուսացած շրջաններ — Սղերդ, Դըհէր, Խասխէր, Բաղլար տեղւոյն մարմիններուն, եւ այս վերջիններէն տեղեկութիւններ բերելով իր ծառայած խումբին:

1916ին, մինչեւ Վանի վերջին նահանջը (1918) իր զինուորական ծառայութիւնը լրիւ կատարած է, մասնակցելով վաշտապետ Մեսրոպ Ջանոյեանի ձիաւոր վաշտին: Իբրեւ անձնուէր եւ անվեհեր զինուոր, վաշտի հետախուզութիւնը եւ յառաջապահութիւնը իրեն վստահուած էր:

Գործօն մասնակցութիւն ունեցած է Ռոտանի, Սալմաստի, Ուրմիոյ ճակատամարտներուն, ցուցաբերելով խիզախութիւն եւ զոհողութեան բացառիկ քաջութիւն:

1924ին Պաղտատէն Ֆրանսա կուգայ, Ամերիկա երթալու յոյսով, սակայն չի յաջողիր: Մարսէյլ մնաց մինչեւ իր մահը, որ տեղի ունեցաւ 1972 Յունուար 29: Սէն Մարկրիթի հիւանդանոցին մէջ:

Խորին յարգանքով կը խոնարհինք իր շիրիմին առջեւ, եւ հանգիստ իր տառապած մարմնոյն:

Զ. ՇԱՌՕԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Ասիկա ըսելէ յետոյ վերստին ականջ դրաւ ապա պատշգամին վանդակորմին վրայ ցատկեց եւ սկսաւ կախուած չուանէն վար սահիլ:

Բայց այդ միջոցին պատշգամին տակէն զարմանքի աղաղակ մը եւ երիտասարդական ձայն մը լսեց որ յուզուած իրեն կ'ըսէր.

— Զգուշացիր հանըմ... չուանը լաւ բռնէ... ինչո՞ւ աճապարեցիր... մենք դեռ կը սպասէինք... կամաց, զգուշացիր... մի աճապարեր:

Այս ձայնին վրայ քիչ մնաց Տիգրան զարմանքէն չուանը ձեռքէն ձգէր եւ շոգեմակոյկին մէջ իյնար:

Խորհեցաւ, վերստին վեր ելլել, բայց այլեւս անկարելի էր: Բարձրութեան կէսէն աւելին իջած էր արդէն: Ալ իրեն ուրիշ բան չէր մնար եթէ ոչ իր բախտին հետեւիլ եւ իր առեւանգիչներուն յանձնուիլ:

Պահ մը յետոյ վեց հուժկու բազուկներ զինքը ոտքերէն, ձեռքերէն կը բռնէին եւ մեղմօրէն շոգեմակոյկին յետսակողմը պարսկական կակուղ գորգի մը վրայ կը տեղաւորէին:

— Հանըմ, հարցուց ատոնցմէ մին սիրային զուրգուրանքով մը, ո՞ւր են միւս ընկերուհիներդ:

Տիգրան այլեւս չէր գիտեր թէ ի՛նչ պէտք է պատասխանէր:

Սուտ պատմութիւն մը ընէր եւ իր սեռը երեւա՞ն հանէր կամ հանըմի դերը շարունակէր, քանի դեռ շոգեմակոյկը ապարանքին մօտ եւ Ըլըտըզի սահմաններուն մէջ կը գտնուէր:

Երկրորդը նախընտրեց եւ յուզումէն ընդմիջուող ձայնով մը պատասխանեց.

— Շուտ մեկնինք, միւս ընկերուհիս պիտի չգայ. չի կրնար գալ, պատճառը պիտի ըսեմ... Հիմա շուտ մեկնինք, որովհետեւ ամէնքս ալ վտանգի տակ ենք:

Երեք երիտասարդները պահ մը ցած ձայնով խորհրդակցեցան, ապա ատոնցմէ մին մեքենան բանեցուց, մինչ երկրորդը ղեկը ձեռք կ'առնէր, իսկ երրորդը Տիգրանի մօտ տեղաւորուելով ձեռքը տափանօք անոր մէջքին կ'անցընէր:

— Հոգ չէ անուշիկս, վաղը գիշեր կուգանք եւ ընկերուհիդ ալ կ'առնենք, դուն մեր երեքէն աւելի որո՞ւն համակրած ես:

Եւ այս ըսելով, Տիգրանի բերնէն սիրատոչոր համբոյր մը առաւ...

Քանի շոգեմակոյկը կը յառաջանար, այնքան Տիգրանի դիրքը կը դժուարանար:

Կրտսերագոյն առեւանգիչէն յետոյ, Տիգրանի միւս կողմի տեղը մեքենան բանեցնողը բռնեց, մինչդեռ երրորդը դաղղերէն լեզուով անոնց կ'ըսէր.

— Զգուշացէք... վտանգաւոր կացութեան մը մէջ ենք... կրնայ հանըմը պոռալ եւ ոստիկանութեան ձեռքը իյնանք, որով վաղը հօրմէս փորձանք գտնողը ես պիտի ըլլամ: Հանըմը Ֆէյզիի կիներէն է, եւ պէյը հօրս մտերիմ բարեկամն է:

Տիգրան դաղղերէն գիտնալով, առանց յայտնի ընելու սկսաւ իր երեք առեւանգիչներուն խօսակցութեան հետեւիլ:

— Բայց վերջապէս ո՞ւր պիտի տանինք զայն, Ֆուատ, հարցուց ամէնէն երիտասարդը:

— Նախ ապարանք տանինք զայն եւ յետոյ կը տեսնենք:

Տիգրան այս առաջարկին վրայ խորունկ շունչ մը առաւ, գոնէ այսպէս ցամաք ելած միջոցին ժամանակ պիտի ունենար հետերնին բացատրուելու:

Սակայն երիցագոյնին այդ ազդարարութենէն յետոյ, իր քովը նստող երկու երիտասարդները բաւականացան իր ձեռքերը բռնել եւ ատոնց վրայ երիտասարդական տենչալից համբոյրներ դրոշմել:

Քառորդ ժամ մը յետոյ, շոգեմակոյկը ափին վրայ գիշերապահներուն ակնարկներէն վրիպելով փոքրիկ նաւամատոյցի մը կը մօտենար, որուն վրայ բարձրահասակ թուրք սպասաւոր մը կեցած կը սպասէր:

Սպասաւորը շոգեմակոյկը մօտենալէն յետոյ զայն նաւամատոյցին կապեց, մինչ Տիգրան առեւանգիչներուն կրտսերագոյնին առաջնորդութեամբ ցամաք կ'ելլէր:

— Զգուշացիր հանըմ, վար չիյնաս: Արդեօք յոգնեցա՞ր, հարցուց երիտասարդը:

— Ոչ, մրմնջեց Տիգրան:

Եւ ձեռքը երիտասարդին թեւը անցուցած, անոր հետ միասին արագ քայլերով դէպի զառիվեր պարտէզ մը ուղղուեցաւ, որուն խորը տարաժամող լուսնի աղօտ լոյսին տակ ապարանքի մը սպիտակ պատերը կը ստուերագծուէին:

Երբ դրան առջեւ հասան, ատոնցմէ առաջինը գրպանէն բանալի մը հանեց եւ դուռը բացաւ, մինչ երկրորդը լուցկիի մը լոյսին օգնութեամբ զետնայարկ սենեակ մը կը մտնէր եւ ձեղունին մէջտեղէն կախուած շքեղազարդ ձեղնաջահ մը կը վառէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Կոչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր

ՅԱԲԷԹ-ԱԿՕ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

×

Այրի Տիկին Գ. Մարանկոզեան եւ զաւակները՝ Արմենուհի, Ազաւնի եւ Յարութիւն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՆԿՈԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ, ողբացեալին յիշատակին 40 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկ. Սաթենիկ Կիւլեանի մահուան առթիւ, Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերներէ հաւաքուած է 100 Ֆր. Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիներէ հաւաքուած 30 Ֆր. Կապ. Խաչի կայանին (առանց «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Գր. Ֆաքիրեան 25ական Ֆր. «Յառաջ» եւ «Աշխարհ» թերթերուն (առանց «Յառաջ»էն):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

13 Փետրուար Կիրակի օրը Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ տը Ստալինկրատ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մանուկներու յատուկ շարժանկար կը մասնակցի Նայիրի պարախումբը տալով Բարեկենդանի տարազներով, դիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կը խնդրուի Շաւիլի ծնողքներէ գալ իրենց երախաներով, Բարեկենդանի յարմար դիմակաւորուած:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 20, ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Նորակառոյց Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ, 40 Ռիւ Ֆօժիէ, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի Սեւան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի:

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն Նոր Սերունդի կողմէ:

Հայկ. տոհմիկ պարեր Վիէնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փետրուար 13ի Կիրակին կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց տօնը: Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ կը քարոզէ օրուան տօնին խորհուրդը բացատրելով ներկաներուն:

Քարոզէն ետք կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով, իսկ յետ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ վասն Համօրէն ննջեցելոց եւ նահատակաց մերոց:

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ 11, Հայրապետական մաղթանք 11,20, հոգեհանգիստ 11,45:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Պ. Մ. Ճիէրճեան (Մոնաքօ) 10.000 Ֆր. Պ. Աթայեան (Մարսէյլ) 1000, Ղազարեան Հաստատութիւն (Վիթրոլ) 400, Վարժան Հաստատութիւն (Մարսէյլ) 1000, Տոքթ. Միսաքեան 500, Տիկ. Փէնքէ 100:

Նախորդ ցանկերու գումար 26.505

Ընդհ. գումար 39.505 Ֆր.:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահի շինութեան կը նուիրեն.—

Պր. Տէր-Պօղոսեան (Մարսէյլ) 100 Ֆր. իր քրոջը՝ ողբացեալ Վ. Զիրաշեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Այրի Տիկին մը 100 Ֆր. ողբացեալ Ֆօրթիւնէ Մուրատեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ: Տիկին Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ետիքարտաշեան 50ական Ֆր.: Պ. Տէր-Սարգիսեան (Վալանս) 150 Ֆր., Գաբրիէլ Համբարձումեան 100 Ֆր.:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

10էն մինչեւ 14 Փետրուար

Հինգշաբթի, 10 Փետր., տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Ժամը 11ին տեղի կ՚ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայքի հայկ. դպրոցներու աշակերտները:

Կիրակի, 13 Փետր. բուն Բարեկենդան Սկիզբ Մեծի Պահոց

Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ՚ըլլայ եւ ժամը 10ին գոց պատարագ կը մատուցուի: Այսօր, երեկոյեան ժամը 4,30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Երկուշաբթի, 14 Փետր. Տեառնընդառաջ Տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն

Ժամը 10ին, բաց խորանով պատարագ կը մատուցուի:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Երէպալանեան իր մօրաքրոջ Մարգրիտ Նալպանտեանի յիշատակին 50 Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին (առանց «Յառաջ»էն) եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 13) առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս - Ինթէրէն, «Վերադարձ Հայաստանէն», հայր Տալմէի կողմէ:

ՊԻՆՉԻ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ
ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՏՕՆԸ

Կիրակի Փետր. 13

Ժամադրավայր՝ 7,30ին Շաթօ տը Վէնսէնի մեթրօն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7,45ին Կառ տիւ Նոռ, Թիւրվէօր սրճարանին առջեւ: Ճամբորդութիւնը օթոքառով: Մեկնում 8ին դէպի Պինչ, Մօ, Վիլէր-Քոթրէ, Սուասոն, Լան, Ավէն, Մօպէօժ ճամբով, ճաշը ճամբու ընթացքին, ապա դէպի Պինչ:

ժիլներու եւ մամզէլներու տողանցք և զանազան զուարճալի ներկայացումներ:

Վերադարձ ժամը 17ի ատենները եւ Փարիզ ժամանում 22,30ին:

Մասնակցութիւն 59 Ֆր. ամէն բան մէջը

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի զօրու:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ

Կազմակերպող՝

sevan voyages

Կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 6 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ, 2 ՕՐ ԼԵՆԻՆԳՐԱՏ

ՄԱՅԻՍ 18-ԷՆ 27

ՄԱՅԻՍ 18.— Մեկնում Լիոն – Փարիզ – Մոսկուա: Պանդոկ, ապա պտոյտներ՝ Կարմիր Հրապարակ, Կրեմլին, եւայլն, եւայլն:
ՄԱՅԻՍ 19.— Մոսկուայէն մեկնում դէպի Երեւան:
ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ ՄԱՅԻՍ 25.— Այցելութիւններ եւ պտոյտներ Երեւան (Էջմիածին, Մատենադարան, Էրեբունի, քաղաքի տեսարժան վայրերը եւայլն)
ՄԱՅԻՍ 25.— Մեկնում դէպի Լենինգրատ: Պանդոկ, պտոյտներ (Էրմիթաժի Թանգարանը, եւայլն), երկու օր:
ՄԱՅԻՍ 27.— Վերադարձ՝ Լենինգրատ — Փարիզ — Լիոն:

ԳԻՆԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

2500 ՖՐԱՆՔ

(յաւելեալ 150 Ֆր. երբ մեկնումը Լիոնէն է) անձ գլուխ: Այս գինին մէջն են երթուդարձ տոմսը, բոլոր փոխադրութիւնները, բոլոր պտոյտները, առաջնակարգ պանդոկ: Ամբողջական փանսիոն Մոսկուա եւ Լենինգրատ եւ Երեւան:

LYON

sevan voyages

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph :. 60-13-66 et 62-80-81
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

PARIS

TRIM — Mme Sonia Coumryantz
1, Rue de Sèze — PARIS (9e) Tél. : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

MARSEILLE

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 à 19 h. — tous les jours

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 12 Փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԶՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսսի մասնաճիւղին Շաբաթ, Փետրուար 19 ժամը 20ին Սեւրի Սամուէլ- Մուրատ վարժարանը, 26 Ռիւ Թրուայոն:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակներուն ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, Հինգշաբթի 10 Փետրուար:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան արարողութիւն կը կատարուի Մարսէյլի մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոյ համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Տ. ԵՂԻՇԷ աւագ խաչակիր Քհնյ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, կը քարոզէ Տ. ՇԱՀԱՆ խաչակիր Քհնյ. ՏԷՏԷԵԱՆ: Երգչախումբը կը ղեկավարէ Տ. Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10, քարոզ ժամը 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ եւ հաղորդուիլ Աւարայրեան ոգիով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթի Փետր. 10ին, առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ եւ հաղորդութեան սուրբ արարողութիւն պիտի մատուցուի: Կը հրաւիրուին դպրոցական եւ ոչ-դպրոցական բոլոր մանուկները:

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակներու տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Կիրակի 13 Փետրուարին: Այս առթիւ կը յիշատակուին նաեւ Վալանսի եկեղեցւոյ ծառայած եւ վախճանած բոլոր հոգեւոր հայրերը, դպիրներն ու հաւատաւոր ծառաները: Կը հրաւիրուի գաղութը աղօթելու երկար տարիներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն հոգւոյն համար:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ Փետրուար 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 3ին Տիկին Գարակէօզեանի բնակարանը, 22 Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները 10 Փետր. ժամը 15ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ, սովորական վայրը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
11 FEVRIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տարի · 90 ֆր ·	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տարի · 125 ֆր ·	Հատը	0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12338

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.338

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

Բ.

Իր յօդուածի շարունակութեան մէջ Լը Մոնտ Տիփլոմաթիքի աշխատակից Պլանար Ֆէրոն կը գրէ թէ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին Մոսկուայի եւ Անգարայի յարաբերութիւնները վատթարացան: Կրեմլին մերժեց նորոգել 1925ին Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած չէզոքութեան դաշնագիրը, որ կ'երկարաձգուէր տասը տարին անգամ մը:

Կրեմլինի պահանջով Անգարայի կառավարութիւնը իրենց տեղերը վերադարձնէր խորհրդային այն քաղաքացիները, որոնք Գերմաններու հետ գործակցելէ ետք Թուրքիա ապաստաներ էին:

Սակայն ասով չըսպառեցան կողմերու յարաբերութիւնները: Յօդուածագիրը կը կարծէ, որ Մոլոթովն էր պահանջողը Կարսն ու Արտահանը, զորս բռնագրաւած էր Թուրքիա առաջին աշխարհամարտի վերջաւորութեան, օգտուելով Ռուսիոյ տկարութենէն:

Իրականութեան մէջ հայկական այդ երկու նահանգները պահանջողն էր Սթալին՝ 1945 Յուլիսին Փոցտամի Երեքներու ժողովին, ոչ թէ Մոլոթով: Զենք մոռցած, որ 1947 Հոկտ. 24ին, ՄԱԿի ժողովին մէջ, Խորհ. Միութեան Ա. պատուիրակ Վիշինսկի խօսքն ուղղելով Թուրքիոյ Ա. պատուիրակ Սէլիմ Սարփէրի կը յայտարարէր թէ «Կարսն ու Արտահանը կը պատկանին Վրաստանի եւ եկած է ժամանակը, որ անոնք վերադարձուին իրենց հարազատ տիրոջ»:

Վրացի Սթալինն է, որ 1945ին հայապատկան զոյգ նահանգները կը պահանջէր ո՛չ թէ Հայաստանի, այլ Վրաստանի համար, — հողեր՝ զորս Լենին կը նուիրէր իր սրտակից բարեկամին, Մուսթաֆա Քէմալի, ինչպէս Լը Մոնտ Տիփլոմաթիքի աշխատակիցը ինք իսկ դիտել կուտար իր յօդուածին սկիզբը:

Սթալին հողային իր պահանջին կը միացնէր ուրիշ մը եւս, — ռուսական հակակշիռ Նեղուցներուն վրայ, քանի որ Թուրքիա անկարող էր փակելու Տարտանէլը: Թուրքերը չէին ընդդիմացողը ռուսական ճնշումին, ինչպէս կը կարծէ Ֆէրոն, այլ Մեծն Բրիտանիան ու Միացեալ Նահանգները՝ Չըրչիլի եւ Թրումընի բերնով:

Ռուսեւթուրք տագնապը բոլորեց սուր հրջան մը՝ 1945էն 1964: Թրումընի վարդապետութիւնը (1947) նախաքայլն էր Թուրքիոյ մուտքին Ատլանտեան Ուխտին մէջ:

Թուրքիա սահմանակից չէր Ատլանտեան ովկիանոսին: Ամերիկացիք պարզապէս կ'ուզէին թումբ կանգնել Մոսկուայի ծաւալապաշտութեան դէմ: Կրեմլին երբեք չներեց Թուրքերուն, որ «թշնամի»ն ա՛յնքան մօտեցուցին իր սահմաններուն եւ թոյլ տուին, որ անիկա հիւլէական հրթիռի արձակարաններ հաստատէ թրքական հողի վրայ:

Խրուշչեւ ամէն առիթ օգտագործեց ճնշում բանեցնելու համար Թուրքիոյ վրայ, որպէսզի քանդէ այդ արձակարաններն ու ռազմական օդակայանները: Սվերտլովսկի մէջ վար առնուած ամերիկեան լրտես-օդանաւը թրքական հողէն ճամբայ ելեր էր: Մոսկուայի սպառնալիքները օգուտ չունեցան: Խրուշչեւ փորձեց սակարկել 1962ին: Քուպա զրկուած հրթիռները ետ քաշելու համար պայման դրաւ, որ Ամերիկացիք փակեն Թուրքիոյ իրենց խարխուխները: Անօգուտ: Ամերիկա տեղի չտուաւ ու Մոսկուա պարտաւորուեցաւ ճանչնալ գոյավիճակը: Քուպայէն քաշեց հրթիռները՝ առանց փոխադարձ շահ մը ապահովելու:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Նախագահ Նիքսըն երկար ճառով մը պարզեց ամերիկեան քաղաքականութեան հիմնական գիծերը: Մասնաւորապէս անդրադարձաւ Փեքինի եւ Մոսկուայի հետ հաստատուելիք նոր յարաբերութիւններուն:

Միացեալ Նահանգներու նախագահը, որ տասը օրէն Փեքին պիտի երթայ, գոհ է, որ «կամուրջ» հաստատուած է Չինաստանի հետ, այսինքն երկրի մը հետ, որ աշխարհի բնակչութեան մէկ երրորդը կը ներկայացնէ: Այսուհանդերձ ան կ'ընդունի, թէ այս յարաբերութիւնը «երկար ճամբայ ունի ընելիք», քանի որ այցելութեամբ եւ հանդիպումով մը, որքան ալ որ բարձր աստիճանի վրայ գտնուին, ի վիճակի չէ չքացնելու կամ նուազեցնելու այն «խոր տարակարծութիւններ», որոնք գոյութիւն ունին քառորդ դարէ ի վեր:

Նիքսըն յատակ չեշտեց, թէ Ուաշինկթըն արմատական փոփոխութեան չեն թարկեր իր ասիական քաղաքականութիւնը: Ճափոն, օրինակ, կը մնայ միշտ հիմնաքարը Ամերիկայի ասիական քաղաքականութեան. «կարճատեսութիւն պիտի ըլլար հիմնական ու կայուն դաշնակից մը փոխել հակառակորդի մը հետ, որպէսզի այս վերջինը մեղմացնէ իր թշնամանքը»:

Ուաշինկթըն «չի դաւաճաներ նաեւ իր հին բարեկամին՝ Թայուան»ի: Պաշտպանողական յանձնառութիւնները կը մնան միշտ ի զօրու, ինչպէս նաեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու պահպանումը:

Փեքինի այցելութեան կապակցութեամբ Նիքսըն պարզեց նաեւ իր ակնկալութիւնները, որոնք հիմնուած են « իրականութեան » մը վրայ: Նախագահին համար խաղաղ եւ յառաջդիմող Չինաստան մը կը համապատասխանէ Միացեալ Նահանգներու շահերուն: Չինաստանի դրական օժանդակութիւնը պէտք է ապահովել, որպէսզի կարելի ըլլայ խաղաղութիւնը հաստատել Ասիոյ եւ աշխարհի մէջ:

Նախագահը եթէ Չինաստանի կապակցութեամբ «պատրանքներ» չունենար, միւս կողմէ, սակայն, յոյս ունի, որ Մոսկուա իր այցելութեան ընթացքին ոլորտ «յաջողութիւններ» պիտի կարենայ ձեռք ձգել:

Այս գետնի վրայ եւս ան իրապաշտ է, քանի որ գիտէ, թէ Խորհ. Միութիւնը «ծաւալապաշտ ռազմական մեծ ուժ մըն է», եւ, հետեւաբար, ան երբեք թոյլ պիտի չտայ, որ ամերիկեան ուժը տկարանայ: Միւս կողմէ, սակայն, ան յոյս ունի, որ հնարաւոր պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ՝ հիւլէական զէնքերու կրճատման մարզին մէջ: Նիքսըն կը յուսայ նաեւ համաձայնութիւն մը հաստատել Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Գրած էինք թէ վերջերս 14 հոգի եւս ձերբակալուած են Թուրքիոյ մէջ, ուր հալածանքը անխնայ կը շարունակուի ձախապաշտ նկատուած տարրերու դէմ: Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան այս մասին:

ԱՆԳԱՐԱ. — Ոստիկանութիւնը Անգարայի մէջ երեւան հանեց ահաբեկչական եւ անիշխանական ցանցի մը 14 անդամները, որոնց չորսը երիտասարդ կիներ են: Այս 14 անիշխանականները կը պատկանին «Թուրք Ժողովրդային Ազատագրութեան Բանակ»ին, որուն նպատակը ծանօթ է բոլորին: Ցանցին պարագլուխն է Ֆէվզի Պալ, յանդուգն անիշխանական մը, որ երկար ատենէ ի վեր կը փնտռուէր Պաշարման Վիճակի իշխանութեան կողմէ, եւ վերջին անգամ տեսնուած էր Նահիտ Թէօրէի հետ, Հարէմի մէջ, ուր կրակած էին պիշերապահին վրայ եւ յետոյ խոյս տուած: Յետագային Նահիտ Թէօրէ ձերբակալուած էր եւ յանձնուած քաղաքիս զինուորական Ատեանին: Ամբաստանեալներու տուները խուզարկուեցան եւ գտնուեցան մեծաքանակ արգիլական զէնքեր, ռազմանիւթ, կեղծ վաւերաթուղթեր եւ կնիքներ, բանակի համար գործածուող ռումբեր, ուժանակ, ինքնութեան կեղծ թուղթեր, ժամացուցաւոր ռումբ շինող գործիքներ, վառօդ, հրացաններ, եւայլն:

Ահաբեկչական այս խմբակին վարիչը, Ֆէվզի Պալ կը փնտռուէր նաեւ Իսթանպուլի Պաշարման Վիճակի հրամանատարութեան կողմէ:

Անիշխանականները իրենց օճիքը ձեռք տուած են հետեւեալ պարագաներուն տակ. — Ֆէվզի Պալ եւ ընկերները հնարք մը խորհած էին դրամատուն մը կողոպտելու համար, եւ այս անգամ պատրաստած էին դրամական առաքման կեղծ ծածկագիր մը, որուն յենելով կը ջանային 82 հազար ոսկի գանձել դրամատունէն: Ոստիկանութիւնը ակնդէտ կը հսկէր սակայն եւ յանցանքի վրայ բռնեց կեղծարարները, անոնց մեղսակիցները երեւան հանեց եւ ձերբակալեց Ֆէվզի Պալը եւ ընկերները, բոլորն ալ հայդուկներ « Ժողովրդային Ազատագրութեան Բանակին », Տէվ Կէնճի մարտական շարքերէն:

Ամբաստանեալներէն Ֆէվզի Պալ, որ Երկրագործական Փաքիւլթէի ուսանողներէն էր, կեղծ ինքնութեան թուղթով մը կը գործէր, Նէճմէտտին Թէքին անունին տակ: Իսթանպուլի մէջ մասնակցած էր անիշխանական բազմաթիւ դէպքերու եւ պիշերապահ մը վիրաւորած էր: Իր վրայէն գտնուեցան նաեւ 120 փամփուշտ, իր կրած մարտկոցին համար:

Քէնան Կիւնկէօր իրաւաբանականի ուսանող էր եւ կը կրէր ինքնութեան կեղծ թուղթ մը, Ճօշգուն Արսլան անունով: Ինքն էր որ մասնակցած էր Իզմիրի Զիրաաթ պանքայի չորս միլիոն կողոպուտին եւ երկար ատենէ ի վեր կը փնտռուէր Պաշարման Վիճակի հրամանատարութեան կողմէ: Իր վրայ գտնուած են օտար երկրի մէջ շինուած երեք ատրճանակ, մեծաքանակ փամփուշտ եւ ուրիշ կեղծ անձնագիր մը, Կիւլնուր Գոճաալ անունով:

Կին մեղսակիցներէն Կիւլայ Եօզտէշ, որ վտարուած էր Միջին Արեւելքի Թեքնիք համալսարանէն, ձերբակալուած պահուն կը կրէր կեղծ անձնագիր մը, Հատիյէ Պօրա անունին տակ: Կիւլայ կինն է Ահմէտ Միւֆիտ Եօզտէշի, որ կը փնտռուի Անգարայի Պաշարման Վիճակին կողմէ, եւ Տէվ Կէնճի գործօն տարրերէն է: Իր բնակած տան մէջ գտնուեցան երեք ձեռնառումբ, երեք ատրճանակ, մեծաքանակ փամփուշտ եւ վառօդ, Թոմսըն ատրճանակ մը եւ 58 գնդակ բազմաթիւ կեղծ անձնագրեր, կնիք, եւայլն: Կիներէն Թիւրքեան Սապունճու նոյնպէս վտարուած էր Միջին Արեւելքի Թեքնիք համալսարանէն եւ կը գործէր Ֆիլիզ Չինծու անունով, Կիւլայ Ճագըըր պաշտօնեայ էր Էմլաք Քրէտի Պանքայի մէջ եւ կը գործէր անիշխանականներու հաշւոյն, կը բնակէր Թիւրքեան Սապունճուի եւ Կիւլայ Եօզտէշի հետ, եւ կարեւոր դեր մը խաղացած էր դրամատան անունով գործուած կեղծարարութեան մէջ, որ ապարդիւն մնաց սակայն:

Ամբաստանեալներուն վրայէն եւ տուներէն գտնուած են 598 փամփուշտ, մէկ Թոմսըն գնդացիր, մէկ խորհրդային մարտկոց, ձեռնառումբ, եօթը ատրճանակ, մէկ որսորդական երկփող հրացան, 48 փամփուշտ, չորս տուփ վառօդ, մէկ տուփ ուժանակի նիւթեր, մէկ անձայն ատրճանակ, 13 հատ շինծու անձնագիր, անթիւ կնիք եւ դրոշմ:

Ամբաստանեալները յանձնուեցան Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐՈՖ. ԺԱՆ ԼԸՆԷԿՐ յանկարծամահ եղաւ առջի օր, Պուսիքօ հիւանդանոցի իր իսկ բաժնին մէջ: Լընէկր սրտի մեծագոյն մասնագէտներէն էր ոչ միայն Ֆրանսայի այլեւ աշխարհի: 68 տարեկան, Փրոֆ. Լընէկր միջազգային հեղինակութիւն մըն է սրտաբոյժութեան եւ սրտի վիրաբուժութեան մէջ: Գիտէր որ ինք ալ սրտի տկարութիւն ունէր, որու գոհ պիտի երթար, գետին փռուելով Պուլվար Սէն-Միշէլի մայթին վրայ եւ քանի մը ժամ ետք, պիտի մեռնէր այնպիսի ատեն մը երբ ինք իսկ կը պատրաստէր «Սրտի Շաբաթ»ը: Պայծառատես եւ պատասխանատու մասնագէտ, դէմ էր աճապարանքով եղած սրտի փոխարկումներու, որոնք հարկ եղած ապահովութիւնը չէին տար: Իրեն համար կար ոչ միայն հիւանդութիւնը, այլեւ մանաւանդ՝ հիւանդը: Իրմով կ'անհետանայ Ֆրանսայի սրտաբուժութեան մեծագոյն դէմքը, բացառիկ գիտուն մը եւ վերջապէս մարդ մը, բառին ամէնէն բարձր առումով:

ԵԼԻԶԱԲԷԹ Բ. Թագուհին սկսաւ ասիական իր ճամբորդութիւնը որ աւելի քան 40 օր պիտի տեւէ: Առաջին հանգրուանն էր՝ Թայլանտ, ուր հասաւ առջի օր իր ամուսնոյն եւ աղջկան՝ իշխանուհի Աննի հետ:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ «քաղաքական անհնազանդութիւնը» սպասուած արդիւնքը չտուաւ եւ նոյնիսկ կարելի է ձախողութիւն մը նկատել:

ՊՐԱՆՏ Փարիզ հասաւ Հինգշաբթի օր եւ տեսնուեցաւ Փոմփիտուի հետ: Այս նոր հանդիպումը մաս չի կազմեր ընթացիկ հանդիպումներուն, որոնք տեղի կ'ունենան Պոն կամ Փարիզ, ըստ երկու երկիրներու միջեւ կնքուած դաշնագրին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը «իր գոհունակութիւնը եւ երախտագիտութիւնը » յայտնեց Նախարարաց Խորհուրդի ժողովին Սայէպ Սալամի ձեռք ձգած դրական արդիւնքներուն համար Փարիզի մէջ: Լիբանանի վարչապետը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին նկատել տուաւ, թէ փէտայիները իրենց իրաւունքին մէջ են, երբ կը պայքարին ձեռք ձգելու համար մաս մը իրենց ոտնակոխուած հայրենիքէն. Լիբանան չուզեր որ իր սահմանին վրայ «անբաղձալի գործողութիւններ» տեղի ունենան:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԳՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պառնասեանններու փթթումին՝ երիտասարդութիւն մը կար որ տառապած էր, հիւծած էր, այդ երիտասարդութիւնը Ֆրանսական Յեղափոխութեամբ ու Հռոմէական քաղաքակրթութեան հմայքով պարուրուած, անոնցմէ ազդուած, ջղայնացած էր: Ան կ'ապրի մինչեւ այսօր ալ ու կը ջղաձգուի ամենանուրբ երաժշտութենէ: Անոնք Փարիզի մէջ կը թափառէին՝ որեւէ կապ չունենալով ոեւէ մէկուն հետ, զիրենք կը նկատէին զրկեալներ, տառապողներ. անոնք «ճին» կը խմէին եւ հաշիշ կը ծխէին, անոնք ստեղծագործելու, նոր կեանք մը ստեղծելու երեւոյթ մը ունէին: Երբ օր մը Լըգոնդ տը Լիլ կ'արտայայտուէր, բազմութեան մէջէն ծիծաղեցաւ այդ երիտասարդներէն մին. Վեռլէնն էր այդ, եւ արդէն ստեղծուած էր Խորհրդապաշտութիւնը: Անոր նախաշաւիղը եղան Վակնէրեան նուագները, եւ արդէն Գերմանիոյ մէջ կ'ապրէր Խորհրդապաշտութիւնը: Գերման ժողովուրդներ՝ իրենց անտառներու, մթամած թանձր թաւուտներու միջավայրին իբր արդիւնք՝ օժտուած են առաւելապէս խոր զննահայեցողութեամբ ու ծնունդ տուած Վակնէրի երգերուն նման միստիկական, խորունկ արտայայտութեանց: Խորհրդապաշտութիւնը Վակնէրի ազդեցութեան տակ՝ տարածուեցաւ Ֆրանսա եւ ուռճացաւ հոն: Թէ ինչպէս կրնանք սահմանել Խորհրդապաշտութիւնը. — Զանազաններ մինչեւ այլաբանութիւն կը հանեն զայն, մինչդեռ այնպէս չէ: Խորհրդապաշտութիւնն իր արտայայտութիւնը կ'առնէ ուղղակի նիւթէն. զոր օրինակ, կեանքի յոյզը պատկերելու համար՝ ան կ'առնէ շուշանը, ոչ թէ շուշանին ձեւը, այլ անոր երեւոյթը որ յոյն իմացնէ, մինչ այլաբանութիւնը կեանքի արտաքին մէկ երեւոյթը ցոյց կուտայ, ուրեմն Խորհրդապաշտութիւնն այն արուեստն է ուղղակի, որ յաջորդական պատկերներով կ'ուզէ իրերուն ներքինին մօտենալ: Արուեստ մը պէտք էր որ ունենար իր միջոցը, վիպապաշտները, Պառնասեանները նկարչութիւնն ընտրեցին, Խորհրդապաշտները՝ նուագը, վերջինս ոչ միայն եղած իրերուն պատկերն է, այլ նաեւ հոգիին նկարչութիւնն է: Խորհրդապաշտներուն համար ընդհանրապէս կ'ըսուի թէ մութ են. ճի՛շդ է, ժողովուրդը չի կրնար հասկնալ զանոնք եւ մութ կը գտայ, արդէն Խորհրդապաշտութիւնը հասկնալու համար պէտք է ունենալ զգացումի զարգացում: Ահա վերջապէս խորհրդապաշտք եկած եւ ուղղակի կեանքի սփինքսին մօտեցած էին, եւ կրնանք ըսել թէ վիպական դպրոցէն աւելի տարածուեցաւ Խորհրդապաշտութիւնը:

Ապագայապաշտութիւնը ծնաւ Իտալիա: Ասոր մէջ գրեթէ աւելի աղմուկ կայ, իր խորքը պարզ ու միջակ է, իսկ ձեւը՝ խառնուրդ մը:

Խորհրդապաշտութեան եւ Իրապաշտութեան պէս ինքնուրոյն դպրոց մը դառնալու նշաններ ցոյց չի տար, դէթ առ այժմ: Ապագայապաշտները նիւթ կ'ընտրեն, նպատակ կ'առնեն գիտութեան վերջին յառաջդիմական երեւոյթները, ազդակները, զոր օրինակ, կ'արհամարհեն գիւղական խրճիթի մը ճրագն ու կը փառաբանեն ելեկտրական լոյսը. կանգուննեն ձին ու կ'երգեն վայրաշարժը, կը պահանջեն փլուզումը Ս. Մարկոսի հնաւուրց պատմական եկեղեցիին: Անոնց ուղիին մէջ, սակայն, կայ ճշմարտութիւն մը. կը պնդեն որ Ապագայի մարդը պէտք է ստեղծէ Նիցշէի գերմարդը: Անոնք՝ իմ գաղափարով՝ տակաւին որեւէ իրաւունք չունին դպրոցի անուն տալու, քանզի ապագայապաշտութիւնը քաղաքական շարժում մըն է, ոչ թէ գրական: Ծնած վայրն Իտալիան՝ Հիւսիսէն Ֆրանսայի ազդեցութեան տակ եւ հարաւէն տխրութեան մէջ թաղուած՝ կը հեծէ. ժողովուրդը թոյլ, ծոյլ ու թըշուառ է, արեւին շուքերուն տակ ման կուգայ «բան մը չընելը լաւ է, ընելը՝ սիրելի» ըսելով իրենց երգերուն մէջ նոյնիմաստ նախադասութիւններով դանդաղութիւննին, ապատութիւննին կը յայտնաբերեն: Անոնց սարկացած, ինկած վիճակը, այն լճացումը մաքրելու համար՝ պատերազմ մը, վերիվայրում մը պէտք էր, զոր յուզեցին, վեր հանեցին մտաւորականները. ասոնք չուզեցին ընական խաղաղ ուղիով ձեռք առնել պայքարը, այլ վերիվայր շրջումով մը, պատերազմին փառքը ներբողեցին, որպէսզի ժողովուրդն իր խորունկ թմրութենէն, մեղկ սարկութենէն՝ առնական կորովի, ուժգին շարժումի դարձնեն: Կառավարութիւնն այս շարժումին համամիտ չէր, բայց ստիպուեցաւ լռել: Ապագայապաշտութեան հիմնադիր Մառինեդդի՝ բանաստեղծի իր անբիծ, սուրբ զգացումներուն դէմ չգտաւ՝ երթալ Ափրիկէի մէջ Արաբները ջարդելը, քիչ մը կենդանութեան մղելու համար իտալացի ռամիկ ժողովուրդը, եւ վիրաւորուեցաւ ալ: Իրենց քանի մը բանաստեղծներն ուղղակի տաղանդ են:

Վերջացնելէ առաջ, յիշեմ թէ այս բոլոր դպրոցները մեր մէջ ալ համաչափ ուղղութեամբ երեւցած են, իրենց ազդեցութիւնը թողլով ցեղային հիմունքին վրայ: Բագրատունի դասական մըն է իր «Հայկ Դիւցազն»ին մէջ, պահելով հայկական չքեղ դրոշմ մը. Ալիշան ռոմանթիկ մը՝ իր հայրենանուէր շունչովը, նաեւ ուրիշներ. այդ ծաղիկները պէտք է ապրեցնել: Գեղարուեստով է որ կ'ապրի ցեղ մը: Մեր ժողովուրդին անտարբերութիւնն՝ ընթերցանութեան, եւ վերաբերումը հայ գրողներու հանդէպ՝ ցաւալի է. եթէ ան հայ գրողին հետ վերաբերուէր Ֆրանսայի գրողին հետ եղած չափով, մեր ցեղային ապագան կ'ապահովուէր:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

1912

ՊՏՂԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Ամփոփուած)

Հին Հայաստանի արուեստի յուշարձաններէն շատերը իրենց ակունքներով կապուած են նախնադարեան հասարակութեան երկրագործ ու որսորդ համայնքներու պատկերացումներուն, հաւատալիքներուն եւ պաշտամունքներուն հետ: Ասոնց մէջ իր ուրոյն տեղն ունի պտղաբերութեան պաշտամունքը: Բազմաթիւ յուշարձաններ կ'երկարին մինչեւ նախահայկական արուեստի աշխարհը, որ սկսած է ձեւաւորուիլ վեց-եօթը հազար տարի առաջ:

Այդ թուականներուն ծնունդ կ'առնեն Հայկական լեռնաշխարհի այլ եւ այլ վայրերու մէջ յայտնաբերուած ժայռաքանդակները կիներու պատկերով: Բ. Ա. Յրդ հազարամեակին կը պատկանին Շրէշ-Բլուրի, Քիւլ-Թափայի, Շէնգաւիթի այլ վայրերու պեղումներէն գտնուած կիներու եւ ապա կենդանիներու կաւէ արձանիկները:

Կարմիր-Բլուրի մէջ գտնուած տափակերտ կուռքերը, որոնք ուսումնասիրուած են հնագէտ Հ. Մարտիրոսեանի կողմէ, կը պատկանին ուշ անդաղապղինձի դարաշրջանին: Ասոնք եւս պտղաբերութեան պաշտամունքի արտայայտութիւններ են: Անդաղապղինձի դարուն պատկանող քարէ կուռքերը ոճաւոր կիներու մարմնաքանդակներ են: Ասոնցմէ առաջինը գտնուած է Կարմիր Բլուրի նախուրարտական կացարաններէն մէկուն մէջ: Արձանին վարի մասը լայն է եւ զանգուածային, գլուխը ուղղանկիւն ձեւ ունի եւ թեւերէն կ'անջատուի կորուածքներով: Կուռքին թեւերն ու գլուխը ամբողջովին ծածկուած են ծառի ճիւղեր յիշեցնող զարդերով:

Նախնադարեան մարդուն պատկերացումով, կինն ու հողը հաւասարապէս պտղաբեր էին: Ծառը, որ հողի ծնունդն է՝ մայր հողին խորհրդանիշն էր:

Պտղաբերութեան մայր աստուածուհին հին ժողովուրդներու արուեստին մէջ յաճախ կը պատկերացուի ծառի բունի կամ ճիւղերու հետ միահիւսուած, ինչպէս բազմաթիւ կուրծքեր ունեցող խեթական Մա աստուածուհին, որուն ոտքերը կը գտնուին ծառի արմատներուն տակ, իսկ ինքը կենաց ծառը կը խորհրդանշէ: Պաղեստինեան մայր աստուածուհին արձանիկը կնոջ մարմին մըն է բարձրացուցած ձեռքերուն մէջ ծաղիկներ բռնած: Ուրարտական կնիքի մը վրայ կուռք մը կայ, որ կարծես ճիւղերէ պատրաստուած է, ձեռքերը նոյնպէս ճիւղերու նման են: Հայկական մայր աստուածուհի Անահիտը նոյնպէս կապ ունի բուսական աշխարհի հետ: Ինչպէս կը վկայէ Կիմոն, Սատաղի դաշտին մէջ տեսած է աւազաքարէ մեծ սալ մը, վրան՝ Անահիտը ձիթենիի ճիւղը ձեռքին. Կիմոնի վկայութեան հաստատումը կը բերէ Ագաթանգեղոս. «իբրեւ եկն եմուտ ի խորան անդր եւ յընթրիս բազմացաւ եւ իբրեւ ընդ գինիս մտին՝ հրաման ետ թագաւորն Գրիգորի, զի պսակս եւ թաւ ոստս ծառոց նուէրս տարցի ի բագինն Անահտական պատկերին»: Հասկնալի է, որ Անահիտի նուիրաբերած են նաեւ ծառի ճիւղեր եւ պսակներ, ինչ որ կը հաստատէ այս վերջնոյն կապը պտղաբերութեան հետ, կապը բուսականութեան հետ: Յայտնի է, որ մասնաւոր անտառներ նուիրած են անոր:

Մայր աստուածուհիին աղերսը բուսականութեան հետ ընդհանուր երեւոյթ էր ամբողջ հին աշխարհին համար: Ազգագրական տուեալները կը հաստատեն, թէ բազմաթիւ երկիրներու մէջ այս աղերսը պահպանուած էր նաեւ քրիստոնէութեան շրջանին, նոյնիսկ մինչեւ մեր օրերը:

Հին Հռոմի մէջ ծանօթ էր սրբազան ծառի պաշտամունքին հետ կապ ունեցող դաժան օրէնք մը, որուն համաձայն սրբազան ծառը, որ կը համարուէր պտղաբերութեան աստուածուհի Անահիտի խորհրդանշանը, կը պահպանուէր մասնաւոր քուրմի մը կողմէ: Պահակը կը փոխուէր միայն այն ատեն, երբ ոեւէ մէկը կը յաջողէր գաղտագողի կտրել ծառէն ճիւղ մը եւ սպաննել պահապան քուրմը: Ինչպէս նկատել կուտայ Ֆրեզէր, այս հանգամանքը կապ ունէր անկասկած մեռնող եւ յարութիւն առնող աստուածութեան գաղափարին հետ:

Թաղաքենտի ուշ անդաղապղինձի դարաշրջանի դամբաններէն մէկուն մէջ գտնուած (1966, հնագէտ Ս. Երամեան) անդաղապղինձէ գօտիին վրայ կան ծառի եւ մարդու քանդակներ: Դժբախտաբար կարելի չէ որոշել կենդանիներու տեսակները՝ գօտիին կեդրոնը բուսական ոճ ունեցող զարդէն կազմուած շրջանակին մէջ եւ անոր շուրջը: Բարեբախտաբար պարզ կ'երեւին կենաց ծառին պատկերները, որոնցմէ ամէն մէկուն քով կեցած է մարդ մը: Կրնայ ըլլալ, որ ասիկա կենաց ծառն է՝ պահպանուած քուրմերու կողմէ:

Հայերուն մօտ մինչեւ վերջերս ալ պահպանուած էին պտղաբերութեան տօնին նուիրուած ծէսեր, որոնց արմատները կը հասնին մինչեւ հեռաւոր ժամանակաշրջաններ: Ամէնէն յատկանշականներն են

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Գնա՛ գտիր Միհրանը, ըսէ իրեն որ ես կը խոստանամ կրկնել տարեկան այն տուրքը, որ Կիւրոսի կը վճարէր Հայաստան:

Արտէն երբ լսեց հօրը այս խօսքերը, ցասման հուրը շառագունեց իր կերպարանքը եւ ըսաւ.

— Ո՛հ հայր իմ, ի՜նչ կը յուսաս ինձմէ, ես կը նախընտրեմ դժոխք երթալ քան տեսնել Փարսերու սովորական գոռոզութիւնը ձեր խոնարհութեան փոխարէն, դուն ի՞նչպէս կրնաս տանիլ ծնրադրութիւնս անոնց առջեւ. ի՛նչ ես երթա՛մ, ոչ, այլապէս ես անարժան կ'ըլլամ ձեզ եւ Գահուն հանդէպ... Արիւնս կը կանչէ, եւ մեր ձեռքերը զինուած են սուրով երթալ պաշտպանելու Հայաստանի հանդըստութիւնը:

— Քու քաջութիւնդ, — պատասխանեց հայրը — անտարակոյս մեծ հրճուանք կը պատճառէ սրտիս, բայց անվեհերը պէտք է գիտնայ նաեւ խոհեմ ըլլալ եւ այս պարագային սպասել մինչեւ որ պատերազմական օրէնքը ստիպողական դառնայ: Եւ սակայն կրնաս մերժել այս բանագնացի կարեւոր առաջարկս, որ զգուշութիւնը կը պարտադրէ մեզ: Ուրեմն կը սիրեմ յուսալ թէ քոյրդ պիտի ընդունի, ան թէեւ հազիւ տասնեւութ գարուններ վայելած է, եւ նոյնքան քաջ է եւ խոհեմ, որուն ապացոյցը ունինք իր շատ մը ճակատամարտներու մասնակցութեամբ:

Դուն, հօրեակս, քեզ կ'ընտրեմ ի սէր Հայաստանի Ազատութեան, գնա՛ Փարսերու թագաւորին տղուն մօտ եւ յայտնէ փափաքս, գուցէ կարենանք զսպել անոնց մոլեգին զայրոյթը, դէթ ժամանակ կը շահինք պատրաստուելու:

Ազատին խանդավառ ծափահարեց իր հօր ազնիւ խորհուրդները եւ աճապարեց ի կատար ածել իր տիրոջ հրամանը: Անմիջապէս իր սեւի հագուստները փոխեց եւ պատերազմիկի զգեստները հագաւ, զրահաւորուած մասնաւոր կրծկալով եւ վարսամփոփ սաղաւարտով:

Բայց բնութեան պարգեւած շնորհալեց հրապոյրը նուազ ցայտուն չէր հակառակ իրեն անյարմար այս զգեստաւորումին:

Պահ մը յետոյ կազմ ու պատրաստ ոչ ստուար հետեւորդներով ան կը մեկնի Մելիտինէէն նախապէս բանագնաց մը ուղարկելով, գաղտնի տեսակցութիւն մը խնդրելով Փարսերու երիտասարդ հրամանատարէն, որմէ հազիւ ընդունուած պարման իշխանուհին կը փութայ ներկայանալ մէկ ձեռքը սուր մը, իսկ միւսով ձիթենիի ճիւղ մը բռնած:

Յարգամեծար սովորական երկուստեք խոնարհութենէ յետոյ կ'ըսէ անոր Ազանի.

— Արժանի հրամանատարդ, զօրաւոր բանակի մը զոր Մեծն Կիւրոս կատարելագործեց պատերազմներու արուեստով որ մշտատեւ յաղթութեան առաջնորդեց զինքը. դուք յաջորդը անոր վեհանձն եւ անմահ գործերուն, արժանի,

Դուք այժմ ձեր առջեւ կը տեսնէք աղջիկը անոր որ Կամպիւսի քինախնդրութենէն կը հալածուի, իմ դժբախտ հայրս կ'ընդունի որ յանցաւոր է ձեր հօր դէմ:

Այո, ճիշդ է եւ ոչ ոքի գաղտնիք է, որ հայրդ սիրոյ ցանկութիւն ունեցած է իր ատենին կնոջ մը հանդէպ, նոյնքան ճիշդ է որ նէ ալ իր կարգին հօրս սիրած է միայն մաքուր եւ անկապտելի սիրով: Սակայն Խմէնի այսինքն մօրս կեանքի օրերը Կիւրոսի ձեռքն ըլլալով որոշած էր Կամպիւսի հարսնացնել:

Թերեւս Տիգրան հակառակ փոխադարձ սիրոյ, պարտաւոր էր զիջիլ եւ յարգել պատերազմական օրէնքով յաղթանակի իւունքը: Բայց թոյլ գտնուած է եւ անարգած այդ օրէնքը սիրոյ նախընտրութեամբ:

Դուք տեղեակ ըլլալու էք որ այդ յանդգնութիւնը Տիգրանին անպատիժ չանցաւ, ձեր նախնիքը շատ սուղ վճարել տուին այդ արարքին փոխարէն:

Հարկ կա՞յ յիշելու իշխան, այն ծանր կորուստները որ ձեզ ծանօթ են բոլորն ալ եւ անցեալին կը պատկանին:

Իշխան, պահ մը առաջ դուք խոստովանեցաք թէ բարեկամ էք արդարադատութեան, ուրեմն ընդունեցէք որ պատիժը — արդար կամ անիրաւ — անշուշտ կը ջնջէ գործուած յանցանքը:

Մինչդեռ Կամպիւս ըստ մեր հաւաստի տեղեկութեան, դեռ եւս կը տառապի ցաւագին վրիժառութեամբ եւ իր քէնն ու ատելութիւնը ձեր թարմատի ձեռքերուն յանձնած է հրահրելու պատերազմը ընդդէմ հօրս Տէրութեան:

Կռիւը մեզ չի սարսափեցներ բնաւ, մեր կեանքը կռիւներով թրծուած է, կարծեմ այսքանը կը բաւէ ըսելու համար ձեզ թէ՝ պատրաստ ենք մարտնչելու ինչ որ ալ ըլլայ վախճանը:

Եւ սակայն իշխան, կը նախընտրեմ այս ձիթենիի ճիւղը նուիրել ձեզ փոխան սուրիս, եւ խաղաղութիւնը կը հայցեմ, որ պէտքի շնորհիւն աստուծոյ, Տիգրան իր հայր իր ժողովուրդին բարօրութեան ջանադիր ըլլայ միայն:

Խ. Վ.

(4 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

—о—

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան երիտասարդական յանձնախումբը, Մարսէյլ, կազմուած երկու սեռէ երիտասարդներով, խրախճանքի երեկոյթ մը սարքած էր Պօմոնի Հայոց եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յունուար 30ին:

Ժամը 17ին սրահը արդէն լիք լեցուած էր երէց եւ երիտասարդ հայրենակիցներով, բոլորն ալ եկած հաճելի ժամանց անցընելու տոհմիկ մթնոլորտի մը մէջ: Բեմը զարդարուած էր հայ յեղափոխութեան երկու մեծ քարոզիչներու նկարներով — Րաֆֆի եւ Խրիմեան, իսկ մէջտեղը կը սաւառնէր Վասպուրականի արծիւը:

Կազմակերպիչ յանձնախումբը՝ Տիկին Շալճեանի գլխաւորութեամբ ջանք ու ճիգ չէր խնայած երեկոյթին յաջող կազմակերպումին համար:

Տիկին Իսկուհի Հրաչեան կարճ խօսքով մը բացատրեց նախաձեռնող երիտասարդներուն նպատակը՝ աւանդական նկարագրով հանդէսներու եւ երեկոյթներու կազմակերպութեամբ վառ պահել տոհմիկ ոգին, որ այլասերման դէմ պայքարելու զէնք մըն է անկասկած:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Օր. Մ. Նազարեան: Եղան մեներգներ, արտասանութիւններ եւ պարեր:

Երեկոյթը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր ընդհանուր խանդավառութեան մէջ: Ներկաները գոհունակութեամբ բաժնուեցան սրահէն:

Ա. ԽԼՈՅԵԱՆ

վարդավառն ու Նուրին–Նուրին:

Վարդավառը գարնանային հողագործական տօն է, կապուած պտղաբերութեան եւ առատութեան պաշտամունքին հետ: Տօնի նախօրէին խումբ մը աղջիկներ, որեւէ ամանի մէջ կը թրջեն հատիկ, որ կը ծլի տօնին օրը: Այս նոր «բերքով» ամանին մէջ կը ցցեն փայտի կտոր մը՝ զարդարուած վարդերով, խնձորներով եւ մանր վարունգներով: Կէսօրէ ետք աղջիկները ամանը հանդիսաւոր շուքով կը տանին դաշտ, կը զետեղեն հողի վրայ եւ ծեր կին մըն ալ պահակ կը կանգնեցնեն հոն: Այնուհետեւ կիներ եւ աղջիկներ, այրերու հետ կը սկսին զուռնայով պարել անոր շուրջը: Յետոյ ծեր կինը, ամանը գլխուն, կը սկսի իր կարգին երգել ու պարել: Անոր երգին մէջ վախ կայ. արդարեւ ամանը կրնայ իյնալ գլխէն եւ մարդիկ օգտուելով կրնան փախցնել զայն: Այդ պահուն երիտասարդներէն մէկը փայտի զօրաւոր հարուածով կը թռցնէ փայտիկը՝ «ուրախութիւնը», որուն վրայ կը յարձակին ամէն կողմէ, փրցնելու համար վարդերն ու պտուղները:

Կը թուի, թէ փայտը փախցնելու այս ծէսը կուգայ քուրմի հսկողութեամբ սրբազան ծառը պահպանելու եւ անկէ ճիւղ գողնալու սովորութենէն: Շատ հաւանական է, որ նման սովորութիւն գոյութիւն ունեցած է նաեւ անապատղնձի դարու Հայաստանի մէջ:

Վարդավառի այս ծէսերուն ջուրով ցօղուելու պարտադիր սովորութիւնն ալ «մոգական ազդեցութիւն» ունէր պտղաբերութիւնը ապահովելու համար:

Նուրին–Նուրինը տեղի կ'ունենար գարնան՝ հողագործական աշխատանքները սկսելու ժամանակ: Կը պատրաստուէր խրտուիլակ մը՝ կնոջ հագուստներով: Խրտուիլակը կը կոչուէր Նուրին: Այս անունը շատ տարածուած էր Հայաստանի մէջ, սակայն կարգ մը վայրերու մէջ ունէր նաեւ այլ անուններ, ինչպէս օրինակ՝ Զէյի–մամա, Մամա–չթթիկ, Տիկին եւն.: Ագաթանգեղոսի մօտ Անահիտը կը կոչուի Տիկին, Մայր եւ, անշուշտ, խօսքը «մայր աստուածուհիին» կը վերաբերի:

Յ. ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

—о—

Յունուար 30ին, երեկոյին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը ժամադրավայրը դարձած էր 250է աւելի հայրենակիցներու, շրջականներէն:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառավարենց խումբը այս տարի եւս կը կազմակերպէր իր երեկոյթը միշտ հայկական յայտագրով եւ տոհմիկ մթնոլորտով:

Ընկ. Օ. Ալթունեան սեղմ գիծերու մէջ ներկայացնելէ ետք Նոր Սերունդի խումբին հիմնական աշխատանքները՝ հայերէնի դասընթացքներ, Հայոց պատմութեան դասաւանդութիւններ եւայլն, բացուած յայտարարեց երեկոյթը հրաւիրելով «Նայիրի» պարախումբը ներկայացնելու ազգային – ժողովրդական պարեր:

«Նայիրի»ն այլեւս դարձած է գաղութին առաջնակարգ պարախումբերէն մէկը, որ գիտէ ստեղծել ոգեւորութիւն եւ աւով սիրելի դարձնել մեր ժողովրդական պարերը երիտասարդութեան:

Ուրախալի էր հաստատել ներկայ հոծ երիտասարդութեան սէրը հայկական երգերու եւ պարերու նկատմամբ: Մինչեւ ուշ գիշեր հնչեցին հայկական եղանակներ, երբեմն նաեւ եւրոպական, Պետիկի նուագախումբին կողմէ:

Երգիչ Պետիկ իր հաճելի ձայնով զրաւիչ մթնոլորտ մը ստեղծեց:

ԹԱՂԵՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

—о—

Իւրայատուկ այս թանգարանը կը գտնուի էջմիածինի արեւմուտքը՝ պատմական Մեծամօր գետին ակերուն մօտ: Գըլխաւոր շէնքը հաստատուած է անցեալ տարի, բայց արդէն ցուցասրահները լեցուած են բազմաթիւ հնութիւններով:

Զուլարաններ եւ ժայռակերտ կառուցուածքներ, տաճարներ եւ քարէ բազմազան գործիքներ, պարիսպներ եւ հեթանոսական այլ կառոյցներ — ահա ասոնք են Մեծամօրի հնութիւնները: Բոլորն ալ, անշուշտ, շէնքին մէջ չեն, այլ փռուած են բաց տարածութեան վրայ, մէկ մասը երդիք ունի, միւս մասը՝ կ'ունենայ: Հոս կ'աշխատի հնագէտներու, երկրաբաններու, գիտնականներու խմբակ մը՝ թանգարանի տնօրէն Կորիւն Մկրտչեանի գլխաւորութեամբ: Անոնք կը թերթեն քարէ մատեանները եւ կը կարդան դարերու խորէն եկող հնութիւնները: Թիզ առ թիզ պեղումներու միջոցով երեւան կը հանեն հնութիւնները եւ կը գրեն Մեծամօր քաղաքին պատմութիւնը: Կարեւոր արդիւնքներ տուած են պեղումները, բայց ակնկալութիւնները աւելի մեծ են:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

«ԳՈՂ, ՍԻՐՏԸ ԴՈՂ»

Վաղուց էր, ինչ շրջանի ժողովրդական թատրոնը հանդէս չէր եկել նոր պիէսների բեմադրութեամբ: Դրա համար էլ, երբ «Գող, սիրտը դող» պիէսի բեմադրութեան վերաբերեալ ազդեր փակցուեցին զանազան տեղերում, մարդիկ անհամբեր սպասում էին ներկայացմանը: Վերջապէս եկաւ օրը, բացուեց վարագոյրը: Ծափերը ողեւորեցին դերակատարներին:

Հանդիսականները լարուած ուշադրութեամբ լսում էին դերասաններին: Համատարած լռութեան մէջ դահլիճի միջին շարքերից մէկում աթոռի ճռոց լսուեց: Հանդիսականներն այս ու այն կողմից կամացուկ սաստեցին քարհանքի դիրեկտորին, որը նստած տեղը անհանգիստ շարժումներ էր անում: Քիչ յետոյ աննկատ թողեց դահլիճը:

«Գող, սիրտը դող» պիէսի բեմադրութեան միւս գործողութիւնների ընթացքում դահլիճից հեռացան շինվերանորոգման գրասենեակի պետը եւ մի քանի այլ մարդիկ:

ՀԱՅԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Փարիզցի մը Մարսէյլ կը հասնի ու թաքսի մը կ'առնէ Քաթալանի ծովափը երթալու համար:

— Բայց, կ'ըսէ վարորդին զարմացած, ինչո՞ւ միշտ ձեր աջը չէք առներ:

— Հոս, պարոն, աջ, ձախ չկայ, արեւ եւ շուք կայ:

×

Արձակուրդին ծանօթացած երկու փարիզցիներ վերամուտի իրենց ծրագիրները կը փոխանակեն.

— Ես, կ'ըսէ մէկը, անմիջապէս որ Փարիզ հասնիմ, որոշած եմ, պիտի ամուսնանամ որպէսզի աւելի հանգիստ կեանք մը ունենամ:

— Տարօրինակ է, կ'ըսէ միւսը, ես ալ, հասնելուս պէս պիտի ամուսնալուծուիմ, ճիշդ նոյն պատճառով:

×

Պորտոյի լիսէի մը բակին մէջ կարելի է կարդալ հետեւեալ ցուցատախտակը.

— Ուսանող պարոններէն կը խընդրուի իրենց կառքերը չտեղաւորել հոն ուր իրենց ուսուցիչները պիտի դնէին իրենց կառքերը, եթէ ունենային:

×

Բժիշկ մը, 15 ժամ աշխատելէ ետք, յոգնած–զաղրած հազիւ կը քնանայ երբ հեռաձայնին զանգը կը հնչէ.

— Ա'ռ, կ'ըսէ կնոջը, բայց ըսէ որ ճամբորդութեան մէջ եմ մինչեւ վաղը առտու, ես ալ ընկալուչը կ'առնեմ եւ եթէ հարկ է քեզի կը փսփսամ հարկ եղած խնամքները ու կը կրկնես:

Այդպէս ալ կ'ընէ, պարագան քիչ մը բարդ է եւ բժիշկը իր կնոջ ականջին կը թելադրէ թէ ի՞նչ պէտք է ընել կասեցնելու համար վտանգը:

«Շատ շնորհակալ եմ, տիկին, կ'ըսէ խօսակիցը, բայց կրնա՞մ հարցում մը ընել: Այն պարոնը որ ձեզի հետ պառկած է եւ բացատրեց թէ ի՞նչ պիտի ընեմ, հարկ եղած բժշկական պատրաստութիւնը ունի»:

×

Նիցցէ կնատեաց մըն էր, կատաղի թըշնամի ամուսնութեան, կը կրկնէր թէ որեւէ ամուսնութենէ առաջ պէտք է հարցնել ապագայ ամուսինին «ձեր կնոջ խօսակցութիւնը պիտի շարունակէ՞ ձեզի զոհացում տալ մինչեւ խոր ծերութիւն: Մընացեալ ամէն ինչ անցողակի է»:

×

Այր մը կ'ըսէ ուրիշ այրի մը.— «Կինս սովորութիւն ըրած է ամէն ցերեկ ճաշէ ետք քիչ մը քնանալ»:

— Եւ այդ հանգիստը օգո՞ւտ կ'ընէ իրեն:

— Իրեն, չեմ գիտեր, բայց ինծի՝ այո՛:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Սենեակը խիտոյն լռասուրուեցաւ, մինչ ատոնցմէ ամէնէն երիտասարդը եւ ամէնէն կրակոտը անսանձ իր մատղաշ ոտքին վրայ խոյացաւ:

Տիգրան այլեւս չէր կրնար աւելի երկար ժամանակ իր կեղծ անձնաւորութիւնը գաղտնի պահել: Ուստի ատանց իր պատրաստակամութիւնը կորսնցնելու, կեղծամը գլխէն հանեց եւ կարելի եղածին չափ զուարթ շեշտով մը գոչեց.

— Պարոններ, պարապ տեղը ժամավաճառ մի ըլլաք, քանզի ես ալ ձեզի նման այր եմ:

Տիգրանի այս խօսքին վրայ երեք երիտասարդները ապշած ետ ետ ընկրկեցան, մինչ երիտասարդ յեղափոխականը կարծելով որ ասիկա բաւական էր զիրենք իրեն հանդէպ բարեացակամ դարձնել, իր մօտը գտնուած առաջին բազմոցին վրայ նետուեցաւ եւ միամիտ կերպարանք մը առնելով աւելցուց.

— Օ՜ֆ... ինչ յոգնութիւն... երեք գիշեր յաջորդաբար երեք կիներու զիրկին մէջ անցընել... անօթութենէս եւ ծարաւէս պիտի մարիմ... ազնիւ պարոններ, գոնէ քիչ մը ջուր կրնա՞ք տալ ինծի:

Երեք երիտասարդները տակաւին իրենց զարմանքէն սթափած չէին:

Յանկարծ երեքէն ամէնէն երիտասարդը որ ամէնէն եռանդոտն ալ էր, Տիգրանի մօտեցաւ եւ դէմքը քննեց:

— Անպիտանը գեղեցիկ ալ է, ըսաւ գաղղիերէն իր միւս ընկերներուն: Անպատճառ կամ Յոյն եւ կամ Հայ ըլլալու է, անշուշտ Թուրք չի կրնար ըլլալ:

Տիգրան գաղղիերէն չգիտնալ ձեւացուց եւ անտարբեր մնաց:

Երեք ընկերներէն երիցագոյնը Տիգրանի մօտեցաւ:

— Դուն ի՞նչպէս Ֆէյզի պէյին հարէմը մտար, հարցուց յանկարծ:

— Այնպէս ինչպէս ձեր ազնուութիւնն ալ մտնել կ'ուզէր, պատասխանեց Տիգրան ժպտելով:

— Թո՞ւրք ես, հարցուց երկրորդը ինքն ալ մօտենալով:

Տիգրան խորհեցաւ ազգութիւնը պահել, սակայն յետոյ մտածեց թէ սուտը մէջտեղ ելած պարագային զիրքը ալ աւելի պիտի վատթարանար: Եւրոպի աւանդութիւնները տարաձայնութիւններէ լսած ըլլալով վստահ էր թէ՝ Սուլթանին դէմ եղած մահափորձը խստութեամբ գաղտնի պիտի պահուէր, այնպէս որ պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններէն շատերը ատիկա իմացած պիտի չըլլային, եւ երեք երիտասարդները, որ այդպիսի անձնաւորութիւններու որդիներ ըլլալ կը թուէին, Եւրոպի մէջ պատահած երէկ գիշերուան անցուդարձերէն շատ հաւանական է որ տեղեկութիւն չունենային:

Ուստի որոշեց ճշմարտութեան մէկ մասը յայտնել:

— Ոչ ազնիւ պարոններ, ըսաւ ատաւճանաբար խոնարհ կերպարանք մը առնելով, Հայ եմ եւ Բերա փողոցի մեծ վաճառատան մը մէջ կ'աշխատիմ: Ֆէյզի պէյին կիները զիս գլխէ հանեցին եւ ատոնց ուզելու զիս անոր հարէմը առաջնորդեցին:

— Ի՞նչ... յարեցին երեքը մէկ դժգոհ արտայայտութեամբ մը:

— Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ ըսաւ հոն երթալու միտք չունէի... բայց ծուղակը ինկայ. ինչպէս որ կը տեսնէք, տակաւին շատ երիտասարդ եմ եւ փորձառութիւն չունիմ... երեք հանըմները ծառայած վաճառատունս եկան եւ մետաքսեղէններ ապսպրելով հրահանգ ձգեցին որ զանոնք իրենց տունը տանիմ, հոն զիս ստիպեցին որ կնոջական հագուստներ հագնիմ եւ երեք գիշեր իբրեւ սենեկապանուհի քովերնին մնամ:

Երեք Թուրքերը այդ պատմութենէն փոքր ինչ մեղմացան, մինչ ատոնցմէ երկրորդը գթասրտութեամբ հարցուց.

— Խեղճ տղայ, եւ շա՞տ տառապեցար հոն:

— Ո՜հ, այո շատ, չափազանց շատ:

— Եւ ի՞նչպէս յաջողեցար ձեռքերնէն պրծիլ:

— Երբ դուք շոգեմակոյկով անցաք, ես անոնց ետեւն էի եւ ամէն բան լսեցի: Խորհեցայ թէ եթէ զիրենք կանխէի պիտի յաջողէի ձեռքերնէն ազատիլ, որովհետեւ եթէ անոնք ձեզի հետ փախչէին եւ ես հոն մինակ մնայի այլեւս կորսուած էի:

— Շատ աղէկ, ըսաւ երեքէն էն երիտասարդը: Եւ հիմա ի՞նչ կ'ուզես ընենք քեզ:

Տիգրան ոտքի ելաւ եւ պաղատագին ձեռքերը իրար միացուց:

— Կը պաղատիմ ձեզ, ինծ գթչութիւն մի ընէք, ես ալ ձեզի պէս երիտասարդ եմ, ըսաւ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Պէրպէրեան (ծնեալ Կօշկարեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՍԷՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

(Մեռած 1969 Սեպտ. 29ին)

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով (Տէսին, Վիէն) իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Վարուժան Մանուկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մալխասեանի (Վիէն), Շատեան, Դաւիթեան, Ալեքսանեան, Մուրատեան եւ Լ. Փօյաճեան ընտանիքներուն, Վարուժան Մանուկեանի արկածալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարդալայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեանէ իր թոռնիկին ժո - զէֆ Նիկողոսեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկ. Արաքսի Սիմոնեան – Ալթունեան Ս. Սարգիսի տօնին առթիւ իր սիրելի հօր ողբացեալ Սարգիս Ալթունեանի յիշատակին 30 Ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Կապ. Խաչին: Նոյնպէս իր զաւկին՝ բժիշկ Սերգօ Սիմոնեանին արեւշատութեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակներու տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Կիրակի 13 Փետրուարին: Այս առթիւ կը յիշատակուին նաեւ Վալանսի եկեղեցւոյ ծառայած եւ վախճանած բոլոր հոգեւոր հայրերը, դպիրներն ու հաւատաւոր ծառաները: Կը հրաւիրուի գաղութը աղօթելու երկար տարիներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն հոգւոյ համար:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 13 Փետր. բուն Բարեկենդան Սկիզբ Մեծի Պահոց

Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ եւ ժամը 10ին գոց պատարագ կը մատուցուի: Այսօր, երեկոյեան ժամը 4,30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Երկուշաբթի, 14 Փետր. Տեառընդառաջ Տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն

Ժամը 10ին, բաց խորանով պատարագ կը մատուցուի:

ՊԻՆՉԻ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՏՕՆԸ

Կիրակի Փետր. 13

Ժամադրավայր՝ 7,30ին Շաթօ տը Վէնսէնի մեթրօն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7,45ին Կառ տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ: Ճամբորդութիւնը օթոքառով: Մեկնում 8ին դէպի Պինչ, Մօ, Վիլէռ-Քոթըրէ, Սուասոն, Լան, Ավէն, Մօպէօժ ճամբով, ճաշը ճամբու ընթացքին, ապա դէպի Պինչ:

Վիոլներու եւ մամզէլներու տողանցք եւ զանազան զուարճալի ներկայացումներ:

Վերադարձ ժամը 17ի առեններբ եւ Փարիզ ժամանում 22,30ին:

Մասնակցութիւն 59 Ֆր. ամէն բան մէջը

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քլամարէն Պ. Գրիգոր Ուզունեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 15րդ տարեդարձին ի յիշատակ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Անտրէ Տէփոյեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Կարապետ Տէփոյեանի (Միրիպէլ):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 13) առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրան – Ընթէրէն, «Վերադարձ Հայաստանէն», հայր Տալմէի կողմէ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

13 Փետրուար Կիրակի օրը Շաւիլի
Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ տը Ստալինկրատ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մանուկներու յարմար շարժանկար

Կը մասնակցի Նայիրի պարախումբը

տողանցք Բարեկենդանի տարազներով, դիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ

ՊՈՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կը խնդրուի Շաւիլի ծնողքներէ դալ իրենց երախաներով, Բարեկենդանի յարմար դիմակաւորուած:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի Հայ Գաղութի Խորհուրդը կը կազմակերպէ իր առաջին պարահանդէսը Կարտանի Մէզոն տիւ Փէօփլի հարսանիքի սրահին մէջ՝ Շաբաթ Փետրուար 26, ժամը 21էն սկսեալ

Կը մասնակցի Վալանսէն հայկական մեծ նուագախումբ՝ « Կռունկ »ը

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն՝ կը հրաւիրուի Կարտան – Պիվէրի եւ շրջակայքի հայ գաղութը, ապահովել մուտքի տոմսերը մինչեւ 19 Փետր. հետեւեալ հասցէներէն.—

GARDANNE : Agence Immobilière Gardannaise, 26 Bd. Bontemps, Tél. 22-33-49
BIVER : Epicerie Libre-Service — Bedrossian

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը

կը յատկացուի

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին
Օթէլ Մոտերն
Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Գլխաւոր բանախօս.— Գր. ՊԸԼԸՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Շաբաթ, Փետրուար 19 ժամը 20ին Սեւրի Սամուէլ- Մուրատ վարժարանը, 26 Ռիւ Թրուայոն:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

Vous prie d'assister à la conférence de Monsieur Edouard UTUDJIAN
« IL Y A UN AN DEJA, L'EXPOSITION ARMENIENNE... »

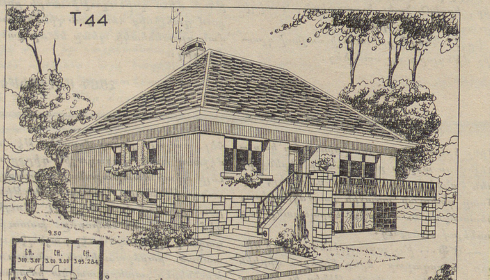
Cette exposition sera évoquée à l'aide de diapositives et Mr. UTUDJIAN qui fût commissaire général adjoint, après avoir fait la genèse de cette manifestation exceptionnelle présentera des diapositives et développera sur le thème « LA CIVILISATION DE L'OURARTOU ET SON ARCHITECTURE »

Vendredi 18 Février 1972 à 20 h. 45
Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)

ENTREE GRATUITE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 — Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom
Rue No
Ville Département
Possedez-vous un terrain ?

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 12 Փետր. Շաբաթ երեկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Վարուժան խումբ, Շաբաթ 12 Փետրուար ժամը 16ին:

Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր Շաբաթ 19 Փետրուար ժամը 21ին:

Զաւարեան ենթ. Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 16ին:

Համազասպ խումբ Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 15ին:

Հայաստան խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին:

Ս. Միքայէլեան խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին:

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փետրուար 13ի Կիրակին կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց տօնը: Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ կը քարոզէ օրուան տօնին խորհուրդը բացատրելով ներկաներուն:

Քարոզէն ետք կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով, իսկ յետ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ վասն համօրէն ննջեցելոց եւ նահատակաց մերոց:

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ 11, Հայրապետական մաղթանք 11,20, հոգեհանգիստ 11,45:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 20, ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Նորակառոյց Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ, 40 Ռիւ Ֆօժիէ, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի Սեւան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի:

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն Նոր Սերունդին կողմէ:

Հայկ. տոհմիկ պարեր Վիէնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 13, ժամը 3ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22 Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱԲԱԹ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 12 FEVRIER 1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 125 ֆր. Հատը 0,50

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12339
Fondateur : SCHAVARCH MISSARIAN
48e ANNÉE — N° 12.339

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

Գ.

Մոսկուայի եւ Անգարայի յարաբերութիւնները սկսան բարուքիլ 1964 Հոկտ. 30ին, երբ նախապատերազմեան երկար աշխատանքէ վերջ Մոսկուա այցելեց Թուրքիոյ Արտաքին Նախարար Էրքին, հեղինակ գրքի մը, որուն խորագիրն է «Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները ու Նեղուցներու խնդիրը»:

Էրքինէն վերջ Մոսկուա այցելեց վարչապետ Ուրկիւպլիւ: Կրկին բարեկամութիւն ու գործակցութիւն հաստատուեցաւ երկու երկիրներուն միջեւ: Խորհ. Միութիւնը յանձն առաւ մասնակցիլ եօթը խոշոր ձեռնարկներու կառուցման: Վերջ գտաւ պաղ պատերազմի շրջանը: Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին պատահեցան կարգ մը միջադէպեր, որոնք ուրիշ առթիւ անտարակոյս մտահոգիչ համեմատութիւններ կրնային ստանալ:

Ցուցուածքները կը յիշէ օդաչուներու կողմէ խորհրդային օդանաւի մը ճամբուն դէպի Թուրքիա շեղումն ու սպասարկող հիւրընկալ աղջկան մը սպանութիւնը: Նոյնպէս ողբերգական հանգամանք չառնեցաւ ուրիշ միջադէպ մը, — այսինքն երբ Թուրքիոյ մէկ օդակայանէն ճամբայ ելած եւ ամերիկացի սպաներ փոխադրող օդանաւ մը շուարելով խորհրդային հողամասի (Լենինական) վրայ իջաւ: Տասը տարի առաջ նման պարագայ մը մեծ աղմուկ պիտի հանէր:

1964ին Մոսկուա այցելող Թուրք պետական մարդիկը ուրախ էին, որ «խորհրդային կառավարութիւնը կը ճանչնար Կիպրոսի երկու համայնքներու օրինական իրաւունքները», մինչդեռ նախապէս բոլորովին պաշտպան կը հանդիսանար Մակարիոս եպիսկոպոսին: Այս պարագան այն իմաստն ունէր, որ Մոսկուա ընդհանրապէս կը համակերպէր Թուրքիոյ անդամակցութեան Ատլանտեան Ուխտին: Երկու պետութեանց գոյակցութիւնը (կամ համակեցութիւնը) հիմնուած է այս իրականութեան ընդունելուն վրայ: Անգարա պատրաստ է Կրեմլինի հետ խօսիլ ամէն հարցի մասին, պայմանաւ որ Միացեալ Նահանգներու հետ իր գինակցութիւնը վէճի առարկայ չդառնայ:

Իր գրութեան վերջաւորութեան Մոնտ Տիփլոմաթիքի աշխատակիցը հարց կուտայ թէ ինչպէս բարեկամակա՞ն է այս գոյակցութիւնը: Ու կը պատասխանէ անմիջապէս, որ յանդգնութիւն պիտի ըլլար հաւատալ անոր: Թուրք բնակչութեան կարեւոր մէկ մասը տակաւին կը ձգտի «ժառանգական թշնամի» նկատել Ռուսիան — համայնավար կամ ոչ:

Ու կ'աւելցնէ.— Ճի՛շդ է, որ Խ. Միութիւնն է այն միակ մեծ Պետութիւնը, որ կրնայ սպառնալ Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան: Յետոյ, Անգարայի կառավարութիւնը կասկածով կը վերաբերի այն բոլորի մասին, որ ծայրայեղ ձախի պիտակ կը կրէ: Խտրութիւն չի դներ տարբեր գոյնի մարքսականներու միջեւ: Կարգ մը պաշտօնական շրջանակներ նոյն տոպրակին մէջ կը դնեն անիշխանականները: Կը կարծեն թէ դուրսէն կը ղեկավարուին ահաբեկիչները, որոնց դէմ պայքարման վիճակ է յայտարարուած: Այս պարագան կ'օգտագործեն արդարացնելու համար գործուած խստութիւնները: Վարչապետ Էրիմ վերջերս ըսեր է իրեն թէ ստիպուած են նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ չըրջապատուած են Մարքսական Պետութիւններով:

Եզրակացութիւն.—

«Իրականութեանց պաղպաղին վերլուծումն է, որ պարտադրած է Թուրքեւ-խորհրդային մերձեցումը: Պէտք պիտի ըլլայ ատեն մը եւս սպասել, որպէսզի սիրտը հետեւի տրամաբանութեան»:

Լայն տեղ տուինք Ֆէրոնի յօդուածին: Կ'ուզէինք կարգ մը յիշեցումներ ընել այս առթիւ:

Անցեալին «Մոսկօֆ»ը Թուրքին համար յաւիտենական մղձաւանջ մըն էր դարձած: Ցարական Ռուսիան է, որ քանիցս կռուելով օսմանեան կայսրութեան դէմ՝ չարաչար պարտութեան ենթարկած էր սուլթաններու «մեծազօր բանակ»ները: Ատկէ՝ Թուրքերու հիւանդագին ատելութիւնը Ռուսերու դէմ:

Սակայն կարմիր պատմուճան հագնելէն ի վեր «Մոսկօֆ»ը դադրած է սարսափ ազդելէ Թուրքին: Լենին հիմնովին յեղաշրջեց ցարերու հակաթուրք քաղաքականութիւնը: Նիւթական, բարոյական, դրամական ու զինուորական ամէն կարգի աջակցութիւն ընձեռելով Մուսթաֆա Քէմալին, ողջնցուց Թուրքիան, որ 1918ին գերեզմանի դուռն էր հասած:

Լենինի յաջորդները շարունակեցին — ու կը շարունակեն դեռ — Անգարայի կառավարութեան շռայլել ամէն կարգի օժանդակութիւն, մասնաւորաբար զարկ կուտան անոր ճարտարարուեստի զարգացման, սիրայօժար, բարեմտօրէն, առանց յետին մտքի: Վերջին փաստը,— Իսքէնտէրունի մէջ կառուցուած «կոմպինատ»ը:

Ստալինի մահէն ի վեր հողային պահանջ ալ չունին Թուրքիայէն: 1953 Մայիս 30ին Արտաքին Գործավար Մոլոթով, յանուն Հայաստանի ու Վրաստանի, ծանուցագիր մը ուղղեց Անգարայի կառավարութեան, պաշտօնապէս յայտնելով, որ Խորհ. Միութիւնը հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն:

Խրուշչեւ իր կարգին Մոսկուայի մէջ ընդունելով Թուրք երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու պատուիրակութիւն մը, յայտնեց հանդիսաւորապէս, որ Թուրքիայէն հող պահանջողը Ստալինն էր: Հիմա, որ անիկա ոչ եւս է, ուրեմն հողային խնդիր չկայ այլեւս երկու երկիրներու միջեւ:

Այժմ Պոդգորնի կը պատրաստուի պաշտօնապէս այցելել Անգարա, աստիճան մը աւելի սիրալիր դարձնելու համար Մոսկուայի յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ:

Բարի՛ վայելում:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԼՄ. ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Բոլոր անոնք որոնք մտիկ ըրին Հինգշաբթի իրիկուն Ելմտական եւ Տնտեսական նախարարը, համոզուեցան անշուշտ, եթէ ցարդ կասկած ունէին, որ Ժիսքար-տ'Էսթէն ճարպիկ մարդ է եւ գիտէ վարպետօրէն խուսափիլ նեղ կացութիւններէ: Արդարեւ շաբաթներէ ի վեր մթնոլորտը տաք էր: Առաջին առթիւ Քանառ Անշէնէն է որ հրապարակած էր Շապան-Տելմասի տուրքի թուղթերը ուրկէ կը պարզուէր թէ Նախարարապետը, ապօրինի ոչինչ ընելով, չորս տարի է եկամուտի տուրք չէ վճարած: Դեռ առջի օր, նոյն երգիծաթերթը կը հրատարակէր ուրիշ նամակ մը այս անգամ Ելմտական նախարարէն ուղղուած Ազգ. Ժողովի նախագահ Շապան-Տելմասի (1961ին) եւ ուր նախարարը կը վստահեցնէր նախագահը որ ընթացք տուած է խնդրանքին եւ 400էն 75 միլիոնի իջեցուցած հաստատութեան մը տուրքը:

Այս պայմաններու մէջ է որ կը խօսէր Ժիսքար-տ'Էսթէն եւ կը պատասխանէր հեռատեսիլէն չորս լրագրողներու, թէեւ ի յառաջագունէ ճշդուած էր որ անձի հարց պիտի չըլլայ:

Նախարարը ընդունեցաւ թէ ամէն ինչ կատարեալ չէ տուրքերու դրութեան մէջ եւ թէ սրբագրական է անոր արդիականացումը: Ըստ իրեն արդէն շատ բան ըրած է այդ ուղղութեամբ տասը տարիէ ի վեր: Խօսեցաւ նաեւ «Հարկային առնելիք»ի (ավուառ փիսֆալ) մասին բացատրելով թէ ի՞նչ է: Շատ անորոշ ալ չէ բայց եթէ ժողովուրդը կը խրտչի եւ կը խորհի թէ ունեւորներու ի նպաստ բան մըն է, սխալ է եւ այդ սխալը տարածուած է որովհետեւ այդ դրութեան անունը սխալ է եւ կը բաւէ փոխել: Այսինքն եթէ ավուառ փիսֆալը յետ այսօրիկ ստանայ իր իմաստին իսկ անունը եւ կոչուի ռըթընիւ ա լա սուռս, այլեւս ոչ ոք ըսելիք կրնայ ունենալ:

Նախարարը անոյշ-անոյշ խօսքերով ուզեց համոզել թէ շատ անարդարութիւն ալ չկայ, բայց նաեւ ստիպուեցաւ «քովէն անցնիլ» երբ որոշ հարցումներ զինքը նեղը կը դնէին:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ հարկային դրութիւնը անարդար է, բարդ եւ թէ հակառակ տասը թօյլ կուտայ որ կողմնակի միջոցներով մեծ ընկերութիւններ զեղծումներով, որոնք օրինաւոր ալ բնոյթ ունին (ինչպէս օրինակ ընկերութեանց տեւական «բաց»ի հաշուեկշիռները) կարենան գողնալ Պետութենէն, ինչ որ չի կրնար ըլլալ ոչ թէ միայն աշխատավարձք ստացողը այլեւ փոքր արհեստաւորը:

Ամէն պարագայի մէջ ոչ մէկ բան լուծուեցաւ Հինգշաբթի իրիկուն եւ անգամ մը եւս խոստումներ շռայլուեցան ինչ որ սովորական բնոյթ ունեցող բան մըն է երբ նկատի առնենք թէ ընտրութիւնները կը մօտենան:

Ֆրանսայի ընդհ. կացութեան համար, իբրեւ եզրակացութիւն, նախարարը ըսաւ թէ «միջին»ի եւ «լաւ»ի մէջտեղն է:

× Ռենոյի բանակցութիւնները խզուեցան տրուած ըլլալով որ տնօրէնութիւնը կը յայտնէ թէ չի կրնար աւելի հեռու երթալ մինչ սենտիքաները կ'ըսեն թէ պարտադրանքի առջեւ դրուած են իրենք զիրենք:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Յունուար 1ի տուեալներով 3.393.457 օտարահպատակ անձեր կը գտնուին Ֆրանսա, հետեւեալ ստորաբաժանումով.— Ալժերացի՝ 697.616, Սպանացի՝ 645 հազար 705, Փորթուկալցի՝ 607.069, Իտալացի՝ 592.742, Մարոքցի՝ 170.835, Լեհ՝ 122.333, Թունուզցի՝ 96.821, Եուկոսլաւ՝ 65.539, Պելճ՝ 65.508, Ամերիկացի եւ Քանատացի՝ 7.521, Ափրիկեցի՝ 55.000, որուն 35 առ հարիւրը Մալիցի, 30 առ հարիւրը Սենեկալցի եւ 20 առ հարիւրը Մաւրիտանացի. կան նաեւ 9.700 Վիեթնամցի, 2.868 Չինացի, 4368 Չեխ, եւայլն:

Ափրիկեցիներու թիւը մօտաւոր պատկեր կուտայ միայն, որովհետեւ կնքուած համաձայնութիւններու հիման վրայ անոնք պարտաւոր չեն բնակութեան արտօնագիր ունենալու: Ասոնց հաշուառումը դժուար է նաեւ այն պատճառով, որ Թափառաշրջիկի կեանք կը վարեն: Ի տարբերութիւն միւս օտարականներուն, Ափրիկեցիները ընդհանրապէս ամուրի կ'ապրին եւ իրենց երկիրը կը վերադառնան, երբ բաւականաչափ կը նկատեն իրենց մէկտեղած խեղճ ու կրակ խնայողութիւնը: Համաձայն 1960ի, 1963ի եւ 1964ի կնքուած համաձայնագիրներուն՝ Ֆրանսայի եւ ափրիկեան ու մալկաշ կառավարութիւններուն հետ, Ֆրանսա հաստատուած Ափրիկեցիները Ֆրանսացիներու համահաւասար իրաւունքներ ունին, բացի՝ քաղաքականէ: Պարագան նոյնը չէ միւս օտարահպատակներուն համար: Ափրիկեցիները ընդհանրապէս կեդրոնացած են Փարիզ, Մարսէյլ, Պորտօ եւ Ռուան: Նկատի առնելով, որ մեծաւ մասամբ անգրագէտ են եւ թերի ֆրանսերէն մը գիտեն՝ անոնք ընկերային բարդ թղթածուներ կը ստեղծեն: Իրենց ֆիզիքական դէշ վիճակին հետեւանքով, ինչպէս նաեւ այն պատճառով, որ անձեռնհաս են բաղմաթիւ գործեր կատարելու, յաճախ կը շահագործուին անպարկեշտ գործատէրերու կողմէ: Անոնք ընդհանրապէս աւելածու, հողակիր կամ հասարակ բանուոր կը դառնան:

Գաղթականութեան մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն Փորթուկալցիք՝ 118.126 անձ 1970ին: Այս գաղթը տեղի կ'ունենայ գաղտնի ճամբաներով, սակայն, անոնք այժմ գիտեն, թէ ֆրանսական ոստիկանութիւնը հրահանգ ստացած է փութով կանոնաւորելու Ֆրանսա մտած Փորթուկալցիներու թուղթերը: Ճիշդ է, որ համաձայնութիւն գոյացած է Ֆրանսայի եւ Փորթուկալի միջեւ, սակայն, այնուամենայնիւ, Լիզպոն կ'ուզէ սահմանափակել արտագաղթը, մինչդեռ երիտասարդ Փորթուկալցիներ կ'ուզեն խոյս տալ զինուորական ծառայութենէ, որ կը նշանակէ Անկոլա եւ Մոզամպիք երթալ: Աշխատանքի ամէնէն գնահատուած ձեռքերն են:

Ասոնք ի վիճակի կ'ըլլան ինքզինքնին հոգալու եւ խնդիրներ չեն ստեղծեր: Տառացի կերպով «կ'իւրացնեն» Ֆրանսայի կեդրոնը, յատկապէս Քորէզն ու Լիմուզէնը: Փոքր գնով կը վարձեն կամ կը գնեն երեսի վրայ ձգուած կամ ձգուելու վիճակին մէջ գտնուող ագարակներ: Կը նորոգեն աւերուած շէնքը, կը հաստատուին հոն եւ այս ձեւով կը կենդանացնեն շրջաններ, որոնք մեռնելու դատապարտուած են: Ասոնք միեւնոյն ատեն առանց դժուարութեան գործ կը գտնեն շինարարական ճիւղի մէջ, քարահանքերու եւ ճենապակիի գործատուներու մէջ: Կ'ապրին իրենց աշխատավայրին մօտերը եւ որովհետեւ տեղացիները կը նախընտրեն Փորթուկալներ ունենալ իբրեւ դրացի, քան Ալժերացիներ, շուտով իրենց ընտանիքները բերել կուտան երկրէն: Մօտ ատենէն ամէնէն հոծ թիւը պիտի ներկայացնեն օտարահպատակներուն մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ ԻՍՓԱՀԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Սոյն յօդուածը, գրուած ֆրանսերէն լեզուով, հրատարակուած է Պելճիոյ մէջ լոյս տեսնող *«Բանալիք Արուեստից»* արուեստի տեղեկատու ամսագրին մէջ, երկու գեղատիպ նկարներու հետ միասին: Հեղինակն է *«Էլիզապէթ Թագուհի»* անուամբ ծանօթ եգիպտաբանական հաստատութեան ընդհանուր քարտուղար եւ Պրիւսէլի Արքայական Թանգարանաց Իսլամագիտական Բաժանմունքի պետ ու համալսարանի դասախօս՝ Փրոֆ. Արբակ Մխիթարեան, որ ծանօթ է օտար եւ հայ շրջանակներուն ոչ միայն որպէս անուանի եգիպտաբան եւ թանգարանագէտ, այլ նաեւ որպէս հայ արուեստի, յատկապէս հայ մանրանկարչութեան որպէս մասնագէտ: Փրոֆ. Արբակ Մխիթարեան մէկ ամիս մնաց Նոր Ջուղա, որպէս հիւր Առաջնորդարանին, եւ իր ցուցմունքներով կատարուեցաւ Ս. Ամենափրկչեան վանքի նորակառոյց թանգարանի գիտական – գեղարուեստական ներքին դասաւորումը:

Պանծացնելու համար Կիւրոսի կողմէ պարսկական կայսրութեան հիմնադրման 2500ամեակը, Իսփահանի Հայոց Առաջնորդարանը եւ իր Թեմական Խորհուրդը բաղկացած աշխարհականներէ, որոշեցին արդիական թանգարանով մը օժտել Սավաֆեան Հարստութեան նախկին մայրաքաղաքը: Թերեւս զարմանալի թուի որ Հայերն ըլլային նախաձեռնողները նման գործի մը: Իրականութիւնը այն է որ աւելի քան երեքուկէս դարերէ ի վեր, աւելի քան երկու հարիւր հազար Հայեր կ'ապրին Իրանի մէջ, ոմանք նոյնիսկ (Թաւրիզի շրջանը, Ատրպէջան նահանգի մէջ) անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր: Իսփահանի համայնքը այդ քաղաքին մէջ հաստատուած է ԺԷ. դարու սկիզբը, Շահ Աբբաս Ա. մեծի կողմէ, Թուրքերու դէմ մղած անոր պատերազմներուն հետեւանքով: Արեւելեան Անատոլուի ամբողջ բնակչութիւնը, գլխաւորաբար Ջուղայի (այժմ իրանա-սովետական սահմանի վրայ), Հայաստանի ներկայ մայրաքաղաք՝ Երեւանի ժողովուրդը փոխադրուեցաւ Շահին նոր եւ հոյակապ մայրաքաղաքը, ուր անոնք ստացան հարաւային արուարձանը, եւ որ անկէ ետք կը կոչուի Նոր Ջուղա: Շատ չուշացած Հայերը հոն կառուցին իրենց բնակարանները, իրենց եկեղեցիները, իրենց դպրոցները, որբանոցները, հիւանդանոցներ, ակումբներ եւ հանրային օգտակարութիւն ունեցող այլ հաստատութիւններ: ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու քսաներեք եկեղեցիներէն տասներեքը տակաւին կը մնան կանգուն: Ամէնէն կարեւորը Ս. Ամենափրկչեան տաճարն է, չքնաղապատուած այլ շէնքերով, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչուի «Վանք»: Այստեղ են Առաջնորդարանի վարչական գրասենեակները, եպիսկոպոսական բնակարանը, ընդունելութեան սրահները, մատենադարանը, տպարանը եւ թանգարանը:

Նախկին մատենադարանը, կառուցուած 1905–1906ին, 1930ին դատարկուեցաւ վերածուելու համար թանգարանի, ուր նկարիչ Սարգիս Խաչատրեանի խորհուրդներով հաւաքուեցան տաճարի գանձատան եւ թաղային զանազան եկեղեցիներուն մէջ ցրուած հնագիտական արժէք ներկայացնող բոլոր իրերն ու ձեռագիրները: Դժբախտաբար այս շէնքը շատ նեղ էր, կարենալ պարփակելու համար քառասուն տարիներէ ի վեր ստացուած իրերը: Շուտով հոն պիտի փոխադրուին դարձեալ մատենադարանի գրքերն ու հանդէսները, որոնք նախապէս անկէ փոխադրուած էին եպիսկոպոսարանի մէկ ուրիշ սրահը:

Նոր թանգարանը ուղղանկիւնաձեւ ընդարձակ կառուցուածք մըն է, երկրորդ յարկի վրայ չքնաղապատուած նրբանցքներով: Պատրաստուած է Թեհրանցի ճարտարապետի մը՝ Պր. Ժ. Աֆթանդիլեանի կողմէ, որ կառուցած է շատ մը շէնքեր իրանեան մայրաքաղաքին մէջ, ի միջի այլոց, մեծ թատրոն մը, Թեհրանի նոր եկեղեցին եւ անոր յարակից Առաջնորդարանը, որոնցմէ զատ մատենադարան մը եւ ժողովասրահներ. ան պատասխանատուն է Թեհրանի հնագիտական թանգարանի արդիականացման: Թանգարանի կեդրոնական ցուցափեղկերը, լայնատարած եւ լուսաւոր, աւելի եւս կը շեշտեն արուեստի գործերուն կարեւորութիւնը: Երկար եւ հարթ ցուցափեղկեր յատկացուած են մանրանկարչութեամբ հարուստ ձեռագիրներու ցուցադրութեան համար: Պատերուն մէջ շինուած են ապակեպատ ցուցատախտակներ, հիւսուածեղէններու ցուցադրութեան համար: Գալով միջնորմներուն, հոն կախուած են արեւելեան եւ արեւմտեան նկարչութեան պաստառներ: Մինչեւ այս յօդուածը լոյս տեսնէ, թանգարանը մատչելի պիտի ըլլայ հանրութեան, քանի որ շատ է թիւը այն զբօսաշրջիկներուն, որոնք հիանալէ ետք Իսփահանի մզկիթներուն սքանչելիքներուն վրայ, կ'անցնին Նոր Ջուղա, այցելելու տաճարը եւ թանգարանը, որոնք Իրանցիներու համար եւս նոյնքան հետաքրքրական կեդրոններ են:

Հրաւիրուելով Իսփահանի երիտասարդ եւ եռանդուն եպիսկոպոսին՝ Գարեգին Եպս. Սարգիսեանի եւ Թեմական Խորհուրդին կողմէ, հսկելու համար թանգարանի դասաւորման աշխատանքներուն, ես բացառիկ առիթը ունեցայ մօտէն քննելու ոչ միայն ցուցադրուած իրերը, այլ նաեւ մեծ թիւով միջնադարեան ձեռագիրներ, որոնք կը պահպանուէին կնքուած պահարաններու մէջ: Իմ գործը մեծապէս դիւրացուցին վանքի եւ թանգարանի պատասխանատուները, մանաւանդ կամաւոր հսկիչը՝ Պր. Լեւոն Մինասեան, որ ամէն ջանք ըրաւ օգնելու ինծի, պատրաստելու համար լուսանկարներու վաւերագրական շարք մը, որոնք պիտի ծառայեն ալպոմի մը հրատարակութեան՝ նուիրուած Նոր Ջուղայի ձեռագրական հաւաքածոյին:

Այս հաւաքածոն, կարեւորութեան տեսակէտէն, չորրորդն է աշխարհի հայկական ձեռագիրներուն, Երեւանի մատենադարանի, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան եւ Վենետիկի Մխիթարեան հայրերու հաւաքածոներէն ետք: Այս ձեռագիրները մեծ մասամբ Ս. գրքեր կամ կրօնական գրականութեան նուիրուած գործեր են: Անոնց շահեկանութիւնը աւելի այն է, որ անոնք յաճախ զարդարուած են սքանչելի մանրանկարներով, որոնք կը յայտնաբերեն Ժ.–ԺԱ. դարէն մինչեւ ԺԸ. դար հայ արուեստագէտներու տաղանդը: Մանրանկարչական այս արուեստին տարողութեան սահմանը չափազանց ընդարձակ է. անիկա արտայայտումն է պատմական ճակատագրին ազգի մը, ճիշդ է որ փոքր՝ սակայն տոկուն եւ ստեղծագործական ակնբախ ուժով մը օժտուած: Կարդալով յիշատակարանները, կը գտնենք բնագիրներ՝ գրուած Մեծն Հայաստանի մէջ, Կովկասեան լեռնաշղթային մօտ, ամբողջ Փոքր Ասիոյ մէջ, մինչեւ Կիլիկիա՝ միջերկրականի եզերքը, Ղրիմի մէջ, Ռուսիոյ հարաւը եւ ԺԷ. դարուն՝ Իրանի մէջ: Բայց անոնց մէջ կան նաեւ այնպիսիներ որոնք գրըուած են Կ. Պոլսոյ մէջ, նոյնիսկ Հռոմի եւ Հնդկաստանի մէջ: Բնականօրէն միջավայրը, ըլլայ ան պալատ մը, կամ լեռներու մէջ կորսուած վանք մը, արեւելեան երկիր մը կամ արեւմտեան քաղաք մը ազդեցութիւն կը թողուր մանրանկարներու ոճին վրայ: Եւ այս այլազանութիւնն է արդէն հայկական մանրանկարներու ամէնէն գրաւիչ կողմերէն մէկը:

Բայց ասոնք թանգարանի «գլուխ գործոց»ներու տեսակներուն մէկն են միայն: Պէտք է նշել տակաւին նոյն շարքին այն հրովարտակները (ֆերման) որոնցմով Շահերը Իսփահանի Հայոց տուած են որոշ առանձնաշնորհումներ. հիանալի կերպով գեղագրուած եւ գեղեցիկ կերպով զարդանկարուած, ասոնք արխիւային վաւերական փաստաթուղթեր են, որոնք կը հետաքրքրեն պարսկագէտները:

Ներկայացուած միւս բնագաւառներն են, ինչպէս սպասելի էր, ծխական առարկաներ, ոսկեղէն եւ արծաթեղէն անօթներ (որոնց մէջ Արեւելքցիները միշտ նշանաւոր են հանդիսացած) եկեղեցական զգեստներ, հարուստ ասեղնագործութիւններ նրբօրէն գործուած հայ կիներու կողմէ, պարսկական եւ օտար յախճապակիի նմոյշներ, ազգագրական նկարագրով իրեղէններ, ճարտարապետական տարրեր հին աւերակեալ պալատներէ, տպագրական հին մեքենայ մը, որ պատմական կոթող մըն է, դրամագիտական հաւաքածոյ մը արեւելեան դրամագէտներու համար, եւ տակաւին այլ իրեր, որոնք աւելի քան երեք դարերու տեղական պատմութիւն մը կը խտացնեն:

Այն ինչ որ անմիջապէս կը գրաւէ ուշադրութիւնը եւրոպացի այցելուին, անիկա ներկայութիւնն է վարպետ նկարիչներու բազմաթիւ գործերուն, գլխաւորաբար անանուն, որոնք կը պատկանին մասնաւորաբար ԺԷ. դարու իտալական դպրոցին, երբեմն ալ նոյն շրջանի հոլանտական կամ ֆլաման նկարչութեան: Նիւթերը բնականաբար կրօնական են քանի որ այս գործերը դուրս բերուած են եկեղեցիներէ, որոնց նուիրուած էին հարուստ առեւտրականներու կողմէ:

Ծնունդ, խաչելութիւն, առաքեալներ, Ս. Ստեփանոսի մարտիրոսութիւնը, եւն. արուեստի քննադատը հաճոյք պիտի առնէ բաղդատելով այս գործերը հայ նկարիչներու գործերուն հետ, որոնք ներշնչուելով այնպիսի ոճէ մը որուն աւանդութիւնը իրենք չունէին, կարողացած են ստեղծել դիմանկարներ, երբեմն մեծ չափով, Իսփահանի փառքի օրերուն պատկանող քաղաքացիներու կամ մեծ տիկիններու: Անոնք մեզ թողուցած են կրօնական տեսարաններ, որոնք որեւէ առընչութիւն չունին հայրենի անցեալի մանրանկարչութեան թեքնիքին հետ:

Եթէ այս թուարկումին վրայ աւելցնենք նաեւ քանի մը քանդակներ փայտի վրայ («Տիրամայր» մը ֆլաման կերպարանքով, իտալական արուեստի գործ մը «Փայտեայ Քրիստոսը»), մեծ սանա մը քարով քանդակուած, որ հաւանաբար գործածուած է որպէս մկրտարան, վերջապէս բազմաթիւ տապանական կամ ուխտի խորհրդանիշ եղող յուշաքարեր, զորս Հայերը կը կոչեն խաչքար, որովհետեւ զարդահիւս եւ ծաղկազարդ խաչ մը քանդակուած կը գտնուի քարին վրայ, ընթերցողը այսպէսով պիտի ունենայ մօտաւոր գաղափար մը գանձերու մասին Իսփահանի թանգարանին, որ նոր կերպարանքով մը այժմ զգեստաւորուած է:

ԱՐԲԱԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

(Թարգմ. ՎԱԶԳԷՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մեռելներ կան, որոնք աւելի կենդանի են քան թէ ողջերը — Ո՛չ, աւելի շիտակ պիտի ըլլար ըսել թէ կան ողջեր որոնք աւելի մեռած են քան թէ մեռելները:

Ռ. ՌՈԼԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԷՏԵՐ, *քերթուածներ. գրեց՝ Խոսրով Ասոյեան, Պէյրութ* 1971:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Երկար եւ երջանիկ կեանք ձեզ, արդ մտիկ ըրէք, նպաստաւոր խնդրանքով մըն ալ ձեզ կը դիմեմ հօրս կողմանէ յայտնելու որ, պատրաստ ենք յանձն առնել ձեր նախնիքներու օրերէն մեզ պարտադրուած տարեվճար տուրքին կրկինը վճարելու:

Աղանի երբ վերջացուց իր խօսքերը, իշխանը պահ մը խոր լռութեանց մէջ հիացած մնաց անոր իմաստութենէն, սքանչանալով նմանապէս Տիգրանի մեծապանծ պատճառաբանութեան որ կ'ազնուացնէր իր խոնարհութիւնը:

Իշխանին սիրտը երկրորդ անգամ ըլլալով կը ժխտէր Կամպիւսի քինախնդրութեան ոգին:

Մինչ իշխանուհին կը տառապէր անորոշութեան մէջ, խօսեցաւ Միհրան.

— Իմ իշխանութենէս կախում չունի Տիկին, ձեր հօրը առաջարկած խաղաղութեան պայմանի գործադրութիւնը:

Այս պահուն իմ դրօշակիրներս հետզհետէ Փերսի ուղիներէն նորանոր ուժերով դէպի հոս կը կեդրոնանան:

Ես ստիպուած եմ արշաւել Տիգրանի երկիրը, որովհետեւ ես կախում ունիմ իշխանութենէ մը, անոր հրամանը զիս կը շղթայէ:

Ես ստիպուած եմ, եւ երդմնազանց չեմ կրնար ըլլալ, ահաւասիկ դժբախտութիւնը, որ իմ նպաստաւոր հաւատքիս կը դատապարտէ:

Ես գոհ պիտի մնամ եթէ զիս չմղէ աւելի հեռուները երթալու... Մի մեղադրէք զիս, Տիկին... այս ձեռքը... է՛յ ուրեմն... ան պարտաւոր է, երդում ըրած եմ այս ձեռքս պէտք է խլէ կեանքը Տիգրանի, եղբօրդ Արտէնի եւ... չեմ կարող լրացնել, հեռացէք այլեւս, գացէք ձեր հօր մօտ եւ յայտնեցէք որ ես անկարող եմ պատասխանելու իրեն, եւ իր դիմումի մասին պիտի տեղեկացնեմ Կամպիւսին, եւ կը մաղթեմ Տիկին, որ երկինք ողորմի մէկին ու միւսին. այս է ահա սրտիս փափաքը եւ աւելցուց.— Բայց եթէ Կամպիւսը պնդէ իր առաջին հրամանին գործադրութեան վրայ, մի սպասէք Տիկին, որ ես դաւաճանեմ հօր մը կամքը, ես իրաւունք չունիմ կշռելու ճշմարտութիւնը անոր ծրագրին. Երկինքը ինծի բաժին կամեցեր է միայն հնազանդելու վիճակը:

Այս խօսքերէն յետոյ դողդողալի կերպով կը դիտէ իշխանուհին, որ անմիջապէս կը մեկնի դէպի իր հայրը:

Միհրան հաւատարիմ իր խոստման անմիջապէս իմաստուն հրամանատար մը կը ղրկէ Փերսերու թագաւորին, որ հաւանաբար վերադարձած կ'ըլլայ իր հեռաւոր յանձնակատարումներէն, տեղեկացնելու համար Տիգրանի առաջարկները:

Միեւնոյն ատեն կը դադրեցնէ զինուորական յառաջխաղացումը: Մինչ այդ՝ ուղարկուած տեղեկատուն կը ներկայանայ Կամպիւսի, բայց ան վրէժխնդրական կեղալից դառնութեամբ կը մերժէր եւ իր տղուն ուղղուած նամակով մը, իր թունալից դառնութիւնը կը յայտնէր գրելով.

«Գործադրէ՛ հրամանս եթէ չես ուզեր բարկութիւնս քու վրայ հրաւիրել. մտածէ՛, այլապէս կուգամ Տիգրանի ոճիրը քու վրայ լուծել...»:

Այս նամակի բովանդակութիւնը զարմանալի չէր հերոս իշխանին համար եւ ի յառաջագունէ գիտէր որ պիտի մերժուի:

Եւ հրամայեց — հակառակ իր կամեցողութեան — որպէսզի բանակը պատրաստ ըլլայ վաղուան յարձակողականին:

Եւ նոյն գիշերուան մէջ հօրը պատասխանը ուղարկեց Տիգրանին: Յանձնակատարը իր այս պարտականութեան առընթեր յայտնեց իրենց բանակին յարձակման որոշումը:

— Շատ լաւ, կ'ընդունինք եւ մեծ հաճոյքով, բացագանչեց Արտէն եւ աւելցուց՝ ըսէ տիրոջդ որ կը սպասենք, աւելի ճիշդը ես պիտի թողում գտնելու զինք մեր պարիսպներուն առջեւ եւ մեծարելու իր յաղթական մուտքը...: Եւ դառնալով իր հօր.— Ահաւասիկ խոնարհութեան, խոհեմ զիջողութեան պտուղը: Երբ թագաւոր մը խնդրելու, նախատուելու ամօթը յանձն կ'առնէ, երբ իր ստորնութեան գին՝ բնական է անպատիւ մերժումի կ'արժանանայ:

— Այո, տղաս, ես անարգուեցայ Հայաստանի խաղաղութեան բաղձալուս համար, աւելին չեմ պատասխաներ, ես նոյնը կը կատարեմ եթէ հարկ ըլլայ նոյն նպատակով: Այո՛, Կամպիւսը մերժեց առաջարկս, ես ինքզինքս մեղադրելու ոչինչ կը գտնեմ:

Երկու մահկանացունե՛ր թող աստուածները տնօրինեն:

Խ. Վ.

(5 – Շար.)

ՎՐԻՊԱԿ.— *Փետր. 10ի թիւին ծանօթութիւնը պէտք է ըլլայ.— «Հեղինակը գրած է* Միքիլէն, *որ Լիպոս մեր գիտցած Միտիլին է եգէականի վրայ. կ'ենթադրեմ թէ պէտք է ըլլայ* Մելիտինէ *եւայլն եւայլն»:*

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՍ

(Դէպի Ատանա)

Անակնկալ ու անսպասելի, կամքէս բոլորովին անկախ պատահարներ, պատճառ դարձած են ճակատագրիս յաճախակի փոփոխութեան: Անոնցմէ մէկն է Տարսոնի մէջ, ոստիկանական սպայ Հայ բարեկամիս պանդոկի սենեակին մէջ ժէնիի մը հարիւրապետին հանդիպումս, որ պիտի փոխէր կեանքիս ուղին բոլորովին անսպասելի կերպով:

Այս հարիւրապետին հետ ունեցած տեսակցութիւնս, չափազանց տխուր տպաւորութիւն թողուց վրաս. ընկճուած ու սրտաբեկ, յաջորդ օրն իսկ չոգեկառքը առնելով հասայ Ատանայի կայարանը:

Պատմական Ատանային բոլորովին անծանօթ էի, որովհետեւ առաջին անգամն է որ ոտք կը դնէի հոն, հետեւաբար կառք մը առնելով գացի ներկայանալ զինուորական կեդրոնի գրասենեակը, ուր ցոյց տալով պաշտօնաթուղթերս, ուզեցի սպային վարժարանի հասցէն, երթալ արձանագրուելու համար:

Պատասխանեցին թէ այդ վարժարանը տակաւին չէր բացուած, ուստի պէտք էր սպասել ժամանակ մը: Դարձեալ յուսախաբում: Սակայն հազիւ կը պատրաստուէի դուրս ելլել գրասենեակէն, եթ կանչեցին զիս, եւ կրկին անունս եւայլն ստուգելէ յետոյ, պաշտօնագիր մը ցոյց տուին սպայակոյտին ղրկուած որ երբ Ատանա հասնիմ, անյապաղ պէտք է ներկայանամ ժէնիի հրամանատարութեան կեդրոնը, որ հին կայարանի մօտ կը գտնուէր: Կռահեցի անմիջապէս գլխուս գալիքը: Տարսոնի հարիւրապետին գործն էր...

Սպայ ըլլալու փափաքս օդը ցնդած էր տա՛ղ, ու գլխիկոր տնտնալով եւ հոս ու հոն հարցնելով գացի ժէնիի գրասենեակը, որ կը գտնուէր շէնքի մը երկրորդ յարկին վրայ:

Զիս ընդունեցաւ Տարսոնի ծանօթ հարիւրապետը, այս անգամ պաշտօնական համազգեստով բազմած գրասեղանին առջեւ, իր շքանշաններով զարդարուած:

Ընդունելութիւնը եղաւ շատ սիրալիր, յայտնեց ծիծաղելով որ ինքն էր հեռագրով սպայակոյտէն զիս ուզողը, բացատրեց ինծի ինկած պարտաւորութիւնները, ցոյց տուաւ ինձ յատկացուած գրասենեակը եւ զիս ներկայացուց Հրաչեայ Փիշթօֆեան անունով երիտասարդի մը, որ հոն կը պաշտօնավարէր իբրեւ գրագիր ու հաշուակալ: Յանձնարարեց իրեն որ Ա. յարկի սենեակներէն մին ինձ տրամադրէ իբր ննջասենեակ, քանի որ այդ ժամանակ տակաւին ամուրի է:

Հրաչեայի ներկայութիւնը մեծ մխիթարութիւն մը եղաւ ինծի համար: Զափազանց համակրելի երիտասարդ մըն էր, կ'ապրէր մօրը հետ առանձին: Մտերիմներ դարձանք քիչ ժամանակէն ու միշտ միասին էինք:

Սպայից վարժարանը, ինծի անծանօթ պատճառներով բնաւ չբացուեցաւ ու ես մնացի ժէնիի մէջ վերջնապէս, արդարահարուածը մէկ կողմ թողած: Սակայն կողքիս կը կրէի տարճանակ:

Զինուորական շէնքերու, ճամբաներու, ամրութիւններու շինութեանց վերակացու նշանակուած էի: Տրամադրութիւնս բոլորովին փոխուեցաւ աստիճանաբար եւ սկսայ տեսակ մը գոհունակութիւն զգալու պատճառներ ունենալ:

Մեծ թիւով Հայ բանուորներ տեղաւորելու հաճոյքը խանդավառեց զիս: Ծիծաղելի երեւոյթներու ներկայ կ'ըլլայի, շուկայէն նոր ուրագ մը առած ձեռքերնին երբ ատաղձագործ կը ներկայանային ինծի գործ խնդրելու, տակաւին չգործածուած ուրագին նայելով կը խնդայի, բայց եւ այնպէս դիմումը չէր մերժուեր. չէ՞ որ անգործ Հայեր էին...:

Անոնցմէ շատերը վարպետներ դարձան յետագային ձեռքիս տակ ու ողջ մնացողները երախտագիտութեամբ կը յիշեն զիս մինչեւ այսօր:

Ատանայէն դուրս, երկաթէ կամուրջին մօտը Կեավուր գիւղ մը կար, ատոր մօտ քարահանք մը բացինք, շինուելիք զինուորական նոր ճամբաներու համար քար հայթայթելու նպատակաւ: Քանի մը տասնեակ գործաւորներ կ'աշխատէին հոն իրենց կարելիութեան սահմաններուն մէջ: Այս բանուորներուն ներկայ — բացակայի տետրը յանձնած էինք Տիրան Աճէմեանի — ներկայիս Պէյրութ — այն ատենէն արդէն ունէր ծաղրանկարչի յատկութիւններ: Բարեկամներ դարձանք. ծաղրանկարս գծած ու գրասենեակին պատէն կախած էր՝ ինծի հաճոյք պատճառելու համար:

Անգամ մը քարահանք այցելութենէ վերադարձիս, երբ վերոյիշեալ «կեավուր գիւղ»էն կ'անցնէի, տան մը առջեւ մէկը նստած էր. բարեւեցի առ ի քաղաքավարութիւն: «Հրամմեցէք»ով մը առաջարկեց որ նստիմ ու սուրճ մը առնեմ: Հրաւէրը ընդունեցայ, աթոռ մը բերին եւ երկար խօսեցանք: Բարեմիտ Հայ մըն էր եւ Կարապետ աղա կը կոչէին գինքը սուրճ բերող կիները: Ներկայացուց ինքզինքը եւ հպարտութեամբ յայտնեց որ այդ գիւղը իրեն կը պատկանի եւ թէ պետական գատարանի ալ անդամ է:

Թրքախօս էր Կարապետ աղան, բայց զգացումով մաքուր ու ազգասէր Հայ մը, լաւ տպաւորութիւն թողուց վրաս: Շարունակեցի ճամբաս:

Տարիներ անցած էին. Կիլիկիան շատոնց պարպուած, ժողովուրդը տուն տեղ ձգած, հեռացած, գաղթական դարձած, թիթեղեայ պարագներու մէջ իր կեանքը կը քաշկշէր:

Լաթաքիոյ Երուսաղէմապատկան վանքին — որ Հոգետուն կը կոչուէր — ընդարձակ պարտէզին մէջ բնակութիւն հաստատած էին գաղթական Հայեր թիթեղեայ հարիւրեակ մը պառաքներու մէջ:

Զատկուան տօնին առթիւ, Թաղական Խորհուրդի ընկերներուս առաջարկեցի շնորհաւորական այցելութիւն մը տալ այդ բնակիչներուն՝ հոգեկան գոհունակութիւն պատճառելու համար իրեն: Տնակներէն մէկուն մէջ անհաւատալիօրէն նշմարեցի Կեավուր գիւղի Կարապետ աղան, կորաքամակ եւ տխուր, գլուխը կախ ու մտածկոտ: Զիս տեսնելուն ոտքի ցատկեց ու վիզս փաթթուելով սկսաւ լալ. «Այսպէ՞ս պիտի ըլլայինք Պետրոս էֆէնտի» կ'ըսէր ու կուլար:

Թաղականական յաջորդ ընտրութիւններուն ջանք թափեցի որ ինքն ալ ընտրուի եւ յաջողեցայ. այս պարագան տեսակ մը մխիթարանք եղաւ իրեն, կարծես հոգեփոխուեցաւ:

Երեւակայե՛լ, գիւղի տէր, դատարանի անդամ, այժմ ամէն ինչ կորսնցուցած, թիթեղեայ պառաքի մը մէջ, զաւակն ալ փողոցները պտըտելով կաքօ՜ կը ծախէր, կարենալ ապրեցնելու համար իր ծնողքը:

Եւ խորհիլ թէ անհամար են Կարապետ աղաները մեր ազգային դժբախտ պատմութեան մէջ, որոնք հառաչանք եւ անէծք ունին իրենց կոկորդին մէջ, յիշելով իրենց մարդավայել անցեալը:

Ի՞նչպէս չմրսստանալ երբ այս դժբախտութեան պատճառ եղող ոճրագործ Թուրքը անպատիժ է մնացած մինչեւ այսօր եւ ի պատուի աշխարհի երեւելի՝ մեծերու կողմէ: Ի՞նչպէս չընդվզիլ, ի՞նչպէս մոռնա՛լ, ի՞նչպէս չանիծե՛լ:

Արդարութի՛ւն, ո՞ր բառարանին մէջ փնտռեմ քեզ... Հայ երիտասարդ, քեզի կը մնայ պատրաստել այդ բառարանը...:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԱՌԱԾԱՆԻ

Եթէ երիտասարդը գիտնար, եւ ծերը կարենար...: (Ֆրանսական)

Երիտասարդութիւնը գեղեցիկ է դէմքով, իսկ ծերութիւնը հոգիով:
(Շուէտական)

Որքան աւելի դատես, այնքան նուազ կը սիրես: (Ֆրանսական)

Խոհարարը իր տիրոջ քիմքը ունենալու է: (Գերմանական)

Ակներեւ անկողմնակալութիւն մը ծըպտուած կողմնակալութիւն է:
(Ֆրանսական)

Ով անհամբեր է զաւակ ունենալու՝ կ'ամուսնանայ յղի կնոջ մը հետ:
(Ափրիկեան)

ԼՈՒՐԵՐ

ԿԵՍԱՐԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Կեսարիայէն կը գրեն «Մարմարա»ի.—

28 Յունուար, Ուրբաթ օր, նոր օծեալ Սերովբէ Քհնյ. Կիւլեան, Գայսէրի ժամանեց, ուր տեղւոյն հովուոր հովիւ Գրիգոր Խաչակիր Քհնյ. Սիլահլեանի, Թաղական Խորհրդոյ անդամոց ու մաս մը ազգայիններու կողմէ դիմաւորուեցաւ: Նոյն օրը, երեկոյեան ժամերգութեանց ընթացքին, նախորդ քահանան, ներկայ ժողովուրդին ծանօթացուց նորեկը եւ թելադրեց որ Կիրակի օրուան պատարագին բոլոր Կեսարահայերը ներկայ ըլլան:

Կիրակի օր, Սերովբէ Հայրը ջերմեռանդօրէն մատոյց իր անդրանիկ պատարագը, Ս. Գրիգոր Լուսաւոր եկեղեցւոյ մէջ, ուր պիտի պաշտօնավարէ այսուհետեւ:

Սարկաւագի պաշտօնը կատարեց ուրախակիր Կարապետ Կիւլեան: Իսկ պատարագի արարողութիւնները կատարուեցան Գրիգոր քահանային վարժեցուցած երկսեռ փոքրիկներու կողմէ, նոյն հովիւին առաջնորդութեամբ:

Գրիգոր քահանայ Սիլահլեան Հայր Մերէն առաջ, «Ես եմ հովիւն քաջ» բնաբանով քարոզ մը խօսեցաւ, յաջողութեան եւ համբերութեան մաղթանքներ ձօնեց Սերովբէ Հօր, տանելու համար այս քաղցրը ու պատուական լուծը, եւ վերջաւորութեան յայտնեց իր հրաժեշտի խօսքերը, փղձկելով ինք եւ փղձկեցնելով նաեւ հաւատացեալ ժողովուրդը:

Երկուշաբթի օր ալ, նախապէս տնօրինուած ժամադրութեամբ մը, երկու քահանաները եւ Թաղական Խորհրդոյ ատենապետն ու ատենադպիրը (Կարապետ Կիւլեան եւ Անդրանիկ Էրգուլումճու) կուսակալ Իհսան Արասի այցելեցին: Գրիգոր քահանայ նախ Պատրիարք Հօր սիրալիր ողջոյնները հաղորդելէ վերջ, ներկայացուց Սերովբէն եւ ապա իր հրաժեշտի խօսքերը յայտնեց:

Տեղւոյն կուսակալը, փոխադարձաբար շնորհակալութիւն յայտնեց այս այցելութեան համար եւ յատկապէս շեշտեց որ իր ալ յարգանքները մատուցուին Թրքահայոց Ամենապատիւ Պատրիարքին:

Կէս ժամուան սիրալիր տեսակցութենէն յետոյ զոյգ քահանաներն ու իրենց հետեւորդները բաժնուեցան կուսակալէն:

Գրիգոր Քհնյ. Սիլահլեան, վերջնապէս Իսթանպուլ հաստատուելու համար երկու օր վերջ կը բաժնուի Գայսերիէն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (164)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Լաւ, լաւ, ո՞վ ըսաւ քեզի թէ պէշութիւն պիտի ընենք, վրայ բերաւ երկրորդը:

— Ո՛հ, շնորհակալ եմ... շնորհակալ եմ, պատասխանեց Տիգրան, միայն թէ ձեր հին հագուստներէն հատ մը եթէ ունիք տուէք որպէսզի այս կնոջական հագուստներս փոխեմ եւ եթէ կարելի է քիչ մըն ալ ուտելիք բերէք, որովհետեւ երկու գիշեր է բերանս բան մը դրած չեմ:

— Բայց ի՞նչպէս, մի՞թէ անօթի ձգեցին քեզ, հարցուց երեք երիտասարդներէն կրտսերագոյնը:

Տիգրան անխոհեմ խոստովանութիւն մը ըրած էր, ուստի փութաց անմիջապէս սխալը ուղղել:

— Այո, Ֆէյզի պէյին Լալան անոնց չարժուձեւերէն սկսած էր կասկածիլ, եւ որպէսզի գաղտնիքը երեւան չելլէ, առխտուեցան զիս հին ապարանքին մէկ սենեակին մէջը գոցել, եւ յետոյ այլեւս չհամարձակեցան քովս մօտենալ...

— Սուտ կ'ըսես, գոչեց երիտասարդը, դուն քիչ առաջ ըսիր թէ անոնք մեզի հետ խօսած միջոցին ետեւնին էիր եւ ամէն բան լսեցիր:

Տիգրան պահ մը խոռվեցաւ բայց պատրաստակամութիւն չկորսնցուց:

— Ըսի ձեզի թէ զիս հին ապարանքին մէջ գոցած էին եւ անկէ բան լսեցի... այսինքն գրեթէ ետեւնին կը գտնուէի:

— Իրաւունք ունի, ըսին միւս երկուքը առաջինին:

— Շատ աղէկ, յարեց երիցագոյնը, հիմա քեզի հագուստ մը պիտի տամ որպէսզի կարենաս աւելի անվտանգ մեկնիլ: Բայց նախ սպասէ քիչ մը ուտելիք բերեմ որպէսզի անօթութիւնդ անցընես:

Եւ սենեակէն դուրս ելլելով, քիչ յետոյ ձեռքը պաղ ուտելիքներով լեցուն ափսէ մը եւ շիշ մը գինի բռնած ներս մտաւ եւ դանոնք Տիգրանի առջեւը դրաւ ու Տիգրան անյագաբար անոնց վրայ ինկաւ:

Հուսկ յետոյ երեք Թուրքերը երիտասարդ յեղափոխականին դիմացը անցած անորմէ իր սիրային արկածներուն մասնաւորութիւնները կը պահանջէին: Տիգրան տեսնելով որ սոսկա երիտասարդներուն հաճոյք կը պատճառէր եւ դանոնք կը զուարճացնէր, շուշցաւ երեւակայական պատմութիւններով իր պատմուածքը հարստացնել:

Յորմէ յետէ չորսն ալ լաւ բարեկամներու նման սենեակին մէկ անկիւնը քաշուեցան եւ ծխել սկսան:

ԺԳ.

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԿՆՃՌՈՏՈՒԹԻՒՆ

Այսուհանդերձ հակառակ որ Տիգրան իր սրամիտ պատմուածքներով երիտասարդներուն համակրանքը շահած էր, անոնցմէ առաջինը որ իր ընկերներուն մէջ ամէնէն գեղեցիկն ալ էր, չէր դադրեր կասկածոտ ակնարկներով Տիգրանը դիտելէ:

Անոր գեղեցիկ դէմքը փոխանակ իրեն վստահութիւն առթելու, ընդհակառակն զինքը ալ աւելի կը գրգռէր, որովհետեւ ան իր գեղեցկութեամբը յաջողած էր Թուրք ազնուականի մը հարէմը մտնել եւ անոր գեղեցկուհիները վայելել, մինչդեռ ինքը այնքան ատենէ ի վեր հետապնդած ու երազած այդ բանը չէր կրցած գլուխ հանել: Թուրք երիտասարդը մերթ ընդ մերթ իր ընկերներուն հանդէպ ամբարտաւանութիւն յայտնող ակնարկ մը կը նետէր, սակայն անոնք Տիգրանի հրապուրիչ առասպելներէն գրաւուած առանց իրենց կրտսերին ակնարկներուն ուշադրութիւն դարձնելու, կը ձգէին որ երեւակայութիւննին այդ արփեցուցիչ պատկերները գծուէ:

Երիտասարդը այլեւս համբերութիւնը կորսնցուց:

— Ես այս առասպելներուն չեմ հաւատար, ըսաւ դառներէն իր ընկերներուն, այս տղան ինձ կասկածելի կը թուի:

— Ի՞նչ կ'ըսես Գատրի, ըսաւ երիցագոյնը նոյն լեզուով, ինչո՞ւ համար կասկածելի պիտի թուի:

— Ես այնպէս կ'ենթադրեմ թէ այս մարդը Ֆէյզիի հարէմին մէջ պէշութիւն մը ըրած է և այս ձեւով փախուստ տուաւ: Ես այն գաղափարէն եմ թէ մինչեւ որ վստահ չըլլանք թէ խեղճ կիներուն գըլխուն փորձանք մը չէ եկած, զինքը ազատ չձգենք:

— Ոչ, ըսաւ երկրորդը, ի՞նչ հարկ կայ տղան պարապ տեղը հոս վար դնելու:

— Եւ վերջապէս եթէ բան մըն ալ ըրած է, վրայ բերաւ երրորդը, ինքզինքը ազատելու համար ըրած պիտի ըլլայ. քանի որ խեղճ տղան սենեակին մէջ անօթի ձգեցին. ըսել է թէ դիտմամբ ըրին որպէսզի զայն մեռցնեն: Միթէ հարէմներու սովորութիւնները չե՞ս գիտեր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 20, ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. նորակառոյց Գասպար Իփէկեան *սրահին մէջ, 40 Ռիւ Ֆօժիէ, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի Սեւան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի :*

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն Նոր Սերունդին կողմէ :

Հայկ. տոհմիկ պարեր Վիէնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Մուտքը ազատ է :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի Հ. Յ. Դ. կոմիտէներուն եւ խումբերուն, Կիրակի Փետր. 20 ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ :

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՋՃԵԱՆ

Ընկերահամակրական ճաշասեղան :

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ռաֆայէլէն Տէր եւ Տիկին Տաճատ Տողրամաճեան Մայրիկ Կիւլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20ական ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի Կապ. Խաչին եւ Դպրոցասէր վարժարանին :

(Այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը, շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆր., Տիկիններ Արաքսի Խուպէսէրեանէ եւ Վահանեանէ իրեն սիրելի եղբօր Լեւոն Խուպէսէրեանի *եւ քրոջ՝ Տիկին* Մառի Հազարապետեանի *յիշատակին :*

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 ֆր. Պ. Եփրեմ Տօնիկեանէ փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Գոհար Քիպրանեանի մահուան առթիւ եւ Մէլիքսէթ Տօնիկեանէ 10 ֆր. :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 13) առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրան – Էնթէռէն, «Վերադարձ Հայաստանէն», հայր Տալմէի կողմէ :

ՆՈՒԷՐ

ՓԱՐԻԶԷՆ Տէր և Տիկ. Հայկազ և Քնար Պէզազեան իրենց քրոջ՝ օրդ. Շուշանիկ Տէր–Վարդանեանի (ծնեալ Պէզազեան) հոգեհանգիստին առթիւ, որ կատարուեցաւ իրենց ներկայութեան Պօմոնի Հայոց եկեղեցին եւ Շալճեան եւ Պէզազեան ննջեցելոց յիշատակին նուիրած են 100 ֆր. Պօմոնի եկեղեցիին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

13 Փետրուար կիրակի օրը Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ տը Ստալինկրատ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մանուկներու յարմար չարժանկար

Կը մասնակցի Նայիրի պարախումբը տողանցք Բարեկենդանի տարազներով, զիմակաւոր փոքրիկներու կողմէ

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կը խնդրուի Շաւիլի ծնողներէ գալ իրենց երախաներով, Բարեկենդանի յարմար զիմակաւորուած :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Շաբաթ, Փետրուար 19 ժամը 20ին Սեւրի Սամուէլ– Մուրատ վարժարանը, 26 Ռիւ Թրուայոն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փետրուար 13ի Կիրակին կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց տօնը : *Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ կը քարոզէ օրուան տօնին խորհուրդը բացատրելով ներկաներուն :*

*Քարոզէն ետք կը կատարուի Հայրապե*տական մաղթանք Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անուան տօնին առիթով, *իսկ յետ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ վասն համօրէն ննջեցելոցն եւ նահատակացն մերոց :*

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, *քարոզ 11, հայրապետական մաղթանք 11,20, հոգեհանգիստ 11,45 :*

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 12 Փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Վարուժան խումբ, *Շաբաթ 12 Փետրուար ժամը 16ին :*

Վռամեան եւ ընկեր Կարօ *խումբեր Շաբաթ 19 Փետրուար ժամը 21ին :*

Զաւարեան *ենթ. Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 16ին :*

Համազասպ *խումբ Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 15ին :*

Հայաստան *խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին :*

Ռ. Միսաքեան *խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին :*

Քրիստափոր *ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին :*

Ակնունի *խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին :*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը

կը յատկացուի

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին

Օթէլ Մոտերն

Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Գլխաւոր բանախօս.— Գր. ՊԼԼՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ Փետրուար 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան *մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, Կիրակի կէսօրէ ետք Սփլանտիտի սրահին մէջ

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻՒՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ

Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 13 Փետր. բուն Բարեկենդան Սկիզբ Մեծի Պահոց

Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ եւ ժամը 10ին գոց պատարագ կը մատուցուի : Այսօր, երեկոյեան ժամը 4,30ին կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն :

Երկուշաբթի, 14 Փետր. Տեառընդառաջ Տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն

ժամը 10ին, բաց խորանով պատարագ կը մատուցուի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ Թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, *Ա. Շիրվանզադէ*

— Կիրակոս աղայի ճաշարանը

— Le chemin de l'école — opérette

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Կիրակի, Փետր. 13, *ժամը 3ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը, 22 Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը : Օրակարգ.— *Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Կիրակի, 19 Մարտ 1972 :

×

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յԵրուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17 :

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը :

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ԶԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ 1950 ՖՐ. — **Ա. ԿԱՐԳ (ԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿ) 2050 ՖՐ.**

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանխոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները :

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 13 FEVRIER 1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ		
Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման	Տար. 125 փր.	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12340

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.340

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՍԵՏԵՍ ՉԸԼԼԱՆՔ

Գրականութիւն չէ որ կ'ընենք, երբ կը հաստատենք թէ Վարդանանց ոգին միշտ վառ ու կենդանի է հայրենաբաղձ ու ազատատենչ Հայութեան սրտին խորը:

Ինքնին պերճախօս են ու մեկնութեան չեն կարօտիր բառերն իսկ, — հայրենաբաղձ ու ազատատենչ:

Հայրենիքի բաղձանքն ու ազատութեան տենչանքն են, որ ապրեցուցած են հայ ժողովուրդը նախապատմական դարերէն սկսեալ եւ հասցուցած՝ մինչեւ մեր օրերը:

Երկրագունդիս վրայ ապրող ո՛չ մէկ ազգ այնքան հալածուած, կեղեքուած, չարչարուած, ջարդուած ու տարագրուած է որքան Հայը:

Ո՛չ մէկ ազգ տոկացած, դիմացած եւ յաղթած է իր վրայ շղթայազերծուած ամէնի փոթորիկներուն: Հայն է միայն, որ շնորհիւ իր բնածին հայրենասիրութեան եւ ապրելու հաստատ կամքին կուրծք տուած է աշխարհակալներու եւ բռնակալներու ցեղասպանութեան եւ անաղարտ պահած իր ազգային դիմագիծը:

Հակառակ այն բոլոր աննպաստ պայմաններուն, որոնց տակ կ'ապրի աշխարհի չորս հովերուն, ցրուած եւ եօթը ծովերու ափերը ապաստանած Հայութիւնը, հաւատացած ենք, որ այս նեղ օրերն ալ պիտի անցընենք:

Տարակոյս չկայ, որ դոհեր պիտի տանք: Մեր համրանքէն որոշ տոկոս պիտի կորսնցնենք: Ճակատագրական է այդ ու կամքէ անկախ: Սակայն իբրեւ ազգ պիտի պահենք մեր գոյութիւնը: Որովհետեւ հայրենասիրութիւնը բնածին է մեր մէջ: Ինքնապաշտպանութեան բնազդը ազգապահպանման միջոցներ որոնելու կը մղէ մեզ:

Դպրոց, եկեղեցի, մամուլ, քաղաքական, երիտասարդական, մշակութային, կրթական, բարեսիրական, հայրենակցական եւ այլ կազմակերպութիւններ ու միութիւններ մէկ նպատակ միայն ունին, — հայապահպանում:

Կէս դար անցաւ քանական Թուականներու մեծ բռնագաղթէն ի վեր: Միայն մէկ երկրի մէջ չհամախմբուեցանք: Գացինք, ուր որ հովը տարաւ մեզ: Առանց ծրագրի, առանց ազգային կամ միջազգային մարմիններու ղեկավարութեան եւ նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան:

Ամէն ինչ սեւ տեսնող յոռետեսներ եւ չար գուշակներ յիսուն տարի անգամ չէին տար, օրինակ, Ամերիկայի հայկական հին գաղութին:

Մինչդեռ այսօր վերածնունդի նոր շրջան մը կ'ապրին մեր հայրենակից - ները Եանքիներու երկրին մէջ: Դպրոցներ կը բացուին Ատլանտեանի եզերքներէն մինչեւ Խաղաղական: Եկեղեցիներ կը շինուին: Հայերէն թերթեր կը հրատարակուին, — նոր սերունդին համար տեղական լեզուով, սակայն ազգային բովանդակութեամբ: Մշակոյթի Տուներ եւ ակումբներ կը բացուին:

Օտար աստղերու տակ ծնած ու սնած մեր զաւակները կը հետաքրքրուին Հայկական Դատով եւ ազգային խնդիրներով:

Ինչ որ կ'ըսենք Միացեալ Նահանգներու մասին, ճիշդ է Սփիւռքի միւս երկիրներուն համար եւս: Ամէն տեղ նոր սերունդը արթնցած է: Մեր երիտասարդները հայերէն չեն կարդար, սակայն ճիգ կ'ընեն զայն սորվելու: Կ'ուզեն ճանչնալ Հայոց պատմութիւնը եւ իրենց հասկցած լեզուով գիրքեր կը փնտռեն ուսումնասիրելու համար անցեալը այն ազգին, որուն ժառանգորդներն են:

Հեռո՛ւ մեզմէ յուսահատութիւնը:

Կրկնապատկե՛նք մեր ճիգերը՝ առաւելագոյն չափով փրկելու համար համ–րանքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ Է ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանքօ-գերման խօսակցութիւնները, որոնք պարբերաբար տեղի կ'ունենան երկու երկիրներու միջեւ, վերջ գտան շատ դրական արդիւնքներով:

Առաջին անգամն է, որ խօսակցութիւններու աւարտին, Փոմփիտու եւ Պրանտ միասին ընդունեցան մամուլի թղթակիցները՝ բացատրելով անոնց տրուած որոշումները:

Փարիզ եւ Պոն որոշած են մղում տալ Եւրոպայի տնտեսական եւ դրամական միութեան գործին, որ որոշ տատանումներ ունեցած էր դրամական ծանօթ տագնապին հետեւանքով:

Փոմփիտու եւ Պրանտ համաձայն գտնուած են նաեւ մնայուն ձեւով Բիւրօ մը հաստատելու, Հասարակաց Շուկայի շրջագիծին մէջ, քաղաքական համագործակցութեան գործերը վարելու համար: Երկու կողմերուն համոզումով, քաղաքական համագործակցութիւնը, որ արդէն իսկ կը գործադրուի «Տասներու» միջեւ, պէտք է շարունակուի յատկապէս Միջին Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ: Եարինկի առաքելութիւնը անհրաժեշտ կը տեսնուի:

Գալով միջ-գերման հարցին, Պոն եւ Փարիզ մօտէն կը հետաքրքրուին: Ցամենոյն դէպս, ինչպէս կը հաստատեն անոնք, երկու Գերմանիաներու միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները դանդաղ կ'ընթանան, ինչ որ կ'ուշացնէ Թուականը զոյգ Գերմանիաներու ՄԱԿի անդամակցութեան:

Ֆրանսայի Նախագահն ու Դաշնակցային Գերմանիոյ Վարչապետը քննութեան նիւթ դարձուցած են նաեւ իրենց գործակիցներուն հետ, թեքնիք հարցեր: Այսպէս՝ համագործակցութիւն փոխադրութեան միջոցներու մէջ, ներդաշնակում ինքնաշարժներու ապահովութեան, օդային գիծ, եւայլն:

Դիտերը նկատել կուտան, թէ միտքերու փոխանակութիւնն ու խօսակցութիւնները, որոնք տեւած են 36 ժամ, խիստ դրական եղած են: Արդէն Նախագահ Փոմփիտու խօսելով այս հանդիպման մասին զայն «բացառիկ կերպով դրական» նկատեց ձեռք ձգուած արդիւնքներու տեսակէտով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՓԱՐՈՅԻ մէջ, Ուրբաթ օր, Ֆրանսացիները վերջապէս յաջողեցան բեմ բարձրանալ եւ գոնէ մէկ արծաթեայ եւ երկու պրոնզեայ մետալներ ստանալ, շնորհիւ Տանիէլ Տըպերնարի եւ Ֆլորանս Սթէօթէրի (կանացի սլալոմ) եւ Փաթրիք Փերայի որ 3րդ տեղը գրաւեց գեղարուեստական չմուշկի մէջ:

ՍԻՆՈՊ քաղաքին մօտերը, Սեւ ծով, Թուրքիա, փոխադրակառք մը բարձունքէն ինկած է: 15 ճամբորդ մեռած է:

Վանէն Մանազկերտ ճամբուն վրայ զօրաւոր ձիւնամրրիկին հետեւանքով ուրիշ փոխադրակառք մը կորսուած է: 35 ճամբորդ կար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռաւ մառեշալ Ն. Կրիլով, 69 տարեկան: Հրամանատարն էր խորհրդային ռազմագիտական հրթիռներու գունդերուն:

ԲՈՒԽԱ եւ Ճափոն ճանչցան Պանկլա Տէշը: Այս վերջնոյն միակ օդանաւը քանդուեցաւ արկածի մը հետեւանքով:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ կը շարունակուի ածխահանքերու բանուորներուն գործադուլը: Ելեկտրականութեան խնայողութեան համար կառավարութիւնը հրաւիրեց Անգլիացիները կրճատել անոր գործածութիւնը: Բնակչութիւնը կարգապահ ոգիով ընթացք կուտայ: Լոնտոն կիսով մութի մէջ կը մնայ:

ԻՐԱՆԻ հարաւը զօրաւոր ձիւնամրրիկ մը բազմաթիւ գիւղեր անջատեց իրենց շրջապատէն: Ձիւնը որոշ գիւղերու մէջ ութ մեթր բարձրութեան հասած է: Առնուազն 6000 հոգի անհետացած կը նկատուի:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ 4000 հոգի ցոյց կատարեցին Անգլիոյ դէմ՝ անոր վարած իրլանտական քաղաքականութեան համար: Հիւսիս. Իրլանտայի մէջ երկու անգլիացի զինուոր սպաննուեցաւ:

ՀՌՈՄԻ բնակչութեան թիւը 2.789.896 է, համաձայն վերջին հաշուառկութեան:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ընդհ. քարտուղարը՝ Լընս յայտարարեց, թէ «Մալթան կարեւոր է, սակայն ոչ անհրաժեշտ» Արեւմուտքի համար: Մալթայի վարչապետին կը մնայ նոր խօսակցութիւններու նախաձեռնութիւնը ստանձնել:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը տեսակցած է Յորդանանի Պաշտպանութեան նախկին նախարարին հետ: Ոմանց կարծիքով Ամման եւ Թել Ավիվ մտադիր են առանձին համաձայնագիր մը կնքել խաղաղութեան վերահաստատման համար:

ԻՏԱԼԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ «Ունիթա» բողոքեց իր նախկին խմբագրին՝ Ֆերոի Ջիտարի արտաքսման համար Չեխոսլովաքիայէն: «Ունիթա» կը յիշեցնէ, թէ Փրակայի իշխանութիւններուն արտաքսած անձը համայնավար շարքերու մէջ կը գտնուի 1938էն ի վեր:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տարեկան 140 միլիոն Ֆրանքի օժանդակութիւն կը բերէ Եմէնի Հանրապետութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեվարները Շարժումի պիտի ձեռնարկեն Փետր. 18ին բայց կը կարծուի որ գործադուլի վախ չկայ:

ՇԱՊԱՆ – ՏԵԼՄԱՍ բացատրութիւններ պիտի տայ հանրութեան, իր դէմ եղած «զրպարտութիւններուն» առթիւ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սպանացիները, որոնք Ֆրանսա կուգան Մատրիտի հետ կնքուած համաձայնագրի մը հիման վրայ, 1970էն ի վեր կը նուազին: Այդ Թուականին անոնց թիւը 699.042 էր: Շատեր կը վերադառնան իրենց երկիրը. 1937ի պատերազմին հետեւանքով Ֆրանսա հաստատուած քաղաքական տարագիրներու շարքերն ալ կը նօսրանան տարիներու Թաւալումով: Սպանացիներն ալ գնահատուած են իբրեւ աշխատաւորներ, թէեւ նուազ կայուն են բաղդատմամբ Փորթուկալցիներուն: Սպանացիները ընդհանրապէս կ'աշխատին շէնքերու վրայ, ճարտարարուեստի մէջ եւ իբրեւ սպասաւոր:

Իտալացիները մինչեւ 1967 ամէնէն հոծ գանգուածը կը ներկայացնէին: 1960ին անոնց թիւը 688.474 էր: Այժմ նուազելու վրայ են: Լեհերու նման կ'աշխատին հանքածուխներու մէջ, ինչպէս նաեւ շէնքերու վրայ: Հիւսիս. Իտալիոյ ճարտարարուեստականացումը եւ Հարաւ. Իտալիոյ ստեղծանական զարգացումը մղում տուաւ ետ-դարձի շարժումին: Շատեր Ֆրանսահպատակ դարձած են, որով վիճակագրութեան մէջ անոնց թիւը կը նուազի: Իբրեւ Հասարակաց Շուկայի անդամ երկրի քաղաքացիներ, Իտալացիներն ալ Պելժերու նման կրնան առանց դժուարութեան Ֆրանսա հաստատուիլ, եթէ փափաքին: Անոնք արագ կը ձուլուին:

Ալժերացիներու զաղթը այժմ խիստ հաւասարակշռուած է — տարեկան 35 հազար անձ: Սակայն այս թիւն ալ պիտի կրճատուի հասնելով տարեկան 10.000ի, որպէսզի սահմանափակուի անգործութեան վտանգը: Այս որոշումը դժգոհութիւն ստեղծած է ալժերական շրջանակներու մօտ: Ալժերացիներու այս մեծ թիւը ընկերային եւ ժողովրդական ծանր հարցեր կը ստեղծէ: Միջադէպերը յաճախակի են եւ շատ անգամ կը շահագործուին քաղաքական նպատակներով: Բազմաթիւ Ալժերացիներ կը փորձեն ապօրինի ձեւով հաստատուիլ Ֆրանսա: Ձեռքի տակ ունենալով վերադարձի տոմս մը եւ 500 Ֆրանք, կը հասնին Մարսէյլ իբրեւ «զբօսաշրջիկ» եւ այլեւս չեն մեկնիր, երբ իրենց երեք ամսուան վիզան կը լրանայ: Սակայն հսկողութիւնը խստացած է եւ շատեր կը ճամբուին Ալժերիա: Արդէն ալժերական իշխանութիւններն ալ, իրենց կարգին, աւելի աչալուրջ դիրք բռնած են:

Մարոքցիներու եւ Թունուզցիներու թիւը կը ծաւալի: Ֆրանսա կուգան աշխատանքի արտօնագրով: Որոշ թիւ մը Ֆրանսա կը մտնէ Սպանիոյ ճամբով, գաղտնի: Մարոքցիներն ու Թունուզցիները հանդարտ ժողովուրդներ են, Ալժերացիներէն նուազ պահանջկոտ: Անոնք գլխաւ. գործ կը գտնեն ճարտարարուեստի եւ հանրային սպասարկութեան ճիւղերու մէջ:

Եուկոսլաւներու թիւն ալ կ'աճի: Մեծ մասամբ Խրուաթ են, բայց կան նաեւ Մակեդոնացիներ: Հակառակ անոր, որ համաձայնութիւն գոյացած է Պելկրատի հետ, եկողները ընդհանրապէս հակօրինական ճամբով Ֆրանսա կը հաստատուին: Քաղաքական ապաստանեալները 8.848 կը հաշուուին: Գալով Լեհերուն, անոնք Ֆրանսա եկած են պատերազմէն առաջ եւ միաձուլուած են ֆրանսական շրջանակներու հետ:

Վերջապէս իւրայատուկ պարագայ մը կը ներկայացնեն անդրծովեան նահանգներու աշխատաւորները: Անթիյի, Կույեանի եւ Ռէինիոնի կղզիներու բնակիչները յաճախ կը շփոթուին Ափրիկեցիներու հետ: Անոնք Ֆրանսացի քաղաքացիներ են եւ իրաւունք ունին ազատ Ֆրանսա գալու: Ոչ մէկ քննութիւն հաստատուած է անոնց վրայ, որով դժուար է ճշդել անոնց թիւը: Մօտաւոր հաշուով 72.000 Մարթինիկցի, 60.000 Կուատելուփցի, 40.000 Ռէինիոնցի եւ 3000 Կույանցի կայ Ֆրանսա: Ընդհանրապէս կ'աշխատին վարչական կեդրոններու մէջ, հիւանդանոց, հանրակառք եւայլն: Զարգացած տարրը յաճախ կը դժգոհի ցեղային խտրականութեան ոգիին դէմ: Երբեմն իրենց Թուխ գոյնին համար գործ կը մերժուին:

Թ. Ա. Թ.

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Մատենաշար «Յառաջ» 1971)

Նոր Տարուան գեղեցկագոյն նուէր մը՝ այն գրասէրներուն համար որոնք հայ գրականութեան եւ գեղարուեստի իրենց սիրոյ հունին մէջ առած են Շահան Շահնուրը, իր ամբողջութեամբը, եւ գոնէ, կարգ մը գրական մշակներ, անըմբռնելի հոգեխառնութեամբ մը կը կոչեն Շահնուրի «փեթիշականները»․․․ :

Բազմասեռ բովանդակութիւն մը, զուտ գրական – գեղարուեստական բովանդակութիւն ունեցողներ, եւ ուրիշներ՝ զորս կարելի չէ մէկ տարազով բնորոշել — յուշագրութիւն, ինքնակենսագրութիւն, հրապարակագրութիւն, դատում, ամբաստանութիւն, արձակ քնարերգութիւն — երբեմն երկուքը կամ երեքը միասնաբար: Օրաթերթի մը նեղ սիւնակները նկատի առնելով կարելի չէ սպառիչ հանգամանք մը տալ հետեւեալ խիտ նշմարներուն:

×

Երեսունեւհինգ տարիներու ընթացքին Շահան Շահնուր ոչինչ կորսնցուցած է իր փայլէն եւ փայլատակումէն: Այն բոլոր տարրերը որոնք իր ինքնութիւնը եւ մեծութիւնը կոփած էին՝ պահուած են յաւելեալ ճոխութեամբ: Ակնյայտ է նաեւ հետեւեալ հաստատումը․— Ինք հրաբուխ մըն էր գլըղուն եւ անզսպելի ժայթքումով մը:

Լաւան միշտ հոն է իր հրաբուխ վիճակով: Սակայն եթէ բխումը նոյնն է, զգալի է սանձումի մը ներքին ուժը, որ կ՚ուզէ հաւասարակշռօրէն հունաւորել պաղեցող եւ վար թաւալող հոսանքը: Այս բոլորը շահ մը՝ ի նպաստ կառուցուածքին, լեզուի խնամքին, ընդհանուր ներկայացման: Ամբողջական արուեստագէտ մը՝ արուեստի իր լոյսին մէջ: Մնացեալին համար՝ աւելի ուշ կը խօսինք:

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ՊԱՀԱՊԱՆԸ: Անյեալի այս ստեղծագործութիւնը հրումներ չէ կրած միայն, այլ առած է նաեւ նոր տարողութիւն մը: Մեր նորավէպերու պատմութեան մէջ իր տեսակին մէջ եզակի այս գոհարը կը պահէ հեռաւոր գեղիրապաշտ շունչ մը՝ մերօրեայ կեանքին — գաղափարաբանութեան — վրայ բացուող լուսարձակով մը: Մէկ կողմն են ներքին ձայներն անսացողները, — գըրողները, միւսին մաս կը կազմեն արտաքին կեանքին արձագանգողները, — զինուորական, կրօնաւոր, դատաւոր: Եւ սակայն «պղըտան անոն՚ցն է: Անո՚նցն է հրապարակը հոտլիտին և շարագործին»: Ու կայ ընդհանրացում մը — «կէսքուն կէս–արթուն վիճակով» մեր կեանքը «մանկական սինեմայի մը վերածուած է»:

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ: Անտիպ մը, եւ վերջնագոյնը՝ Շահնուրի ստեղծագործութեան: Երփներանգ եւ թարմաշունչ վերյուշ մը՝ անցեալի օրերէն, «ուր կը հրջիմ այսօր, երիտասարդութեանս աւերակներուն մէջ, մենութեան բեռը ուսիս»: Այս վերջին հաստատումէն ոչ մէկ հետք: Վարար եւ վարարող գնացք մը՝ յոյզերու, ապրումներու ինչպէս նաեւ վրձնահարումներ՝ հեռաւոր գաւառական համապատկերի մը, որ իր արժէքը խտացուցած է իր խորագրին մէջն իսկ: Ու Շահնուր միշտ կը մնայ յափշտակիչ պատկերներու նկարիչը․ «Անոնք (ծառերը) կազմած էին խորհրդաւոր տաճար մը իր սիւներով, ուր մեռնող երեկոն յամրաբար կը ծալէր անմահ պատարագիչին ոսկեճամուկ շուրջառները»: Կամ «Զինուոր կատար մը յաջողած էր իր անձնական սեփականութիւնը դարձնել արեւի վերջին համբոյրները, եւ մենաւոր ամպ մը, աւելի բարձր, վերածուած էր վենետիկեան լապտերի»: Անկարելի է չմէջբերել նաեւ հետեւեալը ուր կայ Շահնուրը բնորոշող մնայուն գիծերէն մէկը․ «Շունը բաւ Ֆրանսուայի․— «Եթէ հետս պիտի չխաղայիր, ինչո՞ւ հոս եկար․․․ քեզ ո՞վ հրաւիրեց, ո՞վ, ով, ովով․․․»: Երազ, իղձ, ձգտում կայ նաեւ այս գրութեան խորքը:

ԱՄԷՆՈՒՆ ԹԷՈԴԻԿԸ նոր անուանակոչումն է «Զոյգ մը կարմիր Տեարակնե – ր»ուն, որ հրատարակուած էր Պէյրութ 1967ին: Վերհրատարակութիւն մը՝ որուն «ձիուն փաշերը սանտրուած» են այժմ, պիտի սիրէր ըսել հեղինակը: Աւելին․ պահելով հանդերձ նոյնը, եւ հաւատարիմ մնալով «բնագրին»՝ Շահնուր վերլսուին գրած է ծայրէ ծայր, երբեմն նոյնութեամբ պահելով մասեր, սակայն կատարեալի իր ձգտումին մէջ միշտ կատարած է փոփոխութիւն մը բառի, դեղչում մը՝ նախադասութեան, մասերու նոր դասաւորում մը՝ մտածումներու փոքր յաւելումով մը: Բաղդատական աշխատանք մը՝ միշտ շահեկան է այս ուղղութեամբ Շահնուրի արուեստը ուսումնասիրողին համար: Պզտիկ օրինակ մը․— «Բարեմիտ եւ պարկեշտ էքսան – թրիքը (որ Թէոդիկն է) գտած է իր ճըշգրտագոյն բնորոշումը — «բարեմիտ եւ կենսայորդ էքսանթրիքը»: Ու կարծէք զատելակերպ մը զգալի է այժմ իր մօտ: Ինք՝ որ մեր թերութիւններուն եւ սխալներուն դէմ գրոհող այրուձին էր, այժմ ոչ միայն կ՚ուզէ «ճիշդ» կշտամբել, այլ եւ կը փնտռէ նաեւ փոքրիկ գովանքը: Հետաքրքրական է 1967–71 Ահարոնեանի մասին իր արտայայտութիւնը: Խորքին մէջ կը մտածէ ամբողջովին նոյնը՝ ինչ կը վերաբերի Ահարոնեանի գրականութեան, սակայն «թաւշէ ձեռնոց – ներու» ներկայութիւնը շատ զգալի է, գոնէ այս վերջնոյն պարագային:

«Ամէնուն Թէոդիկը» մեր Գողգոթան է, որ կը պատկանի ինքնակենսագրական, գրական, ազգային–հասարակական կալ – ուածներուն՝ հաւասարապէս:

ՍԵՒ ԱՐԵՒԸ քնարերգական մէկ ալեբալար ամբողջացումն է «Գողգոթա»յին: Ապրիլ 11 կոչուի ան թէ 24: Հակառակ մտավախութեան մը՝ որ մեր զատումի հանդէպ վստահութենէն աւելի անձնական այլ պատճառներ ունի, պատճառ մը չէ ասիկա, սակայն, որ Սեւ Արեւին նուիրուած եւ նուիրագործուած դասական կտոր մը չսեպուի «Սեւ Արեւը»: Ամէն տարեդարձի՝ վերընթեռնլի:

ՈՍԿԻԷ ԿՇԻՌԸ Թէքէեան մարդուն, հասարակական գործիչին եւ բանաստեղծին վերլուծումն է անկարելի խռու – թեամբ, հիացախառն խրախոսութեամբ: Թէքէեանին՝ «որ անկարելի եւ բարձրագոյն ներդաշնակութիւններու մարդն էր, որ բարձր բռնեց բանաստեղծութեան «ոսկիէ կշիռը»: Ծաղկեփունջ մը չէ այս վերլուծումը այլ՝ քանդակ մը՝ իր պատուանդանով:

×

Հարկ կա՞յ անդրադառնալու «Ազատն Կոմիտաս»ի եւ «Վաղը»ի մասին: «Ազգային հարց» դարձաւ Շահնուրի մէկ վաղեմի այլ հիանալի գրութիւնը: Յիշատակներու մէջ շա՜տ թարմ է այն «բանակէճ»ը որ հիմնովին անհիմն էր, փուճ եւ արուեստական, եւ որուն մենք ալ պարտադրաբար մեր մասնակցութիւնը բերինք: Ոմանք նոյնիսկ առիթը եկած սեպեցին տարիներու իրենց «փորի ցաւը» վերջապէ՛ս պոռչտալու, բայց այդ փափաքն ալ չարունակեց մնալ իրենց փորը․․․ միշտ «առժամաբար․․․»: Առանց յետին մտքի եւ հաւցէագրումի կրնանք ըսել թէ՝ եթէ ամէն ինչ դատապարտուած է մոռցուելու, գրութիւն մը կայ որ գրական պատուը եղաւ այդ «անխմանալի գրոհ»ին եւ որ կոչուեցաւ Վաղը:

×

Ահա՛ «Բաց Տոմարը», որ կը յուսանք կը մնայ միշտ «բաց», տուն տալով նոր մատեաններու: Այս մարզին մէջ երախտաշատ աշխատանք մը ունի հրատարակիչը, որ այնքան խնամեալ եւ մաքուր կողքով եւ տպագրութեամբ հրատարակած է «Բաց Տոմար»ը:

Իսկ ինչ կը վերաբերի Շահան Շահնուրին՝ պիտի ըսենք հետեւեալը գրասէրներուն․— Հեղինակին այն գրութիւնները որոնք լոյս տեսած են նախապէս եւ այժմ վերատեսութեամբ մը կրկին լոյս ընծայուած են, անհրաժեշտ է կարդալ երկուքն ալ․ նախ առաջինը ու ապա՝ վերջինը: Հակառակն ալ ճիշդ է երբեմն:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Պէյրութ, Փետրուար 9

ԱՄԷՆՈՒՆ ԹԷՈԴԻԿԸ

—o—

ԽՄԲ․— Շահան Շահնուրի «Բաց Տոմար»էն իբրեւ նախանաշակ մեր ընթերցողներուն, ստորեւ հատուած մը՝ որ ներածական մասը կը կազմէ «Ամէնուն Թէոդիկը» յուշագրութեան:

Գողգոթա էր տխրօրը Թէոդիկի վերջին ուսումնասիրութեան, որ իրր նիւթ ունէր հայ հոգեւորականութեան կոտորածը, Մեծ Եղեռնի տարիներուն:

Սպաննեցին մեր Տէր Հայրը: Հայրամեայ ծերունին յօշոտեցին խաչին առջեւ թէ անոր վրայ, կուտակուած ոխով եւ անլուր վայրագութեամբ: Անպաշտպան էր մեր երէցը, ինչպէս որ անպաշտպան էր իր հօտը: Թէ ի՛նչ տուրք վճարեց մեր կղերը թրքական մոլուքին, ահա ա՛յդ է որ պատմել կը փորձէ Թէոդիկ իր Գողգոթայով:

Գիրքը խմբագրուեցաւ Սկիւտարի մեր տանը մէջ: Անոր ձեռագիրը յանձնուեցաւ Տէր–Յովհաննէսեանի մամուլին եւ տպագրուած առաջին պրակը, որ յառաջաբանը կը պարունակէր, եկաւ հանգչիլ մեր գրասեղանին վրայ: Կարգի մտած էր յաջորդը:

Աչքիս առջեւն է ան, այդ առաջին պրակը, յաճախանքի մը պէս: Ամառնային գիշերն էր անդորր եւ խորասոյզ: Սենեակին բոլոր պատուհանները բաց էին, կրկնակ վարագոյրները մեկուսի հանգրիճուած եւ լամբարին լոյսը՝ ճաճանչաղեղ: Սաղարթախիտ ծառը որ կը բարձրանար դիմացի մայթին վրայ, ըստացած էր թաւշեայ մութ կանանչ տեսքեներ: Մեր գործին մէջ խորասոյզ եւ անով կլանուած, չլսեցինք թէ դուռը կը բացուի մեր ետեւ, յուշիկ․ «Խե՛նթ էք՝ ինչ էք․․․ մարեցէ՛ք սա լոյսը»:

Պատուէրը ուշ էր: Փողոցի մերձակայ անկիւնադարձը պատճառ եղած էր, որ Թէոդիկ եւ ես չլսէինք թուրք ամբոխին յառաջխաղացումը: Երկուքս մնացինք արձանացած: Ես իմ բարձունքէն (աթոռին էի) կը տեսնէի կարմիր դրօշակներուն կատարը միայն, անխուսափելի մահի –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

—o—

Վկայ ես գուն որ ես ժողովուրդիս շահը միայն նկատի ունէի, բայց թշնամին անողորմ գտնուեցաւ, որով ես անպարտ եմ բոլորին առաջ գալիք զարհուրանքին համար:

Ես տառապեցայ որքան գուն, իմ կեանքս զոհաբերութիւն մըն է եղած ձեր բոլորին ապահովութեան համար:

Հայո՜ն տղաս, ուրեմն հիմա առենն է քու անվեհեր քաջութեանդ ապացոյցը տալու: Իմ գահս, կեանքս, պատիւս դաւաճաններուս ձեռքն է:

Ո՛հ, Արսէն, քու քաջութեանդ արժէքը աւելի պիտի բարձրանայ քրոջդ խոհեմութեանը հետ:

Եւ քու զգոյշ խոհեմութիւնով Աղաւնիս արժանի եղբօրդ քաջութեան:

Հայրական այս փղձումէն յետոյ կ՚ողջագուրէ իր երկու սիրելիները, կուրծքին սեղմելով խանդաղատանքով, եւ հայրական արտասուքով կ՚օծէ զանոնք:

Այդ տխուր տեսարանը վարագոյր կը փոխէ․ Տիգրան յեղակարծ զգաստութեամբ հերոսի ձեւափոխուած կը շեշտէ․

— Հայո՛ն զաւակներս, դուրս ելլենք, ժամանակն է պատրաստուելու յաղթական ինքնապաշտպանութեան համար․ թող Աստուած տնօրինէ մեր ճակատագիրը:

Փարսերը մօտեցած էին արդէն եւ սկըսած էին ուսումնասիրել վայրը տեսա – կանօրէն, եւ յարձակողականի անցնիլ:

Ոչ մէկ տեղ, որեւէ ատեն երբեք այս տարողութեամբ յարձակում կատարուած չէր մինչ ի ցարդ, ոչ ալ նոյնքան եւ աւելի պաշտպանողական: Կարծես երկիրը բուռն երկրաշարժի ենթարկուած տարերային խառնաշփոթութեամբ: Պատերուն վրայ երկիցս կատաղի գիրկընդխառնումներ եղան, եւ միշտ ալ Արսէնի եւ Աղաւնիի գիրքերը քաջաբար կասեցուցին թըշնամիին գրոհը եւ պարտադրեցին ընկըրկիլ: Յանդուգն հակառակորդի նոր ուժեր կ՚ամբացնեն պաշարման շղթան եւ անոնց յուսահատելու պատնէշն ի վար բարձրանալու փորձերը կը կրկնեն եւ միշտ ալ հանդիպելով դիմադրական ուժերու, ծանր կորուստով կը նահանջեն:

Պահ մը կարծես թէ Միհրանի դիրքի պարտութիւնը բացայայտ էր, բայց երբ իր անձնական պահնորդները նշմարեցին այդ ճգնաժամային վտանգը, խուներամ յարձակեցան անձնուիրաբար պաշտպա – նելով իրենց ղեկավարը:

Հոդ պաշտպանողական ներքին դիրքի ղեկավարը իշխանուհին էր․․․

Թշնամիները բնաւ չէին սպասեր այս աստիճան ընդդիմութեան, եւ քանի մը անյաջող փորձերէ յետոյ դադրեցան, որովհետեւ օրը սկսած էր տարաժամիլ եւ իրենց եռանդը պահեցին վաղուան:

Արսէն ուրախ էր օրուան արդիւնքէն եւ կը մտածէր առանց դադարի հետապնդել թշնամին․ Նմանօրինակ կայծակնային անակնկալ յարձակումներու վարժ՝ գիշերուան մութին կրնար նոյնիսկ գլխութեամբ հասնիլ ինքնավստահ հակառակորդին հանգստութեան կեդրոնը, ուր իր վրանը հաստատած էր Միհրան եւ անսպասելի պահու մը գերեվարել զայն:

Իր այս երեւակայութեամբ այնքան խանդավառուած էր, որ ուզեց մասնակից ընել քոյրը վստահ՝ յաջող արդիւնքին: Երբ քրոջը բացատրեց գիշերային այս դարանակալ յարձակման առաւելութիւնը, թելադրեց իրեն հետեւիլ:

— Վտանգը շատ մեծ է, պատասխանեց Աղաւնի:

— Յաղթանակն ալ նոյնքան եւ աւելի, կրկնեց Արսէն:

— Մանաւանդ, անհրաժեշտ է մեր հօր հաճութիւնը, եղբա՛յր:

— Ես վստահ եմ որ ան պիտի ընդունի:

— Երթամ դիմեմ ուրեմն:

— Ոչ, Աղաւնի, աւելորդ է ժամավաճառ ըլլալ․ աճապարէ դուրս ելլենք:

Եւ բռնելով քրոջը ձեռքը, իր հետ տարաւ մեքենաբար պարտականութեան գոհաբերութեամբ:

Անոնք երբ հասան քաղաքի գլխաւոր դրան, պահապանները ճանչցան իրենց տէրը եւ շուշացան շարժակամրջակը բանալու:

— Քիչ ատենէն պիտի վերադառնանք, պատրաստ եղէք մեզ ներս ընդունելու, հրամայեց Արսէն:

Հերոսուհին եւ եղբայրը նախընտրած էին միայնակ երթալ․ այնքան վստահ էին իրենց հնարամտութեան, անակնկալի բերելով թշնամի հրամանատարը եւ գերեվարելով․․․ լրացնել ամէն ինչ, եւ իրենց հետ թիկնապահ առնել աւելորդ սեպած էին, մանաւանդ անյաջող վերադարձի պէտք չէր տեղեկանային ուրիշներ:

Անլուսին խաւար գիշեր էր՝ նպաստաւոր դաւադրական գործերու․ Թշնամին խոր քունի մէջ էր, եւ կատարեալ լռութիւն կը տիրէր ամէն կողմ: Շատ հեռուն աղօտ լոյսեր կը պլպլային պահեստի ուժերու բանակավայրերէն ուրկէ կենդանիներու անհանդիստ ձայներ ալ կը լսուէին:

Խ. Վ.

(6 – Շար․)

կովը ցցուն: Շարասիւնը անցաւ–գնաց, մարտական երգի մը գոռ կշռոյթով: Պահ մը եւս լսեցինք ոտքի դոփիւնը, անկարգ սալաքարերուն վրայ: Եւ յետոյ՝ ոչինչ: Թուրքերը կուգային լեռնային շրջաններէն, այսինքն Զամըրճայի կողմերէն, երթալ իրենց հարազատներուն հետ տօնելու համար քէմալական վերածնունդը: Անոնք գիտէին թէ ի՛նչ տեսակ Հայ մը հակած կը մնայ ուսումնասէր լամբարին տակ, բայց մենք այնքա՛ն արհամարհելի տարր էինք իրենց աչքին, որ չարձակեցին ո՛չ յիշոց եւ ո՛չ լուտանք: Միջոցին մէջ կը յառաջանար ալեծուփ երգը յաղթանակի:

Գիշերն անցաւ: Ցերեկ ուրիշ մը: Վերջնականապէս մարած էր մեր լամբարին լոյսը, եւ խորշակահար սենեակէն անհետացած էին ամէն տեսակ մատեան եւ թղթածրար: Խուճապը տարած էր անպատմելի համեմատութիւն: Պոլիսը կը պարպուէր Հայութենէ այնպիսի պոռթկումով, ինչպիսի պոռթկումով կը պարպուի լեցուն աւազան մը որ պայթած է, եւ որուն յատակը կ՚ոգեվարին ձուկեր, հեղհեղէ նուազող ջուրին մէջ:

Երեկոյեան ճաշի նստած էինք, երբ Թէոդիկ յայտնեց թէ յաջորդ առաւօտուն իսկ խոյս պիտի տայ Պոլսէն, որբերու կարաւանի մը հետ: Մայրս սկսաւ լալ: Մեր այն հարցումին թէ ինչո՞ւ չէր խօսած աւելի կանուխ, մօրս ըսաւ որ մեզմէ ոչ ոք պիտի ուզէր ուտել, եթէ խօսէր ճաշէն առաջ: Մնացինք լուռ, վերջին սեղանին շուրջ:

Յաջորդ առաւօտուն, Թէոդիկ կարճ կապեց հրաժեշտի դժնդակ ողջագուրումները, աւելի կարճ՝ քան ինչ որ ներելի է: Մայրս պոռաց. «Ջուրս, ջուրս...»: Չէի գիտեր թէ աւանդական սովորութիւն է ջուր նետել պանդխտանին ետեւէն, անոր վերադարձը արագացնելու յոյսով: Բնականաբար, դոյլ մը ջուրը արձակուեցաւ պարապին:

Այլեւս մեծցած էի հասակով: Այնքան արագընթաց որքան իմ յարաշարժ քեռիս, դժուարութիւն չունէի իրեն հետ քայլ նետելու: Եթէ հեւք կար մեր կուրծքին տակ, պատճառը յուզումն էր աւելի՝ քան թէ արտօրանքը: Գիտնալով իր տրամադրութիւնը, մերժեցի երթալ աւելի հեռու, քան Ճեմարան – Վարժարանը: Ըսի սակայն, ձեւի համար — «Մօրա՛ր, գիս ալ հետդ տար»: Իր պատասխանը եղաւ չոր ու կարուկ «չըլլար» մը: Թէոդիկ անհետացաւ: Եւ ինծի այնպէս թուեցաւ թէ ամէն ինչ դադրած էր իմաստ ունենալէ, օրը, պահը, երկիրը ուր մենք կը թափառէինք ուղեկորոյս:

Անցան տարիներ: Եւ անցաւ կեանք մը ամբողջ:

Գողգոթայի հինգ ձեռագիր տետրակները, որ ունէին սեւ լաթէ կազմ, անհետացան Փարիզի մէջ, հեղինակին մահուան վաղորդայնին (24 Մայիս 1928): Երբ ի վիճակի եղայ անձնապէս զբաղելու երկասիրութեամբ, փնտռտուքի կոչ ուղղեցի մամուլով: Կոչս մնաց անարձագանգ:

Պէտք եղաւ երկար սպասել իմանալու համար, որ Գողգոթան յանգած է Երուսաղէմի Հայոց վանքը, մութ ճամբաներէ անցնելով: Եւ սաղիմական մեր հայրերը, իրենց գլուխն ունենալով հանդերձ գրագէտ պատրիարք մը, բաւականացած էին քառասունըհինգ տարի հոգեհանգիստ կմկմալով եւ խունկ ծխելով, փոխանակ հրատարակելու եզակի գործ մը, որ բուն իսկ իրենց մարտիրոս եղբայրներուն եղերական պատմութիւնն էր, վերջապէս գործ մը, որ այլեւս կարելի չէ վերսկսիլ, քանի որ գոյութիւն չունին այն գաղթականներն ու որբանոցները ուր վկայութիւններ քաղուեցան, դժնդակ հարցափորձերէ վերջ:

Համառօտելով ըսեմ, որ ձեռագիրը ձեռք անցուց Ներսէս Ծ. Վրդ. Բախտիկեան, եւ յաջողեցաւ հրատարակել Գողգոթայի առաջին հատորը, հակառակ իր նիւթական նեղ պայմաններուն: Հատոր բառը չափազանցութիւն է այս պարագային: Ինչ որ ձեռքս կայ, դպրոցականի գոյգ մը կարմիր տետրակներ են միայն, աժանկեկ կողքով եւ մետաղեայ կռասեղով: Այդ աղքատութիւնը բաւական է, որ տետրակները ինծի թուին կրկնապէս թանկագին, եւ թէ՝ բերում վերակոչել յիշատակներ:

Այն պղտոր եւ անկերպարան խառնուրդը, որ յիշատակներու աշխարհն է, այդ խառնուրդը կը պահանջէ կարգաւորում եւ մխմխրում, եւ ես պիտի չթերանայի անհրաժեշտ գտումը կատարելու, եթէ ժամանակը չպակսէր ինծի եւ օրը չըլլար տարաժամեալ: Բայց ահաւասիկ մթնշաղը: Գիշերը մօտ է:

Յատկանշական դրուագ մը կը պատմուի այն շրջանէն, երբ Ֆրանսա կը խոնարհէր գերման բանակներու գրոհին առջեւ: Գաւառական բանտի մը տնօրէնը, որ կը պատրաստուէր բաց թողուլ օրուան արձակեալները, այդ տնօրէնը կ՚արձակէ իր բոլոր բանտարկեալներն անխտիր, գտնուած ըլլալով գոյգ ճնշումներու տակ: Մէկ կողմէն՝ հարթիչ գլանը որ կը մօտենայ սպառնացայտ, եւ միւսէն՝ բանտարկեալները որ կը խոովին անձկութեամբ: Ընդդէմ գիշերին որ կը մօտենայ, ես ալ իմ կարգիս պիտի փորձեմ արձակել յիշատակներ որ ներսս կ՚աղմկեն: Գէթ անոնք, որոնք կապ ունին Գողգոթայի հետ եւ Թէոդիկի:

Շ. ՇԱՀՆՈՒՐ

ԱՌԱԾԱՆԻ

Անձրեւը երկինքին մէջ չի սպասեր:
(Ֆինլանտական)

Աղբիւրին մէջ, ուրկէ խմեցիր, քար մի նետեր: (Արամէական)

Մտավախութիւնը, ամէնէն չնչին բանին իսկ, մեծ շուք մը կը հագցնէ:
(Տուէտական)

«ԻՆՑՐԱ» ԵՒ ԻՐ ՍԷՐԸ

ԽՄԲ.— Տիրան Չրաքեանի սիրային մէկ նամակն է, գրուած իր կնոջ՝ 1901 Յունուար 25ին, Կէլիպոլուէն, ուր գրագէտը կը վերլուծէ իր սէրը, ամուսնութենէն առաջ եւ յետոյ.—

Վերժին.— ... Առաջին խօսքերէդ նեղացայ, տխրեցայ, գիտէի որ միտքդ լեցուն է տառնիկ մտածումներով՝ որոնք յայտնուելու համար տառնիկ համարձակեցնող առիթի մը կը նայէին: Ո՛րչափ սխալ, պակաս մտածումներ: Ամէնէն գլխաւոր պակասութիւնը սա է թէ, դուն կը փափաքիս որ զքեզ սիրեմ այնպէս ինչպէս օրինակի համար մեր նշանուելէն առաջ: Չե՞ս գիտեր որ այս սէրը մինչեւ ցարդ ինչ ազդեցութիւններ կրեց: Եթէ երիտասարդական աւիւնը կրնայ տեւել, սիրոյ խանդավառութիւններն ալ կրնան տեւել: Երիտասարդութիւնն ի՛նչ այլայլութիւններ կը կրէ կեանքէն, տարիքէն, մտածումներէն... Ամէն բանի ձեւը կը փոխուի: Այն առեններն իմս չէիր, քու վրադ ոչ մէկ իրաւունք ունէի, զրկուած էի քենէ, անհուն կարօտ մը ունէի քեզի, մի միայն քու գեղեցկութիւնդ պէտք էր ինծի, որովհետեւ չէի գիտեր թէ ամուսինդ պիտի ըլլայի: Այն օրերն ու այն վիճակները կերպարանափոխ եղան, ոչ նշանուելու էինք, ոչ ալ ամուսնանալու, որ անոնք կերպարանափոխ չըլլային, կամ շա՛տ ուշ միայն:

Այլեւս ընկերուհի ես ինծի, ոչ թէ սիրուհի, թէեւ կնոջ մը համար նախամեծար ըլլայ սիրուհի ըլլալ, մանաւանդ քեզի պէս հպարտ ու սիրային կնոջ մը համար:

Ընկերուհի՛... բնաւ չես կրնար կոր խորհիլ, Վերժին, թէ թերեւս ընկերուհի ըլլալը գեղեցկագոյն է սիրուհի ըլլալէն. մարդ կրնայ, սիրուհիէն ձանձրանալ, բայց ոչ ընկերուհիէն: Ամուսնութեան մէջ եթէ կայ անպատշաճ, ամուսնութեան բոլորովին հակառակ, ամուսնութիւնը տգեղցնող ու զզուելի ընող բան մը, ան ալ սիրահար ու սիրուհի մնալն է...

Խիստ տարբեր բաներ են ատոնք:

Մեր ամուսնութենէն ինչ որ սորվեցայ՝ սա է թէ քու ըմբռնած ու շարունակել ուզած սէրդ չի կրնար տեւել ամուսնութեան մէջ՝ ուրտեղ զայն փոխանակող ու կատարելագործող բաներ պէտք են: Սէրը՝ մեծ, խորին բարեկամութիւն մը կը դառնայ. եւ... եթէ երբեմն քու բարոյական պարտաւորութիւններուդ մասին խիստ կ՚ըլլամ, ուրիշ բան չեմ ապացուցաներ, այլ այդ բարեկամութիւնը: Տաժանելի բան, քեզի պէս կնոջ մը համար, որ սիրային, վիպական, երեւակայական, գեղարուեստական դարգացում մը ունեցած է, եւ երբեք բարոյական դաստիարակութիւն: Բայց եթէ գիս կը սիրես, անշուշտ կը սիրես եւ պէտք է սիրես նաեւ իմ պահանջումներս, իմ ամուսինի պէտքերս՝ որոնք կիրքի պէտքեր չեն բնաւ: Զիս կ՚ամբաստանես որ չեմ սիրեր զքեզ: Հարկ չկայ կրկնելու, թէ իրաւունք չունիս պահանջելու որ սէրը նոյն խանդավառութեան, նոյն կրակին մէջ տեւէ, որովհետեւ սխալ է, յիմարութիւն է անիկա պահանջելը: Բայց դուն գիս կը սիրե՞ս կոր արդեօք, թէ ո՛չ՝ երբեմն կ՚ատես կոր, մտածելով որ ես քենէ աւելի ուսեալ եմ, եւ կամ մտածելով որ ես դիտողութիւններ կ՚ընեմ քեզի, մինչդեռ՝ ըստ քու կարծիքիդ՝ պէտք էր որ համբուրէի զքեզ փոխանակ քննադատելու: Ապահով եղիր, Վերժին, որ այն օրը երբ դադրիմ քեզի դիտողութիւններ ընելէ քու բարոյական մէկ թերութեանդ դէմ, դադրած պիտի ըլլամ նաեւ զքեզ սիրելէ, քու մեծագոյն բարեկամներէդ — եղբայր, մայր, եւայլն — մին ըլլալէ, որովհետեւ այն ատեն հո՛գս անգամ եղած պիտի չըլլայ: Եթէ դուն կը կարծես թէ անպատճառ զգուանքներն են սիրոյ նշանները, ես ալ կը կարծեմ թէ մեծ բան մը չեն ցուցներ ատոնք, իմ սիրոյս ապացոյցները յաճախ իմ դիտողութիւններս են, եւ երբեմն՝ իմ համբոյրներս:

Գիտեմ թէ կնոջ մը համար եւ քեզի պէս կնոջ մը փափաքն ուրիշ բան մը չէ բայց եթէ սիրուիլ հեշտալի կերպով: Մեծ մարդ մը ըսած է որ կիներն առերեւոյթ կերպով կ՚ուզեն յարգանք ազդել, բայց ներսէրնին կը տենչան կիրք զգալ միայն: Դուն՝ տեսնելով որ ես հանդարտ եմ՝ կը վիրաւորուիս կոր, այնպէս չէ՞: Բայց եթէ քեզի համար կիրքը խիստ բնական է, խիստ բնական է ինծի համար ալ հանդարտութիւնը: Ես զքեզ մոլեգին կերպով փայփայելու նպատակաւ չէր որ ամուսնացայ քեզի հետ. ինծի պէս այրերն տառնիկ են, եւ արդէն բոլոր էրիկ մարդիկ կիներուն պէս մի միայն զգացումով չեն ապրիր. ձեր բոլոր կեանքը՝ զգացումներու, քմահաճոյքներու, կիրքերու կեանք մըն է: Անխելք բան մը ըրած կ՚ըլլամ, եթէ բոլորովին պահանջեմ որ ինծի պէս ըլլաս, այսինքն էրիկմարդու պէս. դուն ալ շատ խելացի բան մը ըրած չես ըլլար երբ պահանջես որ քեզի պէս, այսինքն կնոջ մը պէս զգամ ու ապրիմ:

Քու կարծածէդ շատ աւելի բաներ կան սրտիս մէջ: Վերժինս, բնաւ մի՛ կասկածիր, շա՛տ կը սիրեմ զքեզ... Ինչպէս որ ես աչքերս գոցեցի՝ զքեզ համբուրելու համար. Նամակիդ մէջ ըսածիդ պէս, դուն ալ անանկ ըրէ:

Քու ՏԻՐԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (165)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Այս խրատալի տրամաբանութեան վրայ Գատրի լուռ մնաց, այսուհանդերձ տակաւին դադրած չէր երիտասարդ Տիգրանի դէմքը դիտելէ, որ քանի խօսակցութիւնը իրեն համար վտանգաւոր հանգամանք մը կը ստանար, այնքան դէմքը դեղ–դեղին կ՚ըլլար:

Վերջապէս երեքէն ամէնէն մեծը ոտքի ելաւ եւ ժամացոյցը նայեցաւ:

— Լուսնալու մօտ է, ըսաւ Տիգրանի, կ՚ուզե՞ս հիմա քանի դեռ մութ է մեկնիլ թէ լուսնալու սպասել եւ յետոյ մեկնիլ:

Տիգրանի աչքերը ուրախութենէ շողացին:

— Ոչ պէյ իմ, կը նախընտրեմ հիմա մեկնիլ, գոչեց:

— Լաւ, վայրկեան մը սպասէ:

Եւ պէյը յարակից սենեակ մը ուղղուելով, հուսկ յետոյ ձեռքը էրիկ մարդու ամբողջ հագուստ մը բռնած ետ վերադարձաւ եւ բերաւ Տիգրանի տուաւ:

— Շուտ հագուէ, ըսաւ:

— Ձե՞ր առջեւը պէյ իմ, ըսաւ Տիգրան ամօթխածութեամբ:

— Ա՜, ճիշդ է, իրաւունք ունիս, ննջասենեակս անցիր:

— Ոչ, ոչ, գոչեց Գատրի, Տիգրանի չար ոգին: Թող հոս հագուի, հետաքրքիր եմ տեսնելու թէ հանըմները ինչպէս հագուեցուցած են զայն:

— Շատ աղէկ, ըսին նաեւ միւս երկուքը, թող այս զարմանալի տեսարանն ալ տեսած ըլլանք:

Տիգրան չէր կրնար այդ փորձութենէն խուսափիլ: Սենեակին մէկ մութ անկիւնը քաշուեցաւ եւ փոխուիլ սկսաւ:

Սակայն Գատրի Տիգրանի ծպտումին ձեւը քննելու համար մինչեւ անկիւնը անոր հետեւած էր:

Յանկարծ, մինչ Տիգրան սեղմիրանը կը քակէր, երիտասարդ Գատրի գետին սահող թուղթի ծրար մը եւ կնոջ պատկեր մը նշմարեց:

— Օ՜, գոչեց ժպտելով եւ գետնէն թուղթերը ժողվելով: Ի՞նչ են ատոնք:

Տիգրան ապշած մնաց:

Թուրքը խելոյն լոյսին մօտեցաւ եւ միւսներուն հետ միասին տեսաւ որ թուղթի ծրարը երեք հազարի մօտ դրամատոմսերու տրցակ մըն էր:

— Տեսա՞ք, գոչեց Գատրի յաղթական, ձեզի չըսի՞, այս մարդը գող է եւ կ՚երեւայ թէ գողնալու համար ալ հանըմները սպաննած է:

— Ոչ պէյ իմ, ես գող չեմ, գոչեց Տիգրան գրեթէ կիսամեռ մնացած:

Գատրի այդ միջոցին դրամատոմսերը սեղանին վրայ դնելով Հայրիկէի պատկերը դիտեց:

— Այս պատկերը մեզի ծանօթ հանըմներուն պատկերը չէ, ըսաւ:

— Օ՜հ, օ՜հ, յարեց միւսը, Սուլթանին ձեռագիր ստորագրութիւնը կը կրէ:

Երեք Թուրքերը այս անգամ դժբախտ երիտասարդին վրայ խոյացան եւ ձեռքերը բռնեցին:

— Ուրկէ՞ գտար այս պատկերը իրմէնի, գոչեց երեքէն ամէնէն տարիքոտը բարկութենէն փայլատակող աչքերով:

Մինչ ան կը խօսէր, Գատրի շտապաւ յարակից ննջասենեակը փութաց եւ քիչ յետոյ ձեռքը ատրճանակ մը բռնած ետ վերադարձաւ զայն իր կալանաւորին վրայ ուղղեց:

— Ըրածներդ շուտ խոստովանէ մարդասպան, ըսաւ անոր, եթէ ոչ գլուխդ պիտի ջախջախեմ:

Տիգրան այլեւս հասկցաւ որ ոչ մէկ բան կարող պիտի չըլլար իր ազատութեանը համար օժանդակել:

Այդ երիտասարդներուն հոգիներուն մէջ արդէն արթնցած էր Հայուն հանդէպ ցեղային ատելութիւն մը, որ ակնթարթի մը մէջ մոլեգնութեան փոխուեցաւ այն գաղափարով թէ իրենց առջեւ գտնուող Հայը իրենց ազգակիցներէն միոյն տունը մտնելով գողութիւն կամ մարդասպանութիւն ըրած էր:

— Գնա շուտ չուան մը բեր, ըսաւ երիցագոյնը երկրորդին որ ապշահար այդ տեսարանը կը դիտէր:

— Ծաֆէրին լուր տա՞մ, հարցուց երիտասարդը:

— Ոչ, ոչ, մենք բաւական ենք, չորրորդի հարկ չկայ:

Երիտասարդը դուրս ելաւ:

Տիգրան այլեւս ոտքերուն վրայ իսկ կանգնելու ուժ չունէր. իր ետեւը դրուած բազմոցին վրայ ինկաւ եւ սրտին խորքէն հեծեծալ բառերը հանելով, գիտակցութիւնը կորսնցուց:

— Ո՜հ, մայր իմ... կորսուեցայ...

Երեք Թուրքերը ակնթարթի մը մէջ ոտքերն ու ձեռքերը կաշկանդեցին ու զայն բազմոցին վրայ տարածեցին:

Ասիկա ընելէ յետոյ, բազմոցին քովէն հեռացան եւ անկիւն մը քաշուելով գաղտնի խորհրդակցիլ սկսան:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վերժին Մելիքեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

×

Շաւիլէն Կիւլեան ընտանիքները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակից եղան իրենց սուգին իրենց մօր՝
ՍԱԹԵՆԻԿ ԿԻՒԼԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի նախաձեռնութեամբ կ'ոգեկոչուի Պետրոս Դուրեանի մահուան հարիւրամեակը 11 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21ին, Օքէյ Սփլանտիտի սրահին մէջ:

Մեծ բանաստեղծին կեանքին եւ գրականութեան շուրջ կը խօսին ծանօթ մտաւորականներ: Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ազգատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 23ին ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Կանոնագրի Թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Ազգատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 9ին, 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

(ԿՆԻՔ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 20, ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Նորակառոյց Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ, 40 Ռիւ Ֆօժիլ, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի Սեւան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի:

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն Նոր Սերունդին կողմէ:

Հայկ. ռոհմիկ պարեր Վիէնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
Մուտքը ազատ է:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի Հ. Յ. Դ. կոմիտէներուն եւ խումբերուն, Կիրակի Փետր. 20 ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՋՃԵԱՆ
Ընկերահամակրական ճաշասեղան:
Տախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ Փետրուար 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան *մէջ*, 17 *Ռիւ Պլէօ:*

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Վռամեան եւ ընկեր Կարօ *խումբեր Շաբաթ 19 Փետրուար ժամը 21ին:*

Զաւարեան *ենթ. Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 16ին:*

Համազասպ *խումբ Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 15ին:*

Հայաստան *խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին:*

Ն. Միսաքեան *խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին:*

Քրիստափոր *ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին:*

Ակնունի *խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին:*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, Կիրակի կէսօրէ ետք Սփլանտիտի սրահին մէջ

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻԻՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

19 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 20ին Սեւ րի Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ
26, Rue Troyon — SEVRES

Նուագախումբ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը ամբողջութեամբ երգիչներ եւ երգչուհիներ տեղւոյն վրայ

Ճաշագին – մուտք 25 փրանք

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 փր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած
Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր
Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ
զաւեշտ,
Հայկական պարեր
Մարիոնէթներու *ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ*
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԷ

Մուտք 10 փրանք

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ

կազմակերպող՝

sevan voyages

Կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 6 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ, 2 ՕՐ ԼԵՆԻՆԳՐԱՏ

ՄԱՅԻՍ 18-ԷՆ 27

ՄԱՅԻՍ 18.— *Մեկնում Լիոն – Փարիզ – Մոսկուա: Պանդոկ, ապա պտոյտներ՝ Կարմիր Հրապարակ, Կրեմլին, եւայլն, եւայլն:*
ՄԱՅԻՍ 19.— *Մոսկուայէն մեկնում դէպի Երեւան:*
ՄԱՅԻՍ 19էն *ՄԱՅԻՍ* 25.— *Այցելութիւններ եւ պտոյտներ Երեւան (Էջմիածին, Մատենադարան, Էրեբունի, քաղաքի տեսարժան վայրերը եւայլն)*
ՄԱՅԻՍ 25.— *Մեկնում դէպի Լենինգրատ: Պանդոկ, պտոյտներ (Էրմիթաժի Թանգարանը, եւայլն), երկու օր:*
ՄԱՅԻՍ 27.— *Վերադարձ՝ Լենինգրատ — Փարիզ — Լիոն:*

ԳԻՆԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

2500 ՖՐԱՆՔ

(յաւելեալ 150 Ֆր. երբ մեկնումը Լիոնէն է) անձ գլուխ: Այս գինին մէջն են երթուդարձ տոմսը, բոլոր փոխադրութիւնները, բոլոր պտոյտները, առաջնակարգ պանդոկ: Ամբողջական փանսիոն *Մոսկուա եւ Լենինգրատ եւ Երեւան:*

LYON

sevan voyages

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph :. 60-13-66 et 62-80-81
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

PARIS

TRIM — Mme Sonia Coumryantz
1, Rue de Sèze — PARIS (9e) Tél. : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

MARSEILLE

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 à 19 h. — tous les jours

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 15 FEVRIER 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 125 ֆր. Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12341

48e ANNÉE — N° 12.341

ՈՒԺԻ ՎԵՐԱԾԵՆՔ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Հանրային մեր կեանքի խոցերն ու կաղացումները քննութեան նիւթ դարձնող ամէն անհատ պիտի հաստատէ անվարան՝ որ մեզ անդամալուծութեան մատնող պատճառներուն մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւէ ամլացումը հանրային կարծիքի:

Հաւաքական կեանքի եւ գործունէութեան մարզերուն վրայ լճացումը անխուսափելի կը դառնայ եւ ճապաղումը կը յաջորդէ ընդհանուր անտարբերութեան, երբ ընկերութեան մաս կազմող անհատը կարծիք ու տեսակէտ չունենար իր ազգային ընդհանրականութեան նպատակներուն, ձգտումներուն եւ իրագործումներուն դէմ յանդիման, ու մանաւանդ չարտայայտեր այդ կարծիքը՝ պատշաճ եղանակով ու միջոցներով:

Չկայ կենսունակութիւն միութենական, կուսակցական – կազմակերպական, ու՝ ընդհանուր առումով, ընկերային կեանքի մէջ, երբ կը կասի կարծիքներու բախումը եւ անոնց ազատ արտայայտութիւնը:

Չկայ յառաջդիմութիւն՝ երբ հաւաքականութեան մը անդամները հետեւակ համրանքի կը վերածուին:

Խաժամուժ կամ ամբոխ դառնալու դատապարտուած է որեւէ ժողովուրդ՝ որուն մաս կազմող անհատը չի գիտակցիր ընկերային իր պատկանելիութեան ու կանուխ կը դարձնէ հաւաքականութեամբ պայմանաւորուած աշխատանքներու: Եւ կամ, քաղաքացիի եւ ազգայինի իր պարտականութիւնները կը կատարէ՝ առանց սակայն ձայնի եւ հակակշռի իր իրաւունքները արժեւորելու:

Պարզագոյն օրինակով մը խօսած ըլլալու համար՝ կը մեկնինք հանրային եւ կուսակցական մեր կեանքէն:

Ազգային իր տուրքը վճարող ծխականը՝ պարտականութիւն մը կատարած կ'ըլլայ անշուշտ. սակայն տակաւին ազգային գիտակցութեան փաստը տուած կ'ըլլար՝ որքան ատեն որ գործօն մասնակցութիւն չի բերեր հանրային-ընդհանրական կեանքին, արժեւորելով ընտրելու եւ ընտրուելու իր իրաւունքները:

Իսկ այդ երկու իրաւունքները պարտք կը դնեն իր վրայ՝ նախ լրիւ հաղորդ ու տեղեակ մնալու հայութեան ընդհանուր կեանքին, ազգային – եկեղեցական կազմակերպութեան, հանրային պահանջներուն եւ սովորութեանց, ապա նաեւ այն պարտաւորութիւններուն՝ որոնց յանձնառու պէտք է ըլլայ ամէն մէկ անհատ, համարատուի թէ համարատուի աթոռներուն վրայ:

Այդ յանձնառութիւններէն մէկն է միայն՝ անհատապէս մտածել հանրային իր հաւաքականութեան մասին ընդհանրապէս, ու հետամուտ ըլլալ մինչեւ սորվելու՝ թէ կը փորձուի՞ կարելին, կեանքի մեր բոլոր ճակատներուն վրայ ներդաշնակելու համար օրէնքն ու գործունէութիւնը, ներքին մեր պահանջներն ու յարաբերական պայմանները, նպատակներն ու միջոցները, առանձնայատուկ մեր կացութիւնը եւ քաղաքացիական պարտականութիւնները:

Այս բոլորէն վերջ, ունենալ քաջութիւնը ներկայանալու հանրային եւ ժողովական ատեաններու — մամուլին՝ մասնաւորաբար — եւ գնահատել կամ քննադատել: Զծամծմել բառերը՝ երբ ըսելիք ունինք եւ խնդրոյ առարկայ է հաւաքականութեան շահը: Զինուորել մանաւանդ անոնց որոնք ծառայութեան բեմերը փառքի պատուանդաններու կ'ուզեն վերածել կամ կը հետամտին անձնական շահերու:

Մեր խօսքը քննադատութեան մասին է եւ ոչ խծբծանքի կամ չարախօսութեան:

Մարդիկ վիրաւորել «քննադատութեան» անունի տակ, կամ անձնական կիրքը շփոթել անանձնական դատումին հետ՝ ճամբայ կը հարթէ բարոյական ապականումի:

Մեր կեանքը դէպի ճահճացում կրնայ ընթանալ՝ երբ քննական դատումը եւ քննադատական ոգին գործօն ուժ չեն դառնար հանրային կեանքի ճակատներուն վրայ, հաւաքական գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ:

Եւ կը խոցուինք օրէ օր, կը տատանինք ու կ'ընկրկինք՝ եթէ հանրային կարծիքը չարունակէ մրափե՜լ, ինքնագոհութեան յարաճուն տրամադրութիւններու տակ.

— «Ինչո՞ւ պէտք»...

— «Ես ի՜նչ գիտնամ» կամ «Իմ ի՞նչ գործս է ազգին ցաւերով զբաղիլ»...

Այս կարգի արտայայտութեանց մէջ կը տեսնենք ոչ միայն ենթականերու հրաժարումը հայութենէ, այլեւ խաթարման այն ընդհանուր վտանգը՝ որ կը սպառնայ մեզի ազգովին:

Նման դասալքութիւններու մէջ մենք կը տեսնենք, սակայն ոչ միայն ընկրկողներու ձեռնթափութիւնը, այլեւ հանրային մեր ղեկավարութեանց մակերեսային, երբեմն նաեւ արհամարհոտ վերաբերումը հանդէպ հանրային կարծիքի:

Գաղտնիք չէ արդարեւ, որ ինքնագոհութեան առաջին օրինակը այդ ղեկավարութիւններէն կուգայ յաճախ:

Աթոռ գրաւեցի՞ն: — Կարծե՜ս անխոցելի դրահ հագած ըլլան...:

Ո՞վ կը համարձակի դիտել տալ՝ թէ ծուռ քալեցին կամ ծուլացան:

Այնպէս որ, դարմանը պէտք է գայ ոչ միայն Ազգին մաս կազմող սովական անհատէն՝ այլեւ ու մանաւանդ Ազգը ներկայացնելու կոչուած հանրային ղեկավարութենէն:

Ներկայ ընթացքով՝ ո՛չ վէրքերը կը բուժուին, ոչ ալ անոպաները կը դգատանան:

Կրնանք մատնուիլ ամբոխային խրամաճակի մը, որ ուղիղ ճամբով կը յանգի աղճատումի եւ ճապաղման...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐԷՆ ԿԻՊՐՈՍ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ՈՒՆԻ

Յունաստանի եւ Կիպրոսի միջեւ տագնապ մը ծայր տուաւ, երբ Աթէնք «թելադրեց» Մակարիոս Արք.ի «ազգային միասնականութիւն» ներկայացնող կառավարութիւն մը կազմել քանի որ այժմու դահլիճը «ներկայացուցչական» բնոյթ չունի:

Աթէնք պահանջեց նաեւ, որ Կիպրոսի նախագահը ՄԱԿի ուժերուն յանձնէ այն չեխ զէնքերը, որոնք վերջերս գաղտնի ապսպրուած էին Նիկոսիոյ կողմէ՝ զօրացնելու համար իր ուժերը:

Աթէնք իր այս միջամտութիւնը որակեց «թելադրութիւն», մերժելով ընդունիլ, թէ ան վերջնագիրի մը բնոյթն ունի: Յոյն կառավարութեան համար «Յունաստան յատուկ պարտաւորութիւններ ունի Կիպրոսի ապահովութեան» տեսնչութեամբ, իսկ ներկայիս կղզիին կառավարութիւնը «չի ներկայացներ ազգային միասնականութիւն եւ չունի անկախ տեսակէտ»: Աթէնք կը ճշդէ նաեւ, թէ իր միջամտութեան նպատակն է «ապահովել ազգային միասնականութիւնը եւ արգիլել հաւանական արիւնահեղութիւնը»:

Դէտերը յատկանշական կը նկատեն այն երեւոյթը, որ յոյն կառավարութեան բանբերը խօսելով Կիպրոսի ներքին հարցերուն շուրջ, դրուատեց Զօր. Գրիվասի գործունէութիւնը: Այս վերջինը, որ կողմնակից է Կիպրոսի կցման «մայր երկրին», այսինքն Յունաստանի, վեց ամիս առաջ Յունաստանէն գաղտնի Կիպրոս ժամանեց: Զօրավարը վեց ամիսէ ի վեր գաղտնի աշխատանքներ կը կատարէ՝ իր շուրջ հաւաքելով իրեն կողմնակիցները:

Քաղաքական շրջանակներ փորձելով գտնել Աթէնքի յանկարծական միջամտութեան կամ վերջնագրին դրդապատճառները, կը կարծեն, թէ յոյն գնդապետները քաջալերուած ձեռք ձգած դիւանագիտական յաջողութիւններէն՝ Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ մօտ կ'ուզեն իրենց կամքը պարտադրել Մակարիոս Արք.ի: Աթէնք յատկապէս դժգոհ է Նիկոսիոյ քաղաքականութենէն, որ չուզեր որեւէ ճակատի յարիլ, նախընտրելով մնալ չէզոք դիրքի մէջ:

Շատեր նկատել կուտան, թէ Անգարա ու Լոնտոն, որոնք Աթէնքի հետ ստորագրած են Ցիւրիխի 1959ի եւ Լոնտոնի 1960ի համաձայնագիրները Կիպրոսի մասին, լուռ կը մնան: Այս լռութիւնը ոմանց մտածել կուտայ, թէ անոնք համաձայն են յոյն կառավարութեան հետ: Հաւանական է, որ Մալթայի պարպումէն ետք Անգլիոյ կողմէ, Կիպրոս վերածուի Ատլանտեան Ուխտի Միջերկրականեան շրջանի կարեւոր կայաններէն մէկը: Արդ Մակարիոսի այժմու քաղաքականութիւնը դէմ է նման քայլի մը:

Դիտել կը տրուի նաեւ, թէ Աթէնք ու Անգարա կրնան համաձայնած ըլլալ կղզիին բաժանումին հետ: Այսպէս յոյն մեծամասնութիւն ունեցող շրջանները կը կցուին Յունաստանի, իսկ Թուրքերէ բնակուած շրջաններն ալ՝ Թուրքիոյ:

Մոսկուա արդէն իր տեսակէտը յայտնեց «Պրաւդա»յի ճամբով, նկատել տալով, որ Կիպրոսը կ'ուզեն դարձնել զինուորական կեդրոն մը Միջերկրական Արեւելքի մէջ: Այս քայլը, համաձայն խորհրդային թերթին, կը ձգտի նաեւ ճնշում դեր կատարել Մալթայի վրայ:

Ցամենայն դէպս Նիկոսիա դեռ չէ պատասխանած Աթէնքի, թէեւ կիպրացի քաղաքական դէմքեր չփում հաստատած են յոյն գնդապետներուն հետ՝ միջին ելք մը գտնելու մտադրութեամբ:

ՄՐՐԻԿ, ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՒԵՐ ԳՈՐԾԵՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հարաւէն հիւսիս Ֆրանսա սարսափելի մրրիկի զոհ գնաց առջի օր եւ վնասները մեծ են: Մեռեալ, վիրաւոր ու նաեւ նիւթական հսկայ վնասներ:

Ուէ կղզին բոլորովին կղզիացաւ, եթէ կարելի է նման բացատրութիւն գործածել, եւ Շաբաթ ու Կիրակի բոլորովին կտրուած էր ցամաքէն եւ զրկուած հեռաձայնէ եւ լոյսէ: Ամէն կողմ ճամբաները կտրուած, տանիքներ վնասուած ու արմատախիլ ծառեր տապալելով վնաս եւ վախ կ'ազդէին: Այսպէս ծառ մը յանկարծ իյնալով ճզմած է անցնող կառք մը ուր երեք հոգի մեռած են տեղն ու տեղը: Որոշ տեղեր հովը 170 քիլոմեթր ժամական արագութեամբ առած տարած է ամէն ինչ:

Վանտէի մէջ երկու տարու տղեկ մը մահացու կերպով վիրաւորուած է, իր քունին մէջ երբ շրմինէն ծակելով տանիքը եկած ինկած է երախային անկողնին վրայ:

Ընդհ. ձեւով տասը մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւոր կան: Աւելցնենք նաեւ որ ձիւնամրրիկներ կան Ալպեաններու մէջ եւ հոն ալ արկածները պակաս չեն:

ՍԱՓՈՐՈՅԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Սափորօն, Ֆրանսայի համար, երկու օրէ հոմանիշ է Ուաթերլոյի, Պերեզինայի եւ նման սեւ օրերու: Արդարեւ դահուկի մէջ, տարիներէ ի վեր Ֆրանսա ցոյց տուած էր թէ գերակշիռ է եւ ի վիճակի պարտութեան մատնելու կամ առնուազն սպարէզ կարդալու մեծ ախոյեաններու, բայց այս անգամ դժուարաւ տիրացաւ երեք մետալի միայն, մին արծաթ, միւսը՝ երկուքը՝ պղինձ, մինչ ձմրան այս ողիմպիականներուն մեծ յաղթականն էր՝ Խորհ. Միութիւն եւ յայտնութիւնը՝ Սպանացի մը: Արդարեւ Մատրիտէն Ֆրանսիսքօ Ֆերնանտէզ Օքոան որ Սպանիոյ տուաւ ոսկի առաջին մետալը պարտութեան մատնելով Իտալացիները յատուկ սլալոմի մէջ:

Ընդհանուր պատկերը հետեւեալն է.— Առաջին Խորհ. Միութիւն 16 մետալով (որու 8ը՝ ոսկի), իրեն կը յաջորդեն Արեւելեան Գերմանիա 14 մետալով (4 ոսկի), Զուիցերիա 10 (4 ոսկի), ապա Հոլանտա, Միացեալ Նահանգներ, Արեւմըտեան Գերմանիա, Նորվեկիա, Իտալիա եւայլն, եւայլն: Վերջինն է (17րդ) Քանատա մէկ մետալով, նախավերջինը՝ Ֆրանսա երեք մետալով մէկը արծաթ, երկուքը պղինձ:

Յիշենք որ 1968ի ողիմպիականներուն, Ֆրանսա 3րդ էր (առաջին՝ Նորվեկիա, երկրորդը՝ Խորհ. Միութիւն) 9 մետալով, որոնց 4ը՝ ոսկի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մշակութային Հարցերու նախկին նախարարը՝ Մալրօ Կիրակի օր Ուաշինկթըն մեկնեցաւ, ուր զինքը հրաւիրած է Նախագահ Նիքսըն: Արդարեւ Միացեալ Նահանգներու նախագահը ուզած է, նախքան Փեքին երթալը, տեսնուիլ մէկուն հետ որ լաւ կը ճանչնայ Չինաստանն ու Մաօ Ցէ Թունկը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երեք դիւանագէտներ «անցանկալի» նկատուած են Ֆրանսայի կառավարութեան կողմէ, որ պահանջած է անոնց մեկնումը երկրէն: Երեք դիւանագէտները, որոնց գլխաւորն է Կրօխին, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան խորհրդատուն եւ Վալերիան Զօրինի երկրորդ օգնականը, լրտեսութեամբ կը զբաղէին:

ՖՐԱՆՍԱ ճանչցաւ Պանկլա Տէշը, որուն համար Շէյխ Մուժիպուր Ռահման իր «խոր գոհունակութիւն»ը յայտնեց: Ցարդ 23 եւրոպական երկիրներ ճանչցած են Տաքքայի կառավարութիւնը:

ԱՆԳԼԻՈՅ հանքագործներու գործադուլին եօթներորդ շաբաթն է եւ ելեկտրականութեան խնայողութեան պահանջները սկսան շատ մեծ համեմատութիւններ առնել եւ Անգլիան մասամբ խաւարի մէջ թողուլ:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Իսրայէլ վերջապէս համաձայնեցան Միրաժներու հարցին շուրջ: Իսրայէլ ընդունեցաւ 75 միլիոն տոլարի հատուցումը զոր Ֆրանսա առաջարկած էր իր չհայթայթած օդանաւերուն համար:

ԱՆՈՒԱՆԻ ՀԱՅ ԴԷՄՔԵՐ

ԾՈՎԱԿԱԼ ՍԵՐԵԲՐԵԱԿՈՎ

Անուանի դէմք մը եղած է Լազար Սերեբրեակով, բուն անունով՝ Ղազար Արծաթագործեան ԺԹ դարու կէսերուն գործած էր ծովակալ եւ դասուած՝ ռուսական պատերազմական նաւատորմի հրամանատարութեան շարքին: Մաս կը կազմէր նաեւ «Նորին կայսերական մեծութեան շքախումբին»:

Այդ բարձր աստիճանին հասած էր բացարձակապէս իր անհատական յատկանիշներուն եւ անձնուէր ծառայութիւններուն շնորհիւ: Լայն կարողութիւններու տէր հրամանատար էր, ստացած էր բարձր ուսում, գիտէր քանի մը լեզուներ:

Ծովակալը, որ երեւութապէս կը թուէր առանձնացած ըլլալ հայկական կեանքէն, իրականութեան մէջ հոգիով ու սրտով կապուած էր իր ազգին: Ամէն առիթ օգտագործեց օգտակար հանդիսանալու համար իր ազգակիցներուն: Ներսէս Աշտարակեցիի հետ անոր ունեցած նամակագրութիւնը ասոր վառ վկայութիւններէն մէկն է: Եւ հակառակ այս իրողութեան՝ Սերեբրեակով թերեւս միակն է նման փառքի ու աստիճանի հասած հայ դէմքերէն, որու կեանքն ու գործը կամայ թէ ակամայ մոռացութեան է մատնուած:

Ան Խրիմի Ղարասուպազար (այժմ Բելոգորսկ) քաղաքէն էր: Ծնած էր 1793ին: Ընտանիքը երեք տարի առաջ իրաւունք ստացած էր Խրիմի Հայ կաթողիկէ համայնքի անդամներուն հետ վերադառնալու Խրիմ եւ հաստատուելու վերստին Ղարասուպազար:

Փաստաթուղթերը կը հաստատեն, թէ Սերեբրեակով իր նախնական ուսումը ստացած է իր ծննդավայրի հայկական ծխական դպրոցը: 1810ին17 տարեկան երիտասարդը կամաւոր կ'արձանագրուի Սեւ ծովի նաւատորմին մէջ: Այդ թուականէն մինչեւ 1861, այսինքն՝ աւելի քան կէս դար, ան իր կարողութիւններն ու եռանդը ի սպաս կը դնէ ռուսական նաւատորմին, կրելով անոր գրեթէ բոլոր ուսադիրները՝ շարքայինէն հասնելով ծովակալի բարձր աստիճանին: Մինչեւ 1830 գրեթէ առանց ընդհատումի կը ծառայէ Սեւ ծովի վրայ, իսկ 1830էն 1832՝ Ֆինլանտայի ծոցը: 1834ին ան իբրեւ թարգման (Հայերէնէ զատ գիտէր նաեւ ռուսերէն, ֆրանսերէն եւ թրքերէն) կը գտնուի Կ. Պոլսոյ ռուս զօրքերու ճամբարը, իսկ 1834–35 կը դառնայ հրամանատարը «Պոլտաւա» ռազմանաւին, Պալթեան ծով:

1837ին կը սկսի Սերեբրեակովի գործունէութեան թերեւս ամէնէն ուշագրաւ շրջանը՝ Կովկասի մէջ ծառայութիւն, որ կը տեւէ շուրջ քսան տարի: Ասոնք այն տարիներն էին, երբ Ռուսիա շրջանի լեռնականները վերջնապէս նուաճելու եւ անգլեւթուրք խաղերը չէզոքացնելու համար պէտք ունէր յանդուգն զինուորականներու, որոնք օժտուած ըլլային նաեւ դիւանագէտի խառնուածքով:

Այս տուեալներով օժտուած ծովակալը 1837ին կը ներկայանայ Կովկասեան զօրքերու հրամանատար Զօր. Վելեամինովի սպայակոյտին եւ կը ստանձնէ Սեւ ծովի հիւսիս – արեւելեան ափի ջոկատներուն մէջ սպայի պարտականութիւն: Ակնառու ծառայութիւններու հետեւանքով 1838ին կ'արժանանայ փոխ-ծովակալի աստիճանին: Շուտով ան կը նշանակուի Սեւ ծովեան առաջին ծովափնեայ գիծի եւ Նովորոսիյսկի նաւահանգիստի պետ: Այս նաւահանգիստը, որ Սեւաստոպոլէն ետք Սեւ ծովի մէջ դարձաւ Ռուսիոյ ամէնէն նշանաւոր յենակէտը, Սեւ ծովեան քանի մը ամրութիւններուն պէս իր հիմնադրութիւնն ու զարգացումը շատ բանով պարտական է հայազգի ծովակալին: 1851ին ան արդէն կը դառնայ պետը ամբողջ շրջանի:

Հայ ծովակալին վիճակուած էր տարիներ շարունակ ի պաշտօնէ գլխաւորելու այն գործողութիւնները, որոնց նպատակն էր չէզոքացնել Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ խաղերը՝ ոտքի հանելու շրջանի բնակչութիւնը ռուսական տիրապետութեան դէմ:

Խրիմի պատերազմին (1853–1856), իբրեւ բարձր հրամանատարութեան անդամ, Սերեբրեակով իր ամբողջ հմտութիւնն ու կարողութիւնը ի սպաս կը դնէ թշնամիին դէմ մղուող պայքարին: Այս ծառայութիւններուն համար, 1856ին կը կարգուի ծովակալ: Մինչեւ 1861 ան կարգ մը պատասխանատու պաշտօններ կը վարէ Պետերբուրգի մէջ, սակայն, նոյն տարին հիւանդանալով հանգստեան կը կոչուի ու կը մեռնի: Կը թաղուի Ղարասուպազարի հայկական գերեզմանատունը: 1955 Մայիս 21ին անոր գերեզմանը կը տեղափոխուի Սեւաստոպոլ՝ զինուորական շուքով:

Սեւ ծովեան գիծի պետի պաշտօնը վարած ժամանակ, Լ. Սերեբրեակով մօտէն շփում կը հաստատէ շրջանի Հայութեան հետ, որ դարերէ ի վեր հոն հաստատուած էր: Եկած էին նաեւ նոր գաղթականներ: Ծովակալը կ'օգնէր, որպէսզի դէմ դրուի ձուլման վտանգին: Այս կապակցութեամբ 1849էն սկսեալ աշխոյժ նամակագրութիւն մը կը հաստատուի անոր եւ Ներսէս Աշտարակեցիի միջեւ: Թէեւ նամակներու մէկ մասը կորսուած է, բայց մնացածներն ալ բաւական են հաստատելու, թէ ի՛նչ հարցեր շօշափուած են երկուստեք եւ ի՛նչ եղած է անոր վերաբերումը իր ազգակիցներուն նկատմամբ:

Չերքեզիոյ Հայերը վերջնական ձուլումէ փրկելու համար Սերեբրեակով, իբրեւ կարեւոր միջոց, մէջտեղ կը դնէ հայկական եկեղեցի հիմնելու գաղափարը, մտադրելով զարգացումի լայն հեռանկարներ ունեցող Նովորոսիյսկ քաղաքին մէջ հաստատել անոնց հոգեւոր կեդրոնը: Այդ նպատակով 1849 Յունիս 27ին կը դիմէ Ներսէս Աշտարակեցիին, որպէսզի հոգեւորական մը ղրկէ հոն: Անդրադառնալէ ետք Նովորոսիյսկի Հայութեան, ան ցաւով կը մատնանշէ լեռները ցրուած Հայերու պարագան. անոնք «Յիշելով միայն, որ իրենց նախնիները լուսաւորուած էին Աւետարանի յաւերժական ճշմարտութեամբ, նրանք (Չերքեզահայերը) լոկ հայրերի աւանդութեամբ են դաւանում քրիստոնէութիւն եւ, ապրելով մահմետականների շրջանում, զուրկ են հաւատով սահմանուած եկեղեցական արարողութիւններ կատարելուց: Կան եւ այնպիսիները, որոնք կորցրել են կրօնի նոյնիսկ այդ մնացորդը, ոչինչ չեն դաւանում: Տխրալի էր տեսնել այդպիսի մարդկանց, առաւել տխրալի էր լսել նրանց տրտունջը եկեղեցուց բաժան լինելու վերաբերեալ»: Ծովակալին համաձայն, Նովորոսիյսկի հիմնադրութենէն ետք թրքահպատակ բաւական թիւով լուսաւորչական Հայեր Տրապիզոնէն, Սինոպէն եւ սահմանամերձ այլ տեղերէ բնակութիւն հաստատած էին հոն: Ասոնց խնդրանքին ընդառաջելով՝ ծովակալը մարդ ուղարկած է Ղարասուպազար՝ հոնկէ եկեղեցական սպասներ բերելու յանձնարարութեամբ: Իսկ այս նամակին մէջ ան կը խնդրէր Աշտարակեցիէն, անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընել Խրիմի հայկական եկեղեցիներէն հոգեւորական մը ղրկելու Չերքեզի Հայերուն մօտ:

Ն. Աշտարակեցի ոչ միայն ընդառաջ կ'երթայ անոր փափաքին, այլեւ իր շնորհակալական նամակին մէջ ըստ արժանւոյն կը գնահատէ անոր հայրենասիրական քայլը իբրեւ «ժամանակով եւ հանգամանքների փոփոխականութեամբ» իրենց մայր ժողովուրդէն ու կրօնքէն «հեռացած հաւատակիցների հանդէպ տածած բարձր զգացումների եւ սիրոյ» վառ վկայութիւն: «Չեմ կարող այդ մասին խօսել ու գրել առանց հոգեկան յատուկ բաւականութեան: Յիրաւի, դուք մի այնպիսի կայծ էք բորբոքում, որ ժամանակի ընթացքում կարող է ջերմացնել մի ամբողջ սերնդի սրտերը... Այս ամէնը ինձ պարտաւորեցնում է յայտնել ձեզ, ողորմած տէր, իմ ամենախորը շնորհակալութիւնը: Ի հարկէ, իմ աստիճանի համար դա իմ պարտքն է: Բայց սաեմ առաւել անկեղծ, որ եթէ ես չլինէի անգամ այս Ներսէսը, որին Դուք դիմում էք, միեւնոյնն է, այդ դէպքում էլ հաւատակից Հայերի հանդէպ Ձեր տածած այդքան լուսաւորեալ ուշադրութիւնը լիակատար իրաւունք կ'ունենար արժանանալու իմ այն ամբողջ շնորհակալութեանը, որ ես ի վիճակի եմ երբեւէ եւ որեւէ ոքի յայտնելու» (1849 Օգոստոս 27):

Ն. Աշտարակեցի նոյն նամակին մէջ շատ նուրբ ձեւով կը փորձէ հասկնալ, թէ ծովակալը հայերէն գիտէ՞: Իր պատասխանին ուշացումը վերագրելով ռուսերէն գիտցող գրագիրի մը պակասին, Ն. Աշտարակեցի կը գրէ. «Իսկ եթէ ես իմանայի, որ Դուք թէկուզ ինչ-որ չափով կարդում էք հայերէն, այն ժամանակ ես Ձեզ գրեթէ կը ձանձրացնէի իմ նամակներով, որոնք կը գրէի ես ինքս եւ միշտ յատուկ բովանդակութեամբ»: Սերեբրեակովի 1850 Մարտ 22ի հայերէն նամակէն կը պարզուի, որ ան հակառակ օտար միջավայրի մը մէջ ապրելուն տասնամեակներ շարունակ, չէր մոռցած իր մայրենի լեզուն: Նամակէն կ'երեւի նաեւ, որ Նովորոսիյսկի մէջ հայկական եկեղեցի բանալու եւ հոգեւորական պահելու արտօնութիւնը ան ստացած է Կովկասի փոխարքայէն՝ Վորոնցով՝ «համաձայն իր «խնդրանաց, բարեհաճութեամբ վեհափառ տէրութեան»:

Նամակը կ'աւարտի ծովակալին ձեռքով հայերէն գրուած յետ գրութեամբ մը. «Քը խընդրիմ մեծապէս թողութիւն շնորհեծէք, վոր ինքըս հայերէն լաւ չի կըռնալով ուրիշի ձեռօք կը կըրիմ»:

Յաջորդ նամակներէն եւ դիւանական այլ նիւթերէ կ'երեւի, որ Սերեբրեակովի նախաձեռնութիւնը արժանանալով կաթողիկոսի լիակատար աջակցութեան, սկսած է աստիճանաբար գլուխ գալ: 1850ին Մոզդոկի աւագ քահանայ Յովհաննէս Խոսրովեան, որուն շուտով պիտի տեսնենք Նովորոսիյսկի, կը դիմէ հայ մեծահարուստ Գաբրիէլ Թամամշեւի, որպէսզի 300–400 ռուբլի նուիրէ քաղաքին մէջ հայկական եկեղեցի մը շինելու համար: Իսկ հայ ծովակալը, ինչպէս կը տեսնուի կաթողիկոսին ուղղուած անոր 1850 Մայիս 15ի նամակին մէջ, ժամանակաւոր կերպով «պետական շինութիւն» մը կը յատկացնէ Հայերուն՝ եկեղեցական արարողութիւններու համար: «Այդ ծուխը (Նովորոսիյսկի Հայութիւնը) օրաւուր մեծանալու է Անատոլիի, Խրիմի գաղթականներով եւ անդրկովկասեան Հայերով, որոնք այժմ ուրախութեամբ իջնում են սարերից»: Սերեբրեակով չէր ուզեր, որ Չերքեզի Հայերը մնային իրենց նախկին աննախանձելի վիճակին մէջ, իսկ նոր եկողներն ալ արժանանային անոնց տարաբախտ վիճակին:

Յովհ. աւագ Քհնյ. Խոսրովեան լայն իրաւասութիւններ կը ստանայ կաթողիկոսէն, ինչպէս նաեւ յանձնարարական մը՝ եկեղեցիին շինութեան հանգամանքը փութով սկսելու համար, իսկ ծովակալին կը տեղեկացնէ (1850 Օգոստ 12ի նամակով), թէ հանգամանքը աւարտելուն պէս անհրաժեշտ կարգադրութիւնները պիտի ընէ, որպէսզի փութով ձեռնարկուի եկեղեցիի շինութեան գործին: Էջմիածինէն ալ կ'ուղարկէ եկեղեցական անհրաժեշտ պիտոյքներ:

Չենք գիտեր, թէ այդ տարիներուն հայկական եկեղեցի շինուեցա՞ւ թէ ոչ Նովորոսիյսկի մէջ, քանի որ վրայ հա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Թշնամի յառաջապահներու այս վայրերը իրենց այնքան ծանօթ էին որ գոց աչքերով ալ գիտէին իրենց ընտրած նպատակակէտին վայրը եւ զգուշութեամբ սկսան յառաջանալ:

Բայց հազիւ անցած էին առաջին թըշնամի պահակավայրը, երբ անիծեալ անբացատրելի պատահարով մը իրենց անստոյգ ներկայութիւնը մատնուեցաւ:

Վտանգի աղաղակը տրուեցաւ, թըշնամին խուճապի մատնուած անտեղեակ պատահարին տարողութեան, մեքենաբար ընդարձակ ռազմադաշտը պաշարման օղակներու կը վերածէ զուգորդուած մինչեւ քաղաքի մօտերը նախօրօք պատրաստուած փորձ յատակագծով, իրենց աղմկարար խուճապէն կը հասկցուէր որ անոնք քաղաքի պատնէշներուն ուղղութեամբ կը յառաջանային:

Արսէն ու իր քոյրը անակնկալ այս ձախորդութենէն յուսախաբ կը նահանջեն բոլոր օղակաւորումներէն ճողոպրելով:

Երկուքն ալ մանկութենէ դաստիարակուած եւ մանաւանդ գործնական թրծումով կռիւներու մէջ փորձառու՝ արագավազ քայլերով ամէն խոչընդոտ առ ոչինչ համարելով կը սուրան քաղաքի ծանօթ դրան կողմը, խոհեմաբար անջատուած իրարմէ:

Արսէն քաղաքը չվտանգելու փութկոտութեամբ ներս կը մտնէ եւ պահակները իրենց կարգին նոյն մտահոգութեամբ դուռը կը փակեն մօտեցող թշնամիին աղմուկներէն զգուշանալով:

Արսէն ի զուր կը փնտռէ քոյրը, որ կը կարծէր թէ իրմէ առաջ ներս մտած էր թերեւս:

Բայց Աղաւնի հակառակ իր անօրինակ կորովին եւ քանիցս պաշարման օղակաւորումներէն խուսափելով միատեղ՝ անկարող կ'ըլլայ քաղաք մտնել. իր բոլոր հնարամտութիւնները ի դերեւ կ'ելլեն, եւ կը զգայ որ փրկուելու միակ միջոցը իր վաղուց ծանօթ մօտակայ քարանձաւները թաքնուիլն է:

Դժուարանցանելի քարայրի մը մէջ ապահով է այժմ, բայց իր անստոյգ վիճակին համար տխուր՝ աչքերը կը տամկանան եւ կը զգայ որ մարդկային ճակատագիրը կախուած է անակնկալ բոպէներու քմահաճոյքէն...:

Տիգրան անմիջապէս կը տեղեկանայ կատարուած աղէտալի պատահարը, եւ իր հոգեհատոր աղջկան կորստեան բօթը իր սիրտը կը բզկտէ եւ անմխիթար, յուսահատ կը յայտնէ իր անդարմանելի վիշտը.

— Աւա՜ղ, կորսնցուցի աղջիկս, կեանքիս զարդը, եղբօրը անխոհեմութեան պատճառաւ: Ո՜հ, դժբախտ եւ անփորձ երիտասարդ քու անսպառ քաջութեամբ եթէ կարենաս ծունկի բերել Փարսերը, եթէ դուն նոյնիսկ ամբողջապէս հաստատես թագս իմ գլխուս տեւականապէս՝ պիտի չկրնաս ամոքել սրտիս ցաւը քրոջդ կորստեան պատճառաւ:

Ո՜հ, բնաւ երբեք պիտի չմոռնամ աղջըկանս աղէտալի կորուստը: Ո՜հ, անմեղ դուստրս իմ սիրելի, դուն որ զըրկուեցար քու ծաղկուէտ գարնանային կեանքէդ, քիչ ատենէն պիտի հետեւիմ քեզի: Անշուշտ Երկինք կը տնօրինէ իմ մահը քանի որ դուն զազրեցար ապրելէ: Քու մարմինդ հիմա թերեւս դիշատիչ անգղներէ կը յօշոտուի: Նոյնիսկ պիտի զրկուիմ անմենադոյզն մխիթարանքէ, գոնէ մոխիրդ ունենայի, աճիւնդ, նոյնիսկ քու անունդ կրող ոչ մէկ զաւակ պիտի ունենամ արցունքներովս ողողելու համար:

Տիգրան այսպէս ողբաց երկար ատեն իր հոգեհատոր աղջկան կորուստը:

Յանկարծ ռազմիկի յատուկ հարկեցուցիչ ոգեւորութեամբ սթափեցաւ եւ դառնալով իր տղուն որ ամօթէն եւ ցաւէն բոլորովին ընկճուած՝ ծնրադրած էր հօրը առջեւ.

— Արսէ՛ն, կուլաս դուն, քու արտասուքդ կը կրկնապատկէ տառապանքս, դուն որ հիմա չես համարձակիր ինծի նայելու, գիտեմ դուն միշտ կը հետեւիս քու մոլի կիրքիդ առանց նկատի առնելու հետեւանքը:

Ոտքի ելի՛ր տղաս, ոտքի ելի՛ր եւ մի աւելցներ իմ տուայտանքս քու յուսահատութեամբդ:

Արսէն ես հայրդ եմ, եւ իմ սէրս իմ զաւկիս հանդէպ թոյլ չի տար քեզ պատժելու, միայն գոնէ այս ամէնքը թող խրատ ըլլայ ապագային:

Արսէն բոլորովին ընկճուած՝ կը շարունակէ նուաստաբար ծունկի գալ, ընդառաջ իր հօր ըսելով.

— Ես ճիւաղ մըն եմ հայր իմ, իմ ոճիրս աններելի եւ անդարմանելի է: Այլեւս չապրիր քոյրս և ես սպաննեցի զինքը:

Մինչ հայր եւ որդի անօրինակ վրդովուած կը տառապէին, Փարսերը կատաղաբար դրոհ տուին քաղաքի պատերը քանդելու համար:

Պատնէշներու բարձունքէն կը լսուէր փողի եւ թմբուկի մարտադող աղմուկը, որ ժողովն ու զինուորները տարբերայիս ինքնապաշտպանութեան կը հրաւիրէր:

Խ. Վ.

(7 Շար.)

ԱՆՄԱՀԱՑԱԾ ԶՈՅԳԵՐ

ՀԵԿՏՈՐ ՊԵՐԼԻՈԶ ԵՒ ՀԱՌԻԷԹ ՍՄԻԹՍԸՆ

Ա.

«Երջանիկ սէր չկայ», կ՚ըսէ Արակոն, որովհետեւ երջանիկ սէրերը պատմութիւն չունին եւ երբ սիրողները կը նետուին զգացումներու յորձանքին մէջ, երբեք չեն մտածեր, թէ ո՛ւր կրնայ վերջանալ իրենց արկածախնդրութիւնը։ Երբ երկու գիտակցներ իրարու կը բախին, իրարու կը միանան, անկասկած որ անոնց գերկենդխանումէն բացեր միայն կրնան ծնիլ։

Այսպէս եղաւ հռչակաւոր երաժիշտ Հեկտոր Պերլիոզի եւ դերասանուհի Հառիէթ Սմիթսընի սէրը։

1827 Սեպտեմբեր 11ին, երբ վիպապաշտութիւնը սկսած էր խորտակել դասականութեան պարիսպները, Օտէոն թատրոնի սրահը եւ միջանցքները կը յորդէին բազմութեամբ մը, որ ընդհանրապէս բաղկացած էր երիտասարդներէ։ Անգլիայէն նոր ժամանած թատերախումբ մը կը ներկայացնէր «Համլէթ»ը, որուն հեղինակը, Շէյքսփիր նկատուած էր գրական նոր դպրոցին աստուածներէն մէկը։

Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, բազմութիւնը լռեց մէկ մարդու պէս։ Բեմին վրայ կ՚իշխէր դերասան Քեմպըլ, որ քինի արժանի յաջորդը կը հանդիսանար։ Ան կը խաղար Համլէթի դերը։ Օֆելիայի դերը վերցուցած էր նորեկ դերասանուհի մը՝ Միս Հառիէթ Սմիթսըն։ Անոր խաղարկութիւնը եւ դերասանութիւնը հիացումի բացագանչութիւններ խլեցին ներկաներէն, որոնց մէջ կը գտնուէին Թէոֆիլ Կօթիէ, քննադատ Ժանէն եւ նկարիչ Տըլաքրուա։

Ծափահարութիւններու տարափին տակ վարագոյրը դանդաղօրէն իջաւ եւ սրահը սկսաւ կամաց-կամաց պարպուիլ, բայց երկու հոգի գամուած կը մնային իրենց տեղը, կախարդուած թաշուններու պէս։

Ասոնք դեռ արուեստի աշխարհին անծանօթ երկու երիտասարդներ էին։ Առաջինը, բանաստեղծութեան սեւ հրեշտակը՝ Ժերար տը Ներվալն էր, իսկ երկրորդը երաժշտութեան առիւծը՝ Հեկտոր Պերլիոզ։

Քանի մը տարի առաջ, Պերլիոզ Փարիզ եկած էր բժշկութիւն ուսանելու, բայց արուեստի սատանան զինք մղած էր դէպի երաժշտութիւն։

Կատաղի վիպապաշտ մըն էր Հեկտոր Պերլիոզ։ Անոր զգացումները այնքա՜ն ծայրայեղ էին, որ ծանօթները զինք կ՚անուանէին իսկական հրաբուխ մը։ Ան կ՚երազէր յօրինել երաժշտական ողբերգութիւն մը, որուն հերոսուհիին դիմագիծը դեռ աղօտ կը մնար իր մտքին մէջ։ Երբ տեսաւ Հառիէթը, իր տեղը չչմած մնաց։ Դիպուածը իր աչքին առջեւ կը բերէր ահա իր երազած հերոսուհին։ Դուրս ելլելուն պէս, բաժնուեցաւ Ներվալէն ու սկսաւ թափառիլ փողոցներու մէջ, առանց նկատի առնելու ժամանակը։ Եւ մինչեւ լուսաբաց Փարիզի պատերուն վրայ փնտռեց բեմին վրայ տեսած այդ գերբնական կնոջ պատկերը։

Կախարդուած էր Պերլիոզ, հմայուած։ Ի՞նչպէս փրկուիլ այս կացութենէն. ի՞նչպէս տեսնել այդ անտեսանելի էակը։

Առածը կ՚ըսէ, թէ սիրահարները կոյր կ՚ըլլան եւ չեն տեսներ իրենց քիթէն անդին։ Պերլիոզ բաւական չարչարուելէ ետք, իր տանտիրուհիներէն կ՚իմանայ, որ Հառիէթ կը բնակի դիմացի պանդոկին մէջ, իր մօրը եւ քրոջը հետ։ Իրարու ետեւէ կը յղէ խենթ նամակներ, որոնց չի պատասխաներ օրիորդը։ Կը դիմէ պանդոկատիրոջ միջնորդութեան, բայց Հառիէթ, որ ընտանեկան հոգեր ունի, այնքան զայրացած է, որ կը մնայ անդրդուելի։

Ի՞նչ ընել, որո՞ւն դիմել։ Խեղճ Պերլիոզ ելք մը գտնելու համար գլուխը պատէ պատ կը զարնէ։ Յանկարծ կ՚իմանայ, որ Հառիէթ վերջին ներկայացում մըն ալ պիտի տայ եւ յետոյ պիտի մեկնի Հոլանտա։ Պերլիոզ արդէն պատրաստ ունի երաժշտական կտոր մը։ Իր բարեկամներուն միջոցաւ զայն ընդունիլ կուտայ թատրոնի տնօրէնին, որպէսզի նուագուի ներկայացումի բացումին։ Ամէն օր կ՚երթայ թատրոն՝ ներկայ ըլլալու համար փորձերուն եւ օր մըն ալ, ո՞վ տեսնէ բեմին վրայ, իր անդտանելի գեղեցկուհին։ Ուրախութեան այնպիսի ճիչ մը կ՚արձակէ, որ օրիորդը զարմացած իր կողմը կը նայի, տեսնելու համար, թէ ո՞վ է խենթանոցէն փախած այդ անձը։ Ներկաներէն մէկը կը բացատրէ, որ այդ անձը կը կոչուի Հեկտոր Պերլիոզ եւ հեղինակն է ներկայացումը բացող երաժշտական կտորին։

Առաջին քայլը առնուած էր արդէն։ Այդպէս կը կարծէր երաժիշտը։

Դեկտեմբեր 5ին, երբ հասաւ Պերլիոզի այնքան սպասած պահը եւ նուագախումբը գործի անցաւ, օրիորդ Սմիթսըն կը գտնուէր իր խցիկին մէջ եւ կը պատրաստուէր բեմ գալ. այնպէս որ՝ ճայնանիշ մը իսկ չլսեց հանճարեղ գործէն։

Յուսախաբ եւ յուսահատ, Պերլիոզ որոշեց անձնասպան ըլլալ։ Ինչո՞ւ պիտի ապրէր, ի՞նչ նշանակութիւն ունէր կեանքը առանց այդ հրեշտակին։

Առտու մը, երբ պատուհանին առջեւ կեցած՝ կը դիտէր դիմացի պանդոկը, փողոցին մէջ տեսաւ կառք մը, որուն մէջ արդէն զետեղուած էին պայուսակներ եւ ծրարներ։ Երեք հոգի տեղաւորուած էին կառքին մէջ, որոնցմէ մէկը օրիորդ Սմիթսընն էր։ Պերլիոզ քարացած կը մնայ իր տեղը։ Ներելի չի գտներ այսքան անտարբերութիւն. այս աղջիկը հրեշտակ մը չէ ուրեմն, այլ սատանայ մը։

Պերլիոզ կը սկսի ատել այդ կինը, մանաւանդ՝ երբ բարեկամները իրեն կը հասկցնեն, որ այդ անմեղ ու մաքուր կարծուած օրիորդը իր մարմինը յանձնած էր խումբի դերասաններուն։

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

սած պատերազմը եւ քաղաքին պարպումը ռուսական ուժերու կողմէ՝ ծրագրին իրագործումը խանգարող ազդակներ էին։ Բայց այս չէ էականը։ Կարեւորն այն է, որ անուանի ծովակալը մօտէն հետաքրքրուած է իր ազգակիցներուն ճակատագրով, հայապահպանման հարցով ու անոնց ի նպաստ աշխատանքներ է կատարած, ի յայտ բերելով, ինչպէս կ՚ըսէ Ն. Աշտարակեցի՝ «մերձաւոր ազգակիցներուն սիրող գործչի խելամիտ լայնախոհութիւն»։

Վ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՄԲ.— Յապաղումով ստացանք այս երկու թղթակցութիւնները։ Կը հրատարակենք բացառաբար, տրուած ըլլալով որ քիչ ծանօթ է երկու քաղաքներուն ալ գաղութահայ կեանքը, անգամ մը եւս խնդրելով սակայն մեր թղթակիցներէն, որ հանդիսութեանց նկարագրութիւնները խմբագրութեան ղրկուին առանց յապաղումի։

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Ամանորի առթիւ աշակերտական հանդէս մը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի Յունուար 23ին, Սէրքըլ տ՚էթիւտ սրահին մէջ։ Աշակերտները, երկու սեռէ, կը հետեւէին Կարտանի Հայ Խորհուրդի կազմակերպած դասընթացքներուն։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Յաւէտ եղբայր» երգով, որուն յաջորդեց ուրիշ երգ մը՝ «Զանգակները»։ Աթոռի ծանօթ խաղը հաճոյք պատճառեց թէ՛ փոքրիկներուն եւ թէ ծնողքներուն։ Ապա խամաճիկները պատկերացուցին «Կաղանդ Պապուկն ու երեք փոքրիկները» զաւեշտը, որ հետաքրքրութիւն սաեղծեց։ Աշակերտութեան կողմէ եղան նաեւ երգեր, խմբային արտասանութիւններ եւ պարեր։

Ամէնէն հետաքրքրականը Կաղանդ Պապուկին այցելութիւնը եղաւ. երախաները դիմաւորեցին օրուան հիւրը երգելով.

Կաղանդ պապա, Կաղանդ պապա,
Սարերում վրայէն կուգայ
Լայն բացէք ձեր դուռները
Կաղանդ Պապան թող ներս գայ։

Այսպէս է որ Կաղանդ Պապուկը ներս մտաւ սրահ՝ բեռնաւորուած նուէրներով։ Ամէն աշակերտ ուրախութեամբ ստացաւ իր բաժինը։ Այդ ուրախութիւնը արտայայտուեցաւ շուրջպարով մը, որմէ ետք օրուան սիրելի պապուկը մեկնեցաւ՝ իր առաքելութիւնը կատարած ըլլալով։

Խնամուած ու կոկիկ յայտագրին յաջորդեց հիւրասիրութեան բաժինը, որու ընթացքին երախաները ստացան փոքրիկ ծրարներ, մէջը մեր աւանդական միրգերը՝ ընկոյզ, չիր ու չամիչ։

Խորհուրդին փոխ-նախագահը՝ Գ. Զալըգեան հակիրճ խօսքով ներկայացուց Կարտանի ՀայԽորհուրդին կազմակերպած դասընթացքներուն նպատակն ու անոր գործունէութիւնը։ Ան շեշտը դրաւ նորահաս սերունդին ազգային դաստիարակութեան կարեւորութեան վրայ, գտնելով, որ միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել սերունդի մը ազգային դիմագիծը։ Ծնողքները իրենց նուիրատուութիւններով քաջալերեցին ձեռնարկը։

Այսպէս երեկոյեան մօտ վերջ գտաւ դպրոցական հանդէսը. ներկաները մեկնեցան գոհունակ տրամադրութեամբ։

ՍԵԴԱ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

×

ՔԱՆՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆՆ.— Շրջանի հայրենակիցները եղակի երեկոյ մը անցուցին Յունուար 15ին, Շաբաթ օր։

Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահը երեք հարիւրէ աւելի ազգայիններու բազմութեամբ մը լեցուած էր։ Բեմին ճակատը երկու պաստառ՝ Ապրի մեր դպրոցը եւ Կ՚ուզենք Հայ մնալ վերտառութիւններով։

Հայրենասէր տիկիններու կը պարտինք այս ձեռնարկը։ Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, Տիկին Ս. Մարմարեան երկար ժամանակէ ի վեր գնահատելի ջանադրութեամբ մեր գողտրիկ լեզուն կը սորվեցնէ շրջանի հայ երախաներուն։ Տիկնոջ իրենց ընդարձակ օժանդակութիւնը կը բերեն ազնիւ սիրտեր — Տիկիններ Ճէվիզեան, Միքայէլեան, Տէրտէրեան եւ Փափազեան։

Քսանէ աւելի են դասընթացքներուն հետեւող սաները, որոնք հաւաքուած էին այդ օր իրենց ուսուցչուհիին, ձեռնարկը կազմակերպող տիկիններուն, իրենց ծնողքներուն եւ ազգակիցներուն հետ։

Խօսնակը՝ Գանձանակեան, որ նախագահն է Նիսի Մարզական Միութեան, ժամը 21ին բացուած յայտարարեց երեկոյթը, բեմ հրաւիրելով Նիսի Հոգեւոր Հովիւը։ Այս վերջինը, որ կը զբաղի նաեւ դպրոցով, գնահատեց կատարուող աշխատանքը, զայն գտնելով խիստ կարեւոր ու օգտակար։

Կարգը փոքրիկներունն էր։ Ասոնք մէկ առ մէկ բեմ բարձրացան ներկայացնելու համար իրենց շնորհքները։ Ժողովուրդը ուրախութեամբ հաստատեց կատարուած աշխատանքին արդիւնքը — մաքուր հայերէնով երգ եւ արտասանութիւն։ Հայկական տարազներով պարեր ներկայացուեցան, որոնց առընթեր նաեւ խմբերգներ։

Բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Ս. Մարմարեան, որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին, որ սիրով ընդառաջ կ՚երթայ իրենց բաղձանքներուն, ապա անդրադարձաւ գործին կարեւորութեան եւ օգտակարութեան։

Միջնարարին ներկաները իրենց տրամադրութեան տակ ունեցան զովացուցիչներ եւ կարկանդակներ։

Եղաւ վիճակահանութիւն։

Աւելցնենք, որ վերոյիշեալ տիկիններու ջանքերով կազմուած է Քաննի Տիկնանց Կրթասիրած Միութիւնը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Ծափէրին հրամայե՞նք որ ոստիկանութեան լուր տայ, հարցուց երիցագոյնը։

— Ես աւելցուց երկրորդը, այդ գաղափարէն չեմ, զայն ոստիկանութեան յանձնելու համար պէտք է յայտնենք նաեւ թէ զինքը ի՞նչպէս բռնեցինք։ Ան ալ հարցաքննելով պիտի ըսէ թէ որոշած էինք Ցէյդի պէյին կինները առեւանգել։ Եւ ապացոյցն ալ այն է թէ գիշերով ապարանքէն անցանք եւ փոխանակ գանոնք առնելու զինքը առինք, այն գաղափարով թէ առեւանգածնիս Ցէյդի կիներէն մին էր։ Հիմա ուրեմն կ՚ուզէ՞ք որ այս խնդրին խառնուինք եւ մենք մեր ձեռքովը գլուխնուս փորձանք բանանք։ Ես քանի մը օրէն Արտաքին Գործոց Նախարարութեան մէջ պաշտօնավարելու ֆէրմանի կը սպասեմ, մինչդեռ դուն, Ցուատ, ըսաւ երիցագոյնին, այս խնդրով հօրդ պատիւը պիտի աղարտես։

Երկու երիտասարդները իրենց բարեկամին այս արդար տրամաբանութենէն յօնքերնին պռստեցին։

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Ցուատ, պահ մը խորհելէ յետոյ, պէտք չէ զայն ոստիկանութեան յանձնենք, որովհետեւ յետոյ մենք ալ կը տուժենք։

— Շատ լաւ, ոստիկանութեան չյանձնենք, վրայ բերաւ երրորդը։ Բայց ի՞նչ ընենք. ոճրագործ մը ազա՞տ ձգենք։

— Այո, ուրիշ միջոց չկայ։

— Ատիկա երբեք չեմ ընդունիր։ Պէտք է զայն մեռցնենք եւ ծովը նետենք, աւելցուց կրտսերը։

Միւս երկուքը սարսափած ետ ընկրկեցան։

— Անօղոք ես Գատրի, ըսին միաբերան։

— Չեմ գիտեր ինչ եմ, բայց բան մը ներսէս կ՚ըսէ թէ այս մարդը մեծ ոճրագործ մըն է։ Յետոյ ձեզի բան մըն ալ ըսեմ։ Այս տղան վրան երեք հազար ոսկի ունի, մենք ալ ճիշդ երեք հոգի ենք եւ զայն մեր մէջը կը բաժնենք։

— Անգամ մըն ալ այդ բառը չկրկնես Գատրի, ըսաւ Ցուատ, քանզի յետոյ երբեք բարեկամս պիտի չկոչեմ քեզ։ Այս տղան պէտք է հիմա անմիջապէս ազատ ձգենք։

Եւ երկրորդին դառնալով աւելցուց.

— Նիզա դնա ննջասենեակէս հատի սրբուակ մը բեր եւ արագ արագ գաստակները չփէ որպէսզի ուշքի գայ։ Ես ձեր մեծն եմ եւ պէտք է ինձ հնազանդիք։

Նիզա խսկոյն իր ընկերոջը ննջասենեակը փութաց եւ պահ մը յետոյ ձեռքը հոտի սրուակ մը բռնած ետ վերադարձաւ եւ Ցուատի օգնութեամբ յաջողեցաւ քանի մը վայրկեանի մէջ նուաղած Տիգրանը սթափեցնել, մինչ այդ միջոցին չարասիրտ Գատրի սեղանին քովը նստած անյագ ակնարկով մը անոր վրայ տարածընուած դրամատոմսերը կը դիտէր։

Տիգրան նուաղումէն սթափելով, բազմոցին վրայ նստաւ եւ երկու Թուրքերուն դէմքերը դիտեց։

— Ազնիւ պէյս, ըսաւ Ցուատի, կ՚երդնում ձեզ թէ ես ոչ մէկ բանի մէջ մեղաւոր չեմ։

— Ուրեմն, հանըմները չյափշտակեցի՞ր, հարցուց Թուրքը։

— Ոչ, պէյս, ոչ։

— Գողութիւն չըրի՞ր։

Տիգրան պահ մը լուռ մնաց, բայց այժմ ճշմարտութիւնը ըսելու ժամանակը չէր։

— Ոչ պէյ իմ, ես գող չեմ։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Անոյշ Բօրխազեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ԲՕՐԽԱՋԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի առտու Լիոնի մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով։

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վ. Սարգիսեանի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Կարապետեան եւ զաւակները, փեսաներն ու թոռները, այրի Տիկին Հռիփսիմէ Ալեանաքեան եւ զաւակները (Տէսին), այրի Տիկին Անահիտ Պօղոսօֆ եւ զաւակները (Բագու), Տէր եւ Տիկին Թէքկիւզեան եւ զաւակները (Երեւան) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք նամակով, հեռախօսով, հեռագիրով, անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով եւ ծաղկեպսակով, իրենց ներկայութեամբ մխիթարեցին զիրենք իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, աներհօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին ողբացեալ

ՂԱԶԱՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Այս առթիւ առթիւ կը նուիրեն 400 Ֆր. Տարօն - Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 20, ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Նորակառոյց Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ, 40 Ռիւ Ֆօժիէ, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի Սեւան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի։

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն Նոր Սերունդին կողմէ։

Հայկ. տոհմիկ պարեր Վիէնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿԱՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ

Մուտքը ազատ է։

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ֆրչ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի Հ. Յ. Դ. կոմիտէներուն եւ խումբերուն, Կիրակի Փետր. 20 ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ։

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՃՃԵԱՆ

Ընկերահամակրական ճաշասեղան։

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 27 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, Ազգ. Տան սրահը։

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

19 փետրուար Շաբաթ օր ժամը 20ին Սեւ րի Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ

26, Rue Troyon — SEVRES

Նուագախումբ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը ամբողջութեամբ երգիչներ եւ երգչուհիներ տեղւոյն վրայ

Ճաշագին – մուտք 25 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Սկսեալ փետրուար 17էն Մեծ Պահոց ամբողջ շրջանին, Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6,30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենան հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները։

×

Մեծ Պահոց բոլոր կիրակիներուն, յաւարտ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն։ Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագին եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ փետրուար 27, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր Շաբաթ 19 Փետրուար ժամը 21ին։

Զաւարեան ենթ. Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 16ին։

Համազասպ խումբ Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 15ին։

Հայաստան խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին։

Ն. Միքայէլեան խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին։

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին։

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր

HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.—

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն) Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Զրոյց՝ Վարդանի եւ Վասակի միջեւ

(յատկապէս գրուած այս հանդէսին համար Փօլատեանի կողմէ)

Գեղարուեստական բաժին — երգ — արտասանութիւն — խմբերգ

Կը մասնակցին.— Ալիս Պիւլկիւրեան, Մայիս Պապայեան, Սեդա Տիրիկեան, Վահրամ Ճառայեան եւ Լեւոն Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻՒՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ

Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի օգտին Ալբորթվիլի կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Պր. Յարութիւն Տէմիրեան (Շաւիլ), Վահրամ Մոսկոֆեան (Լը Վէզինէ), Տքթ. Ժիրայր Յակոբեան (Թուլոն), Ժիրայր Առաքելեան, Տիկին Վեհանոյշ Սըրտար (Մարսէյլ), Միշէլ Յակոբեան, Տիկին Աւրինէ Պէրպէրեան (Նիս) 100ական Ֆր.։ Տիկին Եղիսաբէթ Թաթինեան (Լա Սիոթա), Պ. Ժիրայր Յովակիմեան (Նիս) 60ական։ Տոքթ. Ժ. Բաչաեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Քէպապճեան, Պր. Զ. Պարթեւեան (Սէն Մօռ), Տիկին Սիրարփի Սահակեան, Պր. Գուլապալըզեան (Ալպի), Տոքթ. Արթիւր Յակոբեան, Տիկին Մարի Ալեանաքեան, Պր. Մինաս Նիկողոսեան (Մարսէյլ), Տիկին Նոյեմի Մարգարեան (Նիս) 50ական։ Քէփճեան-Եղիաեան ընտանիք (Օլնէ-սու-Պուա), Օր. Զ. Հ. Խոսրովեան, Տիկին Արսլանեան (Պուլոնեը-սիւր-Մէռ), Տիկին Աննա Տաքէսեան (Պանեէօ), Պր. Սուրէն Աճէմեան (Մարսէյլ) 30ական Ֆր.։ Տիկին Բլանէ Յովհաննէսեան, Տոքթ. Ն. Աղաճանեան, Պր. Տիգրան Հաճեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Պարտիզպանեան (Փավիյոն-սու-Պուա), Տիկին Ս. Զարֆճեան, Արթիւր Մակարեան, Թէքեան Սարգիս (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր-Պօղոսեան (Մարսէյլ), Պր. Հ. Ասատուրեան, Սարգիս Վարդանեան (Վէնսէն), Տիկին Գլարա Կապի (Նիս) 20ական Ֆր.։ Տէր եւ Տիկին Հ. Գազանճեան (Կրոյէ), Հրաչ Սինանեան (Մարսէյլ), Պր. Ն. Մեծլումեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գէորգեան, Տիկին Վ. Ալթունեան (Կարկան), Որբերեան ընտանիք, Պր. Վ. Մասլաքեան (Լիլ), Տիկին Փերուզ Մինասեան (Նիս) 10ական Ֆր.։

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Լիւսի Գասպարեանէ 30 Ֆր. իր հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ։ Պր. Անանիա Խաղնաճեանէ 30 Ֆր. իր եղբօր՝ Յարութիւն Խաղնաճեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը կը յատկացուի

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին

Օթէլ Մոտերն

Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Գլխաւոր բանախօս.— ԳՐ. ՊԷԼԷՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Մանրամասնութիւնները՝ մօտ օրէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Աճարեանեան ակումբը։ Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ Թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ

— Կիրակոս աղայի ճաշարանը

— Le chemin de l'école — opérette

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES

սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19էն 28

աւելի լաւ օգտուելու համար երկար օրերէ եւ գեղեցիկ օդերէ

Ս. ԵՌՀԱՆ, Սալցպուրկի շրջանը 620-1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն։ Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար։ Ամէն տեսակ զուարճութիւններ։ Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Փետրուար 15

Սահմանափակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ։

Մեկնում Փետրուար 19, Կառ տը լ'Էսթէն

ԱԼՊԷՐԿ ԷՔՍՓՐԷՍով։

Հաւաքուիլ Կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն)։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի զօրու։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 16 FEVRIER 1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը	0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12342

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.342

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՇՈՒՐՋ

—o—

Ա.

Օրակարգի վրայ է դարձեալ Կիպրոսի խնդիրը, որ տասնեւութ տարիէ ի վեր կը սպասէ իր վերջնական լուծումին :

«Վերջնական» կ'ըսենք իբրեւ հակադրութիւն «ժամանակաւոր»ին, որ տեղի ունեցաւ 94 տարի առաջ, 1878 Յուլիս 4ին, ռուսեւթուրք պատերազմի վաղորդայնին, Պերլինի վեհաժողովի գումարման օրերուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ օսմանեան կառավարութեան միջեւ կնքուած գաղտնի դաշնագրով :

Անգլիա վախնալով որ Ռուսիա Կարսը, Արտահանն ու Պաթումը կցելէ ետք, կրնայ Արեւմտեան Հայաստանէն ուրիշ հողամասեր գրաւել՝ վտանգելով Հնդկաստանի ճամբան, սակարկութեան մըտաւ Ապտիւլ Համիտի կառավարութեան հետ : Առաջարկեց ապահովել օսմանեան կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը, զայն պաշտպանելով ռուսական նոր յարձակումներու դէմ : Եւ որպէսզի զինուորական օժանդակութիւնը անմիջական ըլլար, Կիպրոս կղզին պէտք է տրամադրուէր իրեն, օսմանեան անուանական գերիշխանութեան տակ :

Մէկ պայմանով սակայն, — օսմանեան կառավարութիւնը պարտաւոր էր անյապաղ բարենորոգումներ մտցնել հայկական նահանգներուն մէջ, Ռուսիոյ միջամտութեան առիթ չտալու համար անշուշտ :

1914ին, երբ Թուրքիա պատերազմ յայտարարեց դաշնակիցներուն դէմ, Անգլիա վերջնապէս իրեն կցեց Կիպրոսը, որ կարեւոր խարիսխ մըն էր Միջերկրականի մէջ՝ դէպի Հնդկաստան տանող ճամբուն վրայ՝ Ճիպրալթարէն եւ Մալթայէն վերջ : 1880ին, երբ Անգլիա գրաւեց Եգիպտոսը, կղզին կարեւորութիւնը մասամբ պակսեցաւ : Սակայն անիկա ծառայեց իբրեւ ռազմագիտական խարիսխ մը՝ բրիտանական նաւատորմին, յետագային նաեւ օդանաւային տորմիղին համար, — ու ցարդ կը պահէ իր այդ հանգամանքները :

Տարակոյս չկայ — եւ աւելորդ է յիշեցնել — որ Ապտիւլ Համիտ եւ իր ոճրագործ ժառանգորդները երբեք չգործադրեցին հայկական բարենորոգումնե - րը : Ու Մեծն Բրիտանիա, Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածի երաշխաւոր վեց մեծ պետութիւններէն մէկն ըլլալով, քանի մը փորձեր ըրաւ հաւաքական ծանուցագրով Բարձրագոյն Դուռնէն պահանջելու համար բարենորոգումներու գործադրութիւնը :

1895ի «Մայիսեան Ծրագրին» արդիւնքը եղան համիտեան համատարած ջարդերը, — 1895-96ին, — որոնք 300.000 զոհեր խլեցին մեզմէ Արեւմտեան Հա - յաստանի վեց նահանգներէն մինչեւ Տրապիզոն, Կեսարիա ու Կիլիկիա :

Երկրորդ աշխարհամարտի կարեւոր հետեւանքներէն մէկն ալ այն եղաւ, որ գաղթատիրութիւնը վերջ գտաւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ : Ամէն դոյնէ բազմաթիւ ազգեր ու ցեղեր անկախութեան տիրացան, երբեմն նոյնիսկ առանց մէկ գընդակ արձակելու :

Օրինակը վարակիչ դարձաւ :

Կիպրոսի Յոյներն ալ առիթէն օգտուելով գլուխ բարձրացուցին անգլիական աշխարհակալութեան դէմ :

Յոյն հայրենասէր զինուորական մը՝ զօրավար Ղրիվաս, այլ անուամբ Դիգենիս (բիւզանդական հերոսի մը անունը), տարիներով նեղեց Կիպրոսի անգլ. իշխանութիւնները, որոնք վրդովեցին Անգարայի կառավարութիւնն ու կղզին Թուրքերը, հետեւելով «Բաժանէ՛ գիտիրեսցես»ի յաւիտենական սկզբունքին :

Հետեւանքն եղաւ 1960ին Կիպրոսի անկախութեան հռչակումը, վաւերացուած Լոնտոնի եւ Ցիւրիխի զոյգ դաշնագիրներով : Կիպրոս դարձաւ անդամ ՄԱԿի : Ի դերեւ ելան Թուրքերու փորձերը՝ կըղզին Թրքական մասին տիրանալու համար :

Թուրք կառավարութիւնը, որ 1914ին բոլորովին հրաժարած էր Կիպրոսի վրայ ամէն իրաւունքէ, ուզեց շահագործել ներկայացած առիթը՝ հողամաս մը եւս խլացնելու համար :

Ախորժակը ուտելով կը բացուի :

1939ին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի «բարեհաճ» կարգադրութեամբ Իսքէնտէրունի Սանճաքը — Անտիոքն ու Մուսա լերան ամբողջ շրջանը մէջն ըլլալով — առանց գնդակ մը իսկ արձակելու խլած էր Սուրիայէն, հակառակ այն փաստին, որ 1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրով վերջնապէս հրաժարած էր Ալեքսանտրէթի ծոցէն մինչեւ Մուսուլ քաշուած գիծին հարաւը գտնուող բոլոր հողերէն : Ալեքսանտրէթը (Իսքէնտէրուն) դարձած էր Սուրիոյ գլխաւոր նաւահանգիստը : Հօգատար պետութիւնը ո՛չ Սուրիոյ կառավարութեան, ոչ ալ՝ այդ շրջանին մէջ բնակող բազմահազար Հայերու կամքն էր հարցուցած կամ հաւանութիւնն ա - ռած :

1939էն ի վեր պայմանները փոխուած են : Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեղը գրաւած են երկու Մեծերը՝ Միացեալ Նահանգ - ներն ու Խորհրդային Միութիւնը, որոնք արգելք հանդիսացան կղզին զինու զօրութեամբ գրաւելու Թրքական փորձերուն : Իսքէնտէրունէն դէպի Կիպրոս ուղղուող մարտանաւերն ու զինուորական փոխադրանաւերը կէս ճամբայէն ետ իրենց տեղերը դարձուեցան :

Այժմ նոր լուրեր կը ստացուին կըղզիէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ՄՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

—o—

ԲԱՅՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ
ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՀԷ

Տագնապը ծանր է Անգլիոյ մէջ, որ սկսած է յիշեցնել պատերազմի սեւ օրերը : Երկուշաբթի օր սակայն, վարչապետը որ «պատերազմական վիճակ»ի հրովարտակ կ'ուզէր հրապարակել, յաջողեցաւ 39 ձայնի մեծամասնութիւն մը ապահովել, արդարեւ 315 ձայն ստացաւ 276ի դէմ : Այս չի նշանակեր սակայն թէ ժողովուրդը գոհ է : Ընդհակառակն ընդհանուր ձեւով աւելի ըմբոստացած է կառավարութեան քան բանթողներուն դէմ : Անգլիացիք վրդոված են մանաւանդ անոր համար որ երկրին ղեկավարները անկարող են տագնապը լուծելու :

Հանքագործները 47 առ հարիւր յաւելում կը պահանջեն (միայն 7,9 առ հարիւր կ'առաջարկուի) :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը երթալով կը վատթարանայ եւ եթէ 280 հազար հանքագործները աշխատանքը չվերսկսին, լոյսը կրնայ բոլորովին մարիլ եւ ոչ թէ տեղն-տեղն ինչպէս ներկայիս : Բազմաթիւ կառախումբեր արուարձաններու համար այլեւս չեն բանիր եւ դպրոցներն ալ փակ են (հոն՝ ներկայիս արձակուրդ չէ) ցուրտին պատճառով :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Կ'ՈՒԶԷ ԺԱՄԱՆԱԿ ՇԱՀԻԼ

Կիպրոսի նախագահը Երեքշաբթի դեռ չէր պատասխանած Աթէնքի, որ, ինչպէս գրած էինք երէկ, «Թելագրած» էր Մակարիոս Արք.ի ազգային միանականութիւն ներկայացնող նոր կառավարութիւն մը կազմել եւ, միեւնոյն ատեն, կղզի բերուած չեխ զէնքերը յանձնել տեղւոյն ՄԱԿի ուժերուն :

Նիկոսիայէն հասած լուրերու համաձայն, Մակարիոս Արք. մերժողական պատասխան պիտի տայ երկու կէտերուն ալ կապակցութեամբ : Այսուհանդերձ պատասխանը պիտի ուշանայ, որովհետեւ Նիկոսիա չուզեր լարուած մթնոլորտ մը ստեղծել իր եւ Աթէնքի միջեւ :

Այս տրամադրութիւնը նկատելի է նաեւ Աթէնքի մէջ, ուր կառավարական անդամ մը անհիմն նկատեց շրջան ընող այն զրոյցը, ըստ որուն Աթէնք կ'ուզէ իշխանութենէն հեռացնել Մակարիոսը : Անգարայի եւ Աթէնքի միջեւ համաձայնութիւն ալ գոյացած չէ Կիպրոսի պարտադրելու համար լուծում մը :

Մամուլի տրուած պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ յոյն կառավարութիւնը կը չեշտէ, թէ տրամադիր չէ միջամտելու կղզին ներքին խնդիրներուն : Աթէնք կ'ուզէ միայն միանական կառավարութեան մը հաստատումը տեսնել :

Այս կապակցութեամբ գիտել կուտան Նիկոսիոյ մէջ, թէ Մակարիոս Արք. իր կառավարութիւնը կազմած է հիմնուե - լով նախագահական ընտրութիւններու արդիւնքին վրայ : Ձայներու 97 առ հարիւրը ստացած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ որոշեց արտօնել ամերիկեան կարգ մը ապրանքներու արտածումը դէպի Չինաստան : Ցարդ արգելքի տակ դրուած էինասոնք, թէեւ Խորհ. Միութիւն հնարաւորութիւն ստացած էր գնելու զանոնք ժամանակէ մը ի վեր : Արտօնուած ապրանքները կը վերաբերին գիւղատնտեսական եւ անտառային իրերու, ձկնեղէն, ածուխ, պարարտանիւթ, քիմիական տարրեր, մետաղ, կարգ մը ելեկտրոնիկ սարքեր, մասնաւորապէս հեռաձայնային կապի համար եւայլն :

ՌՈՒՄԱՆԱՅԻ զօրավար մը ընդակահարուած է, երբ Պուքրէշի զինուորական Ատեանը հաստատած է, թէ ան զինուորական գաղտնիքներ հաղորդած է Ռուսերուն : Գնդակահարուած զօրավարը կը կոչուի Իոն Սերպ եւ հրամանատարն էր Ռումանիոյ մայրաքաղաքի պահակազօրքի : Զօրավարը իր տեղեկութիւնները կը հաղորդէր Պուքրէշի խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդին : Այս վերջինը հեռացուած է երկրէն, իբրեւ անըղձալի տարր :

ՔԱՆԱՏԱ ճանչցաւ Պանկլա Տէշը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Լունա-20 այերանաւը արձակեց : Ասիկա պիտի փորձէ Լուսնի վրայ իջնել հինգ օրէն :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը մտադիր է հանդիպումներ ունենալու Տիկ. Ինտիրա Կանտիի եւ Շէյխ Մուժիպուր Ռահմանի հետ : Հնդկաստան տրամադիր է «նկատի առնելու» փափաքը, եթէ նման առաջարկ մը կատարուի :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կրկին քննադատեց Միացեալ Նահանգներու «պատերազմական գործողութիւնները» Հնդկաչինի մէջ :

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ ռումբեր պայթեցան՝ քանդելով դրամատուն մը եւ անգլիական ընկերութիւններու քանի մը գրասենեակներ : Նիւրըի մէջ խափանարարներ կրակի տուին քարիւղի պահեստանոց մը :

ՃԱՏՐԱԿԻ ախոյենական հանդիպումը Պոպի Ֆիշէրի եւ Բորիս Սպասկիի միջեւ տեղի պիտի ունենայ Ռէյքիավիքի մէջ, Իսլանտա :

ՊՐԱՆՏ Լեհաստան պիտի այցելէ այս տարի, երբ վաւերացուի լեհեւգերման համաձայնագիրը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զանազան շրջաններու մէջ արձանագրուած զօրաւոր մրրիկին զոհ գացած են ընդամէնը 16 հոգի :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը «դոհացուցիչ» նկատեց Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նստաշրջանի աշխատանքը Ատիս-Ապապայի մէջ : Կայսրը կոչ ուղղեց ափրիկեան երկիրներուն նախաձեռնարկ ըլլալ վերջ տալու «գաղթատիրութեան եւ ցեղային խտրականութեան Ափրիկէի հարաւը» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրային կարծիքի մէկ նոր քննութիւնը ցոյց կուտայ որ Շապան-Տէլմասի վարկը կ'իջնէ մինչ Ժիսքար տ'Էսթէնի «սակը» կը բարձրանայ : Այս քննութիւնը եղած է Ելմտական նախարարին առջի օրուան ելոյթէն առաջ եւ արդիւնքը այն է որ նախարարապետին «սակը» 55 առ հարիւրէն Յունուարին իջած է 47 առ հարիւրի, մինչ Ժիսքար 53 առ հարիւրէն կը բարձրանայ 59 առ հարիւրի :

ԺԱՆ-ՓՕԼ ՍԱՐԹՐ, քանի մը հոգիով Ռընօ գործատունը մտած է առջի օր Թռուցիկներ բաժնելու բանուորներուն եւ քննելու աշխատանքի պայմանները, քանի որ Ռընօ ազգայնացուած է, այսինքն ժողովուրդին կը պատկանի : Սարթր կ'ուզէր բողոքել երեք բանուորներու պաշտօնազրկման դէմ, բայց քաղաքավարօրէն դուրս քշուած է «պզտիկ պետեր»ու կողմէ ինչպէս կ'անուանէ աշխատանոցներու ղեկավարները : Իրեն բան չեն ըրած բայց «մեծ-հայրիկ ելիր գնա՛,» ըսած են :

ԵՐԿՈՒ ՀՐԵԱՅ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ պատմական փաստ մը գտած են Քրիստոսի գոյութեան, հիմնուելով արաբական մատենագրութեան մը վրայ, Ժ. դարու :

ԼԻԲԱՆԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԱՄՈՒՆԻ ՀԵՏ

—o—

Փետրուար 8ին, ժամը 9ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի չորս հոգինոց մէկ պատուիրակութիւնը ձեռնարկեց ընտրական շփումնե - րու, առաջին առթիւ տեսակցելով նախագահ Շամունի հետ :

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Ազատական Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Քազէմ Խալիլի բնակարանին մէջ, ի ներկայութեան Բէյրութի երեսփոխան Տոքթ. Ֆիլիփ Խազէնի :

Նախագահ Շամուն եւ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները, աւելի քան մէկ ժամ տեւող սիրալիր խօսակցութեան մը ընթացքին, աչքէ անցուցին Լիբանանի քաղաքական ընդհանուր կացութիւնը, ինչպէս նաեւ ընտրական հարցերը : Հաստատուեցաւ, որ հասարակաց շատ մը կէտերու շուրջ տեսակէտներու նոյնու - թիւն գոյութիւն ունի :

Այս հանդիպումը առաջինն է տեսակ - ցութիւններու շարքի մը, որ Դաշնակ - ցութեան ներկայացուցիչները յառաջի - կայ օրերուն պիտի ունենան կուսակցութիւններու եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու հետ :

ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Սպանացի հնագէտ Մարսելինօ Սաուտուոլա, 1879ին Արտամերայի քարան – ձաւներէն մէկուն մէջ յայտնաբերեց վայրի ցուլի մը նկարը, գծուած կարմիր ներկով: Նոյն քարանձաւներուն մէջ անոր կողմէ գտնուած գործիքները կը հաստատէին, թէ ատոնք կը պատկանէին քարէ դարու մարդուն, որ ապրած է Ք. Ա. 12.000ին: Սակայն նկատի առնելով, որ քարէ դարու մարդը դեռ ծանօթ չէր մետաղին եւ ի վիճակի չէր պարզ բնակարան մը իսկ շինելու, ոչ ոք ուզեց հաւատալ, թէ այդ դարաշրջանի մարդը հնարաւորութիւն ունեցած է նկարելու: Սպանացիին յայտնագործումը նկատուեցաւ կեղծիք:

Տարիներ ետք, երբ նոյն ձեւի նկարներ յայտնաբերուեցան Հիւսիս. Ափրիկէի, Ֆրանսայի, Սպանիոյ, յետագային նաեւ Ուրալի, Մոնկոլիոյ մէջ եւ այլուր, տարակուսանքը վերջ գտաւ: Ներկայիս գիտական աշխարհը կ'ընդունի քարէ դարու նկարչական արուեստին գոյութիւնը: Այդ շրջանին օգտագործուած է երեք գոյն՝ սեւ, կարմիր ճերմակ: Արդի Հայաստանի մէջ դեռ չեն յայտնաբերուած գունաւոր ժայռապատկերներ: Որմնապատկերներու անդրանիկ նմոյշները մենք կը գտնենք Եգիպտոսի մէջ, որ նախնադարեան քաղաքակրթութեան օճախներէն մէկն է:

Եգիպտական որմնանկարներու թիւը չափազանց մեծ է, իսկ հայկական որմ – նանկարները մնացած են հազուադէպ վայրերու մէջ (այս խնդրին մէջ մեծ կարեւորութիւն ունին կլիմայական պայ – մանները, որոնք Եգիպտոսի մէջ աւելի բարենպաստ են): Ատոնք՝ հայկականները կը վերաբերին աւելի ուշ՝ ուրարտական (9–7 դարեր Ք. Ա.): Այսուհանդերձ ներկայ եւ պատմական Հայաստանի տարածքին վրայ յայտնաբերուած հնագի – տական նմոյշները կը հաստատեն, որ հոն նոյնպէս գործածուած են սեւ, կարմիր, դեղին, դարչնագոյն բնական ներկեր: Թերեւս աւելի կանուխ քան եգիպտականը, յամենայն դէպս զուգահեռ անոր ժամանակներուն:

Այդ ներկանիւթերէն կարմրագոյնը, որ յայտնաբերուած է Թեղուտ գիւղի (էջմիածնի շրջան) պեղումներու ժամանակ եւ ունի 3800 տարուան հնութիւն, Ք. Ա., իր բաղադրութեամբ նոյնատիպ է Շահնազարի, Ալավերդիի, Արդականի եւ քանի մը այլ վայրերու հանքային ներկանիւթերուն:

Սպիտակ գոյնը գործածութեան դրըւած է աւելի ուշ (ըստ գոյութիւն ունեցող նմոյշներուն): Այդ գոյնի ներկեր գտնուած են Լճաշէնի մէջ եւ ունին անադարզինձի դարու տարիք, այսինքն՝ 20–16րդ եւ աւելի ուշ դարեր Ք. Ա.: Այս գոյնի ներկերը կիրարկութեան դրուած են խեցեգործութեան մէջ, կաւէ ամաններ ներկելու համար: Պատմական Հայաստանի կարգ մը վայրերուն մէջ գտնուած են այդ տարիքին պատկանող դեղնականաչաւուն, կանաչաւուն եւ այլ գոյնի ներկեր: Ատոնք խեցեգործութեան մէջ գործածուած են մինչեւ ուրարտական շրջանը: Էրեբունի եւ Թէյշէբայինի ամ – րոցներու պեղումներուն ատեն յայտնաբերուեցան ոչ միայն որմնանկարներ, որոնք բաւական լաւ վիճակի մէջ էին, այլեւ անոնց ներկերէն որոշ նիւթեր՝ կապոյտ երկնագոյն, կապտականաչաւուն եւ գորշակապտաւուն: Որմնանկարնե – րուն վրայ այս ներկերուն կողքին կային նաեւ մաքուր սպիտակ, դեղին, կարմիր եւ սեւ գոյնի ներկեր: Այս բոլոր ներկերը, փոքր բացառութեամբ ենթարկուեցան ուսումնասիրութեան: Հարկ կը համարինք ճշդել, թէ եթէ պղինձի գունաւոր հանքաջուրերը նոյնիսկ թոյլ թթուներու, ինչպէս նաեւ բարձր տաքութեան ազդեցութեան տակ կը գունազարդուին, մեր նախահայրերու կողմէ արուեստա – կան ձեւով ստացուած վերոյիշեալ ներկանիւթերը եռացող արքայաջուրին մէջ իսկ անլուծելի կը մնան: Անոնք ցելսիուսի 1000 աստիճանին մէջ ոչ միայն չփոխեցին իրենց գոյնը, այլեւ ստացան աւելի մաքուր, պայծառ եւ հնչեղ երկնագոյն տեսք:

Մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացուց նաեւ սպիտակ գոյնի որմնաներկը, մինչեւ այդ ատեն մենք այդպիսի գեղեցիկ, մաքուր սպիտակ ներկի չէինք հանդի – պած: Ուսումնասիրող հնագէտներու կարծիքով, ան պէտք է պատրաստուած ըլլար կամ մաքուր ճերմակ կաւէն, կամ ալ կրաքարերէ: Քննութեան այդ արդիւնքները ժխտեցին գոյութիւն ունեցող կարծիքները: Ան պատրաստուած էր բիւրեղ կիպսէ, որուն հանքը հեռու չէ Էրեբունի ամրոցէն: Շատ զարմանալի է, որ պատմական այդ հին շրջանին կիպսը փոշիի աստիճանին վերածուելով իբրեւ ներկ օգտագործուի:

Կիպսէ պատրաստուած ներկին 2750 տարուան անցեալը փայլուն ապացոյց է անոր քիմիական կայունութեան մասին: Փաստ չկայ, թէ այդ թուականներէն առաջ գործածուած ըլլայ նմանօրինակ ներկ: Ան ըստ երեւոյթին սերտօրէն կապուած է ուրարտական մշակոյթին հետ:

Եգիպտացի գիտականներ անցեալ տարի հաստատեցին, յետ երկարատեւ քըն – նութիւններու, թէ փարաւոններու դամբարանները զարդարող չափազանց կայուն, երկնագոյն ներկերուն պատրաս – տութեան գաղտնիքը գտած են:

1971 Յունիսին այցելեցինք Եգիպտոս: Այդ ներկերու քանի մը նմոյշներուն նոյնանման ուսումնասիրութիւնը պարզեց, որ ոչ մէկ տարբերութիւն կայ ոչ միայն կապոյտ – երկնագոյն ներկերուն միջեւ, որոնք զարդարած են փարաւոնական շիրմներն ու ուրարտական ամրոցները, այլեւ միւս ներկերուն միջեւ: Այս խորդութիւնը ցոյց կուտայ, թէ այդ երկու նախնադարեան պետութիւնները սերտ կապ հաստատած էին իրարու հետ: Այսուհանդերձ պէտք է նկատել տալ, որ նախնադարեան, ինչպէս նաեւ մեր դարաշրջանի հին օրերուն, Հայաստանի մէջ բարձր զարգացումի հասած էր ներկի արդիւնաբերութիւնը: Այդ ներկերը կը ղրկուէին հեռաւոր երկիրներ: Այս մասին կան պատմական տուեալներ:

Ակադ. Յ. Մանանդեան իր «Հայաստանի քաղաքները եւ առեւտուրը» գիրքին մէջ կը գրէ. «Փրոֆ. Գ. Խալաթեանցի կարծիքով, Հայաստանից արտահանուող գլխաւոր ապրանքները հանդիսանում էին ձիերը, ջորիները, մետաղները, ներ – կերը, առանձնապէս, այսպէս կոչուող հայկական սանդրիկ ներկը՝ վառ կարմիր, ծիրանագոյնը»: Այնուհետեւ նոյն գիրքին մէջ ան կը գրէ. «Պլինիուս Աւագը իր Բնական պատմութիւն գրքում յիշատակում է հետեւեալ բոյսերը, ներկերը եւ քարերը. բոյսերից աղաման – տիսը, որի մօտեցումից առիւծները երախները բացած վայր էին ընկնում, հաղերպիտիում բոյսի նիւթը, որն աճում է Պարսկաստանում, Միդիայում, Հա – յաստանում եւ որպէս դեղաբոյս արտահանւում Հռոմ: Հայաստանում պատ – րաստուող եւ նկարիչների կողմից օգտագործուող օրըրիտիս ներկը, արմե – նիում կոչուող ներկաքարերը, խրիզոքոլա ներկանիւթը, ալմէն չինանիւթը, սրաքարերը եւայլն»: Այդ նոյն գիրքին մէջ Պլինիուս Աւագ նկատել կուտայ, թէ Հայերը օրըրիտիս կոչուած ներկը կը ստանային խրիզոքոլա հանքանիւթէն: Ասիկա պղինձի հանքաջուր է՝ իր ֆիզիքաքիմիական յատկութիւններով նման է թէ՛ եգիպտական եւ թէ ուրարտական երկնագոյն ներկերուն:

Հին հայկական, հռոմէական եւ յու – նական աղբիւրներու համաձայն, պատմական Հայաստանը կը փառաբանուէր իր բնական ներկերով, այդ ներկերը մընայուն տեղ գտած էին օրուան նկարիչներու ներկապնակներուն մէջ եւ կը կոչուէին հայկական:

Իտալացի ծանօթ նկարիչ եւ արուես – տագէտ Ջեննինօ Ջեննինի (ԺԴ. դար) բազմաթիւ անգամներ իր մէկ գործին մէջ («Գեղարուեստի տրակտատ») կը յիշատակէ հայկական բնական կարմիր «իւղոտ» ներկը: Նոյնանման վկայու – թիւններ կը գտնենք նաեւ գերմանացի քիմիագէտ Տ. Մայէրի մօտ:

Ֆրանսացի նկարիչ Մարսըլէն Պերթըլօ հայկական ներկերու մասին կը գրէ. «Մալախիտը, բառին բուն իմաստով պղինձի բնածխատը (քարպոնաթ), անոր հետ միասին ազարիտը, պղինձի կապոյտ գոյնի բնածխատը կը կրէին նոյն անունը՝ Արմենիում, թերեւս այն պատճա – ռով, որ անոնք կուգային Հայաստանէն»:

Պ. ՔԱՆՔԱՆԵԱՆ

ԱՆՄԱՀԱՑԱԾ ԶՈՅԳԵՐ

ՀԵԿՏՈՐ ՊԵՐԼԻՈԶ ԵՒ ՀԱՌԻԷԹ ՍՄԻԹՍԸՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սակայն կեանքը աւելի պահանջկոտ հոմանուհի մըն է: Պերլիոզ կը շարունակէ իր երաժշտական ասպարէզը: 1830ին, կը ստանայ Հռոմի մրցանակը: Նոյն տարուան Դեկտեմբեր 5ին, մեծ յաջողութեամբ կը նուագուի իր «Սենֆոնի Ֆանթասթիք»ը: Պերլիոզ երկար չի մնար Իտալիա: 1832 Նոյեմբեր 7ին, կը վերադառնայ Փարիզ ու կը հաստատուի Սէն Մարք փողոցի այն պանդոկին մէջ, ուր բնակած էր Հառիէթ Սմիթսըն: Հոն կ'իմանայ, որ օրիորդը կը գտնուի Փարիզ եւ կը շարունակէ ներկայացումներ տալ: Ո՜վ ճակատագիր, ի՛նչ խաղեր կը խաղաս մեր զգացումներուն հետ: Հառիէթին անունը կը բաւէ, որ Պերլիոզի կարծեցեալ ատելութիւնը ցնդի մէկէն:

Հառիէթ իսկապէս Փարիզ կը գտնուէր: Վարձած էր թատերասրահ մը եւ ներկայացումներ կուտար: Խումբին ղեկավարը ինքն էր: Բայց առաջուան չափ չէր խանդավառեր թատերասէր բազմութիւնները:

Այդ շրջանին, Պերլիոզ կը պատրաստուի ներկայացնել իր հռչակաւոր «Սենֆոնի Ֆանթասթիք»ը:

Հիմա դերերը փոխուած են արդէն: Պերլիոզ դարձած է ծանօթ արուեստագէտ: Հառիէթ կը գտնուի սրահին մէջ: Բոլոր ներկաներուն պէս՝ ան եւս կախարդուած է այս փոթորկոտ երաժըշտութենէն եւ իր հիացումը կը յայտնէ արուեստագէտին: Ներողութիւն կը խնդրէ իր անփափկանկատ վարմունքին համար ու կը նետուի իր սիրահարին թեւերուն մէջ:

Նոյն գիշեր, Պերլիոզ իր օրագրին մէջ կը գրէ հետեւեալը.

«Ո՛վ երջանկութիւն, Հառիէթ զիս կը սիրէ: Ան իր կուրծքին տակ կը կրէ Ժիւլիէթի եւ Օֆելիայի սիրտը: Ժամեր ծունկի կը կենամ անոր առջեւ, ձեռքերը ձեռքերուս մէջ, կը նայիմ աչքերուն, ուր կը ծնին արցունքներ, մինչեւ որ համբոյր մը դրոշմէ ճակտիս: Այն ատեն, ոտքի կ'ելլեմ, զայն կ'առնեմ թեւերուս մէջ ու կը ճզմեմ կուրծքիս վրայ»:

Գինովութիւն, հեշտանք: Բայց որքա՜ն դժուար է Պերլիոզի պէս մէկուն սիրուհին ըլլալ: Խեղճ աղջիկը ունի նիւթական մտահոգութիւններ: Խումբը ապրեցնելու համար՝ մտած է 15 հազար ֆրանքի հասնող պարտքի մը տակ:

Պերլիոզ, որ ասպետական հոգի ունի, յուսահատիլ չի գիտեր, եւ հակառակ հօրը արգելքներուն՝ կ'որոշէ խնդրել Հառիէթին ձեռքը: Իրիկուն մը, կ'երթայ անոնց տունը, ոտքերուն կ'իյնայ եւ կը կատարէ իր խնդրանքը: Հառիէթի պըշ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Այդ գոռում–գոչումը Արսէնի մէջ կըրկին արթնցուցին մարտնչումի հրայրքը. ընդոստ ոտքի ելլելով կ'ըսէ հօրը.

— Կը լսե՞ս ո՛վ հայր, կը լսե՞ս հրաւէրն ի զէն, ինծ կը մղէ երթալ քրոջս վրէժը լուծել: Կ'երդնում որ երբ քրոջս յուշարձանը կանգնեմ Կամպիւսի տղուն արիւնոտ կառափը անոր պատուանդանին ոլինի ձօնեմ:

Այս ըսելէ յետոյ քալեց դէպի պատ – նէշները, աւելի ճիշդը՝ թռաւ փոթորիկի ուժգնութեամբ. հայրը հետեւեցաւ իրեն եւ քանի մը խրախուսումներու հարկ եղած հրամաններ տուաւ, եւ քաջութեան, իմաստութեան խօսքերով խրախուսեց զանոնք:

Թշնամին կանոնաւոր եւ վճռական քայլերով յառաջ կը մղէր իր զօրականները: Անոնք ծայրայեղ յանդգնութեամբ սկսան գետեղել մասնաւոր ելարաններ, բայց ընդդիմութիւնը այնքան ուժգին էր որ անհաշիւ վիրաւորներ եւ մեռածներ գետին ինկան:

Այսպէս հինգ երկար ժամեր տեւեց կռիւը, երկուստեք բազում զոհեր խլե – լով: Նախայարձակ թշնամին չյաջողեցաւ իր նպատակը իրագործել: Բայց յանկարծ անյուսալի նոր ուժեր հասան եւ յաջողեցան խորտակել դիրքերէն մին, յաղթանակի որոտագին աղաղակներ արձակե – լով:

Տիգրան առանց խուճապի մատնուելու իր դիրքը Արսէնին փոխանցելէ յետոյ, սուրաց վտանգուած վայրը ուր թշնամին հեղեղի պէս իր ուժը կը կեդրոնացնէր՝ քաղաք մտնելու մոլուցքով:

Իր ներկայութիւնը, ընկճուած գին – ուորներուն մէջ ստեղծեց հզօրագոյն մարտնչումի բարերար տենդը:

Պահէ պահ յուսահատական դեռբնական գրոհը կը սկսի, թշնամին երեւութապէս նկատի չառներ իր անհաշիւ զոհերը, որոնք պատերուն տակ հոս–հոն կործա – նած վերելակներու բեկորներուն հետ արիւնահեղ կոյտեր կազմած էին այնքան բուռն էր Հայերու պաշտպանողա – կանը:

Երկու դիրքերու վայրը դադրած էր այլեւս ռազմարեմ ըլլալէ: Մահը կը տիրապետէր հոն անխտիր: Քարեր, նետեր, հրատիկ, հրարձակ ձողեր, նիզակներ, նոյնիսկ ժողովուրդին կողմէ գործած – ուած հատու գործիքներու բեկորներ գիւրար կը խաչաձեւէին եւ յաճախ յարձակողը իր վերադարձ զէնքով կը վիրաւորուէր. ցաւի կամ ջղային խնդութեան աղաղակներ, սարսափի ճիչեր, աղաղակներ, հրաման, պարսաւանք, հայհոյանք եւ զառանցանք դժոխային խառնիճաղանճ մը կը պարզէին:

Արեւը պառկելու մօտ էր եւ հորիզոնը սկսած էր մթնշաղուիլ. միայն լեռներու գագաթներէն նետարձակ ճառագայթներ կը լուսաւորէին ռազմավայրը:

Փարսերը յոգնած էին յուսակտուր, եւ սպասուած դիրքին յաղթանակը կ'ուշա – նար:

Այդ կերպ ճգնաժամային պարագաներուն մեծ դեր վիճակուած է առաջնորդներուն:

Եւ ահա Միհրան՝ յառաջ կը խոյանայ եւ ելարան մը կը գետեղէ ճիշդ Տիգրանի դիրքին դէմ ուր ամենաշատ զոհեր տուած էր իր բանակը, եւ ինքնավստահ կը մագլցի եւ կը կոչէ.

— Ցանձնուեցէք, մերն է յաղթու – թիւնը:

Զինուորները քաջալերուած Միհրանի այս յանդգնութենէն, օրհասականի քա – ջութեամբ հետեւեցան իրենց հրամանա – տարին եւ հակառակ վերէն տեղացած քարակոյտերուն, յաջողեցան դէպի ներս խուժել: Սակայն Տիգրան գերագրգըռուած հակառակորդին այս խիզախութենէն, իր ամբողջ կորովն ու վճռականութիւնը ի գործ դնելով բուռն ընդդիմութիւն ցոյց տուաւ:

Երկու անհաւասար ուժեր, բայց նոյն անհասանելի քաջութեամբ, իրարու բախեցան կատաղօրէն. յաղթութեան նժարը մերթ ընդ մերթ կը տատանէր աջ ու ձախ, անստոյգ էր թէ ճակատագիրը որո՞ւ վերապահած էր պարտութիւնը:

Երկու կողմերն ալ վճռած են չահիլ այդ օրուան յաղթանակը, բայց ահա այդ խառնիխուռն գիրկընդխառնութեան ատեն պատահական նիզակահարումէ մը կը վիրաւորուի Տիգրան մահացու կերպով:

Այս ճգնաժամային պատահարին բօթը կը տարածուի բերնէ բերան եւ Հայոց դիմադրական ուժին վրայ սաստ ազդեցութիւն կը ներգործէ:

Մինչդեռ թշնամին աւելի եւս կը խանդավառուի եւ ամէն կողմ խուժելով կը Զինուածէ արգելքները սուղ գնով: Զինուորները այլեւս քաղաքին նախամասին տիրացած իրենց կատաղութեան կ'ենթարկեն բնակիչները:

Խ. Վ.

(8 – Շար.)

տիկ զոյգը, որ չարամիտ եւ նախանձոտ էր, բարձրաձայն կը պոռայ, որ Հարիէթ, Պերլիօզը չի սիրեր, երբեք չէ սիրած զայն: Այն ատեն, յիշելով Հիւկոյի վիպապաշտ տռամները՝ երաժիշտը գրպանէն կը հանէ ափիոնի սրուակ մը ու մէկ անգամէն կը պարպէ անոր բովանդակութիւնը ու կը փռուի գետին: Կիները կը սկսին լալ ու պոռալ. Հարիէթ կը նուաղի ու կ'իյնայ գետին: Բարեբախտաբար, շէնքին մէջ կը բնակէր բժիշկ մը, որ կուգայ շուտով, կը խնամէ ու կը փրկէ հիւանդները:

1833 Հոկտեմբեր 3ին, բողոքական պատուելի մը կը պսակէ զանոնք՝ անգլիական դեսպանատան մատուռին մէջ:

Ամուսնութեան առաջին տարիները կ'անցնին եղեմական մթնոլորտի մը մէջ: Փոխադրուած են Մոնմարթրի բլուրին վրայ, պարտէզով շրջապատուած տան մը մէջ: Պերլիօզ կ'աշխատի, կը ստեղծագործէ եւ կը հոգայ ամբողջ Սմիթսըն ընտանիքին պէտքերը: 1843ին, Հարիէթ ծնունդ կուտայ մանչ զաւկի մը: Ի՜նչ երջանկութիւն: Պերլիօզի ուրախութիւնը սահման չի ճանչնար: Նորածինը կը մեծնայ, Պերլիօզ երախային ձեռքէն բռնած՝ քալել կը սորվեցնէ: Ի՜նչ անհաւատալի բան, «Ֆանթասթիք»ի հեղինակը սովորական մահկանացուի մը պէս դարձած է ընտանիքի հայր:

Բայց, աւա՜ղ, շուտով կը մարի սիրոյ կրակը, գոնէ դիւրավառ երաժիշտին սրտին մէջ: Դերերը շրջուած են այլեւս. Պերլիօզի կրակոտ սէրը վերածուած է մտերմիկ բարեկամութեան մը. իսկ Հարիէթի զգացումները կը դառնան աւելի բուռն, աւելի պահանջկոտ: Բարի Օֆելիան նախանձոտ դարձած է: Պերլիօզ, իր արուեստին բերմամբ, կը յաճախէ թատերական շրջանակները, ուր չեն պակսիր գեղեցիկ կիներ, որոնք կը դառնան երաժշտութեան երկինքին մէջ բարձրացող աստղին շուրջը: Հարիէթ կը փորձէ պայքարիլ անոնց դէմ ու կրկին բեմ կը բարձրանայ Օֆելիայի դերով, բայց այլեւս չունի իր երիտասարդութեան հմայքը եւ շնորհը: Պերլիօզ կարելին կ'ընէ՝ իր կնոջ օժանդակելու համար: Կը դիմէ իր բարեկամներուն՝ Հիւկոյին, Սանին, թատրոններու տնօրէններուն, բայց թատերասէր ժողովուրդը չի պատասխաներ իր ջանքերուն:

Նոյնինքն Պերլիօզ կը պայքարի իր գործերը պարտադրելու համար հասարակութեան մը, որ կը խրտչի այս ամպրոպային երաժշտութեան առջեւ: Ունի անսահմանափակ թիւով հիացողներ, բայց իր ներկայացումները, թէ՛ նիւթական եւ թէ գեղարուեստական գետնի վրայ՝ չեն տար սպասուած արդիւնքը:

Առեն մը կ'ըլլայ, որ չեն կրնար վճարել իսկ տան վարձքը եւ կը ստիպուին փոխադրուիլ աւելի համեստ բնակարան մը, Սէն Լազար կայարանին մօտերը: Պերլիօզ կը գրէ, կը ստեղծագործէ ու կը շարունակէ պայքարիլ:

Հարիէթի նախանձը հասած է գագաթնակէտին. կը զգայ, որ ամուսինը կը սիրէ ուրիշ մը: Կը բանայ անոր ուղղուած նամակները, կը կասկածի եւ կը տառապի իրաւամբ: Եթէ դերասանուհիի մը մասին գովասանք տեսնէ, կը կարծէ, որ ան է Պերլիօզի սիրուհին:

Հարիէթի բնազդը չէր սխալած: Պերլիօզ հիմա կը սիրէր ուրիշ կին մը, Մարիա Ռեչիօն, 27 տարեկան, բարձրահասակ, ճկուն, խոշոր եւ հիանալի աչքերով դերասանուհի մը: Ամէն տեղ միասին են: Պերլիօզ կ'երթայ մինչեւ Պրիւսէլ՝ Մարիային չբաժնուելու համար, բայց վերադարձին ի՜նչ ընդունելութիւն: Հարիէթ կը պոռայ, կը հայհոյէ, կ'անիծէ եւ նոյնիսկ ձեռք կը վերցնէ երաժիշտին վրայ: Նոյն գիշերը, գողի մը պէս, Պերլիօզ խոյս կուտայ իր տունէն ու կը մեկնի Գերմանիա:

Վերադարձին, կը վարձէ տուն մը ու կը կենակցի Մարիայի հետ, սակայն կը շարունակէ վճարել իր կնոջ ծախքերը: Իր մէկ հատիկ զաւակը ղրկած է Ռուան, գիշերօթիկ դպրոց:

Շուտով, սակայն, Մարիա ցոյց պիտի տար իր ներքին փոքրութիւնը: Երբ Պերլիօզ կշտացաւ անոր գեղեցիկ մարմինէն, անմիջապէս նկատեց, որ այդ կինը անձնասէր, փառասէր եւ ինքնահաւան մէկն էր, եւ նոյնիսկ կը նախանձէր իր սիրահարին օրինաւոր կնոջմէն:

Հարիէթ, սակայն վերադարձած էր Մոնմարթրի նախկին տունը, ուր ապրած էին այնքան երջանիկ տարիներ: Պերլիօզ կ'իմանայ, որ Օֆելիա անդամալոյծ դարձած է: Կը փութայ Մոնմարթր եւ այս ողբերգական տեսարանին առջեւ կուլայ ու ինքզինք կ'անիծէ: Հարիէթ չի կրնար խօսիլ: Միայն երբ կը տեսնէ իր սիրելին, աչքերէն արցունքներ կը հոսին առուակներու պէս:

1954ի Մարտին, Պերլիօզին կը գուժեն Հարիէթի մահը: Կը մագլցի Մոնմարթրի բլուրն ի վեր, կը մօտենայ իր սիրուհիի անշնչացած մարմնին, կը բանայ պատանքը ու վերջին համբոյր մը կը դրոշմէ անոր ճակտին: Ողբերգութիւնը վերջացած էր:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԿԱՄՔ ԵՒ ՀԱՄՈԶՈՒՄ

— Ես բախտ չունիմ, միշտ անյաջողութիւններու կը հանդիպիմ: Ուրիշը կը յաջողի, ես կը ձախողիմ...»: Այս ձեւի արտայայտութիւններուն հիմնական պատճառը ոչ թէ իսկապէս «անյաջողութիւնը» կամ «անբախտութիւնն» է, այլ գէշ դաստիարակութիւնը եւ թոյլ կամքը:

Իսկ ի՞նչ է կամքը, ի՞նչ դեր ունի մարդու կեանքին մէջ, ի՞նչպէս պէտք է կոփել զայն: Փորձենք բացատրել պարզ օրինակներով: Մտածենք, որ որոշած էք մտաւոր աշխատանք կատարել, որուն համար անհրաժեշտ է կարդալ հարիւր էջ: Կամքի շնորհիւ կը վերջացնէք ընթերցումը, որովհետեւ դէմ դրիք քունին եւ յոգնածութեան: Բերենք ուրիշ օրինակ մը: Նկատի առնելով ձեր առողջական վիճակը, որոշած էք օրուան մը ընթացքին կարդալ միայն մէկ գլուխ: Սակայն չէք յաջողիր վերջ տալ ձեր հետաքրքրութեան եւ ընթերցումը կը շարունակէք մինչեւ լոյս: Հոս, այս պարագային արդէն ընթերցումին շարունակութիւնը կամքի թուլութեան նշան է: Ըստ Փրոֆ. Ֆ. Գորբովի, կամքը ուժերու լարում է՝ ընդդիմութեան մը դէմ, եւ երբ չկայ մրցում, պայքար, չկայ նաեւ կամքի անհրաժեշտութիւն: Ուրիշներ կը գտնեն, որ կամքը անհատական գիծ է, որակ, տաղանդ: Մեր կարծիքով անիկա ժառանգական նկարագիր ունենալէ աւելի՝ ձեռք ձգելի երեւոյթ մըն է: Համոզման դրդումով ձեռք ձգուած յատկութիւնը, ըլլայ ան ինքնադաստիարակութեան թէ կանոնաւոր դասընթացքներու միջոցով, մարդուն համար կը դառնայ սովորական՝ պայմանական անդրադարձ մը (ռեֆլեքս): Այսպէս, ենթադրենք, որ մարդ մը ըմբռնեց, թէ ինք ծոյլ է, անկարգապահ, եւ կը փափաքի ձերբազատիլ այդ թերութիւններէն: Միայն կամքի ուժով է, որ կարելի կը դառնայ փոխել թոյլ նկարագիրը:

Կամքին դերը մեծ է նաեւ առողջութեան համար: Անոր միջոցով կարգ-կանոնի ենթարկուած առօրեայ կեանք մը կը դառնայ երկարակեաց: Թէ՛ առողջութեան եւ թէ ընտանիքի անդորրութեան համար չափազանց կարեւոր է ալքոլի չափաւոր գործածութիւնը: Կամազուրկ մարդիկ ընտելանալով ալքոլին, մեծ դժուարութեամբ կը յաջողին ազատիլ այդ սովորութենէն:

Յատուկ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել ծխելուն՝ այդ անիմաստ սովորութեան, որ, չես գիտեր ինչու, վերջին տարիներուն դարձած է անբաժանելի ուղեկիցը նոյնիսկ շատ մը կիներու համար: Ծխողները գիտեն, թէ որքան դժուար է ձերբազատիլ այդ մոլութենէն, թէեւ բոլորն ալ չեն գիտեր անոր հասցուցած վնասները: Այդպիսիները ծխելը կը թողուն միայն այն ժամանակ, երբ առողջական վիճակին խաթարման հետեւանքով անկողին կը դառնուին: Նման պարագաներու մէջ գիտակցութեան հետ գործի կը դրուի կամքի ուժը, եւ հիւանդը առանց մեծ դժուարութեան ձեռք կը քաշէ ծխելէն: Դժբախտաբար, շատերու համար արդէն ուշ կ'ըլլայ ան եւ հիւանդին վիճակը չի բարելաւուիր: Չծխելու համար անհրաժեշտ է ունենալ կամք առնուազն շաբաթ մը, որուն առաջին երկու օրերը՝ շատ զօրաւոր: Եւ ահա աստիճանաբար ծխելու փափաքը կ'անհետանայ լիովին: Ինչ կը վերաբերի խմիչքին, հոս արդէն կամքն ու համոզումը պէտք է համատեղ գործեն երկար տարիներ:

Բժիշկները կը պնդեն շատ իրաւամբ, թէ ֆիզիքական աշխատանքի կամ գործունէութեան սահմանափակումը պատճառ կը դառնայ մկանի, ջիղի, ինչպէս նաեւ սրտի տկարութեան եւ հիւանդութեանց: Բժիշկները իբրեւ դարման կ'առաջարկեն վազքն ու մարմնամարզութիւնը: Սակայն գրասենեակի պաշտօնեաները ծանօթ պատճառներով յաճախ կը մոռնան այս կարեւոր կէտը:

Մտաւոր աշխատանքը կը պահանջէ օրուան ռէժիմի չափաւորում: Ծնողքին պարտականութիւնն է չափազանց շատ աշխատող երախային հասկցնել, որ այս ձեւով իր առողջութիւնը կը քայքայուի, մնաց որ դասին իւրացումն ալ արդիւնաւէտ չըլլար: Որով անհրաժեշտ է յաճախ ընդմիջել դասը եւ հանգստանալ: Այս ալ կամքին գործն է:

Ռ. ՕՇԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Խաչեան Սանուց Միութիւնը կը տեղեկացնէ որ վարչութեան կազմը փոփոխութիւն կրած է վերջին ժողովի ընթացքին: Ստորեւ կուտանք իշխանութեանց կողմէ վաւերացուած ներկայ կազմը.—

Ատենապետ՝ Պր. Վահագն Աղլանեան, փոխ-ատենապետ՝ Տիկ. Արմենուհի Բալուեան, ատենադպիր՝ Օր. Հիլտա Գալֆայեան, փոխ-ատենադպիր՝ Պր. Փիլիպոս Խաչեան, գանձապետ՝ Պր. Յակոբ Խաչատուրեան:

(ԿՆԻՔ)

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Երբ կը խօսուի Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու խաղաղ համակեցութեան մասին, միշտ յոռետես մը կայ որ հետեւեալը կը պատմէ.—

Մոսկուայի կենդանաբանական պարտէզը, ցոյց տալու համար խաղաղ համակեցութեան բարիքները նոյն վանդակին մէջ կը ներկայացնէ առիւծ մը եւ ոչխար մը եւ զարմացած այցելուներուն պահապանը կը բացատրէ, պարզամտօրէն՝

— Դիւրին է, ամէն առտու նոր ոչխար մը կը դնենք:

×

Կինը ամուսնոյն՝ «Կրնա՞ս ինծի բացատրել թէ ինչո՞ւ ամէն մարդու կ'ըսես որ հետս ամուսնացած ես որովհետեւ սքանչելի խոհարարուհի մըն եմ երբ հաւկիթ խաշել անգամ չեմ գիտեր:»:

— Սիրելիս, իմ տեղս դիր ինքզինքդ երբ ինծի հարց կուտան թէ ինչո՞ւ հետդ ամուսնացած եմ, ի վերջոյ բան մը պէտք է գտնեմ պատասխանելիք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (167)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Եւ այս դրամները ուրկէ՞ գտար:

— Այս դրամները պէյ իմ, Ֆէյզիի ապարանքին մէջ բանտարկուած սենեակիս տիվանին տակէն գտայ:

— Իսկ պատկե՞րը:

— Պատկե՞րը պէյ իմ, ան ալ դրամներուն հետ միասին էր:

— Այս պատկերը անշուշտ Սուլթանուհիի մը պատկերը ըլլալու է, ըսաւ Նիգա:

— Ես ալ այդպէս կ'ենթադրեմ, վրայ բերաւ Տիգրան քաջալերուած:

— Շատ աղէկ, թերեւս այս ըսածդ ճիշդ ըլլայ:

— Ապուշ, մրմնջեց Գաստրի իր բարեկամին:

— Այս ըսածս պէյ իմ բուն իրականութիւնն է, ըսաւ Տիգրան Ֆուատի:

— Շատ աղէկ, եթէ գէշութիւն մը ըրած ես Աստուծմէ գտնես: Հիմա շուտ հագուէ եւ հեռացիր ասկէ:

— Պէյ իմ, գոչեց Տիգրան, Ֆուատի ձեռքը յափշտակելով եւ շրթներուն տանելով, պէյ իմ... իրա՞ւ կ'ըսէք... ազա՞տ կը թողուք զիս:

— Կ'աղաչեմ, աղմուկ մի հաներ: Հագուստներդ հագիր եւ շուտ գնա ասկէ:

Երիտասարդ Գաստրի յանկարծ տեղէն վեր ցատկեց եւ ուժով մը Ֆուատի ձեռքը բռնեց:

— Խե՞նթ ես, ի՞նչ ես, ըսաւ գաղղիերէն: Եւ եթէ ձերբակալուի ու երեւան ելլէ թէ հագած այս հագուստները քեզի կը պատկանին, ի՞նչ պիտի ընես:

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Ֆուատ, թող իր հագուստներովը մեկնի:

Տիգրան խորհեցաւ թէ այրական հագուստներով թերեւս աւելի ուշադրութիւն գրաւէր, ուստի առանց մտածելու թէ գաղղիերէն չգիտնալ ձեւացուցած էր, թրքերէն գոչեց.

— Շատ աղէկ պէյ իմ, կնոջական հագուստներովս կը մեկնիմ:

— Վա՛յ, յարեց Գաստրի, տեսա՞ք, գաղիերէն ալ գիտէ աւազակը եւ մեզի չըսաւ:

— Ոչ պէյ իմ, ըսաւ Տիգրան խոնարհութեամբ, գիտցածս մեծ բան մը չէ, դպրոցէն քանի մը բառ կը յիշեմ եւ հասկցայ որ իմ մասիս կը խօսէիք:

— Լաւ, թող այդպէս ըլլայ, վրայ բերաւ Ֆուատ, ամէն բանի արդարացում մը կը գտնես: Չեմ գիտեր թէ մեղաւոր ես թէ անմեղ, ամէն պարագայի դէմքդ ինծ համակրանք ներշնչեց. դրամներդ առ եւ ասկէ գնա:

Տիգրան ուրախութենէ խելայեղ, վերստին Ֆուատի ձեռքը բռնեց ու շրթներուն տարաւ:

— Պէյս, ըսաւ, այս վայրկեանիս քեզ լող Աստուածը թող իր ամբողջ բարիքները քու վրադ թափէ:

Հուսկ յետոյ, Տիգրան վերստին իր կնոջական հագուստները կը հագուէր եւ գեղանի կնոջ մը կը փոխուէր:

Երիտասարդ Գաստրի սենեակին մէկ մութ անկիւնը քաշուած, առանց այլեւս բերնէն բառ մը հանելու այդ տեսարանը կը դիտէր: Երբ տեսաւ որ Տիգրան դարձեալ դրամները ու պատկերը ծոցը կը դնէր, տեղէն վեր ելաւ եւ անոր մօտենալով ըսաւ.

— Է՛հ, դուն այս պատկերը ի՞նչ պիտի ընես: Գոնէ զայն հոս ձգէ որ մենք վրան հիանանք, քանի որ այսքան գեղեցիկ է:

Տիգրան յուզուեցաւ:

— Պէյ իմ, ըսաւ, այս պատկերը իմ այս սիրային արկածախնդրութեանս միակ ապացոյցն է եւ իբրեւ յիշատակ կ'ուզեմ զայն քովս պահել:

— Չէ ճանըմ, ըսաւ Նիգա, պատկերը ի՞նչ պիտի ընենք մենք, ուզածնիս պատկեր ըլլայ: Հայտէ տղաս, պատկերդ ալ առ եւ գնա:

— Կը յուսամ թէ, ըսաւ Ֆուատ, պատճառ մը չունիս մեզի հետ հանդիպած ըլլալդ մէկու մը ըսելու:

— Ոչ պէյ իմ, գոչեց Տիգրան, Թուրքիոյ մէջ ծնած եմ եւ այդպիսի անգաղտնապահութեան մը հետեւանքները գիտեմ:

Ու այս ըսելով դէմքը փէրաճէօվը ծածկեց եւ յաջորդաբար Ֆուատի ու Նիգայի ձեռքերը սեղմեց:

Ապա Գաստրիի կողմը դարձաւ:

— Պէյս, ըսաւ, թէպէտեւ ինծ հանդէպ անողոք գտնուեցար, սակայն Աստուծոյ կը մաղթեմ որ այդ գէշութիւնդ քեզ բարութեամբ փոխարինէ:

Եւ խոնարհութիւն մը ընելով սենեակէն դուրս ելաւ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ ապարանքին պարտէզէն դուրս ելած ըլլալով, ծովեզերեայ ճամբան կը բռնէր:

Տիգրան, ինչպէս որ աւելի վերը ըսած էր, Պոլսոյ մէջ ծնած էր եւ հետեւաբար աղէկ գիտէր թէ գիշեր ժամանակ Թրքուհիի մը տարազին ներքեւ անվտանգ քալելը եւ գիշերապահներուն ուշադրութիւնը չգրաւելը անկարելի չէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Անոյշ Բօրիաղեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեան, այրի Տիկին Շահպազեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ինճէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շահմէրեան, այրի Տիկին Դանիէլեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սարգիսեան եւ զաւակները (Պէյրութ) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ԲՈՐԻԱՂԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ Լիոնի մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի, Փետր. 16, ժամը 14,30ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Ռիւ Դուգլօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պրոնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը (ժամը 15,30ի առենները):

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

Ըստ ողբացեալին փափաքին՝ ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Սկսեալ փետրուար 17էն Մեծ Պահոց ամբողջ շրջանին, Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6,30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենան հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

×

Մեծ Պահոց բոլոր կիրակիներուն, յաւարտ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն: Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագէն եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մայրիկ Կիւլեանի մահուան առթիւ, Վիրոֆլէէն այրի Տիկին Էլմա Շմաւոնեան 20 ֆր. Շուիլլի Կապ. Խաչին: Ալֆորվիլէն այրի Տիկին Զապէլ Կարապետեան 10 ֆր. «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Տարօն Պօղոսեան երկու տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Ղազար Պօղոսեանի (Մարսէյլ):

ՆՈՒԷՐ

Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 15րդ տարելիցին ի յիշատակ այրի Տիկին Դաւիթեան «Յառաջ»ին կը նուիրէ 50 ֆր., ինչպէս նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահի շինութեան 50 ֆր.:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան կը նուիրէ 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր սիրելի ծնողաց յիշատակին:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր Շաբաթ 19 Փետրուար ժամը 21ին:

Զաւարեան ենթ. Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 16ին:

Համազասպ խումբ Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 15ին:

Հայաստան խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին:

Շ. Միսաքեան խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին:

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (18 Փետր.) ժամը 9ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՏԷՍԻՆ.— Պր. Վարուժան Մանուկեանի կսկծալի մահուան առթիւ (արկածահար) փոխան ծաղկեպսակի եղած նուէրներ.—

Հ. Յ. Դ. տան նորոգման համար Վիէնի Վասպուրականի Հայր. Միութ. 100 ֆր., Վանիկ Խլօեան (Մարսէյլ) 20 ֆր.: Կապոյտ Խաչի Տէսինի հայկական դպրոցին Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 50 ֆր., Վարդան Պանոսեան (Մարսէյլ) 30 ֆր.: Տէսինի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար Տիկին Էլզա Քինոսեան (Մոնթէլիմար) 50 ֆր.:

Տէսինէն Տէր-Սահակեան ընտանիքը նուիրած է՝ Պր. Մարտիկ Տէր-Սահակեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, իսկ Պր. Գրիգոր Պօղոսեան եկեղեցւոյ պայծառութեան 100 ֆրանք:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 20, ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Նորականոյց Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ, 40 Ռիւ Ֆօժիէ, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի Սեւան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի:

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն Նոր Սերունդին կողմէ:

Հայկ. տոհմիկ պարեր Վիէնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Մուտքը ազատ է:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի Հ. Յ. Դ. կոմիտէներուն եւ խումբերուն, Կիրակի Փետր. 20 ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆՍԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՋՃԵԱՆ

Ընկերահամակրական ճաշասեղան:
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

19 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 20ին Սեւ րի Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ

26, Rue Troyon — SEVRES

Նուագախումբ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը ամբողջութեամբ երգիչներ եւ երգչուհիներ տեղւոյն վրայ

Ճաշագին – մուտք 25 ֆրանք

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

Vous prie d'assister à la conférence de Monsieur Edouard UTUDJIAN

« IL Y A UN AN DEJA, L'EXPOSITION ARMENIENNE... »

Cette exposition sera évoquée à l'aide de diapositives et Mr. UTUDJIAN qui fût commissaire général adjoint, après avoir fait la genèse de cette manifestation exceptionnelle présentera des diapositives et développera sur le thème

« LA CIVILISATION DE L'OURARTOU ET SON ARCHITECTURE »

Vendredi 18 Février 1972 à 20 h. 45

Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)

ENTREE GRATUITE

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սարսէլ - Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

Շաբաթ, Փետրուար 26, ժամը 21ին

Restaurant Scolaire
de la Fauconnière à Gonesse

Ընտիր ճաշ, արեւելեան եւ ֆրանսական կերակուրներով եւ ըմպելիներով

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ

Ճաշագին 30 ֆրանք

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի Հայ Գաղութի Խորհուրդը կը կազմակերպէ իր առաջին պարահանդէսը Կարտանի Մէզոն տիւ Փէօփլի հարսանիքի սրահին մէջ՝ Շաբաթ Փետրուար 26, ժամը 21էն սկսեալ

Կը մասնակցի Վալանսէն հայկական մեծ նուագախումբ՝ « Կասնկ »ը

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն՝ կը հրաւիրուի Կարտան - Պիվէրի եւ շրջակայքի հայ գաղութը, ապահովել մուտքի տոմսերը մինչեւ 19 Փետր. հետեւեալ հասցէներէն.—

GARDANNE : Agence Immobilière Gardannaise, 26 Bd. Bontemps, Tél. 22-33-49

BIVER : Epicerie Libre-Service — Bedrossian

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19էն 28

աւելի լաւ օգտուելու համար երկար օրերէ եւ գեղեցիկ օդերէ

Ս. ՆՈՀԱՆ, Սալցպուրկի շրջանը 620-1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն: Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար: Ամէն տեսակ զուարճութիւններ: Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Սահմանափակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:

Մեկնում փետրուար 19, կառ. տը լ'էսթէն ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓՐԷՍով:

Հաւաքուիլ կառ. տը լ'էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի զօրու:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը

կը յատկացուի

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին

Օթէլ Մոտերն
Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Գլխաւոր բանախօս.— Գր. ՊԸԼԸՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած
Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր
Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ
զաւեշտ,
հայկական պարեր
Մարիոնէթներու ներկայաց ում Արենոյշներուն կողմէ
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԷ

Մուտք 10 ֆրանք

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ 27 Փետր. Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, 2րդ յարկ:

Բոլոր անդամներուն ղրկուած են նամակներ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Նամակ չստացողներ եւ անոնք որ կ'ուզեն նոր արձանագրուիլ Միութեան, նմանապէս կրնան ներկայ գտնուիլ:

Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
17
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
17 FEVRIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 125 ֆր· Հատը 0,50

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12343
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.343

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՇՈՒՐՋ

—o—

Բ.

Զօրավար Եորկի Ղրիվաս, վաւերական հայրենասէր Յոյն մը, երբ 1950ին Աթէնքէն Կիպրոս երթալով տեղացի Յոյները զրգռեց անգլիական իշխանութեանց դէմ, նպատակն էր պարզապէս ապահովել կղզիին կցումը մայր-հայրենիք Յունաստանի (էնոսիս):

Ջանազան պատճառներ արգելք հանդիսացան իր ծրագրի իրագործման: Անգարայի կառավարութիւնը ամէն միջոց ի գործ դրաւ, որպէսզի Կիպրոս երկու մասի բաժնուի եւ իրաւունք ունենայ իր թեւարկութեան տակ առնելու կղզիին թրքական մասը: Բացարձակապէս հակառակ էր էնոսիսին:

Յոյն մեծամասնութեան եւ Թուրք փոքրամասնութեան միջեւ տարիներ տեւող ընդհարումներէն վերջ տրուեցաւ ՄԱԿի կողմէ, որուն «Կապոյտ գլխարկաւոր»ները ոստիկանի դեր կը կատարեն երկու տարրերը իրարմէ բաժնող սահմանագծին վրայ:

Անուրանալի է Ղրիվասի դերը Կիպրոսի անկախութեան (1959)և Հանրապետութեան հռչակման (1960) մէջ: Երբ մետրոպոլիտ Մակարիոս Հանրապետութեան նախագահ դարձաւ,այլեւս շատ ընելիք չէր մնար Ղրիվասին, որ պահ մը հեռացաւ կղզիէն եւ գնաց Յունաստան:

Սակայն վերջին ամիսներու դէպքերը եկան հաստատելու, որ հակառակ 73 տարեկան ըլլալուն, զօրավարը չէ հրաժարած իր հիմնական նպատակէն — էնոսիսէն: Անցեալ Սեպտ· 1ին Աթէնքի շրջանի իր բնակարանէն հեռացած է գաղտնօրէն ու կը կարծուի թէ գացած է Կիպրոս, տեղւոյն Յոյները գրգռելու համար Մակարիոս արքեպիսկոպոսի դէմ:

Իրազեկներու համաձայն, ներկայիս յոյն բնակչութեան 5 կամ 6 առ հարիւրը միայն կողմնակից է Ղրիվասի: Ջախջախիչ մեծամասնութիւնը գոհ է ներկայ դրութենէն: 1950ին կղզին աղքատ էր եւ զօրավարը դիւրութեամբ կրցաւ քանի մը հազար հայդուկներ համախմբել իր շուրջ: Քսան տարիէ ի վեր կացութիւնը բոլորովին փոխուած է դէպի լաւը: Երկիրը բարգաւաճած է եւ բնակիչներու ապրուստի մակարդակը բարձրացած անհամեմատօրէն: Տարեկան աճի տոկոսը բարձրացած է 7 առ հարիւրի եւ տարեկան եկամուտը մարդ գլուխ 1000 տոլարի հասած: Անգործութիւն չկայ: Պղինձի հանքը իր հարստութեան գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէ:

Կիպրոս անդամ է Բրիտանական Համարակապետութեան եւ իր նարինջներն ու լիմոնները կ'արտածէ Անգլիա: Շնորհիւ իր բարեխառն կլիմային, ճամբաներու եւ պանդոկներու յարմարութեան, զբօսաշրջիկներու թիւը կ'աւելնայ տարուէ տարի: 1960ին 25·000 զբօսաշրջիկներ միայն այցելած էին կղզին, 1971ին անոնց թիւը բարձրացած է 150·000ի, պետական գանձին ապահովելով աւելի քան 400 միլիոն նոր ֆրանք (Անտրէ Ֆոնթէն, Լը Մոնտ, 27 Նոյ· 1971): Լառնաքայի զտարանը տարեկան 750 հազար թոն քարիւղ կը զտէ:

Ցիւրիխի (1959) եւ Լոնտոնի (1960) համաձայնագրերով Անգլիա իրաւունք ունի իր նաւային եւ ռազմական խարիսխներուն համար կղզիին մէջ պահելու կարեւոր թիւով զինուորներ, որոնք իրենց ընտանիքներուն հետ միասին Կիպրոսի կառավարութեան կը շահեցնեն 256 միլիոն ֆրանք: Իսկ ՄԱԿի «Կապոյտ գլխարկաւոր»ները առնուազն 100 միլիոնի եկամուտ կ'ապահովեն անոր, ըստ Թայմզի: Անգարայի կառավարութիւնն ալ կղզիի Թուրք համայնքին կը յատկացնէ տարեկան 92 միլիոն ֆրանք:

Մակարիոս Արքեպսկ·, որ սկզբնական շրջանին համամիտ էր էնոսիսին եւ քանիցս այդ ուղղութեամբ հրապարակային յայտարարութիւններ էր ըրած, կը թուի թէ այժմ բացարձակապէս կ'ուզէ պահել կղզին իբրեւ անկախ Պետութիւն: Մինչ Յունաստանի վարչաձեւը կարգ մը սեղմումներու ենթարկուած է քանի մը տարիէ ի վեր, Կիպրոս կը կառավարուի ժողովրդավարական սկզբունքներով: Աջակողմեան թէ ձախակողմեան, քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները ազատօրէն կը գործեն այնտեղ:

Խաղաղութիւն կը տիրէ կղզիին մէջ: Յոյնեւթուրք բանակցութիւնները կը շարունակուին՝ վերջնական ելքի մը յանգելու համար: Յունաստան եւ Թուրքիա անդամ են ո՛չ միայն Ատլանտեան Ուխտին,այլեւ 1947էն ի վեր նիւթական օժանդակութիւն կը ստանան Ամերիկայէն, համաձայն «Թրումընի Վարդապետութեան»:

Մ· Նահանգները կը փափաքին, որ օր առաջ լուծուի Կիպրոսի թնճուկը:

Սակայն բազմաթիւ բարդ հարցեր արգելք կը հանդիսանան մօտալուտ կարգադրութեան մը:

Աթէնքի կառավարութիւնը միջամուխ ըլլալով կղզիի ներքին գործերուն, աւելի կը բարդացնէ խնդիրը:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Մինչ Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը Երեքշաբթի օր, տրտնջալով կը վճարէր իր տուրքերու մէկ երրորդի պարտադիր կանխավճարը, անդին Նախարարապետը կը ներկայանար հեռատեսիլէն բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ տուրք չի վճարեր:

Այս անգամ Ա· կայանի տնօրէնն էր՝ Փիէր Տէկրօփ, որ կը հարցափորձէր Նախարարապետը: Պարզ է որ քաղաքական հարցերէ առաջ, պէտք էր խօսիլ բուն նիւթին մասին, այսինքն Շապան-Տէլմասի չորս տարի տուրք չվճարելուն եւ իր անձնական հարստութեան: Ու Նախարարապետը ճշդեց ամէնէն առաջ·— «Արդարեւ այն յարձակումներուն կարգին որոնք կ'ըլլան իմ դէմս շուրջ երկու ամիսէ, գլխաւոր յարձակումը կը վերաբերէր հարկային կացութեանս: Նախ մեղադրուեցայ որ հարկ եղածին չափ տուրք չեմ վճարեր որովհետեւ Ազգ· Ժողովի Նախագահի մը — որ էի — հատուցումը ենթակայ չէ տուրքի: Ժողովներու նախագահները, Ազգ· Ժողով ըլլայ թէ Ծերակոյտ, կամ պատերազմէ առաջ երեսփոխանական ժողով, դէմ դնելու համար իրենց պաշտօնին, իրենց տրամադրութեան տակ ունին հատուցում մը, եւ այդ հատուցումը, 1929ի նախարարական որոշումով մը — 14 տարեկան էի — ենթակայ չէ եկամուտի տուրքի: Ուրեմն հետեւեցայ բոլորին օրէնքին: Գալով այն հարցին թէ բնաւ տուրք չեմ վճարած չորս տարի, պարզ հնարք մըն է եւ Ելմտական Նախարարը զեկոյց մը հրատարակեց ճշդելով վճարած տուրքերուս գումարը:

Լրագրողը կ'ըսէ այդ միջոցին·— «Ըսուեցաւ թէ կրեցիք տուրքեր, ուրեմն կրնաք ճշդել թէ կրեցի՞ք թէ վճարեցիք:

— Վճարեցի, կ'ըսէ Շապան, վճարեցի կարելի երկու միջոցներով, կամ «աղբիւրէն վար դրուելով» կամ ուղղակի վճարումով, եւ ինչ կը վերաբերի «աղբիւրէն վար դրուելուն» Ելմտական Նախարարը հոս իսկ բաւական յստակ կերպով բացատրութիւն տուաւ, որպէսզի ես ալ այդ մասին չխօսիմ: Անշուշտ օրէնքը շատ բարդ է, հաւանական է որ այլ ձեւաւորումներ պէտք է գտնել»:

Յետոյ կը խօսուի Նախարարապետին հարստութեան մասին: Շապան կ'ըսէ թէ Տէկրօփի հարցումը անսովոր է, բայց հարցազրոյցին օրէնքը, կանոնը կ'ուզէ որ կացութեան տէրն ըլլայ լրագրողը, ապա քաղաքական մարդ մը որեւէ բան պէտք չէ ունենայ ծածկելիք, ուրեմն Շապան կը պարզէ կացութիւնը: Հարաւարեւմուտք ընտանեկան տուն մը ունի, ծնողքէն մնացած, Փարիզի մէջ, գնած է յարկաբաժին մը եւ ապարանք մը Պասք շրջանը, հիմա ալ սկսած է գնել Պորտօյի մէջ տուն մը, 70 առ հարիւր վարկով եւ այդ տունին տէր պիտի ըլլայ եօթը տարիէն: Ապա, Շապան բացատրութիւններ ալ կուտայ երկու թերթերու առուծախի մասին (Սամըտի-Սուար եւ Վի Ֆրանսէզ) ուր բաժին ստացած է ըստ կարգ մը աղբիւրներու:

Բայց եւ այնպէս Նախարարապետը դժգոհ է այս բոլորէն, որ ըստ իրեն, իր անձէն անդին կ'երթան եւ կը ձգտին, վարկաբեկելով Նախարարապետը, արգելք հանդիսանալ անոր վարած քաղաքականութեան: Յետոյ անհատական կեանքը այլեւս չի պաշտպանուիր, ազատութիւնը պէտք կը գործածուի, ամէն ազատութիւն իր սահմանը պէտք է ունենայ, կ'ըսէ Շապան ու նաեւ ժողովրդավարութեան գործադրութիւնը կայ: Ինք վճռած է շարունակել իր գործը:

Այս ելոյթին առթիւ հակադրեցութիւնները կը մնան նոյնը ըստ հոսանքներու: Գոհ է մեծամասնութիւնը, գոհ չեն միւսները:

—o—

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ բողոքեց Աթէնքի եւ Ուաշինկթընի մօտ Փիրէի մէջ ամերիկեան նաւակայանի մը հաստատման համար:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Սոյն Թուի Փետրուարի 1-4ի օրերին պաշտօնական այցով Մայր Աթոռում էր գտնւում Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Դոկտ· Էժէն Կարսոն Բլէյքը: Մեծարգոյ հիւրին ուղեկցում էին ռուս Պրաւոսլաւ եկեղեցու կողմից հոգեշնորհ Հայր Կիրիլ վարդապետը եւ թարգմանիչ Սերգէյ Գորդիեւը:

Փետրուարի մէկին, Երեքշաբթի օր ժամը 17ին յարգարժան հիւրերին դիմաւորելու եւ բարի գալուստ մաղթելու համար Երեւանի օդանաւակայան էին եկել Մայր Աթոռի ներկայացուցիչներ՝ Գերաշնորհ Տ· Յուսիկ եպիսկոպոս Սանթուրեանը, Տ· Գէորգ վարդապետ Սերայդարեանը, Մայր Աթոռի միջեկեղեցական յարաբերութիւնների ընդհանուր քարտուղար Պարգեւ Շահբազեանը, Մայր Աթոռի դիւանապետ Հայկ Առաքելեանը եւ Յակոբ սարկաւագ Գէօկչեանը:

Հիւրերին դիմաւորելու համար օդակայան էր եկել նաեւ ՀՍՍՀ Մինիստրների Սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի Խորհրդի նախագահի տեղակալ Պր· Սուրէն Յովհաննիսեանը:

Ժամանումից յետոյ հիւրերը առաջնորդուեցին Մայր Աթոռ եւ ընդունուեցին Ամենայն Հայոց Հայրապետի կողմից: Նորին Սրբութեան եւ Դոկտ· Բլէյքի միջեւ տեղի ունեցաւ զրոյց էկումենիկ շարժման եւ հայ եկեղեցուն վերաբերող հարցերի շուրջ:

Երեկոյեան ընթրիքից յետոյ, հիւրերը մեկնեցին Երեւան «Արմենիա» հիւրանոցում իրենց յատկացուած յարկաբաժինները:

Փետրուարի 2ին, Չորեքշաբթի օրը, հիւրերը այցելեցին Ս· Մեսրոպ Մաշտոց պետական մատենադարանը, Երեւանի Ս· Սարգիս առաջնորդանիստ եկեղեցին, Եղեռնի յուշարձանը, Էրեբունի թանգարանը, այնուհետեւ եղան Օշականում եւ իրենց յարգանքը մատուցեցին Ս· Մեսրոպի շիրիմին:

Նոյն օրը կէսօրին վեհարանում, ի պատիւ մեծարգոյ հիւրին, տրուեց պաշտօնական ճաշ, որին ներկայ էին ՀՍՍՀ Մինիստրների Սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի Խորհրդի նախագահ Պր· Սարգիս Գասպարեանը, նախագահի տեղակալ Պր· Սուրէն Յովհաննիսեանը, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամները եւ Մայր Աթոռի միաբանութեան ու պաշտօնէութեան ներկայացուցիչները: Հացկերոյթի ընթացքում փոխանակուեցին բաժակաճառեր:

Երեկոյեան Մայր Տաճարում տեղի ունեցաւ համատեղ էկումենիկ աղօթք, որից յետոյ Նորին Սուրբ Օծութիւնը ջերմ խօսքերով ողջունեց պատուարժան հիւրի ներկայութիւնը Մայր Աթոռում՝ գնահատելով նրա մատուցած ծառայութիւնները էկումենիկ շարժման զարգացման եւ քրիստոնէական եկեղեցիների միութեան ամրապնդման գործին իբրեւ Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար:

Վերջում, ի պատիւ յարգելի հիւրի, Մայր Տաճարում տեղի ունեցաւ հոգեւոր համերգ Մայր Տաճարի երգչախմբի կատարմամբ՝ ղեկավարութեամբ խմբավար Պր· Խորէն Մէյխանէջեանի: Կատարուեցին հայկական, ռուսական եւ արեւմտաեւրոպական եկեղեցական երգեր:

Փետրուարի 3ին, Հինգշաբթի օրը, առաւօտեան ժամը 11ին Դոկտ· Բլէյքը իր ուղեկիցներով մեկնեց Ս· Գեղարդի վանքը, ուրեղ արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան: Վերադարձին հիւրերը դիտեցին նաեւ Գառնիի վերակառուցուող հեթանոսական տաճարը:

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 18ին Դոկտ· Բլէյքը ներկայ եղաւ Հոգեւոր Ճեմարանում իր պատուին կազմակերպուած ուսանողական հանդէսին:

Փետրուարի 4ին, Ուրբաթ օրը, բարձրաստիճան հիւրը եւ նրան ուղեկցող անձինք այցելեցին Ս· Հռիփսիմէի տաճարը, ապա դիտեցին հին վեհարանի թանգարանը եւ Մայր Աթոռի տպարանը:

Ժամը 3ին վեհարանում տրուեց ողջերթի ճաշ, որից յետոյ Հայրապետի եւ Դոկտ· Բլէյքի միջեւ տեղի ունեցաւ զրոյց սրտագին եւ ջերմ մթնոլորտում:

Ժամը 17ին հիւրերը հրաժեշտ առնելով Հայրապետից, ուղեւորուեցին օդանաւակայան՝ մեկնելու Մոսկուա:

Բարձրաստիճան հիւրերին օդանաւակայանում ողջերթ մաղթեցին Մայր Աթոռի ներկայացուցիչները եւ ՀՍՍՀ Մինիստրների Սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի Խորհրդի նախագահի տեղակալը:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(Կնիք)

Ս· Էջմիածին
5 Փետր· 1972 թ·

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Քերթողական տաղանդը կանուխ արթնցաւ իր մէջ ու ան գրել սկսաւ 13 տարեկանին աշակերտական դրասեղաններու առջեւ, ինչ որ մինչդ մը կաղացուց միւս դասերը, սակայն յետոյ ինքնամփոփուելով դասուեցաւ յաջողակ աշակերտներու կարգին: Այս շրջանի տաղերէն կը յիշուի «Գարնանային կենացս մէջ»ը: Նիւթական անձկութիւնը ստիպեց զինքը որ 1866ին պահ մը հեռանայ ճեմարանէն ու որպէս աշկերտ ծառայէ դեղագործի մը քով: Սակայն ան շուտով վերադարձաւ դպրոց ու աւարտեց ընթացքը: Դպրոցական վերջին տարին գրեց իր առաջին թատերգութիւնը, «Վարդ եւ շուշան», բեմական ճաշակը հաւանաբար պարտելով Թղլեանի:

Շրջանաւարտ ըլլալէ ետք իր օրապահիկը ջանաց ապահովել նախ քարտուղարութեամբ, ակնցի սեղանաւորի մը քով, յետոյ մասնաւոր ուսուցչութեամբ բարեկեցիկի մը տան մէջ, եւ աւելի վերջ՝ իր գրչով որպէս թատերագիր, հուսկ յետոյ դերասանութեամբ Վարդովեանի քով, ինչ որ սպառեց իր շունչը: Թոքախտի առաջին նշանները ի յայտ եկան Յունիս 1871ին. տառապեցաւ եօթը ամիս ու վերջապէս մահը խլեց զինք 1872 Յունուար 22, Ուրբաթ լուսածագին:

Դուրեանի տիրական յատկանիշը իր «ես»ն է, պայքարը ինքզինք իրականացնելու, արժեցնելու, ապրելու ու տիրական դառնալու: Ինք գիտակից էր իր ձիրքերուն ու արժանիքին: Կը սիրէր փառքը ու փառաւորուիլը, ու կ'ակնկալէր որ իր շուրջինները գնահատեն զինք: Յոխորտ էր ան, եւ կեանքի ու մահուան միջեւ մղած իր անհաւասար պայքարին մէջ տեսակ մը հաշիւ կը պահանջէր «ոխերիմ» Աստուծմէ: Իր վերջին ամիսներուն ան արդէն ինքզինք վերացած զգաց այս աշխարհէն ու իր շուրջը դիտեց վերացական աչքերով: Գութ չէր ուզեր ան, այլ ապրելու իրաւունքին ճանաչումը:

Ան ինչ որ չկարողացաւ վայելել բաց աչքերով՝ կտակեց որ իրեն շնորհուի աչքերը փակելէ ետք, փառաշուք նկարագիր մը ապահովելով իր յուղարկաւորութեան: Պոլսահայութիւնը չզլացաւ այդ իղձին գործադրութիւնը ու իր դագաղին աջէն ու ձախէն քալեցին նուագածուներ, ետեւէն ալ 4000 ոգեզգած յուղարկաւորներու պատկառելի բազմութիւն մը:

Դուրեանի կեանքին մէջ մտան մէկէ աւելի աղջիկներ, առնուազն երկուքը ծանօթ: Մին ճանչցաւ, երբ տակաւին աշակերտ էր, ու փոխադարձութիւն գտաւ: Սակայն աղջկան ծնողքը խորտակեց անոնց սէրը, ընկերային դիրքի տարբերութիւն տեսնելով իրենց ու Պետրոսի միջեւ, ինչ որ պատճառ եղաւ աղջկան մահուան: Երկրորդը՝ Վարդովեանի խումբին մէջ աշխատող Պիստոս–Արաքսիա դերասանուհին էր, ծագումով յոյն, որ նախ յոյս ներշնչեց Դուրեանի, սակայն յետոյ դրժեց: Դուրեանի տաղերէն «Պէտք է մեռնիլ»ը ու «Սեւ, սեւ»ը գրուած են իր առաջին սիրոյն մահուան առթիւ, «Ձնէ պաշտեմ»ը ու «Դրժել»ն ալ («Փունջ մը կնճիռ, բոյլ մը կայծակ») ուղղուած են Պիստոս–Արաքսիայի: Իր սիրոյ միւս տաղերն ալ պատիր երեւակայութենէ ծնող զմայլանութիւններ եւ կամ ինքնագոհացման խաղկանքներ չեն, այլ իրական էակներու, էգերու ուղղուած խօսքեր, ինչպէս «Ներա հետ» («Համբոյր մ'առի ներանէ»), «Սիրել» («Բոյլ մը նայուածք, փունջ մը ժպիտ»), «Սիրեցի քեզ», «Իցի՜ւ թէ», «Մանիշակ», «Հեծծինք» («Երբոր վարդի փունջի հասցի»), որ ուղղուած է Պալըքլըճէի շրջակայող ու Պետրոսի քովէն շրջինող անծանօթ Հայուհիի մը, «Կը սիրեմ զքեզ» («Ո՛հ, ո՛վ ես դու, սէ՞ր, երկնային շո՞ւնչ կամ հո՞ւր»), ուղղուած՝ խարտեաշ մազերով սեւաչուի ու անգութ աղջկան մը, որմէ Դուրեան կը կասկածէր թէ սիրահար մը ունեցած կրնար ըլլալ, «Մնաս բարեա՛ւ» («Առտու մը դեռ մթնշաղ»), ուղղուած՝ նմանապէս անգութ Հայուհիի մը: Սիրոյ խռովալիութիւնը ամփոփած են «Սիրեցէք զմիմեանս» («Վարդակարմիր Դողդոջային վէհ զգացմ»), «Նէ» («Վարդը զարնային թէ կուսին տխպար այտերուն չըլլար»):

«Թրքուհին» («Երեկոյ է, բոցավառ է հորիզոն») Դուրեանի ամէնէն աննիւթական ու եթերային սիրոյն արտայայտութիւնն է: Ու արդէն ան երբեք չէ կատարած մարմներգութիւն. սէրը սիրած է սիրոյ համար: Ինչպէս սիրելը՝ նոյնպէս եւ սիրուիլը պահանջն էր իր առնական խառնուածքին: «Ի՞նչ կ'ըսեն»ը տեսակ մը նախերգանքն է «Լճակ»ին, ուր կը սկսի լռութեան ու յուսահատութեան իմաստասիրութիւնը: Դուրեանի «Լճակ»ը ճիշդ հակապատկերը կը կազմէ Լամարթինի «Լիճ»ին, որ կը վերջանայ «զիրար սիրեցին»ով, մինչդեռ Պ. Դուրեան իր լճակէն կը բաժնուի յուսահատ նայուածքով: «Հեծեծմունք»ը Զամլըճայի բարձունքէն ուղղուած ակնարկ մըն է դէպի անդենական, գերեզմանի ճամբով: «Տրտունջք»ը («է, մնաք բարով Աստուած եւ արեւ») անզօր կատաղութեան բռունցք մը՝ «ոխերիմ Աստուծոյ» դէմ բարձրացուած, որ անարդար գրիչով շարադրած էր իր ճակատագիրը: Իսկ «Զղջում»ը կը կազմէ մարդկայնական համակերպումը Դուրեանի, յոբեան «Ո՞վ է դա»ն լսելէ ետք: «Իմ մահը» իր մէջ կը խտացնէ դուրեանական տենչն ու գերագոյն բաղձանքը — անյիշատակ չմնալ, սերունդներու աւանդել, թէ ինք Դուրեան մըն էր, աշխարհի մը մէջ, որ ծաղրն էր Աստուծոյ:

Դուրեան մեզ թողուց 40 տաղեր, 13 նամակներ ու 11 ողբերգութիւններ: Իր ձեռագիրներէն ոմանք կորսուած են, ինչպէս իր ինքնակենսագրական վէպը, «Վասփորի գիշերներ»: Գրաբարով յղացուած շրջանի մը ան կարողացաւ գործածել զուտ աշխարհաբար: Իր կենսագրութեան համար տես՝ Բարսեղ Ե. Էքսէրճեան (ապա Տ. Հմայեակ Քհնյ.), «Ընդարձակ կենսագրութիւն Պետրոս Դուրեանի» (Կ. Պոլիս 1893), ու Արշակ Չօպանեան, «Պետրոս Դուրեան, կենսագրական ու քննադատական ուսումնասիրութիւն» (Տփղիս, 1894): Իր երկերուն առաջին հրատարակութիւնը՝ Սկիւտարի Ընթերցասիրաց Ընկերութեան կողմէ «Տաղք եւ թատերգութիւնք Պետրոս Դուրեանի» (Կ. Պոլիս, 1872), երկրորդը՝ Բարսեղ Ե. Էքսէրճեան, «Պետրոս Դուրեանի տաղք եւ թատերգութիւնք, նամականի, դամբանական, յօդուածք, ձեռագիր, ոտանաւոր, տապանագիր» (Կ. Պոլիս, 1893): Տաղերու հաւաքածոն տպագրուեցաւ Երեւանի մէջ 1932ին ու 1936ին, տաղերն ու նամակները՝ Ս. Ղազար՝ 1945ին:

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

ՀՈԼԼՈՇԻ ՍԻՄՈՆ

(ՀՈՒՆԳԱՐԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԸ)

Յիսուն տարի առաջ մեռած է Հոլլոշի Սիմոն, հունգարական արդի նկարչութեան հիմնադիրը: «Շատ անգամ երջանիկ կը զգայի ինքզինքս», որ այս կոչումը ընտրած էի. ուրախ եմ, որովհետեւ ասպարէզիս մէջ կրնամ հասարակ զինուոր մը նկատուիլ, չունենալով որեւէ աստիճան», այսպէս կը խոստովանէր իր կեանքի վերջաւորութեան: Մինչդեռ ոչ թէ հասարակ զինուոր էր, այլ «նկարիչներու իշխանը», ինչպէս իր բարեկամները եւ իր այնքան սիրելի բոշայ–երաժիշտները կը դրուատէին զինքը:

Ան հիմնադիրն էր արդի հունգար նկարչութեան, ոչ այնքան իր արուեստին, որքան իր պատրաստած նկարիչներուն սերունդին համար:

ՀՈԼԼՈՇԻՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Ծայրայեղ hակասութիւններու մարդն էր: Թէեւ եղած էր ընդդիմադիր ու մարտիկ ակադեմական գեղարուեստին դէմ, սակայն դժուարաւ շարժող, դիւրագրգիռ եւ կրաւորական նկարագիր ունէր: Անդադար բանկող, միշտ նոր որոնող մէկը, միւս կողմէն կը քշուէր կանոնաւոր կեանքէն: Բորբոքուն ուժեր ունէր հոգւոյն խորը, զօրաւոր տրամաթիք անհատականութիւն, սոր հակառակ երկար ժամանակ նկարչութեան մէջ հանդարտութիւնը, ընդալաշտութիւնը փնտռած էր: Իր ժամանակակիցներէն Սալ Անդրէաս եւ Պէյլէնի Գէորգ ճանչցեր էին իր իրական արժէքը: Սակայն ինքը, անհամաձայնութեան մը հետեւանքով, դառնացած որսի մը պէս քաշուեր է Մարմարոշի լեռներուն մէջ, հեռանալու համար Պուտափեշտի հոգեկան աշխարհէն:

Նաճպանիա նկարիչներու հիմնադիրը եղած ըլլալով հանդերձ, չմնաց այդ դպրոցին ոճին ներկայացուցիչը: Առանց իրեն՝ գոյութիւն չունի իր դպրոցին շարժումը. իր աշակերտները եղած են Բէթի Սանիփան, Թորմա Յոլհաննէս, իսկ բարեկամները՝ Իւանյի Կռունուալտ Պելա եւ Զօգ Սանիփան:

Բայց ինքը կ'ըլլայ առաջինը որ 1901ին, զգալով որ իր աշակերտները կ'ուզեն հեռանալ իր գծած յեղափոխական ուղիէն՝ կը բաժնուի իր բոլոր բարեկամներէն:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ

Հոլլոշի Սիմոն ծնած է 1857 փետր. 2ին Մարամարոշսիկէթ գիւղաքաղաքը, հայ ընտանիքէ մը: Հօրը նախկին մականունը Քորպուլ էր, բայց ազատագրութեան պատերազմի նախօրեակին հունգարական ձեւի փոխել տուած էր: 1848ի ազատագրական գաղափարները տակաւին կենդանի էին իրենց ընտանեկան շրջանակին մէջ, հօրմէ որդի անցնելով յիշատակը. 1848ին Քորպուլ ընտանիքին քով կ'իջեւանէին փախստականները, մանաւանդ Լէնքէյ hուսարները: Ժամանակակից արուեստագէտներու մէջ ոչ մէկը այնքան հաւատարիմ պահած է ազատագրութեան յեղափոխական ոգին, քան Հոլլոշի կաճառը:

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Հոլլոշիին եղբայրն ալ յաջող նկարիչ եղած էր, բայց թողլով նկարչութեան ասպարէզը բողոքականութեան քարոզիչներէն եղած է: Երկուքն ալ հետեւելով ժամանակակից ընկերներուն՝ Միւնիխի համալսարան գրուեցան: Բացառիկ կարողութեան տէր Սիմոն, շուտով շահեցաւ ակադեմական մրցանակներ, հակառակ որ սկսած էր համալսարանի ոգւոյն եւ կրթական մեթոտին դէմ մաքառիլ: Հազիւ աւարտած ընթացքը՝ սկսաւ շուրջը հաւաքել Միւնիխի մէջ ապրող հունգարացի նկարչութեան ուսանողները: Նորոյթի հետամուտ դեռատի նկարիչները շուտով ընտրեցին իրենց առաջնորդ, բնութեան խանդավառ սիրահարը, ընկերային եւ հոգեբանական հարցերու հանդէպ բացառիկ հասկացողութիւն ունեցող երիտասարդ Սիմոնը:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ԱՍՊԱՐԷԶԸ

Այսօր, յետադարձ ակնարկ մը տալով անցեալին, ամէնէն առաջ կը դժուարա–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Անգին Արսէն գրեթէ մի–մինակ, թաթխուած փոշիի, քրտինքի եւ արեան ճապաղիքի մէջ կը մարտնչի անվեհեր թշնամի բազմութեան մը դէմ, որոնք իրենց այս յաղթանակէն ոգեւորուած, շղթայազերծ գազաններու պէս դրոհ կուտան:

Արսէն գիտակից իր շուրջը կատարուած փլուզումին կ'անդրադառնայ իրողութեան: Քոյրը անհետացած, հայրը վիրաւոր մահամերձ, գահը խորտակուած, ուրեմն իրեն կը մնայ պատուաւոր մահը միայն, այս փայլակնային մտաւեռումէն յետոյ յառաջ կը նետուի անվարան, ուղղակի թշնամի համախմբումի մը կեդրոնը, մահ սփռելով իր չորս դին, զարմանք պատճառելով իր այս անօրինակ յարձակումով, եւ կը յաջողի ցրուել զանոնք:

Լեռնային կլիմաներու յատուկ յեղակարծ մութը սկսած էր արդէն, կռուողներու երկու կողմն ալ իրենց ապահով պատսպարաններուն մէջ սկսած էին քաշուիլ:

Արսէնի կառավարիչը եւ բարեկամը Համազասպ (Հիտասփ), սկիզբէն ի վեր անբաժան, կը հսկէր անոր ապահովութեան, խնամակալ պաշտպանի անձնուէր ոգիով, եւ օգտուելով առժամեայ նպաստաւոր դադարի առիթէն, խորհուրդ տուաւ Արսէնի նահանջել:

Բայց Արսէն հաստատ կը մնար իր մահատենչ նպատակին, յուսահատութենէ մղուած:

— Ո՛չ Համազասպ, երբ հայրս ողջ էր, կեանքը սիրելի էր ինծի համար, մինչդեռ հայրս մեռած է հիմա, մեռնիլ՝ ան միայն կ'ամոքէ վիշտս, կ'առարկէր իր խնամակալի խորհուրդը, եւ յուսահատութեան դառնութիւնը կ'այրէր անոր սիրտը եւ մահը կը խուսափէ՛ր իրմէ:

Համազասպ Երկրի ապագային մտահոգ՝ երկրորդ անգամ փորձեց համոզել ըսելով.

— Տէ՛ր, Արսէն, հակառակ բացայայտ մահացու վտանգին միշտ կ'ապրիս. Աստուած է որ կը հրամայէ ապրիլ որպէսզի լուծես հօրդ վրէժը, վերածնիս մեր հայրենիքը: Նախախնամութիւնը իմ միջոցով կը յայտնէ իր կամքը զաւակիս. գնա դրացի թագաւորներէն մէկուն քով, ապահովէ կեանքդ որ թանկագին է հայրենիքին համար:

— Ո՞ր թագաւորին, հարցուց Արսէն, անոնք Կամպիւսէն վար չեն մնար եւ մեր դժբախտութեան առեն կ'ուրանան արիւնս: Միայն արիւնովս կրնամ կատարել վրէժս. եթէ չյաջողիմ, գոնէ մահովս կը հանդստանամ խիղճս ու հոգիս:

Պահ մը այս վերջին բանդագուշանքէն ձերբազատուած ըսաւ.

— Լա՛ւ, Համազասպ, ապրի՛նք, որպէսզի թերեւս Կամպիւս իր խենթութիւնը փորձէ իմ վրայ: Այս երկդիմի խօսքերով՝ անզգալաբար հասած էին քաղաքի այն դրան, ուրկէ դուրս ելած էին նախօրոք Ազաւնիի հետ:

Այդ վայրը պատճառ կ'ըլլայ վերյիշելու ցաւատանջ անցեալը... եւ նոր խթան մը կը դառնայ իր նպատակը իրականացնելու. ու դուրս կը խոյանայ եւ կը յառաջանայ դիակներու եւ մահամերձ վիրաւորներու մէջէն, մերթ ընդ մերթ դիտելով հայրենի ոստանին երկնաուղ աշտարակները մութին մէջ հազիւ նշմարելի:

Արսէն կանգ կ'առնէ պահ մը եւ անզուսպ արտասուքով կը հառաչէ.

— Մնաք բարով, ո՛վ հայրենիք, օրօրանդ իմ անմեղ, գերեզմանն Ազաւնիի եւ հօրս Տիգրանի, ո՛հ Մելիտինէ, ընդունէ իմ վերջին ողջոյններս:

Իր տառապանքը այնքան խորն էր, որ պահ մը անշարժացուց զինքը, եւ Համազասպ փափկութեամբ մղեց զինքը յառաջանալու:

Մինչ իրենք հետզհետէ կը հեռանային քաղաքէն, անդին պարսիկ (Փարսերը), Միհրանի հրամանով Տիգրանի եւ իր երկու զաւակներուն գլուխները կը փնտռէին ամէն կողմ մեռելներու եւ վիրաւոր մահամերձներու կոյտերուն մէջ պատնէշներուն վրայ քաղաքին ներսն ու դուրսը տեղեկութիւն առնելէ յուսահատած, անոնց արտաքինը ծանօթ էր իրենց, եւ վստահ էին գտնել դիակներուն մէջ. այդ հրամանը Միհրան տուած էր որպէսզի իր երդումը իրագործէ, անոնց մոխիրը հօրը տանելու յանձնառութիւնը իրագործելու համար: Բայց միեւնոյն առեն գոհ էր մասամբ անոնց հաւանական մահացումէն, որովհետեւ կը մտածէր. «արդարեւ նուազ ցաւալի է ճակատամարտի մէջ մահացումը Տիգրանի եւ զաւակներուն, քան հօրս այն նախապատրաստած սարսափելի պատիժը, որ իրենց վերապահուած էր: Վկայ է երկինք սակայն որ դուք պիտի ապրէիք եթէ ինծմէ կախում ունենար ամէն ինչ: Բայց բարձրագոյն հրամանը հօր մը, տիրոջ մը, հնազանդութեան շղթաներով կը կապէ իմ կամքը», դառնօրէն կը խորհրդածէր ազնուական իշխանը:

Երկար փնտռտուքէ յետոյ ոչ Արսէնի եւ ոչ ալ Ազաւնիի գլուխը գտան:

Խ. Վ.

(Տար. – 9)

նանք հասկնալու, թէ ի՛նչպէս կրցան Հոլլոշիին նկարները այնքան ուժով ազդել ժամանակակից երիտասարդներուն վըրայ, քանի որ նկարներուն նիւթը միայն ժողովրդական կեանքի խաւերէն առնուած էր: Եգիպտացորեն քաղելու ժամանակ կատակող երիտասարդ ղոյգերու տեսարանները, գեղջուկ աղջկան հետ զուարճացող զինուորականները, զուարճացող գիւղացի երիտասարդներ, եւն.:

Բայց եթէ նկատի չառնենք ժողովրդական կեանքը ներկայացնող նկարները եւ անդրադառնանք արուեստագէտին ըմբռնելի գծագրութեան եւ նիւթին ձեւակերտումին, այն ատեն կրնանք հասու ըլլալ Հոլլոշիի բռնած ուղղութեան: Ան ժամանակին հեռացաւ Միւնիխի իրապաշտ կոչուած հոսանքէն, որ ուրիշ բան չէր՝ եթէ ոչ ածան դինով ստացուած յաջողութիւն մը ժողովուրդին առջեւ ու աչքի սին խաբէութիւն մը: Ձիչդ այս բանը տեսնելով՝ իր շուրջը զօմարուած երիտասարդ բարեկամները համոզեցին զինքը, որ դրամական դժուարութիւններու մէջ տուայտող նկարիչը հիմը դնէ նոր ոգիով անհատական դպրոցի մը: Եւ յիրաւի քաջ դաստիարակ մը հանդիսացաւ անոնց, խանդավառեց զանոնք եւ իրեն ձգեց ուսանողութիւնը, որոնք իր մէջը մարգարէ մը կը պատուէին: Ան, միեւնոյն ատեն, տուաւ իր աշակերտներուն անձնականութիւն, որքան որ իր ոճը անոնց չէր պարտադրած:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Դէպի բնութիւն» էր օրուան բնաբանը ԺԹ. դարու վերջին քառորդին մէջ: Հոլլոշին ալ տարուեցաւ նոյն հոսանքէն: Բայց ունէր աւելի մեծղի տեսլական մը՝ արդի հունգարական նկարչութեան հիմնարկութիւնը:

Ասոր իրագործման համար կարեւոր կը համարէր հունգարական միջավայր, եւ բաց ճակատ պայքարիլ Հունգարիոյ դասական արուեստին ներկայացուցիչներուն դէմ:

Իր ժամանակակից Ֆրանսացի հեղինակներն ալ սկսած էին դատուիլ այդ ժամանակի դասական ոճէն: Կը քննէին անոնք բացօթեայ նկարչութեան կարելիութիւնը: Ազատ օդին մէջ յօրինուած նկարները աւելի լուսաւոր, օդաւէտ, զուարթ գոյներ կը ստանային՝ քան գոց սենեակին մէջ շինուած գոյները:

Երկու աշակերտներ կ՚ըլլան իրեն գաղափարակից եւ կը կազմակերպեն ամառնային ընթացքներ Միւնիխի մէջ, ուր կը հրաւիրուէին արուեստագէտին միւս աշակերտներն ալ:

Նաճպանիային մէջ անցուցած ժամանակը Հոլլոշիի արուեստը կրած է մեծ փոփոխութիւն: Առաջին շրջանի նկարները (Միւնիխի) յօրինած է միշտ արուեստանոցին մէջ. այնուհանդերձ կը ջանար անդրադարձ ցոլացումով նկարել, լուսաւոր գիծերով, լուսաւոր գոյներու միա- ձուլումով: Այս տեսակ ոճը կրնանք կոչել արուեստակեալ «փլէն-էր»ի ոճ մը: Նաճպանիա երթալով փորձեց իրական արեւի շողերու տակ նկարել, սփռուած փայլով եւ եթերին թրթռուն տպաւորութիւններով ստեղծագործել:

Երիտասարդութեան գործերը անշուշտ չենք կրնար բաղդատել աւելի ուշ յայտնուած փլէն-էրի շողշողուն շրջագծերուն հետ:

Հոլլոշին չէր կրնար հանդուրժել որ իր ձեռքէն կը հանուէր նկարչական դըպրոցին ղեկավարութեան իրաւունքը: Ասոր համար դառնօրէն արտայայտուած է քանի մը բարեկամներու մասին՝ որոնք աշակերտականներու հետ համակարծիք դարձած էին ըստ իրեն: Ան այնպիսի մէկն էր որ համաձայնիլ չէր կրնար, յարմարիլ չէր գիտեր եւ ոչ ալ սակարկել: Ասկէ զատ չէր կրնար զատել իրարմէ ընկերային եւ գեղարուեստական տեսակէտներու զարգացումը: Սրտի ցաւով կը տեսնէր հունգարական ընկերութիւնը ընկղմած հազարումէկ դժուարութիւններու մէջ: Այս պատճառով Հոլլոշին ոչ միայն Հունգարիոյ մէջ նկարչական յեղափոխութիւն մը կ՚ուզէր իրականացած տեսնել, այլ նաեւ քաղաքականը:

Ցատկանշական գործն է Զոխնյի զօրավարին դուրս խոյացումը Թուրքերու շըրջապատած բերդէն: Հունգարիա մտած իր առաջին գործերէն կ՚ըլլան Քիշ Յովսէփին «Կրակները» եւ Փէթէօֆի Ալեքսանդրին «Առաքեալը» վերնագրով քերթուածներուն նկարազարդարումը: Այս նկարներէն զատ ունի տեսարաններ, Թիսա գետին ազբերակներու շուրջը տարածուող փոշոտ խոտի դէզերը, գեղջկական բակեր, եւ հէքեաթային տեսարանով բարձր սարեր: Կ՚օգտագործէ փլէն-էր դպրոցին տուեալները, ձուլելով իրարու էմփրեսիոնիսթներու տարրալուծող թեքնիքը: Սակայն իր տեսարանները, հակառակ էմփրէսիոնիսթներու՝ ոչ թէ շարժական – փոփոխական երեւոյթներու մէջէն խլած գեղեցկութիւնները, այլ կեանքի իրապաշտ ճշմարտութիւնները կը ներկայացնեն:

1918 Մայիս 8ին կնքեց իր մահկանացուն, Թէչէոյ գիւղաքաղաքին մէջ: Դամբանական ճառը արտասանեց անուանի գրագէտ մը, Ատի Անդրէաս: «Հունգար հսկայ նկարիչ մըն էր, ըսաւ ճառախօսը, որ մեզի կը յիշեցնէ Վայտա Յովհաննէսը: Հունգարացի հանճար մըն էր, ծնած՝ վերածնունդ մը ստեղծելու եւ ըլլալու հիանալի դաստիարակ մը: Այս շնաշխարհիկ եւ վաղանցուկ մեծութիւնը կարծես կ՚ապրի դեռ եւ կը բերկրի, քանի որ կրցած է ըլլալ սպասարկու արուեստի նորածին կեանքի մը»:

Միթէ Ատիին գրոշմած տողերէն աւելի կարելի՞ է իրեն յիշատակին արժանաւոր դրուատիքներ նուիրել:

ՆԷՄԷԹ ԼԱՅՈՇ

(Հայացուց՝ Հ. Ղ. Ֆօկոլեան)

ԱԼՔՈԼԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ալքոլամոլութիւնը աւեր կը գործէ ամէն կողմ: Ստորեւ վկայութիւն մը՝ Խորհ. Միութեան մասին: Պուլկար ճարտարագէտ մըն է — Լուբէն Կիուկով — որ շրջան մը աշխատած է Կիեւ: Վերջերս հրատարակած է գիրք մը՝ «Զեխաբինսկի մարդը», որմէ առնուած է հետեւեալ հատուածը:

Ալքոլամոլութիւնը լայնատարած պատուհաս դարձած է Խորհ. Միութեան մէջ: Արդարեւ կը վնասէ բոլոր խաւերուն: Այս է պատճառը, որ ան կը նկատուի ծանր հարց մը: Ստիպուեցայ տրակոնական միջոցներ ձեռք առնել արգիլելու համար իմ աշխատավայրերուս մէջ աշխատող բանուորներու խմել աշխատանքի ժամերուն: Առաջին օրն իսկ, երբ ձեռք առի պաշտօնս Բրեստլիտովսկի Պրոսպեկտի թիւ 47 շէնքի շինութեան գործին, անակնկալն ունեցայ տեսնելու, թէ բանուորները կը խմեն դեռ իրենց գործին չձեռնարկած: Երբ ներս կը մտնէի, աշխատավայրին մասնագէտը գիս ներկայացուց բանուորներուն իբրեւ իրենց նոր տնօրէնը: Անոնք բարեկամաբար հրաւիրեցին, որ նստիմ եւ իրենց հետ խմեմ: Զոր կերպով պատասխանեցի, թէ գործի ժամանակ չեմ խմեր: Դուրս ելլելով հրահանգեցի, որ այլեւս չխմենք: Հաղորդեցի նաեւ բանուորներու պետին, որ այլեւս արգիլէ մուտքը բոլոր անոնց, որոնք խմած վիճակի մէջ կը ներկայանան աշխատանքի: Զինք կարգեցի պատասխանատու:

Խորհ. Միութեան մէջ ըմպելարաններ չկան, ուր կարելի ըլլայ մտնել եւ խմիչք ապսպրել: Ճաշարաններու մէջ կարելի է ալքոլէ խմիչք ապսպրել, սակայն, անոնք անմատչելի են խորհրդային բնակչութեան մեծ մասին համար: Ընդհանրապէս ալքոլ պարունակող խմիչքները կը ծախուին նպարավաճառներու մօտ: Այս խանութներուն առջեւ միշտ կը տեսնուին այրեր կամ կիներ, որոնք իրենց երկուերեք մատները վերարկուէն դուրս հանած են: Ասիկա խորհրդային քաղաքացիներու հնարած նշանախօսքն է: Եթէ վերարկուէն դուրս կ՚երեւի երկու մատ, կը նշանակէ, թէ ենթական ի վիճակի է գնելու կէս շիշ միայն, որով կը փնտռէ երկրորդ մը, որ վճարէ միւս կէսին գինը: «Նա դվոյէ» արտայայտութիւնը կը նշանակէ «երկուքով»: Եթէ վերարկուէն դուրս երեք մատ ցցուած ըլլայ, ամէն ոք կը հասկնայ, թէ ենթական միայն մէկ ռուբլի ունի գրպանը եւ պատրաստ է շիշը պարպելու երեքով, «սարայմ»:

Հետաքրքրական է տեսնել, թէ ի՛նչպէս կը կատարուին գնուած շիշին բաժանումները: Գաւաթները կը լեցուին միլիմեթրի մը ճշգրտութեամբ, որպէսզի մասնակիցներէն ոեւէ մէկը ումպ մը աւելի չկարողանայ խմել:

Խմիչքներու առեւտուրը արգիլուած է մինչեւ առաւօտեան ժամը 10: Այս օրէնքը դրուած է, որպէսզի բացակայութիւններուն առաջքն առնուի գործերէ: Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնուած են: Այսպէս, բազմաթիւ ձեռնարկութիւններուն բանուորներու ամսականները կը յանձնեն ուղղակի անոնց կիներուն: Հակառակ ի գործ դրուած այս միջոցներուն, գործէ բացակայողներու թիւը մեծ է եւ ընդհանրացած երեւոյթ թոշակներու վճարումին յաջորդող օրերուն:

Խորհրդային ամէն քաղաք ու գիւղ ունի «սթափեցման» իր սպասարկութիւնները: Մեծ քաղաքներու մէջ նմանօրինակ կեդրոն մը կարելի է գտնել իւրաքանչիւր երկու-երեք համայնքներու անկիւնը: Անոնք, իրականութեան մէջ, ոստիկանութեան ենթաբաժանումներ են, որոնց գործն է հաւաքել գինովները փողոցներէն: Երբ կը գտնեն մէկը, որ քիչ շատ խմած է, կը տանին «սթափեցման» կեդրոնը, ուր ենթական պաղ ջուրի տակ կը դրուի: Եթէ չափազանց գինով է՝ սրսկում կը կատարուի անոր վրայ: Այրերուն մազերն ալ կ՚ածիլեն: Այնուհետեւ կեդրոնը բանուորին աշխատած ձեռնարկութեան կ՚ուղարկէ 15 ռուբլիի հաշուեցոյց մը: Այս գումարը առանց այլ եւ այլի վար կը դրուի աշխատողին ռոճիկէն: Այս կեդրոնները իրաւունք ունին պատժական միջոցներ ալ տնօրինելու — մինչեւ 15 օր բանտարկութիւն աշխատանքով: Այս վճիռները կը տրուին թաղական կամ շրջանային դատարաններուն կողմէ: Պատիժը կը գործադրուի աշխատանքի վայրին մէջ: Այսինքն՝ դատապարտեալը կ՚աշխատի իր սովորական գործին մէջ, առանց, սակայն, ասոր վարձատրութիւնը ստանալու: Բնական է, որ իրաց այս կացութեան մէջ չարաշահութիւններ կամ չափազանցութիւններ կատարուին: Զելյաբինսկ բնակած ճարտարագէտի մը պարագան բաւական աղմուկ հանեց: Այս ճարտարագէտը, ներկայ գտնուելէ ետք տարեդարձի մը երեկոյթին, բարեկամի մը տունը, գիշերանց ետ կը վերադառնար: Տան մօտ թեթեւ ձայնով կ՚երգէր: «Ասթափեցնողները» անմիջապէս կը ձերբակալեն եւ հակառակ բողոքին՝ կը կատարեն իրենց գործը: Մոռցայ ըսելու, թէ բոլոր պարագաներուն ալ ձեռնարկութիւնները պարտաւորուած են ցուցատախտակին վրայ արձանագրել գինով վիճակի մէջ բռնուած իրենց պաշտօնեաներուն անունները: Արդ, երբ ճարտարագէտը յաջորդ առաւօտ գործի երթալով կը տեսնէ իր անունը ցուցատախտակին վրայ, կշտամբանքի խօսքերով, ազդուած կը վերադառնայ տուն եւ ինքզինք կը կախէ:

Պարբերաբար շրջան կ՚ընէ լուր մը, ըստ որուն կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը մտադիր են խստիւ արգիլելու խմիչքներու գործածութիւնը երկրին մէջ: Ցարդ չէ արգիլուած եւ կը տարակուսիմ, որ նման որոշում մը տրըուի: Մէկ կողմէ, որովհետեւ կուսակցութեան պետերը ուրիշներէ աւելի շատ կը խմեն եւ, միւս կողմէ, որովհետեւ ալքոլամոլութիւնը շատ խոր արմատ ձըգած է Խորհ. Միութեան մէջ: Եթէ վիճակագրութիւններու վրայ հիմնուինք, ալքոլի գործածութիւնը անձ գլուխ աշխարհի ամէնէն կարեւորներէն է, իսկ եթէ նկատի առնենք ալքոլի աստիճանաչափը՝ անսարկելի կերպով աշխարհի ամէնէն բարձրը կ՚ըլլայ: Խորհ. Միութեան մէջ քիչ գարեջուր կը խմեն, որովհետեւ չափազանց սուղ է: Գինին յարաբերաբար նուազ սուղ է, սակայն արտադրութիւնը քիչ է, որովհետեւ գոհացում չի տար խորհրդային քաղաքացիին: Միւս կողմէ, սակայն, գրեթէ միայն վոտկա կը խմեն կամ՝ պարզապէս, զուտ ալքոլ: Տեսայ աղջիկներ, որոնք առանց դոյզն ազդեցութիւն կրելու զուտ ալքոլ կը խըմէին այնպիսի քանակութեամբ, որ ուրիշ տեղ այր մարդ մը պիտի նուաղէր առաջին իսկ ումպին:

Թ. Ա. Թ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Ուստի որոշեց խիտ ծառերով ծածկուած տեղ մը պահուըտիլ, լուսնալու սպասել եւ յետոյ մօտակայ առաջին նաւամատոյցը երթալ ու Վոսփորի վրայ երթեւեկութիւն ընող շոգենաւի մը միջոցաւ Պոլիս անցնիլ:

Բայց մինչ քայլերը կ՚արագացնէր մօտակայ պուրակը ուղղուելու համար, ետեւէն զօրեղ ձայն մը հնչեց, զոր չէր կրնար չլսել ձեւացնել:

— Տո՛ւռ (կեցիր):

Փախչելու ժամանակ չկար:

Բարձրահասակ մարդ մը ետեւէն փաղեց եւ երկաթեայ ճանկի մը նման ձեռքը անոր ուսին վրայ դրաւ:

— Ո՞ւր կ՚երթաս հանըմս այս ժամուս:

Տիգրան հասկցաւ որ ինքզինքը իբրեւ կին ձեւացնելով վտանգը աւելի մեծ պիտի ըլլար:

— Քեզի ի՞նչ, պատասխանեց, նախ գիտցիր որ կին չեմ, այր եմ:

Միեւնոյն ատեն քօղը հանեց եւ տարաժամող լուսնի աղօտ լոյսին տակ մազերը ցոյց տուաւ:

— Հէ՞, գոչեց գիշերապահը եւ այս ժամուս այսպիսի տարազով մը ո՞ւր կը վազես: Անպատճառ քեզի չպատկանող հարէմի մը մէջ սպրդած էիր:

Տիգրան խորհեցաւ խորամտութեան դիմել:

— Եւ ո՞վ ես դուն որ կ՚ուզես զիս հարցաքննել, հարցուց յանկարծ, հանդիսաթող գլխս, ես չեմ հարցաքննուիր:

— Կը հարցաքննուիս կամ չես հարցաքններ, ատիկա հիմա պիտի տեսնենք, ըսաւ գիշերապահը:

Եւ մէջքէն վեցհարուածեան մը հանելով Տիգրանի վրայ ուղղեց ու խիտ շեշտով մը աւելցուց.

— Հետեւէ ինծի ապա թէ ոչ ով որ ալ ըլլաս պիտի ստիպուիմ կրակել:

— Բայց ո՞վ ես դուն որ չես ձգեր մարդոց ազատ իրենց ճամբան շարունակել:

— Քեզի բացատրութիւններ տալու պէտք չունիմ, ուրիշ մը կը փնտռէի եւ ուրիշ գտայ: Տեսնենք քեզմէ ինչ պիտի ելլէ:

Եւ առանց վայրկեան մը կորսնցնելու գրպանէն սուլիչ մը հանեց եւ բերնին տանելով սուլեց:

Ասոր վրայ չորս մարդեր ձեռքերնին մէյ մէկ ատրճանակ բռնած զանազան տեղերէ դուրս նետուեցան:

— Ա՞ն է, էֆէնտիմ, հարցուց անոնցմէ մին:

— Ոչ, քանզի պէյին խօսքին նայելով, ան մօրուսաւոր պէտք է ըլլար, պատասխանեց գիշերային լրտեսներուն պետը: Ասիկա կնոջական հագուստներով ծպտուած մարդ մըն է: Եուսուֆ, առ զայն, ձեռքերը ետեւը կապէ եւ տար Ղալաթա-Սերայը յանձնէ:

Տիգրան այս հրամանին վրայ սարսռաց:

— Էֆէնտիմ, ես բան մը ըրած չեմ, ըսաւ:

— Է՛հ, ամէնքն ալ նախ այդպէս կ՚ըսեն, պատասխանեց խումբին պետը վըճռական շեշտով մը: Եուսուֆ դուն մինակդ պիտի կարողանա՞ս տանիլ զայն, որպէսզի մենք ալ ըստ ստացած հրամաննուս մինչեւ առաւօտ հոս սպասենք:

— Այո էֆէնտիմ, կը բաւէ որ ձեռքերը կապուած ըլլան եւ եթէ փախչելու փորձ մը ընէ, կրակելու հրաման տաք:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը, Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն անկեղծ ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկեր Եղիա Սապունճեանի եւ զաւակներուն իրենց աներհօր, հօր եւ մեծ-հօր, ողբացեալ Անթուան Տարագճեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը, Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են 100ական Ֆր. ողբացեալ Ղազար Կարապետեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Հայկուհի Կարապետեանի եւ իր զաւակներուն կողմէ, ի յիշատակ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր մահուան տխուր առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» Մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել խկ զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

Կանխայայտ ջերմ շնորհակալութիւնով,

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը (31 տարեկան), որեւէ գործ կը փնտռէ:
Դիմել «Յառաջ»ի:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը

կը յատկացուի

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին
Օթէլ Մոտէրն
փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Գլխաւոր բանախօս.— Գր. ՊԸԼԸՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սարսէլ - Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ:
Շաբաթ, Փետրուար 26, ժամը 21ին

Restaurant Scolaire
de la Fauconnière à Gonesse

Ընտիր ճաշ, արեւելեան եւ փրանսական կերակուրներով եւ ըմպելիներով

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ

Ճաշագին 30 փրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 20, ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Նորակառոյց Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ, 40 Ռիւ Ֆօժիէ, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի Սեւան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի:

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն Նոր Սերունդին կողմէ:

Հայկ. տոհմիկ պարեր Վիէնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Մուտքը ազատ է:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի Հ. Յ. Դ. կոմիտէներուն եւ խումբերուն, Կիրակի Փետր. 20 ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՔՃԵԱՆ

Ընկերահամակրական ճաշասեղան:
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Տրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր Շաբաթ 19 Փետրուար ժամը 21ին:

Զաւարեան ենթ. Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 16ին:

Համազասպ խումբ Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 15ին:

Հայաստան խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին:

Շ. Միսաքեան խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին:

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (18 Փետր.) ժամը 9ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Surprise - Party

Ե. Հ. Ո. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Հայ Ուսանողական Մարի-Նուպար տան ներքնայարկը

57, Bd. Jourdan — Paris (14e)
BAR — BUFFET — AMBIANCE

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

10էն 14 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ: Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփոր մէջ (Ալֆորվիլ):

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

19 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 20ին Սեւրի Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ
26, Rue Troyon — SEVRES

Նուագախումբ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը ամբողջութեամբ երգիչներ եւ երգչուհիներ տեղւոյն վրայ

Ճաշագին - մուտք 25 փրանք

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Սկսեալ Փետրուար 17էն Մեծ Պահոց ամբողջ շրջանին, Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6,30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենան հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, յաւարտ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն: Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագէն եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի նորակազմ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Գէորգեանի բնակարանը:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U.G.A.B.

Vous prie d'assister à la conférence de Monsieur Edouard UTUDJIAN
« *IL Y A UN AN DEJA, L'EXPOSITION ARMENIENNE...* »

Cette exposition sera évoquée à l'aide de diapositives et Mr. UTUDJIAN qui fût commissaire général adjoint, après avoir fait la genèse de cette manifestation exceptionnelle présentera des diapositives et développera sur le thème
« LA CIVILISATION DE L'OURARTOU ET SON ARCHITECTURE »

Vendredi 18 Février 1972 à 20 h. 45
Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)

ENTREE GRATUITE

Voyage exceptionnel
la Pentecôte en Arménie

DIX JOURS

Organisateur

sevan voyages

Accompagnateur VAROUJEAN SARKISSIAN
2 jours à Moscou, 6 à Erevan, 2 à Leningrad

du 18 au 27 MAI

18 MAI : Départ Lyon-Paris, Moscou. Installation à l'hôtel, visites : la Place Rouge, le Kremlin, etc.
19 MAI : Départ de Moscou vers Erévan.
DU 19 AU 25 MAI : Visites et excursions à Erévan (Etchmiadzine, Madenataran, Erebouni, etc. etc.).
25 MAI : Départ vers Leningrad. Installation à l'hôtel, visites (Ermitage etc.) 2 jours.
27 MAI : Retour Leningrad — Paris —Lyon.

Prix de Paris à Paris 2500 Frs
(*Supplément* 150 *F. pour une départ de Lyon, par personne : sont compris dans ce prix le billet aller-retour, tous les transports, les visites, hôtel de* 1ère *classe, pension complète à Moscou, Erévan, Leningrad*).

LYON

sevan voyages

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph :. 60-13-66 et 62-80-81
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

PARIS

TRIM — Mme Sonia Coumryantz
1, Rue de Sèze — PARIS (9e) Tél. : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

MARSEILLE

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 à 19 h. — tous les jours

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 18 FEVRIER 1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր		
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը 0,50		

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12344

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.344

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ԿԸ ՅՈՐԴԻ ԲԱԺԱԿԸ

—o—

(«Փետրուար 18»ի 51րդ տարեդարձը)

1921 Փետրուար 18ին հայ ազատատենչ ոգին իր զարտուղ պատմութեան յաւէտ յիշատակելի դրուագներուն վրայ աւելցուց նոր մը:

Այդ օրը Հայութիւնը, տոգորուած վարդանանց ոգիով, մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցաւ, տարերային պոռթկումով մը, ընդդէմ բռնութեան, յանուն ազատութեան:

Ու յաջողեցաւ Երկրէն դուրս վտարել ռուսական կարմիր բանակը, որ երկուքուկէս ամիս առաջ դաւադրօրէն ներս էր խուժած մեր ազատ հայրենիքէն, կործանած Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը եւ հայ բազմաչարչար ազգին պարտադրած դաժան ու դժխեմ բռնակալ վարչաձեւ մը:

Մոսկուա եւ Անգարա սերտօրէն եղբայրակցութեամբ զինակցած՝ քանդած էին նորաստեղծ Հայաստանի անկախութեան հիմերը եւ իրարու միջեւ բաժնած մեր հայրենիքի պատմական հողերը:

Բոլշեւիկեան մուրճին ու Թրքական սալին միջեւ սեղմուած՝ Հանրապետական կառավարութիւնը, խաղաղ ճանապարհով, համաձայնած էր իշխանութիւնը յանձնել բոլշեւիկներուն: 1920 Դեկտ. 2ին Մոսկուայի լիազօր Լեգրանի հետ կնքած էր համաձայնագիր մը, որով՝

Հայաստան կը յայտարարուէր անկախ ընկերվարական խորհրդային Հանրապետութիւն: Կը ճշդուէին Հայաստանի սահմանները: Խոստում կը տրուէր ո՛չ մէկ պատասխանատուութեան ենթարկել հայկական բանակի հրամանատարական կազմը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ այլ ընկերվարական կուսակցութեանց անդամները ո՛չ մէկ հալածանքի պիտի ենթարկուէին: Մոսկուա զինուորական անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէր Խորհրդային Հայաստանի պաշտպանութեան համար: Ռազմա-Յեղափոխական Կոմիտէի մէջ կը մտնէին Համայնավար կուսակցութեան կողմէ հինգ եւ ձախ-դաշնակցականներու խմբակին կողմէ նշանակուած երկու անդամներ (Դրօ եւ Հ. Տէրտէրեան):

Համաձայնագրի մելանը չչորցա՛ծ Երեւան հասաւ Հայաստանի Յեղկոմը (Յեղափոխական Կոմիտէ), առաջնորդութեամբ կարմիր բանակին, որ Հայաստան էր խուժած Ազրբէջանի սահմաններէն, Ղազախի եւ Դիլիջանի վրայով:

Յեղկոմը առաջին առթիւ չեղեալ հռչակեց Լեգրանի հետ կնքուած համաձայնագիրը, որուն մէջ տրուած խոստումներէն ո՛չ մէկը գործադրուեցաւ: Հայաստանի անկախութիւնը մնաց մեռեալ տառ — եւ կը մնայ ցարդ: Հայաստանի կառավարութիւնը իր հրահանգները կը ստանար Մոսկուայէն: Ռուսիա ո՛չ միայն չօգնեց սովահար Հայաստանին, այլեւ ալան-թալանի ենթարկեց զայն: Զինուած բոլշեւիկեան խմբակներ գիշեր ցերեկ կը մտնէին գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, կը խուզարկէին տուներն ու մառանները, գոմերն ու բակերը եւ կը բռնագրաւէին արժէքաւոր ամէն բան:

«... Թալանի գլխաւոր ծանրութիւնը ընկնում էր գիւղացու վրայ: Գիւղացուց խլում էին անխնայօրէն ե՛ւ օրուայ պաշար հացը, ե՛ւ սերմացուն, ե՛ւ լծկանը: Երկիրը աւերւում էր վերջնականապէս եւ զրկւում վերաշինման վերջին միջոցներից: Երկաթուղային երթեւեկութիւնը դադարեց վերջնականապէս: Ո՛չ վառելիք նիւթ, ո՛չ կերոսին, ո՛չ հաց, ո՛չ մանուֆակտուրա Հայաստան չբերուեց: Աղքատութիւնը, մերկութիւնը, անօթութիւնը աճում էին օր օրի վրայ: Սրա հետ զուգընթացաբար աճում էին նաեւ ամէն տեսակի բռնութիւնները»: (Ս. Վրացեան, Կեանքի ուղիներով, Զ. հատոր, Պէյրութ, 1967, էջ 43):

«Պրոլետարներու դիկտատուրա»ն իր բովանդակ խստութեամբ կը կիրարկուէր մեր դժբախտ մինուճարի գլխուն: Լենինն անգամ գայթակղեցնելու աստիճան: Չկար ազատութիւն գրելու, խօսելու, հաւաքուելու, կազմակերպուելու: Բանտերը՝ մայրաքաղաքին մէջ թէ գաւառները՝ լեցուած էին հազարաւոր «անբաղձալի» նկատուած մարդոցմով, — մեծ մասամբ դաշնակցականներով:

1921 Յունուարի կէսին խարէութեամբ ձերբակալուեցան 1600 հայ սպաներ եւ գլխաւորութեամբ սպարապետ Թովմաս Նազարբէկեանի խումբ խումբ աքսորուեցան, ձիւն-ձմեռով, դէպի Ազրբէջան, մաս մըն ալ մինչեւ Ռուսիոյ խորերը: Գլխատուեցաւ հայկ. բանակը: Հայ սպաներուն տեղը գրաւեցին ռուս սպաներ:

Ձերբակալութիւնն ու բանտարկութիւնները կը շարունակուէին դեռ, երբ արխբահաչակ Աւիս Նուրիջանեանի եւ Աթարբէգեանի կարգադրութեամբ սկսան մաս մաս կացինով սպաննել Երեւանի մէջ բանտարկուածները:

Սեւ լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ մայրաքաղաքէն մինչեւ յետին գիւղերը, ուր ժողովուրդը վերջին ծայր գրգռուած եկուոր օտար իշխանութեան դէմ՝ ապստամբութեան դրօշ պարզեց:

Յորդած էր բաժակը:

Գիւղացիութիւնը միաժամանակ ապստամբեցաւ զանազան շրջաններու մէջ, առանց նախապատրաստուած ծրագրի եւ առանց համադրելու գործողութիւնները ղեկավարի մը կամ մարմնի մը հրամանին տակ: Շարժումը ինքնաբուխ էր, ուժգնօրէն տարերային ու դերազանցօրէն ժողովրդական:

Ապստամբ գիւղացիները պատահական զէնքերով ուղղուեցան դէպի Երեւան, իրենց ճամբուն վրայ «լուծարք»ի ենթարկելով տեղական խորհրդային իշխանութիւնները: Երեք-չորս օր տեւեցին կռիւները բոլշեւիկներուն դէմ: Ապստամբները Փետրուար 18ի այգածագին հասան Երեւան: Շատ ուշ էր՝ կացինահար ըլլալէ փրկելու համար յայտնի խմբապետ Համազասպն ու ընկերները:

Ռուս բոլշեւիկ զինուորներն ու հայ համայնավար պաշտօնեաները իրենց շքախումբերով եւ սպայակոյտով լեղապատառ փախան Հայաստանէն: Երեւանի տուները կրկին զարդարուեցան ազգային եռագոյն դրօշակներով եւ փողոցներուն մէջ դարձեալ հնչեցին «Մեր Հայրենիք»ն ու ազգային, յեղափոխական երգերը:

«Փետրուար 18»ը ո՛չ «աւանտիւրա» էր եւ ո՛չ՝ եղբայրասպան կռիւ, ինչպէս կը հռչակեն բոլշեւիկներն ու արտասահմանի իրենց մունետիկները կէս դարէ ի վեր:

«Փետրուար 18»ը յաղթապանծ ու փառաշուք մէկ էջն է Հայոց ժամանակակից պատմութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ

—o—

Եգիպտոսի նախագահը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Արաբ Ընկերվարական Միութեան համագումարին:

Անուար էլ-Սատաթ անդրադառնալով արաբ-իսրայէլեան պայքարին նկատել տուաւ, թէ Եգիպտոս պէտք է հաշուի առնէ միջազգային կացութիւնը եւ երբեք չառաջնորդուի զգացական տրամադրութիւններով:

Նախագահին պատկերացումով Մ. Նահանգները զօրացուցած են իրենց 6րդ նաւատորմը (միջերկրականեան) եւ Փիրէի մէջ նաւակայան մը ձեռք ձգելով նպաստաւոր դիրք ստեղծած են իրենց ծովային ուժերուն համար: Աւելին, Ուաշինկթըն ներկայիս կը փորձէ չէզոքացնել Մակարիոս Արք.ը, որպէսզի Կիպրոսը եւս դառնայ կարեւոր կայան մը Միջերկրականի մէջ: Այս կայանները, համաձայն Սատաթի, մաս կը կազմեն ծովերու տիրապետութեան այն պայքարին, որ ստեղծուած է Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու միջեւ:

Անուար էլ-Սատաթ յիշեցնելէ ետք, թէ իրենք չեն կրնար անտեսել երկու գերպետութիւններու պայքարը եւ անոր անդրադարձը Եգիպտոսի վրայ, աւելցուց, թէ «ոչ մէկ պարագայի տակ մենք պէտք է գործիք դառնանք այդ պայքարին մէջ»: Այսուհանդերձ ներկայ աշխարհի մէջ ոչ ոք կրնայ ինքզինք առանձնացնել. այդ պարագային կրնայ ուրիշներու հարկատու դառնալ:

Մերձաւոր Արեւելքի հարցը ցարդ չէ լուծուած առաւելաբար Մ. Նահանգներու որդեգրած քաղաքականութեան հետեւանքով: Ուաշինկթըն միշտ արգելք հանդիսացած է դիւանագիտական լուծումներուն:

Իրաց այս կացութիւնը նկատի առնելով Եգիպտոսի նախագահը կը ճշդէ, թէ իրենք պէտք է շարժին զգուշութեամբ, համբերութեամբ եւ լռութեամբ: Ասիկա չի նշանակեր, անշուշտ, թէ Եգիպտոս վարանումներ պիտի ունենայ, այլ պարզապէս պիտի պատրաստուի, որպէսզի թշնամիին հասցնէ ծանր վնասներ:

Ճառին վերջաւորութեան Սատաթ յայտարարեց, թէ անմիջապէս կը հրաժարի իր պաշտօնէն, եթէ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած վստահութիւնը չքանայ:

Քաղաքական դէտերու կարծիքով Սատաթ իր այս ճառով փորձած է իրատես գտնուիլ եւ նաեւ բացատրել երկրին իր սպասողական քաղաքականութեան դրդապատճառները:

Յիշեցնենք, որ երեք շաբաթ առաջ ուսանողական բուռն ցոյցեր տեղի կ'ունենային նախագահին այս քաղաքականութեան համար: Ռամատանի արձակուրդներէն ետք համալսարանները վերաբացուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը տեղի չի տար եւ ժողովուրդն ալ բրիտանական պաղարիւնութեամբ կը տանի իր անտանելի կեանքը: Ելեկտրականութիւնը օրը քանի մը ժամ կը տրուի միայն եւ ելեկտրական կառախումբերու մեծ մասն ալ չի բանիր: Ամէն պարագայի մէջ բանթողները կը վայելեն ժողովուրդին համակրանքը:

ԱԹԷՆՔԻ եւ Կիպրոսի միջեւ վէճը կը շարունակուի, պէտք է ըսել թէ Մակարիոս Արք. վարպետ քաղաքագէտ մըն է եւ այնքան ալ դիւրին չէ իրեն սպարէզ կարդալը: Արդէն օրերը կ'անցնին եւ Մակարիոս ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կուտայ պատասխանելու Յունաստանի վերջնագրին:

ՆԻՔՍԸՆ ճամբայ ելաւ դէպի Փեքին, մինչ Մալրօ Փարիզ կը վերադառնար:

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ լուրը հրատարակած են Փետր. 13ի իրենց թիւին մէջ:

ՌՈՒՍԵՐԸ ԱՐԱՔՍ ԳԵՏԻՆ ՋՈՒՐԸ ԿԸ ԳՈՂՆԱՆ

«ԿԱՐՍ.— Նահանգին Ըզտըր գաւառակը գտնուող Քիթի ջրելեկտրակայանը Ռուսերուն կիրարկել սկսած ջուր գողնալու դրութեան հետեւանքով տարեգլխէ ի վեր անգործութեան մատնուած է: Ռուսերը Արաքս գետին Ռուսիայէ անցնելով Թուրքիոյ մտնող մասին վրայ գոլէ զետեղելով գետին ջուրերը իրենց կողմը կը դարձնեն սառերն ալ Թուրքիոյ կողմը կ'ուղարկեն:

Ցանկարծ սառերը խուժած ըլլալով ելեկտրակայանին ջրանցքներուն մէջ թիրպինները կանգ առած են:

Ըզտըր եւ շրջակայքը տարեգլխէ ի վեր առանց ելեկտրականութեան մնացած է»:

×

Աւելցնելիք բան մը կը մնա՞յ երբ գողը կը խօսի... գողութեան մասին:

Ֆրանսացի գրագէտը յայտարարեց այս առթիւ.— «Կը խորհիմ թէ նախագահին տուի խորհրդածութեան մարդ մը, որու վարժութիւնը չունէր: Խօսքերս մասամբ զարմացուցին զինքը եւ ատիկա շատ կարեւոր կը թուի ինծի: Բոլորը կը կարծեն թէ Մաոյի մէջ Լենինը պիտի գտնեն: Մաօ շատ մեծ յեղափոխական մըն էր յիսուն տարի առաջ, այլեւս չէ: Եթէ այդ պիտի նշանակէ թէ դրամատէր է, անշուշտ յիմարութիւն է, ամէն առտու կարելի չէ շահիլ այն կռիւները զորս արդէն շահած ես, քանի որ այլեւս այդ կռիւները մղելու հարկ չկայ»:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Իսրայէլ համաձայնագրով մը վերջնապէս կարգադրեցին «Միրաժ» օդանաւերու հարցը: Ֆրանսա կը վերադարձնէ օդանաւերը, որոնք ապսպրուած էին Իսրայէլի կողմէ եւ որ սակայն հաստատուած ամպարկոյին պատճառով չէին յանձնուած իրեն: Փարիզ 380 միլիոն ֆրանք կը վճարէ Թել Ավիվի: Այս գումարին 290 միլիոնը Իսրայէլի վճարած բաժինն է, իսկ 90 միլիոնը կը ներկայացնէ այդ գումարին 7 առ հարիւր տոկոսը, դիզուած տարիներու ընթացքին:

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ ներքին տագնապ ստեղծուած է, երբ Պաշտպանութեան նախարար եւ երկրին զինուորական ուժերու ընդհ. հրամանատարը հրաժարած է իր պաշտօններէն: Եգիպտոսի նախագահը բանագնաց մը ղրկած է Խարթում՝ հաշտարարի դեր կատարելու համար: Սուտանի կառավարութիւնը պատուիրակութիւն մը ղրկած է Ատտիս-Աբաբա բանակցելու համար Հարաւ. Սուտանի ըմբոստներուն հետ, որոնք շրջանի ինքնավարութիւնը կը պահանջեն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց, թէ Խորհ. Միութիւնը զինուորական գետնի վրայ մեծ զարգացում արձանագրած է: Ամերիկա պէտք է մեծ ճիգ թափէ, որպէսզի զարկ տայ իր զինական ուժին, այլապէս տարիներ ետք երկրորդական դիրքի վրայ կը մնայ: Մ. Նահանգները այժմ 5700 հիւլէական ռումբ ունի, Խորհ. Միութիւն՝ 2500:

ՄԵՔՍԻԿԱ եւ Չինաստան դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին իրենց միջեւ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ԴՐԴԱՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Պոլշեւիկները Հայաստանի վարչութիւնը իրենց ձեռքն առին խաղաղ փոխան֊ցումով։ Հակառակ իրենց չայլած խոստումներուն, ոչ մէկ դրական քայլ առին, սակայն պոլշեւիկեան անանուն բռնակալութեան բոլոր անգթութիւններն ու ծայրայեղութիւնները գործադրեցին խելայեղ անմտութեամբ։ Հակառակ այն դժնդակ պայմաններուն, որոնց ենթակայ եղաւ Հայաստանը Հայ֊Թրքական պատերազմի հետեւանքով, հակառակ այն մեծ համբերութեան, զոր ունեցաւ հայ ժողովուրդը իր դէմ գործադրուած բռնութիւններու ընթացքին, պոլշեւիկեան վարիչները ոչ մէկ քայլ առին խոհեմութեան ճամբան բռնելու։ Ընդհակառակն, լաւ ժողովուրդը մեռեալ տարր մը նկատեցին, եւ սանձարձակ բռնութիւնները մինչեւ արիւնալի սպանութիւններու հասցուցին։

Պոլշեւիկեան իշխանութիւնը ոչ միայն չիրականացուց իր տարրական խոստումները՝ թեթեւցնելու Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը, այլ եւ այդ բոլորը մոռացութեան տուած՝ Հայաստան հաստատուած վարիչները խելագար վազքով դէպի արիւնալի քաղաքացիական կռուի քաոսը կ'ուզէին առաջնորդել հայ ժողովուրդը։ Որքան փոքրոգի եւ տհաս էին իշխանութեան ղեկավարները, այնքան չատ չեչտուած էր բռնապետական ձգտումը։ Բռնապետութիւն մը որ հաւասարապէս կը տարածուէր մտաւորականներուն, աշխատաւոր գիւղացիներուն, բանուորներուն, Դաշնակցութեան եւ այլ կուսակցութիւններու պատկանող անհատներուն վրայ։ Հայ աշխատաւորութիւնը եւ հայ յեղափոխական զանգուածները տեսան, թէ ոչ միայն տարրական ազատութիւնները վերցուած են Հայաստանի մթնոլորտէն, այլ փոքր խմբակի մը կողմէ հայ ժողովուրդի ազատագրական մնացորդ կառոյցը, — այնքա՛ն արիւնով գնուած — հիմնայատակ կը դառնայ։ Գնդակահարութեան եւ կայենի սպառնալիքի տակ հայ գիւղացիութիւնը եւ մտաւորականները լռութեան դատապարտած էին։

Այդ օրերու տնտեսական ձեռնարկներուն ուչադրութիւն դարձնողը կը տեսնէ, թէ ի՛նչպէս պաշարը կը խլէին լուսաւորարի, բանուորի եւ գիւղացու ձեռքէն։ Գիւղացին կը տեսնէր, թէ ի՛նչպէս, Թրքական դահիճի պէս, հին փէտայի Պզտիկ Արամը կացինահար կ'ըլլար, երբ այդ անձնազոհ հերոսը ամբողջ գիւղացիներու պաշտամունքին արժանացած էր, իր համեստութեամբ եւ աշխատանքով։

Գիւղական զանգուածի աչքին աւելի կը պարզուէր այդ բռնակալութեան պատկերը, երբ ան կը տեսնէր, թէ ինչպէս Ցարի օրով գաղտնի ոստիկանի դեր կատարող իր գիւղացին, որու հին չարիքները դեռ մոռցուած չէին, վերադարձած էր Հայաստան, այս անգամ «կարմիր չապիկ» հագած, ուր՝ անոր ցուցմունքներով՝ բանտ կ'առաջնորդուէին գիւղի լաւագոյն զաւակները։ Գիւղը կը մռմռքէր, բայց կը լռէր ծանր լուծի տակ։

Համոզումները հետզհետէ զարգանուեցան այդ աշխատաւոր զանգուածներու մէջ։

Կազմակերպուած հայ զանգուածները կորսնցուցած էին իրենց ղեկավարներուն մեծ մասը։ Ոմանք բանտերն էին, իսկ զինուորականութիւնը բռնած էր աքսորի ճանապարհը։ Սակայն ազատութեան գիտակցութիւնը թափ առացած էր եւ ազատագրական յեղափոխութեան արամադրութիւնը վարակած էր բոլորը։ Ու Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը, կարելի է ըսել, առանց միջամտելու ձեռքերու, բացմութիւնները կազմակերպուեցան եւ սթափեցուցին մէկը միւսին։

Հայ ժողովուրդը խոհեմ էր եւ գիտակից օրուան կացութեան։ Ատոր հակառակ՝ պոլշեւիկները երախայամիտ եւ սանձարձակ բռնակալներ էին։ Ամէն տեղ արիւն հոսեցուցին եւ բարձրաղաղակ կը յայտարարէին, թէ քաղաքացիական կռուի արիւնով միայն կարելի է պոլշեւիզմը հիմնաւորել Հայաստանի մէջ։ Հայաստան մտնող պոլշեւիկները խայտաբղէտ տարրեր էին։ Անոնց յենարանը ռուսական զօրքն էր, որ Հայու աչքին երեւցած էր երբեմն որպէս հիւսիսէն եկող փրկարարը, երբեմն ալ՝ ցարական ճնշող ուժը։ Տեղական պոլշեւիկ խմբակները ծանօթ էին ժողովուրդին։ Այս փրոփականտը հող չէր գտներ ժողովրդական զանգուածներուն մէջ։ Քաղաքացիական հակամարտութիւնը մեռեալ կէտի մը վրայ կը մնար։ Սակայն զինուորական արշաւանքները, հայ պոլշեւիկներու առաջնորդութեամբ, բռնութիւններն ու բռնագրաւումները ամէնօրեայ դարձան։ Բանտերու մէջ կուտակուած գործիչներու եւ ղեկավարներու կեանքը կայենին յանձնուած էր։

Երբ դանակը հասաւ ոսկորին, հայ ժողովուրդի խոհեմութիւնը տեղի տուաւ ազատագրական պոռթկումին։

Ու տեղի ունեցաւ Փետրուարեան Ապստամբութիւնը։

Փետրուար 18ի պատմական ապստամբութիւնը պոլշեւիկեան քաղաքական եւ տնտեսական հալածանքներու արդիւնքն էր։

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

(Հատուած մը՝ Փետրուարեան Ապստամբութիւնը հատորէն)

ԼԵՆԻՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Հայաստանի, Ադրբեջանի, Տաճիկիստանի եւ լեռնական հանրապետութեանց ընկեր կոմունիստներուն

ԽՄԲ.— Փետրուարեան համաժողո֊վրդական ապստամբութենէն ետք Լենին նամակով զգաստութեան հրաւիրեց Անդրկովկասի համայնավարները, թելադրելով անոնց չընդօրինակել Ռուսաստանի մէջ կիրարկուած պայքարի ձեւը, ժողովուրդին հետ վարուիլ զգուշութեամբ։ Այլ խօսքով ի գործ չդնել բռնութիւն։

Ստորեւ Լենինի նամակը։

Ջերմագին ողջունելով Կովկասեան խորհրդային Հանրապետութիւնները, թոյլ կուտամ ինծ յայտնել այն յոյսը, թէ անոնց սերտ միութիւնը կը ստեղծէ հաշտութեան այնպիսի տիպար մը, որ չէ տեսնուած պուրժուազիի օրով եւ հնարաւոր չէ պուրժուական կարգերու մէջ։

Բայց որքան ալ կարեւոր ըլլայ Կովկասի ազգութեանց, բանուորներու եւ գիւղացիներու միջեւ ազգային հաշտութիւնը, անհամեմատ աւելի հարկաւոր է պահպանել ու զարգացնել խորհրդային իշխանութիւնը՝ որպէս ընկերվարութեան փոխանցման շրջան։ Դժուար է այդ խնդիրը, բայց կատարելապէս իրագործելի։ Անոր յաջող լուծման համար ամենակարեւորը այն է, որ Անդրկովկասի կոմունիստները հասկնան իրենց կացութեան իւրատեսակութիւնը, իրենց Հանրապետութիւններու կարգուսարքը, որ տարբեր է Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետութեան կացութենէն ու պայմաններէն, հասկնան որ անհրաժեշտ է ոչ թէ ընդօրինակել մեր թաքթիքը, այլ մտածուած կերպով ձեւափոխել զայն՝ կոնկրէտ պայմաններու տարբերութիւնը կիրառելի եղանակներով։

Ռուսաստանի մէջ խորհրդային հանրապետութիւնը ունեցեր է Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետութեան քաղաքական եւ փոքր չափով ալ զինուորական աջակցութիւնը։ Այդ արմատական զանազանութիւն է։

Երկրորդ.— Այժմ Դաշնակիցներէն վախնալու հարց չկայ արշաւանքներու տեսակէտէն, ինչպէս նաեւ վրացական, ատրպէջանական, հայկական, Տաղստանի լեռնական սպիտակ պահակազօրքերու զինուորական աջակցութիւնից։

Երրորդ.— Ռուսաստանը տնտեսապէս կտրուած է եղել եւ մեծ չափով կտրուած կը մնայ առաջաւոր դրամատիրական երկիրներէն։ Կովկասը կարող է աւելի չատ եւ աւելի հեչտ «համակեցութիւն» հաստատել դրամատիրական Արեւմուտքի հետ եւ ապրանքային փոխանակութիւն։

Այդ չէ ամբողջ զանազանութիւնը։ Բայց եւ մատնանշուած զանազանութիւնները բաւական են՝ հասկնալու համար որ անհրաժեշտ է այլ թաքթիք։

Աւելի մեղմութիւն, զգուշաւորութիւն, զիջողութիւն մանր պուրժուազիին, մտաւորականութիւնը եւ յատկապէս դէպի գիւղացիութիւնը։ Տնտեսապէս մեծ թափով եւ չուտափոյթ օգտագործել դրամատիրական Արեւմուտքը, մենաշնորհներու ու ապրանքային փոխանակութեան քաղաքականութեամբ։ Նաւթը, մանկանէզը, ածուխը, պղնձաչելեան հանքերը, պղինձ, ասոնք են հանքային աճազին հարստութիւններու ոչ լրիւ ցուցակը։ Կատարելապէս հնարաւորութիւն կայ արտասահմանի հետ մենաշնորհներու եւ ապրանքային փոխանակութեան քաղաքականութիւնը լայն չափով զարգացնելու։

Այդ պէտք է ընել լայն չափով հաստատակամ հնարամտութեամբ, ամէն կերպով օգտագործելով այդ՝ բարելաւելու կացութիւնը եւ մտաւորականութիւնը հրաւիրելու տնտեսութեան չինարարութեան գործին։ Օգտագործելով Իտալիայի, Ամերիկայի եւ այլ երկիրներու հետ ապրանքային փոխանակութիւնը՝ բոլոր ուժերով զարգացնել հարուստ երկրի արտադրական ուժերը, սպիտակ ածուխը, ոռոգումը։ Ոռոգումը առանձնապէս կարեւոր է, որպէսզի ամէն գնով բարձրացուի հողագործութիւնն ու անասնապահութիւնը։

Աւելի դանդաղ, աւելի զգուշաւոր, աւելի սիսթեմաթիք փոխանցում դէպի Ընկերվարութիւնը ահա թէ ինչը հնարաւոր ու անհրաժեշտ է, Կովկասի Հանրապետութիւններուն համար՝ ի տարբերութիւն Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետութենէ. ահա թէ ինչը պէտք է հասկնալ ու կարողանալ իրագործել տարբերելով մեր թաքթիքէն։

Մենք առաջին ճեղքը բացինք, համաշխարհային դրամատիրութեան մէջ։ Ճեղքը բացուած է։ Մենք պաշտպանեցինք մեզ՝ ամբողջ Դաշնակիցներէն, անոր պաշարման աջակցութիւնը, անոր զինուորական օգնութիւնը վայելող սպիտակներու՝ խա֊խոներու, Մենչեւիկներու դէմ կատաղի, գերընական ու դժուարին, դաժանօրէն դահավէժ պատերազմի մէջ։

Ձեզ, Կովկասի կոմունիստ ընկերներ, հարկաւոր չէ ճեղքեր բանալ, պէտք է գիտնալ մեծ զգուշութեամբ ու սիսթեմաթիքօրէն ստեղծել նորը, օգտագործելով 1921 թուականի ձեզ համար նպաստաւոր միջազգային կացութիւնը։ 1921ին ե՛ւ Եւրոպան, ե՛ւ ամբողջ աշխարհը այն չեն, ինչ որ էին 1917 եւ 1918 թուականներուն։

Ոչ թէ պէտք է ընդօրինակել մեր թաքթիքը, այլ անկախօրէն խորհրդածել՝ անոր իւրատեսակութեան, պայմաններու եւ արդիւնքներու պատճառներու մասին, ձեզ մօտ պէտք է իրագործել 1917-1921 թուականներու փորձի ոչ թէ տառը, այլ ոգին, միտքը, դասերը։

Տնտեսապէս մխանդամէն պէտք է յեն-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Բայց ահա վերջին վայրկեանին ստոյգ լուր բերին թէ Տիգրան թէեւ ծանրօրէն վիրաւորուած՝ բայց ողջ է, եւ քիչ ատենէն Միհրանի մօտ պիտի բերուի։

— Ի՛նչ սոսկալի եղելութիւն, մտածեց երիտասարդ հերոսը, իմ աչքերս պիտի չկրնան դիմանալ երբ այդ անբախտ ինքնիշխանը տեսնեմ, աւելի պիտի խուսափիմ տեսնել զինքը երբ Կամպիսի յանձնելու դժպհի պաշտօնը կատարեմ։ Այսպէս ազդուած պահ մը լռ՛ւռ խորհրդածութեան կ'ենթարկուի եւ յանկարծ պարտականութենէ մղուած ուչքի կուգայ եւ իր հետեւորդներէն ամէնէն ընտիր մէկը առանձնացնելով Տիգրանի վիճակին ստուգութիւնը յայտնելէ ցատ կը հրահանգէ.

— Շուտով մեկնէ, գնա՛ ըսելու հնօրս թէ մեր զինու յաղթութիւնը կատարեալ է. ըսէ նաեւ թէ Տիգրանը իմ իշխանութեան ենթարկուած է։ Աւելցուր նաեւ, որ Հայաստանի թագաւորին զաւակներուն մոխիրն ալ պիտի յանձնեմ իրեն։

Գնա՛ պահեստի ուժէն երկու գումարտակ առ եւ աճապարէ կատարել յանձնառութիւններս։

Այսպէս իր հաւատարիմ եւ մտերիմ զօրավարը Օրեման (Օրիման) *վերադառնալու փութկոտութեամբ կ'ուղեւորուի եւ երկու զօրագունդերը կ'առաջնորդէ դէպի Փարս, յաղթութեան աւետիսը տանելով իր արքայ Կամպիսի որ վերադարձած էր արդէն Եթովպիայի եւ Եգիպտոսի իր առաքելութիւնը կատարելէ յետոյ։*

Մինչ այս, անդին Աղաւնի փախստականներէ կը տեղեկանայ քաղաքին անկումը եւ հօրը դառնագոյն վիճակը։ Անբախտ իշխանուհին սրտաբեկ հառաչանքով կը զգայ թէ սուխպուած է, միայն աւելի ապահով թաքստոց մը գտնել երբ գիշերը կը ծածկէ ամէն ինչ։

Լռելեայն կ'ողբայ իր դաժան դրութեան վրայ. կը զգայ որ բոլորովին զրկուած է որեւէ յենարանէ։ Հայրը Տիգրան եւ եղբայրը Արտէն ոչ եւս են, եւ չունի ոչ օգնող, ոչ բարեկամ մը։ Մինչ անդին վայրի, դաժան Կամպիսը պիտի վայելէ իշխանական փառապանծ կեանք մը։ Ափսո՜ս, ի՛նչ պիտի ըլլայ վիճակս, եթէ գերեվարեն զիս, իմ կատաղի թշնամիներուս ստրուկ գերին պիտի ըլլամ, հօրս եւ եղբօրս ոճրագործներուն ձեռքը։

Երջանի՜կ, հազար բախտաւոր են անոնք, որոնք թշնամիին սուրէն ինկան անհաւասար կռուի մէջ իրենց պարտականութիւնը կատարողներու գոհունակութեամբ։ Գոնէ անոնք հանգիստ ու խաղաղ կը հանգչին մահուան գիրկը հայրենի հողէն անբաժան։ Իսկ ինծ բաժին կ'իյնայ յաւիտենական ուխտեալ թշնամին, եւ լալահառաչ ողբ ու կոծը, այլեւս ոչ հայր ունիմ, ոչ եղբայր եւ կեանքս ամենախոր անդունդին կեր պիտի դառնայ։ Բայց իմ ո՞ր ոճիրիս, ո՞ր յանցանքիս համար։ Անիծեալ ըլլար այն օրը, յորում մայրս զիս աչխ…, ի՛նչ կ'ըսեմ Աստուած իմ, ներէ ինծ, իմ յուսահատութիւնն ու թշուառութիւնը զիս կը մղեն այս անիմաստ մտածումներով տարուբերուիլ, իմ կեանքս քու ձեռքդ է ո՛վ բարեխնամ մեծդ Աստուած, տնօրինէ ինչպէս որ կը կամիս։

Այսպէս դժբախտութեան բաժակէն վերջին կաթիլը ըմպելէ յետոյ քարանձաւէն դուրս օր ու արեւ ելաւ, եւ յառաջացաւ անորոշ ուղղութեամբ դեռ ենթակայ տանջալից եւ յոռի մտածումներու։ Ո՛հ դաշտեր, լեռներ Հայաստանի, ո՛հ քաղցր հայրենիք, մնաք բարեաւ, ի՛նչ այլազան յիշատակներ կը տանիմ ձեզմէ։

Սակայն կարելի չէ անտեսել գերագոյն պարտականութիւն մը. յաւիտենական անդորրութեան յանձնել բատ կարի, հօրս եւ եղբօրս թափառական հոգիները. գոնէ կատարած ըլլամ խղճի հանդստութեան համար, հանդէպ անոնց ուրուականին։

Ուրեմն կանգ կ'առնէ եւ կը հաւաքէ քանի մը սպիտակ քարեր եւ բուրգ մը կը կազմէ հսկայ կաղնիի մը բունին դիմաց, եւ սուրով կը քանդակէ ծառին կեղեւին վրայ Տիգրանի եւ Արտէնի անունները, ապագայ անցորդներու պաշտամունքի առարկայ, իրական մահարձան մը կանգնելու թելադրութեամբ իր անզօր սրտի փափաքով։

Օրը տարաժամած էր կրկին. արեւը ծածկած էին Հայաստանի սէգ լեռները՝ տեղ տալով լուսնին, որ սկսած էր գորշ ամպերէն երեւալ։

Աղաւնի դողդղալով իր այս նուիրական կիսամիջոց պարտականութիւնը կատարած միջոցին՝ իրմէ ոչ չատ հեռու հասան Արտէնն ու իր խնամակալը եւ ժայռի մը ափին տեղաւորուեցան պահ մը հանգստանալու համար օրուան տաժանքէն պարտասած։ Հազիւ նստած էին երբ կարծեցին լսել տրտունջի մրմունջ մը երկար ընդմիջով եւ հեկեկանք։

Սկսան հետաքրքրութեամբ ունկնդրել, երբ իմացան Տիգրան եւ Արտէն անուններու մեղմիւ արտասանուիլը։

Խ. Վ.

(10 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ

—o—

ՊՈՄՈՆ.— Մարսէյլի Մշակութային Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմինը հացկերոյթ մը կազմակերպած էր Փետրուար 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, եկեղեցիին կից սրահին մէջ: Սեղանները ամբողջովին գրաւուած էին:

Աւանդական կարգով ճաշին բացումը կատարուեցաւ Տէրունական աղօթքով՝ Նշան Քհնյ. Գույումճեանի կողմէ: Ապա ներկաներէն Օր. Էմիրեան իր Թուլիչ ձայնով քանի մը երգ երգեց, որուն յաջորդեցին Տիկին Շ. Ճիհանեանի մեներգները, նոյնքան յաջող: Նոր Սերնդական — ներուն վիճակուած էր հայկական պարերու փունջ մը ներկայացնել սեղանակիցներուն:

Խօսք առին Կ. Փօլատեան եւ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան, որոնք գնահատանքով արտայայտուեցան Տիկնանց Միութեան աշխատանքներուն կապակցութեամբ. այդ աշխատանքները կը ձգտին նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակել Մարսէյլի Մշակոյթի Տան գնման եւ կահաւորման գործին, այնքան օգտակար հայահոծ այս գաղութին համար:

Տիկին Տէր-Կարապետեանի գեղեցիկ մեներգէն ետք աճուրդի դրուեցաւ նրբահիւս ձեռագործ ծածկոց մը, հիւսուած Օր. Արզումանեանի կողմէ: Աճուրդը վարեցին Մելքոնեան եւ Պապայեան:

Կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ 4000 ֆրանք:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ուել դրամատիրական արտասահմանի հետ ապրանքային փոխանակութեան վրայ, ժլատ չըլլալ, Թող ան ստանայ տասնեակ միլիոնաւոր հանքային ամենաթանկագին արտադրութիւններ:

Աշխատիլ միանգամայն բարելաւել գիւղացիներու վիճակը եւ ձեռնարկել ելեկտրականացման, ոռոգման խոշոր աշխատանքներու: Ոռոգումը ամէնէն աւելի հարկաւոր է եւ ամէնէն աւելի կը վերափոխէ երկիրը. կը վերածնէ զայն կը թաղէ անցեալը, կ'ամրացնէ Ընկերվարութեան փոխանցումը:

Ներողութիւն նամակիս անխնամութեանը համար, զոր պէտք էր հապճեպ գրէի՝ ընկեր Միասնիկեանի հետ ուղարկելու համար: Կրկին անգամ կ'ուղարկեմ ամենաջերմ ողջոյններս ու ցանկութիւններս Կովկասի Խորհրդային Հանրապետութեանց բանուորներուն ու գիւղացիներուն:

ԼԵՆԻՆ

Մոսկուա 14 Ապրիլ 1921

ՎՐՈՅՐ ՀԱԼԵՊԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Մեծ պատերազմը դեռ նոր էր վերջացած: Զարհուրելի մղձաւանջը փարատած էր, եւ արիւնաքամ Հայութիւնը, անգամ մը եւս, կ'աշխատէր դարմանել իր նիւթական, բարոյական վէրքերը: Հանդէսներ, երեկոյթներ ամէն կողմ:

Պոլսոյ հայաշատ արուարձաններէն՝ Սկիւտարի դաշնակցական, մարզական բոլոր հաւաքոյթներուն մէջ աչքի կը զարնէր հագիւ միջահասակ, կարմիր թուշերով, կրակոտ երիտասարդ մը: Սեւ մազերը դէպի վեր սանտրած, խանը բարձրացնելու եւ երկարահասակ երեւալու ակներեւ ճիգով, բամբ ձայնով մը հրամաններ կ'արձակէր աջ ու ձախ:

Այդ երիտասարդը մեր Վրոյրն էր:

Ծնած էր Սկիւտար: Պէրպէրեան վարժարանը փայլուն կերպով աւարտելէ ետք, տարի մը կը հետեւի բժշկական համալսարանի դասընթացքներուն: Զանազան պատճառներով, դժբախտաբար, կը ստիպուի կէս ձգել ուսումը եւ մտնել պետական նաւաշինարանը՝ իբրեւ պաշտօնեայ: Քէմալական յաղթանակին հետեւանքով երբ որբանոցները կը փոխադրուին Յունաստան, կը մեկնի անոնց հետ. կը վարէ ուսուցչական պաշտօններ: Ի վերջոյ, ընտանեօք կը հաւաքուին Փարիզ: Կը մտնէ ֆրանսական տպարան մը: Կը դառնայ մասնագէտ տպագրական գործերու:

Սկիւտարի մէջ ծանօթներ չէինք:

Մենք՝ գաղթականութենէն նոր վերադարձած, կորսնցուցեր էինք ամէն բան, ու կ'ապրէինք հպարտ եւ ուսումնասէր մօր մը ասեղին աշխատանքով:

Անոնք բարեկեցիկ ընտանիք էին: Մայրը՝ աղջկանց վարժարանի տնօրէնուհի: Քոյրերը՝ երկրորդական կրթութիւն ըստացած: Մէկը՝ խօժէնին, դաշնակի ուսուցչուհի: Գիտէինք, կը տեսնէինք, որ իրենց տունը Սկիւտարի մտաւորականութեան հաճելի հաւաքավայրն էր:

Իրարու մօտէն ծանօթացանք Փարիզի մէջ, Պէրպէրեան Սանուց Միութեան կարճատեւ գոյութեան ընթացքին: Հետզհետէ դարձանք մտերիմ բարեկամներ: Թէեւ քաշուած էր Դաշնակցութենէն, սակայն, հոգիով մնացած էր նոյն խանդավառ երիտասարդը: Մօտէն կը հետեւէր կուսակցական կեանքին: Ի ծնէ գիտաբորբոք, շատ գիրքեր էր զայն գրգռելը: Կը բաւէր քար մը նետել Դաշնակցութեան: Կը կարմրէր աքլորի պէս, խիստ բառերով կը յարձակէր հակառակորդին վրայ:

Հողը թեթեւ թող ըլլայ, սիրելի Վրոյր:

ՀՐ. Ա.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակի տօնակատարութեան Յանձնախումբս 1971 Դեկտեմբեր 6ի նիստին որոշեց՝ մամուլով իմացնել յարգոյ հասարակութեան, որ իր առանձնած պարտականութիւնը վերջացուցած ըլլալով, դադրած է գոյութիւն ունենալէ:

Առ ի գիտութիւն կը տեղեկացնենք որ Յանձնախումբս իր գոյութեան առաջին իսկ նիստին արդէն սահմանափակած էր իր գործունէութիւնը, յիսնամեակի տօնակատարութեան առթու համար բացառիկ շուք մը միջազգային գետնի վրայ ծանօթացնելու մեր Ազգային Դատը:

Այս առթիւ Յանձնախումբս կուզայ իր շնորհակալութիւնները յայտնել ֆըրանսացի, պելժիացի, զուիցերիացի, ինտոնէզիացի, ռումանացի եւ բազմաթիւ օտար եւ հայ հոգեւորական եւ աշխարհական բարձր անձնաւորութեանց, որոնք սիրայօժար իրենց համակրութիւնը ցոյց տուին, մաս կազմելով Յիսնամեակի Պատուոյ Նախագահութեան, գլխաւորութեամբ Կայրիէլ Մարսէլի:

Նոյնպէս պարտք կը զգանք տեղեկացնել յարգոյ հասարակութեան, որ թէ՛ Սեւրի մէջ 7 Նոյեմբեր 1970ի հանդիսութեան, թէ՛ 8 Նոյեմբեր 1970ի Փարիզի Միջազգային Համագումարներու սրահը, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ եղած սոյն միջազգային հանդիսութիւնները արձագանգ ունեցան հայ եւ օտար մամուլին մէջ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական ձայնասփիւռին եւ պատկերասփիւռին միջոցաւ:

Յանձնախումբիս հիմնական առաջադրութիւնն էր՝ յատուկ բանաձեւով մը ներկայացնել բոլոր օտար Պետութիւններուն մեր ազգային պահանջները:

Սոյն բանաձեւը վաւերացուելով հանդիսականներու կողմէ, ղրկուեցաւ բոլոր Պետութիւններուն Կայրիէլ Մարսէլի ստորագրութեամբ:

Բնականաբար նման ձեռնարկներ կը կարօտին նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններու:

Հանդիսութեան ծախքերուն ընդհանուր գումարը հասաւ 25.000 Ֆրանքի: Այս գումարը գոյացաւ կարգ մը ազգասէր հայրենակիցներու ինքնաբուխ նուէրներով եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասնակցութեամբ:

Յանձնախումբս, որուն մաս կազմեցին քաղաքական տարբեր հոսանքներու պատկանող ազգայիններ, կը հաստատէ որ իր ջանքերը ի դերեւ չանցան եւ Սեւրի դաշնագրի 50ամեակի տօնակատարութիւնը իր պատշաճ արձագանգը գտաւ հայ եւ օտար շրջանակներուն մօտ:

ԴԻՒԱՆ

Ատենապետ ՓՐՈՖ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ատենադպիր ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Փարիզ 11-2-1972

ԱՌԱԾԱՆԻ

Ստուածներու բարկութիւնը դանդաղ է՝ բայց ահարկու: (Լատինական)

Դժբախտութիւն է չկարենալ դժբախտութիւնը տանիլ: (Յունական)

Ով կայծակէն է զարնուած՝ որոտումը չիմանար: (Հունգարական)

Ծառ չկայ՝ զոր հովը շարժած չըլլայ:
(Հնդկական)

Խորանները կը մխան դժբախտներու ծուխով միայն: (Չինական)

Սանտրը ճաղատը կը գտնէ:
(Սիամական)

Իրիկունը կանչող հաւը առտուն հաւկիթ չածեր:

Եթէ խածնելու կարող չես, ակռաներդ ցոյց մի տար: (Անգլիական)

Եթէ սուտը լատիներէն բոսէր՝ բազմաթիւ լատինագէտներ պիտի գտնուէին:
(Դանիական)

Աստուած իսկ իր մայրն ունի:
(Ալպանական)

Աստուծոյ գլուխ գործոցը մայրն է:
(Ֆրանսական)

Ատրիճանները կ'աւլուին վերէն սկսելով: (Ռումանական)

Ազբիւրն իսկ «ծարաւի եմ» կը կանչէ:
(Լատինական)

Ծովը ոչ մէկ գետ կը մերժէ:
(Անգլիական)

Սէրդ հրապարակէ, ատելութիւնդ ծածկէ: (Եգիպտական)

Լաւագոյն է սիրածին քով չղթայակապ ապրիլ՝ քան թէ ատածիդ քով ապրիլ՝ բուրաստաններու մէջ: (Պարսկական)

«Ետքը» ճամբայէն կը հասնինք «Երբեք» հրապարակը: (Սպանական)

Սիրողին հոգին կ'ապրի սիրուհիին մարմնին մէջ: (Լատինական)

Դեսպան մը պարկեշտ մարդ մըն է, զոր արտասահման կը ղրկեն՝ ի շահ իր երկրին սուտ խօսեցնելու համար:
(Անգլիական)

Աճապարանքով առաջ խաղացողները շատ աւելի արագ կը նահանջեն:
(Չինական)

Բոլոր գինիներն ալ պիտի ուզէին Փորթօ ըլլալ: (Փորթուգալական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (169)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

—————

— Շատ աղէկ, հրամանը ունիս, որովհետեւ եթէ փախչիլ փորձէ, ըսել է թէ յանցաւոր է:

— Հայտէ՛, քալէ տեսնենք, գոչեց Եուսուֆ, երիտասարդը հրելով:

Տիգրան խորհեցաւ օձիքը ազատելու համար վերջին փորձ մը ընել:

— Էֆէնտիմ, ըսաւ խմբապետին, կրնա՞մ ձեզի առանձին երկու խօսք ըսել:

— Ինչ որ պիտի ըսես հոս ամէնքին առջեւը ըսէ, ըսաւ Թուրքը:

— Ոչ, պէտք է ձեզի առանձին ըսեմ:

— Շատ աղէկ: Սպասեցէք ինծ հոս, ըսաւ խումբին պետը իր չորս հետեւորդներուն:

Եւ Տիգրանի ձեռքէն բռնելով խումբէն քանի մը մեթր անդին գնաց:

— Էֆէնտիմ մօտեցիր, որպէսզի ըսածներս անոնք չլսեն, ըսաւ Տիգրան:

Թուրքը հնազանդեցաւ:

— Քանի՞ ոսկի կ'ուզես, որպէսզի զիս ազատ ձգես. հազար ոսկին կը բաւէ՞, հարցուց Տիգրան:

Թուրքը ուրախութենէն սարսռաց եւ չեչտակի Տիգրանի աչքերուն մէջ նայեցաւ:

— Եւ ուրկէ՞ պտտի դուն հազար ոսկին:

— Քեզի չի վերաբերիր ատիկա... դուն միայն սա ըսէ ինծ թէ կ'ընդունի՞ս թէ ոչ:

— Այո, բայց վրա՞դ են դրամները:

— Ոչ... վրաս չեն... կակազեց Տիգրան:

Սակայն իր այդ յուզումը կը վկայէր որ դրամները վրան էին:

— Վա՛յ աւազակ, վա՛յ, գոչեց խմբապետը, ուրեմն գողութիւն ըրեր ես:

— Ոչ, գողցած չեմ, իմս են:

Թուրքը պահ մը խորհիլ թուեցաւ, ապա պատասխանեց.

— Շատ աղէկ, տուր եւ ազատ պիտի ձգեմ քեզ:

— Ձեռքերս քակէ որ տամ, ըսաւ Տիգրան:

— Պիտի քակեմ, բայց գիտցած եղիր որ եթէ փախչելու ամէնէն պզտիկ փորձ մը ընես, մեռած ես:

— Շատ լաւ, եթէ փախչիմ, սպաննէ:

Խմբապետը առանց մեծ դժուարութեան իր կալանաւորին ձեռքերը քակեց: Ատոր վրայ Տիգրան ձեռքը ծոցին տարաւ եւ դրամներուն մէկ մասը առնելով անոր տուաւ:

Թուրքին աչքերը ուրախութենէ փայլեցան:

Լուցկի մը վառեց, դրամատոմսերը քննեց, ապա դանոնք գրպանը դնելով հարցուց.

— Ուրիշ ալ ունի՞ս:

— Այո, քանի մը հարիւր հատ եւս ունիմ, սակայն անոնք ալ ինծի պէտք են:

— Շատ աղէկ, ըսաւ Թուրքը հեգնական չեչտով մը, սաոնք վար կը դնեմ, քանի որ բարութիւնը ունեցար դուն ինքդ նուիրելու զանոնք ինծի, սակայն դըժբախտաբար հիմա բան մը չեմ կրնար ընել, ինչո՞ւ հետեւորդներս չկանչած չըսիր ատիկա: Ոստիկանութեան պաշտօնեայ եմ եւ եթէ քեզի հիմա ազատ ձգեմ պաշտօնս կը կորսնցնեմ:

— Ոստիկանական գործակա՞լ ես, կակազեց Տիգրան վրդոված:

— Է՛հ Թուրք ես եւ ի՞նչպէս չկռահեցիր ատիկա: Ըսէ, կրնա՞մ հիմա քեզ ազատ ձգել: Հա, սա դրպանիդ մնացեալ դրամներն ալ տուր, աւելցուց Թուրքը, որովհետեւ կրնամ ես ճամբան Եուսուֆը կաշառել եւ օձիքդ ազատել:

Եւ առանց իր կալանաւորին հաւանութեանը սպասելու, ձեռքը անոր ծոցին տարաւ եւ մնացեալ ամբողջ դրամատոմսերը առնելով հեգնական չեչտով մը ըսաւ.

— Ուշ խորհեցար էֆէնտիմ, ուշ, ես ի՞նչ ընեմ:

— Շատ լաւ, ըսաւ Տիգրան, խորհելով սպառնալիքի դիմել: Վաղը եթէ իմ ով ըլլալս իմանան զիս ազատ պիտի ձգեն եւ այն ատեն ինծ այսպէս կողոպտելդ քեզի պիտի ցուցնեմ:

Խմբապետը խնդուքի քրքիջ մը արձակեց:

— Ա՛խ, էֆէնտիմ, եթէ գիտնայիր թէ քանի քանիներ փորձած են այդպիսի սպառնալիքներով իրենց օձիքը փրկել: Սակայն բարեբախտաբար խօսքերնուն հաւատացող չկայ:

Եւ առանց այլեւս ուրիշ խօսք մը ըսելու, վերստին իր կալանաւորին ձեռքերը կապեց ու սուլիչովը սուր ձայն մը հանեց:

Գիշերապահները իսկոյն քովը եկան:

— Եուսուֆ, ըսաւ խմբապետը հեգնական չեչտով մը, էֆէնտին ինծ ըսելիքները ըսաւ եւ հիմա քեզի պիտի հետեւի:

Ապա Տիգրանի կողմը դարձաւ ու ցած ձայնով մը ըսաւ.

ՓՈԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկ. Հ. Կարապետեանի և զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Իշխան Կարապետեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Կ. Կարապետեանի, այրի Տիկին Սէկարեէլի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Ս. Ֆրանքօզի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ր. Ալվին եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մալվոյին և զաւակներուն, այրի Տիկին Հ. Ալեանաքեանի եւ զաւակներուն, եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝ Ղազար Կարապետեանի մահուան տխուր առթիւ:

×

Խիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Միսաքեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց եղբօր Մելտոն Միսաքեանի մահուան առթիւ (Հայաստան):

Այս տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Միսաքեանէ 500 ֆր, որ 20 ֆր. ալ կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Վալանսէն Մ. Պըլըքեան, իր ողբացեալ մօրը (սպաննուած 1915ի Եղեռնին իր աչքերուն առջեւ) յիշատակին 500 ֆր. նուիրած է Տէսինի Ապրիլեան Յուշարձանին:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլէն Թիրեաքեան ընտանիքը, այրի Տիկին Սաթենիկ Կիւլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 50 ֆր. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան եւ 50 ֆր. Կապոյտ Խաչի օգախոխութեան կայանին:

Ալֆորվիլէն Թիրեաքեան ընտանիքը, Թիրեաքեան եւ Ճանկէօզեան իրենց հարազատներու յիշատակին փոխան հոգեհանգիստի կը նուիրէ 50 ֆր. Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան, 50 ֆր. Կապոյտ Խաչի օգախոխութեան կայանին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր Շաբաթ 19 Փետրուար ժամը 21ին:

Զաւարեան ենթ. Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 16ին:

Համազասպ խումբ Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 15ին:

Հայաստան խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին:

Ն. Միսաքեան խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին:

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (18 Փետր.) ժամը 9ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Entrepreneurs pour chemisiers et coupeuses.
Tél. : 277-90-40.

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
19 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 20ին Սեւրի Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ
26, Rue Troyon — SEVRES

Նուագախումբ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը ամբողջութեամբ երգիչներ եւ երգչուհիներ տեղւոյն վրայ

Ճաշագին - մուտք 25 փրանք

Surprise - Party

Ե. Հ. Ո. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Հայ Ուսանողական Սարի - Նուպար տան ներքնայարկը

57, Bd. Jourdan — Paris (14e)
BAR — BUFFET — AMBIANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի նորակազմ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Գէորգեանի բնակարանը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
1971ի ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը
կը յատկացուի

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Փետր. 18, ժամը 21ին
Օթէլ Մոտերն
Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք
Կը նախագահէ.— Ե. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Գլխաւոր բանախօս.— ԳՐ. ՊԸԼԸՏԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 20, ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Նորականոյց Գասպար Իփէկեան սրահին մէջ, 40 Ռիւ Ֆօժիէ, կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի Սեւան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի:

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն Նոր Սերունդին կողմէ:

Հայկ. տոհմիկ պարեր Վիէնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
Մուտքը ազատ է:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի Հ. Յ. Դ. կոմիտէներուն եւ խումբերուն, Կիրակի Փետր. 20 ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆՍԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՋՃԵԱՆ
Ընկերահամակրական ճաշասեղան:
Տախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U.G.A.B.

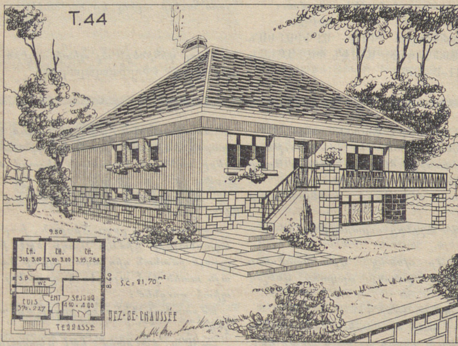
Vous prie d'assister à la conférence de Monsieur Edouard UTUDJIAN
« *IL Y A UN AN DEJA, L'EXPOSITION ARMENIENNE...* »

Cette exposition sera évoquée à l'aide de diapositives et Mr. UTUDJIAN qui fût commissaire général adjoint, après avoir fait la genèse de cette manifestation exceptionnelle présentera des diapositives et développera sur le thème
« LA CIVILISATION DE L'OURARTOU ET SON ARCHITECTURE »

Vendredi 18 Février 1972 à 20 h. 45
Salle des Centraux, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)

ENTREE GRATUITE

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom ..
Rue No
Ville Département
Possedez-vous un terrain ?

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՎԱՅԵԼԵՑԷ՛Ք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Ճամբորդելով Խորհ. Միութեան հիւսիսային սահմաններէն մինչեւ հարաւայինները
ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ՎՐԱՍՏԱՆ — ԱԴՐԲԵՋԱՆ
— Քսանեւմէկ օր —
ԹՈՒՌԻՍԹ կարգ — հանգստաւէտ պանդոկ, ամբողջական փանսիոն
ՎՐԱՍՏԱՆԻ ճամբով՝ 3160 ֆր.
ԲԱԳՈՒԻ ճամբով՝ 3210 ֆր.
15 օր լրիւ Հայաստան — 2 օր՝ Մոսկուա, Լենինկրատ, Թիֆլիզ կամ Բագու

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE
(Licence No 423)
18, Rue Bleue, Paris 9e — Téléph. : 770-91-09
C. C. P. PARIS 10568-05

Կազմակերպուած հայ առեւտրականներու Բարեկամական Ակումբին կողմէ:
Պատասխանատու՝ ՀԱՅԿ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ
8, Rue Alfred Bruneau, Paris 16e — Téléph. : 527-19-93

ՄԵԿՆՈՒՄ Սեպտեմբեր 3ին Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12,50ին, ժամանում Մոսկուա 16,35ին: Պտոյտ — օփերա — նուագահանդէս, եւն. եւն.: Սեպտ. 4, ամբողջ օրը այցելութիւն տեսարժան վայրեր — Կրեմլին — Թանգարան, եւն. եւն.: Գիշերը՝ ազատ: Սեպտ. 5 մեկնում դէպի Երեւան: Ժամանում — պանդոկ — գիշերը՝ ազատ:

ՍԵՊՏ. 6էն 18՝ ԵՐԵՒԱՆ

Ընդունելութիւններ — ճաշասեղաններ եւ այցելութիւններ՝ Էջմիածին, Զուարթնոց, Ս. Հռիփսիմէ, Գայանէ, Գառնի, Բիւրական, Օշական, Դիլիջան, Ծաղկաձոր, ճաշ Սեւանի ափին, Սարդարապատ, Թանգարաններ, Մատենադարան, գործարաններ, համալսարան, եւայլն եւայլն — գիշերները ազատ:

Սեպտ. 19 եւ 20 մեկնում դէպի Բագու կամ Թիֆլիզ եւ պտոյտներ բոլոր տեսարժան վայրերը, հայկական եկեղեցիներ, եւայլն, եւայլն:

Սեպտ. 21 եւ 22, Լենինկրատ, այցելութիւն Էրմիթաժ Թանգարանը, ծովապտոյտ:

ՍԵՊՏ. 23 վերադարձ Փարիզ, ժամանում Պուրժէի օդակայանը՝ ժամը 11,30ին:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէներուն:

Դրամական առաքումները ընել Օֆիսին հասցէին: Խումբը կը բաղկանայ 17 հոգիէ: Արձանագրուիլ՝ անյապաղ եւ իբրեւ կանխավճար 750 ֆր. ղրկել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կարելի է արձանագրուիլ Ծերիկեան Գրատունը, 13 Ռիւ տէ Տոմինիքէն:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Ս. Տաւրեանի
91 Park Ave. North London N. W. 10 — Téléph. 452-09-44

ՇԱԲԱԹ
19
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
19 FEVRIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը	0,50

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12345

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.345

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՇՈՒՐՋ

—o—

Գ. ՆՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Կիպրոսի խնդիրը կնճռոտեցաւ վեր–ջերս, իբրեւ հետեւանք Աթէնքի կառա–վարութեան կողմէ Փետր. 11ին Մակա–րիոս Արք.ի ուղղուած «աղդարարու–թեան»:

Նիկոսիոյ պաշտօնական շրջանակները «վերջնագիր»ի հանգամանք կը վերագրեն Հելլէն դեսպան Կոստանդին Փանայոթա–քոսի միջոցաւ ներկայացուած այդ պաշ–տօնագրին, որ կը բաղկանայ երկու գըլ–խաւոր պահանջներէ. ա) Յոյն սպաներու հրամանատարութեան ենթակայ եւ եր–կու հազար զինուորներէ բաղկացած «ազ–գային պահակախումբ»ին յանձնել վեր–ջերս Չեխոսլովաքիայէն ստացուած զէն–քերը: բ) Վերակազմութեան ենթարկել դահլիճը, անկէ հեռացնելով Յունաստա–նի ներկայ զինուորական կառավարու–թեան հակառակորդ նախարարները:

Փետր. 12ին դեսպան Փանայոթաքոս ժամյոյ ասուլիսի մը մէջ խօսիլ քննա–դատելով Կիպրոսի կառավարութիւնը, սպառնացեր է հետեւեալ կարճ ու կտրուկ ազդարարութեամբ. «Եթէ նախագահ Մա–կարիոս չընդունի Աթէնքի պահանջները, այն ատեն կողմերէն իւրաքանչիւրը պի–տի գիտնայ իր ընելիքը»:

Դեսպանի մամլոյ ասուլիսէն վերջ Մա–կարիոս Արք. սոխաղարար ժողովի հրա–ւիրեր է կառավարութիւնը՝ քննելու հա–մար ստեղծուած կացութիւնը, որ «ծայ–րայեղօրէն ծանր է»:

Կղզիին կացութիւնը ծանրացեր էր արդէն Սեպտեմբերէն ի վեր, երբ Կիպ–րոս վերադարձաւ Զօր. Գրիվաս եւ սկսաւ վերակազմել ԷՕՔԱն, կիպրացի հայրենա–սէրներու կազմակերպութիւնը, որ 1955–59 բազմաթիւ ահաբեկչական արարքներով նեղած էր Անգլիացիները, ստիպելով զանոնք լքե–լու կղզին:

Հակառակ որոշ աղբիւրներէ տրուած լուրերուն, — որոնց արձագանգ էինք ե–ղած եւ որոնց համաձայն Կիպրոսի յոյն բնակչութեան 5–6 առ հարիւրը միայն յարած է զօրավարին, — վերջին տեղե–կութիւնները աւելի մեծ համեմատու–թիւն մը ցոյց կուտան անոր ի նպաստ:

Նախագահ Մակարիոս կասկածելով, որ Գրիվաս ձեռքի տակէ դաւադրութիւն մը կը կազմակերպէ տապալելու համար իր կառավարութիւնը «պետական հար–ուած»ով մը, առ ի զգուշութիւն զէնք գնած էր Չեխոսլովաքիայէն: Նպատակն էր իրեն հաւատարիմ կիպրացի երիտա–սարդներէ կազմել քաղաքապահներու բա–նակ մը (միլիս) եւ նոր զէնքերը տրա–մադրել անոր:

Աթէնքի կառավարութիւնը հակառակ է Մակարիոս Արք.ի այս ծրագրին եւ կը պահանջէ զէնքերը յանձնել ազգային պա–հակախումբին, որու սպաներէն շատեր համակիր են իրեն:

Ուրեմն ներկայիս Կիպրոսի հարցը ե–րեւութապէս դարձած է յոյնեւթուրք վէճ մը ըլլալէ եւ դարձած՝ մայր Հայ–րենիքի եւ Կիպրոսի Յոյներու ներքին խնդիր:

Արտաքին ազդակներ նուազ կարեւոր դեր չեն խաղար ստեղծուած կացութեան մէջ: Տեղեւ չի շարժիր աշխարհի որեւէ կողմը, առանց մեծ Պետութեանց յայտ–նի կամ գաղտնի թելադրութեանց կամ «ատղրանք»ներուն, որոնք կը ձգտին ա–պահովելու իրենց սեփական շահերը տուեալ հարցին մէջ:

Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միու–թիւնը իրենց խօսքն ունին ըսելիք Կիպ–րոսի վերջնական ճակատագրին մասին: Արեւելեան Միջերկրականի մէջ իր դիր–ւած դիրքով Ափրոդիտէի կղզին կոչուած է դառնալու ռազմագիտական առաջնա–կարգ խարիսխ մը, որուն վրայ տնկած են իրենց աչքերը աշխարհի երկու Մե–ծերը:

Ատլանտեան Ուխտը, իր դիրքն ամ–րապնդելու նպատակով, ապահով խա–րիսխներ կը փնտռէ ամերիկեան 6րդ նաւատորմին համար միջերկրականեան ջուրերուն մէջ: Այդ նպատակին կը ձգտի Պիրէօսի (Փիրէ) նաւահանգիստը օգտա–գործելու համար Ուաշինկթընի կնքած համաձայնագիրը Աթէնքի կառավարու–թեան հետ:

Ամերիկացիք կ'ուզեն սերտացնել Թուր–քիոյ եւ Յունաստանի կապերը յօգուտ Ատլանտեան Ուխտին: Անցեալ Դեկտեմ–բերին Իսմէթ Ինէօնիւ Փարիզ այցելէ վերջ դէպի Անգարա իր վերադարձի ճամ–բուն վրայ «անպաշտօն» տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աթէնքի մէջ Յունաստանի վարչապետին հետ: Երկու քաղաքագէտ–ները մասնաւորաբար Կիպրոսի հարցն ալ քննած են այդ առթիւ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ՓԵՔԻՆ

—o—

Նախագահ Նիքսըն Հինգշաբթի օր Ուա–շինկթընէն ճամբայ ելաւ «դարուս ճամ–բորդութիւնը» կատարելու համար, ինչ–պէս նկատել տուած էր անցեալ Յուլի–սին, երբ Մ. Նահանգներու նախագահը անսպասելի կերպով կը յայտարարէր, թէ Փեքին պիտի այցելէ: Նիքսըն իր այդ որոշումը որակեց «պատմութեան ամէ–նէն մեծ անակնկալը»:

Մինչեւ Փետրուարի վերջ ուրեմն քա–ղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը պի–տի կեդրոնանայ Փեքինի վրայ, ուր Մ. Նահանգներու նախագահը կարեւոր խօ–սակցութիւններ պիտի ունենայ Շու էն Լայի եւ Մաոյի հետ:

Ուաշինկթընի մեկնումի պահուն Նիքսըն նկատել տուաւ, թէ իր այցելութիւնը «խաղաղութեան» համար է, թէեւ մեծ պատրանքներով չօրօրուիր, որովհետեւ «քսան տարուան հակամարտութիւն մը վերջ չի կրնար գտնել շաբթուան մը խօ–սակցութիւնով»:

Նախագահը այս առթիւ յիշեց չին վարչապետին մէկ յայտարարութիւնը, ուր կ'ըսուէր, թէ Ամերիկացիներն ու Չինացիները մեծ ժողովուրդներ են եւ, հետեւաբար, պատճառ չկայ, որ հակա–ռակ իրենց ունեցած տարակարծութիւն–ներուն համաձայնութեան դաշտ մը չգըտ–նեն: «Մեր կառավարութիւնները, յայ–տարարեց Նիքսըն, մեծ տարակարծու–թիւններ ունին, սակայն մեզի կը մնայ միջոցը գտնել, որպէսզի այդ տարակար–ծութիւնները թշնամութեան չվերածուին պատերազմի մէջ: Եթէ յաջողինք, աշ–խարհ աւելի ապահով պիտի դառնայ մեր զաւակներուն համար»:

Նախագահը Փեքին կը հասնի Երկու–շաբթի օր՝ Կուամի եւ Հաուայի ճամբով:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ

Արեւելեան Միջերկրականի կացութիւնը օրէ օր լարուեցաւ, գլխաւորաբար Կիպ–րոսի վերջին նորութիւններուն հետեւան–քով: Մամուլի ֆրանսական գործակա–լութիւնը կը յայտնէ որ Թուրքիոյ ցա–մաքային ուժերու հրամանատարը Զօր. Ֆարուք Կիւրլէր Փետր. 15ին ընդհ. քըն–նութիւն կատարած է Ատանա, Կաղիան–թեփ եւ Անթաքիա եւ այդ քննութիւնը պիտի շարունակուի:

Միւս կողմէ Անգարայի խորհ. դես–պանը դիմում մը կատարած է Թուրք Արտաքին նախարարին մօտ եւ այս առ–թիւ հաղորդած իր երկրին մտահոգու–թիւնները Կիպրոսի առընչութեամբ: Մոսկուա վախ ունի որ Միջերկրականի վերջին դէպքերը դէպի կղզիին բաժա–նումը առաջնորդեն եւ անոր անդամակ–ցութիւնը Ատլանտեան Ուխտի: Անգա–րայի մէջ կ'ըսեն թէ Թուրքիոյ դիրքը մօտ է Խորհ. Միութեան դիրքին, աւել–ցնելով թէ կղզիին բաժանումը ի վերջոյ նուազագոյն չարիք մը կ'ըլլայ Նիհաթ Էրիմի համար: Թուրքերը գոհ են նաեւ որ Յունաստանի հետ տեսակէտի միաձե–ցում կայ Կիպրոսի շուրջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը միայն ութ ձայ–նի մեծամասնութեամբ յաջողեցաւ առջի գիշեր, երբ Անգլիոյ անդամակցութեան որոշումը, երկրորդ ընթերցումով, կը քուէարկուէր երեսփոխաններուն կողմէ:

ՇԱՊԱՆ–ՏԷԼՄԱՍ հեռատեսիլէն եաք, այս անգամ շատ աւելի մանրամասն տե–սակցութիւն մը տուած է իր շրջանի օրա–թերթերէն՝ Սիւտ–Ուէսթի, ուր կը պար–զէ ամէն ինչ: Կ'ըսէ թէ առջի օր վճա–րած է իր մէկ երրորդ կանխավճարը՝ 5.600 Ֆր., թէ իբրեւ Նախարարապետ, ամիսը 11 հազար 500 Ֆր. կը շահի: Փա–րիզի տունը գներ է աւելի քան 15 տարի առաջ, 120 հազար ֆրանքի եւայլն, եւն.: Շապան–Տէլմաս միշտ համոզուած է որ իրմէ անդին մեծամասնութիւնը եւ անոր քաղաքականութիւնն են որ խնդրոյ ա–ռարկայ են:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ համաձայնած է վերսկսիլ խօսակցութիւնները Մ. Նա–հանգներու հետ իր ունեցած պարտքին վճարումին մասին: Համաշխարհային Բ. պատերազմին Ամերիկա միլիոններու ար–ժողութեամբ զինուորական պիտոյքներ յանձնած էր Ռուսիոյ: 1960ի բանակցու–թիւններուն Ուաշինկթըն համաձայնած էր 800 միլիոն տոլար պահանջել Մոս–կուայէն: Այս վերջինը միայն 300 միլիոն տոլար յանձն կ'առնէր վերադարձնել:

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը յայտարարեց, թէ պիտի սահմանափակէ իր իշխանութեան իրաւունքները նոր Սահմանադրութեան մը հիման վրայ, որ հանրաքուէի պիտի ենթարկուի: Գործադիր իշխանութիւնը պիտի գտնուի կառավարութեան, իսկ օրէնսդիր իշխանութիւնը՝ Խորհրդարա–նին ձեռքը:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ռումէն դեսպանատունը պաշտօնական զեկոյցով մը յայտնեց, թէ «Զօր. Սեպ զրկուած է իր զինուորական աստիճանէն եւ հեռացուած է բանակէն»: Ինչպէս հաղորդած էինք նախապէս, ռու–մէն զօրավարը, համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, ընդդակահարուած է, որով–հետեւ զինուորական գաղտնիքներ փո–խանցած է Ռուսերուն: Պուքրէշ հաղոր–դեց Պաշտպանութեան նախարար Վասիլ Փաթիլինէթի պաշտօնազրկումը: Նոյն պաշտօնին կ'անցնի Արտաքին առեւտուրի նախարարը:

ԵԳԻՊՏՈՍ արտաքսած է խորհրդային բարձրաստիճան սպայ մը, որովհետեւ այս վերջինը եգիպտացի սպաներու առ–ջեւ քննադատած է Եգիպտացիներու ռազ–մական ընդունակութիւնները: Ռուս բը–պան յայտարարած է Եգիպտացիներուն, թէ «Դուք կը նմանիք այն մարդուն, որ երկու կին ունի եւ չի գիտեր ընտրու–թիւն կատարել»:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒՆԵՑԱՆ ՇԷՅԽ ՓԻԷՐ ՃԷՄԱՅԷԼԻ ՀԵՏ

—o—

Փետր. 13ին, Կիրակի, կէսօրէ եաք ժամը 5ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեք հոգինոց մէկ պատուիրակութիւնը տե–սակցութիւն մը ունեցաւ Փաղանգաւոր–ներու զերապոյն պետ Շէյխ Փիէր Ճէ–մայէլի հետ, իր բնակարանին մէջ:

Տեսակցութեան ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ շատ ջերմ եւ սիրալիր մթնոլոր–տի մէջ, Շէյխ Փիէր Ճէմայէլ եւ Դաշ–նակցութեան ներկայացուցիչները նախ աչքէ անցուցին Լիբանանի ընդհանուր կացութիւնը, ապա քննեցին Լիբանահա–յոց համայնական իրաւունքները եւ պա–հանջները: Այդ հիման վրայ, քննեցին նաեւ ընտրական ապագայ գործակցու–թեան մը կարելիութիւնները:

Ինչպէս նախագահ Շամունի եւ Դաշ–նակցութեան ներկայացուցիչներուն հան–դիպումը, այս տեսակցութիւնը եւս մաս կը կազմէր շփումներու այն շարքին, որ մեր պատուիրակները պիտի ունենան կուսակցութիւններու եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու հետ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԸ

—o—

ՄԱԿի հրապարակած մէկ վիճակագրու–թեան համաձայն մօտաւորապէս 54 մի–լիոն անձ սպաննուած է զինուորական ծառայութեան ընթացքին՝ 1600էն մինչեւ Համաշխարհային Բ. պատերազմի վերջա–ւորութիւնը:

Այսուհանդերձ, 78 էջերէ բաղկացած «Աշխարհի բնակչութեան կացութիւնը 1970»ին գիրքը կ'եզրակացնէ, թէ պա–տերազմները, սովերը եւ համաճարակ–ները միայն տասը տարիով դանդաղե–ցուցած են աշխարհի բնակչութեան աճը: Վիճակագրութիւնը մէջբերում մը կա–տարելով խորհրդային հեղինակէ նկատել կուտայ, թէ 1600էն 1945ի միջեւ չորս միլիոն զինուորական մեռած է բնական մահով եւ 50 միլիոն զինուոր ալ սպան–նուած է կռիւներու ընթացքին կամ՝ արկածներու, ստացած վէրքերու հետե–ւանքով:

Այս թիւէն 30 միլիոնը մեռած է Հա–մաշխարհային Բ. պատերազմին, այս–ինքն՝ 1939էն 1945ի շրջանին: Ասիկա կը նշանակէ, թէ զինուորականներու մահը 11,1 տոկոսը կազմած է ամէն տարի, իւ–րաքանչիւր հազար բնակիչի հաշւոյն:

Մահերու երկրորդ մեծ թիւը արձա–նագրուած է Համաշխարհային Ա. պա–տերազմին: Արդարեւ, 1914–1918ի միջեւ սպաննուած է 9,1 միլիոն անձ: 5,3 տո–կոս հազար անձի վրայ, տարեկան հաշ–ուով:

Երրորդ մեծ թիւը սպաննուածներու արձանագրուած է Ֆրանսական Յեղափո–խութեան եւ Նափոլէոնի պատերազմնե–րուն՝ 1789–1815: Հինգ միլիոն եղած է թիւը, այսինքն՝ մէկ տոկոս միշտ նոյն համեմատութեամբ:

Վիճակագրութիւնը կը հաստատէ նաեւ, թէ պատերազմներու հետեւանքով ստեղ–ծուած սովերն ու համաճարակները, ի–րենց կարգին, կարեւոր զոհեր խլած են բնակչութենէն:

Աշխարհի այժմու բնակչութեան թիւը՝ 3,6 միլիառ, տասը տարի առաջ արձա–նագրուած պիտի ըլլար, եթէ 1850էն ցայսօր որեւէ պատերազմ տեղի ունեցած չըլլար:

ՖԼՕՊԷՐԻ
ՄԱՏԱՄ ՊՈՎԱՐԻՆ

«Հանճարը կը բաղկանայ 1 առ հարիւր ներշնչումէ և 99 առ հարիւր աշխատանքէ»

Ա.

Ո՞վ չէ կարդացած « Մատամ Պովարի », գրականութեան այս գլուխ գոր – ծոցը, արդի վէպին այս տիպարը, առանց որուն պիտի չունենայինք ո՛չ Երուխանի «Ամիրային աղջիկը», ո՛չ Թոլսթոյի «Աննա Քարենինա»ն, ոչ ալ Մորիաքի «Թէրէզ Տեքէյրու»ն:

Եւ ըսել, որ այս հրաշալիքին ծնունդը կը պարտինք գիպուածի մը, աւելի ճիշդը՝ թիւրիմացութեան մը:

Կիւսթաւ Ֆլօպէր ծնած է Ռուան, 1821ին, եւ սկսած է գրել երիտասարդ տարիքին: Իր ներշնչումի աղբիւրները եղած են Աստուածաշունչը, Հոմերոսը, Շէյքսփիրը, Շաթօպրիանը եւ Վիքթոր Հիւկօն: Վիպապաշտ խառնուածքով՝ ան միշտ սիրած է հին Արեւելքի եւ միջին դարու բարբարոս դէպքերը:

1849ին, Ֆլօպէրի կեանքին մէջ պատահեցաւ կարեւոր դէպք մը: Ան մտադրած էր դէպի Միջին Արեւելք ճամբորդութիւն մը ընել՝ այցելելու համար Եգիպտոս, Պաղեստին, Սուրիա, Լիբանան եւ Թուրքիա: Մեկնելէ առաջ՝ իր տունը հրաւիրեց իր երկու մտերիմ բարեկամները՝ բանաստեղծ Լուի Պույէն եւ գրագէտ Մաքսիմ տիւ Քանը, որպէսզի անոնց առջեւ կարդայ իր «Սուրբ Անտոնիոսի փորձութիւնը», որուն մասին շատ մեծ համարում ունէր, որովհետեւ անոր մէջ դրած էր իր վիպապաշտ հոգիին ամբողջ տեսիլքները եւ արուեստը: Ընթերցումը տեւեց երկու օր:

Երկու բարեկամները, կարճ խորհրդածութենէ մը ետք, տուին իրենց անկեղծ եւ խիստ վճիռը.

— Սիրելի Կիւսթաւ, այս գործը գրած ես մեծ գուրգուրանքով, բայց ձախողած գործ մըն է: Քեզի խորհուրդ կուտանք, որ զայն կրակին տաս եւ այլեւս չխօսիս անոր մասին:

Ֆլօպէր, առանց առարկութեան, ընդունեցաւ իր բարեկամներուն վճիռը, բայց բարեբախտաբար կրակին չնետեց ձեռագիրը: Ցետագային զայն վերամշակեց ու մեզի տուաւ արուեստի կատարեալ գործ մը, նոյն անունով:

Մաքսիմ տիւ Քան իր բարեկամին դիտել տուաւ, որ վիպապաշտութեան դարը անցած էր եւ հիմա կը տիրէր գրական նոր հոսանք մը, որ իր նիւթը կը վերցնէր իրական կեանքէն:

Եւ Լուի Պույէ աւելցուց.

— Սիրելի Կիւսթաւ, ինչո՞ւ չես գրեր Տըլամարի պատմութիւնը:

Ֆլօպէր կ'ատէր նիւթապաշտ քաղքենիները եւ առօրեայի տափակութիւնները: Եւ հիմա իր երկու սիրելի բարեկամները իրեն կ'առաջարկէին նետուիլ այդ տիղմին մէջ: Բայց որովհետեւ կը յարգէր անոնց կարծիքը, պահ մը մտածելէ ետք՝ պատասխանեց.

— Ճամբորդութենէ վերադառնալէ ետք կը խոստանամ բան մը ընել այդ մասին:

Ուղեւորութիւնը տեւեց մօտ երկու տարի: Ֆլօպէր, սակայն, հոգեպէս ամբողջովին չհաւարարուեցաւ: Ցուսախաբ եղաւ այցելած շատ մը վայրերէն: Եւ այդ ժամերուն, երբ կը ձանձրանար, մտքին մէջ կը զարգանար Տըլամարի պատմութիւնը:

Օր մը, երբ Նեղոսի երկրորդ ջրվէժը կը դիտէր, ջուրերու խլացուցիչ աղմուկին մէջ լսեց տարօրինակ անուն մը, եւ դառնալով Մաքսիմ տիւ Քանի, պոռաց.

— Էվրէ'քա, զայն պիտի կոչեմ Էմմա Պովարի:

Ռուան վերադարձին, գրելիք վէպին նիւթը արդէն խտացած էր մտքին մէջ. կը մնար զայն թուղթին յանձնել: Այս գործը պիտի տեւէր վեց տարի՝ 1851էն մինչեւ 1857:

Ի՞ՆՉ ԷՐ ԻՐԵՆ ՏՐՈՒԱԾ ՀՈՒՄ ՆԻՒԹԸ

Էօժէն Տըլամար գիւղացի երիտասարդ մըն էր, որ դժուարաւ վերջացնելէ ետք երկրորդական ուսումը, մտած էր բժշկական վարժարան, որուն դասախօսներէն էր Կիւսթաւ Ֆլօպէրի հայրը: Տըլամար ստացած էր բժշկական պաշտօնեայի վկայական մը, որ իրեն արտօնութիւն չէր տար քաղաքի մէջ աշխատելու: Հաստատուած էր Ռուանի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ: Հոն ամուսնացած էր այրի կնոջ մը հետ, որուն մահէն ետք, ծանօթացած էր հարուստ ագարակպանի մը աղջկան՝ Տէլֆին Քութիւրիէ, որ ուսում առած գեղեցիկ աղջիկ մըն էր: Էօժէն խնդրած էր անոր ձեռքը եւ աղջիկը չէր մերժած առաջարկը, մեծ զարմանք պատճառելով թեկնածուին: Ամուսնացած էին եւ հաստատուած Ռի գիւղը: Տէլֆին կը սիրէր ուրախութիւնը, հաւաքոյթները, պարահանդէսները: Շուտով պատրանաթափ եղած էր: Եւ ձմրան մռայլ օրերը մոռնալու համար անյագաբար կը կարդար սիրային վէպեր: Ամուսնութենէն տարի մը ետք, սիրահարած էր գիւղի նոտարի գրագրին, յետոյ հարուստ հողատէր Քամփիոնի: Սկսած էր նաեւ անհաշիւ ծախքեր ընել եւ ծանր պարտքերու տակ իյնալ, պատճառ դառնալով ամուսնոյն սնանկութեան: Պարտատէրերը, ի վերջոյ, գրաւած ու աճուրդի հանած էին Տըլամարներու գոյքերը: Տէլֆին յուսահատու – թեան նոպայի մը մէջ անձնասպան եղած էր՝ զառնիկ կուլ տալով, 1848 Մարտ 6ին:

Պէտք է ըսել, որ այս նիւթը շատ քիչ կը խօսէր Ֆլօպէրի սրտին, ինք՝ որ կ'երազէր վերապրեցնել խորհրդաւոր Սալամպոն, կրքոտ Հերովդիան եւ ցանկայարոյց Սալոմէն: Բայց ինք կ'ուզէր փաստել այն տեսութիւնը, զոր բանա – ձեւած էր իր նամակներէն մէկուն մէջ. «Արուեստագէտին համար գեղեցիկ կամ տգեղ նիւթեր չկան. Իվըթօ (Նորմանտիի հասարակ մէկ աւանը) կ'արժէ Կարկեդոնը»:

Ֆլօպէր շատ մեծ եռանդով կը սկսի գործի: Մօտ վեց տարի շարունակ, գիշեր եւ ցերեկ, կ'աշխատի: Կ'այցելէ վէպին թատերավայրը, կը քալէ իր հերոսուհիին քալած ճամբաներէն, կ'ապրի անոր տան մէջ, կը հարցաքննէ այն բոլոր անձերը, որոնք կապ ունեցած են Տէլֆին Տըլամարի հետ:

Ի՛նչ փոյթ, թէ ան փոխած ըլլայ գիւղերուն եւ անձերուն անունները: Նկարագրութիւնները այնքան ճշգրիտ են, որ կարելի է, առանց վայրերը տեսնելու՝ գծել անոնց քարտէսը:

Ֆլօպէր կատարելութեան հասնելու համար լծուած է տքնաջան աշխատանքի, հաստատելով այն խօսքը, թէ՝ «Հանճարը կը բաղկանայ մէկ առ հարիւր ներշնչումէ եւ 99 առ հարիւր աշխատանքէ»:

Վէպին սեւագրութիւնը կը գրաւէ 1788 թերթ մեծածաւալ թուղթ, գրուած երկու երեսներուն վրայ, իսկ վերջնական ձեռագիրը՝ 487 թերթ՝ միշտ երկու երեսներուն վրայ գրուած:

Իր նամակներէն մէկուն մէջ, Ֆլօպէր կը գրէ. «Վէպս կ'ընթանայ կրիայի արագութեամբ... Կը ջանամ գտնել չորս կամ հինգ նախադասութիւններ, զորս կը փնտռեմ ամիսներէ ի վեր...»:

Օրեր կ'ըլլան, երբ Ֆլօպէր սեղանին առջեւ 12 ժամ նստելէ ետք, հազիւ թէ էջ մը կը կրնայ արտադրել:

Վերջապէս, 1856 Հոկտեմբերին, վէպը լոյս կը տեսնէ պարբերաբար «Ռըվիւ տը Փարի» պարբերաթերթին մէջ՝ մեծ յապաւումներով: Իսկ 1857ին, կը հրատարակուի հատորով:

Հակառակ եղած կարգ մը յապաւումներուն, կայսերական իշխանութիւնները վէպը կը նկատեն անբարոյական եւ դատի կը կանչեն ե՛ւ հեղինակը, ե՛ւ հրատարակիչը: Շնորհիւ իրենց փաստաբանին փայլուն պաշտպանութեան, երկուքն ալ անպարտ կ'արձակուին: Եւ ասիկա մեծապէս կը նպաստէ գործին ընդունելութեան:

Ֆլօպէր իր հեղինակի հինգ տարուան իրաւունքները ծախեց Միշէլ Լեվի անուն հրատարակիչին, 500 Ֆրանքի միայն:

Առաջին երկու ամիսներուն 15.000 օրինակ սպառեցաւ:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ՀԻՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՋԱՐԴԸ

Ջարդ բառը՝ կրկին թերթերու խորագիրներուն մէջ բերին Տաքքայի արիւնոտ ու նողկալի պատահարները, որ խմացուեցան Փաքիստանցիներու պարտութենէն յետոյ:

Ուրիշ ոչ մէկ կենդանի իր նմաններուն, իրեններուն եւ օտարներու հանդէպ կը վարուի այսպէս: Ջարդը՝ մարդուն մենաշնորհն է եւ ինչպէս որ կ'երեւի, անբուժելի (գէշ) սովորութիւն մըն է:

Որոշ չափով կարդալ ու գրել գիտցող ուեւէ մարդ, կրնայ յիշատակել առնուազն երկվեցեակ մը հանրածանօթ օրինակներ, Հերովդէսի կողմէ անմեղներու ջարդէն մինչեւ այս տարուան զանգուածային «ընդակահարութիւնները» Միացեալ Նահանգներու Աթթիքա բանտին մէջ:

Զոհերու թիւը կը տարուբերի մէկ քանի միլիոնէն մինչեւ անհատներու սահմանափակ թիւի մը մէջ:

Միայն զանգուածային սպանութիւնները չէն որ կը ձգտին նախանձելի տիտղոսին տիրանալու...:

Մէկ կողմէ կը գտնուին մեթոտիկ ու պաշտօնական պետական պատճառները ու միւս կողմէ՝ վրէժխնդրութեան նախնական բնազդները, կոյր կատաղութիւնը:

ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Ջարդի որպէս նպատակակէտ ընտրուող մարդոց տեսակը՝ կ'ընտրուի կամ ցեղային, կամ կրօնական եւ կամ ալ ազգային դրդապատճառներով եւ կամ ալ՝ պատմական այն իրողութեան համար, որ հաւաքուած գտնուած են որոշ տեղ մը:

Գէթ առաջին ակնարկով՝ չկայ մարդու տեսակ մը, որուն համար կանխաւ բաւ – ուի թէ չի կրնար մաս կազմել ջարդարարներու դասակարգին:

Բաւական յաճախ պարզուեցաւ այն երեւոյթը, որ նոյն մարդիկը անգամ մը զոհ եղան եւ միւս անգամուն՝ ջարդարար:

1857ին, Քանփուրի մէջ, Անգլիացիներու կիներն ու տղաքը սպաննուեցան Հնդիկներու կողմէ եւ 1919ին, Անգլիացիք ալ, իրենց կարգին, Ամրիչարի մէջ ջարդեցին Հնդիկները:

Անկախութեան հելլէնական պատերազմը սկսաւ 1821ին եւ Հելլէնները, Պելոպոնէսի մէջ հնձեցին Մահմետականները: Քիչ յետոյ, Թուրքերը՝ նո՛յնը եւ աւելի գէշը ըրին, արիւնի մէջ խեղդելով Փոքր Ասիոյ հելլէն բնակչութիւնները:

1641ին, Իրլանտացիները՝ Ըլսթէրի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Զգուշութեամբ մօտենալով նշմարեցին ապմիկ մը ծառի մը բունին առջեւ ծընրադիր կը շարունակէր լալ եւ նոյն անունները արտաբերել:

— Ով որ ալ ըլլաս, ըսաւ Արսէն, ընդունէ երախտապարտ զգացումս, զոն որ հօրս համար կ'արտասուես:

— Հօ՞րդ համար, պատասխանեց Ադանի եւ ընդոստ ոտքի ելլելով աղօտ մթնշաղին մէջ ճանչցաւ որ իր եղբայրն է եւ յարեց, արդեօ՞ք իրական է, որ երջանկութիւնը կ'ունենամ ողջագուրելու եղբայրս: Եւ երկուքն ալ վշտախառն ուրախութեամբ գիրկընդխառնուեցան արտասուալից եւ լուռ:

Արսէն վերջապէս կը խզէ լռութիւնը եւ կ'ըսէ.

— Օրը բարի է, արեգակն արդար կը խնայէ ինծի, իմ ճգնաժամային անձ – կութեանս առեն եւ գտնել քոյրս որ կորսուած կը կարծէի, կորսուած իմ անխոհեմութեանս պատճառաւ: Ներէ ինծի քոյր իմ, ո՛հ քոյր իմ...

— Ի՞նչ խօսք եղբայր սիրելի, աւելի թանկագին քան ծագող բարի օրը: Ոչ մէկ մեղադրանք ունիմ քեզ հանդէպ, եւ քեզ վերագտնելուս անցեալը մոռացու – թեան կը պատկանի:

Համազասպ սկսած էր անհանգիստ զգալ ինքզինք, որովհետեւ նպաստաւոր աղջամուղջը սկսած էր փարատիլ. հորի – զոնը սկսաւ գոյն փոխել եւ արդար արեգակը իր փափախակի ճառագայթներով ողողեց լեռ ու կապան: Ժամանակն էր զգոյշ ըլլալ. թշնամին ամէն տեղ էր, հետեւաբար միաւոնաբար խոհեմութիւն համարեցան հանել իրենց իշխանական հա – գուստները, մինչ այդ Համազասպ արդէն գտած էր պատահմամբ յարմար հա – գուստներ կռիւի մէջ զոհուած յառաջապահ զինուորներու վրայէն հանելով եւ իրենցը հագցնելով: Հազիւ այսպէս ծըպտուած էին փոխադարձ հասարակ հագուստներով երբ խուլ աղմուկներ լսուեցան մօտակայ անտառէն: Որոշ էր որ զինուորներ էին, խառնիճաղանճ, կանչ ու հառաչ, չկահիւն, վահանածափ, մրինչ եւ կաղկաց, խրախուսանք եւ հայհոյանքներէն դատելով եւ խիկապէս չուշացան ստուգել փախստական գեղջուկէ մը որ հայկական զօրամաս մըն էր մօտակայ անտառին մէջ եւ Պարսիկներու հետախոյզ խումբերուն կը դիմադրէր:

— Օրհնեալ է Տէր, ըսաւ Արսէն, ահաւասիկ առիթը մեր քաջութիւնը արժե – ցնելու փառաւոր յաղթանակով կամ ազնիւ վախճանի մը համար:

Սակայն Համազասպ, իր խնամակալը, յարմար չէր տեսեր իր սանիկին այս որոշումը, նկատի առնելով անոր եւ Ադանիի տարապայման յոգնութիւնը:

Բայց երիտասարդ իշխանը իր բնածին յանկութեան անձման քաջութեանը վրդովուած կ'արհամարհէ այդ խրատը ըսելով.

— Քեզի պահէ այդ անընդունելի խորհուրդը: Եթէ կը վախնաս մահէն, հեռացիր կամ մօտակայ քարայրներուն մէջ պահուըտէ, ես յաղթութենէս յետոյ կուգամ գտնել քեզ:

Արժանաւոր զօրականն Համազասպ, թէեւ խորապէս վիրաւորուած այս կըշտամբանքէն՝ անպատշաճ համարեցաւ պատասխանել եւ սրտմտութեան ակնարկ մը յետոյ ինք առաջինը եղաւ դէպի նշանակէտը յառաջացող:

Երբ կռիւի վայրը հասան, տեսան թէ Հայերը եռապատիկ ուժի մը դէմ չկրընալով տոկալ՝ հետզհետէ սկսած էին նահանջել, բայց տեսան այս երեք մարտիկներու քաջութիւնը, նոր կորովով սկսան մաքառիլ եւ հալածել թշնամին:

Ահեղ եւ արիւնալի եղաւ բախումը. Համազասպ իր աշակերտին կողքին կը մարտնչէր փորձառու, առիւծի պէս, եւ յուսահատութեան կ'ենթարկէր իր վրայ յարձակողները մինչեւ այն առեն, երբ ինքն ալ վիրաւորուեցաւ ծանր կերպով եւ դետին տապալեցաւ քանի մը տեղէ խոցուած, եւ մահամերձի վերջին ակնարկը ուղղեց Արսէնի ըսելով թախծալից մրմունջով.

— Երիտասարդ, բնաւ մի անարգեր քաջասիրտ մարդ մը... ես հոգիս ահա կ'աւանդեմ պատուոյ մահիճին՝ հայրենիքիս հողին մէջ. մնաս բարով: Եւ վերջին շունչը փչեց քաջակորով ծերունին:

Ադանի եւ Արսէն դեռ անվհատ կը տոկային թշնամիին նորանոր գրոհներուն, բայց ի վերջոյ պաշարման զօրեղ օղակներու մէջ՝ սեղմուեցան յանձնուիլ եւ տարուեցան չղթայակապ դէպի իրենց կեդրոնատեղին հրամանատար Օրեմանի առջեւ իբր երկու անծանօթ ռազմիկներ, եւ գովքը հիւսեցին անոնց քաջութեան: Այսպէս ոչ զինուորները եւ ոչ ալ զօրապետը չկրցին ճանչնալ անոնց ինքնութիւնը իրենց հասարակ հագուստներուն պատճառաւ, միայն անոնց անօրինակ քաջութեան համար վեհանձնօրէն առանձին պայմաններու ենթարկուեցան:

Օրեման վեհանձն եւ ազնիւ կը մտածէր նոյնիսկ ազատ թողուլ զանոնք որոշ պայմաններով. բայց կը ցաւէր որ իրմէ կախում չունի եւ Կամպիւսէն միայն ան իրաւունք ունի չղթայազերծ ընել բանտարկեալ թշնամի մը:

Խ. Վ.

(11 – Շար.)

մէջ յարձակեցան մաքրակրօն եկուորնեբուն վրայ եւ 30 հազար հոգի սպաննեցին: Ութ տարի յետոյ, Տրոկենտայի եւ Ուէքսֆորտի մէջ, Քրոմուէլ կրկնեց պատմութիւնը, ջարդելով թէ՛ պահակազօրքերը եւ թէ քաղաքացիները, առանց խտրութիւն դնելու տարիքի կամ սեռի միջեւ:

Կարմրամորթ Հնդիկները 1778ին, Ուայոմինկի եւ Չերրի Վալէյի ջարդերու ընթացքին, բնաջնջեցին սպիտակամորթ եկուորները (ոչ-բնիկները), սակայն, 1864ին, Սէնթ Քրիկի մէջ եւ յաջորդ տասնամեակներուն ուրիշ պարագաներու մէջ ալ՝ իրենք ենթարկուեցան նո՛յն ճակատագրին:

Դարերու ընթացքին, Հրեաները մեծագոյն զոհերը եղան հալածանքներու եւ Նացիներու կեդրոնացման կայաններուն մէջ միլիոնաւորներ մահացան:

Սակայն իրենք ալ նման ոճիրներ գործելէ ետ չմնացին, 1948 Ապրիլին, Տէյր Եասինի մէջ:

Իսրայէլի Պետութեան ծնունդ տուող կռուի ընթացքին, հրեայ ահաբեկիչներ սպաննեցին մօտաւորապէս 200 Արաբներ — այր, կին եւ երախայ:

1876ին, Թուրքերը ջարդեցին Պուլկարները եւ 1895ին, 1909ին եւ 1915ին՝ Հայերը:

1861ին, Ռուսերը ջարդեցին Լեհերը Վարշաւայի մէջ եւ Երկրորդ Աշխարհամարտի օրերը՝ Քաթինի մէջ:

1841ին, Անգլիացիք տասանորդուեցան Աֆղաններու կողմէ եւ 1879ին, դարձեալ Աֆղաններու եւ Զուլուներու կողմէ:

Երկրորդ Աշխարհամարտի ջարդերու բերքը շատ հարուստ եղաւ — ջարդարարները՝ Ֆրանսայի Օրատուրի, Իտալիոյ Լիտիչէի եւ Իտալիոյ Մարձապոթոյի մէջ Նացիներն էին:

1947ին, Հնդկաստանի «բաժանումէն» յետոյ, Մուսուլմանները եւ Հինտուիսթները՝ զիրար սպաննելու մրցումի ելան:

1960ին, Հարաւային ափրիկեան ոստիկանութիւնը Շարփեվիլի մէջ, ձեռքերը արիւնի մէջ թաթխեց, մորթոտելով քաղաքին ափրիկեան բնակչութիւնը:

1968ը՝ խարանուեցաւ Մի-Լայի ջարդով: Ամերիկացի զինուորներ Վիէթնամի անզէն բնակչութեան դէմ յարձակեցան:

Ջարդի երեւոյթի բաւական տարօրինակ մէկ պարագան այն է, որ յաճախ, ջարդողներն ու զոհերը հին բարեկամներ են կամ նոյնիսկ նոյն արիւնը կրողներ:

1934 Յունիսին, «երկար դաշոյններու գիշերը» բաւական թիւով Գերմաններու կողքին, Հիթլէր սպաննեց իր ամէնէն մտերիմ բարեկամներէն եւ ամէնէն նուիրեալ գործակիցներէն մէկ քանին, որոնց մէջ նաեւ հարիւրապետ Ռէմը, որմէ առաւ իր անունը մաքրագործման այս գործողութիւնը:

1871ին, երբ Փարիզի Կոմունան զլապուեցաւ, Ֆրանսացիները հազարաւոր Ֆրանսացիներ սպաննեցին:

1905ին «Արիւնաներկ Կիրակին» Փեթրոկրատի մէջ, խաղաղասէր ռուս ցուցարարներ, տասանորդուեցան ցարական բանակին կողմէ:

Բարեկամ կանկսթըրներու կողմէ կանկսթըրներու սպանութիւնն ալ իրողութիւն մըն է, որ պատմութեան անցաւ, ինչպէս՝ Սէնթ-Վալենթայնի օրուան ջարդը, որ տեղի ունեցաւ 1929ին, Շիքակոյի մէջ:

ԵՒ ԴՐԴԱՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Այս քայլերու ամէնէն սովորական դրդապատճառը այն է որ, իշխանութեան գլուխը գտնուողը կ'ուզէ անհետացնել իր քաղաքական հակառակորդները եւ «չէզոքացնել» «ըմբոստները» կամ ալ՝ պարզապէս ըմբոստ կարծուածները, որոշած ըլլալով պաշտպանել, այսինքն չկորսնցնել իշխանութիւնը:

Մաօ Ցէ Թունկի, Սթալինի եւ Հիթլէրի կողմէ «անհետացուած միլիոնաւոր քաղաքական հակառակորդները»՝ հաւանաբար, պատմութեան ամենամեծ ջարդերն են:

Այս դասակարգին կը պատկանին նաեւ Ֆրանսական Կոմունայի, 1905ի ռուսական Յեղափոխութեան, Շարփեվիլի, Ամրիչէրի եւ Փեթերլուի սպանութիւնները (Փեթերլու անունը տրուեցաւ Մանչեսթրի Սէնթ-Փիթըրս Ֆիլտի ջարդին, ուր Հուսարները եւ հեծելազօրքը յարձակեցան քաղաքացիներուն վրայ, որ ցոյցեր կատարելով խորհրդարանական բարենորոգումներ կը պահանջէին):

Ջարդը՝ կրնայ ցեղասպանութիւն նըկատուիլ, այսինքն, ամբողջական բնաջնջումը ցեղի մը, ազգի մը, կամ մարդոց մասնաւոր խումբի մը, ոչ այնքան քաղաքական, որքան ընկերային եւ դըլասական պատճառներով...:

Հրեաներու եւ Գնչուներու զանգուածային ջարդերը՝ կը պատկանին այս դասակարգին, նոյնպէս նաեւ՝ խեղանդամ մարդոց «անհետացումը», ցեղը առողջական ընելու պատճառներով: Նմանապէս՝ վերեւը յիշատակուած Քաթինի ջարդերը, որոնց նպատակակէտը լեհական բանակի ընտրանին տասանորդել էր, որպէսզի Լեհաստան ապագային զրկուի անոր ծառայութիւններէն: (Եթէ նոյնիսկ ընդունինք թէ այս ջարդերուն պատասխանատուները Գերմանացիներն էին, հակառակ անոր որ հակառակի մասին անհերքելի փաստեր կան, դրդապատճառները նոյնը կը մնան):

Այն պարագաներուն, երբ իշխանութիւնը կը պայքարի իրական կամ երեւակայական հակառակորդ ցուցարարներու եւ թշնամական տրամադրութիւններ ունեցող զանգուածներու դէմ, յաճախ՝ վախը, խուճապը, յամառող միտք մը և կուրացումը, բարեկարգութիւն և Պետութեան ապահովութիւնը պաշտպանողին մէջ կը ստեղծեն հարկը՝ դիմելու ածբայեղութեան, — վայրագ եւ անմիտ ոճրային արարքներու:

Եթէ մարդուն բնաւորութիւնը չփոխուի, շատ քիչ յոյսեր կան թէ որեւէ ատեն կանգ պիտի առնէ ոճրային մոլուցքը:

Տաքքան՝ ջարդի ճամբուն վերջակէտը չէ:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԿՈՒԹՄԱՆ

Թարգմ. ՎԱՋՐԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՄԱՐՏԻԿ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ մեռած է դոցենտ Մարտիկ Խոնդկարեան, պետը Երեւանի համալսարանի ուսումնա-մեթոտական վարչութեան: Գնահատուած դասախօս մըն էր:

Ողբացեալը ծնած էր 1926ին: Միջնակարգ ուսումը ստանալէ ետք 1945ին կ'ընդունուի եւ 1950ին փայլուն կերպով կ'աւարտէ Երեւանի պետական համալսարանի պատմութեան ճիւղը: Իր նախասիրած մասնագիտութեան մէջ խորանալու համար կը շարունակէ իր ուսումը եւ 1956ին կը ներկայացնէ աւարտաճառը: 1956ին պաշտօնի կը կոչուի պատմութեան թանգարանը, իբրեւ բաժնի վարիչ: Այդ տարիներուն կը նուիրուի նաեւ գիտական աշխատանքներու, որոնք եղած են բեղուն:

1967էն սկսեալ Մ. Խոնդկարեան կրկին կը նուիրուի դասախօսական աշխատանքներու՝ ստանձնելով համալսարանի ուսումնա-մեթոտական վարչութեան պետի պաշտօնը: Մօտ տասը տարի կը դասաւանդէ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու պատմութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐԻՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Ջութակահար Ժերար Ժարրի, որ արժանացած է Մարկրիթ Լոն-Ժաք Թիպօ միջազգային մրցանակին, Յունուարի ըսկիզբները երկու նուագահանդէսներ տըւած է Երեւանի մէջ:

Յունուար 6ին նուագած է Մոցարթի Մի-պեմոլ-մաժոր եւ Պեթհովէնի թիւ 5 («Գարնային«) ջութակի եւ դաշնակի Սոնաթները, ինչպէս նաեւ Տըպիւսիի Սոնաթին առաջին մասը: Յունուար 7ին, Ֆրանսացի ջութակահարը նուագած է Հայաստանի պետական համանուագախումբին հետ՝ խմբավարութեամբ Միքայէլ Մալունցեանի:

Ժերար Ժարրիի զոյգ նուագահանդէսները մեծ ընդունելութիւն գտած են:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երեւանի պետական գրադարանը ցուցահանդէս մը կազմակերպած է, Պետրոս Դուրեանի մահուան 100ամեակին առթիւ:

Վաղամեռիկ բանաստեղծին գործերը բազմաթիւ հրատարակութիւններու արժանացած են: Ցուցափեղկերուն մէջ զետեղուած են երկու տասնեակէ աւելի հատորներ, որոնք լոյս տեսած են 1872էն ետք, աշխարհի զանազան վայրերուն մէջ:

Ցոյց տրուած գիրքերուն մէջ են Բարսեղ Էքսէրճեանի 1893ին Կ. Պոլիս հրատարակած «Տաղք, Թատերգութիւնք, Նամականի, Դամբանական» հաւաքածոն, ակադ. Հր. Աճառեանի կազմած եւ խմբագրած «Երկեր» (Երեւան, 1947ին), 1967ին եւ 1968ին Երուսաղէմ լոյս տեսած Արա Գալայճեանի կազմած գիրքը՝ նըւիրուած Դուրեանի տաղերուն եւ նամակներուն եւ, վերջապէս, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի վերջերս հրատարակած երկերու հաւաքածոյին Ա. հատորը, որ իր բովանդակութեամբ ամէնէն ամբողջականն է: Ցուցափեղկերուն մէջ տեղ գտած են Ա. Զօպանեանի «Պետրոս Դուրեանի կեանքն ու գործը», Ա. Ղանալանեանի եւ ուրիշներու ուսումնասիրութիւնները:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՏՕՆԸ

—o—

ՊՈՒԼՎԱՌ-ՕՍՍՕ.— Վարդանանցի տօնը յիշատակուեցաւ Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, Փետրուար 10ին:

Մարսէյլի հոգեւոր հայրերը օգտակար գաղափարն են ունեցած ազգային այդ մեծ տօնը յիշատակելու քաղաքին հայկական եկեղեցիներէն մէկուն մէջ, միանաբար, ամէն տարի:

Այս տարի կարգը Պուլվառ - Օտտոյինն էր:

Կրօնական արարողութիւնը կատարուեցաւ նախագահութեամբ Պոմոնի հոգեւոր հօր՝ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի եւ մասնակցութեամբ Սէն-Լուի, Սէն-Ժերոմի եւ Պուլվառ - Օտտոյի քահանայ հայրերուն: Արարողութեան ներկայ էր նաեւ Վահան Վրդ. Թօփալեան, Տէ-սինէն:

Եկեղեցին լեցուած էր հաւատացեալներով:

Պատարագեց Թաղին հոգեւոր հովիւը՝ Նշան Քհնյ. Գույումճեան, իսկ քարոզեց օրուան խորհուրդին շուրջ Եղիշէ աւագ Քհնյ. Փանոսեան:

Կրօնական արարողութեան յաջորդեց հացկերոյթը, որուն կազմակերպման նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին Թաղիս Կապոյտ Խաչուհիները:

Հոս Վարդանանցի խորհուրդը պանծացուցին Սէն Ժերոմի հոգեւոր հովիւը՝ Եղիշէ աւագ խաչակիր քահանայ Փանոսեան եւ Ազգային Կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչ Կ. Ճանիկեան:

Հացկերոյթը վերջ գտաւ ժամը 16ին:

Մ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Ջըլլայ որ բան մը ըսես, եթէ ոչ գլուխդ կը ջախջախեմ:

Տիգրան առանց այլեւս բառ մը արտասանելու գլուխը իր չարագէտ բախտին տակը ծռեց եւ Վոսփորի ափին վրայէն Եուսուֆի հետեւեցաւ:

Մօտաւորապէս մէկուկէս ժամուան ընթացքէ մը յետոյ, երբ այլեւս ասիական ափին վրայէն արշաւորդը իր վարդապետ մտնելովը կը սկսէր հորիզոնը գունաւորել, խեղճ երիտասարդը իր հետեւորդին հետ միատեղ Կալաթա-Սերայի շարաշուք դռնէն ներս կը մտնէր:

ԺԴ.

ՂԱԼԱԹԱ ՍԻՐԱՅԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Առաւօտեան ժամը տասնին Ղալաթա-Սէրայի ոստիկանութեան տնօրէնը չքեղազարդ գրասենեակի մը մէջ բազմած իր գործակալներէն՝ գիշերը պատահած դէպքերուն տեղեկութիւնները կը լսէր:

Յանկարծ ստորադաս պաշտօնեայ մը գրասենեակին դուռը զարկաւ եւ տնօրէնին առջեւ ելլելով խնդրեց անկէ, որ առանձին ունկնդրութիւն մը շնորհէ իրեն:

Ոստիկանապետը բոլոր ներկաները ճամբեց եւ գործակալին հետ առանձին մնաց:

— Պէյին հետապնդումը կատարողը դո՞ւն ես, հարցուց ոստիկանապետը:

— Այո, տէր իմ, պատասխանեց գործակալը:

— Յաջողեցա՞ր զանք հետքը գտնել:

— Ոչ, տէր իմ, մինչեւ առաւօտ ըսած տեղերնիդ սպասեցինք բայց մէկը չերեւցաւ:

— Արդեօք հրամանս զաղտնի չպահեցիր եւ ականջը հասաւ:

— Ոչ, տէր իմ, հրամաննիդ ծայրէ ի ծայր կատարեցի, այդ մասին տարակոյս մի ունենաք:

— Շատ լաւ, տեղեկութիւն ունիմ թէ այսպէս կամ այնպէս ան գիշերը առնէ պիտի անցնի՝ քեզի մատնանշած տունս երթալու համար. ժողովները այդ տունը կը կատարուին:

— Արդեօ՞ք միւսներն ալ ձերբակալեմ:

— Ոչ, հարկ չկայ, հաւաքական ձերբակալութիւնները աղմուկ յառաջ կը բերեն. երբ այս ըսած անձս ձերբակալուի, միւս ամէնքին անունները պիտի իմանանք:

— Շատ լաւ, ձեր մեծապատուութեան ըսածը պիտի ընեմ:

Ոստիկանապետը ունկնդրութիւնը լրացած ըլլալու նշան ըրաւ:

Սակայն գործակալը տեղէն չերերաց:

— Տէր իմ, ըսաւ, այս գիշեր պէյը ձերբակալելու համար իմ մարդերուս հետ սպասած միջոցիս քովէս կնոջական հագուստներով ծպտուած երիտասարդ մը անցաւ:

Այս լուրին վրայ ոստիկանութեան տնօրէնը զսպանակէ մղուածի նման տեղէն վեր ցատկեց եւ գործակալին վրայ խոյանալով ձեռքերը բռնեց ու ամբողջ ուժովը սեղմեց:

— Ի՞նչ, կնոջական հագուստներով ծպտուած երիտասա՞րդ մը ըսիր, գոչեց:

— Այո, տէր իմ, պատասխանեց գործակալը աղչահար:

— Եւ ի՞նչ ըրիր զայն թշուառ արարած, արդեօ՞ք թողուցիր որ ճամբան շարունակէ:

Ոստիկանական գործակալը ոստիկանապետին այդ յուզումը տեսնելով խորհեցաւ թէ ժամանակն էր ինքն ալ յաղթական քմծիծաղ մը ունենալու:

— Ոչ, տէր իմ, ձերբակալեցի, ըսաւ:

Տնօրէնը ափոփանքի խորունկ շունչ մը առաւ:

— Եւ ո՞ւր տարիր զայն, հարցուց յանկարծ:

— Ձեռքերը կապեցի եւ իմ մարդիկներէս մէկուն յանձնեցի որպէսզի հոս բերէ:

— Եւ հիմա հո՞ս է:

— Այո, տէր իմ, եթէ զայն ազատ արձակած չեն հոս պէտք է ըլլայ:

Տնօրէնը արտորանօք գրասեղանի մօտեցաւ եւ զանգակ մը հնչեցուց:

Իսկոյն դռնապանի պաշտօն կատարող ստորադաս պաշտօնեայ մը դրան սեմին վրայ երեւնալով մինչեւ գետին խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ հրամանի սպասեց:

— Գնա շուտ քարտուղարիս ըսէ որ անմիջապէս հոս գայ, անմիջապէս, կը հասկնա՞ս, ըսաւ ոստիկանապետը:

Պաշտօնեան խոնարհութիւն մը ընելով հեռացաւ:

— Ինծի նայէ հարպի, ըսաւ ոստիկանապետը իր գործակալին. գիտէի՞ր թէ ձերբակալած այդ անձդ կարեւոր անձնաւորութիւն մըն էր եւ թէ երեք օրէ ի վեր զինքը կը փնտռէի:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Պ. Գ. Քեփէնեան, այրի Տիկին Ազաւնի Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սեմէրճեան կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, զաւկին եւ եղբօրորդւոյն

ՍՐԲՈՒՀԻ ՔԷՓԷՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Թորոսեան)

վաղահաս մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 16ին Քիւրի հիւանդանոցին մէջ, Փարիզ 5րդ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Փետրուար 21ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը ճիշդ 10ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ժանթիյիի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Մարտիկ Նազարէթեանի զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց ողբացեալ հօր եւ ազգականին մահուան առթիւ:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի նախաձեռնութեամբ կ'ոգեկոչուի Պետրոս Դուրեանի մահուան հարիւրամեակը 11 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21ին, Օթէլ Սփլանտիտի սրահին մէջ:

Մեծ բանաստեղծին կեանքին եւ գրականութեան շուրջ կը խօսին ծանօթ մտաւորականներ: Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՆՈՒԷՐ

Նիւէն Պ. Յարութիւն Շիշլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Տէրվէնտեան 30 Փր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի Հ. Յ. Դ. կոմիտէներուն եւ խումբերուն, Կիրակի Փետր. 20 ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՋՃԵԱՆ
Ընկերահամակրական ճաշասեղան:
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին:

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
19 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 20ին Սեւրի Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ
26, Rue Troyon — SEVRES

Նուագախումբ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը ամբողջութեամբ երգիչներ եւ երգչուհիներ տեղւոյն վրայ

Ճաշագին – մուտք 25 ֆրանք

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE TERRAINS BOISES DE 275 à 1400 M2 à 39 kilm. de la Porte d'Orléans de 5 à 7 Frs le M2. S'adresser à Monsieur Edouard Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. : 770-36-37 de 14,30 h. à 18,45 heures.

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Վռամեան եւ ընկեր Կարօ խումբեր Շաբաթ 19 Փետրուար ժամը 21ին:

Զաւարեան ենթ. Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 16ին:

Համազասպ խումբ Կիրակի 20 Փետրուար ժամը 15ին:

Հայաստան խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին:

Շ. Միսաքեան խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին:

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի Հայ Գաղութի Խորհուրդը կը կազմակերպէ իր առաջին պարահանդէսը Կարտանի Մէզոն տիւ Փէօփլի հարսանիքի սրահին մէջ՝ Շաբաթ Փետրուար 26, ժամը 21էն սկսեալ

Կը մասնակցի Վալանսէն հայկական մեծ նուագախումբ՝ «Կռունկ»ը
Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն՝ կը հրաւիրուի Կարտան – Պիվէրի եւ շրջակայքի հայ գաղութը, ապահովել մուտքի տոմսերը մինչեւ 19 Փետր. հետեւեալ հասցէներէն.—

GARDANNE : Agence Immobilière Gardannaise, 26 Bd. Bontemps, Tél. 22-33-49
BIVER : Epicerie Libre-Service — Bedrossian

Surprise - Party

Ե. Հ. Ռ. Մ.-ի Փարիզի մասնաճիւղը ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Հայ Ուսանողական Մարի - Նուպար տան ներքնայարկը

57, Bd. Jourdan — Paris (14e)
BAR — BUFFET — AMBIANCE

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը (31 տարեկան), որեւէ գործ կը փնտռէ:
Դիմել «Յառաջ»ի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 փր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, Կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
Կը խօսին.—
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն) Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Զրոյց՝ Վարդանի եւ Վասակի միջեւ
(յատկապէս գրուած այս հանդէսին համար Փօլատեանի կողմէ)
Գեղարուեստական բաժին — երգ — արտասանութիւն — խմբերգ
Կը մասնակցին.— Ալիս Պիւլկիւրեան, Մայիս Պապայեան, Սեդա Տիրիկեան, Վահրամ Ճառայեան եւ Լեւոն Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻԻՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐԵՐ

ԶԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ 1950 ՖՐ. Ա. ԿԱՐԳ (ԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿ) 2050 ՖՐ.

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ
ԱՊՐԻԼ 30
ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԶԱՏԻԿԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յԵրուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը:

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ԿԻՐԱԿԻ
20
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
20 FEVRIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-69 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար.	90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար.	125 ֆր.	Հատը	0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12346

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.346

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ «ԲԱԳԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ

—o—

1971 Դեկտեմբերի թիւով լրացաւ տասնամեակը ԲԱԳԻՆի, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, որ կը հրատարակուի Պէյրութի մէջ։

Առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր 1962 Յունուարին։

Այդ օրերուն յանդգնութիւն էր ձեռնարկել նման պարբերականի մը հրատարակութեան։

Տարագիր Հայութիւնը կ'ապրէր յոռետեսութեան եւ յուսահատութեան դառն օրեր։

Սերունդ կը փոխուէր։ Հայերէն կարդացողներու թիւը կը նուազէր ո՛չ միայն հեռաւոր Ամերիկայի եւ Եւրոպայի, այլ նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը երկիրներուն մէջ։

Մինչ առաջինները զրկուած հայկական ամէնօրեայ դպրոցներէ՝ հնարաւորութիւն չունէին նոր սերունդին սորվեցնելու մայրենի լեզուն, վերջինները — մանաւանդ Եգիպտոս եւ Սուրիա — հետզհետէ կը պարպուէին Հայութենէ։ Պայմանները կրկին դաժան կը դարձնէին տասնեակ հազարաւոր հայորդիներ, որոնք տուն-տեղ լքելով կ'երթային նոր բախտ որոնելու օտար, հեռաւոր հորիզոններու տակ։

ԲԱԳԻՆ լոյս աշխարհ կուգար այն օրերուն, երբ ճիշդ քառասուն տարիէ՝ 1922էն՝ ի վեր Պոսթընի մէջ կանոնաւորաբար հրատարակուող ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիրը մահամերձ էր։ Ծրագիր կար Պէյրութ փոխադրելու զայն՝ նոր աւիշ ներարկելու, նոր շունչ տալու համար ո՛րքան բեղուն անցեալով հպարտ պարբերականին։

ՀԱՅՐԵՆԻՔին սնունդ հայթայթող սերունդն ալ նուազած էր։ Կեանքի բնական օրէնքով իրարու ետեւէ մեզմէ առյաւէտ կը բաժնուէին մեր երէց ընկերները, որոնք իրենց յուշերով թանկագին նպաստ կը բերէին մեր ազատագրական շարժումներու պատմութեան։

1959ի աշնան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրօն որոշեց պահել Հայրենիքը, քանի կենդանի էր անոր վաստակաւոր խմբագիրը Ռուբէն Դարբինեան։ (Իր մահէն ետք երկար չապրեցաւ ամսագիրը, որ այժմ ո՛չ եւս է)։

Որոշուեցաւ Պէյրութի մէջ լոյս ընծայել գրական – գեղարուեստական ամսագիր մը, որ ամպիոն պիտի դառնար մեր միջին եւ նորահաս սերունդներու գրական ստեղծագործութեանց։

Ծրագիրը գործի վերածուեցաւ նախապատրաստական աշխատանքներէ վերջ, որոնց նպատակն էր հաստատ հիմերու վրայ դնել այդ մեծածախս ձեռնարկը։

Աչքի առջեւ ունինք Բագինի Ա. թիւը։ Երկրորդ թիւին մէջ (1962 Փետրուար) խմբագրութիւնը ուրախութեամբ կ'արձանագրէր, որ անոր հրատարակութիւնը խանդավառ ընդունելութիւն էր գտած ընթերցող հասարակութեան եւ մտաւորական ընտրանիին կողմէ։ Թէ Բագին կոչուած է հանդիսանալու Սփիւռքի գրական շարժման կեդրոնական բեմը։

Լիբանանի նեղ սահմաններէն դուրս ելլելով, Բագին կը ստանար համազգային բնոյթ։ Պոլսէն, Պուէնոս Այրէսէն, Փարիզէն, Գահիրէէն, Թեհրանէն ու Պաղտատէն գրողներ ու մտաւորականներ յառաջապահի դերը կը ստանձնէին՝ իրենց մասնակցութիւնը բերելով գրական նուագահանդէսին, «ստեղծելով հայ ոգիին համանուագը»։

Մեծ քաջութիւն կը պահանջէր ամբողջ տասը տարի անխափան գրական-գեղարուեստական թերթ հրատարակել, հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն։

Մեծապէս կը գնահատենք ճիգը, զոր տարին Բագինի վարիչ-խմբագիր Կ. Սասունի, խմբագիր Պ. Սնապեան եւ խմբագրութեան անդամները — Յ. Գեղարդ, Տ. Ոսկունի, Բ. Փափազեան, Ն. Պարթեւեան եւ Ժ. Աթթարեան։ Մեծ կորուստ մը եղաւ ամսագրին համար վաղահաս մահը հիմնադիր անդամներէն տաղանդաւոր գրագէտ Եդուարդ Պոյաճեանի։

Տասնամեակին նուիրուած թիւին մէջ (Դեկտ. 1971) Կ. Սասունի գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ ձեռք բերուած արդիւնքը։

Բագինին իրենց մասնակցութիւնն են բերած՝ ա) Հին սերունդի մնացորդացը, որուն վերջին կայանը կը դառնար ամսագիրը։ բ) Միջին սերունդը որ ստանձնած էր թերթի խմբագրութիւնը, ժամանակի պահանջին ընդառաջելով, տուած է իր լաւագոյնը՝ ուշադրաւ դարձնելու համար գրական ամսագիրը։ գ) Երրորդ սերունդը, որ հրապարակ իջած է տարիներու ընթացքին, խմբագրութեան քաջալերանքով, ու գրական եռանդով տեղ գրաւած է Բագինի էջերուն մէջ։

Հիմա կարգը եկած է չորրորդ սերունդին, նորածնին՝ որ կէս դար ունի իր առջեւ, հաշուետու ներկայանալու համար։

Զորս սերունդներ այսօր տակաւին կողք կողքի կը գործեն։

Բագինի մէջ գրիչ շարժած են աւելի քան 150 անձեր։

Սրտագին ողջունելով Բագինի տասնամեակը, նորանոր յաջողութիւններ եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք անոր։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԼՈՆՏՈՆ ՉԳՆԱՑ

—o—

Անգլիոյ վարչապետին խնդրանքին ընդառաջելով, Նախագահ Փոմփիտու յետաձգեց Լոնտոն կատարելիք իր կարճ ճամբորդութիւնը։ Արդարեւ Հիթ նախապատուութիւն տուած է երկրին տնտեսական տագնապին, որ շատ ծանր բնոյթ ստացած է հանքագործներու գործադուլին հետեւանքով։ Ի վերջոյ Անգլիոյ նախարարապետը անձնապէս միջամտեց որպէսզի վերջ տրուի անտանելի կացութեան մը եւ Ուրբաթ գիշերուան տեսակցութիւնները հաւանաբար դրական արդիւնք մը տային այս ուղղութեամբ։ Սենտիքաները արդէն իսկ ընդունած էին յաւելումի առաջարկները եւ կը մնար միայն որ բանուորներն ալ իրենց քուէարկութեամբ հաւանութիւն տային, ինչ որ անկարելի չէր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30ին ֆրանսայի անգործներու թիւը 4000ով աւելցած է բաղդատմամբ Դեկտեմբեր 30ի թիւերուն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական իշխանութիւնները փակած են Ագշամ թերթը անորոշ ժամանակի համար, անոր բռնած դիրքը նախատական նկատելով։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ դատարանը վեցամսեայ բանտարկութեան վճիռ արձակեց Պեռնատէթ Տէվլինի եւ 12 կաթողիկէ առաջնորդներու դէմ, որոնք հակառակ կառավարական արգելքին խաղաղ ցոյց մը կազմակերպած էին Նիւրիի մէջ։ Վճիռը անմիջապէս գործադրութեան չէ դրուած։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ փոխադրակառք մը Նեղոսի մէջ ինկած է։ 60 ճամբորդ, բոլորն ալ ուսանող, խեղդամահ եղած են։

ՄԱԿ-ի Մերձաւոր Արեւելքի բանագնացը Գահիրէ ժամանեց։ Եարինկ նոր առաջարկներ պիտի ներկայացնէ երկու կողմերուն։ Հիմնական կէտը այն է, որ Իսրայէլ խոստանայ արաբ հողեր չկցել իրեն։ Արաբ Ընկերվարական Միութեան ժողովը վերջ գտաւ բանաձեւով մը, որ զօրավիգ կը կանգնի Եգիպտոսի նախագահին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը օրերէ ի վեր բուռն ռմբակոծութեան կ'ենթարկէ Հիւսիսային Վիէթնամի հրետանիի կեդրոնները։ Ցարդ ինը օդանաւ գետնուած է, համաձայն ամերիկեան աղբիւրներու։

ԱԹԷՆՔ առայժմ պիտի չմիջամտէ Կիպրոսի ներքին խնդրին, յայտարարեց Յունաստանի Արտաքին նախարարը։ Այսուհանդերձ, եթէ ազգային վտանգ մը նշմարուի, Յունաստան պիտի չվարանի գործադրութեան դնելու իր իրաւունքը, որ ապահովուած է դաշնագրերով։

ԽԱՐԹՈՒՄԻ ներկայացուցած առաջարկը Հարաւ. Սուտանի ներկայացուցիչներուն, չի համապատասխաներ անոնց պահանջներուն։ Խարթում կ'առաջարկէ ինքնավարութիւն տալ երկրին հարաւային երեք նահանգներուն, մինչդեռ շրջանի ժողովուրդը կ'ուզէ իր առանձին կառավարութիւնը ունենալ, իր բանակը եւ Խորհրդարանը։

ԱՆԳԼԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց, թէ Ատլանտեան Ուխտը առաջարկած է Մալթայի վարչապետին տարեկան 14 միլիոն սթերլին վճարել, յառաջիկայ եօթնուկէս տարիներուն։ Միեւնոյն ատեն տնտեսական օժանդակութիւն ալ կատարելու պատրաստ է, եօթը միլիոն սթերլին արժողութեամբ։ «Մեր առաջարկը կը մնայ ի զօրու», նկատել տուաւ Լորտ Քարինկթըն։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ մեռաւ լրագրող Էտկար Սնօ, Մաօյի երկարամեայ բարեկամը։ Տասնամեակներ ապրած է Չինաստան եւ Մաօյի մասին դրուատանքի գիրքեր գրած է։ Կը պատրաստուէր Փեքին մեկնիլ Նիքսընի հետ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Համայնավար կուսակցութեան փոխ-քարտուղարը՝ Մարշէ մերժողական պատասխան տուած է Միթերանի, որ առաջարկած էր միացեալ դատապարտում մը Չեխոսլովաքիոյ մէջ կատարուելիք ձերբակալութեանց եւ դատավարութեանց։ Մարշէ կը գտնէ որ ատոնք խաղերն են անոնց որոնք չեն ուզեր որ իսկապէս Ձախ մը կազմակերպուի Ֆրանսայի մէջ։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

—o—

Անձրեւն իջնում է հեղուկ երգի պէս
Դուռը դամբանիդ բախելով ի զուր,
Սակայն յուսալով գուցէ ինձ լըսես՝
Ահա՝ եկել եմ, երկիւղած ու լուռ։

×

Վարպե՛տ, այս ես եմ, անանուն մի ես,
Հոգիս վառնած գրքիդ մէկ էջին,
Դու որ ննջում ես, բա՛ց աչքերդ ու տես,
Քանզի մարմնացած քո երգն եմ վերջին...

×

Իջնում է անձրեւն այտերիս վրայ, —
Արցո՞ւնք է արդեօք, թէ՝ միայն անձրեւ.
Անձրեւ կամ արցունք նոյնն է հիմա՝
Հանգչում է մահը այս քարի ներքեւ...

×

Վարպե՛տ, այս ես եմ, անանուն մի ես,
Եկած սեւ կաւովդ արձան կերտելու...
Ա՛խ, ես անքուն եմ, իսկ դու ննջում ես,
Վարպե՛տ, եկել եմ վիճակ փոխելու...։

Յ. ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

Ժ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՄՐՑՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ

—o—

Կոփամարտի սիրահարները եւ, յատկապէս, Քէշիշեանի համակիրները կը ցաւին, որ ան քիչ առիթ կ'ունենայ ճակատելու կոփամարտիկներու հետ։ Մայիսէն ի վեր Քէշիշեանի մրցադաշտը Նէօյիի գեղեցիկ մարզարանը հանդիսացաւ միայն։ Արդարեւ, հոն է, որ ան կը կատարէ իր ամէնօրեայ վարժութիւնները։

Այսուհանդերձ ան առիթ ունեցաւ մրցելու 1970էն առաջ Փարիզի մէջ, Լամանեայի դէմ, իտալացի կոփամարտիկ, որուն դէմ տարած իր յաղթանակին հետեւանքով առիթ ունեցաւ այս անգամ ճակատելու սպանացի Քոլլատոյի դէմ, Յունուար 8ին, իր թաղին՝ Ալֆորվիլի մէջ։ Սպանացին մօտաւորապէս 72 քիլօ ծանրութիւն ունեցող տոկուն կոփամարտիկ մըն էր։

Ֆրանսայի գեր-վելթէր (69 քիլօ) ախոյեանը, որ պաշտօնապէս թեկնածու է Եւրոպայի ախոյեանութեան անունին, պիտի մրցէր Ժ. Հերնանտէզի հետ, Փետրուար 14ին, Փարիզի Փալէ տէ Սփորի մէջ։ Սպանացին, որ դժբախտաբար ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով չկրցաւ ճակատել Քէշիշեանի դէմ, Եւրոպայի ախոյեանն է։ Այս վերջինը խնդրեց, որ յետաձգուի հանդիպման թուականը։ Խնդրանքը ընդունուեցաւ Եւրոպայի կոփամարտի միութեան կողմէ։

Քէշիշեանի մարզիչը՝ Ֆիլիփի, իր կարգին առաջարկեց, որ իր «աշակերտը» ուրիշ հանդիպում մը ունենայ նոյն թուականին, միշտ Փալէ տէ Սփորի մէջ։ Միքայէլս, Փալէ տէ Սփորի վարիչը ընդունեցաւ պայմանով մը — Քէշիշեան պէտք է մրցի առաջին կարգի մրցակիցի մը հետ։ Այսպէս է, որ որոշուեցաւ Հայ կոփամարտիկին դէմ հանել սեւամորթ ամերիկացի Էմիլ Կրիֆիթը, որ երկու առիթներով աշխարհի ախոյեան եղած է։ 1961ի վելթերի եւ 1966ին միջին ծանրութեան մէջ։ Քսան անգամ աշխարհի ախոյեանութեան համար հրապարակ ելած է եւ մօտաւորապէս հարիւր անգամ կատարած է։

Յիշեցնենք, որ Քէշիշեան մասնագէտ կոփամարտիկ է եւ իր ներկայ վիճակին մէջ չի կրնար հրաժարիլ Ամերիկացիին դէմ կոփամարտելէ, այլապէս անգործութեան կը դատապարտուի։

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 21ին, Երկուշաբթի, Փալէ տէ Սփորի մէջ, Փարիզ։

Եանց'ի ակումբին մէջ երկու կոփամարտիկները մամուլի թղթակիցներուն ներկայացուեցան միասնաբար, Չորեքշաբթի Փետրուար 16ին։ Այս ընդունելութեան ընթացքին գեր-վելթերի տարեկան Օսքարը յանձնուեցաւ Քէշիշեանի, ձեռամբ երգիչ Ժորժ Կէթարիի եւ Էլիան Վարոնի։

ԺԱԳ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԾՈՎԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Ա.

Գնացքը գծեց, անթերի հաւասարամութեամբ, ուղիղն բոլոր ձեւերը, — ի վեր եւ ի վայր, ուղիղ ու կոր, ծուռիկ մուռիկ և չիտակ: Ու ի հարկէ ան չմեղանչեց կենցաղավարական պարտականութեան անտեսումով: Որովհետեւ ահա պահ մը ղանդաղեցուց իր թափը եւ, աջ ու ձախ, արտավայրերու խոհուն կովերուն բարեւն առաւ խոնարհաբար:

Ծունկերուս գիրքը բաց էր մնացեր երրորդ էջին վրայ: Մինչեւ արդէն ծով ենք հասեր: Ուրեմն անկապակից մըտքերու փշրանքներ ժամանակ գրաւեր էին: Ուրեմն անխուսափելի տուընջենական երազներու յաճախանքը կարեր էր մէկ քանի հարիւր հազարամեթրի միջոցը: Այլ մանաւանդ նախորդ յետմիջօրէի երկխօսութեան վերաքաղը պարտադրաբար կառչեր էր ինծի:

Արդարեւ ուղեւորի պայուսակս լեցնելու վրայ էի, երբ սենեակիս դուռը բացուեր էր դրեթէ անձայն, անբախ եւ տաքով: Ուրիշ ո՞վ կրնար ըլլալ բացի Արամէն, — վաղեմի բարեկամ գրոց բրոց, եօթանասունամեայ անհոգ երիտասարդ ու Լատինաց Թաղին յաւիտենական ուսանող:

— Օ՜, օ՜, Վահրա՛մ, ըսաւ ինծի Արամ, կը տեսնեմ որ Փարիզէն փախուստիդ պատրաստութեամբը շատ տարուեր ես: Գլուխդ անգամ չվերցուցիր:

— Բայց այսօր չէ որ պիտի ճանչնամ մուտքդ, Արա՛մ:

— Անշուշտ աւելորդ է հարցնել թէ ո՞ւր կ'երթաս: Ի հարկէ ծով: Գիտենք թէ ծովէն ելած ես, անկէ եկած ես եւ ան ընդմիշտ պիտի մնայ քու անկորնչելի մագնիսդ: Անոր անդիմադրելի կոչը քեզի հետ պիտի մարի, այդ ալ գիտենք: Ու դեռ գիտենք՝ թէ Պոնտական ջուրերուն երաժշտութիւնը օրօրդ եղաւ: Մանկութիւնդ անոնց մռունչներով աճեցաւ: Պատանեկութիւնդ իր առաջին ծիլերը արձակեց անոնց զով ու խրոխտ համանուագին ջերմագին ողջոյնով: Շարունակե՞մ: Մուսաներս եկած են: Քու ծովուդ իրիկնային պահերը «բոյրերով եւ քաղցրութիւններով» արբեցուցին քեզ:

— Արա՛մ, մի մոռնար Փրանսայի մեծ քերթողը որ երգեց.

«Ազատն մարդ, դուն միշտ ծովը պիտի ընտրես»:

— Վահրա՛մ, արեւելք, արեւմուտք կամ հիւսիս չուղղուիս: Անվարան ուղղակի հարաւ իջիր: Ամառը վարդագոյն չէ այս տարի: Այլապէս չուայլ անձրեւը հոգիդ կը փտեցնէ եւ մենութեան ձանձրոյթը կը կրծէ զայն: Արեւմուտքի մէջ, Արեւելքի Հայերը դէպի վար կը խուժեն: Արե՛ւ, արեւ կը կանչեն: Ոեւէ Հայու պիտի չհանդիպիս:

— Ինչո՞ւ միայն արեւ: Անձրեւը եւս ունի իր ջերմութիւնը, իր հրապոյրը: Կը սիրեմ անձրեւին լացը, միօրինակ մեղեդին, մելամաղձոտ շեշտը, տրտում բաբութիւնը, այլ մանաւանդ ներշնչումի բարեգործ խթանը: Մինչդեռ հարաւի բարկ արեւը կ'ընդարմացնէ, կը թմրեցնէ ուղեղը: Ժամացոյցը կանգ կ'առնէ…

— Կը ներես, սիրելիս, հակասութեան մէջ ես: Ո՞ւր կը զետեղես Արեւմտեան Քաղաքակրթութիւնը, Մշակոյթը: Միջերկրականը կ'անգիտանա՞ս: Վալերիի հոգին խռովեցիր իր «Ծովահայեաց գերեզմանատան» մէջ:

— Ընդմիջումները չեմ սիրեր: Հայերը ամէն տեղ են…

— Ըսածդ ճիշդ էր վաթսուն տարի առաջ, Ակնունիի օրերուն, երբ Հայը կ'երթար ամէն երկիր, բացի այն երկրէն որ կը կոչուի Հայաստան: Այսօր Հայը կ'երթայ նաեւ Հայաստան: Բայց, ինչպէս ըսի, հոս արեւին խնճոյքն է ան: Նահատակ հեղինակին սրտաճմլիկ հաստատումը ի զօրու չէ այլեւս:

— Առանձինն պիտի չըլլամ: Ահարոնը հետս առած եմ: Տասնեակ մը տարիներէ ի վեր, բանաստեղծ մը կ'ընկերակցի ինծի: Արձակուրդս կը նախընտրէ բանաստեղծութիւնը: Պայմանաւ որ ան ըլլայ մտածումին եւ զգացումին համերաշխ ու ներդաշնակ գործակցութիւնը: Առանց մէկ կամ միւս բեւեռին գերիշխանութեան: Ջուր ու ցամաք կը գտնեմ վէպերը:

— Կեցցե՛ս, կեցցե՛ս, Վահրամ: Հէ՜ք Ահարոն, — աննիւթական էութիւն, մենակեաց գրեթէ, աշխարհիս աղմուկներէն դուրս, մամուլէ, բեմերէ հեռու, բացակայ ներկայութիւն, բարի ժպիտ, գորովոտ նայուածք, որ եկաւ ու անցաւ ինչպէս ստուեր:

— Այո՛, «Հէ՜ք Ահարոն»: Արա՛մ, կը ձայնակցիմ քեզի: Բայց բոլորովին այլ պատճառաւ մը: Գրաւոր թէ բերանացի, ո՛վ որ զինքը ներկայացուց, ո՛վ որ իր կենսագրականը տուաւ, անխուսափելիօրէն ըսաւ կամ գրեց. «Ահարոն՝ դասընկերը Վարուժանի»: Գրականութեան պատմիչներն անգամ ինկան այդ փորձութեան մէջ: Չեմ կրցած ըմբռնել թէ այդպիսի ներկայացման ձեւ մը կը միտէր արժեւորե՞լ, բարձրացնե՞լ Ահարոնը: Ի՞նչ եղած է արդեօք քերթողին հակազդեցութիւնը:

— Վահրա՛մ, գնահատելի է արժանաւորի մը ընծայած ուշադրութիւնդ: Մոռցուած մըն էր ան իր կենդանութեան եւ ահա նոյնպէս մոռցուած մը՝ մահէն ի վեր: Ծնաւ, ապրեցաւ ու մեռաւ բանաստեղծ՝ այն որ, կեանք մը ամբողջ, «Սիրելլա՜» երգեց, «տըւաւ ինքզինք ամէնուն», տարածեց հոգին «անծայր թերթերով», բաշխեց բառեր ամէնուս, «մետաքս թելով կապուած նուռ առ նուռ», երջանկացաւ «երազներուն նեկտարով», հառաչեց, այրեցաւ ցմահ.

Պիտի սիրեմ քեզ, ո՜վ Աղջիկ, ի սրտէ,
Մինչեւ որ սէրն արիւն արիւն վար կաթէ:

Վահրա՛մ, միայն վերջին մէկ տուն, — ներբողական մը՝ ի պատիւ մայրենիքին, յետոյ, անմիջապէս, բարի ճանապարհ քեզի.

Ո՜հ, հայերէնն, ի՜մ մեծարոյ հօրեղբայր,
Ոսկեբարբառ լեզու է բիւր ակերով.
Կ'իջնէ Մասիս լեռնէն, կ'երթայ ծովն անծայր,
Կ'երգէ, կուլայ եւ կ'որոտայ շանթերով:

Գնացքը ձախ դարձաւ եւ զուգահեռական մը քաշեց ծովուն: Կը խնդար ամէն ինչ, — բնութիւն, երկինք, արեւ, լողափ, շնչաւոր էակ: Իւրաքանչիւր տասը վայրկեան, վեց իրերայաջորդ քաղաքներու հետ, հասնող եւ մեկնող ճամբորդներ փոխանակեցինք:

Իսկ եօթներորդին՝ վերջապէս իջայ, հետեւելով, ինքնաբերաբար, մօր մը եւ իր մանկամարդ աղջկան:

— Պարո՛ն, ըսի վարորդներէն ալեհերին, արձակուրդի եկած եմ: Չեմ ճանչնար ձեր այս սիրուն քաղաքը: Կը գոհանամ միջակորեարներու յատուկ պանդոկի մը համեստ սենեակովը:

— Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս: Հասցէ չունի՞ք: Չէ՞ք վարձած, հարցուց Գաղիացին անուշ ժպիտով մը, ամպերէն ինկած մարդու զարմացումով, այլ սակայն երեւութապէս լաւատես:

— Ճիշդ ու ճիշդ կէս դար առաջ մեկնած եմ Փոքր Ասիայէն առանց ոչ մէկ հասցէի: Յաջորդաբար բնակութիւն հաստատած եմ չորս երկիր: Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ այսօր ելլեմ սենեակ վարձեմ առաջուց մէկ քանի շաբթուան համար: Ֆրանսայի քառասնամեայ բնակիչն եմ եւ կրնաք վստահ ըլլալ որ կարեւորը չի պակսիր ինծի:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Սխալ պիտի ըլլար մտածել, թէ Սփիւռքի գրականութիւնը ամուլ պատկեր կը պարզէ: Կամ՝ ստեղծագործական շիջումի ճամբով դատապարտուած է այսօրինակ դիմագիծ մը ունենալու:

Տասնամեակներու ընթացքին եւ, յատկապէս, վերջին տարիներուն, յաճախ լսուեցան նմանօրինակ կարծիքներ, յաճախ խարխլած հիմնական մտահոգութիւններու եւ տեղ-տեղ ու ժամանակէ-ժամանակ ալ՝ դառն իրականութիւններու վրայ: Առանց անտեսելու պայմաններու հարկադրանքը, առանց նաեւ երկրորդական պլանի վրայ թողելու սփիւռքեան կեանքին հետ աղերս ունեցող կաշկանդիչ դժուարութիւնները, հարկ է այնուամենայնիւ ընդունիլ, թէ Սփիւռքը իմացական ու հոգեկան ոլորտներէն ներս իսկապէս մեծ նուաճումներ արձանագրեց:

Անհրաժեշտ է նկատի առնել նոյնպէս, իբրեւ ընդհանրական երեւոյթ, որ ժողովուրդներու մտաւոր ու հոգեւոր ոլորտներուն մէջ շատ անգամ կ'արձանագրուին տեղատուութիւններ, առաւելաբար տիրական դէմքերու նուազումին հետեւանքով: Անդին, շատ յաճախ նա՛եւ բռնկումի, կայծկլտումի սքանչելի պահեր, շնորհիւ տաղանդաւոր անուններու երեւումին: Շրջաններ կան, արդարեւ, երբ քերթողի մը տասնեակ գործերը, իրենց արուեստի արժանիքներով դարադլուխ կը բանան, առնուազն՝ տուեալ ժամանակաշրջանը կը դարձնեն իրապէ՛ս փայլուն:

Հարկ եղաւ քանի մը քերթող ունենալ — տխրակա՜ն ասոնք — որպէսզի ծաղկի արեւմտահայ վիպապաշտ քերթողութիւնը 1840ական, յիսունական թուականներէն մինչեւ քանի մը յաջորդական տասնամեակներ: Մ. Պէշիկթաշլեան, Պ. Դուրեան եւ այս երկուքէն առաջ Հ. Ղ. Ալիշան ամբողջական շրջան մը պատկերացուցին իրենց խորունկ զգայնութեամբ, յուզումով, գաղափարական վերայայտնութիւններով:

Մնաց որ Դուրեան մը մինակը պիտի բաւէր իր տաղանդին կնիքովը օծելու ժամանակաշրջանի Հայ գրականութեան էջերը:

Այս օրինաչափութենէն դուրս չմնաց նոյնպէս Սփիւռքը՝ իր փայլուն եւ նուազ փայլփլուն երեսներով, տասնամեակներ շարունակ: Այսուհանդերձ, Սփիւռքի մտաւոր ու հոգեւոր կեանքը յատկանշուեցաւ ստեղծագործական յաղթանակով մը:

Սփիւռքը իբրեւ կենդանի հաւաքականութիւն ունեցաւ իր գրչի վարպետները, որոնք դժուարին եւ յաճախ տաժանելի պայմաններու մէջ հարուստ եւ իւրայատուկ գրական բերք մը ամբարեցին մեր անդաստանին մէջ:

Զմոռնանք, որ մեր գրագէտներէն շատեր անխախտ պահեցին արուեստագէտ կամ գեղապաշտ սերունդին լեզուական

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ուրեմն Օրեման որ կը պատրաստուէր Բաբելոն վերադառնալ արդէն, այդ երկու անբախտներն իր հետ տանիլ որոշեց առանձին ուրիշ գերիներէ, խորհելով թերեւս Կամպիւս ընդունի իր եւ շատերու կողմէ եղած դիմումը ի նպաստ անոնց ազատութեան որուն արժանի էին:

Երկար օրերու ճամբորդութենէ մը յետոյ բանակայինները մուտք գործեցին Բաբելոն, այդ սքանչելի Ոստանը:

Օրեման ներկայացաւ նոյն օրն իսկ իր վեհապետին՝ պատերազմի արդիւնքը դեկուցանելու համար:

Կամպիւս երկար ատեն մնացած չէր Ափրիկէ, եւ գոհ մնալով իր հպատակներէն, վերադարձած էր այս նախընտրելի եւ հանգստաւէտ ոստանը, եւ այժմ հըպարտութեամբ կ'ունկնդրէր իր նախընտիր զօրապետին զեկոյցը:

— Քու թշնամիներդ չարաչար պարտուեցան ով արքայ: Հայաստանի գահը կործանած է, եւ իր թագաւորը Տիգրան շղթայակապ՝ քիչ ատենէն Բաբելոն պիտի բերուի Արքայորդի Միհրանի կողմէ: Իր զաւակները ոչ եւս են, իրենց մոխիրը միայն կը մնայ զոր ձեր գահաժառանգը անձամբ պիտի բերէ ձեզ յանձնելու համար:

— Ի՜նչ երջանկաբեր լուրեր, ըսաւ բռնակալը կատաղի ուրախութեամբ, ուրեմն Տիգրանի կեանքը իմ ափերուս մէջն է, ո՜հ ինչ հրճուանք, եւ վերջապէ՜ս ես պիտի վարուիմ իրեն հետ ինչպէս կը կամենայ տարիներու վրէժս…

Որչա՜փ երջանիկ պիտի ըլլայի եթէ կարողանայի Տիգրանի զաւակները իր աչաց առջեւ մորթոտել…: Բայց քանի որ յուսախաբ եղայ, անոնց հատուցումը Տիգրանի վրայ պիտի բարդեմ: Ու դառնալով Օրեմանի.

— Իսկ դուն որ բերիր այդ քաղցր լուրը, ինչո՞վ կրնամ բաւարարել քու փափաքը. ի՞նչպէս վարձատրեմ քեզ. խընդրէ ինչ որ կ'ուզես, եւ վստահ եղիր, որ պիտի կատարուի:

Օրեման առիթէն օգտուելով կը սկսի նախ պատմել ճակատամարտի մանրամասնութիւնները եւ կուզայ յանգիլ իր երկու ծանօթ բանտարկեալներուն անօրինակ քաջագործութեանց վրայ, թուելով միեւնոյն ատեն վեհապետներու ազնիւ վերաբերումը այդ կերպ անհատներու հանդէպ, եւ ինքնակալին թոյլտուութենէն օգտուելով եւ անոր խոստումին վստահ՝ իր երկու գերիներուն ազատ արձակումը կը խնդրէ:

— Անոնց ազատութիւնը կը խնդրեմ, Տէր իմ, այո՛ թէեւ անոնք Հայաստան ծնած են եւ թշնամի կը համարուին, բայց անոնց բացառիկ քաջութիւնն ու թարմատի տարիքը բոլորին փափաքով արժանի են ազատութեան: Այս խնդրանքը ընելու համարձակեցայ ձերդ բարձրութեան շնորհաբաշխ խոստումէն քաջալերուած…:

— Շնորհ ընել իմ թշնամիներուս, չեմ կրնար հաւատալ լսածիս, չե՞ս գիտեր որ Տիգրանը պաշտպանող ոեւէ անձ նոյնքան յանցաւոր է ինծ համար, ըսաւ Կամպիւս զսպուած բարկութեամբ:

Բայց Օրեման տեղի չտուաւ եւ շարունակեց պաշտպանել իր գոհերը, եւ հարց տուաւ.

— Յանցապարտ կ'ըլլա՞յ միթէ իր թագաւորը պաշտպանող հպատակ մը:

— Տիգրանի գործած ոճիրը յայտնի էր ամէնքին, զայն պաշտպանողն ալ նոյնքան յանցաւոր է ինծի համար:

— Բայց վաղուց մոռցուած խնդիր մը:

— Եւ պէտք է գիտնային թէ անպատիժ պիտի չմնար ոճրագործը:

— Սակայն Մեծն Կիւրոս իբր պատիժ Հայաստանէն հողամաս մը խլեց եւ անկէ ի վեր ամբողջ Ասիան մոռցած է այդ բոլորը:

— Այդ վրիժառումը գործուած յանցանքին հաւասար պատիժ մը չէր ըսաւ:

— Շատ լաւ տէր իմ, թոյլ տուէք որ այս երկու թշուառները ձեր առջեւ բերենք, եթէ ձեր սիրտը չազդուի եւ անտարբեր մնայ, անոնց չգթալով ես այնպէս պիտի համարիմ թէ անոնք իրենց ամբողջ արիւնը հոսեցուցին թագաւորի մը պաշտպանութեան համար…:

Կամպիւս պահ մը խոկալէ յետոյ յանկարծ հրամայեց.

— Թող գան քու երկու ձերբակալածներդ, եւ աւելցուց. եթէ չեն ուզեր շուտափոյթ մահ մը, պէտք է ուրանան անարժան թագաւորն իրենց:

— Ո՛հ, տէր իմ, բնաւ պիտի չմոռնամ անոնց երկնապարգեւ քաջութիւնը եւ դուք ինչեր կը մտածէք պարտադրել անոնց:

— Պարտաւոր են. այս է վճիռս: Պահա՛կ, հոս բերէք այդ երկու Հայերը, իսկ դուն Օրեման, իմ լաւագոյն զօրավարս, կ'ուզե՞ս որ ազատութիւն տամ երկու ոճրագործներու, եւ նոյնիսկ փառաւորեմ զանոնք, յաղթող հերոսներու պէս: Մի վրդովիր անոնց համար, անոնք պիտի վճարեն իրենց յանցաւոր արժէքին համեմատ:

Խ. Վ.

(12 — Շար.)

նուաճումը, յաճախ նաեւ աւելի ճոխացնելով զայն, կամուրջ հանդիսացան երկրին եւ այսօրուան, հայրենիքի եւ գաղթի ժողովուրդին միջեւ, պատկերացուցին գաւառը, իրենց ծննդավայրը եւ, նոյնքան հարազատութեամբ, նա՛եւ մեր առօրեան ու վերջապէս, ուրիշներ, յաջողեցան պատուաւոր ճամբով մերօրեայ քերթողութեան տալ նոր դրոշմ եւ անոր առջեւ բանալ լայնահուն հորիզոններ:

Սփիւռքի գրականութեան նուիրուած քննական վերլուծում մը հատորներու էջեր պիտի գրաւէր եւ, միաժամանակ, ցայտուն պիտի դարձնէր ձեռք ձգուած կիրը՝ արդիւնքի եւ նուաճումի տեսակէտէն:

Արդարեւ, ակներեւ իրողութիւն է, որ Սփիւռքի գրականութիւնը ցարդ եղաւ պատկառելի՝ արժէքաւոր եւ խրայատուկ միաժամանակ:

Ու չէր կրնար տարբեր ըլլալ անոնց համար, որ ամբողջն կը հաւատան հայ մտքին կենսունակութեան եւ զարգացման ընդունակութիւններուն:

Անցեալին մասնակի փորձեր կատարուեցան քննական սեւեռումի ճամբով կամ՝ գրական գործերու մէկտեղումով ներկայացնելու սփիւռքեան գրականութիւնը, իր այլազան երեսներով:

Մ. Թէօլէօլեան «Դար մը գրականութիւն» երկհատոր աշխատութեան երկրորդ գիրքին մէջ յետ եղեռնի վերյայտնութեան երեսնամեայ շրջանը (1920–1950) պատկերացուց 1956ին, աւելի քան յիսուն էջերու մէջ բնութագրելով արտասահմանի հայահոծ տասը շրջաններու եւ երկիրներու հայ գրականութեան նկարագիրը, անոր ուղղութիւններն ու ձգտումները, որոնք յաճախ կը կրեն իրենց շրջապատի չօշափելի ազդեցութիւնը: Այդ առթիւ 58 դէմքեր ուրուագծուեցան գրագատին կողմէ, արագ այլ խորասոյզ վերլուծումով մը:

Անկէ առաջ «Հայ Գրագէտներու Բարեկամները» Փարիզի մէջ, «Արդի հայ գրականութիւն» խորագրին տակ երկու յաջորդական հաւաքածոներ լոյս ընծայած էին 1939ին եւ 1941ին՝ նուիրուած ժամանակակից գրողներու, սփիւռքէն: 53 անուններ մէկտեղուած էին հոն, իրենց հատընտիր գործերով:

Մխիթարեան Ուխտէն Հ. Մեսրոպ Ճանաշեան շուրջ 160 էջերու մէջ կը ներկայացնէր 30ի մօտ գրողներ իրենց գործերով, արտասահմանէն: Անոնք տեղ գտած էին «Ծաղկաքաղ արդի հայ գրականութեան» Բ. հատորին մէջ, 1963:

Պոլսոյ մէջ Արամեան Սանուց Միութիւնը 1967ին 62 դէմք կը ներկայացնէր իրենց գործերով, «Համայնապատկեր հանրապետական շրջանի իսթանպուլահայ գրականութեան» ընդհանուր խորագրին տակ:

Իրանահայ Գրողներու Միութիւնը, իր կարգին, չքեղ հատորի մը մէջ կ'ամփոփէր շրջանի 42 գրագէտներէ էջեր՝ կենսագրական գիծերով (1964): Այդ թուականէն տարի մը առաջ Արմէն Տօնոյեան լոյս կ'ընծայէր նոյն առաջադրութիւնով պատրաստուած «Անդաստան իրանահայ բանաստեղծութեան» գիրքը, ուր 28 դէմքեր տեղ գտած էին:

Սփիւռքի հայ գրականութեան հայող նմանօրինակ հատորներու եւ էջերու շարքը դեռ կարելի է երկարել, քանի որ յիշատակուածը սեղմ պատկերացումի մը յաւակնութենէն դուրս չելլեր:

Այսուհանդերձ, դեռ մեզի կը պակսին ամբողջական նկարագրով գրական պատմութիւն եւ տարեգրութիւն, Սփիւռքի այլապէս հարուստ գրականութեան մասին:

Նշենք, որ Երեւանի մէջ ցայսօր ստուարածաւալ հատորներ լոյս տեսած են՝ Հայաստանի գրականութեան պատմութիւնը արտացոլող: Յիշենք երկուքը՝ «Սովետահայ գրականութեան տարեգրութիւն» եւ «Սովետահայ գրականութեան պատմութիւն»:

Գրական հետաքրքրութիւններու վկայութիւնը կուգայ մեզի այս անգամ Պէյրութէն, եւ ինչ որ ոգեւորիչ երեւոյթ է, երիտասարդներէ, երկու սեռէ: Արդարեւ, գրասէր երիտասարդներ, հայկական վարժարաններէ շրջանաւարտ, «Գրական Խմբակ» անունին տակ օրինակելի ճիգով մը լոյս ընծայած են գեղեցիկ հատոր մը՝ «Անմիջական գրականութիւն» ընդհանուր խորագրով: (Խորագիրը Օշականինն է՝ ժամանակակից ըմբռնումով. սակայն աւելի ճիշդ պիտի ըլլար գործածել այս վերջին բառը, փոխանակ շատ բան չըսող «անմիջականին»):

Գրասէր երիտասարդներուն առաջադրութիւնն է եղած կազմել «յետպատերազմեան շրջանին դիմագիծ կազմած հայ գրողները համախմբող ժողովածու մը, ցուցելու համար այն բացը, որ գոյ է Սփիւռքի գրականութեան մէջ»: Աւելի մանրամասնելով իրենց խօսքը, «Գրական Խմբակ»ի անդամները կը ճշդեն, թէ հո՛ս՝ այս հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած են «1920էն ետք ծնած եւ 1965էն առաջ իրենց հրատարակած գործերով որոշ դիմագիծ կազմած գրողներ»ն ու անոնց գործերը, հատընտիրներու ճամբով:

Կը հետեւի ուրեմն, թէ այն 17 դէմքերը, որոնք ներկայացուած են իրենց կենսագրական գիծերով եւ գործերով, կը պատկերացնեն Սփիւռքի մեր ժամանակակից գրականութեան նոր, միջին տարիքի հատուածը, որ արդէն իսկ կշիռ ձեռք ձգած է գրական մարզէն ներս:

Բնականաբար հաւաքածոն ամբողջական ու լրիւ չէ, քանի որ մասնաւորապէս 1965էն ետք երիտասարդներ հրապարակ եկան ու յաճախ ուշագրաւ գործերով իրենց գրական շնորհներու ապացոյցը տուին մեզի՝ խոստումէ աւելի երաշխաւորութիւն տալով ընթերցողին:

Երիտասարդները իրենց այս հաւաքածոն կը նկատեն շարունակութիւնը «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ»ու երկհատոր ժողովածուին, ուր, ինչպէս ըսուեցաւ 53 անուններ մէկտեղուած էին: Այսուհանդերձ, երկու հաւաքածոներէն դուրս կը մնան տուեալ ժամանակաշրջանին — 1920–1965 — կազմուած եւ իրենց գործերով յատկանշուող գրական բազմաթիւ դէմքեր: Այս պարագան ուշադրութիւնը գրաւած է նաեւ իրենց՝ երիտասարդ գրասէրներուն:

Մեր կարծիքով սխալ է «Գրական Խմբակ»ին այն տեսակէտը, թէ «ապրող գրագէտի մը աւարտած գործը հատորով մատուցուածը կը համարուի» եւ, հետեւաբար, հատորներով հանդէս եկածներու գործերն են, որ տեղ կը գտնեն իրենց հաւաքածոյին մէջ: Կամ՝ մէկական հատոր լոյս ընծայած շարք մը գրողներ առանձին տեղ գտնելու դժուարութեան հանդիպած են, որովհետեւ յուսալից հեռանկարներ բանալով հանդերձ «հաւատարիմ չեն մնացած գրականութեան», չեն զարգացուցած իրենց յայտնաբերած շնորհները:

Կը մտածենք, թէ երիտասարդները համաձայն պիտի գտնուին, երբ նկատել տանք իրենց, թէ հատորներու քանակը չէ, որ կը կշռադատէ գրողին արժէքը: Յաճախ գրական պարբերականներու մէջ երեւցած եւ հատորի չարժանացած գործեր շատ աւելի ծանր կը կշռեն, արուեստի ոլորտին մէջ, քան հատորներու դէզ մը:

«Անմիջական գրականութիւն» հաւաքածոն կը մնայ ուշագրաւ իր կարգ մը յատկանիշներով:

Գեղեցիկ մատուցում է, անկասկած, հարցարաններու կիրարկման ձեւը: Գրագէտները, արդարեւ, պատասխանած են խմբակին հարցարաններուն: Անոնք յաճախ հնարաւորութիւն կ'ընձեռեն մեզի պատկերացնելու անոնց ըմբռնումները գրական սեռերու, աշխատանքի եղանակներու, իրենց կրած ազդեցութիւններու, ունեցած նախասիրութիւններու մասին: Ձեւով մը ինքնարտայայտում մտածումի եւ հոգեխառնութեան: Դժբախտաբար ոմանք ժլատ գտնուած են իրենց խօսքին մէջ: Քանի մը գրողներու ալ կարելի չէ եղած ուղղել հարցարաններ (Արտասահմանի մէջ իրենց երախայրիքով արդէն որոշ անուն հաստատած 3 բանաստեղծներ — Արամ Արման, Աբրահամ Ալիքեան, Անդրանիկ Թէրզեան — երեքն ալ յետագային ներգաղթած):

Գրողներու նուիրուած կենսագրական գիծերը բաւարար են. կարեւորը ըսուած է սեղմ գիծերով, թէեւ անոնց գրականութեան հայող վերլուծական արագ տողեր զետեղելով անոնք աւելի պիտի հարստացնէին այս էջերը:

Բայց հատորը մասնաւորապէս կը յատկանշուի իր գրական էջերով: Արդարեւ, հայ վարժարաններէ շրջանաւարտ երիտասարդներու կատարած ընտրութիւնները կը մատնեն գրական ճաշակ, որ նմանօրինակ հաւաքածոներու առաջնը կը կազմէ անկասկած:

Ներկայացուած էջերը եթէ մէկ կողմէ գրողին խրայատուկ երեսը լուսարձակի առջեւ կը հանեն, միւս կողմէ նաեւ կը պատկերացնեն նմոյշներ անոր լաւագոյն գործերէն:

Երկար պիտի ըլլար օրինակներու թուարկումը, այսուհանդերձ իբրեւ վկայութիւն հաստատում մը: Վահրամ Մավեան, որ առաւելաբար ճանչցուած է իր արձակ էջերով՝ ակնարկին եւ օրագրութեան միջեւ տարուբերող եւ երկուքով պայմանաւորուող գրելաձեւով, 1956ին լոյս ընծայած է բանաստեղծութիւններու գիրք մը՝ «Յամեցող վերադարձ» խորագրով: Արդ այս հատորէն ճաշակով քաղուած երկու բանաստեղծութիւնները՝ «Տարիներ վերջ նորէն» եւ «Երկու աչուն» ընթերցողը կը դնեն գեղեցիկ յայտնութեան ճամբուն մէջ՝ արձակագիրին քով տեսնելով նաեւ բանաստեղծը:

«Անմիջական գրականութիւն» հաւաքածոն իր 290 էջերով օրինակելի աշխատանքի մը վկայութիւնը կը բերէ մեզի եւ, միեւնոյն ատեն, կը հաստատէ, թէ հայ միտքը կը շարունակէ ստեղծագործել եւ հարստացնել մեր գրականութեան այլապէս բովանդակալից էջերը, Սփիւռքի մէջ եւս:

« Գրասէր Խմբակ »ի երիտասարդները պէտք է շարունակեն իրենց աշխատանքները յաջորդով հրապարակ հանելով նոր ժողովածու մը՝ նուիրուած գրական անդաստանը ակօսող նոր անուններու:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

« Անմիջական գրականութիւն », 290 էջ, տպ. 1971 Պէյրութ:

ՖԼՈՊԷՐԻ ՄԱՏԱՄ ՊՈՎԱՐԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄԱՏԱՄ ՊՕՎԱՐԻԻ ՆԻՒԹԸ

Շարլ Պօվարի կոշտ, անընդունակ աշակերտ մըն է, որ գերմարդկային ճիգով մը կը յաջողի ձեռք ձգել բժշկական պաշտօնեայի վկայականը: Կը հաստատուի Թոսթ գիւղին մէջ, Ռուանի մօտ, եւ հոն կ'ամուսնանայ հարուստ կարծուած նիհար ու տարիքոտ այրի կնոջ մը հետ: Կինը, սակայն, շուտով կը մեռնի: Իր շրջագայութեանց ընթացքին, Շարլ կը սիրահարի հարուստ ագարակապանի մը աղջկան՝ Էմմա Ռուոյի: Կը խնդրէ անոր ձեռքը: Աղջիկը չի մերժեր անոր առաջարկը: Էմմա կը լքէ հօրենական տունը եւ կը հաստատուի Թոսթ գիւղը: Էմմա, որ զգայուն եւ երազկոտ աղջիկ մըն էր ու սնած սիրային վէպերով՝ շուտով յուսախաբ կ'ըլլայ ամուսինին միջակութենէն եւ գիւղի տափակ կեանքէն: Շարլ կը մտահոգուի իր կնոջ վիճակով եւ կը տեղափոխուի ուրիշ գիւղ մը, կարծելով, որ այս փոփոխութիւնը կրնայ բարերար ազդեցութիւն մը ունենալ անոր վրայ:

Սակայն Եոնվիլ–Լ'Ապէյի գիւղին մթնոլորտը ոչ մէկ տարբերութիւն ունի Թոսթի մթնոլորտէն: Էմմա ոչ մէկ հաճոյք կ'առնէ գեղագործ Հոմէի եւ հարկահաւաք Պինէի խօսակցութենէն: Անճարակ եւ վիպային երիտասարդ գրագիր մը, Լէոն Տիւփիւի կը յաջողի շահիլ գեղանի Էմմայի համակրանքը, բայց չի յանդգնիր իր սէրը յայտնելու եւ յուսահատած կը մեկնի Ռուան: Գիւղական տօնավաճառի մը ընթացքին, Էմմա կը ծանօթանայ ճարպիկ ու կնամոլ հողատէրոջ մը՝ Ռոտոլֆ Պուլանժէի: Կատարեալ երջանկութեան շրջան մը կ'ապրի Էմմա, ստնտուի մը կը յանձնէ իր նորածին աղջիկը՝ Պերթը, իր շարժումներուն մէջ աւելի ազատ ըլլալու համար: Սակայն Ռոտոլֆ շուտով կը յոգնի անոր տենչանքներուն չափազանցութենէն ու կ'անհետանայ:

Էմմա վարժուած է հաճոյքի եւ անհաւատարմութեան մէջ կը նետուի հոգիով եւ մարմինով: Շաբաթը անգամ մը կ'երթայ Ռուան: Հոն կը հանդիպի իր նախկին սիրահար Լէոն Տիւփիւի, որ բացած էր փաստաբանի գրասենեակ մը, եւ երկար ատեն ապրած էր Փարիզ: Լէոն դարձած էր աւելի յանդուգն: Էմմա կը յուսայ իր սիրով շղթայել այս կամակոր երիտասարդը եւ ապաւինիլ անոր հաւատարմութեան: Էմմա կը սկսի անհաշիւ ծախքեր ընել, մեծ գումարներ փոխ կ'առնէ վաշխառուէ մը՝ իր սիրահարին նուէրներ ընելու համար: Վաշխառուն կը պահանջէ իր դրամը: Միամիտ Էմմա կը դիմէ Ռոտոլֆին, որ վերադարձած էր իր երկար ճամբորդութենէն: Ռոտոլֆ կը մերժէ ընդունիլ իր նախկին սիրուհին: Լէոն կը խոստանայ բան մը ընել, բայց ան ալ կ'անհետանայ հրապարակէն:

Յուսահատ՝ Էմմա կը վերադառնայ տուն, ճիշդ այն պահուն, երբ պետական պաշտօնեաներ կնիք կը դնէին իր դրան վրայ: Գաղտագողի կը մտնէ դեղարանին շտեմարանը, կը գտնէ զառնիկի կուժը եւ այդ թոյնէն կ'առնէ մեծ քանակութեամբ: Կը զգայ անտանելի ցաւեր ու կը մտնէ անկողին: Մարմինը կը սկսի կապուտնալ եւ կը մեռնի ահաւոր տանջանքներու մէջ:

Քանի մը տարի ետք, պարտէզի նստարանին վրայ, Շարլ յանկարծամահ կ'ըլլայ, որբ ձգելով իր մէկ հատիկ զաւակը:

×

Ինչպէս ըսինք, Ֆլոպէր իր նիւթը վերցուցած է իրական կեանքէ եւ ջանացած է դէպքերը պատկերացնել հաւատարմօրէն: Անձերը ապրած էին իր ժամանակաշրջանին, վայրը կը գտնուէր իր բնակած քաղաքէն քանի մը քիլոմեթր հեռու: Դերակատարներէն ոմանք դեռ կ'ապրէին. դեղագործ Հոմէ մեռաւ 1903ին, իսկ Տէլֆինի սպասուհին մեռաւ 1913ին:

Ուրեմն, պիտի մտածեն շատերը, Ֆլոպէր առօրեայ դէպքի մը յաջող տեղեկատուութիւնը ըրած է: Բայց ո՛չ:

Ֆլոպէր, շնորհիւ իր տաղանդին, անմահ գործ մը տուած է միջազգային գրականութեան եւ ստեղծած է անմահ տիպարներ: Յաջողած է գիւղի այդ համեստ հերոսուհին բարձրացնել Տեզտեմոնայի մը, Պէաթրիչէի մը, Ֆետրայի մը շարքին: Էմմա Պօվարի դարձած է կենդանի եւ անմահ տիպարը այն միլիոնաւոր կիներուն, որոնք ապրած են, ի գին իրենց կեանքին կամ պատիւին, ամուսնութեան պատրանքները եւ անհաւատարմութեան յուսախաբութիւնները: «Խե՛ղճ Էմմա Պօվարիս կուլայ աշխարհի բոլոր գիւղերուն մէջ», կը գրէր հանճարեղ վիպասանը:

Այս վէպը ոչ միայն ներշնչած է իր միլիոնաւոր ընթերցողները, այլեւ դարձած է միջազգային գրականութեան դասական գործերէն մէկը: Նիւթ ծառայած է թատերգութիւններու եւ ժապաւէններու, անունը տուած է նոր տեսակի փիլիսոփայութեան մը, որ կը կոչուի պովարիզմ:

Ֆլոպէրի հոգիէն բխած այս գործը կնքուած է յաւիտենականութեան կնիքով: Եւ հակառակ այն պնդումներուն, թէ արուեստագէտը պէտք չէ իր գոյութիւնը զգալի դարձնէ, հեղինակը մեծ գուրգուրանքով կերտած է իր հերոսուհիին տիպարը, այնքան, որ տարիներ ետք, իր մտերիմ բարեկամներէն մէկուն խոստովանած է. «Էմմա Պօվարին ես եմ»:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԱՌԱԾԱՆԻ

Առանց թռչունի վանդակը արժէք չունի: (Պարսկական)

Ոջլոտը երբեք սանտրը չսիրեր:
(Ֆրանսական)

Մարդը գետ չէ, որ ետ չկարենայ դառնալ: (Իտալական)

Շատ ընկեր ունենալ կը նշանակէ ոչ մէկ ընկեր ունենալ: (Յունական)

Ընկերը որքան հին է, այնքան լաւ:
(Լատինական)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՐԲԸ ՏՈՒՆ ՇԻՆԵՑ (պատմուածքներ եւ պատկերներ), գրեց՝ Ֆիլիփ Զաքարեան, տպարան Շիրակ, Պէյրութ 1972:

ԵՍ ԿԸ ՍԻՐԵՄ ԿԵԱՆՔԸ, քերթուածներ, գրեց Յ. Մաթեան, Պէյրութ 1970:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Ուրբաթ կէսօրէ ետք, Պօմոնի իր խանութին մէջ յանկարծամահ եղած է ընկ. Սարգիս (Սերժ) Սարգիսեան:

Մեր ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Փետր. 21) առաւօտ ժամը 9,30ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Այրի Տիկին Տիգրան Պաղալեան եւ զաւակը Ժերար, այրի Տիկին Ալփունարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Զարզավաթճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զարզավաթճեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Պաղալեան եւ Աչճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՂԱԼԵԱՆԻ

(Տիգրանակերտցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Փետր. 21) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կրեմլէն Պիսէթրի գերեզմանատունը:

(Մարմինը ժամը 13,45ին կը փոխադրուի Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցի ամփիթատրոնէն 25 Քէ տը Քորս):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Պօյաճեան (Շաթու) եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակ ղրկելով և նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր Տիկին Վերգինէ Ճիրիգեանի մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Հայաստան խումբ Երկուշաբթի 21 Փետրուար ժամը 16ին:

Շ. Միսաքեան խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին:

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՄԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր

HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 փր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Լիզա Տապաղեան իր շատ սիրելի ընկերուհիին՝ Տիկին Վեհանոյշ Զիրաշեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 100 Փր. կը նուիրէ Դպրոցասէր վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Փր. «Յառաջ»ի:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնջոյք, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, 27 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Ահարոնեան ակումբը, Ռիւ Պուֆիէ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պար:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, Կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.—

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (Հայերէն) Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Զրոյց՝ Վարդանի եւ Վասակի միջեւ

(յատկապէս գրուած այս հանդէսին համար Փօլատեանի կողմէ)

Գեղարուեստական բաժին — երգ — արտասանութիւն — խմբերգ

Կը մասնակցին.— Ալիս Պիւլկիւրեան, Մայիս Պապայեան, Սեդա Տիրիկեան, Վահրամ Ճառայեան եւ Լեւոն Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻԻՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ Փետրուար 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սարսէլ – Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ:
Շաբաթ, Փետրուար 26, ժամը 21ին

Restaurant Scolaire
de la Fauconnière à Gonesse

Ընտիր ճաշ, արեւելեան եւ ֆրանսական կերակուրներով եւ ըմպելիներով

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ

Ճաշագին 30 փրանք

Voyage exceptionnel
la Pentecôte en Arménie

DIX JOURS

Organisateur

sevan voyages

Accompagnateur VAROUJEAN SARKISSIAN

2 jours à Moscou, 6 à Erevan, 2 à Leningrad

du 18 au 27 MAI

18 MAI : Départ Lyon-Paris, Moscou. Installation à l'hôtel, visites : la Place Rouge, le Kremlin, etc.

19 MAI : Départ de Moscou vers Erévan.

DU 19 AU 25 MAI : Visites et excursions à Erévan (Etchmiadzine, Madenataran, Erebouni, etc. etc.).

25 MAI : Départ vers Leningrad. Installation à l'hôtel, visites (Ermitage etc.) 2 jours.

27 MAI : Retour Leningrad — Paris —Lyon.

Prix de Paris à Paris 2500 Frs

(Supplément 150 F. pour une départ de Lyon, par personne : sont compris dans ce prix le billet aller-retour, tous les transports, les visites, hôtel de 1ère classe, pension complète à Moscou, Erévan, Leningrad).

LYON

sevan voyages

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph : 60-13-66 et 62-80-81
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

PARIS

TRIM — Mme Sonia Coumryantz

1, Rue de Sèze — PARIS (9e) Tél. : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

MARSEILLE

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 à 19 h. — tous les jours

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE TERRAINS BOISES DE 275 à 1400 M2 à 39 kilm. de la Porte d'Orléans de 5 à 7 Frs le M2. S'adresser à Monsieur Edouard Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. : 770-36-37 de 14,30 h. à 18,45 heures.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի Հայ Գաղութի Խորհուրդը կը կազմակերպէ իր առաջին պարահանդէսը Կարտանի Մէզոն տիւ Փէօփլ հարսանիքի սրահին մէջ՝ Շաբաթ Փետրրուար 26, ժամը 21էն սկսեալ

Կը մասնակցի Վալանսէն հայկական մեծ նուագախումբ՝ « Կառնիկ »ը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, Կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES

սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած

Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ

զաւեշտ,

հայկական պարեր

Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ

Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ

Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԷ

Մուտք 10 փրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
22 FEVRIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 125 փր.	Հատը	0,50

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12347

48e ANNÉE — N° 12.347

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՇՈՒՐՋ

Դ.

—o—

Աւելի քան երեք տարիէ ի վեր Նիկոսիոյ մէջ բանակցութիւններ կը վարէին յոյն եւ թուրք համայնքներու նախագահները՝ Քլէրիտէս եւ Տէնքթաշ, — նախկին դպրոցական երկու մտերիմ ընկերներ, առանց դրական արդիւնքի մը յանգելու: Այժմ բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան աւելի բարձր աստիճանի վրայ, — Աթէնքի եւ Անգարայի կառավարութեանց միջեւ:

Ամերիկա, որ յարդ Թուրքիան կը պաշտպանէր Կիպրոսի հարցին մէջ, կը թուի թէ Պիրէոնի խնդրէն ի վեր փոխած է դիրքը: Մոսկուա, որ մեծապէս շահագրգռուած է արեւելեան Միջերկրականի իր նաւատորմին ապահովութեան խնդրով, ուշի ուշով կը հետեւի դէպքերուն, ժամանակաւորապէս Մալթայի պարպումին առընչութեամբ սահեծուած վիճակով:

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարար Հալուք Պայիւլքէն վերջերս կուսակցութեանց պետերուն առջեւ լայն բացատրութիւններ տուեր է միջազգային հանգամանք ներկայացնող քաղաքական խնդիրներու շուրջ: Խօսեր է Թուրքեւհելլէն յարաբերութեանց, Կիպրոսի վէճին, Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան հետ մշակուած քաղաքականութեան մասին: Շեշտեր է, որ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ Չինաստան Կիպրոսի խնդրին շուրջ Թուրքիոյ ի նպաստ շարժած է, իսկ Ատլանտեան Ուխտը առաջին օրէն սկսեալ անկեղծօրէն զօրավիգ կանգնած է Անգարայի տեսակէտներուն: «Թուրք կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է եւ կը շարունակէ առնել Կիպրոսի վէճին շուրջ, երաշխաւորելու համար թուրք համայնքին կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւնը, իրաւունքները, վարչական, տնտեսական եւ ընկերային անհրաժեշտութիւնները»:

Հալքեան երեսփոխան Սէպայի Էրքունտ գրել տուեր է, որ «պէտք է ուշի ուշով հետեւիլ Սովետներու թափած ջանքերուն, որով կ'ուզեն Միջերկրական իջնել: Պարտաւոր ենք բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Խ. Միութեան հետ: Չենք կրնար ըսել թէ Ռուսիա մեզի ի նպաստ կը գործէ: Իրողութիւն է, որ Սովետները Միջերկրականի մէջ ունին այնպիսի ուժ մը, զոր կարելի չէ դիւրաւ քանդել: Այդ ուժը յառաջիկայ տասը տարիներու ընթացքին աւելի պիտի զօրանայ ու զարգանայ: (Մարմարա, 18 Յունուար 1972):

Երեսփոխանը աւելցուցեր է, որ Եգիպտոսի մէջ Խ. Միութեան տրամադրութեան տակ դրուած են հինգ մեծ օդականներ: Հիւս. Ափրիկէի երկիրներուն մեծագոյն մասը մօտեցած է Ռուսիոյ, որ շրջման մէջ մտած է՝ Թուրքիան ու Յունաստանը շուրջանակի պաշարելու համար: Մնաց որ, ըսեր է, ներկայիս զինուորական միջամտութեամբ չէ, որ կը գրաւուին երկիրները, այլ համայնավարութեամբ եւ ներքին փլուզումով: Այս տեսակէտէն Թուրքիա այսօր դէմ առ դէմ կանգնած է մեծ վտանգի մը հետ: Ամէնէն աւելի զգոյշ եւ աչալուրջ պէտք է ըլլալ:

Անդրադառնալով Կիպրոսի հարցին, Սէպայի Էրքունտ շեշտած է.

«Անհրաժեշտ է անշուշտ չէզոք մնալ Միջին Արեւելքի քաղաքականութեան մէջ: Այս չի նշանակեր սակայն թէ պէտք է անփոյթ եւ անտարբեր մնանք: Շատ մօտէն պէտք է հետեւինք դէպքերու — թեանց քաղաքականութեան: Մի' մոռնաք, որ Կիպրոսը պալար մըն է, որ գոյացած է Խ. Միութեան պաշարումի քաղաքականութեան ճիշդ մէջտեղը: Ահա' թէ ինչու Թուրքիա աւելի պէտք է զօրացնէ իր յարաբերութիւնները Յունաստանի հետը, այլապէս, Ռուսիա պիտի ըլլայ միակ Պետութիւնը, որ պիտի օգտուի այս կացութենէն»:

Այսպէս ուրեմն, նոր խմորումներ սկսեր են ծայր տալ արեւելեան Միջերկրականի աւազանին մէջ, իբրեւ թիրախ ունենալով Կիպրոսը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՓԵՔԻՆ ՀԱՍԱՒ

—o—

Նիքսըն Փեքին հասաւ Երկուշաբթի առտու փրանսական ժամով 4,30ին (տեղւոյն վրայ 11,30): Զինքը եւ իր շքախումբը անփայլ ընդունելութեան մը արժանացած են Շու-Էն-Լայի կողմէ եւ բաւի գալուստի ոչ մէկ ճառ արտասանուած է: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք Նիքսըն առաջնորդուած է իրեն վերապահուած բնակարանը, ուր քանի մը ժամ հանգստանալէ ետք, պիտի սկսի իր քաղաքական խօսակցութիւնները: Այս այցելութեան առթիւ փոխուած է Փեքինի գլխաւոր հիւանդանոցին անունը, որ յարդ կը կոչուէր՝ «Հակաչինարհակալական», վերցուած են նաեւ բոլոր հակաամերիկեան ցուցատախտակներն ու նշանաբանները:

Միւս կողմէ կը ճշդուի որ հակառակ նախապէս ըսուածին Շանք-Քայ-Շէք չէ յայտարարած թէ չուզեր վերընտրուիլ եւ թէկնածու պիտի չըլլայ յաջորդ ընտրութիւններուն, այլ ըսած թէ պէտք է յաջորդ մը նախատեսել, 84 տարեկան է: Ֆորմոզ յայտարարած է սակայն թէ պիտի չընդունի որեւէ համաձայնագիր որ ստորագրուի Փեքինի եւ Ուաշինկթընի միջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ տեղատարափ անձրեւներ եւ փոթորիկներ աւեր գործած են Թուլոնէն Մանթոն: Կ'ըսուի թէ քառասուն տարի է Քոթ տ'Ազիւրը նման բան չէր տեսած: Ամէնէն վնասուածն է Անթիպ, ուր 30 ծառեր արմատախիլ եղած են եւ մէկ մեթր ջուր եղած է փողոցներուն մէջ: Ամբողջ շրջանին ճամբաները, կամուրջները գոց էին եւ գիւղերը կղզիացած: Նիսի մէջ ծովը ողողած էր համբաւաւոր Փրոմընատ տէ զ'Անկլէն: Նոյն ողբերգական պատկերը կը պարզէին Քանն, Մատըլիէօ, եւ Վօքլիւզի գիւղերը ինչպէս Սոռկ եւ Քավայոն: Քորսիքա ալ շատ տուժած է այս օդերէն եւ ողողումներու ենթարկուած:

ՄԱԿ-ի բանագնացը երկօրեայ հանդիպումներ ունեցաւ եգիպտացի վարիչներու հետ: Եարինկ «յաջող եւ արդիւնաւէտ» նկատեց իր խօսակցութիւնները, թէեւ չճշդեց անոնց բնոյթը: Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, Եգիպտոս տրամադիր է բանալու Սուէզի ջրանցքը, եթէ Իսրայէլ պաշտօնապէս յայտարարէ, թէ հողային որեւէ կցում պիտի չկատարէ: Խորհ. Միութեան Պաշտպանութեան նախարարը՝ Գրեչկօ հանդիպում մը ունեցաւ նախագահ Անուար էլ Սատաթի հետ: Խորհրդային մառեչալը այցելեց եգիպտական դիրքերը:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ տեղատարափ անձրեւներ եւ զօրաւոր ձիւնամրրիկներ մեծ վնասներ հասցուցին կարգ մը շրջաններու: Վեց հոգի մեռած է:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ եւ Չինաստանի միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուեցան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՏԹԱՐ ՎԻՃԱԿԸ

—o—

18ԱՄԵԱՅ ՀԱՅ ՄԸ ԶՈՀ՝ ԱՒԱԶԱԿԻ ՄԸ

Պոլսոյ մէջ ոստիկանական ուժերը ըսպաննած են ահաբեկիչ մը, որ վերջերս յաջողած էր չորս ընկերներու հետ փախուստ տալ բանտէն: Ահաբեկիչը մահուան դատապարտուած էր, որովհետեւ ապահովութեան մարմիններու համաձայն, մասնակցած էր Պոլսոյ Իսրայէլեան հիւպատոսին առեւանգումին եւ ըսպանութեան, անցեալ Մայիսին: Ահաբեկիչը սպաննուած է բախումի մը ընթացքին ապահովութեան ուժերու հետ:

Պոլսոյ արուարձաններէն մէկուն մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է վեց «ահաբեկիչ», որոնցմէ երկուքը երիտասարդ աղջիկներ: Ձերբակալութիւնը տեղի ունեցած է բախումէ ետք: Արդարեւ, ձերբակալեալներէն չորսը վիրաւոր վիճակի մէջ փոխադրուած են բանտ:

Միւս կողմէ, ոստիկանութիւնը Տիարպէքիրի մէջ ձերբակալած է 17 հոգի, որոնք «անիշխանական գործունէութեան» լըծուած էին ատենէ մը ի վեր, համաձայն կառավարական մարմիններու: Անոնց մօտ գտնուած են զէնք եւ քարոզչական թուղթեր եւայլն: Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն ասոնք քիւրտ ազգայնականներ են, որոնցմէ շատերը մաս կը կազմեն Թուրք ժողովրդական ազատագրական բանակին:

× Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած են նաեւ երկու ենթասպաներ, որոնք հետապնդուած էին «անիշխանական գործունէութեան» համար: Երկու զինուորականները պահուըտած էին Պոլսոյ Ֆընտըքզատէ թաղամասը:

×

Գաղափար մը տալու համար այն հետապնդումներուն եւ խուզարկութիւններուն մասին որոնք կը շարունակուին Պոլսոյ մէջ, ստորեւ կուտանք Պոլսոյ թերթերուն Փետր. 16 թուականով տուած մանրամասնութիւնները.—

Ոստիկանութիւնը եւ ընդհ. դատախազութիւնն ալ խորացուցին իրենց քննութիւնները Լէվէնտի այն տան մէջ, ուրկէ երեք ահաբեկիչներ խոյս տուին ոստիկանութեան վրայ կրակ բանալով: Յարդ կարելի չեղաւ անոնց հետքը գտնել: Ոստիկանութիւնը մատի հետքեր գտաւ տան մէջ եւ այն համոզումին յանգեցաւ թէ ահաբեկիչներէն երկուքը ծիհան Ալփթէքինը եւ Զիյա Ըլմազն են, անոնք որոնք խոյս տուին Մալթէփէի զինուորական բանտէն, Մահիր Չայանի եւ ուրիշներու հետ:

Ընդհ. դատախազի օգնական Հուլուսի Եագըճըօղլու քննութիւն կատարեց Լէվէնտի միայարկ տան մէջ, որ ներսէն եւ դուրսէն ծակ-ծակ եղած էր արձակուած գնդակներէն: Քննեց պատերուն եւ դըռներուն վրայ գոյացած գնդակի հետքերը, եւ պատի մը տակ արեան արատներ ալ գտաւ:

Ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առաւ Լէվէնտի այդ տան տէրը, Յակոբ Կուրտիկեան, որ կը բնակի Գուրթուլուշ, եւ կ'առարկէ թէ օրինական պայմաններու տակ վարձու տուած է Լէվէնտի իր բնակարանը, մօտաւորապէս երեք ամիս առաջ: Իրեն ներկայացած են երիտասարդ կին մը, եւ այր մը, որոնք ըսած են թէ ամուսնացեալ զոյգ մըն են, մին գեղագործ եւ միւսը երկրաչափ, եւ վարձած են տունը:

Ոստիկանութիւնը իր կատարած քննութեան ընթացքին, տան տանիքին վրայ երեւան հանեց կապոյտ ռմբաւ մը, որ ահազանգի ազդանշան կուտար, ինչպէս նաեւ բնակարանին մէջ գտաւ բազմագրիչ մեքենայ մը, ուժանակներով լեցուն պայուսակ մը, ընկալուչ եւ հաղորդիչ անթել մը, ձեռնառումբեր, Ֆիքրէթ Գոչ-լուլար անունով անձնագիր մը, Իւլքիւ Ահմէտ անունով պատրաստուած աղջկան անձնագիր մը եւ բնակութեան թուղթ մը: Ոստիկանութիւնը ստուգեց թէ անցագիրը կեղծ է եւ կը պատկանի Անգարայի մէջ ուսանողուհի եւ Կիպրոսի հպատակ Հատիճէ Այշէ Ահմէտօղլուի:

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՈՃԻՐ ՄԸ ՀԱՐՊԻԷՅԻ ՄԷՋ

—o—

Փետր. 15ին՝ առտու ժամը 9ին, քստմնելի ոճիր մը գործուեցաւ Փանկալթիի ամէնէն բանուկ մէկ պողոտային վրայ, Հարպիյէ, Ռիւպի գոհարեղէնի եւ զարդեղէնի վաճառատան մէջ: Անծանօթ եւ զինեալ յելուզակ մը կողոպուտի համար վաճառատունէն ներս մտաւ եւ ուզեց գոհարեղէնները գողնալ, նոյն պահուն հոն կը գտնուէր խանութպանին զեռատի զաւակը, Ապօտ Կէնճթիւրք, որ դիմադրեց յելուզակին, եւ այս վերջինը անձայն ատրճանակով մը չորս անգամ կրակեց իր վրայ, զայն սպաննեց եւ աճապարանքով խոյս տուաւ: Ոստիկանութիւնը հարցաքննեց ականատես վկաները, որոնք յայտնեցին թէ ոճրագործը երկարահասակ մէկն էր, եւ բարակ պեխերով, նիհար, եւ դուրսն ալ ուրիշ մէկը կը սպասէր:

Վաճառատան տէրն էր, Մարտինցի Հայ մը, Յակոբ Կէնճթիւրք, եւ իր զաւակը, 18 տարու Ապօտ, առաւօտեան այդ ժամերուն նոր բացած էր խանութը եւ կը պատրաստուէր գոհարեղէնները հանել արկղէն եւ շարել ցուցափեղկին մէջ, երբ դէմ առ դէմ եկաւ յելուզակին հետ, որ ձեռքը ատրճանակ մը բռնած էր: Յելուզակը պահանջեց որ արկղը բանայ եւ գոհարները իրեն յանձնէ, Ապօտ ընդդիմացաւ եւ չարագործը անձայն ատրճանակը չորս անգամ պարպեց երիտասարդին վրայ եւ զայն արիւնլուայ գետին փռեց: Յետոյ խուճապի մատնուեցաւ եւ առանց գոհար մը առնելու դուրս թռաւ եւ փախուստ տուաւ:

Ապօտ մինչեւ դուռ կրցաւ յառաջանալ եւ հոն գետին փլաւ ու մեռաւ: Նոյն պահուն ներս մտաւ զոհին հայրը, Յակոբ Կէնճթիւրք եւ իր զաւկին եղերական վիճակը տեսնելով՝ խոր յուզումի մը մատնուեցաւ եւ ոստիկանութեան իմաց տըրուեցաւ: Մտած պահուն զարնուած էր անծանօթ մէկուն, որ ապահովաբար ոճրագործն էր, եւ որուն «ներողութիւն» ըսած էր նոյնիսկ:

Յելուզակը անձայն ատրճանակ գործածած ըլլալուն, դրացի խանութպաններէն ոչ ոք բան մը լսած էր, եւ ան կըրցած է դիւրաւ անհետանալ: Ոստիկանութիւնը, որ քննութեան ձեռնարկած է, յարդ որեւէ հետք գտած չէ: Դէպքէն ետք, տարաբախտ Ապօտի մայրը եւ եղբայրները իրենց կրած կսկիծէն ջղային տագնապ մը ունեցան եւ հայրն ալ լալով աղաղակեց.— Գտէք մարդասպանը եւ կախեցէք զայն:

ՏՕՎԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օթեւանս լայնանիստ տեղաւորուած է մայթին եզրին, քառուղիին բերանը։ Իր-մո՛վ կը սկսի քաղաքը։ Եւ իրմէ ծնունդ կ'առնէ միակ ու գլխաւոր պողոտան, որուն լայնքին վրայ, թէ՛ աջ, թէ՛ ձախ, կը բացուին, կը պարզուին տափարակ, հանդարտ, մաքուր փողոցներ։ Ամբողջութիւնը կը ներկայացնէ հսկայ խաչ մը բազմաթեւ։ Պողոտան կը հասի մինչեւ քազինօ։ Ըսել կ'ուզեմ՝ կը հասնի ծովափ։

Անտարակոյս քաղաքս նման է շատ մը ուրիշ ծովափնեայ քաղաքներու։ Ունի թաղապետարանը, ոստիկանատունը, նամակատունը, եկեղեցին եւ քազինօն՝ շահու կիրքով, փճացումով, կողոպուտով, անանկութեամբ, անձնասպանութեամբ։ Ինչ որ սակայն կը զատորոշէ զինքը, կը զանազանէ միւսներէն, չափի ակներեւ զգացումն է, չափաւորութեան յատկանիշն է։ Զկան հոս փարթամ փալասներ, անուանի պանդոկներ, ճոխութեան եւ ցոփութեան ցուցադրութիւն, պերճանքի չտես կենդանի պատկեր, երկու ծայրերու հակամարտ բախում։ Խոնարհներու համեստ ու համակրելի դասակարգ մը կը կազմեն բնիկները եւ արձակուրդի ժամանակաւոր երջանիկները։ Ու քիչ անգամ կը հանդիպիք քաղաքի մը՝ նոյնքա՛ն պճնազարդ, ամենուրեք, ճոխ, խնամեալ և գոյնզգոյն ծաղիկներով։ Ծըշմարիտ ծիրանի գօտիներ ամէն դի։

Ինքնաշարժերու անդադար արշաւը երկակողմանի եւ լուսարձակ գիշերային աչքերը դիս պահեցին բանաստեղծին մըտերմութեան ու հսկումի մէջ։ Մերձակայ պարտէզին իշխան աքաղաղը զար-թուցիչ մեներգը արձակեց։ Իրեն հետեւեցան հնազանդ աքլորներ։ Եւ ահա, յանկարծ, աքլորամարտի ախոյեան՝ Մկրտիչ պապուս երկու անպարտելի աքաղաղները ասպարէզ նետուեցան ու դարձեալ փախուստի մատնեցին թաղին բոլոր մրցակիցները, բրուկները արեամբ թաթաւուն։

Լուսարացին, աջին վրայ, վաղնջական եկեղեցիին բարձրաբերձ զանգակատունը աղօթքի հրաւէր նուագեց յուշիկ եւ անուշ։ Աւա՜ղ, իմ կոչնակս վերջնապէս լռեց յիսունեւեօթը տարիներ առաջ։

Նկատեցի՞ք։ Առաւօտեան թարմութիւնը եւ սա առանձնութեան պահը՝ կենդանութիւն կուտան հայրենի բոյնիս։ Հեռաւոր կարօտներ կը զարթնուն։ Աղօտած յիշատակներ կը մօտենան ու կը մրմնջեն։ Հին օրերու բարի արեւը, վեհ յոյզերը եւ քաղցր ոգին կ'առկայծին։ Վստահաբար յուշագրութեան այսպիսի պարտադրանք մը զօրծն է նաեւ ալեւոյթի սկզբնաւորութեան որ, ինչպէս գիտէք, հետզհետէ կ'իջնէ վար, կը քալէ դէպի պատանութիւն, կը մերձենայ մանկութեան։

Հանրապարտէզ մտնեմ, ճեղքեմ մէջտեղէն, կտրեմ մէջքէն, շատ աւելի շուտ կը հասնիմ առաւօտեան ծովային այցիս, ըսի ես ինծի։ Եւ սակայն, ճիշդ կեդրոնը, շատրուանին առջեւ, կանգ առի։ Ծաղկամշակը, — թաղապետական յայտնապէս խղճամիտ պաշտօնեայ, կանաչազեղ զուգձին վրայ, կ'արձանագրէր, մեծ ճարտարութեամբ, օրուան թուականը, — «5 Օգոստոս 1970», ֆրանսական դրօշին համապատասխան եռագոյն ծաղիկներով։

Ապա, քիչ անդին, ունկն դրի զոյգի մը հետեւեալ խորհրդածութեանց, մեծափայլուն յուշարձանին պատուանդանին մօտ, ուր ահա կ'իյնար մահացու հարուածէն վիրաւոր զինուորը, իսկ երկինքէն հովանաւոր հրեշտակ մը կ'իջնէր։

— Օ՛, հեղնութիւն, ըսաւ մին, պետական անպատասխանատու արարածներ հրդեհ կը ձգեն, կրակ կուտան աշխարհին, երիտասարդ հոգիները բոցին մէջ կը հրեն, կ'ողջակիզեն զանոնք, չէք գիտեր ինչո՞ւ համար, եւ ահաւասիկ, յետ մահու վարձատրութիւնն անոնց, — կրանիթեայ կամ մետաղեայ յուշարձաններ։

— Բայց ի՞նչպէս ընել։ Ծալապատիկ նստի՞լ եւ ձեռնթափ սպասե՞լ։ Նե՞րս հրաւիրեցէք ըսել թշնամւոյն։ Լքե՞լ հայրենիքը։

— Եւ կուլան մայրեր։ Կուլան կիներ։ Կուլան քոյրեր, նշանածներ...

— Այդ այդպէս է։ Եւ սակայն... Ցաւալիտենական անել... Կայ յարձակողականը ընդմիշտ։ Ուստի կայ նաեւ, եւ պէտք է որ ըլլայ, անխուսափելիօրէն ու պարտադրաբար, պաշտպանողականը։

Աւարտեր էր մակընթացութեան եւ տեղատուութեան բնական պարը։ Ծովափը թրջուեր, զունատեր էր։ Ցեխի տարատուութեան մը վերածուեր էր։ Աւազի գոյն, փայլ, ճանաչելի հետք չէր մնացեր։ Տեղ տեղ կազմուեր էին ջրակոյտեր, ուր անհամար սպիտակ թռչուններ, դողդոջ ձայնով, բայց եռանդապին, ի խնդիր կերի կը կռուէին։ Ափսո՜ս, սակայն, մարդիկ հասան։ Ժպիրհ մարդուն ներկայութիւնը վանեց զանոնք։

Ի հարկէ, եթէ չանձրեւէ օրուան մէջ, յետ միջօրէին, աւազը պիտի վերերեւի եւ լողափը պիտի յագենայ բազմութեամբ։ Ու պիտի բացուին բոլոր արեւոցները։ Էգ եւ արու մարմինները պիտի փորագրեն կաղապարներ։ Ու մանուկներ անմեղօրէն պիտի լան, որովհետեւ իրենց թռուցիկները պիտի պայթին երեք մեթր բարձրութեան վրայ։ Բայց, ո՛չ մէկ կասկած, ամէն ոք պիտի լողայ ծովուն մէջ։ Պիտի լողայ բերկրութեան մէջ։ Անտարակոյս, տասնեւմէկ ամիսներու աշխատանքին արդար հատուցումն է տոփկա։ Խոնարհները գիտեն ըլլալ սատակապէտ։

Կը նայիմ ծովուն, — ներկայութիւն սոսկումի եւ անդորրի, պայքարի եւ խաղաղութեան, չարիքի եւ բարիքի։ Կը նայիմ ծովուն եւ կը խորասուզուիմ էութեանս մէջ։ Ծովն ալ էութիւնս է արդէն ի տղայ տիոյ։ Առագաստ մը ստուերը կը նշմարեմ հեռաւոր հորիզոնին վրայ եւ կը լեցուիմ կարօտի թախիծով։ Ու կը դեգերիմ ծննդավայրիս ամայի փողոցներուն մէջ։

Սուգի ճամբաներէ կ'անցնիմ։ Պուրս կ'ելլեմ քաղաքէն։ Արեւմտեան ծայրամասին Նոր Ճամբան եմ հասած։ Ամբողջ զըլրոցով հո՛դ կ'անցընէինք Մայիս Մէկը եւ մանիշակի փունջեր կը հիւսէինք՝ մայրերու, ուսուցչուհիներու, ուսուցիչներու համար։

Ահաւասիկ մեր պարզուկ զբօսամանատունը՝ կանաչաւէտ բլուրին վրայ, ծովուն վերեւ։ Վար կը սահիմ։ Ու տաք աւազը ջերմ համբոյրներ կուտայ մերկ ոտքերուս։ Զոր աւազին ոսկի ալիքը ափերէս վար կը հոսի, գգուելէ ետք մատներս։ Իսկ մեր ձեռակերտ մեծկակ թռուցիկները, ահա՛, երկինք կը բարձրանան եւ կը վերադառնան երկիր՝ առանց պայթելու։ Մեր աւազին մէջ հաւկիթ կարելի է խաշել։

Գիշերային լռութիւնը կը հեծեծէ։ Ծովափնեայ զերագոյն մենութեան պահ է։ Հեռուն լուսափայլ նաւեր կ'երթեւեկեն։ Սիրուն մակոյկներու սիրահար զոյգերը երազներու աշխարհը փոխադրուած են։ Իսկ հոգիի մը մէջ յուշերու մոխիրներ կը քրքրուին։

Հայրենի տան պատուհանը նստած եմ։ Քուն չունիմ։ Ու կը նայիմ մեր ծովուն։ Բազմաթիւ նաւակներ աչք կը քթթեն լապտերներու տժգոյն նշոյլով։ Ձկնորսները գիշերն ի բուն ուռկան պիտի նետեն եւ քաշեն։ Ու նաւահանգիստին պզտըլուն խճաքարերուն վրայ բլուրներ, բուրգեր պիտի կազմուին՝ տակաւ կենդանի, համեղ, ու շատ ու շատ համեղ, բազմատեսակ ձուկերու։ Արթին աղան միակն է այդ բոլոր յոյն եւ թուրք ձկնորսներուն մէջ։ Ու ոչ ոք ունի իր հետ երախտապարտ նաւակին մէջ։ Ան առանձինն կը պայքարի, կը մաքառի անդորրոյն ու ամեհի ալիքներուն դէմ, իր վիթխարի, չարքաշ մարմնին պինդ պրկումով եւ բազուկներուն հզօր ճիգով։

Հայ ձկնորսը եօթը հոգիի պիտի հասնի իր ուռկանով։ Ու կը հասնի։ Որովհետեւ դադար չունի։ Որովհետեւ, թէ՛ խստաղէմ, թէ՛ անժպիտ, ան կը սիրէ զաւակները, որոնց մայրը ծնաւ մանչը, միակ մանչը եւ այլեւս իր աչքերը չբացաւ։ Ոսկեսիրտ հայրը կ'ապահովէ, լիառա՜տ, ամէն պէտք։ Եւ չի մոռնար Հայոց ժամը եւ դպրոցը։

Անդրանիկ աղջիկը, Ծաղկաթ, — մօր փոխանորդ, ամբողջ գիշերը զոզով, արցունքով կ'անցընէ։ Պոնտական ջուրերը կատղեր են դարձեալ։ Պիտի տեսնէ՞ իր աննման հայրիկը, հեռուէն հասնող խըռխռ ձայնով, լուսածագին, ուռկանը ուսին եւ բարձրօրակ ձուկերու ճոխ բաժինով։

— Ե՛լ պառկէ, տղա՛ս, ըսաւ մայրս, առտուն կանուխ պիտի ելլես, կէս գիշերը անցեր է, չարադրութիւն ունիս գրելիք, նիւթդ անգամ չես զտած տակաւին։

— Գտայ, մայրի՛կ, շատ գոհ եմ նիւթէս, — Հայ Ձկնորսը, որ գրեթէ գըրուած ալ է։

Գիշերային մեծ լռութեան մէջ, մերձաւոր եւ հեռաւոր ձայներու ունկնդիրն եղայ։

Տարտամ, տժգոյն դէմքեր կան մեր վիշտերուն մէջ։

Մեր վիշտերուն ծովը պիտի չմարի, պիտի երբեք չմարի։

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԵՒ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ՀՌՈՄ (Յառաջ).— Կիրակի օրը, մարտի 13ին, յետ միջօրէին, Լեւոնեան վարժարանի եկեղեցիի մէջ, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, կիսասարկաւագ ձեռնադրեց Գէորգ Շահպազեան եւ Գէորգ Ջաղպարեան ժառանգաւորները, որոնք, այս տարի, կ'աւարտեն իրենց եկեղեցական ուսման համալսարանական դասընթացքը։

Պատարագին եւ ձեռնադրութեան ներկայ էին, Մխիթարեան եւ Լեւոնեան ուսանողներէն եւ հայրերէն զատ, բազմաթիւ ազգայիններ եւ աշխարհական հայ ուսանողներ։

Պաշտամունքի աւարտին, ժամը 17ին, Հռոմէաբնակ ազգայինները առաջնորդուեցան Լեւոնեան վարժարանի հանդիսրահ՝ ուր պատրաստուած էր յատուկ բեմ մը՝ զարդարուած Ս. Ղեւոնդեանց եւ Վարդանանց խորհուրդը պատկերացնող մեծադիր նկարով մը։

Կիւրեղ Եպիսկ. Զօհրապեան եւ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի կը նախագահէին հանդէսին։

Օրուան խօսնակը, ժառանգաւոր Յովսէփ Քէլէկեան, կատարեց բացման խօսքը տալով հակիրճ բացատրութիւն մը աւանդական դարձած փառատօնին շուրջ, յուզումով յիշեց երջանկայիշատակ Կարդինալ Աղաճանեանը, որ Լեւոնեան վարժարանի յարկին ներքեւ կատարուող տա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Կամպիւս Հազիւ խօսքը աւարտած՝ տեսաւ անբախտները եւ ուշադրութեամբ զննելէ յետոյ մտածեց — անշուշտ, յայտնի է իրենց կերպարանքին վրայ դրոշմուած են շնորհ. իշխանական վայելչութիւն եւ կամք նպատակներ իրագործելու համար. սխալած չէ Օրեման, բայց եւ այնպէս ներքնաթաքուն եւ մշտատեւ ձայն մը անհանդուրժելի կը գտնէ բոլոր անոնց գոյութիւնը որ կապուած է Տիգրանի հետ։

— Մօտ եկէք թշուառականներ եւ պատասխանեցէք հարցումներուս. ո՞ր երկրին մէջ ծնած էք։

— Հայաստա՛ն, կը պատասխանէ Արտաշէն, հայեացքը սեւեռելով բուռն ատելութեամբ։

— Ի՞նչ աստիճան կը գրաւէիք Տիգրանի բանակին մէջ։

— Պարզ զինուորներ էինք։

— Կ'անգլիտանայի՞ք անոր գործած ատրոցանքը անձիս հանդէպ։

— Կարելի՞ էր տեղեակ չըլլալ երբ հինէն ի վեր ամբողջ Ասիան գիտէր իրականութիւնը մանրամասնութեամբ։

— Այդ պարագային ուրեմն դուք կը բաժնէ՞ք անոր գործած ոճիրին յանցանքը։

— Եւ պաշտպանելով զինք. մենք հաւատարիմ հպատակի պարտականութիւնը կատարած եղանք։

— Երիտասարդ, մտածէ չափաւորել գոռոզութիւնդ եթէ կ'ուզես կեանքդ շընորհուի։

— Աւելի է մեզի համար ձեզմէ շնորհուած այդ կեանքը։

Այս խօսքերուն վրայ բռնակալին աչքերէն ատելութեան բոցեր արձակուեցան եւ գոռաց.

— Է՛յ պահակնե՛ր...

— Ո՛հ, տէր, շնորհ ըրէք պահ մը սպասելու, միջամտեց Աղւանի Կամպիւսի առջեւ ծնրադրելով ըսաւ.

— Ներեցէք իր ովեկան հպարտութեան։

— Ի՞նչ կ'ընես, միջամտեց Արտաշէն, ոտքի ելիր, ամչցիր այդ զիջումիդ համար։

— Ո՛հ, ոչինչ կայ այպանելի, ես քեզ համար է որ կը խնդրեմ. ու դառնալով Կամպիւսի. Ներէ՛ տէր, իր հպարտութիւնը արդիւնքն է իր երիտասարդութեան եւ մեր թշուառութեան։

— Քու բարեկամդ կը քաջալերէ զիս երիտասարդ, ըսաւ թագաւորը նոր հեգնանքով, կ'ուզեմ ներել ձեր երկուքիդ եւ այս վայրկեանիս իսկ, պայմանաւ որ անմիջապէս ուրանաք, ժխտէք երկուքդ ալ այն ջանասիրութիւնը որ կատարեցիք Տիգրանը արդարացնելով, այլապէս պատրաստ եղէք ամէնէն զարհուրելի տանջանքներով մեռնելու։

— Մեր ընտրութիւնը կատարած ենք, պատրաստ եղէք ամէնէն զարհուրելի տանջանքներով մեռնելու։

— Շատ լաւ ձեր փափաքը պիտի կատարուի. եւ հրամայեց. — պատրաստեցէք խարոյկը։ Այսօր իսկ երկուքդ ալ բոցերուն պիտի յանձնուիք, բայց ինչ ըսի, ոչ կեցէք, պէտք է յետաձգել անոնց տանջանաւոր մահապատիժը մինչեւ որդւոյս գալու օրը։ Օրեման, բանտ ղրկէ ասոնք, պալատին մէջ պատրաստուած մասնաւոր արգելարանը, պահակներ տարէք շուտով։

Օրեման գգուշութեամբ փորձեց պաշտպանել զեռ բայց ապարդիւն։

— Այլեւս մի խօսիր, որոշումս անդառնալի է, անոնք խարոյկով պիտի մեռնին իրենց թագաւորին Տիգրանի հետ, անդեց անգութ բռնակալը։

Երկու բանտարկեալները մինչ շղթաներու մէջ կը տուայտէին եւ արխարար կը պատրաստուէին իրենց դաժան ճակատագրին, Կամպիւս անդին անհամբերութեամբ կը սպասէր իր տղուն գալուստեան։ Բայց վեհանձն Միհրան գիտումնաւոր կ'երկարաձգէր ժամանումը, նկատի առնելով իր օգոստափառ բանտարկեալին ապաքինումը, մանաւանդ անոր վիճակուած ողբերգական վախճանը եւ Կամպիւսի քմահաճոյքին յանձնելու իր դերը անհանդուրժելի կը գտնէր։

Վերջապէս կը լրանայ այդ տաժանելի վերադարձը, եւ ժողովրդական խանդավառ ցոյցերու մէջ կը մտնեն Բաբելոն, ենթակայ ամբոխին պաշտամունքին իր վաղածանօթ առաքինութեան եւ բազում բարեմասնութեանց համար։ Բայց Միհրան գլխիկոր եւ անտարբեր կը յառաջանայ դէպի իր նախնեաց պալատը ուր անհամբեր կը սպասէր Կամպիւս։

Մուտքի առեն ջանադիր կ'ըլլայ դըժուարութեամբ իր տխրութիւնը քողարկել երբ կը ներկայանայ իր բռնակալ հօրը եւ կ'ընդունի անոր հրճուալի հրաւէրը.

— Եկուր իշխան, կ'ըսէ հայրը, եւ ընդունէ գորովալի ողջագուրումս ի նշան երախտագիտութեան, եւ որքան ուրախալի է ինձ համար որ դուն եղար վերժառու եւ դառնալով ընկճուած, պարտասած Տիգրանի կողմը.

Խ. Վ.

(13 – Շար.)

րեկան Վարդանանց Հանդիսութեան հոգին էր եւ կը հմայէր ներկաները իր անմոռանալի ճառերով: «Թէպէտեւ, աւելցուց խօսնակը, բացակայութեամբ Կարդինալ Աղաճանեանի մեր սիրտերը համակուած են տխրութեամբ, այսուհանդերձ մենք կը հաւատանք թէ ան ներկայ է սա պահուս մեր մէջ եւ կը միանայ մեր ուրախութեան եւ փառատօնին՝ երկինքէն, սուրբ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց հետ, տեսնելով իրենց զաւակներուն հաւատարմութիւնը երկրի վրայ թողած իրենց կրօնաշունչ եւ ազգանուէր կտակին եւ աւանդութեանց»:

Հակիրճ յառաջաբանէն ետք, Լեւոնեան դպրեվանքի ժառանգաւորները լսելի ըրին, բազմաձայն եւ դաշնամուրի ընկերակցութեամբ, «Վարդանի երգը»:

Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղաւ Գէորգ Կիսաարկաւագ Զապպարեան: Խնամուած իր ճառին մէջ, երիտասարդ հոգեւորականը պարզեց Ղեւոնդեանց դերը Վարդանանց հերոսամարտին մէջ: Եղիշէ պատմագրին մեզի հասցուցած տեղեկութեանց համաձայն՝ պանծացուց Ղեւոնդ երէցին, Յովսէփ կաթողիկոսին եւ Սահակ եպիսկոպոսին քաջարի կեցուածքը՝ պարսիկ մոգպետներու եւ դատաւորներու առջեւ: Անոնք անվեհեր խոստովանեցան թէ Վարդանի եւ անոնց ընկերներուն քաջութիւնը հարկ էր կապել իրենց կողմէ ջամբուած քրիստոնէական դաստիարակութեան: Եզրակացնելով, Զապպարեան կիսաարկաւագը քրիստոնեայ հայ ժողովուրդին նահատակութիւնը հետեւեալ նշանաւոր խօսքերով պատկերացուց. «Եթէ եղաւ ազգ մը՝ որ խաչեց Յիսուսը, եղաւ նաեւ ազգ մը՝ որ խաչուեցաւ Յիսուսի համար»:

Օր. Սօնիա Կարապետեան, պարսկահայ, ընկերակցութեամբ դաշնամուրի, լսելի ըրաւ Ռ. Մելիքեանի «Մի լար» եւ «Կարմիր վարդը» երգերը: Եղիա Այնթապլեան ուսանողը, Լիբանանէն, եւ Հայկազ Փանոսեան, Պարսկաստանէն, իտալահայ ուսանողներ, հայերէն եւ իտալերէն արտայայտուեցան Վարդանանց խորհուրդին վրայ:

Օր. Ժանէթ Խաչիճեան դաշնամուրի նուագով մը եւ Գէորգ Ուրֆալեան ուսանողը Հռոմի ուսանողական Միութեան տեղեկագրութեամբ մը ելոյթ ունեցան:

Լեւոնեան վարժարանի Մեծաւոր վարդապետը օրուան փակման խօսքը խնդրեց Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիէն:

Գերապայծառը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց եւ շնորհաւորեց դպրեվանքին վարչութիւնը եւ աշակերտութիւնը փառատօնին հաճելի եւ գեղեցիկ կերպով կազմակերպուած ըլլալը: Ինք եւս յիշեց լուսաւոր դէմքը Կարդինալ Աղաճանեանի. «Ես ալ ունեցեր եմ առիթներ, ըսաւ ան, աստուածաշնորհ խօսքերը լսելու այս սրահին մէջ՝ ծիրանեփառ Հայրապետին, իր յիշատակը երբեք պիտի չկորսուի Հայերու սրտէն, մանաւանդ այս հաստատութեան մէջ»: Շարունակելով իր խօսքը, Ամատունի Գերապայծառը վեր հանեց Վարդանանց ճակատամարտին նշանակութիւնը, բաղդատելով զայն ուրիշ անթիւ յաղթական պայքարներուն հետ, զորս հայ պատմութիւնը արձանագրած է. «Միայն Վարդանանց ճակատամարտը բոլոր Հայերու սրտերուն մէջ խորապէս դրոշմուած է, անոնց արեան մէջ թափանցեր է, այդ դիւցազնական պայքարը, շարունակեց ան, որ շուրջ 15 դար առաջ մղուեցաւ, պատերազմի անունը կը կրէ, բայց չեղաւ անիկա զէնքի ռազմական եւ զինուորական կռիւ մը, որքան հոգեկան պայքար մը: Բաւ է մօտէն ուսումնասիրել այս ճակատամարտին նախապատրաստութիւնը եւ անոր գլխաւոր շարժառիթը, հասկնալու համար թէ հայ ժողովուրդը ինչու դիմեց ապստամբութեան: Կ'ուզէին հայ ժողովուրդին մէջէն արմատախիլ ընել քրիստոնէական կրօնքը, որ ամէնէն առաջ կը յարգէ մարդը որպէս մարդ եւ իբրեւ անձ: Հայ եկեղեցականները եւ իշխանները, իրենց հաւաքական պատասխանին մէջ, ընդունեցան քաղաքական իշխանութիւնը պարսկական կայսրութեան. յայտնեցին իրենց պատրաստակամութիւնը ծառայելու տուրքով եւ զէնքով արքունին. իսկ երբ հարցը կը դառնան կրօնքին եւ խղճի գիտակցութեան վրայ իշխելու, մեր հայրերը գոչեցին միաբերան. «Այդ մարզին մէջ դուք իրաւունք չունիք մեզի հրամայելու, վասնզի ունինք մենք մեր ճշմարիտ Աստուածը եւ միայն Անոր կ'ենթարկենք մեր խիղճը»:

Ամատունի Գերապայծառը, շարունակելով իր ճառը, նկարագրեց Վարդանի յուսահատած վիճակը՝ կէս ուրացութենէն ետք, եւ Հայաստանէն անոր հեռանալու նպատակը. «Ո՞վ եղաւ, որո՞նք եղան Վարդանը այդ որոշումէն ետ կեցնողները, գոչեց Գերապայծառը, այդ որոշումը ջնջել տուին Ղեւոնդ երէց, Յովսէփ կաթողիկոս եւ եկեղեցական դասը. անոնք են որ հայ ժողովուրդին հայրենիքն ու եկեղեցին փրկեցին կործանումէ՝ Վարդանի պէս հմայք վայելող սպարապետի մը ձեռքը տալով հայկական բանակներու հրամանատարութիւնը»:

Հոգեշունչ իր խօսքի աւարտին, Ամատունի եպիսկոպոսը ակնարկեց այն կէտին, զոր երկու ուսանող աշխարհական երիտասարդները շօշափեր էին. այն է՝ հայ ժողովուրդին վտանգուած վիճակը արտասահմանի մէջ: Իրաւ է, ըսաւ ան, որ հայ ժողովուրդը վտանգուած է կորսնցնելու իր գոյութիւնը: Եւ սակայն, այս պայմաններու տակ դարձեալ քրիստոնէական կրօնքը պիտի փրկէ, կրնայ փրկել հայ ժողովուրդը: Նորէն եկեղեցին եւ եկեղեցական նուիրապետութիւնն է որ, իր վայելած ազատութեամբ, ազատ երկիրներու մէջ, պիտի կարենայ փրկել հայ ժողովուրդը ուծացումէ:

Օտար քաղաքացիութիւնը իւրացնելով հանդերձ, եկեղեցին իրաւունք ունի իր հօտը պահելու եւ պահպանելու. եւ ասիկա ցոյց կու տայ մեզի թէ որքան նշանակալից է այսօր, ներշնչուիլ Վարդանանց խորհուրդով, ոգեւորուիլ, ուսումնասիրել այդ դիւցազներգութիւնը եւ ըմբռնել անոր իմաստը, որպէսզի մենք ալ, ինչպէս կ'ըսէին երիտասարդները, առանց արեան նահատակութեան, աշխատինք նուիրումով, պայքարինք թուլութեան դէմ, նուիրենք մեր անձին եւ հոգիին կարողութիւնները այս գաղափականին համար, կենդանի եւ միացած պահենք բռնութեամբ ցրուած մեր հայ ժողովուրդը: Մաղթենք որ եկեղեցին, իր անցեալի աշխատանքով, միանական աշխատանքով, կարենայ դարձեալ պահել՝ կենդանի եւ ծաղկած՝ այդ հոգին, որուն համար Վարդան եւ իր ընկերները նահատակուեցան»:

Հուսկ, Ամատունի Գերապայծառը փակեց իր բովանդակալից ճառը հետեւեալ խորհրդածութեամբ. «Եկեղեցւոյ սրբազան արարողութենէն ետք, այս սրահին մէջ, այս հաւաքոյթը, Ս. Վարդանի եւ Ղեւոնդի խորհրդանշական այս նկարին առջեւ, երիտասարդներուն գեղեցիկ ճառերը լսելէ ետք, մեր քաղելիք դասը այս է.— Երբ Եկեղեցին, անոր նուիրապետութիւնը եւ աշխարհական դասը, միացեալ ուժերով գործակցին, վստահ եղէք որ դեռ կրնանք տոկալ մինչեւ այն օրը, երբ փոքրիկ Հայաստանը, ընդարձակուած սահմաններով եւ հանդուժող վարչաձեւով մը, հրաւիրէ բոլոր իր զաւակները, նման ցրուած թռչուններուն՝ որոնք կը դառնան իրենց բոյնը, եւ միացնէ զանոնք այն հողին վրայ, ուր Ս. Վարդան եւ իր քաջ ընկերները, թափեցին իրենց արիւնը վասն ազգի եւ վասն հայրենիքի »:

Ամատունի Գերապայծառի ներշնչեալ այս խօսքերը արտընդոստ ծափերով ողջունուեցան: Ալեմշահի «Իմ հեռաւոր Հայրենիք» երգով փակուեցաւ հանդէսը:

Լեւոնեան վարժարանը զովացուցիչով պատուասիրեց ներկաները եւ առիթ ընծայեց որ հսկայ մայրաքաղաքին մէջ ցրուած Հայերը, իրարու ծանօթանան եւ անցեալի մեր փառքերով ոգեւորուին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԻԷՆ.— Մանուկներու օրուան հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Փետրուար 6ին, կիրակի կէսօրէ ետք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան նորակառոյց «Գ. Իփէկեան» սրահը, որ այդ օր զուարթ մթնոլորտ ստացած էր շնորհիւ եռեւեփող մանուկներուն եւ հոծ թիւով ներկաներուն:

Կապոյտ Խաչի կողմէ ընկերուհի Ուրտիկեան կարճ խօսքով բացումը կատարեց ցերեկոյթին եւ ապա բեմ հրաւիրեց դպրոցի ուսուցչուհին: Տիկին Է. Տէր-Յարութիւնեան գոհունակութեամբ անդրադարձաւ Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշխատանքներուն: Դասընթացքներուն կը հետեւին 35 աշակերտներ կանոնաւոր կերպով: Այս օգտակար գործը գլուխ կ'ելլէ շնորհիւ Խաչուհիներու զոհաբերութեան ոգիին եւ աշխատանքի ճիգին:

Ապա օրուան խօսնակը՝ Օր. Սապունճեան բեմ հրաւիրեց դպրոցի երախաները, որպէսզի ատոնք ցոյց տան ներկաներուն իրենց շնորհները: Ուրախ եւ զուարթ տրամադրութեամբ է, որ մէկը միւսին ետեւէն եւ երբեմն նաեւ խումբ առ խումբ բեմ բարձրացան մեր անուշիկ տղաքներն ու աղջիկները: Մէկը արտասանեց, միւսը երգեց, երրորդ մը պարեց եւ այսպէս հաճելի յայտագիր մը կազմուեցաւ: Եղան նաեւ խմբերգներ եւ ազգային տարազներով խմբապարեր:

Երախաները վարձատրուեցան իրենց ցոյց տուած շնորհներուն համար: Արդարեւ, Կաղանդ Պապիկը գեղեցիկ նուէրներ բաժնեց աշակերտներուն:

Ընկերուհի Ա. Մաղաքեան քանի մը խօսքով բացատրեց Կապոյտ Խաչի աշխատանքները իրենց շրջանին մէջ: Շնորհիւ իրենց է, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր Վիէն ունի հայերէնի դասընթացքներ: Ընկերուհին այս առթիւ յիշեց դպրոցի երկարամեայ ուսուցիչը՝ Կ. Տէրմոյեան, որ մինչեւ իր մահը նուիրումով աշխատած է եւ կարելի է ըսել՝ սերունդ հասցուցած է գաղութին մէջ:

Վերջաւորութեան մօտ կէս ժամ տեւողութեամբ շարժանկար մը ցուցադրուեցաւ: Վիէնի Նոր ակումբի հաստատման «պատմութիւն»ն էր, որ պաստառին վրայ երեւցաւ — նախկին տեսքը, շինարարական աշխատանքները, կահաւորում եւ պաշտօնական բացման հանդիսութիւն:

Մանուկներու օրուան տօնածառէն գոյացաւ 1400 Ֆրանք:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Ոչ, տէր իմ, եւ շատ երջանիկ եմ որ առանց ուզելու այդպիսի յաջողութեան մը պատճառ եղայ:

— Սուտլիւ Հարպի, պէտք է երջանիկ, շատ երջանիկ ըլլաս:

Եւ գործակալին մօտենալով ձեռքը բռնեց ու ականջին ըսաւ.

— Բնական է թէ իբրեւ զայն ձերբակալողը՝ դուն ալ պիտի հարցաքննուիս, այդ ձերբակալուած անձը մեծ ոճրագործ մըն է:

— Եթէ այդպէս է տէր իմ, անշուշտ պիտի հարցաքննուիմ:

— Արդ, քու շահուդ համար պէտք չէ ըսես թէ ձերբակալութիւնը պատահմամբ եղաւ:

Ոստիկանութեան գործակալը ծիծաղեցաւ:

— Հասկցայ, ըսաւ, կանխամտածուած ձերբակալութիւն մը պիտի ըլլայ:

— Այո, պիտի ըսես թէ գաղտնի հրահանգ ունէիր ճիշդ ատոր ձերբակալութեան համար ամբողջ գիշերը ափին երկայնքն ու մօտակայ պուրակին շրջակայքը մարդորսովդ պահակ շրջելու:

— Եւ այդ հրահանգը ստացա՞ծ էի...

— Ինձմէ, ամբողջացուց ոստիկանութեան տնօրէնը ձեռքերը իրար շփելով:

— Շատ լաւ տէր իմ:

— Անշուշտ թէ շատ լաւ, Հարպի պէյ:

— Պէյ... մրմնջեց գործակալը ապշահար:

— Է՛հ, այո, պէյ. ատ էր պակաս որ սոսկալի ոճրագործ մը ձերբակալես եւ պէյ չըլլաս. մինչդեռ պէյերը հիմա ամբողջն ալ դաւաճաններ եղած են. այս գիշեր անմիջապէս պէյի տիտղոս պիտի ստանաս եւ աւելին ըլլալով՝ հինգ հարիւր ոսկիի նուէր մըն ալ միասին:

Ոստիկանական գործակալը ուրախութենէն պիտի խենթենար: Տիգրանի ծոցէն խորամանկութեամբ յափշտակած դրամները, հիմակուան հինգ հարիւր ոսկին եւ պէյի տիտղոսը իրեն համար Եպարքոսի տիտղոսէն ալ բարձր էին:

Քայլ մը յառաջացաւ ու տնօրէնին ձեռքը յափշտակելով շրթներուն տարաւ:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը: Բախտդ միայն փառաբանէ, որ քեզ այսպիսի երջանկութեան մը տիրացուց: Հիմա ալ լռէ:

Եւ արդարեւ ժամանակն էր լռելու, որովհետեւ այդ պահուն դուռը կը բացուէր եւ քարտուղարը ներս կը մտնէր:

— Դուրսը կնոջական հագուստներով մարդ մը պիտի ըլլայ, զոր Հարպի իմ տուած հրամաններուս համաձայն երէկ գիշեր ձերբակալեց ու հոս դրկեց, ըսաւ ոստիկանապետը քարտուղարին:

— Այո տէր իմ, դուրսը այդպիսի անձ մը կայ, սակայն Հարպի ըսաւ որ պատահմամբ ձերբակալած է զայն:

— Այդպէս հրամայուած էր իրեն ըսել եւ այդպէս ըսաւ, պատասխանեց ոստիկանութեան տնօրէնը խստութեամբ:

— Ո՞ւր դրած էք այժմ այդ մարդը, աւելցուց պահ մը լռելէ յետոյ:

— Մեկուսացեալ խցիկի մը մէջ արգելափակած ենք տէր իմ:

— Դրան առջեւը պահակ դրա՞ծ էք:

— Ոչ տէր իմ, կարծեցի թէ հարկ չկար պահակ դնելու:

— Ի՞նչ... ի՞նչ... գոչեց ոստիկանապետը, դրան առջեւը պահակ դրած չէ՞ք:

Քարտուղարը ապշած ետ ետ ընկրկեցաւ:

— Շուտ գնա նրբանցքին մէջի ամբողջ մարդերը հեռացուր որպէսզի մէկը զայն չտեսնէ եւ ձեռքերը կապուած խիստ հսկողութեան մը տակ հոս բեր: Հարպի ատրճանակդ վրա՞դ է:

— Այո տէր իմ, բայց այդքան զգուշութեան հարկ չկայ. ան գառնուկի մը նման հեզ է:

— Խօսք չեմ ուզեր, շուտ իմ ըսածս ըրէք:

Գործակալն ու քարտուղարը իսկոյն դուրս ելան, մինչ տնօրէնը մինակը մնալով գոհունակութեամբ ձեռքերը իրար շփեց եւ սկսաւ խոշոր քայլերով սենեակը չափել:

— Է՛հ, այլեւս վերջացաւ... Շունշանորդի Էրմէնին ձեռքիս մէջն է, կ'ըսէր բարձրաձայն մենախօսելով: Վաղը փաշա եւ գաղտնի ոստիկանութեան տնօրէն պիտի ըլլամ, կը բաւէ որ Հարպի իր դերը լաւ խաղայ եւ հաստատէ թէ զայն ձերբակալելու ղրկողը ես էի:

Պահ մը յետոյ դուռը վերստին կը բացուէր եւ Տիգրան ձեռքերը կապուած ու առանց կնոջական հագուստները վրայէն հանած ըլլալու, ոստիկանական երկու գործակալներու առաջնորդութեամբ ոստիկանապետին առջեւ կ'ելլէր:

Ոստիկանապետը Տիգրանը տեսնելով, անոր մօտեցաւ եւ ապշահար հագուստները ու դէմքը դիտեց:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սահակ Աւետեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Աւետեան, եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մարկոսեան ընտանիքները, Մխսըլեան, Քէնտիրեան, Պաղտասարեան, Նիկողոսեան, Վարդեան եղբայրները (Վիէննա), Զիլինկիրեան (Պոլիս) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, ազգականին՝

ՍԱՀԱԿ ԱՒԵՏԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 20ին ժամը 13ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Փետր. 22) ժամը 14ին Սէն-Ժերոմի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Աւետեան եւ Նիկողոսեան ընտանիքներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գ. Քաչիչեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Աբրահամեանի, Ովաննա Էօլիւզլիւեանի, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Էլիզիզեանի եւ զաւակաց եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց քենեկային, քեռայրին, մօրաքրոջ ամուսինին՝ ողբացեալ ընկ. Մարտիկ Նազարէթեանի (Լանսէ) մահուան առթիւ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգային Տան չէնքին Երիտասարդաց Միութիւնը դասախօսութիւն մը կը կազմակերպէ Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին, Լիոնի մէջ, «Սիկալ» սրահը:

Կը խօսի Պ. ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ

Le Samedi 26 Février à 21 heures, Salle de la Cigale, Avenue de Saxe à Lyon, Conférence de VICTOR GARDON
« *L'Apocalypse écarlate et la guerre dans l'avenir* »
Organisée par le Foyer des Jeunes Arméniens de Lyon.

×

Le Vendredi 25 Février, de 16 h. 30 à 20 h. VICTOR GARDON dédicacera ses œuvres :
— Le Vert soleil de la Vie
— Le Chevalier à l'Emeraude
— L'Apocalypse Ecarlate
A la Maison de la Presse, 68, Rue de la République, Lyon (2e).

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ Թատերական ներկայացում.
— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Շ. Միսաքեան խումբ Երեքշաբթի 22 Փետրուար ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին:

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր չէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Տիկին Սոնիա Ալէմեան (Նիս) 150 ֆր., Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խաչատուր Տամլամեան, Պր. Վահան Բօրթուգալեան (Էքս), Տիկին Լ. Կարապետեան (Մարսէյլ), Պր. Ս. Զարդարեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մ. Սորմայեան (Րիւէյ Մալմէզոն), Տիկին Ատրինէ Գալուստեան (Մարսէյլ), Օր. Մելինէ Սահակեան (Նիս) 100ական ֆր, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մանուկեան (Պուա Քոլոմպ) 80, Պր. Անդրէ Մաքսուտեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Թուրեան, Պր. Հայագործեան (Վիլֆրանշ), Տիկին Ս. Սարգիսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վահան Մարտիրոսեան (Փալիյոն-սու-Պուա) Օր. Նէլլի Տէրտէրեան (Մարսէյլ), Տիկին Տիանա Էլլիպլինեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Հայկ Քիրազեան (Վիրոֆլէ), Պր. Հմայեակ Պելլին (Մարսէյլ)50ական ֆ.:

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ
Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

փետր. 27, կիրակի ժամը 16 ին Սփլանտիտի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
Կը խօսին.—
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն) Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Զրոյց՝ Վարդանի եւ Վասակի միջեւ
(յատկապէս գրուած այս հանդէսին համար Փօլատեանի կողմէ)
Գեղարուեստական բաժին — երգ — արտասանութիւն — խմբերգ
Կը մասնակցին.— Ալիս Պիւլկիւրեան, Մայիս Պապայեան, Սեդա Տիրիկեան, Վահրամ Ճառայեան եւ Լեւոն Տէրտէրեան
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ
Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻՒՔ — ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սարսէլ — Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ:
Շաբաթ, Փետրուար 26, ժամը 21ին
Restaurant Scolaire
de la Fauconnière à Gonesse
Ընտիր ճաշ, արեւելեան եւ ֆրանսական կերակուրներով եւ ըմպելիներով
Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ
Ճաշագին 30 ֆրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնճոյք, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, 27 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Ահարոնեան ակումբը, Ռիւ Պուֆիէ:
Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պար:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք 10 ֆր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ
ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ Փետրուար 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Voyage exceptionnel
la Pentecôte en Arménie
DIX JOURS
Organisateur
sevan voyages
Accompagnateur VAROUJEAN SARKISSIAN
2 jours à Moscou, 6 à Erevan, 2 à Leningrad
du 18 au 27 MAI

18 MAI : Départ Lyon-Paris, Moscou. Installation à l'hôtel, visites : la Place Rouge, le Kremlin, etc.
19 MAI : Départ de Moscou vers Erévan.
DU 19 AU 25 MAI : Visites et excursions à Erévan (Etchmiadzine, Madenataran, Erebouni, etc. etc.).
25 MAI : Départ vers Leningrad. Installation à l'hôtel, visites (Ermitage etc.) 2 jours.
27 MAI : Retour Leningrad — Paris —Lyon.

Prix de Paris à Paris 2500 Frs
(Supplément 150 F. pour une départ de Lyon, par personne : sont compris dans ce prix le billet aller-retour, tous les transports, les visites, hôtel de 1ère classe, pension complète à Moscou, Erévan, Leningrad).

LYON
sevan voyages
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph :. 60-13-66 et 62-80-81
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

PARIS
TRIM — Mme Sonia Coumryantz
1, Rue de Sèze — PARIS (9e) Tél. : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

MARSEILLE
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 à 19 h. — tous les jours

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Նշան Այտապիրեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկին Արփինէ Թաղէոսեանի (Լիոն) մահուան առթիւ եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

Նաեւ Տոքթ. Յարութիւն Սարաֆեանէ 100 ֆր. իր քրոջ Վարդուհի Տօնիկեանի (Լիոն) մահուան քառասունքին առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայերէն խօսող աշխոյժ Օրիորդ կամ Տիկին մը օժտուած մարդասիրական եւ ընկերային զգացումներով:

Այս անձը պաշտօն պիտի ունենայ մեր հանգստեան տուներէն ներս ի սպաս դնել իր յատկութիւնները պատսպարեալներուն մօտ, ստեղծելու համար զուարթ եւ ընկերային մթնոլորտ մը:

Գրել կամ ներկայանալ Աղքատախնամի գրասենեակը՝
Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette à Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ — Սէն Ժերոմի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ս. Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ, Փետր. 29 Երեքշաբթի ժամը 3ին: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Յուշամատեանի յանձնախումբի ժողովը 27 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պ. Եսայեանի բնակարանը՝ 33 Ռիւ տը լ'Եկալիթէ, Իսի: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 23 FEVRIER 1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12348

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 125 ֆր. Հատը 0,50

48e ANNÉE — N° 12.348

ԿՈՆԴԱԿ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՍՐԲՈՅ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍԱՒԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈ՛ՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻ՛ՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Տ. Տ. ԽՈՐԵՆԱՅ ԱՌԱՋՆՈՅ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Տ. ԵՂԻՇԷԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՑ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ Տ. ՇՆՈՐՀՔԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ, ՀԱՄՕՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

«Ամենայն Գիրք աստուածաշունչք եւ օգտակարք, ի վարդապետութիւն են եւ ի յանդիմանութիւն եւ յուղղութիւն եւ ի խրատ արդարութեան»:

(Բ. Տիմ. Գ. 16)

Այն երանելի օրից երբ Սուրբ Լուսաւորչի տեսիլքով իմանալի լոյսը իջաւ Հայոց Աշխարհ, մեր ժողովուրդը իր միտքն ու հոգին բեղնաւորեց այդ լոյսով եւ այլեւս երբեք չբաժանուեց նրանից: Նոյնիսկ պատմութեան յաճախ դաժան պահերին, նա նախընտրեց իր կեանքը զոհել, բայց միշտ վառ պահել իր հոգու ճրագը եւ այն փոխանցել գալիք սերունդներին: Կարծէք Յիսուս յատկապէս հայ ժողովրդի համար ասած լինէր «Զհոգին մի՛ շիջուցանէք»:

Մեր ազգային ողջ պատմութեան ընթացքում, մինչեւ մեր օրերը, այդ կենարար ու ստեղծարար լոյսի մշտահոս աղբիւրը հանդիսացաւ՝ Ամենայն Հայոց Սրբազնասուրբ Էջմիածինը:

Այստեղ, Սուրբ Էջմիածնում, այդ լոյսի շողերով սկիզբ առաւ հայ ճարտարապետութեան ազգային ոճը:

Սուրբ Մեսրոպեան սերնդի օրերին, նոյն այդ լոյսը, այստեղից, Սուրբ Էջմիածնից, նոր ճառագայթումով շողաց՝ Հայ տառերի գիւտով, Սուրբ գրոց թարգմանութեամբ եւ Հայ դպրութեան ու մատենագրութեան սկզբնաւորումով:

Այստեղից, Սուրբ Էջմիածնից, միշտ նոյն այդ լոյսի զօրութեամբ հնչեցին Աւարայրի Ազատութեան շեփորները եւ հազար հինգ հարիւր տարիներ յետոյ՝ մարտի հրաւէր զանգակները Սարդարապատի:

Այսպէս է որ բազում դարեր, Ս. Էջմիածինը մնաց ներշնչարանը, առաջնորդող ոգին, կազմակերպիչ հոգեւոր ուժը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովրդի, թէ՛ ի Հայաստան, թէ՛ ի Սփիւռս աշխարհի:

Վերջին տասնըվեց դարերի Հայոց պատմութեան ընթացքում, չկայ եկեղեցական, ազգային, մշակութային մի նշանակալից իրագործում որ առընչուած չլինի Սուրբ Էջմիածնից շողացող ոգեկան լոյսի հետ: Նոյնիսկ երբ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան աթոռը, քաղաքական դժբախտ պայմանների բերումով ստիպուած է եղել ժամանակաւորապէս փոխադրուել Հայաստանի այլ շրջանները, միշտ Ս. Էջմիածինն է մնացել նրա մտապատկերը, նրա ներշնչարանը, նրա կենարար լոյսի աղբիւրը, որին վերադարձել է, երբ համեմատաբար բարենպաստ պայմաններ են ստեղծուել Արարատեան աշխարհում:

Հայ ժողովրդի հոգեւոր լուսաւորութեան եւ ազգային - մշակութային զարթօնքի ճանապարհին, 1771 թուականը մի կարեւոր հանգրուան է հանդիսանում, երբ լուսարնակ Սիմէոն կաթողիկոս Երեւանցու օրօք, Ս. Էջմիածնում հիմնադրւում է հայատառ տպարան, առաջինը Հայոց աշխարհի ամբողջ տարածքի վրայ: Տպարան որ սկսել է գործել 1772ին, իր կողքին ունենալով նաեւ թղթի գործարան՝ 1776ին:

Պատմութիւնը ոսկի տառերով է արձանագրել՝ «Աստուծով հաստատեցաւ տպագրատունս նոր ի նորոյ ի Սուրբ Աթոռս Էջմիածնի, ամենայն պարագայիւքն, հոգաբարձութեամբ Տեառն Սիմէոնի Սրբազան կաթողիկոսին Երեւանցւոյ, արդեամբ Ջուղայեցի ի Հինդ բնակեալ բարեպաշտօն Գրիգոր Աղային, Խոջաջանեան, որ մականուամբ Զաքիկենց, ի յիշատակ իւրեան եւ իւր ի Քրիստոս հանգուցեալ ծնողացն»:

Սուրբ Էջմիածնի տպարանը տարիներ շարունակ առանց ընդհատումի գործել է մինչեւ 1919 թուականը, լոյս ընծայելով բազում օգտակար՝ կրօնական, եկեղեցական պատմութեան ու արուեստի, պատմա-բանասիրական, Ազգային - հայրենասիրական եւ գեղարուեստական գործեր, որոնց շարքում փառաւոր տեղ է գրաւում Մայր Աթոռի «Արարատ» պաշտօնաթերթը, որ լոյս է տեսել յիսուն տարի շարունակ՝ 1868ից մինչեւ 1919:

Տիրոջ ողորմութեամբ, մեր օրօք, յոյժ բարենպաստ պայմաններում, Մայր Աթոռի տպարանը վերաբացուեց 1961 թուականին, ամբողջապէս նոր մեքենաներով եւ սարքաւորումներով, առատատուր լումաներովը Միացեալ Նահանգաց մեր հաւատացեալ զաւակների, տպարան որ գործում է նոյն ոգով եւ նոյն արդիւնաւէտութեամբ, ինչպէս այն հիմնուել էր մեզանից երկու հարիւր տարիներ առաջ, տեսիլքովը եւ օգնութեամբը մի մեծ ու շինարար Հայրապետի:

Այսու մեր կոնդակով, 1972 տարին յայտարարում ենք Յոբելինական տարի եւ հրաւէր ենք կարդում որ Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներում, հանդիսաւոր սրբազան արարողութիւններով ոգեկոչուի յիշատակը՝ Ս. Էջմիածնում տպարանի հիմնադրութեան երկու հարիւր ամեակի, նրա երջանկայիշատակ հիմնադիր Երեւանցի Սիմէոն կաթողիկոսի, բարեպաշտ բարերարների, եւ Մայր Աթոռի գործակից միաբանների:

Յարգանք եւ օրհնութիւն նրանց պայծառ յիշատակին:

Ամենայն Հայոց Մայր Տաճարի Իջման Սուրբ Սեղանից բաշխուող քրիստոսապարգեւ լոյսը թող միշտ վառ մնայ բոլոր հայ եկեղեցիներում եւ մեր հաւատաւոր զաւակների հոգիներում, որպէսզի նրանք շարունակեն իրենց նուիրական առաքելութիւնը նաեւ մեր օրերում, թէ՛ վերածնուած Հայոց Մայր երկրի երջանիկ պայմաններում եւ թէ Սփիւռքում, իմաստաւորելով իրենց կեանքն ու գործը՝ առաւել ու առաւել հարստացումովը հայկական ոգեկանութեան ազգային մեծ գանձարանի:

Օրհնութիւն եւ շնորհք միածին որդւոյն, Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ, ընդ ամենեսեանդ, ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարք
եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ Կոնդակս ի 28ն Յունուարի
1972 Փրկչական Ամի,
եւ ի Տումարիս Հայոց ՌՆԻԱ,
ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի
Հմր. 729

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ-ՄԱՕ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

—o—

Նախագահ Նիքսընի Չինաստան այցելութեան առաջին օրը կը յատկանշուի յուսախաբութեամբ եւ յոյսով, համաձայն քաղաքական դէտերու:

Արդարեւ, ինչպէս գրած էինք երէկ, նախագահն ու իր շքախումբը անփայլ ընդունելութեան մը արժանացած էին օդակայանին մէջ: Ճամբու ընթացքին ալ բացառիկ թիւով բազմութիւն մը չէ խռնուած փողոցները՝ դիմաւորելու համար Չինաստանի պաշտօնական հիւրը: Ուրիշ առիթներով հարիւր հազարաւորներ դրօշակներով կը դիմաւորէին օրուան պաշտօնական այցելուն (օրինակ՝ Հայլէ Սելասիէ):

Դէտերուն համար անակնկալ մը եղաւ սակայն Նիքսըն - Մաօ տեսակցութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար այցելութեան յաջորդական օրերուն: Այսպէս Նիքսըն Փեքին ժամանելէն անմիջապէս ետք կ'ընդունուէր Մաօյի կողմէ: Խօսակցութեան նիւթի մասին ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի, այլ միայն կ'ըսուի, թէ ան եղած է «լուրջ եւ անկեղծ»:

Երկու խօսակիցները նկարուած են երբ իրարու ձեռք կը սեղմեն: Նիքսըն կէսօրէ ետք կը տեսակցէր այս անգամ Շու Էն Լայի հետ, ի ներկայութեան երկու երկիրներու Արտաքին նախարարներուն եւ այլ կարեւոր անձնաւորութիւններու: Այս առաջին խօսակցութեան կը յաջորդէ ճաշը, որ տաք մթնոլորտ մը կը պարզէ:

Շու Էն Լայ իր արտասանած բաժակաճառին մէջ բնականոն յարաբերութիւններու հաստատման միտքը կը յայտնէ: Չին ղեկավարին համար Նիքսընի այցելութիւնը գործնական արդիւնք պէտք է տայ: Երկու երկիրներու վարչակարգերը հիմնովին կը տարբերին իրարմէ, կարեւոր տարակարծութիւններ կան նաեւ իրենց կառավարութիւններուն միջեւ, այսուհանդերձ ասոնք պատճառ չեն, որպէսզի բնականոն յարաբերութիւններ չհաստատուին պետական գիծով:

Նիքսըն, իր կարգին, շեշտելէ ետք թէ երկու ժողովուրդները մեծ են, նկատել կուտայ, թէ եթէ ասոնք թշնամանան իրարու դէմ աշխարհի ապագան կը դառնայ մռայլ, սակայն «եթէ յաջողինք համաձայնութեան եզր մը գտնել եւ իրարու հետ աշխատիլ, աշխարհի խաղաղութեան յոյսերը կը մեծնան»:

Նիքսըն կը շեշտէ նաեւ, թէ ոչ մէկ պատճառ կայ, որպէսզի Չինաստան եւ Ամերիկա թշնամիներ դառնան. ժամանակը եկած է լաւագոյն աշխարհ մը կերտելու:

Քաղաքական շրջանակները մեկնաբանելով առաջին օրուան այցելութեան երեւոյթները նկատել կուտան, թէ օդակայանի անշուք ընդունելութիւնը հանրային կարծիքին համար էր. պաշտօնական հիւրը ի վերջոյ կը ներկայացնէ այն երկիրը, որ ցարդ չէ ճանչցած Չինաստանը եւ, միւս կողմէ «գրաւած» է չինական հողամաս մը (Ֆորմոզ) եւ, վերջապէս, նախայարձակի դեր ստանձնած է Հնդկաչինի մէջ: Միեւնոյն ատեն սակայն Մաօ անմիջապէս ընդունելով նախագահը ցոյց տուած է, թէ ի վերջոյ պետական շահերը գերիվեր են ասոնցմէ:

Յատկանշական է նկատել տալ, թէ խորհրդային պատկերասփիւռը միայն 30 երկվայրկեան տեւող նկարով մը հաղորդեց այս պատմական լուրը. թերթերն ալ քանի մը տող միայն յատկացուցին:

Լեհաստանի վարչապետն ալ կոչ ուղղեց չին ժողովուրդին մերժել Մաօյի քաղաքականութիւնը եւ Չինաստանի մէջ վերահաստատել «ընկերվարական սկըզբունքները»:

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է անշուշտ թէ այս «պատմական» այցելութիւնը մաս կը կազմէ Նիքսընի ընտրապայքարին եւ թէ Մաօյի հետ իր նկարը պիտի բաւէ որպէսզի Նոյեմբերին չորս տարուան նոր պայմանագրութիւն մը ապահովէ Սպիտակ Տան հետ:

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ԿԷՏԵՐՈՎ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

—o—

ԲԱՑՑ ՔԱՋԱԲԱՐ ՏՈԿԱՑ
ԿՐԻՖԻԹԻ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ

Քէչիչեանի պարտութիւնը շատ կասկած չէր վերցներ, բայց բոլորը կ'ընդունին թէ Եւրոպայի ախոյեանութեան թեկնածուն պատւով պարտուած է, մինչեւ 10րդ (եւ վերջին) ռաունտը դիմադրելով սեւ ախոյեանին հարուածներուն: Քէչիչեան երեք անգամ գետին ինկաւ բայց չէր վիրաւորուած ինչ որ յոյս կուտայ, որ Հերնանտէզի հետ մրցումը Եւրոպայի ախոյեանութեան համար տեղի կ'ունենայ: Այս հանդիպումը նախատեսուած է Մարտ 17ի համար Պարչելոնա, բայց Քէչիչեանի մարզիչը՝ Ֆիլիփի քանի մը օր յետոյ միայն պիտի վերջնապէս հաստատէ թուականը: Մամուլի եւ ձայնասփիւռի թղթակիցները եւ մարզական բոլոր լրագրողները գովքը կը հիւսեն Քէչիչեանի քաջութեան եւ կորովին, ընդունելով եւ հաստատելով թէ Կրիֆիթի նման մէկուն դէմ դնել տասը ռաունտի ընթացքին, արդէն իսկ մեծ քաջագործութիւն մըն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ վախճանեցաւ Կարդինալ Եօժէն Թիսըրան, 87 տարեկանին: Քանի մը ամիսէ արդէն քաշուած էր հանգստեան տուն մը Ռեճինա Ափոսթոլորում, ուր կը խնամուէր արեան շրջագայութեան խանգարումներու համար: Ծնած էր Նանսի եւ մօտ կէս դար գլուխը գտնուած է Արեւելեան Եկեղեցւոյ Ժողովին (այսօր կ'ըսուի՝ Արեւելեան Եկեղեցիներու): Այդ ժողովը հիմնուած էր Պիոս Թ.ի կողմէ 1862ին: Ծիրանաւոր Թիսըրան իր պաշտօնի բերմամբ այցելած է ամբողջ Արեւելքը (Եգիպտոս, Եթովպիա, Պուլկարիա, Կիպրոս, Պարսկաստան, Լիբանան, Սուրիա, Թուրքիա, Պաղեստին, Իրաք, եւայլն, եւայլն):

ՄԱՐԻ ՏԻՒՊԱ, որ 30ական թուականներու տիրական դէմքերէն էր ֆրանսական Միւզիք-հոլի, մեռաւ առջի օր 78 տարեկանին:

«ՆԱԹԻՒՐ ՄՈՐԹ»Ը ՀԱՅ ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—o—

Նիւթ չունենալու պարզակ յաճախ պատճառ դարձած է, որ ըստ արժանւոյն չգնահատուի նաթիւր մորթը: Այս կարծիքը սակայն հինցած եւ հերքուած է արդէն Մնեյտերսի, Բալֆի, Շարտէնի եւ ուրիշներու ստեղծագործութեամբ, ուր նաթիւր մորթը կ'ամփոփէ մեծ, երբեմն չափազանց բարդ, բովանդակութիւն: Եւ եթէ Կոկէն « Խնձորներու Թամպրանթ » անուանած է Սէզանը, պատճառն այն է, որ այս վերջինը բարդ եւ արտայայտ բովանդակութիւն մը ապահոված է իր նաթիւր մորթերուն: Կոկէնի բնորոշումը իբրեւ գնահատական պէտք է ըմբռնել:

Նաթիւր մորթը համակողմանի արտայայտութիւն գտած է գեղանկարչութեան մէջ: «Անկենդան բնութեան» պատկերացումը իր արտայայտութիւնը գտած է միջնադարեան արուեստին մէջ: Այդ կը վկայեն հայ մանրանկարները, ուր նկարիչները յաճախ կը շեղին եկեղեցական ընդունուած կանոններէն:

Զուկը իբրեւ քրիստոնէութեան խորհրդանիշ կը պատկերացուի գրեթէ բոլոր « խորհրդաւոր ընթրիք »ներուն մէջ: Մանրանկարչութեան մէջ հազուադէպ չէ մարդուն մտաւոր գործունէութեան հետ կապ ունեցող առարկաներու պատկերացումը՝ գրիչ, մկրատ, նիրկ, գիրք: Ձեւերը կը ծեփուին տեղական գոյնով, հարթ եւ քիչ մը պայմանական ձեւով, իբրեւ արդիւնք մանրանկարչութեան առանձնայատկութիւններուն: Այսուհան — դերձ նկարիչը տուեալ ոճի սահմաններուն մէջ կը պահպանէ առարկաներուն փաստագրական նկարագիրը: Հազուադէպ չեն նաեւ կենցաղային իրերու նկարները, ինչպէս օրինակ, 1297ի Աւետարանին «Աւետումի» պատկերին սափորը:

Ասոնք հնարաւորութիւն կուտան եզրակացնելու, որ «անկենդան բնութեան» առարկաները իրենց արտացոլումն են գտած միջնադարեան արուեստին մէջ:

Մինչեւ կէս դար առաջ հայ նկարիչներու գործերուն մէջ կը զգացուի մեկուսի կեցուածք մը, որ առաջին առթիւ պայմանաւորուած է Հայութեան ճակատագրով եւ այն իրողութեամբ, որ պայմաններ ղոյութիւն չունէին ստեղծելու համար ազգային միասնական դպրոց մը:

Առանձնայատուկ խորքով եւ քնարականութեամբ կը շնչեն Յ. Յովնաթանեանի կնոջական կերպարները: Այդպէս է «Շուշանիկ Նաղիեանի դիմանկարը»: Երիտասարդ կինը տօնական օրերու հագուստով է: Գլխանոցը, հագուստին բոլոր դարդերը, չքեղ գօտին զարդարուած են անեղնագործ ծաղիկներով: Կինը կարծես ամբողջովին ծածկուած է ասոնցմով եւ այս տպաւորութիւնը կը չեզոքեն լուսամուտին վարդերը: Ասիկա առանձնայատուկ քնարական յոյզ մը կուտայ դէմքին:

Պատահական չէ, որ Նաղաշ Յովնաթան (1673) իր «Երդ Կիւրճիստանի դողալներուն» մէջ վարդահիւս պսակներով զարդարած է չքեղ տան պատշգամին կամարները: Բանաստեղծական համեմատութիւնները կարծես ուղի կը հարթեն գեղանկարչութեան համար՝ քնարական նոր բովանդակութիւն մը տալով անոր: Միաժամանակ աստիճանաբար կը սկսի հետաքրքրութիւն մը ծայր տալ առարկային էութիւնը, անոր գեղանկարչական բնոյթը արտայայտելու ուղղութեամբ: Ասոր ցայտուն ապացոյցն է Յ. Յովնաթանեանի «Կաթողիկոս Ներսէս Աշտարակեցիի դիմանկարը»: Նկարիչը իբրեւ իրաւ արուեստագէտ կը հիանայ ծերունիին զգեստները զարդարող մետաղին պարզ փայլին եւ թանկարժէք քարերու քօղարկուն կայծկլտումներուն վրայ: Օժանդակ իրերու նկատմամբ հետաքրքրութիւն մը երեւան կուգայ նաեւ անոր կնոջական դիմանկարներուն մէջ:

Ս. Ներսիսեան նոյնպէս կ'անդրադառնայ նաթիւր մորթին: Անշուշտ, խօսքը «Խնջոյք Կուռի ափին» նկարի մասին է: Եւ, հակառակ անոր, որ նկարին չարահիւսութիւնը, յատկապէս գունայնութիւնը զերծ չէ ակադեմականութենէ, այնուամենայնիւ կը զգացուի, որ նկարիչը ստեղծագործած է իրական կեանքէ առնելով իր նիւթը «նկարին աջ անկիւնը, ինքնաեռին շուրջը, տնավարի նստած են կիներ, իսկ ձախ կողմը, պտուղներու զամբիւղին շուրջը պատկերացուած են ճէֆ ընող մարդիկ:

Կարելի է ըսել, որ Ս. Ներսիսեան հայ նկարչութեան մէջ առաջինը եղաւ, որ բացայայտեց նաթիւր մորթին բնոյթը, որ իբրեւ սեռ դեռ բաւական հեռու էր ինքնուրոյն ըլլալէ:

Վ. Սուրէնեանցի ստեղծագործութիւնը որոշ չափով Ս. Ներսիսեանի նուաճումներուն հաստատումը հանդիսացաւ: Առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն անոր «Ոտնահարուած սրբութիւնը» (1895) եւ «Զարդէն ետք» (1899) նկարները: Ասոնց մէջ նաթիւր մորթերուն եւ, ամէնէն առաջ, գիրքերուն կեդրոնական տեղ յատկացուած է:

Առաջին նկարին մէջ անփոյթ թափուած, ճմռթքուած գիրքերը մեծ արտայայտութիւն կուտան այն ողբերգութեան, որ կը կատարուի հայկական հինաւուրց եկեղեցիին մէջ: Երկրորդին մէջ դիակներու եւ տարբեր առարկաներու կողքին կ'երեւին թափուած գիրքեր, խորը՝ արեան լճակին մէջ, ինկած մեծ գիրք մը: Նաթիւր մորթին յատուկ արտայայտութիւն կուտան գոյներու համադրութիւնները՝ դարչնագոյն, մուգ կարմիր եւ դեղին: Երկու նկարներուն մէջ ալ նաթիւր մորթը խորհրդանշական բնոյթ ունի, թէեւ հոս սեռին ձեւը ինքնուրոյն չէ:

Հետեւաբար կարելի է եզրակացնել, որ «անկենդան բնութեան» առարկաներու պատկերացումը հայ գեղանկարչութեան համար յատուկ հետաքրքրութիւն ներկայացուցած է: Մէկ կողմէ նկարիչները ձգտած են նկարչութեան մէջ բացայայտել առարկային նկարագիրը, իսկ միւս կողմէ ձգտած են պարզել անոր խորհրդանշական դերը, շեշտը դնելով իմաստի բովանդակութեան վրայ:

Նաթիւր մորթը իբրեւ սեռ առաջին անգամ իր ինքնուրոյն նշանակութիւնը կը ստանայ ֆրանսահայ նկարիչ Զ. Զաքարեանի մէկ գործին մէջ, որ փաստօրէն կը զարգացնէր Շարտէնի լաւագոյն աւանդութիւնները այդ սեռին մէջ:

Պէտք է ընթադրել, որ հայ նաթիւր մորթի վերջնական ձեւաւորումին մէջ կարեւոր դեր խաղացին Հմ. Յակոբեանի ստեղծագործութիւնները: Անոր կտաւներուն կենսուրախ, կայտառ հնչեղութիւնը մերձեցում մը կը ստեղծեն հայ գեղանկարչութեան բազմաթիւ երեւոյթներուն հետ: Ասիկէ զատ, Յակոբեանի նաթիւր մորթերուն նիւթերը քաղուած են անդրկովկասեան տպաւորութիւններէ, թէեւ նկարներուն յատկանշական դիծը փլման նկարչութեան դրոշմն է:

Մ. ԵՐԶՆԿԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՃԱՀԱՏԻԿԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Խորհրդային երկրագործութիւնը, որ անցեալ տարի չյաջողեցաւ ապահովել իր տարեկան արտադրութեան ծրագիրը, ներկայիս նոր դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի: Արդարեւ այս տարուան ձմեռը աննպաստ պայմաններ ստեղծեց երկրագործութեան համար: Ձիւնը կա՛մ չատ եւ կամ չատ քիչ եղաւ, համաձայն շրջաններու: Ցուրտն ալ տարուբերեցաւ՝ խիստէն մինչեւ մեղմ:

Ասիկէ տուժեց հայճահատիկի բերքը Խորհ. Միութեան եւրոպական եւ կեդրոնական Ասիոյ մէջ: Թեթեւ ձիւնին պատճառով, 95 տոկոս նուազեցաւ ձիւնի պաշտպանողական շերտը, որով խիստ ցուրտը սառեցուց հողը՝ մեռցնելով հունտերը:

Խորհրդային մամուլը, որ ընդհանրապէս ժլատ է նման տեղեկութիւններ հաղորդելու մէջ, վերջերս անդրադարձաւ կլիմայական աննպաստ վիճակին ձշդելով, թէ ասոր հետեւանքով պզալի քանակութեամբ ձմեռնային հայճահատիկ եւ պտուղի բերք վնասուած է:

1972ի հայճահատիկի բերքը 190 միլիոն թոն պէտք է ըլլայ, ըստ նախադծուած ծրագրին: Այս տարուան ձմեռը կարելի է համեմատել 1968–69ի հետ, երբ աննպաստ կլիմայի պատճառով 14 միլիոն հեկտար հող — 40 միլիոնի վրայ — փճացած էր եւ հարկ եղած վերստին մշակել:

Գիւղացիները անցեալ աշնան 35-36 միլիոն հեկտար հող մշակած էին՝ ցանելով հայճահատիկի հունտ: Խորհրդային մամուլի տուեալներով ասոր 30 տոկոսը փճացած պէտք է նկատել:

Այս պարագային պէտք է 1,5-2 միլիոն թոն հունտ վերստին ցանուի: Իսկ ասիկա ընդհանրապէս կը յատկացուէր կենդանիներու ձմեռնային կերին:

Բնական կլիմաներու տակ ձմեռնային հայճահատիկի բերքը 30 տոկոսը կը ներկայացնէ Խորհ. Միութեան ընդհանուր արտադրութեան: Ամէն տարի գրեթէ 10 առ հարիւրը վերստին մշակուելու կը կարօտի, սառած հունտերը նորերով փոխարինելու համար: Ձիւնը ոչ միայն կը պաշտպանէ ձմեռնային բերքը, այլեւ գլխաւոր աղբիւրը կը հանդիսանայ հողի խոնաւութեան հաստատման եւ պահպանման՝ գարնանային բերքին համար: Ասիկա կարեւոր է մասնաւորապէս Կեդր. Ասիոյ մէջ, ուր անձրեւները ընդհանրապէս անբաւարար են:

Խորհրդային թիւերու համաձայն 1970-ին 310 միլիոն ռուբլի արժողութեամբ հայճահատիկ ղրկուած էր արտասահման: Արդ, հայճահատիկի բերքի նուազումը պիտի անդրադառնայ երկրին արտածումին դէպի Արեւելեան Եւրոպա, Իտալիա, Զուիցերիա, Դաշնակցային Գերմանիա եւ Անգլիա: Եթէ դարունն ալ գէշ եղանակ մը արձանագրէ, Խորհ. Միութիւնը պիտի հարկադրուի հայճահատիկ ներածել: Արդէն անցեալ տարի, որ երկրագործական արտադրութեան տեսակէտով տկար շրջան մը եղաւ, Մոսկուա կարեւոր քանակութեամբ հայճահատիկ ներածեց Գանատայէն, Աւստրալիայէն, Ֆրանսայէն եւ Միացեալ Նահանգներէն:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Փետրուար 10ի Հինգշաբթին Փարիզի Մայր եկեղեցին լեցուն էր տարեց հաւատացեալներու եւ դպրոցականներու հոծ բազմութեամբ:

Ինչպէս ամէն տարի՝ այս տարի ալ, հոգեհանգստեան արարողութիւնը հրաւիրած էր Փարիզի եւ արուարձաններու աշակերտութիւնը՝ մասնակցելու Բաջն Վարդանի յիշատակին նուիրուած հանդիսութեանց, Ս. Մուրատի, Դպրոցասէրի, Անարատ Յղութեան Քոյրերու, Կապոյտ Խաչի դպրոցի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

—o—

— Եկա՞ր վերջապէս, հիմա իմ իշխանութեանս տակն ես միայն, վա՛տ, յափըշտակիչդ գարշելի, ես կարող եմ վճարել տալ առաւելագոյնով, ասոր արարքիդ փոխադարձ ծանրութիւնով:

Տիգրան անտարբեր կը դիտէր եւ ազնիւ արժանապատուութեամբ ըսաւ.

— Այո, Երկինք քու տիրակալութեանդ յանձնեց զիս, հակառակ որ ես ամէն կերպ փորձեցի այդ կարծեցեալ թերութիւնը անտեսել տալ ձեր կողմանէ, բայց դուք ոխակալ եւ վայրենաբարոյ մնացիք միշտ, եւ հիմա հոդ չէ, կրնաք գործադրել ձեր նախապատրաստած չարչարանքները ձեր վարպետութիւնը այդ կերպ գործերու մէջ ծանօթ է ինծի:

Միայն կը խնդրեմ առ Աստուած իբր վարձատրութիւն քո վայրենութեան անվերջ խղճահարութեան ենթարկէ անքուելի, տանջանահար:

— Կ'ընդունիմ հաճոյքով, պատասխանեց բռնակալը ծաղրական չեշտով եւ աւելցուց.— բաւական է որ ոչնչացնեմ քեզ երկար, դանդաղ տաժանքով եւ նորահնար չարչարանքով: Բայց դուն մինակ պիտի չըլլաս այդ ցուցահանդէսին. իմ նկուղներուս մէջ չատ են հպատակներդ որոնք նոյնքան յանցաւոր են քեզ պաշտպանած ըլլալով, մանաւանդ քու անուանովդ երդում ընող երկու նմոյշներ կան տեսնելու արժանի, եւ հրամայեց պահակներուն բերել նախ այդ երկու Հայերը:

Եւ դառնալով Միհրանի ըսաւ.

— Իսկ դուն զաւակս, ինչո՞ւ տխուր է կերպարանքդ, եւ մոլոր է նայուածքդ, թերեւս կը մտածես այն խոստումին մասին զոր չկրցար կատարել այս վատ թշնամիիս զաւակները ողջ բերելով:

Տիգրան օձէ խայթուածի պէս միջամտեց երբ լսեց իր զաւակներուն մահը.

— Այո, բարբարոս, անոնք չկան այլեւս, եւ մխիթարութիւն մըն է ան ինծի համար, քանի որ ազնիւ վախճան մը անջատեց ինծմէ:

— Լռէ՛, գոռաց Կամպիւս կատաղութեամբ եւ հարցուց Միհրանի, անոնց մոխիրը բերել խոստացար ո՞ւր է ուրեմն:

Միհրան նշանացի հրամայեց իր թիկնապահին, ներկայացնել անոնց աճիւնի անօթները, եւ փափկութեամբ երկու ձեռքով բռնած նուիրական դանձի մը պէս հօրը երկարեց ըսելով.

— Ահաւասիկ այս սափորները կը պարունակեն անոնց աճիւնները:

— Ո՜հ, զաւակներուս աճիւնը, արտասանեց Տիգրան ողբաձայն եւ խոյացաւ յառաջ եւ յափշտակեց կաւէ սափորը: Ո՜հ, տուէք որ համբուրեմ, ըսաւ եւ դողդղացող ձեռքերով կուրծքին սեղմեց եւ դալկահար շրթները դրոշմեց վրան, եւ սկսաւ դառնապէս լալ... Աշխարհիս վրայ իմ երջանկութեան միակ արեւաշող շառաւիղներն էիք դուք, ճառագայթները յոյսիս, արդ ի՛նչպէս պիտի ենթարկուիք թշնամիին անարգ եւ ատոր վերաբերումին: Մահուան հանդէպ ընդունուած մարդկային յարգանքէն իսկ զրկուած՝ ես արցունքներս ունիմ միայն ձեզ նուիրելու: Ո՜հ, զաւակներս, այլեւս չկաք դուք եւ ես հոգիս պիտի աւանդեմ ձեր վրայ մտածելով: Ո՜հ, եթէ ընդունուէր որ գոնէ իմ աճիւններս խառնուէին ձերինին, եւ դառնալով դէպի անտարբեր Կամպիւսը աղաչեց.

— Եթէ դեռ մարդկային խղճի նշոյլ մը ունիս, մի մերժեր խնդրանքս, շնորհ ըրէ, կ'աղաչեմ եւ խոստացիր որ ինչ որ մնայ իմ աճիւնէս թոյլ տաս խառնելու զաւակներուս մոխիրին, եւ ես կը ներեմ ինծի վերապահուած բոլոր չարչարանքին դէմ, առաջի Աստուծոյ քու այդ շնորհը թող քաւութիւն սեպուի քու բոլոր թըշնամանացդ ինծի դէմ:

Տիգրանի աղաչանաց ձայնին այլեւս անկարող եղաւ դիմանալու երիտասարդ իշխան Միհրանին սիրտը, եւ Կամպիւսի դիմելով ըսաւ.

— Ո՜վ Հայր, կարելի՞ է միթէ անտարբեր մնալ պարտուած թագաւորի այս աստիճան թշուառութեան, չնորհ ըրէ իր կեանքը: Ան կորսնցուց իր գահը եւ այժմ տարուկ, կորսնցուցած է իր զաւակները, մի՞թէ բաւարար չեն այս բոլորը յագուրդ տալու համար քո վրէժխնդրութեան ծարաւին: Արդէն անոր անապակէն, անապաստան տուայտանքը համազօր է ամէն կարգի չարչարանքի:

Ծիչդ նոյն միջոցին պահակները որոնք կը բերէին ապաստած երկու Հայերը, որոնք կը յառաջանային ընկճուած եւ գլխիկոր: Անդին Կամպիւս դժգոհ,

— Հանգիստ ձգէ զիս, տղաս... կը պատասխանէր Միհրանի մեղադրանքները լսելով: Իսկ Տիգրան իր ակնարկը չէր հեռացներ սափորէն: Ահա այս տեսակ մթնոլորտի մը մէջն էր որ ներս կը բերուէին Արսէնն ու Ազատնին:

Առաջին անգամ Միհրանն է որ ուշադիր կ'ըլլայ կալանաւորներուն, եւ անկերպայ կը ճանչնայ Տիգրանի երկու զաւակները հակառակ անոնց այլափոխուած զգեստներուն, եւ զարմանքով եւ ցաւով համակուած կը մտածէ.

Խ. Վ.

(14 – Շար.)

եւ բոլոր արուարձաններու աշակերտութիւնը առաջնորդութեամբ իրենց ուսուցիչներուն՝ շատ կարգապահօրէն եկան գրաւելու իրենց սահմանուած տեղերը, ու հետեւեցան Նորվան վարդապետի մատուցած պատարագի արարողութեանց, որոնք իրենց ներդաշնակ եւ հոգեցունց շարականներով՝ ինչպէս նաեւ մեղմանոյշ մեղեդիներով եկեղեցւոյ խորհրդաւորութիւնը աւելի կը շեշտէին:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան՝ տղոց հասկնալի լեզուով բացատրեց օրուան տօնին իմաստը, Քաջն Վարդանի դիւցազնամարտը Աւարայրի դաշտին վրայ եւ յաղթական կերպով նահատակուիլը իր 1036 քաջամարտիկ զինուորներով, ու աւելցուց ըսելով որ բոլոր ազգերն ալ ունեցած են իրենց հերոսները, ինչպէս Ֆրանսացիք Ժան տ'Արքը, Ամերիկացիք իրենց Ուաշինկթընը եւ Հայերս ալ Քաջն Վարդանը, որ հերոսաբար կռուեցաւ Պարսիկներուն դէմ՝ պաշտպանելու համար մեր հայ քրիստոնէական կրօնքը, ու կարգ մը խրախուսիչ խրատականներ ուղղելով աշակերտներուն՝ վերջացուց ըսելով որ Հայ մեծնան, Հայ ապրին եւ սիրեն իրենց ազգութիւնը եւ ոսկեղինիկ լեզուն եւ Հայ ըլլալնին երբեք չմոռնան:

Այս շինիչ խօսքերէն վերջ եկեղեցւոյ խորհրդաւոր գմբէթներուն տակ պատարագը կը շարունակուի իր հոգեմայլ երգեցողութեամբ: Ս. Հաղորդութեան խորհրդաւոր պահն է: Յիշատակութեան արժանի է տարեց մեծ հայրիկ մը՝ իր երկու թոռնիկներով հազիւ հինգ-վեց տարեկան, մէյ մէկ վառած մոմ ձեռքերնին կը մօտենան Ս. Խորանին, ծերունին իր ուժերէն վեր դժուարութեամբ վեր կը գրկէ թոռնիկները որպէսզի հաղորդուին. հոգեկան ի՜նչ մեծ ապրում մը ծերունիին համար, Հայ պիտի մեծնան թոռնիկները: Ինչպէս օրինակելի պատկեր մը ծնողքներուն համար, ու մտքէս կ'ըսեմ. «Հաւատք քո կեցուցեն զքեզ» ա՛յ ծերունի:

Դպրաց դասը եւ հաւատացեալները միաձայն երգեցին Էջմիածնի կրօնաշունչ շարականը՝ Վազգէն Կաթողիկոսի անուան տօնին առթիւ:

Յաւարտ պատարագի՝ Գիւտ Վրդ. Նազգաշեանի հրաւէրով իւրաքանչիւր դպրոցէն մէկ-երկու աշակերտներ արտասանեցին շատ լաւ առոգանութեամբ քանի մը տողեր Քաջն Վարդանի եւ Հայաստանի նուիրուած: Ապրի՛ն մեր խելացի արթուն հայ տղաքները, բայց նաեւ ապրին իրենց ուսուցիչներն ալ որ ամէն ջանք եւ զոհողութիւն կ'ընեն, պայքար կը մղեն հայ լեզուի պահպանման համար, կը սորվեցնեն հայ լեզուն, Հայոց պատմութիւնը եւ որքա՜ն դժուար է ուսուցչին համար ֆրանսախօս տղոց հայերէն սորվեցնելը:

Ինչպէս կը տեսնուի՝ մենք տարեցներս շատ մտահոգ ենք մեր Նոր սերունդին հայկ. դաստիարակութեամբը, շատ աշխատանք, զոհողութիւն կը տրուի, սակայն անարձագանգ մնացող ապարդիւն աշխատանքներ են, որոնք մինչեւ զէրոյի կ'իջեցնեն թափուած ամէն ջանք եւ ճիգ:

Հոգաբարձութիւնը չէր մոռցած իր աւանդական բոկեղներու բաշխումը, եւ ահա խրախանցումը կը փրթի, ոչ միայն աշակերտութիւնը, այլ ծերունիներն ալ ստացան իրենց բաժինը առատօրէն: Բոլորն ալ ուրախ զուարթ մեկնեցան պուրպուրանքով իրենց թոռնիկներուն եւ զաւակներուն ձեռքէն բռնած, իրենց համար հաճելի օր մըն էր գոհունակութեամբ լեցուած՝ Հայ մնալու պարտականութիւն մը բրած ըլլալու գիտակցութեամբ:

Վերջացնելէ առաջ ըսենք որ համատարած անտարբերութիւն մը կայ հայկ. դպրոցին, հայ լեզուին եւ նոյնիսկ հայ եկեղեցիին հանդէպ՝ որ անդարմանելի ըլլալու երեւոյթը ունի. բարեբախտաբար կարգ մը հայաշատ արուարձաններ խմբուած իրարու մօտ, քիչ շատ հայ մշակոյթը չօշափող գործունէութեան պատկեր մը ցոյց կուտան, կարգ մը պանդան կրթական հանդէսներ, խնջոյքներ, տօնակատարութիւններ կը համեմեն եւ կամ աւելի կը լուսաւորեն հայ մառախլապատ մթնոլորտը, արեւու մէյ մէկ նշոյլներ մտցնելով հայ հոգիներէ ներս:

Գալով Փարիզի գաղութին, չենք կրնար անուշմար անցնիլ, բոլորովին թըմրած, մշուշապատ, հետզհետէ կը տըժգունի, կը մթագնի իր սեւեռուն դիմագիծով, ո՞ւր է երբեմնի խանդավառութիւնը եւ ոգեւորութիւնը. այս անախորժ երեւոյթին պատճառներէն մէկն ալ տեղւոյն իրարմէ ունեցած հեռաւորութիւնը, Հայերու ցրուած ըլլալն է, որով անհաղորդ կը մնան իրարու հետ, ու դժուար կ'ըլլայ որեւէ ձեռնարկի պատասխանատուութիւն ստանձնել:

Հինգշաբթի օրուան դպրոցներն ալ շատ փայլուն վիճակ մը չեն ներկայացներ, աշակերտաց թիւը տեղատուութիւն եւ մակընթացութիւն ունի եւ կամ ըսենք՝ անդէկի պէս կ'ելլէ կ'իջնէ. այս երեւոյթը ծնողքներու անտարբերութիւնն ու քմահաճոյքի խաղերն են: Երբ նոր տարւոյ առթիւ «Մանուկներու Օր» եւ կամ կայանի ամրան արձակուրդները կը սկսին, ծնողքները իրար անցած են, խանդավառ են, աշակերտաց թիւը տասնով, քսանով կը բազմապատկուի, իսկ երբ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին, տղոց թիւը կը պակսի, եւ ծնողքներու անտարբերութիւնը կը շեշտուի. խղճալի եւ միանգամայն ծիծաղելի երեւոյթ մըն է մեզի համար:

Ե. դարուն՝ Վռամշապուհ Թագաւորին օրով, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, Սահակ Պարթեւ, Քաջն Վարդան, Թադէոս եւ Բարթողիմէոս Թարգմանիչներ՝ Ոսկեդարը կերտեցին հայ ազգին յարատեւման համար եւ մեր եկեղեցին սուրբերու կարգը դասած է այդ անխոնջ նուիրեալները, պայքարեցան, տիւ եւ գիշեր աքնեցան հայ գիրը, քրիստոնէական կրօնքը փրկելու համար, եւ մենք մինչեւ այսօր երախտագիտութեամբ կը յիշենք իրենց անունները:

Անշուշտ այն յաւակնութիւնը չունինք ըսելու որ Ոսկեդար մը կրնանք հիմնել մեր հայապահպանման ջանքերով, բայց գոնէ պայքարինք, կուրծք տանք միասնաբար ձուլման վտանգներու. սիրելի հայ ծնողքնե՛ր, Հայ մեծցնենք մեր թխորակ սեւաչուի հայ մանկտին եւ ուծացումի վտանգէ զերծ պահենք զիրենք:

Արթննանք քանի դեռ ուշ չէ:

ՀՌ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՍԷՕԼԷՕՋՑԻՆԵՐՈՒՆ

Դժուարին երկունքէ մը յետոյ վերջապէս կազմուեցաւ Սէօլէօզի Յուշամատեանի խմբագրութիւնը ստանձնող մարմին մը: Պէտք է խոստովանիլ որ ուշացած ենք նման գործի մը ձեռնարկելու համար, սակայն լաւ է ուշ քան երբեք:

Երբ շատ աւելի համեստ անցեալ ունեցող գիւղեր կամ գիւղաքաղաքներ անգամ ունեցան իրենց պատմագիրքերը, տեղական կեանքը, բարքերը եւ անցքերը յաւերժացնող, մենք անտարբերութեամբ անցանք անոնց քովէն մրմուռը սրտերնուս, ու թոյլ տուինք որ երկպառակութեան ցեցը մեր մէջ կազմալուծէ ամէն մասնակի աշխատանքի սէր եւ ջանք: Ջլատուած, երկար սպասեցինք հրաշքին որ կ'ուշանար: Ահա թէ ինչու աշխատանքի լծուեցանք, գէթ մասամբ շահելու համար կորսուած ժամանակը:

Սէօլէօզցին կրնա՞յ մոռնալ արդեօք իր տասը մատաղահասակ զաւակները, որոնք Ատրնազի մէջ իրենց չգործած մեղքերը կախաղանի վրայ քաւեցին: 12.000 Սէօլէօզցիներ Տէր-Զօրի անապատը քշուեցան, որոնցմէ 2000 հոգի միայն վերադարձան տուն, իրենց հայրենի օճախը վառ պահելու համար, երբ անդին 10.000 Սէօլէօզցիներու ոսկորները Տէր-Զօրի անապատին կիզիչ արեւին տակ անթաղ կը մնան, իրենց վրէժը կտակելով վերապրողներուս եւ արդարութեան կանչը մեզ կը հասնի անապատի խորշակին հետ վէտ-վէտ, բայց յամառ եւ անլռելի....:

×

1920, Նոր Գաղթ, նոր սպանդի մղձաւանջով: Բայց վերապրողներու մէջ բան մը փոխուած է: Չէնք վերցուց փոքրաթիւ մնացորդացը — ինչպէս պիտի ըսէր Սէօլէօզի մէկ զաւակը Յակոբ Օշական — ու մինչ իր շուրջը քեմալական հորթաները մահ ու աւեր կը սփռէին, Սէօլէօզը զէնքի ուժով պիտի դիմադրէր, եւ պիտի պաշտպանէր իր ինչքը, իր պատիւը եւ իր գեղեցիկ բնավայրը, անառիկ Արծուեբոյնի մը վերածելով հայրենի երդիքը, պիտի սպասէր, եւ 1920 Փետրուար 12էն մինչեւ յունական բանակին հասնիլը, լման վեց ամիս զէնքը ձեռքին պիտի դիմադրէր, երբ անդին մօտակայ բոլոր հայ գիւղերը մոխրակոյտերու վերածուած էին եւ որոնց հետքն անգամ չէր մնացած:

Ներկայիս, ցրուած աշխարհի չորս հովերուն, ամէնուս նուիրական պարտականութիւնն է, վերականգնեցնել այս մօտակայ անցեալը, գրի առնելով պատմական դէպքերը, մեր տուրքը տուած պիտի ըլլանք պատմութեան մէկ արիւնոտ էջին: Այս առթիւ կոչ կ'ընենք բոլոր Սէօլէօզցիներուն, անհատներուն, զանազան մարմիններուն, որ յարաբերութեան մտնեն Կեդրոնական Վարչութեանս հետ, եւ ընդփոյթ մեզի առաքեն իրենց ունեցած նիւթերը դէպքերու եւ դէմքերու մասին, որոնք կապ ունին մեր ծննդավայրին հետ: Հոն ուր ստուարաթիւ Սէօլէօզցիներ կան (Երեւան, Փլովտիւ, Աթէնք, Սելանիկ եւ Հիւսիսային Ամերիկա), իրենք կազմեն տեղական յանձնախումբեր որոնց պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մեզի հետ համախորհուրդ, վերականգնեցնել Սէօլէօզի այն դէպքերը որոնք կապ ունին անոր հերոսական անցեալին հետ:

Փարիզի մէջ կազմուած յանձնախումբը գլխի աշխատանք կատարած է արդէն, օժանդակեցէք անոր որպէսզի շուտով լոյս տեսնէ Սէօլէօզի Յուշամատեանը: Վըստահ ենք որ պիտի պատասխանէք մեր կոչին:

Յանձնախումբիս հասցէն հետեւեալն է.

KALOUST TCHAMASSANIAN
305, Quai Stalingrad, 305
92 - Issy-les-Moulineau (France)

Պէյրութահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել սոյն կոչը:

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Հետեւեալ ազդը լոյս տեսած է ՔԷՑ-ԲԸՔԻ Նիւզ թերթին մէջ.— «Երիտասարդ այր մը որ քիչ դրամ ունի բայց շատ խելացի է, կը փնտռէ օրիորդ մը որ քիչ խելք ունենայ եւ շատ դրամ»:

×

Գրական մրցանակներու նախօրեակին Հարց կուտային Կոնքուրի Նախկին մըրցանակաւորի մը թէ ի՞նչ կը մտածէր այդ երկինքէն ինկած պարգեւին մասին:

— Ձեզի կը պատասխանեմ Գորկիի խօսքը՝ գրողները դղեակներ կը կառուցանեն, ընթերցողը հոն կ'ապրի, հըրատարակիչն ալ վարձքը կը գանձէ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Դժբախտ երիտասարդին դէմքը յաջորդական անքնութիւններէն եւ կրած տանջանքներէն գունաթափ եղած էր, սակայն այս գունաթափութիւնը զինքը ալ աւելի գեղեցիկ կը դարձնէր: Աչքերը տաներացեալ շրջանակներով եզերուած էին եւ այսպէս անոնց հրապոյրը ալ աւելի զգալի կը դարձնէին, մինչդեռ այտերը գունատութեան այն սաստափեայ պայծառ գոյնով ծածկուած էին եւ զանոնք ալ աւելի գրաւիչ կը դարձնէին:

— Ա՞յլ ես դուն, հարցուց ոստիկանապետը:

Տիգրան գլուխովը հաստատական նշան մը ըրաւ:

— Ա՛, ատո՞ր համար ուրեմն յաջողեցար ամէնքն ալ խաբել:

Եւ գործակալին դառնալով աւելցուց.

— Լաւ կապուա՞ծ է որպէսզի փախուստի փորձ մը չընէ եւ գիս ալ ժամէն առաջ զինքը սպաննելու չստիպէ:

— Ես ինքս կապեցի զայն տէր իմ, ըսաւ Հարպի, Տիգրանի կապանքները անգամ մըն ալ քննելով:

— Շատ աղէկ, մինակ ձգեցէք մեզ:

Ոստիկանական գործակալները խոնարհութիւն մը ընելով դուրս ելան, եւ ետեւնէն դուռը գոցեցին, մինչ Տիգրան ոստիկանապետին հետ առանձին կը մնար:

ԺԵ.

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Նստէ տեսնենք, հրամայեց ոստիկանապետը աթոռ մը ցոյց տալով:

Տիգրան իրեն տրուած աթոռին մօտենալով նստաւ: Խեղճ երիտասարդը այժմ սկսաւ կռահել թէ այնպիսի ձեռքերու մէջ ինկած էր, որ այլեւս անոնց մէջէն ճողոպրիլը անկարելի պիտի ըլլար:

Վեհ գաղափարը իր անձին մէջը զոհ մը ըրած էր, որուն սահմանումը ուշ կամ կանուխ իր խորանին առջեւ զոհուիլը պիտի ըլլար: Այսուհանդերձ խորհեցաւ թէ ատիկա պատճառ մը չէր այդ ընկերութիւնը կազմող անձերը մատնելու, որոնք դեռ քանի մը գիշեր առաջ իրեն այնքան գեղեցիկ ու վեհ խօսքեր ուղղած էին, որ հոգւոյն մէջ տակաւին անոնց արձագանգը մարած չէր:

Ակնթարթի մը մէջ դիմակաւոր փաշային տեսութիւնները վերյիշեց, եւ երբ պատկերներու ու խորհրդածութիւններու այն յաջորդականութենէն, զոր միտքը կեանքի արտակարգ պարագաներու միջոցին մարդուս կը ներկայացնէ՝ յիշողութիւնը իր առջեւ ազնուասիրտ Հայուհիէի պատկերն ալ բերաւ, երիտասարդը իր հոգւոյն բովանդակ կորովին վերածնիլը զգաց:

Այլեւս երկու դեղանի կիներու գրկին մէջ տափանօք հեշտացող երիտասարդը չէր, այլ երկրիս վրայ սուրով եւ կրակով միայն արմատացող այն Վեհ Գաղափարներէն միոյն առաքեալը:

Այս գաղափարը երիտասարդ յեղափոխականին հոգւոյն այնքան համարձակութիւն ներշնչեց, որ զայն ակնթարթի մը մէջ բոլորովին անճանաչելի դարձուց: Ատոր համար, երբ Թուրք ոստիկանապետը իրեն մօտեցաւ եւ յաղթական ժպիտով մը սկսաւ իր հասակը չափել, երիտասարդը, որ պահ մը առաջ անխուսափելի վտանգի գաղափարէն կէս նուաղած աթոռին վրայ ինկած էր, վերստին ոտքի ելաւ եւ չոր շեշտով մը ըսաւ.

— Վսեմափայլ տէր, աւելորդ կը նկատեմ ինքնութիւնս ձեզմէ պահել եւ իմ զգացումներս ու գաղափարներս ունեցող մարդու մը համար խորամանկութեան դիմելը անարժան կը գտնեմ:

— Ի՞նչ, յարեց Թուրք ոստիկանապետը ապշահար, քու գաղափարներդ ու զգացումներդ ունեցող մարդու մը համա՞ր, ըսիր: Դուն անարգ մարդասպան մըն ես որ իր տէրոջը պատիւը բռնաբարեց եւ անոր կեանքին դէմ դաւեց: Քու բոլոր չահատակութիւններդ ոստիկանութեան ծանօթ են: Գաղտնի ոստիկանութեան տնօրէն Մուխթար փաշայի հարէմին պատիւը անարգեցիր ու անոր կինը գլխէ հանեցիր: Սուլթանուհիի մը պատիւը բռնաբարեցիր եւ զայն զինելով իր Տիրոջը դէմ հանեցիր: Ապա խորամանկութեամբ յաջողեցար քեզի չպատկանած դրամներով ալպանացի արքայապահներուն հաւատարմութիւնը կաշառել եւ զանոնք իրարու դէմ հանելով գետնափոր ստորուղիին մէջ ամբողջն ալ փճացնել: Ասիկա ընելէ յետոյ լոյսը մարեցիր ու այսպէս յաջողեցար արդարութեան ձեռքէն փախչիլ, մինչդեռ անոնք խաւարին մէջ Նորին Վսեմափայլութիւն Մուխթար փաշան կը սպաննէին, իրարու գլուխ կը ջախջախէին եւ անմեղ կին մը կը խողխողէին, զոր միւսներուն նման անպատուելու համար հոդ քաշքշած էիր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ — Տէր եւ Տիկին Զարեհ Բասեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Ալպէր եւ Վահան Բասեան, Տէր եւ Տիկին Ճէհոլանի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շարութա եւ զաւակները, Երեմեան ընտանիք (Պոլիս), Եղիկեան ընտանիք (Նիւ Եորք), այրի Տիկին Տիրուհի Գոլճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Փալուլեան, Կէտիկեան, Ծոլիկեան ընտանիքներ եւ համայն ազգականներ ու հայրենակիցներ, խոր ցաւով կ'իմացնեն իրենց սիրելի հօր, մեծ-հօր, խնամիին՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ԲԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 23 Փետրուար Չորեքշաբթի կ. առաջ, ժամը 8,15ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին (Վալանս)։

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Քրիստափոր *ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին։*

Ակնունի *խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին։*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ 26 Փետր. երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սարսէլ-Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ

Շաբաթ, Փետրուար 26, ժամը 20ին

Restaurant Scolaire
de la Fauconnière à Gonesse

Ընտիր ճաշ, արեւելեան եւ փրանսական կերակուրներով եւ ըմպելիներով

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ

Ճաշագին 30 փրանք

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱՅԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերուն
կիրակի Փետր. 27 ժամը 16ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ
Կը հրաւիրուին ընկեր-ընկերուհիները եւ համակիրները։
ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնճոյք, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, 27 Փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Աճարոնեան ակումբը, Ռիւ Պուֆիէ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՄԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին— խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պար։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլէն Պալեան ընտանիքը, Լիոն մեռած իրենց զարմիկին՝ Արամ Բոյիազեանի յիշատակին կը նուիրեն 50 Փր. Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին, 50 Կապոյտ Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Փր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Հայկուհի Կարապետեանէ 100 Փր. իր ամուսնոյն Ղազար Կարապետեանի յիշատակին։ Սոյն առթիւ Միութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկ. Հայկուհի Կարապետեանին, իր զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Փր. Տէր եւ Տիկին Մութաֆեանէ փոխան ծաղկեպսակի, Մարիամ Մազմանեանի մահուան առթիւ, եւ 100 Փր. տղուն ամուսնութեան առթիւ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգային Տան շէնքին Երիտասարդաց Միութիւնը դասախօսութիւն մը կը կազմակերպէ Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին, Լիոնի մէջ, «Սիկալ» սրահը։

Կը խօսի Պ. ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ

Le Samedi 26 Février à 21 heures, Salle de la Cigale, Avenue de Saxe à Lyon, Conférence de VICTOR GARDON « *L'Apocalypse écarlate et la guerre dans l'avenir* » Organisée par le Foyer des Jeunes Arméniens de Lyon.

×

Le Vendredi 25 Février, de 16 h. 30 à 20 h. VICTOR GARDON dédicacera ses œuvres :

— Le Vert soleil de la Vie
— Le Chevalier à l'Emeraude
— L'Apocalypse Ecarlate

A la Maison de la Presse, 68, Rue de la République, Lyon (2e).

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, կիրակի ժամը 16 ին Սփլանտիտի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.—

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն) *Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)*

Զրոյց՝ Վարդանի եւ Վասակի միջեւ

(յատկապէս գրուած այս հանդէսին համար Փօլատեանի կողմէ)

Գեղարուեստական բաժին — երգ — արտասանութիւն — խմբերգ

Կը մասնակցին.— Ալիս Պիւլկիւրեան, Մայիս Պապայեան, Սեդա Տիրիկեան, Վահրամ Ճառայեան եւ Լեւոն Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻՒՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, կիրակի կէսօրէ ետք

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

14էն 16 *տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ)։*

Հեռաձայնել 207-54-51։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր

HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 փր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Պր. Ա. Հ. Տէօվլէթեան, Մկրեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Մ. Տ. Մանիկոֆ, Պր. Ժան Բէչեան (Բուլոմիէ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան (Պանեօ), Պր. Ռոժէ Թօփալեան (Րոմէնվիլ), Պր. Ժիրայր Թէրլէմէզեան, Ռուբէն Շահմիրեան, Վահէ Խայեան (Ֆոնթընէ-սու-Պուա), Տիկին Սիւզան Մարտիրոսեան (Մարսէյլ) 30ական Փր., Տէր եւ Տիկին Նուպար Մինթանճեան, Պր. Յովհ. Թորոսեան (Սէն Ժերմէն ան Լէյ), Տէրպէտէրեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գըրմըզեան, Տէր եւ Տիկին Զաքարեան (Անկէն), Պր. Երուանդ Թադէոսեան (Նէօյի), Տիկին Ս. Զարֆճեան, Պր. Սարգիս Վարդանեան (Վէնսէն), Օր. Տորա Պալեան (Մարսէյլ), Տէր Տիկ. Նուպար Մինթանճեան 20ական Փրանք, Տիկին Սիւզան Պօղիկեան, Պր. Վ. Էլագեան (Վիլֆրանշ), Պր. Գըլըճեան, Պր. Աթալըահ (Բոլոմպ), Ժան Ինճիճեան, Տիկին Նեկտար Սինան 15ական Փր, Տիկին Աւագեան (Լը Բրէօզօ), Պր. Պ. Տէմիրճեան (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկին Մ. Գալայճեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պօղոսալեան (Տրակինեան), Պր. Անտրէ Կիւմիւշխանադեան, Պր. Հանրի Էպրիւշիմեան (Բրէթէյ), Տիկին Պուրկ Ժագլին (Իսի), Տիկին Գլարա Թէրսա (Նիս) 10ական Փր.։

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Բէրճեան (Անիէռ) կը նուիրեն 50 Փր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Ցարէթնապօլ Մուրատեանի մահուան տխուր առիթով։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 23ին ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ։

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան։

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 9ին, 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն։

(ԿՆԻՔ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայերէն խօսող աչխոյժ Օրիորդ կամ Տիկին մը օժտուած մարդասիրական եւ ընկերային զգացումներով։

Այս անձը պաշտօն պիտի ունենայ մեր հանգստեան տուներէն ներս ի սպաս ըլլալ իր յատկութիւնները պատսպարեալներուն մօտ, ստեղծելու համար ջուարթ եւ ընկերային մթնոլորտ մը։

Գրել կամ ներկայանալ Աղքատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette à Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ – Սէն Ժեռոմի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ս. Ժեռոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ, Փետր. 29 Երեքշաբթի ժամը 3ին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Յուշամատեանի յանձնախումբի ժողովը 27 Փետրուար կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պ. Եսայեանի բնակարանը՝ 33 Ռիւ տը Լ'Եկալիթէ, Իսի։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ (Փետրուար 26) ժամը 5ին Քաֆէ Մոտեռն, 1, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա Քոլոմպ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած
Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ
Տեղի կ'ունենայ կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides
Ամբողջովին նոր յայտագիր
Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ զաւեշտ,
Հայկական պարեր
Մարիոնէթներու *ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ*
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն
ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԷ
Մուտք 10 փրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը Հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 24 FEVRIER 1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 125 ֆր. Հատը 0,50

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12349
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.349

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Ա.

Հատոր Ա., 1918–1919

Վերջերս Քալիֆորնիոյ Համալսարանի Լոս Անճըլըսի Մերձարեւելեան Ուսմանց կեդրոնին նախաձեռնութեամբ Պըրքլիի համալսարանի տպարանէն լոյս տեսաւ Պրոֆ. Ռիչըրտ Գ. Յովհաննիսեանի նոր մէկ գիրքը, անգլերէն լեզուով, — Հայաստանի Հանրապետութիւնը, հատոր Ա. 1918–1919: Ամբողջ գործը պիտի բաղկանայ երեք հատորներէ, անկախութեան շրջանի ամէն մէկ տարւան համար մէկ հատոր:

Հեղինակը անծանօթ մը չէ մեր ընթերցողներուն: Քալիֆորնիոյ համալսարանը 1967ին լոյս ընծայած էր Պրոֆ. Յովհաննիսեանի ուրիշ մէկ հատորը — Հայաստան՝ անկախութեան ճամբուն վրայ, 1918, 364 էջ, որուն մասին խօսեցանք ժամանակին այս սիւնակներուն մէջ: Սոյն հատորը՝ հիմնուած վաւերական փաստաթուղթերու վրայ՝ կը կազմէր նախորդը անկախ Հայաստանի ամբողջական պատմութեան: Տեսակ մը ներածական, որուն մէջ մանրամասնօրէն կը քննէր Հայերու վիճակը Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ, 1914–1917 «ճակատագրական տարիները», 1917 Մարտէն Հոկտեմբեր «Յոյսերն ու յուզումները», բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, Անդրկովկասի նոր կոյավիճակը՝ 1917 Նոյեմբերէն 1918 Մարտ, Տրապիզոնի եւ Պաթումի խորհրդաժողովները, 1918 Ապրիլ–Մայիսեան կռիւները, Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Հայաստանի անկախութեան հռչակումը, եւայլն:

Սոյն հատորը իր առենին մեծ ընդունելութեան եւ ջերմ գնահատանքի արժանացաւ հայ եւ օտար մտաւորական շրջանակներու կողմէ եւ 1969ին երկրորդ տպագրութեամբ լոյս տեսաւ:

Պրոֆ. Ռիչըրտ Գ. Յովհաննիսեան տարիներէ ի վեր դասախօս է Լոս Անճըլըսի Համալսարանի Պատմութեան բաժանմունքին մէջ եւ ծանօթ է բազմաթիւ լեզուներու, ինչ որ մեծապէս դիւրացուցած է իր աշխատանքը՝ օգտագործելու համար իր նիւթին վերաբերեալ բազմաթիւ պաշտօնական անտիպ վաւերագրեր՝ հայերէն եւ օտար լեզուներով:

Պատմաբան Պրոֆեսէօրը այս անգամ մեզի կը ներկայացնէ աւելի ստուար հատոր մը, բաղկացած ԻԳ+547 էջէ, զարդարուած 15 քարտէսներով եւ հայ եւ օտար դէմքերու նկարներով: Գրքի մաքուր տպագրութեան հետ խոտոր կը համեմատին այս վերջինները: Յետոյ հայ եւ օտար բարեկամներու կողքին կը տեսնուին նաեւ անբաղձալի մարդեր:

Հատորը բաժնուած է 14 գլուխներու, որոնց մէջ հեղինակը ժամանակագրական կարգով կը քննէ ռուսական եւ օսմանեան կայսրութեանց մէջ ապրող Հայերու վիճակը 1914էն: 1915ի Մեծ Եղեռնը, Թրքահայաստանի գրաւումը ռուսական բանակներուն կողմէ, 1917ի ռուսական յեղափոխութիւնները, դէպի անկախութիւն առնուած առաջին քայլերը, հայ-վրացական եւ հայ-ազրբէջանական սահմանային վէճերը (Ղարաբաղ, Զանգեզուր եւ Նախիջեւան): Առաջին սաստկաշունչ ձմեռը: Կարսի կցումը եւ յառաջխաղացում դէպի Նախիջեւան: Անգլիացիներու դերը, եւայլն:

Երկար կանգ առած է Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կատարած աշխատանքներուն վրայ Փա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Նիքսըն եւ Շու Էն Լայ երկրորդ անգամ ըլլալով տեսակցութիւն մը ունեցան, այս անգամ չորս ժամ:

Նախագահին շրջապատը կը մերժէ պատասխանել լրագրողներուն, որոնք կը գոհանան իրենց տպաւորութիւնները հաղորդելով ընթերցողներուն: Կը թուի թէ երկու կողմերը որոշած են լուռ մնալ իրենց խօսակցութիւններու բնոյթին եւ մանրամասնութիւններու մասին մինչեւ վերջին օրուան համատեղ զեկոյցը:

Յամենայն դէպս, քաղաքական դէտերու համոզումով, Ամերիկացիները կը փափաքին արծարծել զանազան հարցեր, յատկապէս այն ինչ կը վերաբերի Ասիոյ, միւս կողմէ, սակայն, Չինացիք կ'ուզեն խօսիլ միայն չինեւամերիկեան յարաբերութիւններու հետ կապ ունեցող խնդիրներու մասին:

Խօսակցութիւնները, անշուշտ, դեռ պիտի շարունակուին, քանի որ տարակարծութիւնները մեծ են եւ երկուստեք ճիգ կը թափուի շօշափելի արդիւնքի մը հասնելու համար:

Յատկանշական է նկատել տալ, թէ «Ժողովուրդի Օրաթերթը», որ չին Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթն է, վեց նկարներ ցոյց տուաւ իր առջի օրուան թիւին մէջ: Նկարները կը վերաբերին Նիքսընի, որոնցմէ երկուքը առաջին էջին վրայ՝ Նիքսըն–Մաօ միատեղ:

Ինչպէս նկատել կուտան դէտեր, ասիկա աննախընթաց երեւոյթ է Չինաստանի համար, քանի որ մինչեւ այսօր չինական ոչ մէկ թերթ այսքան թիւով լուսանկար տպած էր անձի մը շուրջ: Նոյնիսկ բարեկամ նկատուած երկիրներու առաջնորդներ ցարդ չէին արժանացած նման երեւոյթի:

Խորհ. Միութեան մամուլը կը շարունակէ անտեսել Նիքսընի այցելութիւնը Չինաստան: Լուրերը հատուկէնտ կը տրուին եւ քանի մը տողով միայն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Լուֆթհանզա ընկերութեան Ճումպօ ճէթի 135 ճամբորդները ողջ առողջ կրցան դուրս ելլել օդանաւէն, ուր կը մնային անձնակազմին հետ հինգ արաբ օդահէններու սպառնալիքին տակ: Ծանօթ է որ օդանաւը որ Թոքիոյէն Ֆրանքֆուրթ կ'երթար, պարտաւորուեցաւ Ատէն իջնել: Ճամբորդներուն մէջ էր ողբացեալ Ռոպըրթ Քենըտիի 19ամեայ զաւակը: Զորեքշաբթի առտու սակայն օդանաւը եւ անձնակազմը միշտ աՀարեկիչներուն ձեռքն էին: Ասոնք կ'ըսեն թէ կը պատկանին «Սիոնական հալածանքին դէմ դիմադրական կազմակերպութեան»: Կ'ըսեն թէ բողոքելու համար է Պոնի կառավարութեան բերած օժանդակութեան Իսրայէլացիներուն, որ գրաւած են գերմանական օդանաւը:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ յեղափոխական բանակը (Իռա) ռումբ մը պայթեցուց անգլիական զինուորական զօրացի մը մէջ, Անգլիա: Եօթը հոգի մեռաւ եւ 16 հոգի ալ վիրաւորուեցաւ: Ահաբեկումը կատարուեցաւ իբրեւ փոխադարձութիւն Լոնտոնտէրիի արիւնալի միջադէպին:

ՔԱԹԱՐԻ մէջ պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ: Օգտուելով իր ազգականին՝ էմիր Ահմէտ Պեն ալ Թանի բացակայութենէն, պահածառանդ իշխանն ու վարչապետը Պետութեան ղեկը իրենց ձեռքը առին: Քաթար Պարսից ծոցի էմիրութիւններէն մէկն է: Հարուստ է քարիւղով եւ ունի 130.000 բնակիչ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական Ատեանը դատել սկսաւ Տէվ Կէնճ կազմակերպութեան անդամները: Ամբաստանութեան աթոռին վրայ կը գտնուին 225 նախկին շարքայիններ եւ կուսակցականներ: Ատեանի զինուորական Ատեանը ութ ձախապաշտներ դատապարտեց՝ իւրաքանչիւրը ութ տարի բանտարկութիւն:

ՍԹԱԼԻՆԻ աղջիկը՝ Սվեթլանա, որ Մ. Նահանգներ հաստատուած էր 1967ին, իր 10 ամսուան աղջկան հետ փախուստ տուած է տունէն, որովհետեւ իր ամուսինին հետ ունեցած կեանքը շատ կը յիշեցնէ եղեր համայնական ձեւի ապրելակերպը: «Աստր համար հեռացած էր Ռուսիայէն»: Սվեթլանայ չորս անգամ ամուսնացած է:

ԼՈՒՆԱ 20 այերանաւը յաջող վայրէջք կատարեց Լուսնի վրայ:

ՃԱՓՈՆ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ յանձնախումբ մը կազմուած է քննելու համար Սիպերիոյ քարիւղի շահագործման կարելիութիւնները: Մոսկուա կը փափաքի, որ Ճափոն 5,2 միլիառ ֆրանք փոխ տայ իրեն, տարեկան վեց առ հարիւր տոկոսով: Փոխարէնը Ճափոնի կը հայթայթէ տարեկան 25–40 միլիոն թոն քարիւղ, քսան տարիներու ընթացքին:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը պահանջէ կառավարութենէն, որ Պոն բնականոն յարաբերութիւններ հաստատէ Փեքինի հետ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գերագոյն Ատեանը վերաքննութեան ատեն հաստատեց գրագէտ Վլատիմիր Բուկովսկիի պատիժը «հակախորհրդային գործունէութեան» համար: Գրագէտը երկու տարի բանտ, հինգ տարի աշխատանքի կայան եւ հինգ տարի ալ քաղաքացիական զրկանքներ պիտի կրէ:

ԿԱՌՔԵՐՈՒ վինեէթին միայն կրկնօրինակը փակցնելը պիտի բաւէ գալ տարի: Հարազատն ալ կարելի պիտի ըլլայ գրպանը պահել:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԻՍԸՐԱՆԻ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի օր ժամը 11ին, Վատիկանի Ս. Պետրոս Մայր Տաճարին մէջ: Արարողութեան պիտի նախագահէ Պապը: Յիշենք որ Կարդինալը որ եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրուէր ապագայ Պապի մը կողմէ (Կարդ. Փաչելլի), իր կարգին եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրէր ուրիշ ապագայ Պապ մը՝ Պօղոս Զ.: Կարդինալ Թիսըրան որ քաջ արեւելագէտ էր, բազմաթիւ լեզուներու (ինչպէս եբրայերէն, արաբերէն, յունարէն, եթովպերէն, ասորերէն, եւայլն) կարգին գիտէր նաեւ հայերէն:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ կառավարութիւնը վերջնապէս մերժեց Ֆրանսայի յանձնել Նացի Պարպին, որ Լիոնի դահիճը եղած է: Նոյնիսկ Նախագահ Փոմփիտուի անձնական նամակը օգուտ չէ ունեցած: Պոլիվիա կ'ըսէ թէ իր ձեռքը ունեցած իրաւական փաստաթուղթերը Ալթման Պարպիի մասին կը բաւեն որպէսզի այդ հարցը կարգադրուած նկատուի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐԸ

ԽՄԲ.— Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ Ազդակ, փետրուար 19ի թիւին իր գրական էջը նուիրած է Շաւարշ Միսաքեանի, անոր մահուան 15րդ տարեդարձին ի յիշատակ: Գրութիւններ ունին՝ Կարօ Սասունի, Պօղոս Սնապեան, Նուպար Չարխուտեան եւ Յ. Ջոլեցի:

Ստորեւ ընկ. Սասունիի գրութիւնը.—

Հայ հրապարակագրութեան մէջ՝ Շ. Միսաքեանը ինքնայատուկ դէմք մըն է:

Ինքնայատուկ՝ իր ձեւին եւ հարուստ լեզուով:

Ինքնայատուկ՝ իր պայծառատեսութեամբ եւ խորացուած խմբագրական–ներով:

Եւ ինքնայատուկ՝ իր լեզուին գրական կառոյցով: Առանց պայծառատեսութիւնը շղարշելու:

Այս յատկութիւնները կը կազմեն Շ. Միսաքեան հրապարակագրին վաւերական նկարագիրը:

Որ Շաւարշ Միսաքեանը գրական ներաշխարհ մը ունէր՝ կասկածէ վեր է: Գրական ապրումները իր սիրտը փոթորկած են պատանեկան օրերէն, երբ, Միսաք Մեծարենցի ընկերն էր եւ մասնակից անոր հոգեկան աշխարհին: Բայց իր ճամբան կը սկսէր օրաթերթերուն աշխատակցութեամբ եւ հրապարակագրութիւնը կը կլանէր զգայուն պատանին:

Ու ճակատագիրը այնպէս կը տնօրինէր, որ Շ. Միսաքեան 1908էն սկսեալ մինչեւ ըլլայ մամուլի վարիչ դէմքը: Շաւարշթերթէն անցաւ «Ազատամարտ»ին, անկէ՝ Էրզրումի «Յառաջ»ին: Մահուան ճիրաններէն ազատած՝ «Ճակատամարտ»ի խմբագիրը Փարիզ փոխադրեց Էրզրումի «Յառաջ»ը, զոր վարեց մինչեւ իր մահը:

Կէս դարու ամէնօրեայ շարժող գրիչը սայթաքում չունեցաւ: Քաղաքական, իմացական եւ գրական կալուածներուն մէջ հաստատուն Շ. Միսաքեանի ուղեղը եւ խտացուած բանաձեւումը գտաւ իր խմբագրականներուն մէջ: Ուրիշ անուանի խմբագիրները չորս ընդարձակ յօդուածներով պիտի ըսէին այն՝ ինչ Շ. Միսաքեանը կը խտացնէր մէկ սիւնակ բռնող խմբագրականին մէջ:

Հրապարակագրական այս ինքնայատկութիւնը չեշտելով հանդերձ, չեմ կրնար չմատնանշել նաեւ անոր գրական յատկանիշները, էջերը, որոնք կրնան մէկտեղուիլ եւ ընտրուիլ այն օրերու Մեծարենցի սերունդին գրական ապրումներն ու ոճերը, միշտ զուսպ:

Շ. Միսաքեանը մնայուն դէմք մըն է հայ մտաւորական հորիզոնին վրայ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԳՈՒՐԳԷՆ ԹՐԷՆՑ

Մեր մամուլին եւ գրական էջերուն անմոռաց անցորդներէն մէկը, որ տարիներով իր համբերատար աշխատանքը բերաւ եւ ծղրիթի մը պէս երգեց մաերմօրէն, տուաւ իր կարելին եւ անանուն վայելք մը աղերսեց կեանքէն: Տպաւորուեցաւ արեւուն մէկ շողէն, սիրոյ թրթռացումէն, հովի մը շունչէն, նորարբոյ ծաղիկի մը բուրումէն կամ պարմանուհիի մը ժպիտէն, եւ այս անխարդախ զգեցկութիւններէն ցոլքեր պահեց միշտ, իր սրտի եւ մտքի կայծկլտումներուն մէջ: Իր վառ հետաքրքրութիւնը տարածեց նաեւ ամէնօրեայ շրջապատին, ընկերային աշխարհին, հին ու նոր յիշատակներու եւ անձնական ապրումներու հակադ-դեցութիւններուն վրայ, եւ անոնցմէ հաճելի դրուագներ քաղեց, խուսափելով զանոնք պեղելէ, բայց ժպիտը նոյնացնելով կաթիլ մը արցունքին:

Իր առաջին երգերուն մէջ, քերթողական արուեստը վարանք մըն էր կարծես կեանքի մեծ փլուզումներուն եւ հոգիի սուր ցաւերուն դիմաց: Թերեւս անզօր մնաց անոնց ամեհի ուժին առջեւ, եւ նախընտրեց մանկական անկեղծութիւնը եւ խուսափուկ պարզութիւնը այն բոլոր իրերուն եւ դէմքերուն, որոնք գինքը շրջանակեցին եւ ցրուեցին իր ներքին մշուշը: Պահեցին բանաստեղծը իրենց առօրեայ լոյսին տակ, եղան զուրով, եբաղ ու կարօտ, գարնանային իղձեր եւ ոսկի տերեւաթափ, եւ տակաւին այն լուռ պաղատանքը, զոր մարդը մերթ կը մրմնջէ մահուան օրերին համար:

Գուրգէն Թրենց անվթար պահեց այս հոգեկան պայծառութիւնը եւ զայն տըւաւ փոքր տաղերու մէջ, զգացական թրթռումը միացնելով մտածումի մը փշուրին եւ յաճախ փիլիսոփայօրէն նայելով բախտին անակնկալներուն, աւերներուն եւ վաղուան անձկութեան: Ամէն ինչ մանկութիւն է իր տաղարանին մէջ, երբեմն թոթովանք նոյնիսկ, զոր կ'արտաբերէ սակայն սրտագրաւ խռովքի մը պէս, կամ եղերական հարցումի մը նման: Այդ միալար նուագարանին վրայ, Թրենց տարիներով հնչեցուց իր մտերիմ խոստովանութիւնները, իր յամր տենչերը, անյօդ նուագները, որոնք յաճախ իրարու կը նմանին, բայց ներդաշնակ լիութիւն մը կը կազմեն ի վերջոյ:

Հոն կը լսէք ձայնը աղերսարկու զուռնային, որ «Եկո՜ւր» կը կանչէ աղջկան մը փախչող տեսիլքին դիմաց, ճամբուն վրայ կանգ կ'առնէ ծաղկած նշենիի մը առջեւ եւ կսկիծով կը յիշէ իր գիւղին հարսնիքները, փեսան ու հարսը՝ իր նշնադոյն քօղին տակ, մորմ կը քաղէ փուշերուն մէջ եւ սիրոյ փունջ մը հիւսել կ'ուզէ այդ վայրի պտուղներով, յանկարծ կը վերադառնէ իր հայրենի տունն ու այգին, անտունկ սարերը եւ մթասքօղ անտառները, կը լսէ քաջերուն երգը եւ ձիերուն խրխինջը, կը զգայ իր յուզումը ու եռ կը դառնայ ամփոփուելու համար իր բարձրաբերձ տնակին մէջ, սխրանքով գիտելու համար Վասիլի պայղուն գեղեցկութիւնը:

Իր եղերը Անտունիներու չէշտը կը պահէն շատ անգամ, քառեակի մը մէջ խտացնելու համար ամբողջական խորհուրդ մը, եւ բացատրելու արարչական այն իմաստութիւնը, որ կը բնակի մարդուն եւ կնոջ կալին մէջ: Այդ գաղտնիքը կ'ուզէ տեսնել նաեւ իր իսկ ճակատագրին վրայ, այն վայրկեաններուն ուր սէրը կ'ողեկոչէ «ձիւնը գլխուն, բայց սրտին մէջ ծաղկի թերթեր» պահելով, եւ այս բոլորը կը նկատէ երջանիկ հակադրութիւն մը կեանքի եւ բախտի վճիռներուն: Կը խորհի թէ հարկ է արբենալ սիրոյ մատռուակէն, որ ձեր ճամբուն վրայ պիտի երեւայ օր մը եւ բաժակ մը գինի պիտի առաջարկէ ձեզի, յետոյ անհետանալու եւ անմահանալու համար ձեր յիշատակին մէջ: Հարկ է տակաւին նմանիլ այն կքած ապարանքին, որուն կատարին վրայ վայրի ծաղիկներ բուսած են սակայն, ծիծեռնակներ բոյն շինած են հոն եւ գարնան հովը կը փչէ իր ծերպերէն:

Գուրգէն Թրենց մշակեց նաեւ արձակը, անսեթեւեթ բայց սահուն եւ պատկերալից լեզուով մը, անոնցմէ պատահարներն անգամ ողեւորելով համեղ նկարագրութեան մը շունչին տակ: Բարութեամբ եւ արմախառն հրճուանքով մը մօտեցաւ գինքը պաշարող ձեւերուն եւ տասլներուն, սիրեց հաւասարապէս ճշմարտութիւնն ու պատրանքը եւ նոյն համակրութեամբ վարդեր քաղեց փուշերուն հետ: Աչքերը փակեց այս ցաւագին վայելքով, նման այն տաղերգուներուն, որոնք իրենց սիրտը կաթիլ-կաթիլ դրին հայ բառերու մէջ, եղէգնեայ գրչով եւ արեւոտ հոգիով:

ԵԴ. ՍԻՄՔԷՇԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը 1971ի Հարենց մրցանակը յատկացուց բանաստեղծ Նիկողոս Սարաֆեանի, որ իրաւամբ կը նկատուի մեր ժամանակակից բանաստեղծութեան տիրական դէմքերէն մէկը:

Մրցանակի յանձնումին առիթով գրական երեկոյթ մը կազմակերպուած էր Օթէլ Մոտերնի սրահը, Ուրբաթ երեկոյ, Փետրուար 18ին:

Օրուան նախագահը՝ Ե. Այվազեան, գրասէր ունկնդիրներու առջեւ չեշտեց գրական մրցանակներուն արժէքը անոնց օգտակարութեան տեսակէտէն: Գնահատութեան ճամբով քաջալերութիւն — ահա գրական մրցանակներուն իմաստը: Նախագահը նաեւ քանի մը խօսք ըրաւ բանաստեղծին մասին, գնահատելով անոր վաստակը:

Գրագէտ Զ. Որբունի, կազմակերպիչ մարմնին անունով նախ խօսեցաւ մշակոյթին ներկայացուցած կարեւորութեան մասին, ժողովուրդներու կեանքին մէջ: Ժողովուրդները իրենց մշակոյթով է, որ կ'ապրին, նկարագիր եւ արժէք ձեռք կը ձգեն եւ, հետեւաբար, Գրողներու Միութեան նորընտիր վարչութիւնը պիտի ձգտի գրական երեկոյթներու եւ աշխատանքներու ճամբով զայն գրասէր հասարակութեան «սեփականութիւնը» դարձնել: Նիկողոս Սարաֆեան, նկատել տըւաւ Որբունի, մէկն է այն փունջ մը երիտասարդ տղոցմէն, որ Հայուն գլխուն թափուած սարսափէն հազիւ փրկուած ու հազիւ Պոլսոյ մեծ վարժարաններուն մէջ գրականութեան սէրը ճաշակած, Հայոց մնացորդացին հետ մաղապուրծ նետուեցաւ այս մայթերուն վրայ: Այս երիտասարդներն են, որ հիմնեցին ինչ որ սովորութիւն եղած է անուանել «փարիզահայ երեսնական թուականներու գրականութիւն»ը: Արդարեւ ասոնք է, որ ամբողջ պաղթաշխարհի արեւմտահայ գրականութեան մէկ օղակը կազմեցին:

Ն. Սարաֆեան երկու պատերազմներու միջեւ տարածուող կարճ ժամանակամիջոցին մեծ աստղի մը պէս բարձրացաւ հայ գրականութեան երկնակամարին վրայ եւ, յանկարծ, քաշուեցաւ իր պատեանը: Ան վերջին ծայր բծախնդիր է, յաճախ տարիներով կը յղկէ եւ կը տաշէ իր քերթուածները, որով, հաւանաբար, անոր մեկուսացումը վայելք մը պիտի ըլլայ իրեն համար: Սարաֆեանի բանաստեղծութեան ներքին զօրավիճակը տարագիր մարդուն, մեր պարագային՝ Հայուն հոգեկան խռովքներուն ներհայեցողական կտաւն է, ինչ որ կը կազմէ աշխարհի բոլոր մեծ բանաստեղծներուն կալուածը, այսինքն՝ իրաւ բանաստեղծութիւն:

Ն. Սարաֆեանի քերթողութեան խորքն ու արուեստը ներկայացնելու պարտականութիւնը ստանձնած էր Գրիգոր Պըլտեան: Երիտասարդ դասախօսը խորապէս ուսումնասիրած էր բանաստեղծին ներքին աշխարհը՝ հիմ առնելով քերթողին ձեղարուեստական խօսքը, դրոշմուած անոր չափածոյ եւ արձակ ստեղծագործութեան մէջ:

Դասախօսին մօտեցումը իր նիւթին՝ քննական ու վերլուծական էր, ինչ որ կ'ենթադրէ մատուցման «ծանրութիւն», կշիռ:

Գր. Պըլտեանի համար Սարաֆեանի գրականութիւնը ըմբռնելու դժուարութիւնը ո՛չ թէ կը բխի անոր գործէն, այլ միջին ընթերցողին անկարելիութեան սահմանէն՝ մասնակից դառնալու գործին:

Արդէն ամէն վաւերական երկ կը պահանջէ ընթերցողին մասնակցութիւնը աւելի կամ նուազ չափով, եւ ասիկա անհրաժեշտ է մտնելու համար Սարաֆեանի աշխարհէն ներս: Բանաստեղծին գործը կուգայ Սփիւռքէն եւ կը բերէ սփիւռքեան մասնայատուկ զգայնութիւն մը, տարօրէն արեւմտեան: Սփիւռքը այստեղ նահանջականութեան վիճակ մը չի ներկայացներ, ինչպէս յաճախ մեր գրականութեան մէջ: Գործին մեծութիւնը կը հիմնաւորուի խորայատուկ կացութեան վերլուծումին մէջ խորութեամբ մը, բազմերեսանութեամբ մը, բարդութեամբ մը եւ նորութեամբ մը, որոնք կը մնան անծանօթ սփիւռքի գրականութեան մեծ մասին համար:

Դասախօսը ուրուագծելով բանաստեղծին կեանքը եւ այդ կապակցութեամբ թուարկելէ ետք անոր գործերը՝ վէպ, արձակ ու չափածոյ, կ'առաջարկէ ուղեգիծ ընդունիլ անոր գործերուն բովանդակութիւնը եւ ընթերցում – վերլուծումի ճամբով բացայայտել բանաստեղծին ներքին աշխարհը:

Այս ճամբով է ահա, որ Գր. Պըլտեան կէտ առ կէտ մանրացոյց կ'ընէ Սարաֆեանի քերթողութեան հայեցողութիւնը՝ երեւան հանելով անոր ինքնատիպ նկարագիրը եւ արժանիքը: Սարաֆեանի համար բանաստեղծութիւնը եւ, ընդհանրապէս, գրականութիւնը ամէն բան են, ըլլալու ձեւ մըն է, կենսական հարց մըն է: Անոր համար բանաստեղծութեան մէջ կ'որոշուի գրողին, մարդուն «ճակատագիրը», այսինքն ըլլալու եղանակը:

Դասախօսութեան աւարտին Օր. Սոնա Սերոբեան ընթերցումներ կատարեց Ն. Սարաֆեանի քերթուածներէն: Օրիորդը աչքի զարկաւ իր շատ հնչեղ առոգանութեամբ, բառերուն եւ տողերուն տուած իր ճիշդ կշռոյթով եւ սահուն լեզուով:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Երկու շաբաթէ ի վեր «Յառաջ»ի մէջ կը կարդայինք ծանուցումը, թէ Շաւիլի Ֆր. Կապոյտ Խաչի նորընտիր վարչութիւնը Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է ցերեկոյթ մը, ո՛չ թէ մեծերու համար, այլ զուարճացնելու մեր հայ երկսեռ փոքրիկները, 5–12 տարեկան, ծպտուած զանազան զգեստաւորումով:

Այդ առթիւ մրցանակներ՝ լաւագոյն զգեստաւորումով ներկայացողին: Առատ պիւֆէ, փոքրիկներուն՝ նախընթրիք, թոմպոլա, փոքրերուն յատուկ ժապաւէն մը ու նաեւ մեր հանդէսներուն զարդն ու փառքը եղող «Նայիրի» երկսեռ պարախումբը... կրնա՞ս բացակայիլ...

Փետրուար 13 Կիրակի, կ. ե. ժամը 16-ին կը հասնիմ Շաւիլի քաղաքապետա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

— Արտէն եւ Աղասնի ենթակայ կամ – պիսի դաժան զօրութեան, մինչ ես կը կարծէի թէ մեռած են անոնք դիակներու զգեստներէն զատելով. այժմ երանի թէ չմատնուէին իրենց հօրը ներկայութենէն ազդուած:

Կամպիւս կը հրամայէ յոխորտալով.

— Մօտեցէք տեսնեմ Տիգրանի մեղսակից թշուառներ, մօտեցէք որպէսզի լաւ ճանչնաք ձեր թագաւորը:

Սափորը կ'իյնայ Տիգրանի ձեռքէն եւ կը փշրուի երբ կը տեսնէ իր զաւակները եւ — Ո՜հ, աղջիկս, աղաղակը կը խուսափի նոյն ատեն:

— Ո՜հ, հայր իմ, կը բացագանչէ Աղասնի ու կը նուաղի. Արտէն թեւաբաց դէպի հայրը կը վազէ. Տիգրան ջերմիւ համբուրելէ յետոյ կը փութայ նուաղած աղջկանը մօտ: Արտէն, Միհրանն իսկ կը հետեւին երեքն ալ ամէն ջանք կը թափեն ուշքի բերելու համար իշխանուհին:

Ընտանիքի մը այս ցաւատանջ տեսարանը եւ անակնկալ պատահարները քիչ մը կը յուզեն Կամպիւսի քար սիրտը, բայց ան շուտով կը հակադդէ ինքնիրեն, որպէսզի չըլլայ թէ ներէ անոնց, եւ բարկութեամբ կը հրամայէ.

— Հեռացուցէք ասոնք ներկայութենէս, եւ երբ խարոյկը պատրաստ ըլլայ իմացուցէք ինծ, կ'ուզեմ ներկայ ըլլալ անոնց երկար տեւնուան մահու տանջանքին:

— Բռնակալ, պոռաց Արտէն, մինչ պահակները կը ստիպէին յառաջանալ, բռնակալ — կրկնեց իշխանը — մեզ տառապեցնելու արհեստին լաւ տիրացած ես, ճիշդ է որ քու ներկայութենէդ մենք կրկնակի պիտի տոչորինք...:

Միհրան տխրօրէն կը դիտէ զանոնք, եւ իր հօրը կը մօտենայ զանոնք պաշտպանելու միտումով, բայց հայրը կը կանխէ եւ կը հարցնէ ցասումով.

— Իշխան, ի՞նչ կերպ պէտք է մտածեմ քու նկարագրիդ վրայ. ես ձեզ վստահեցայ վրէժխ հոգածութիւնը. դուն քիչ առաջ ուզեցիր հաստատել թէ՝ Տիգրանի զաւակները այլեւս չեն ապրիր, եւ իբր թէ անոնց մոխիրը բերիր, մինչդեռ անոնք աչհաւասիկ ողջ են, եւ եթէ իմ հաւատարիմ զօրավարը Օրեման զանոնք չյանձնէր ինծի պիտի հաւատայի ըստ – ծիդ: Այսպէ՞ս պէտք է կատարէիր յանձնառութիւնդ, պատասխանէ, այս ի՞նչ տեսակ դաւաճանութիւն է:

— Ոչ հայր, չդաւեցի բնաւ. հաւատա՛ ինծ, ամբողջ բանակայինները, ինչպէս ես, վստահ էինք որ անոնք երկուքն ալ մեռած էին մեր վերջին յարձակողականի ընթացքին:

— Բայց դուն ջանացիր համոզել զիս թէ անոնց մոխիրն է քու բերածդ:

— Ես բոլորովին վստահ էի, ինչպէս իմ հետեւորդները, թէ իրական է, դատելով գտնուած երկու դիակներու ստացիկ իշխանազունի ծանօթ զրահապատ հագուստներէն: Բացի այդ հրամաններդ գործադրելով քու սպասած յաղթանակիդ, իմ ապացոյցներս տուի...:

— Եւ ի՞նչ են այդ ապացոյցները:

— Կը խնդրեմ տէր իմ, թէ Տիգրանի գահին խորտակումը եւ գինք չըթայակապ ներկայութեանդ իր կարծեցեալ զաւակներուն աճիւնին վրայ ողբակոծիլը արդեօք բաւարար քաւութիւն մը չէ՞ իր մեղաց համար: Ես կը կարծեմ թէ ձեր բարի սիրտը այս կերպ յաղթանակէդ ազդուած, պիտի ներէ անոր:

— Ներե՞լ անոր, իշխան ի՞նչպէս կը համարձակիս ըսել ինծի այդպիսի անվայել բան:

— Հայր, ձեր ինծի պարգեւած երջանկութենէն խրախուսուած՝ նկատեցի անկեղծօրէն, որ ձեր վրէժին գոհացում տրուած է: Հայաստանը պարտուած ձեր զօրաց շնորհիւ, ողողուած իր բնակիչներու արեան հեղեղով: Բայց քու քինախնդրութիւնդ անշէջ է տակաւին:

— Իմ քէնս կ'աւարտի միայն թշնամիիս կեանքի վերջաւորութեան:

— Ոչ հայր, մի արատաւորեր անունդ սեւամուր գործով մը. կ'ուզե՞ս որ արդարադատ ապագան քու անունդ դասէ վայրի բռնակալներու կարգին, մինչդեռ կարող ես արժանանալ առաքինի մեծագործ թագաւորի փառապսակին:

— Ապագան, իմ անունիս հայհոյելու տեղ ընդհակառակն, պիտի ծափահարէ գահին վսեմութիւնը պաշտպանելուս համար անարգել տաակ թշնամիիս դէմ:

— Իսկ ներկայիս ի՞նչ կը կարծես որ խորհի Փարսի զանգուածը, հայր:

— Բաւական է որ երկնչի ինձմէ և լռէ:

— Ընդհակառակն, ան պէտք է սիրէ ձեզ, եւ կը կարծե՞ս որ քու այդ վրէժխնդրութիւնը կրնայ անոնց սէր պարտադրել:

— Գոնէ կը լռէ ան, աւելին պէտք չունիմ ես:

— Շատ լաւ տէր, կ'ուզեմ որ մականիդ տակ հեծող ժողովուրդը երբ տեսնէ Տիգրանը եւ իր անմեղ ընտանիքը, խարոյկին մօտ՝ լռելեայն անիծէ քեզ եւ գթայ անոնց վրայ, այն միջոցին երբ անոնք երկինքէն խնդրէին երկինքին բարկութիւնը թափի քու վրայ:

Խ. Վ.

(15 – Շար.)

րանի հանդիսասրահը. հանդէսը յայտարարուած էր ժամը 14,30ին...

Ինչ մեղքս պահեմ, այս անգամ ես ալ ուրիշներու պէս մտածեցի. այսինքն՝ ե՞ս պիտի ըլլամ առաջին վազողը, ժողովուրդը հազիւ ժամը 16ին կրնայ գալ, մանաւանդ այսպիսի խոնաւ, անձրեւոտ օդով, ու յետո՞յ... Հարկաւ հայկ. Բարեկենդանը պիտի տօնեն ազգականներով, բոլորուած հայկ. ձուկ ու համադամ սեղաններու շուրջ. միւս կողմէ «չուկայ» ընողները մինչեւ ժամը 13,30, յոգնած, պարտասած, հազիւ հանգչելու ատեն ունենան:

Այս մտածումներով իմ ուշացումս չքմեղացնելով կը հասնիմ սրահ:

Մեծ եղաւ զարմանքս, երբ մտայ հանդիսասրահ, որ մութին մէջ խորասուզուած, բոլոր աթոռները գրեթէ գրաւուած, լուռ ու մունջ, առանց ձայն–ծպտունի, մարդիկ հետաքրքրութեամբ կը դիտեն մանուկներու յատուկ ժապաւէն մը: Կը կծկուիմ տեղ մը, ուշ մնացողի ամօթխածութեամբ: Ու երբ լոյսերը կը բացուին, կը դիտեմ շուրջս: Ոչ միայն Շաւիլցիներ, այլ եւ Փարիզէն, Պանեէօյէն, Ալֆորվիլէն փութացեր էին ծնողքներ իրենց զաւակներով, նոյնիսկ շատերը ըղձեստաւորուած:

Պատի՛ւ հայ մայրերուն, որոնք հնարքներ էին յղացեր զգեստաւորելու իրենց փոքրիկները զանազան ու զարմանազան տարազներով:

Պատի՛ւ նաեւ Շաւիլի այս նորընտիր վարչութեան, որ կրցաւ իր այս առաջին իսկ ձեռնարկով հետաքրքրական դարձնել իր ցերեկոյթը թէ՛ մեծերուն եւ թէ մանաւանդ մեր սիրասուն փոքրիկներուն:

Ահա՛ նորընտիր վարչութեան ժրաջան ատենապետուհին ընկերուհի Սոնա Փափազեան բեմ հրաւիրեց թիւով 22 զգեստաւորուած երախներ, յետոյ հրաւիրեց քննիչ յանձնախումբը, որուն մաս կը կազմէին Տիկիններ Տէր–Յակոբեան (Ֆըրանսուհի, ամուսինը տեղւոյն քաղաքապետական խորհուրդի անդամ), Գ. Փափազեան եւ Օրիորդներ Թագուհի Սէյխեան եւ Արաքսի Պարոնեան — երկուքն ալ Շաւիլի հայկ. դպրոցի նախկին սաներ:

Բեմը կը զեկավարէին փոխն ի փոխ ընկ. Շտոյեան (հայերէնով) եւ ընկերուհի Սոնա Ֆրանսերէնով, որ ժողովուրդին ներկայացուց իւրաքանչիւր երախան իր կրած տարազով: Թուենք այդ տարազները.— մաժորէթ, չինական, հնդկական, ճափոնական, ռուսական, իտալական, ֆրանսական, հայկական (19րդ դարու տարազ), Անահիտ դիցուհի, պարիկ, գնչուհի, մարքիզ եւ մարքիզուհի, հովիւ, քաու–պօյ, քողաք, փիէրօ:

Յետոյ մէջնարար, փոքրերուն՝ նախընթրիք: Դադարէն վերջ դարձեալ բոլոր առաջին մրցանակի արժանացողները նախ բեմ հրաւիրեց վարչութեան ատենապետուհին եւ ըստ քննիչ յանձնախումբի գնահատման, բոլորն ալ ստացան պեղեցիկ նուէրներ, մասնաւորաբար պատրաստուած ձեռքով, տեղւոյն խաչուհիներուն կողմէ, նաեւ պատկերազարդ գիրքեր: Յետոյ բեմ եկան Բ. մրցանակի արժանացողները. բոլոր երախները ծափահարուեցան: Կ'արժէր դիտել միայն անոնց ուրախութիւնը, իրենց անուշիկ աչքերը ժպտալառ բոցեր կ'արձակէին. իրենք էին օրուան հերոսները:

Յետոյ բեմ եկան «Նայիրի»ի տղաքն ու աղջիկները, որոնք իրենց 5–6 խմբապարերով խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցուցին:

Ընկ. Շտոյեան յայտնեց ժողովուրդին իր խոր շնորհակալութիւնները, եւ շնորհաւորեց նաեւ նորընտիր Կ. Խաչի վարչութիւնը իր այս անդրանիկ ձեռնարկին համար:

Ընկերուհի Սոնա Ֆրանսերէնով նոյնպէս իր շնորհակալութիւնները յայտնեց թէ՛ «Նայիրի»ի, թէ մայրերուն, որոնք պատասխանեցին իրենց կոչին եւ թէ բոլորին որոնք հեռուներէն անգամ եկած էին զիրենք քաջալերել, նաեւ յայտնեց թէ մի քանի ամիսէն պիտի տօնեն Շաւիլի Ֆր. Կ. Խաչի հիմնադրութեան 40–ամեակը:

Իմ կողմէ մեծ պատի՛ւ մը նորընտիր վարչութեան: Բարոյական կողմը շատ լաւ էր, վստահ եմ որ նիւթապէս ալ կոկիկ գումար մը ապահոված են:

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ–ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ մէջ, Փետրուար 10–ին, յիշատակուած է Վարդանանց տօնը՝ տպաւորիչ հանդիսութեամբ մը: Նախագահը՝ ընկ. Բժ. Լեւոն Տաղեան իր բացման հակիրճ խօսքին մէջ շեշտած է օրուան կարեւորութիւնը, մեր պատմութեան մէջ, իբրեւ ազգային հպարտութեան եւ ուխտի օր: Բանախօսներէն ընկ. Ենովք Լաչինեան յայտարարած է, թէ Հայերը թէեւ կորսնցուցին Աւարայրի պատերազմը ֆիզիքապէս, սակայն, իրապէս, այդ հերոսամարտը փրկեց հայ ժողովուրդը, դառնալով Հայութեան անխորտակելի կամքին մէկ փառահեղ խորհրդանիշը: Այդ պայքարով, Հայութիւնը ապահովեց իր լեզուական, կրօնական եւ մշակութային միութիւնը, բիւրեղացաւ ազգային խէչալը, եւ ճամբայ հարթեց ապագայ Վարդանանց հերոսամարտերու համար, Զէյթունէն մինչեւ Սարդարապատ: Երկրորդ բանախօսը Տիկին Գոհար Թէօլէօլեան յիշատակած է նախ հայ ժողովուրդի պատմական ուղին, որով պայքարած է միշտ յանուն ազատութեան եւ հայրենիքի: Մեր բոլոր ճակատամարտները մղուած են այս զոյգ նշանախօսքերով:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ հայկական պատմական եղեցիներ կը մնան կանգուն: Այսպէս Ս. Յարութիւն եկեղեցի՝ Տաքքայի մէջ, Ս. Յովհաննէս՝ Զինչուրայի մէջ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ՝ Սինկափուրի մէջ, Ս. Աստուածածին՝ Մատրասի եւ Ս. Նազարէթ՝ Կալկաթայի մէջ, բոլորն ալ ճարտարապետական տարբեր ոճերով հոյակապ մեծ կառոյցներ են:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

—o—

Երեւանի մէջ պատրաստուած ձեռագիրներէն առաջինը, որ մեր ձեռքը հասած է, ԺԵ. դարու գործ է: Այսուհանդերձ, գոյութիւն ունեցած է Երեւանցի Գրիչ անունով մէկը, որ աշխատած է Խրիմի մէջ: Ան ծանօթ էր նաեւ Տիրացու կամ Տէրտէր Երեւանցի անուններով: Այս վերջնոյն գրչին պատկանող չորս ձեռագիրներու յիշատակարաններէն կը պարզուի, որ ան ծովի ճամբով գացած է Կաֆա, ապա Սուրխաթ կամ Խրիմ քաղաք, Կոքսու եւ Ազախ: Այս քաղաքներուն մէջ է, որ ան ընդօրինակած է ձեռագիրներ:

Երեւանցի Սարգիսի եւ Գոհար–Մելիքի զաւակը զարգացած անձ մըն էր, աքանչելի հաւաքածոներ կազմած եւ ընդօրինակած է: «Մի մեղադրէք անարհեստ գրչիս, զի ես գրագէտ չէի, այլ բաղում սէր գրոց Վարդանայ կու նեղէր զիս եւ գրեցի»: Ըսել կ'ուզէ թէ Վարդան Արեւելցիի գիրքին սիրոյն է, որ արտագրած է ձեռագիրը: Ծշդենք, որ մեր գրիչներէն շատեր նոյն դրդապատճառով կատարած են իրենց գործը, որովհետեւ «սէր կատարեալ ի բաց մերժէ զերկիւղ»:

Տէրտէր Գրիչ Երեւանցի Խրիմ գտնուած է ԺԴ. դարու երկրորդ քառորդին: Այդ թուականներուն դեռ նոր կը սկսէր հայ գրչութիւնը մէջտեղ գալ Խրիմի մէջ. նոր եկեղեցիներ կը շինուէին, նոր գրչատուներ կը հաստատուէին: Եւ ահա Խրիմի առաջին գրիչներէն Գրիգոր Սուքիասանցի, Մկրտիչ Բարերդցիի եւ այլոց հետ Տէրտէր Երեւանցի կը դառնայ Խրիմի գրչութեան դպրոցի հիմնադիրներէն մէկը: Հետաքրքրական է նկատել տալ, որ ան իր ընդօրինակած մէկ Քարոզագիրքը ծաղկած է ոչ թէ գլխազարդերով եւ լուսանցազարդերով, այլ Քարոզիչներու նկարներով, որոնք ոտքի կեցած են՝ էջին մեծութեամբ: Ասիկա քիչ գործածուած եղանակ մըն էր այն օրերուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՌՈՄԿԼԱՅ, պարբերաթերթ Լեւոնեան վարժարանի ժառանգաւորներուն, Է–Թ տարի, թիւ 14, Հռոմ 1969–70, «ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ (Վազգէն Կաթողիկոս Կ'այցելէ Պապին):

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»

—o—

Ապրիլեան Եղեռնին զոհ գացած բանասէր, լեզուաբան ու մանկավարժ Յովհաննէս Գազանճեանի «Պատմութիւն հայ գրականութեան» ձեռագիր դասագրքի երկու հատորը միասին լոյս է տեսել Պէյրութում 1970 թուականին: Դասագիրքն ընդգրկում է հայ գրականութեան սկզբնաւորումից մինչեւ 1915 թուականը: Ա. հատորն ունի ներածութիւն՝ ա) հայերէն լեզու, բ) հայ նշանագրեր, գ) հայ գրականութիւն: Հին շրջանի ընդհանուր տեսութեանը յաջորդում են Դ. եւ Ե. դարերի հայ մատենագիրները, հայ գրականութեան ոսկեդարի բաժինները, տրւում է ոսկեդարեան հայերէնի նկարագիրը, Ե. դարում օտար ազդեցութիւնները հայ գրականութեան ու լեզուի վրայ: Սրան յաջորդում են Զ. եւ Է. դարերի հայ մատենագիրները: Ա. հատորն ընդգրկում է մինչեւ 1850 թուականի հայ գրականութիւնը: Հատորում զետեղուած են նաեւ հայ ժողովրդական բանահիւսութեան մարգարիտներ եւ հատուածներ հայ մատենագիրներից. հատորը բաժանուած է հին, միջին եւ նոր շրջանների:

Բ. հատորում ընդգրկուած է ԺԹ. դարերի կէսերից մինչեւ 1915 թուականի հայ գրականութիւնը (արեւմտահայ եւ արեւելահայ):

« Գրականութիւնը չսահմանափակուելով միայն գեղարուեստական գրականութեան մէջ, — գրում է հեղինակը — մենք գայն ըմբռնած ենք աւելի լայն սահմանով եւ գրականութեան մաս համարած ենք գրական քննադատութիւնը, գրական, լեզուական, բանասիրական ուսումնասիրութիւնները եւ պատմական, կենսագրական, ազգագրական աշխատութիւնները, որոնք իսկապէս ազգային գրականութիւն են, քանի որ գրականութեան արտայայտիչն եղող լեզուին, զայն մշակող հեղինակներուն, անոր նիւթ հայթայթող ազգագրական եւ պատմական տարրերուն ուսումնասիրութիւնն ունին իրենց առարկայ: Հետեւաբար, մեր պատմութեան մէջ առած ենք նաեւ նշանաւոր բանասէրգրագէտները»:

Արդի շրջանի հայ գրականութեան բաժինն սկսում է արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրականութեան մասին ընդհանուր ներածականով:

« Պատմութիւն հայ գրականութեան » դասագիրքը տպագրուեց հեղինակի նահատակութիւնից 55 տարի յետոյ ու փրկուեց կորստից: Հատորում առանձին լրացումներ ու ճշգումներ է կատարել Դպրեվանքի դասախօս Խորէն Գաբրիկեանը:

«ՍՈՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»
(1972 Յունուար)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԽՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

«Եւ այսպէս տասնեակ մը անմեղ էակներու սպանութեան պատճառ եղար եւ անոնց մէջէն միայն ալպանացի խմբապետը ծանրապէս վիրաւորուած կենդանի գտնուեցաւ որպէսզի քու վատ շահատակութիւններդ պատմէ»:

Ոստիկանապետին այս յանդատրաստից ամբաստանութենէն Տիգրան հասկցաւ, որ իր փախուստէն յետոյ ստորոգլին մէջ կատարեալ իրերսպանութիւն մը յաջորդած էր, մինչ մանկամարդ Կիւզէլ անյայտ արքայապահներուն ոտից տակ զոհ գացած էր:

Ոստիկանապետը շարունակեց.

— Կը խոստովանի՞ս ուրեմն թէ այս ամէն մարդասպանութիւններուն հեղինակը դուն ես:

— Երբեք չուրացայ որպէսզի խոստովանիմ, պատասխանեց Տիգրան հաստատ շեշտով մը:

— Հէ՞, կը խոստովանի՞ս:

— Այո:

— Է՜հ, այն ատեն ուրեմն կը ցաւիմ:

— Եւ ինչո՞ւ համար կը ցաւիք:

— Կը ցաւիմ անոր համար որ միայն մէկ գլուխ ունիս եւ ոչ հազար:

Եւ սենեակին մէջ քանի մը քայլ ընելէ յետոյ, վերստին Տիգրանի մօտը եկաւ ու ըսաւ.

— Բայց անհոգ եղիր, գալով հազար գլուխներուն, դժուարութիւն պիտի չքաշենք զանոնք գտնելու, որովհետեւ դուն մեզի պիտի մատնանշես զանոնք:

Տիգրան արհամարհական քմծիծաղ մը ունեցաւ:

— Է՜հ, հանդարտէ, քու տեսակիդ բոլոր վատերը որոնք կինեն կ'անպատուեն ու գլխէ կը հանեն, երբ ձերբակալուին քեզի պէս այսպէս կը խոսեն, սակայն շատ չանցած գաղտնիք չի մնար որ երեւան չհանեն:

— Ատիկա պիտի տեսնենք, ըսաւ Տիգրան:

— Ուրեմն, վճռա՞ծ ես բան մը չյայտնել:

— Ի՞նչ կը փափաքի ձերդ վսեմափայլութիւնը, որ յայտնեմ:

— Հայ քոմիթաճիներու ընկերութեա՞ն կը պատկանիս թէ Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան:

— Իմ գաղափարիս ընկերութեանը կը պատկանիմ:

— Եւ ո՞րն է քու գաղափարդ:

— Իմ գաղափարս այն է թէ ժողովուրդը կը տառապի ու կը տանջուի եւ պէտք է ազատագրուի:

Երիտասարդին այս պատասխանին վրայ Թուրք ոստիկանապետը կատղեցաւ, ակռաները փշրելու ատիճան կրճտեց եւ ձեռքը վերցնելով բանտարկեալին այտին վրայ ուժգին ապտակ մը իջեցուց:

— Վատ, գոչեց Տիգրան զայրացած:

Եւ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով եռեւը գտնուած աթոռին վրայ ինկաւ:

— Այս ըրածդ կուզայ քիչ առաջուան ըսածս հաստատել, շարունակեց երիտասարդը, քաղաքակրթուած աշխարհի եւ ոչ մէկ վայրին մէջ դատաւորը իր ամբաստանեալը չապտակեր: Զգուշացիր, այս ըրածդ շատ ժամանակուան համար պիտի չըներս: Իմ եռեւէս ուրիշներ պիտի գան, ու իմ սկսածս պիտի աւարտեն:

— Եւ ո՞րոնք են անոնք: Սա նոր գաղափարներով մարդուկնե՞րը, Թրքական յարկին տակ պատիւը բռնաբարողնե՞րը, գիշեր ցերեկ կիներու հետ շուայտացողնե՞րը: Ա՞յս է ձեր փնտռած ազատութիւնը: Կորսուեցէք դուք ալ ձեր ազատութիւնն ալ:

Եւ իր բանտարկեալին պատասխաններէն կատղած, անոր փէշերը քաշեց եւ յետին ծայր ծաղրական շեշտով մը աւելցուց.

— Ահաւասիկ եւ ազատութեան դրօշակնիդ... այրերը կնոջական տարազներ կրեն եւ կիները խարեն... թո՛ւհ ձեզի:

Եւ այս ըսելով Տիգրանի երեսին թքաւ:

Երիտասարդը առանց երեսին վրայի թուքը սրբելու, արհամարհական քմծիծաղով մը պատասխանեց.

— Առաջին անգամը չէ որ բարբարոսներ բարձր գաղափարներով մարդոց երեսը կը թքնեն: Այս անարգանքը ինձմէ շատ աւելի բարձր մէկն ալ կրեց:

— Հէ՞, ի՞նչ ըսիր:

— Այո, մեր Փրկիչին՝ Յիսուս Քրիստոսի երեսն ալ թքան:

Թուրքը բերնէն նողկալի հայհոյանք մը հանեց եւ հեգնական շեշտով մը աւելցուց.

— Ահա մարդ մը, որ ինքզինքը իր կրօնքի հիմնադիրին Մարիամի որդւոյն հետ կը բաղդատէ:

— Վեհ գաղափարները, վսեմափայլ տէր, ըսաւ երիտասարդը վճռական շեշտով մը, բարոյական բոլոր հեռաւորութիւնները կը ջնջեն եւ նոյնիսկ մարդիկը աստուածներու կը հաւասարեցնեն:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Սիրելին հաստատութիւնը կը ծանուցանէ

ՆՇԱՆ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ փետրուար 16ին, 69 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ փետր. 25 ժամը 14,15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՊՐՈՒՍԷԼ.— Այրի Տիկին Սարգիսեան խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ՌՈՊԵՆՍՈՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ փետր. 10ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ փետր. 14ին

Հասցէ.—

111, Rue Berckmann's
St. Gilles — BRUXELLES

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Վերժին Յովհաննէսեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ամուսնոյն՝

ՓԱՆՈՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին կիրակի, փետր. 27 ժամը 11ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ն. Նազարէթեանի եւ իր զաւակներուն, ընկերուհիներ Ա. եւ Մ. Մութաֆեաններու, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝ Մարտիկ Նազարէթեանի կսկծալի մահուան առիթով:

A MARSEILLE

THEATRE MAZENOD, 88 Rue d'Aubagne, Vendredi 25 Février à 20 h. 30 la section d'Aix de l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe vous invite à assister à une projection de diapositives avec commentaires sur le thème suivant :

L'ART ARMENIEN

Ourartou — Eglises — Miniatures

par Patrick Donabédian

à la suite du voyage qu'il a effectué l'été dernier en Turquie, Arménie Soviétique, Iran.

ENTREE LIBRE

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Առնուվիլէն ընկ. Մարկոսեան 10 ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին անոր մահուան 15րդ տարեդարձին ի յիշատակ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգային Տան չէնքին Երիտասարդաց Միութիւնը դասախօսութիւն մը կը կազմակերպէ Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին, Լիոնի մէջ, «Սիկալ» սրահը:

Կը խօսի Պ. ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ

Le Samedi 26 Février à 21 heures, Salle de la Cigale, Avenue de Saxe à Lyon, Conférence de VICTOR GARDON

« *L'Apocalypse écarlate et la guerre dans l'avenir* »

Organisée par le Foyer des Jeunes Arméniens de Lyon.

×

Le Vendredi 25 Février, de 16 h. 30 à 20 h. VICTOR GARDON dédicacera ses œuvres :

— Le Vert soleil de la Vie
— Le Chevalier à l'Emeraude
— L'Apocalypse Ecarlate

A la Maison de la Presse, 68, Rue de la République, Lyon (2e).

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր հայերէնի դասընթացքին ի նպաստ 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Լորիս Պապեանէ ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ Տիգրան Պագալեանի *կսկծալի կորուստին:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժերար Սթեֆանէսքոյի յայտագիրը՝

Անարատ Յղութեան հայ Քոյրերու մայրավանքին եւ այլ դպրոցներու գործունէութիւնը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Քրիստափոր *ենթ. Շաբաթ 26 փետրուար ժամը 21ին:*

Ակնունի *խումբ Երկուշաբթի 28 փետրուար ժամը 21ին:*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ 26 Փետր. երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի 27 փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր

HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Տիկնանց Միութեան նախաձեռնութեամբ, Սէն Շամոնի Հայ հասարակութեան թատերախումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր-Վահանի

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կիրակի, Փետր. 27, ժամը 15ին Թէարթ Քօփօ, Մէզոն տը լա Քիւլթիւռ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

փետր. 27, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.—

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն) Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Զրոյց՝ Վարդանի եւ Վասակի միջեւ

(յատկապէս գրուած այս հանդէսին համար Փօլատեանի կողմէ)

Գեղարուեստական բաժին — երգ — արտասանութիւն — խմբերգ

Կը մասնակցին.— Ալիս Պիւլկիւրեան, Մայիս Պապայեան, Սեդա Տիրիկեան, Վահրամ Ճառայեան *եւ* Լեւոն Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻՒՔ - ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, կիրակի կէսօրէ ետք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ - Սէն Ժեռոմի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ս. Ժեռոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ, փետր. 29 Երեքշաբթի ժամը 3ին: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԻՕԼԻՕԶԻ Յուշամատեանի յանձնախումբի ժողովը 27 Փետրուար կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պ. Եսայեանի բնակարանը՝ 33 Ռիւ տը լ'Եկալիթէ, Իսի: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ (փետրուար 26) ժամը 5ին Քաֆէ Մոտեռն, 1, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, *Պուա Քոլոմպ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

ԳԻՆ 10 օրուան համար

Ա. կարգ 1820 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1700 ֆր.

15 օրուան համար

Ա. կարգ 2050 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1950 ֆր.

Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

14էն 16 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ: Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ):

Հեռաձայնել 207-54-51:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը Հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերուն
կիրակի փետր. 27 ժամը 16ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ

Կը հրաւիրուին ընկեր-ընկերուհիները եւ համակիրները:

ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սարսէլ-Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ

Շաբաթ, Փետրուար 26, ժամը 20ին

Restaurant Scolaire
de la Fauconnière à Gonesse

Ընտիր ճաշ, արեւելեան եւ ֆրանսական կերակուրներով եւ ըմպելիներով

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ

Ճաշագին 30 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 25 FEVRIER 1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա — Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման — Տար. 125 ֆր. — Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12350
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.350

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Բ.

Հայերէն լեզուով հրատարակուած են երկու կարեւոր գրքեր՝ Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետներու կողմէ, — 1) Ալ. Խատիսեանի Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Ա. տիպ՝ Աթէնք, 1930, Բ. տիպ՝ Պէյրութ, 1968, պատկերազարդ, 2) Ս. Վրացեանի «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը, Ա. տիպ՝ Փարիզ, 1928, Բ. տիպ՝ Պէյրութ, 1958:

Փրոֆ. Ռիչըրտ Գ. Յովհաննիսեանի գիրքը այն առաւելութիւնն ունի, որ անոր մէջ օգտագործուած են, բացի հայկական բազմաթիւ անտիպ փաստաթուղթերէ, օտար լեզուով գտնուող պաշտօնական վաւերագրեր, որոնք մատչելի չէին հասարակ մահկանացուներուն:

Հատորի վերջաւորութեան (էջ 479–518) հեղինակը մանրամասն «Մատենագիտութեան» մը մէջ կը յիշէ այն բոլոր աղբիւրները, որոնցմէ օգտուած է:

Ասոնց շարքին ամէնէն կարեւորներն են՝ ա) Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան (Փարիզի) 1918–1920 երեք տարուան վաւերագրերը, որոնք ներկայիս մաս կը կազմեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոսթընի դիւանատան, բ) Հ. Յ. Դ. արխիւները, որոնց մէջ են Հայաստանի կառավարութեան, Վրաստանի, Ազրպէյճանի, Լոնտոնի, Հռոմի, Պերլինի, Ուաշինկթընի, Թուրքիոյ եւ Ուկրայինայի դիւանագիտական ներկայացուցիչներու թղթակցութիւնները, Համօ Օհանջանեանի թղթերը, Ազգային Պատուիրակութեան, ֆրանսական եւ բրիտանական կառավարութեանց, Կիլիկիոյ Ազգ. Միութեան, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Ամերիկայի, Ղարաբաղի Դաշնակցական մարմիններու, Ընկերվարական Երկրորդ Միջազգայինի վաւերագրերը եւայլն:

Օտար աղբիւրներէն յիշենք՝ Բրիտանական կայսրութեան պաշտօնական դիւանական վաւերագրերը, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան, նախագահ Ուիլսընի, ծովակալ Մարք Պրիսթոլի, Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի ամերիկեան պատուիրակութեան թուղթերն ու ատենագրութիւնները: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան դեղին տետրակները (1893–1897, 2 հատոր), Ազրպէյճանի եւ Վրաստանի Փարիզի Պատուիրակութեան Յուշագրերը: Ու նաեւ Խորհ. Հայաստանի պատմութեան բաժանմունքի պետական արխիւները:

Մեծ թիւ կը կազմեն իբրեւ գիրք կամ գրքոյկ լոյս տեսած հրատարակութիւնները՝ անգլերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, հայերէն, գերմաներէն, թրքերէն եւ այլ լեզուներով: Ասոնց այբուբենական ճոխ ցանկէն կրնան օգտուիլ բոլոր անոնք, որ կը հետաքրքրուին Հայկական Դատով:

Հեղինակը իր աշխատասիրութեան մէջ օգտագործած է բոլոր կարեւոր, վաւերական նիւթերը եւ հարցերը քննած է գիտնականի վայել առարկայական ձեւով: Իր մէջբերումներու աղբիւրները յիշած է ամէն էջի տակ մանրատառ ծանօթութիւններով:

Գրքի Բ. հատորը պիտի ընդգրկէ 1919ի առաջին կէսէն մինչեւ 1920ի առաջին կէսը երկարող շրջանը: Պիտի խօսի մասնաւորաբար Հայաստանի Հանրապետութեան ներքին եւ արտաքին գործունէութեան, Մեծի շարժումին եւ Ռուսիոյ ու Կովկասի մէջ բոլշեւիկներու տարած աշխատանքներուն վրայ:

Գ. հատորը պիտի ներկայացնէ Հայաստանի կացութիւնը 1920ի երկրորդ կէսէն մինչեւ խորհրդայնացում, Սեւրի դաշնագիր, Լեւոն Շանթի պատուիրակութիւն, Ազգերու Դաշնակցութիւն, Թրքական ներխուժում, եւայլն:

Փափաքելի էր, որ այս հատորը, ինչպէս նաեւ նախորդն ու յաջորդները թարգմանուէին ֆրանսերէնի — ինչո՞ւ չէ՝ նաեւ հայերէնի, — որպէսզի աւելի մեծ թիւով հայրենակիցներ բուն իսկ աղբիւրէն սորվէին մեր մօտիկ անցեալի ճակատագրական անցուդարձերու ճշգրիտ պատմութիւնը:

Պրոֆեսորը վերջերս այցելած է Հայաստան, ուր մեծ գնահատանքի արժանացած է Երեւանի համալսարանական շրջանակին մէջ:

Շնորհաւորելով զինքը իր հայրենասիրական թանկագին աշխատանքին համար, կը մաղթենք իրեն ուժ եւ կարողութիւն՝ յաջողութեամբ ի կատար ածելու համար առաջադրած ծրագիրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

THE REPUBLIC OF ARMENIA, volume I, 1918-1919, *Richard Hovannisian*, University of California Press, 1971.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԵՒ ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ

Փեքին ժողովրդական ընդունելութիւն մը վերապահած էր Նիքսընի, անոր այցելութեան երրորդ օրը: Մ. Նահանգներու նախագահը ներկայ գտնուեցաւ մարզահանդէսի մը մայրաքաղաքի ցոյց մարզարանին մէջ, ուր 15.000 Չինացիներ ժպիտով եւ ծափահարութիւններով ընդունեցան իրենց պաշտօնական հիւրը: Չին մարզիկներ տպաւորիչ ցուցադրութիւններ կատարեցին: Շու Էն Լայ ներկայ էր նախագահին կողքին:

Քաղաքական դէտերը կը նկատեն, որ չին մամուլն ու ձայնասփիւռը ջերմ խօսքեր կը վերապահեն Նիքսընի: Մամուլին ոճը փոխուած է, քանի որ Նիքսըն կ'որակուի Չինաստանի «պատուոյ հիւրը»: Շատեր նկատել կուտան, թէ չին մամուլը նոյնիսկ «բարեկամ» նկատուած պետական դէմքերու այցելութեան առթիւ իսկ այսքան «տաք» խօսքեր չէր արտայայտած: Միւս կողմէ Մաօ որպէսզի ցոյց տայ, թէ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Նիքսընի այցելութիւնը Չինաստան, Փեքինի օփերայի ներկայացումին թոյլ տուած է, որ իր կինը ներկայ գտնուի Նիքսընի կողքին: Արդէն Մաօ այցելութեան առաջին օրէն իսկ յատուկ հանդիպում մը ունեցած էր Նիքսընի հետ:

Նիքսըն երրորդ անգամ ըլլալով երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ չին վարչապետին հետ: Այս հանդիպումը, որ տեւեց չորս ժամ, տեղի ունեցաւ Նիքսընի Փեքինի բնակարանին մէջ:

Ըստ սովորութեան ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի խօսակցութիւններուն մասին. կողմերը միշտ լուռ կը մնան: Այսուհանդերձ նկատելի է, որ Նիքսըն — Շու Էն Լայ եւ, միւս կողմէ, երկու երկիրներու Արտաքին նախարարները նախատեսուածէն աւելի երկար խօսակցելով, կ'ուզեն շօշափել բազմաթիւ հարցեր: Անշուշտ դիւրին չէ ասոնց կարգադրութիւնը, քանի որ ինչպէս նկատել կուտան ոմանք, յաճախ ընդհանուր քաղաքականութեան մը փոփոխում կը նշանակեն: Այսուհանդերձ, խօսք կայ «յաճախակի շփումներու» մասին. աւելին՝ «մնայուն» շփումներու մասին:

Յամենայն դէպս դէտերը համաձայն են ընդունելու, թէ «հիմնական բան մը տեղի պիտի ունենայ» այս այցելութեան առթիւ:

Մոսկուայի մէջ շրջան ընող լուրի մը համաձայն՝ Նիքսըն Փեքինի մէջ գաղտնի հանդիպում մը պիտի ունենայ Հիւս. Վիէթնամի առաջնորդներու հետ:

× Չինացիները Ամերիկացիներուն նուէր տուին զոյգ մը փանտա, կենդանի մը, որ միայն Չինաստանի մէջ կայ անտառային շրջաններ: Ամերիկայի կենդանաբանները այնուամենայնիւ մտահոգ են: Փանտան սիրաբանիլ չի գիտեր բնազդօրէն, ան կը սորվի իր ծնողքէն. արդ եթէ փոքր տարիքի մէջ բռնուած են եւ իրենց ծնողքներէն դեռ չեն սորված սիրաբանիլ, Արեւմուտքի մէջ դեռ կարելի պիտի չըլլայ փանտայի նոր սերունդ հասցնել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը ձերբակալեց Իռայի (Իրլանտայի յեղափոխական բանակ) ղեկավարներէն ութ անձեր: Այս ձերբակալութիւնը կատարուեցաւ Ալտերշոթի (Անգլիա) ահաբեկումին կապակցութեամբ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ատեանը 100.000 լիբանանեան ոսկիի տուգանք սահմանեց խորհրդային Թաս գործակալութեան, որուն Լիբանանի թղթակիցը գրած էր վերջերս թէ երեսփոխանական ժողովի անդամներէն երկուքը՝ անգլիական գաղտնի սպասարկութիւններու հաշւոյն աշխատող անձեր եղած են: Ամբաստանեալը բացակայ էր բայց կրնայ վերաքննութեան դիմել:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Իտալիա համաձայնագիր մը կնքեցին, որով 12,5 քիլմ. երկարութեամբ փապուղի մը պիտի հաստատուի Ֆրէժիւսի մօտերը: Փապուղին պիտի բացուի 1978ին: Ասոր շնորհիւ Թուրինօ—Լիոն ճամբան երեք ժամուան տեւողութիւն պիտի ունենայ կառքերուն համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կարգ մը սենտիքաները (Բանուորական Ուժ, Քատր եւ Սէ. Էֆ. Թէ. Սէ.) ստորագրեցին աշխատավարձքերու նոր պայմանագրութիւնը ածուխի բանուորներուն համար: Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. եւ Սէ. Ժէ. Թէ. համաձայն չեն թէեւ բայց եւ այնպէս պայմանագրութիւնը պիտի գործադրուի: Միւս կողմէ երկաթուղիի ճիւղին մէջ, սենտիքաները ճնշում կը բանեցնեն որպէսզի բանակցութիւնները վերսկսին տնօրէնութեան հետ:

ՊՕՐՏՕՅԻ Սիւտ—Ուէսթ օրաթերթը բանուորներուն գործադուլի 5րդ օրը որոշեց փակել թերթը, որ շրջանի կարեւորագոյն օրաթերթն է:

Մամուլի տագնապին ծանրութիւնը ծանօթ է արդէն բոլորին: Փարիզի բոլոր օրաթերթերը, սենտիքային իսկ որոշումով, իրենց գինը 0,50էն 0,70ի պիտի բարձրացնեն Մարտ մէկէն սկսեալ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Լուֆթհանզա ընկերութեան օդանաւը ի վերջոյ «ազատ արձակուեցաւ» Ատենի օդակայանը, ուր իր 15 հոգինոց անձնակազմովը գրաւուած էր արաբ ահաբեկիչներուն կողմէ: Շատ յստակ չէ թէ ի՞նչ կ'ուզէին օդահէնները, բայց կը թուի թէ եղածը թշնամական արարք մըն էր Դաշնակցային Գերմանիոյ դէմ, զոր կը մեղադրեն իբրեւ դրդիչը նացիական նոր Պետութեան մը (Իսրայէլ) ստեղծումին:

ՍՔԻՐԱԹԻ (Մարոք) ահաբեկիչներուն դատավարութիւնը կը շարունակուի Քենիթրայի զինուորական դատարանին կողմէ: Արքայական դատախազը քսանըհինգ մահապատիժ պահանջած է եւ քսան տարի բանտարկութիւն ալ 25 ուրիշ ամբաստանեալներու համար:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախկին հակաբրիտանական ԷՕՔԱ կազմակերպութիւնը, որ ներկայիս կը կոչուի, «յոյն Կիպրացի ռազմիկներու Միութիւնը» եւ Զօր. Գրիվասի կողմնակիցները կոչ ըրած են Աթէնքի կառավարութեան — Մայր հայրենիքին — որպէսզի կղզին փրկէ:

ՍԹԱԼԻՆԻ աղջիկը որ ամուսինը (Պըթըր) եւ տուն ձգած, 10 ամսու երախային հետ գացած է, զարմացեր է որ ամուսինը ամուսնալուծումի մասին կը մտածէ: Ինք նման մտադրութիւն չունի եղեր, այլ պարզապէս չի կրնար հաւաքական կեանք վարել: Ամուսինը, որ ամերիկացի ճարտարապետ մըն է Ֆ. Լոյտ Ռայթ հիմնարկութեան (ճարտարապետութեան դպրոց) տնօրէնն է եւ հոն բոլորը հաւասարապէս կ'ապրին: Տիկինը չէ հանդուրժեր նման կեանքի մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՏ ՁԻՒՆ

Երեւանի մէջ զօրաւոր սառնամանիքներուն յաջորդած է առատ ձիւնը:

Փետրուար 17ին Հայաստան ամբողջովին ծածկուած է ձիւնի հաստ շերտով: Փակուած են լեռնանցքերը, առժամեայ կերպով դադրած են Արարատեան դաշտի աշխատանքները: Երեւանի մէջ ձիւնին թանձրութիւնը 35 սանթիմեթրէն աւելի եղած է: Հակառակ արտասովոր պայմաններուն, քաղաքին երթեւեկութիւնը բնական վիճակ կը պարզէ:

Ցանտան գիւղի մէջ ձիւնին շերտը 60 սանթիմեթրէն աւելի եղած է, հաստատելով մրցանիշ մը Հայաստանի համար: Սպիտակ հաստ սաւանով ծածկուած են Ապարան — Հրազդան գօտին, Սեւանի աւազանը, Շիրակի բարձրաւանդակը: Գալով լեռնային շրջաններուն՝ ձիւնին բարձրութիւնը կ'անցնի մէկ մեթրը:

Յառաջիկայ շաբաթներուն օդը պիտի շարունակէ ցուրտ ըլլալ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՏԵՍԱԿՑԵՑԱՆ ՌԷՄՈՆ ԷՏՏԷԻ ՀԵՏ

Փետրուար 16ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչները, մասնաւոր ժամադրութեամբ, հանդիպում մը ունեցան Ազգային Պլոքի պետ Րէմոն Էտտէի հետ եւ մօտ երկուքուկէս ժամ, սիրալիր ու ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, խորհրդակցութիւն մը ունեցան:

Տեսակցութեան ընթացքին քննուեցան ընտրական զանազան շրջաններու կացութիւնը եւ տարբեր գինակցութիւններու կազմութեան հաւանականութիւնները, մասնաւորաբար Պէյրութի առաջին ընտրաշրջանին եւ Մեթնի մէջ:

Այս առթիւ, Ազգային Պլոքի պետը յայտնեց, որ եթէ Հէլֆի վերակազմութեան համար իր կողմէ ներկայացուած պայմանները չընդունուին, վերջնականապէս որոշած է առանձին ցանկեր կազմել: Րէմոն Էտտէ կարելի նկատեց նաեւ գործակցութիւն մը անմիջապէս Ազատական կուսակցութեան հետ:

Այս տեսակցութեան աւարտին, որոշուեցաւ տեւաբար կապի մէջ ըլլալ եւ շփումները երկուստեք շարունակել դաշնակից կուսակցութիւններու եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու հետ:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆԸ

Բրոջս յիշատակին

Երբ հիմա նորէն, տարիներ ետքը, դէմ առ դէմ կուգամ երբեմնի չարաչուք Ուրուականին, դաժան Հնձողին որուն ահեղ ժանգաղը անգամ մըն ալ սրտիս շատ մօտ խոտորեցաւ՝ ձեռքս արհաւիրքով աչքերուս չեմ տանիր ու ցաւի տարամերժ, երկար ճիչին հիմա կը խառնուի կակազումը մտքին՝ անըմբռնելի ստուար գիրքի մը առջեւ որուն գաղտնիքը յանկարծ քիչ մը աւելի պարզուած կը թուի, որովհետեւ կա՛պ մըն ալ, գինքը հողին կապող, խզուեցաւ հիմա։ Այդ գիրքն է թերեւս ամբողջական փրկութիւնը ու վերջին մարդը անշուշտ, միայն Խորհուրդին անձնատուր, պիտի ամբողջական ճշմարտութիւնը տեսնէ։

Կեանքը յաճախ նմանցուցած են ճամբորդութեան մը, բայց մինչդեռ ճամբու մը տեւողութեան միջոցին միշտ ժամանումին կը մտածենք ու կը պատրաստուինք՝ կեանքին մէջ մահուան մտածելէ կը խուսափինք, կը քշենք, կը մերժենք անոր գաղափարը անհուն հեռաւորութիւններու խորը եւ իրօք, անմահի պէս կ՚ապրինք։ Պատճառը անշուշտ այն է որ որոշ օրը չենք գիտեր ժամանումին, բայց կը դադրի՞, ատոր համար, ժամանումը ստոյգ ըլլալէ եւ մահը մաս չի կազմե՞ր կեանքին ·ինչպէս նաւահանգիստը ուր կը հասնինք մասն է ճամբորդութեան։ Օր մըն ալ, անոնց մէջէն որոնք միացուցեր էր ճակատագիրը իրարու, մէկը, ըսել մէջիկ, կ՚անհետանայ։ Ա՛ն հասեր է եղեր։ Չէինք գիտեր եւ կը փնտռենք զինքը դեռ։ Այս գաղտնիքը չենք հասկնար, այս խուսափուկն ու պարտքը մէկուն, զոր մեզի կորուստ կ՚արձանագրենք ու դառնօրէն կը գանգատինք եւ կ՚ողբանք։

Հիմա կը գտնեմ սակայն թէ միայն Մահն է մեծ, ընդհանուր, տիեզերական. կ՚ընդունիմ զայն իբրեւ միջոցը ձեւափոխութեան որ կը կազմէ միշտ, ու միայն ինքը, ատաղձաններէն սանդուխին ուրկէ տիեզերքին ուժը կը բարձրանայ հետզհետէ մինչեւ Աստուած։ Մարդկային կեանքը այդ անհրաժեշտ ամբարձումին մէջ վիճակ մըն է միայն, թերեւս վերջին վիճակը։ Ինչպէս կայեր ովկիանոսին խորէն կը բարձրանան յամրօրէն մինչեւ ջուրին երեսը, այնպէս երկիրը կազմող ու ապրեցնող զօրութիւնը, իր մթնոլորտին, հողին, բոյսերուն ու կենդանիներուն միջոցաւ որոնք անդիտակից փոխադրիչն են անոր, կ՚անցնի, կը մտնէ մարդուն՝ երկրին գերագոյն արտադրութեանը մէջ որուն տրուած գիտակցութիւնը նախադուռն է իր աստուածութեանը։ Այդ կարողութիւնն է միայն որ կը կազմէ ամբողջ գերազանցութիւնը մարդուն, որուն ֆիզիքապէս տարբերութիւնը միւս ոտնաւորներէն անշուշտ աւելի քիչ է քան տարբերութիւնը որ կայ անոնց եւ կենդանական ուրիշ կարգի մը, օրինակ, թռչուններուն մէջ։

Մարդուն տրուած այդ յատկութիւնը, կ՚ըսէի, ձգտումն է դէպի Աստուած որուն մօտաւոր միացումի մը յոյսն ու խոովքը՝ միայն ինքը ունի։ Եւ տեսէ՛ք, ինչպէս մարդը, որովհետեւ դեռ նիւթ է ու փակչած նիւթին՝ երբ փոխանակ հոգւոյն նիւթով է որ կը դրաղի՝ իր միտքը որ կ՚արշաւէր անհորիզոն միջոցներու մէջ՝ կը դանդաղի ու կ՚իյնայ. իր քայլերը փոսէ ի փոս կը նետեն զինքը։ Երկու տարբեր կեանքեր են, հոգւոյն ու նիւթին կեանքերը որոնց երկուքովն ալ զբաղիլը միակ դժբախտութիւնը կը կազմէ մարդուն։ Բայց մինչդեռ առաջինը կը հեռացնէ, կը տարածէ մտածումը, ինչպէս կեդրոնախոյս զօրութիւնը, ու միշտ դէպի աւելի բարձրը ու հեռուն կը լայնցնէ իր ըմբռնումին շրջանակը՝ մօտեցնող՝ զինքը ամէն օր քիչ մը աւելի գերագոյն զօրութեան։ Աստուծոյ, երկրորդը՝ կեդրոնաձիգ զօրութիւնն է որով դառնալով կէտի մը շուրջը՝ որչափ մօտենանք անոր, այնչափ կը նեղնայ մեր տարածութեան եւ յառաջդիմութեան շրջանակը։

Ամէն մարդ կը զգայ մահը իբրեւ անխուսափելին ու երբոր կը հասնի գերագոյն վայրկեանը, չէ՛, չի վախնար անկէ։ Բայց կեանքը որուն մէջէն կ՚անցնի, հազարաւոր հետքեր կը ձգէ իր վրայ որոնց հաշիւը պիտի տեսնուի իրեն, Մահուան օրը։ Ինչպէս արդէն օրերուն մահն է որ ուրիշ օրեր կը ծնէ եւ երէկուան երջանկութիւնն ու դժբախտութիւնն են որոնք այսօրուաններուն ծնեցին՝ նոյնպէս այս օրերը ամբողջ պիտի յանգին մեծ վաղուան՝ Մահուան, որուն մէջի դժբախտութիւնն ու երջանկութիւնը բնականօրէն կեանքն է հայթայթած։

Վայրկեան մը կայ ուր միտքը մահուան սեմին վրայ կոխելով կը վերադառնայ յանկարծական թափով մը դէպի ետ, անցեալին մէջ ու կը վերապրի կեանքը զոր ապրեցաւ, գէշ՝ եթէ զայն իր յանցանքովը գէշ ըրաւ, աղէկ՝ եթէ խիղճը՝ բարիին օրէնքը որ կը գտնուի ամէն հոգիի խորը չամբաստաներ զինքը։ Անոնք որոնք տեսած են մահը մօտէն, շատ մօտէն ու հրաշքով մը միայն ճողոպրած անոր տիրապետութենէն, ինչպէս լերան մը գագաթէն գլորողները, ինչպէս ալիքներու խորասոյզ ընկղմողները, կը պատմեն ետքէն թէ տեսած են, որոշակի տեսած, իրենց մանկութեան օրերէն մինչեւ արկածային նախորդ վայրկեանը ամէն գլխաւոր պատահարները, ամէն դաժան կամ անուշ տեսարանները իրենց կեանքին։ Ի՞նչպէս կարելի է, պիտի հարցուի, քանի մը երկվայրկեանի մէջ կեանքի մը ամբողջ շրջանը վերապրիլ։ — Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, պատասխանենք, որ կէս ժամուան քունի մը միջոցին, երազներ կը տեսնենք որոնց գործողութիւնը ժամեր, օրերու մէջ կ՚անցնի։ Բացատրութիւնը սա է որ քունին մէջ — մահուան նախափորձը — ինչպէս մահուան սեմին վրայ, միտքը կը լոգէ իր կապերը ժամանակին հետ որ Աստուծոյ կողմէ մարդուն վրայ դրուած փականքն ու չափն է եւ ինչ որ մեր նայուածքովը երկվայրկեան մը կը թուի, մեռնողին այդ պահուն յաւիտենականութիւնն է իրօք։ Ի՞նչ հաճոյք ուրեմն հանդարտ խիղճին, բարիին համար յիշել իր կեանքը անվերջ, հանդարտ ու լուսաւոր կերպով եւ չարին համար ի՛նչ տառապանք՝ խղճահարիլ յաւիտեան։ Արքայութիւնն ու դժոխքը ուրիշ բանե՞ր են արդեօք եւ այն որ առաջին անգամ անոնց երկիւղը ներշնչած է մարդուն, մահուան շատ մօտը գացող ու վերադարձող մը եղած չէ։ Ուրեմն եթէ մարդ այդ երկիւղը միշտ իր սրտին մէջը ունենար պիտի ապրէր բարութեամբ իրեն ու իր նմաններուն հանդէպ։

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Համպուրկ 1903

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՍ

ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Նախորդ գրութիւններուս մէջ նկարագրած եմ այն խանդավառ մթնոլորտը ուր կ՚ապրէր Հայութիւնը Կիլիկիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ։

Տարօրէնէն յետոյ պիտի ծանրանամ այս անգամ Ատանայի ըլլայ լեգէոնական, ըլլայ հայկական կեանքին վրայ, ուր հաստատուեցայ ինչպէս ծանօթ է իբր ժէնիի ենթասպայ։

Առաջին անգամ ինծ պարտականութիւն տրուեցաւ նորոգել տալ գերմանական բանակի կողմէ լքուած բազմաթիւ հսկայ մեքենաներ որոնք կը գտնուէին հին կայարանին մօտ գտնուող «Գերմանական Փապրիքա» կոչուած եւ ֆրանսական բանակի կողմէ զօրանոցի վերածուած շէնքի շտեմարաններուն մէջ։

Փնտռեցի ու գտայ Յակոբ Մամիկոնեան անուն մեքենագէտ մը որ յանձն առաւ կարեւոր գումարի մը փոխարէն գործածելի դարձնել զանոնք։ Բախտէս Յակոբը դաշնակցական դուրս ելաւ եւ յետագային Լաթաքիոյ մէջ միասին գործակցեցանք զանազան մարմիններու մէջ։

Անկեղծօրէն խոստովանիմ որ այդ հըսկայ մեքենաները ի՞նչի կը ծառայէին եւ թէ Մամիկոնեան ի՞նչ աշխատանք տարաւ անոնց վրայ, չեմ գիտակցիր, բայց պահանջուած գումարը լրիւ վճարուեցաւ իրեն, եւ ես արժանացայ հարիւրապետիս գնահատանքին։

Աստիճանաբար ինծի յանձնուեցան աւելի կարեւոր աշխատանքներ։ Ի մէջ այլոց կը զբաղէի Զօր. Տիֆիլզօյի ապարանքին նորոգութիւններով ու բարենորոգութիւններով եւ այս պատճառով իր հետ յաճախ տեսնուելու առիթներ կ՚ունենայի։ Նոյն հանդիպումները Գնդ. Պուէմոնի հետ՝ գործիս բերմամբ։ Հանրածանօթ հայասէրներ էին երկուքն ալ եւ Կիլիկիան Հայերուն տալու ջերմ պաշտպաններ։ Գնդ. Պուէմոն նոյնիսկ գիրքոյկով մըն ալ արտայայտած է իր այս տպաւորութիւնները։

Երբ կը խօսինք հայասէր Ֆրանսացիներու մասին, անկարելի է չյիշել հանրածանօթ Տոքթ. Ռոլանը, որու ծայրայեղ զգացումներուն եւ Հայութեան մատուցած իր թանկագին օգտակարութեանց առ ի երախտագիտութիւն, երբ մահացաւ այս անգին հայասէրը թաղուեցաւ Արզարեան վարժարանի փակին մէջ, որ ուխտատեղի մը դարձած էր կարծես եւ որու այցելութեան եկաւ նոյնիսկ օր մը ժէնէրալ Կուռօ եւ պատիւներով ընդունուեցաւ Պր. Տիրան Պապիկեանի եւ Ազգային Միութեան կարգ մը անդամներու կողմէ։

Մահուան ճիրաններէն մազապուրծ ազատած Հայութիւնը խուռներամ կը վերադառնար Կիլիկիա։ Ոչ միայն Կիլիկեցիներ, այլ նաեւ զանազան հայկական գաւառներու ժողովուրդը, օր առաջ վայելելու քաջարի Հայկական Լեգէոնի զինուորներուն ներկայութիւնը եւ անկախ Կիլիկիան։

Ֆրանսական կառավարութիւնը կը քաջալերէր ներգաղթը եւ յաճախ ալ իր միջոցներով կը փոխադրէր հոծ Հայութիւն։

Անհաւատալի ու երազային կը թուէր բոլորին, հայկական բանակ, Թուրքերէն գրաւուած կիլիկեան հողին վրայ, ամէն կողմ հայ զինուորներ, սուինաւոր տողանցքներ, «Մեր հայրենիք»ը թնդացնելով։ Ուրախութեան արցունքներով ու հրճուանքով կը դիտուէր անոնց գնացքը պողոտաներէն։

Հայութեան ներխուժումի հետեւանքով, Արզարեան վարժարանը, տնօրէնութեամբ ընկ. Ղազար Ջարըզի — որու մասին խօսած եմ ուրիշ անգամ — նեղ կուգար այլեւս աշակերտութեան։ Կը բացուէին յարանուանական վարժարաններ ամէն կողմ։ Մտաւորականներ կուգային զանազան երկիրներէ։

Բացուեցաւ նաեւ երկրորդական վարժարան մը, տնօրէնութեամբ ընկ. Վարդան Գէորգեանի, այժմ Հարաւ. Ամերիկա, ուր կը պաշտօնավարէին Ֆրանսայի Հայութեան ծանօթ Լեւոն Մոզեան, Գրիմիթճէլ եւ ուրիշներ, որ կարճ ժամանակի մէջ տուաւ լաւագոյն արդիւնքներ։

Վարժարաններէ եւ կուսակցութիւններէ զատ, ծայր տուին զանազան կազմակերպութիւններ, թատերական, երգեցիկ, կանացի, բարեսիրական, երիտասարդական, սկաուտական որոնք խրախճանքի վերածեցին ամբողջ Ատանան. խանդավառութիւն ամէն կողմ։

Աչոտ Մատաթեան, Կատվարենց, Խա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Մտածէ նաեւ Փարսը շրջապատող թագաւորներուն վրայ. անոնք որ արիւնով եւ բարեկամութեամբ կապուած են Տիգրանի հետ, անոնք որ յարգանք եւ հիացում ունին անոր առաքինութեան եւ քանիցս ընտրեցին զայն իբր իրաւարար իրենց մէջ պատահած տարակարծութիւններն ու վէճերը արդարօրէն լուծելու համար։ Կը կարծես որ անտարբեր հանդիսատե՞ս պիտի ըլլան Տիգրանի եւ իրեններուն, չափը անց եպերելի մահավճիռ գործադրութեան։ Անոնք պիտի չգա՞ն գէն ի ձեռին հաշիւ պահանջելու քեզմէ երբ իրենց համբերութիւնը սպառի։

— Շատ ալ հո՞գս է որ գան, տղաս, թող համարձակին գալ, դուն քաջարար պիտի պատժես զանոնք, վստահ եմ։

— Ո՞վ... ե՞ս, հայր։

— Այո, նոյնինքդ Միհրան։

— Ա՛հ, մի սպասէք, ո՛չ, ես պիտի չզինուիմ արդարադատ մարդոց դէմ, որոնք անմեղ մահապարտ մը պիտի պաշտպանեն։

— Ի՛նչ կը լսեմ, ինծի ուղղուած են այդ անվայել խօսքերդ։

— Այո հայր, ես պարտ եմ անկեղծօրէն խոստովանիլ որ երբ ինծի պարտադրեցիք Հայաստանը նուաճել, արդէն սիրտս գաղտնի կերպով կը մեղադրէր ձեզ երիցս պատրաստ կը զգայի չհնազանդիլ ձեզ, բայց ձեր իշխանութեան ճնշումին ենթարկուելս, կամ ժառանգորդի հպարտութիւնս — ինչ որ դուք խօսեցաք — պատճառ եղան այդ ակամայ գործունէութեանս. բայց ներքնապէս կ՚ըղձայի որ Տիգրանը յաղթանակէր կամ ճակատամարտի մէջ մահանայի ընկերով, ես կորսնցուցի այդ գիւրահաւան յոյսս։ Երկինքը պատժեց զիս իմ ստորին հնազանդութեան համար։ Այդպէսով է որ հիմա կը տեսնեմ թագաւոր մը, տիպարը բոլոր թագաւորներուն. կը տեսնեմ իր անմեղ ընտանիքը ենթարկուած քու կոյր զօրութեանդ, պատրաստ բոցակէզ ըլլալու ականատես աներեւոյթ աստուածներու դատաստանին առջեւ եւ ես անտարբեր հանդիսատե՛ս... փոխանակ այդ դեհենէն ազատելու զանոնք ի սէր արդարութեան, կը խնդրեմ հայր գթա՛ անոնց վրայ։

Աղերսութիւն գործելէ շատ հեռու էր իշխանին սրտաշարժ խնդրանքը. ընդհակառակն բանակալը կ՚որոճար աւելի սոսկալի պատիժի մասին, եւ պահ մը ձեւական լռութենէ մը յետոյ կիրքոսի անարժան որդին Կամպիւս ըսաւ իր տղուն.

— Թող ուզածդ ըլլայ տղաս, կը ներեմ Տիգրանին, հրահանգէ պահակներուն որ հոս բերեն, ես անձամբ կ՚ուզեմ յայտնել ազատութեան շնորհս եւ առանձին ձգէ զիս անոր հետ։

— Շատ լաւ տէր իմ, կը հնազանդիմ ձեզ, բայց ծափահարելով, որ կարողացայ դութդ շարժել եւ Աստուած միջնորդեց քինախնդրութեանդ վերջ տալու համար։ Ո՛հ աստուածներ ի՛նչ տեսակ բուռումնաւէտ եւ թանկագին խունկերու զոլորշիապատ ծուխով պիտի կրնամ յայտնել ձեզ շնորհակալութիւնս... Այս խանդավառ մտածումներով տողորուած՝ դուրս ելաւ իշխանը, եւ Կամպիւս երբ մինակ մնաց խորհեցաւ իւրովի.

— Գնա՛, պարապ տեղը ինքզինքդ կը խաբես, ատելութիւնս բնաւ շիջած չէ, եւ Տիգրանի ներկայութեամբ աւելի պիտի բորբոքի, մեռցնելէ առաջ նախ անոր հոգին պիտի չարչարեմ։

Ներս կը բերուի Հայաստանի թագաւորը որ մօտենալով Կամպիւսի՝

— Բարբարոս, կ՚ըսէ, դեռ երկար ատեն պիտի չարչարուիմ քեզ տեսնելով, ըսէ ի՞նչ կ՚ուզես դեռ։

— Քեզ ներում պիտի շնորհեմ։

— Ներում շնորհել ինծ, երկինքդ արդար, իրա՞ւ կ՚ըսես Կամպիւս. քու սիրտը կարո՞ղ է այդքան զզւստ առաքինութեան. ո՛հ, ուրեմն ի՞նչպէս շնորհակալ ըլլամ...։

— Ես քու երախտագիտութիւնդ չէ որ կ՚ուզեմ, մտիկ ըրէ, զաւակներդ չա՞տ թանկ են քեզ համար հաւասարապէս։

— Այո, որքան վրիժառումը սիրելի է հոգիիդ։

— Կը հասկնամ, եւ անոնցմէ մին կամ միւսը անփոխարինելիօրէն սիրելի են անշուշտ քեզի համար։

— Այո՛, ինչ խօսք, անոնք երկուքն ալ հաւասարապէս թանկագին են քան իմ կեանքս։

— Աղէկ, գիտես որ անոնք դատապարտուած են մեռնելու, բայց քեզի հետ անոնցմէ մէկուն կեանքը միայն պիտի շնորհեմ, ուրեմն դուն ընտրէ ո՞րը կ՚ուզես որ ողջ մնայ։

— Ի՞նչ կ՚ըսես անգութ անօրէն։

— Որոշումդ...

Խ. Վ.

(16 – Շար.)

ջերեան եւ ուրիշներ Կիլիկիա գալով տեղծեցին բեմական կեանք, յաճախ ներկայացումներ տեղի կ՚ունենային:

Կազմուած էր նաեւ երգչախումբ մը, կուսակցական սատար երիտասարդ – երիտասարդուհիներէ, Ղ. Ղազարոսեանի ջան – քերով, որ ստեղծեց եռանդուն կեանք մը իր երգահանդէսներով:

«Երիտասարդաց Միութիւն»ը, որուն վարչութեան մաս կը կազմէին իմ ընկերներէս Գէորգ Ուրֆալեան եւ Գէորգ Գանարեան, ունէր քանի մը տասնեակ անդամներ, կրակուրոգ ու հայրենասէր, ազգային ոգիով տոգորուած երիտասարդներէ կազմուած: Կը սարքէին հանդէսներ, մասնաւորաբար իրենց վիճակուած էր կազմակերպել Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, եռագոյն դրօշակներով:

Այս տօնակատարութեան իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամկավար, Վերակազմեալ Հնչակեան, Դաշնակցական, բոլոր կուսակցութիւնները համերաշխօրէն, իրենց բանախօսներով. ի՜նչ հրաշալի էր այդ մթնոլորտը. սրտակցած էին բոլորը մէկ նպատակի շուրջ. Հայութիւն եւ Հայկական Դատ:

Բնաւ պիտի չմոռնամ Հնչակեան յայտնի պարագլուխ Տիրունիի մէկ յախուռն ճառը Մայիս 28ի տօնակատարութեան: Ցանկական սինեմային մէջ, ծովածաւալ բազմութեան մը ներկայութեան երբ կը գոռար. «Մենք բոլորս կրնանք մահանալ, խպառ անհետանալ, բայց այս պաշտելի եռագոյնը բարձր պիտի մնայ ու ծածանի յաւիտեան Արարատի գագաթին»: Ի՜նչ աքանչելի հոգեվիճակ կը տիրէր այդ պէջանին:

Ականջը խօսի մեր այսօրուան արտասահմանի, այսպէս կոչուած «հայաստանասէր»ներուն:

Այդ տօնակատարութեան, հազիւ 25 տարեկան երիտասարդ, վիս փաթթեցին արտասանել Դ. Վարուժանի «Ջարդը», որու յուշարարութիւնը սիրով ստանձնած էր, ինքն ալ երիտասարդ ընկ. Մ. Տ. Գալուստեանը:

Ներգաղթողները քիչ ժամանակի մէջ ստեղծեցին տնտեսութիւններ, անհաւատալի արագութեամբ: Մեծահարուստները իրենց քսակները լայն բացած էին բոլոր հայանպաստ ձեռնարկներու: Ագարակատէրեր, գործարանատէրեր, հանրածանօթ զարձան եւ բազմաթիւ էր անոնց թիւը:

Բացուեցան հիւանդանոցներ, որոնք նախախնամական դեր կատարեցին: Ինծի ծանօթ ընկերներ, Տոքթէօրներ Լեւոն Գրիգորեան, Անդրանիկ Զալուչեան, Քաջբերունի եւ ուրիշներ, իրենց մեծ անձնուիրութեամբ ու ծառայասիրութեամբ, պաշտամունքի առարկայ դարձան Հայութեան մէջ: Անոնց անունը անմոռանալի պիտի մնայ կիլիկեան պատմութեան մէջ:

Պ. ՁՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԸ
ԵՒ
ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ (Յառաջ).— Վարժարանիս մէջ սովորութիւն եղած է Վարդանանց տօնի եւ Բարեկենդանի առիթով կազմակերպել, տեսչութեան աջակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ՝ հայկական երգահանդէս:

Այս տարի եւս, դպրոցին «Սայաթ–Նովա» նուագախումբը հաւատարիմ գտնուեցաւ իր ժամադրութեան եւ ներկայացուց, յետ երկար եւ աքնաջան փորձերու՝ Սփիւռքի եւ Մայր Հայրենիքի մէջ ստեղծուած հայկական նոր երգերու շարք մը:

Երգի մրցումին կը մասնակցէին վարժարանի աշակերտներէն 16 երգիչներ, որոնցմէ ութ հոգի միայն կը մնային երբորդ եւ եզրափակիչ երեկոյթին:

Կիրակի երեկոյ՝ վարժարանիս թատերասրահը լեցուն էր հոծ բազմութեամբ, տեսչութիւնը իր ամբողջական կազմով, ազգայիններ, համալսարանական հայ ուսանողներ եւ իտալացի աշակերտներու խումբ մը: Վարագոյրը՝ նշանակուած ժամուն՝ ոլորուելով վեր կը բարձրանար եւ մեր դիմաց կը պարզուէր՝ պունդեղ եւ վառող–մարող լոյսերու մէջ՝ «Սայաթ–Նովա» նուագախումբը, իր բացումի եռաժշտութիւնը ներկայացնելու միջոցին: Անդամները այս ինքնատիպ նուագախումբին էին՝ Միսաք Սեճիքեան՝ երգեհոն եւ մեղեդամայն խմբավար, Պեպիկ Պեպիրեան՝ կիթառ, Արթիւր Կարապետեան՝ երկրորդ երգեհոն, Միքի Պանայեան՝ պաթէշի եւ Վահան Մխիթարեան՝ ձեռնաղաշնակ:

Օրուան խօսնակը, Ռոժէ Պալեան, բնածին սրամտութեամբ եւ երգիծարան հոգիով օժտուած՝ շատ յաջող կատարեց իր դերը:

Եզրափակիչ երեկոյթին ութ երգիչները հետեւեալներն էին, բաժնուած երկու խումբերու՝ մեծերու եւ փոքրերու: Մեծերէն կը մասնակցէին՝ Աճէմեան Տոբք (Լուսնակ գիշեր), Շահապեան Հրանդ (Աղթամար), Պալթայեան Արման (Արի եար), եւ Էրոլ Սուլտուր (Կը սիրեմ դեռ քեզ):

Փոքրերէն մասնակցողներն էին՝ Միրիճանեան Մասիս (Սուտ է, սուտ է), Շատուրեան Արէգ (Եկուր, եկուր հայ աղջիկ), Սաղաճեան Վրէժ (Մի գնա) եւ Տէրտէրեան Եդուարդ (Ախ իմ անոյշ եար):

Առաջին մրցանակ շահողը, մեծերու խումբէն, եղաւ՝ Էրոլ Սուլտուր իր «Կը սիրեմ դեռ քեզ» երգով. հետաքրքրական է նշել թէ այս երգը նորութիւն մը հանդիսացաւ, խլելով ուշադրութիւնը եւ ըմբռնումը ներկաներուն եւ քննիչ յանձնախումբին, որոնցմէ ոչ մէկուն ծանօթ էր. սրահին մէջ խուլ աղմուկ մը կը լըսուէր հարցականներու թէ ո՞վ գրած է եւ թէ ի՞նչ երգ է. այս հարցումներուն սակայն խօսնակը քուէարկութիւններէ ետք է միայն որ պատասխանեց: Բառերուն եւ նաեւ երաժշտութեան հեղինակն էր... որուն փափաքին ընդառաջ երթալով կը խուսափինք անունը տալէ: Գնահատանքի խօսքեր լսուեցան ամէն կողմէ, ինչպէս նաեւ իտալացի հանդիսականներէն, որոնց անկեղծ համոզումը եղաւ թէ այդ երգը կարող է դրուել ոչ միայն իտալական, այլ մինչեւ իսկ Արեւմտեան երկիրներուն հրապարակը: Կը յուսանք եւ կը մաղթենք ի սրտէ, որ յարգոյ հեղինակը՝ չուշանայ ծանօթացնելու զայն, զոնէ մեր գնահատող հայ հասարակութեան:

Իսկ փոքրերու խումբէն առաջնութիւն շահողը եղաւ՝ Տէրտէրեան Եդուարդ, իր «Ախ իմ անոյշ եար» երգով:

Այս միջոցին հանդէսը կարելի էր աւարտած նկատել, սակայն ոչ ոք կ՚ուզէր մեկնիլ, ազգայիններու փափաքով՝ դըպրոցին խումբը՝ երգեց կարգ մը ազգայնական երգեր, որոնցմէ ետք բեմ հրաւիրուեցաւ, բուռն ծափահարութիւններու մէջ՝ վարժարանիս ուսումնապետը (Հ. Ռափայէլ Անտոնեան), որ իր գեղեցիկ եւ հմայիչ ձայնով՝ դիւթեց ներկաները Աստուխս Հարմանտեանի երգերով:

Կարելի չէ նկարագրել սրահին մէջ տիրող խանդավառութիւնը, գնահատանքի եւ քաջալերական անկեղծ խօսքեր եւ մաղթանքներ կը հիւսուէին ամէնքէն. ծափահարութիւններու ուժգին շարքը կը յուղէր կազմակերպիչ յանձնախումբը:

Այս երգահանդէսի յաջող ելքը կը փաստէր անգամ մը եւս՝ թէ հայ երգը չէ լոկ աւանդական, այլ կրնայ նաեւ շատ լաւ յարմարիլ արդի ժամանակներու պահանջին՝ գոհացում տալով հայ երիտասարդութեան եւ հանդիսանալով զօրաւոր ազդակ մը ձուլումի դէմ՝ երաժշտութեան մարզին մէջ:

ԿԱՐՈՅ

ՀՈՂԱՎՐՏԻՔ

—o—

ՄԵՐ ՂԱԶԱՐԸ...
(ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ)

Հաւատա՞լ որ մեր սիրելի Ղազարն ալ սեւ հողը գրկեց եւ այդքան վաղաժամ... Անկէ ճիշդ ամիս մը առաջ (16 Յունուար) իրենց ակումբի բացումին, առջեւի կարգին վրայ բազմած, պոհունակ, ժպտուն, անբացատրելի խանդավառութեամբ մը համակուած...:

Այսօր, ամիս մը ետք, ահա՛ ճակատագիր կոչուածին անխնայելի խաղը:

Մարմնեղ, կայտառ, հուժկու բայց որ փշրուած անօթ մը այսօր... Ափսո՜ս, հազար ափսո՜ս...

Ղազարը մեր հանդէսներուն, խնջոյքներուն, դաշտահանդէսներուն մնայուն, առատաձեռն յաճախորդն էր: Երբ սրահ մտնէր, կամ դաշտապետինի մը վրայ երկարէր, շուրջը կը հաւաքէր իր փեսաները: Մի հարցնէք թէ որո՞նք, ո՞վքեր էին այդ փեսաները: Ամէն ոք քիչ–շատ տեղասիրութեան ախտը ունի, Տարօնցին մօտ այդ գիծը աւելի շեշտուած է, իսկ մեր պատուական Ղազարին մօտ անիկա կրօնքի վերածուած էր:

Վա՜յ ձեզի եթէ Տարօնցիի մը աղջնակին հետ կեանքերնիդ կապած էիք, ալ հեռաւորի կամ մօտաւորի հարց չկար. դուք իր հարազատ փեսան էիք եւ անհրաժեշտ էր որ այդ ըմբռնումով ալ մօտենայիք իրեն «Տօ՛ չան որդի, հըմ մեր ճէյրան աղջիկ առար, հըմի էլ հեռու կը փախչիս...» իր յանդիմանութիւնն էր:

Վիէնը, վերջացող տարին եւ այս տարի եւ–ետեւի երեք աշխոյժ, գործունեայ, «ազգին ցաւեր»ով հետաքրքրուող հայորդիներ կորսնցուց: Մուշեղ Մուրատեան, Հրանդ Թորոսեան ու ահա վերջինը Ղազար Կարապետեան:

Դառնութեամբ, սրտի անհուն մորմոքով կը յիշենք այն միւս պատուական աշխատող ու ամբասիր հայորդիները որ աւելի կանուխ բաժնուեցան մեզմէ: Վաղարշակ Աւոյեան, Գրիգոր Ալօեան...Այո, Գրիգոր Ալօեան, Տարօնցի այս անդուզական տղան, Սարգիս Գալուստեան, ամէնուս ծանօթ Խումարօղլին (Մուրատեան) եւ դեռ մոռցուածներ, այս անձնուէր տղաքը իրենց կարելին ըրին գաղութը ոտքի պահելու, դէմք եւ դիմագիծ տալու անոր:

Անկե՛ղծ, որքան կը փափաքէի, այս տղոցմէ մէկն ու մէկը չճանչնալ, այն ատեն հոգեկան ցաւն ու կսկիծը նուազ կ՚ըլլար: Հիմա ի՞նչպէս իջնել Վիէն, թափառիլ մայթերուն վրայ առանց հանդիպելու այս տղոց ստուերին:

Հիմա հաւատա՞լ որ, ալ մեր պատուական Ղազարին աղու ձայնը պիտի չհասնի ականջիս «... Մեր փեսայ, իրաւ ասա, քո կոկորդ չի՞ ցաւար... եկ պուտ մը թրջենք ցաւ կ՚անցի...»:

Այսօր, պուտ մը օղիի կամ գինիի փոխան, սրտիս արցունքներն են որ կը կաթկթին վէտ–վէտ, բոլորին, բոլորին համար:

Ձիրար ճանչցանք շատ կանուխէն, թեւթեւի, թիկունք թիկունքի կոխեցինք այս երկար եւ տաժանելի ճամբան:

Հիմա, այս օրերուն, «օր չտեսնող» սերունդն է որ կը նօսրանայ հետզհետէ գլալի պարապ մը ձգելով իր ետին: Կեանքէն, իրենց ապրած օրերէն բան չժառանգեցին անոնք, բացի թշուառութիւն, տաժանք անհասանելի հոգեր: Մխիթարական ու զովելին եղաւ այն որ, հակառակ վայրավաղին պայմաններուն որ իրենց բաժինը եղաւ, մնացին հաստատակամ, փարեցան այն մեծ իտէալին որուն համար զոհուած էին սերունդներ ամբողջ դարերէ ի վեր:

Անոնք «վարձկան զինուոր»ի կամ «պայմանադրուած բանուոր»ի մօտեցումով չվարանեցան իրենց իտէալին, այլ եղան կամաւորներ— կամաւոր իր ամենավեհագոյն իմաստով: Անոնք իրենց համեստութեամբն ու պարզութեամբը, բայց եւ ամբողջական նուիրումով տուին ինչ որ կարելի էր տալ:

Լայնատարած, մարդակուլ ովկիանոսներ որոնց մէջ ինկանք ակամայ, մեր գոյատեւման պայքարը եղաւ և է՛ տաժանելի, աննախընթաց, խորապէս սպառիչ:

Բացառիկ տոկունութիւն էր անհրաժեշտ այդ բոլորը դիմագրաւելու համար: Կը վկայենք առանց վարանումի, այդ տղաքը ունեցան այդ տոկունութիւնը: Յամառութեամբ եւ սրբազան հաճոյակատարութեամբ ըրին, տարին այդ բոլորը: Տարին մինչեւ իրենց վերջին շունչը՝ իրենց կարելիութեան սահմաններուն մէջ:

Երէկ գըշի մարդիկ, անձնուէր փէտայիներ ունէինք մեր գոյատեւման ի խնդիր: Այսօր, այլ տեսակէտի փէտայիներու կարիքը կայ շարունակելու համար մեր տեւելու, դիմանալու, ապրելու պայքարը: Անոնք որ երէկ սեւ հողին յանձնեցինք, անոնք բոլորը անտարակոյս նոր օրերու մեր աննման փէտայիները եղան:

Յարգանք անոնց բոլորին յիշատակին:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիգրանի այս պատասխանին վրայ, ոստիկանապետին դէմքի վրայէ հեղնալից արտայայտութիւնը ջնջուեցաւ եւ հետզհետէ աճող հետաքրքրութեան մը տեղի տալով հարցուց.

— Ո՞ւր սորվեցար դուն ատոնք:

— Այն դպրոցին մէջ, ուր ամէն աւուր Սիրոյ եւ Ազատութեան Աստուածը կ՚իջնէ եւ ազնիւ մարդոց հոգիներուն մէջ դասեր կ՚աւանդէ, որպէսզի տկարները եւ անզօրները չծեծեն ու անոնց երեսին չթքնեն:

— Վա՛ո... մարդասպա՛ն... գոռաց կատաղութեամբ ոստիկանապետը: Այս գեղեցիկ բառերով պարզմիտ մարդերը կը մոլորեցնէք եւ զանոնք կը փճացնէք: Զըսե՞ս, որ ընկերութեան մը առաքեալին հետ է գործս:

— Ես, տէր իմ, միայն իմ գիտցածներս է որ կը յայտնեմ:

— Այդպէս, հա՜... է՜հ, ուրեմն հիմա անմիջապէս ինծի պիտի ըսես թէ ո՞ր ընկերութեան կը պատկանիս:

— Եւ ոչ մէկ ընկերութեան չեմ պատկանիր, պատասխանեց Տիգրան անդրդուելի շեշտով մը:

— Ուրեմն պիտի չխոստովանիս:

— Բան մը չեմ գիտեր որ խոստովանիմ:

— Քիչ յետոյ սակայն հակառակը պիտի ըսես:

— Ըսի թէ բան մը չեմ գիտեր:

— Ամէնքն ալ նախ այդպէս կ՚ըսեն, սակայն երբ ոսկորներնին ցաւելու ժամանակը գայ, բոլոր վեհ գաղափարները օդը կը ցնդին եւ ինքնապաշտպանութեան պայքարի կը սկսին:

— Այնքան ապուշ չեմ հաւատալու թէ՝ եթէ ընկերներուս անունները երեւան հանեմ գլխս ազատ պիտի արձակէք: Ես պէյ իմ, որոշումս տուած եմ եւ այս վայրկեանէս ինքզինքս մեռած կը նկատեմ: Ինչ որ կ՚ուզէք ըրէք:

— Վա՜յ, այդպէ՞ս ուրեմն հա... տակա վերջը պիտի տեսնենք: Եւ կրնա՞ս ըսել ինծի, վեհ գաղափարներով մարդուկս, թէ ինչո՞ւ Սուլթանուհիին ննջասենեակին մէջէն դրամները գողցար:

— Նախ գիտցիր թէ ես դրամ չգողցայ, Սուլթանուհին իր ազատ կամքովը նուիրեց ինծի ատոնք, որպէսզի ձերբակալուելու պարագային գլխս ձերբակալողները կաշառեմ:

— Ուրեմն մենք կը կաշառուի՞նք:

Տիգրանի կարգն ալ եկած էր այժմ քրքիջ մը ձգելու:

— Չեմ գիտեր ի՞նչ կ՚ընէ ձեր վսեմափայլութիւնը, ըսաւ, սակայն ձեր գործակալները շատ աւելի դէշը կ՚ընեն:

— Ի՞նչ ըսիր:

— Այո, երէկ գիշեր գլխս ձերբակալող ոստիկանը վրայէս ամբողջ դրամներս առաւ:

— Սուտ կ՚ըսես, պոչեց ոստիկանապետը:

— Ծոցս հոս է եւ կրնաք վրաս խուզարկել, ձեր գործակալը վրայէս երեք հազար ոսկին ալ առաւ:

Ոստիկանապետը իսկոյն զանգակը հնչեցուց, դռնապանը անմիջապէս ներս մտաւ:

— Ո՞ւր է Հարպին, հարցուց Թուրքը:

— Դուրսն է, տէր իմ:

— Ըսէ անոր որ շուտ հոս գայ:

Դռնապանը դուրս ելաւ, մինչ հուսկ յետոյ մեզի ծանօթ գործակալը ոստիկանապետին զրասենեակը կը մտնէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան 10.000 Ֆր.ի նոր նուէր մը կ'ընէ Կապոյտ Խաչի օղափոխութեան կայանին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իրենց ցաւակցու-թիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Զարեհ Քասեանի եւ զաւակներուն, Ալպէր Քասեանի, Վահան Քասեանի, եղբօրը աղջկան Սիւզանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ընկ. Եդուարդ Քասեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ
28ՐԴ ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ղազարեան, այրի Տիկին Մարիամ Ղազարեան, Պր. Ժաք Պէրպէրեան, Պր. Ժան Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Մալճեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Խանճեան, այրի Տիկին Շաքէ Պուտաքեան, Պր. Թորոս Պուտաքեան, այրի Տիկին Նազիկ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Գարազաշ, Պր. Սարգիս Ղազարեան, Տէսինի Ֆրանսահայ բանակի նախկին Մարտիկներու Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սերաֆինօ, Տէօքմէ-ճեան եւ Ալեքսանեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Շաքարեան, այրի Տիկին Թագուհի Լուսարարեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Գույումճեան, Օր. Զարուհի Սալլապաշեան, այրի Տիկին Ֆուլիկ Սալլապաշեան, Պր. Գրիգոր Տէօքմէճեան ամէնքն ալ Տէսինէն 50ական Ֆր.։

Նախկին գումար 112292,53
28րդ ցանկի գումար 1000
Ընդհ. գումար 113.292,53

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ 27 Փետր. Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, 2րդ յարկ։

Բոլոր անդամներուն ղրկուած են նամակներ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Նամակ չստացողներ եւ անոնք որ կ'ուզեն նոր արձանագրուիլ Միութեան, նմանապէս կրնան ներկայ գտնուիլ։

Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ալեքսանդր Կիւլպէնկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 Փետրուար ժամը 21ին։

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 Փետրուար ժամը 21ին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ 26 Փետր. երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

փետր. 27, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.—

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն) Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Զրոյց՝ Վարդանի եւ Վասակի միջեւ

(յատկապէս գրուած այս հանդէսին համար Փօլատեանի կողմէ)

Գեղարուեստական բաժին — երգ — արտասանութիւն — խմբերգ

Կը մասնակցին.— Ալիս Պիւլկիւրեան, Մայիս Պապայեան, Սեդա Տիրիկեան, Վահրամ Ճառայեան եւ Լեւոն Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը՝

Անարատ Յղութեան հայ Քոյրերու մայրավանքին եւ այլ դպրոցներու գործունէութիւնը։

A MARSEILLE

THEATRE MAZENOD, 88 Rue d'Aubagne, Vendredi 25 Février à 20 h. 30 la section d'Aix de l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe vous invite à assister à une projection de diapositives avec commentaires sur le thème suivant :

L'ART ARMENIEN
Ourartou — Eglises — Miniatures
par Patrick Donabédian

à la suite du voyage qu'il a effectué l'été dernier en Turquie, Arménie Soviétique, Iran.

ENTREE LIBRE

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սար սէլ-Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ Շաբաթ, Փետրուար 26, ժամը 20ին

Restaurant Scolaire
de la Fauconnière à Gonesse

Ընտիր ճաշ, արեւելեան եւ ֆրանսական կերակուրներով եւ ըմպելիներով

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ

Ճաշագին 30 ֆրանք

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգային Տան չէնքին Երիտասարդաց Միութիւնը դասախօսութիւն մը կը կազմակերպէ Շաբաթ 26 փետրուար ժամը 21ին, Լիոնի մէջ, «Սիկալ» սրահը։

Կը խօսի Պ. ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ

Le Samedi 26 Février à 21 heures, Salle de la Cigale, Avenue de Saxe à Lyon, Conférence de VICTOR GARDON « *L'Apocalypse écarlate et la guerre dans l'avenir* »

Organisée par le Foyer des Jeunes Arméniens de Lyon.

×

Le Vendredi 25 Février, de 16 h. 30 à 20 h. VICTOR GARDON dédicacera ses œuvres :

— Le Vert soleil de la Vie
— Le Chevalier à l'Emeraude
— L'Apocalypse Ecarlate

A la Maison de la Presse, 68, Rue de la République, Lyon (2e).

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախաձեռնութեամբ

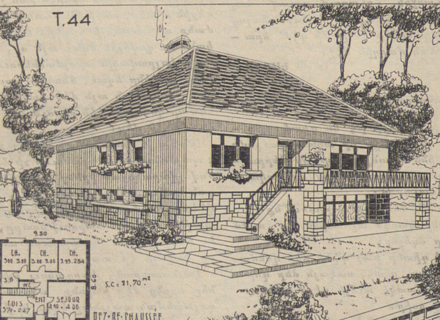
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերուն կիրակի փետր. 27 ժամը 16ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ

Կը հրաւիրուին ընկեր-ընկերուհիները եւ համակիրները։

ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom ..
Rue .. No
Ville Département
Possedez-vous un terrain ?

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Տիկնանց Միութեան նախաձեռնութեամբ, Սէն Շամոնի Հայ հասարակութեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր-Վահանի

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կիրակի, Փետր. 27, ժամը 15ին Թէաթր Քօփօ, Մէզոն տը լա Քիւլթիւռ։

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

14էն 16 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ)։

Հեռաձայնել 207-54-51։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ 18 Մարտին ժամը 21էն մինչեւ լոյս Շառպոնիէռի Քազինոյի սրահը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ - Սէն Ժերոմի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ս. Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ, փետր. 29 Երեքշաբթի ժամը 3ին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Յուշամատեանի յանձնախումբի ժողովը 27 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պ. Եսայեանի բնակարանը՝ 33 Ռիւ տը լ'Եկալիթէ, Իսի։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ (փետրուար 26) ժամը 5ին Քաֆէ Մոտերն, 1, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա Քոլոմպ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր

HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ՇԱԲԱԹ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 26 FEVRIER 1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12351

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.351

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՏՈՒԱՐ ՏԸՖՐԷՕ ԵՒ ԻՐ ՅՈՒՇԵՐԸ

—o—

Ա.— ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆԿԵՂԾ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Ո՞վ չի ճանչնար Հայութեան եւ անոր արդար Դատին անկեղծ բարեկամ Էտուար Տըֆրէօն, վեթերան ընկերվարական, նախարարական պաշտօն վարած պետական դէմք, երեսփոխան, քաղաքապետ ու հանրային գործիչ, որ աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր իր ներկայութեամբ կը պատուէ մեր հանդէսներն ու հրապարակային հաւաքոյթները եւ իր ջերմ, սրտաբուխ խօսքերով կը քաջալերէ ու կը յուսադրէ մեզ:

«Մայիս 28»ի, «Դաշնակցութեան Օր»ուան, «Հայ Դատի Օր»ուան, Հայաստանի անկախութեան յիսնամեակին եւ այլ առիթներով մեր ուղղած հրաւէրներուն «ներկա՛յ» պատասխանած է անխախտ միշտ:

Ուսումնասիրած է Հայոց դարաւոր պատմութիւնը: Իբրեւ երեսփոխան ու քաղաքապետ հայաշատ շրջանի մը՝ շփման մէջ գտնուելով մեր հայրենակիցներուն հետ, մօտէն հետաքրքրուած է մեր ժամանակակից պատմութեամբ, մանաւանդ մեր ազատագրական շարժումներով, յանուն անկախ հայրենիքի մեր մղած պայքարներով: Ծանօթացած է մեր քաղաքական կուսակցութեանց, մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ 1907էն ի վեր մաս կը կազմէ Ընկերվարական Միջազգայինի ընտանիքին եւ կը մասնակցի անոր համագումարներուն:

Իր ճառերուն մէջ մեր բարեկամը ամէն անգամ յուզումով կը յիշէր անունները Հայութեան Դատին անկեղծ պաշտպան ընկերվարական մեծ դէմքերուն, — Ժօրէսի, Փրէսանսէի, Փիէր Քիյեարի, Մարսէլ Սամպայի, Ժան Լոնկէի, ինչպէս նաեւ մեծ մարդասէր Անաթօլ Ֆրանսի եւ ընկերներուն, որոնք չկան այլեւս: Հպարտութիւն կը զգար, որ իրեն վիճակած էր ըլլալ անոնց ժառանգորդը, ընթանալու նոյն ճամբով, շարունակելու անոնց գործը, — ծառայելու Հայութեան արդար Դատին:

Վերջին տարիներուն աւելի եռանդով լծուած էր գործի: «Հայ Դատի Օր»ուան առթիւ յօդուածներ յանձն առած էր երթալու մինչեւ Միջերկրականի ափերը, Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցներն ալ հաղորդակից դարձնելու համար Հայութեան փայլուն ապագային մասին իր խոր հաւատքին:

Դեռ աւելին: Վերջին անգամ նախաձեռնարկ եղաւ, իր անձնական միջոցներով, հրապարակային դասախօսութիւն մը կազմակերպելու Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Մեծ թիւով Ֆրանսացիներ փութացեր էին երկար տարիներու իրենց սիրուած քաղաքապետին բերնէն լսելու Հայոց պատմութիւնը: Այդ իրիկուն Էտուար Տըֆրէօ ամբողջ մէկուկէս ժամ իր խօսքի հմայքին տակ պահեց ունկնդիրները, բոլորովին անգիր, պարզելով Հայոց յոյսերն ու յուսախաբութիւնները, մեծ Պետութեանց չաալած խոստումները առաջին աշխարհամարտի եղ օրերուն, յաղթանակէն ետք անոնց ուրացումներն ու մոռացումները: Դասախօսը անխնայ քննադատեց բոլորը, անոնց ծամծմելու բառերը: Ծանրացաւ հայկական ջարդերուն վրայ: Այպանեց ցեղասպան Թուրքը, որ անպատիժ մնաց: Ի վերջոյ յոյս յայտնեց, որ արդարու—

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ Կ'ՈՒԶԷ ՔԱՆԴԵԼ ՉԻՆԱԿԱՆ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐԸ

—o—

Նախագահ Նիքսընի մէկ յայտարարութիւնը քաղաքական շրջանակներու ուշադրութեան առարկայ դարձաւ:

Նախագահը խօսելով լրագրողներու հետ նկատել տուաւ, թէ «բազմաթիւ բաներ, որ պատահեցան իմ ճամբորդութեան առիթով, ցոյց կուտան, թէ իրաւունք ունէի Փեքին գալու»:

Այս յայտարարութիւնը լաւատես մտածումներու կը մղէ ոմանք: Ցամենայն դէպս դէտերը ունին այն համոզումը, որ համաձայնութիւն մը գոյացած է Չինացիներու եւ Ամերիկացիներու միջեւ «մընայուն շփում» մը հաստատելու Փեքինի եւ Ուաշինկթընի միջեւ: Բնականաբար առժամեայ կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ այս, քանի որ Մ. Նահանգները դիւանագիտական յարաբերութիւն չեն հաստատած Չինաստանի հետ եւ այլ եւ այլ կապերով միացած են Ֆորմոզի: Կը թուի, թէ ամերիկեան առաքելութիւն մը պիտի հաստատուի Փեքինի օտար դեսպանատուներէն մէկուն մէջ, ինչպէս պարագան է Եգիպտոսի ամերիկեան առաքելութեան:

Դէտերու համոզումով Չինացիք դէմ չեն նման կարգադրութեան մը, քանի որ վերջին հաշուով աւելի որոշ չափի հեռացում կը նշանակէ Ամերիկացիներուն համար Ֆորմոզէն:

Նախագահը առջի օր այցելեց Չինաստանի Մեծ Պատը, որ շինուած է Ք. Ա. դարուն արգելք հանդիսանալու համար հիւսիսային հորդաներու Չինաստան ներխուժումին: Այստեղ եւս Չինացիները արտակարգ գործ մը տեսան: Արդարեւ այցելութեան նախօրէին, գիշերը, սաստիկ ցուրտի հետեւանքով սառած ու անանցելի դարձած էր 80 քիլ. երկարութեամբ ճամբան: Նիքսընի կը մնար հրաժարիլ իր մտադրութենէն: Սակայն հազարաւոր Չինացիներ գիշերանց ձեռքով մաքրեցին ճամբան եւ Նիքսըն իր կնոջ հետ առիթ ունեցաւ ոչ միայն տեսնելու այդ պատմական Պատը, այլեւ Մինկ արքայատոհմին դամբարանները:

Այցելութեան ներկայ չէին Շու Էն Լայ եւ Քիսինկէր: Ասոնց բացակայութիւնը ենթադրել կուտայ դէտերու, թէ երկու կողմերը Փեքինի մէջ կարգ մը կարեւոր աշխատանքներու լծուած են:

Նիքսըն վերստին հանդիպում մը կ'ունենայ չին վարչապետին հետ: Մեկնելէ առաջ հաւանաբար տեսակցի կրկին Մաոյի հետ:

× Հիւսիսային Վիէթնամցիները ձգած գացած են Փարիզի ժողովը բողոքելու համար ամերիկեան ռմբակոծութիւններուն դէմ, որոնք կը շարունակուին: Արդէն շատ գոհ չեն չին-ամերիկեան սիրալիրութենէն:

թիւնը պիտի յաղթանակէ անպայման: Խորապէս հաւատացած է անոր:

Իր յիսնամեայ հանրային գործունէութեան նուիրուած Յուշերուն հրատարակութեան առթիւ ուզեցինք ամէնէն առաջ ներկայացնել Հայերու անկեղծ բարեկամը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս կը նախատեսուէր ժամանակէ մը ի վեր, օրաթերթերու գիները անխուսափելի յաւելում մը պիտի կրեն, իբրեւ հետեւանք վերջին տարիներու իրենց կրած ծանր յաւելումներուն՝ բոլոր ճիւղերուն մէջ:

Եթէ ծախքերու ծաւալին մէջ որեւէ համեմատութիւն չկայ ֆրանսերէն կամ հայերէն օրաթերթերու միջեւ, պէտք չէ սակայն անտեսել թէ շատ աւելի ծանր են հայերէն օրաթերթի մը պայմանները: Զրկուած՝ լայն տարածումէ, զրկուած՝ մանաւա՛նդ առեւտրական ծանուցումներէ, որոնք միակ հասութաբեր աղբիւրն են որեւէ օրաթերթի, զրկուած նաեւ՝ պետական նպաստներէ կամ մեծ ճարտարարուեստներու օժանդակութենէն — որոնց շնորհիւ կը շարունակէ ապրիլ ֆրանսական մամուլին մեծ մասը — հայերէն օրաթերթը պէտք է տոկայ ամէն գնով, խնայողութիւն ընելով ամէն ճիւղի եւ գլխաւորաբար անձնակազմի մէջ, որպէսզի շարունակէ «իր ուղին տապալել»(?)

Չենք ուզեր շատ ծանրանալ այն գոհողութեանց վրայ, զորս անհրաժեշտօրէն կ'ընենք որպէսզի այս թերթը դիմանայ եւ Ֆրանսայի ու Արեւմտեան Եւրոպայի հայ գաղութը չզրկուի իր միակ օրաթերթէն, այսինքն իր Հայութիւնը պահպանող ամէնօրեայ վկայութենէն:

Այս պայմաններու մէջ, դէմ դնելու համար 1968էն ի վեր եղած յաւելումներուն եւ անոնց որոնք նախատեսուած են գալիք ամիսներու ընթացքին, փարիզեան օրաթերթերու գիները պիտի բարձրանան ՄԱՐՏ ՄԷԿԷՆ, ինչպէս Փարիզեան Մամուլի Սենտիքան (որու անդամ է՝ «Յառաջ») կը հաղորդէ առանձին զեկոյցով մը, զոր կը հրատարակենք երեքշաբթի:

Հատավաճառութեան գինը նշանակուած է 0,70 եւ Սենտիքան տարեկան բաժնեգինը կ'առաջարկէ 170 ֆրանք, վեցամսեայ՝ 90 եւ եռամսեայ՝ 50:

«Յառաջ»ի վարչութիւնը չուզելով ռակայն որ իր հաւատարիմ բաժանորդները շատ մեծ յաւելումներու ենթարկուին մէկ օրէն միւսը, հետեւեալ նուազագոյն սակերը որոշած է բաժանորդագրութեան համար Մարտ մէկէն սկսեալ.—

Ֆրանսա.— Տարեկան 120 ֆր.
Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման.— Տարեկան 135 ֆր.

Վստահ ենք, որ մեր բաժանորդները, գիտակից հայերէն օրաթերթի մը առաքելութեան, պիտի շարունակեն մնալ հաւատարիմ ընթերցողները «Յառաջ»ի, որ 1925էն ի վեր կը վայելէ իրենց անվերապահ յարգանքն ու համակրանքը:

«Յառաջ», իր կարգին, այս գոհողութիւնը կը խնդրէ իր ընթերցողներէն, որպէսզի կարենայ շարունակել իր ծառայութիւնը նոյն ոգիով եւ նուիրումով:

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄՈՍԿՈՒԱ ԱԼ "ՖԼԻՐԹ" Կ'ՈՒԶԷ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՀԵՏ

—o—

Երբ Էրիմ արեւմտեան երկիրները կ'այցելէ համայնավար թերթերը (նոյնիսկ ոչ-համայնավար այլ պարզապէս ազատամիտ) յարձակումէ չեն քաշուիր չեչտելու համար Թուրքիոյ վարչակարգին բռնատիրական, ֆաշիստ, եւայլն, եւայլն բնոյթը:

Բայց անշուշտ լռութիւն կը տիրէ երբ Խորհ. Միութիւնը «սիրաբանութեան» առաջարկներ կ'ընէ Թուրքիոյ եւ Խմանիքթէ ոչ մէկ տող կը գրէ անշուշտ:

Արդարեւ կը հաղորդուի որ Խորհ. Միութիւնը առաջարկեց Թուրքիոյ «բարեկամութեան եւ համագործակցութեան» համաձայնագիր մը կնքել: Այս համաձայնագիրը, որուն գլխաւոր կէտերը քննութեան կ'առնուին ներկայիս Անգարայի կողմէ, կոչուած է փոխարինելու նախկին համաձայնագիրը, որ չեղեալ յայտարարուեցաւ Ստալինի կողմէ, երկրորդ համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին: Մոսկուա կ'առաջարկէ համաձայնագիրը կնքել Պոդկորնիի Թուրքիա այցելութեան առիթով, Ապրիլ 11-15ին:

Այս է քաղաքական «բարոյականը»: Կը բաւէ որ Մոսկուայի շահը պահանջէ այն ատեն Անգարա, Աթէնք նոյնիսկ Մադրիտ կը դադրին «ֆաշիստ» ըլլալէ եւ Մոսկուայի մունետիկներն ալ ձայն չեն հաներ:

Այսպէս ուրեմն Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան նոր սերտացում մը կը պատրաստուի: Ուաշինկթըն, Մոսկուա, Փարիզ, Պոն, ամէն մարդ իրար անցած է որ ձեռքէ չփախցնէ այս անզուգականելի ապրանքը — Թուրքը — եւ մենք ալ...

× Անգարայի զինուորական ատեանի դատախազը 13 մահապատիժ պահանջեց 230 ծախապաշտներու դատավարութեան ընթացքին: Մնացեալ 217ին համար վեց ամսուընէ մինչեւ 15 տարուան բանտարկութիւն պահանջեց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանակի զինուոր մը Արեւելեան Գերմանիայէն փախուստ տուաւ անցնելով Դաշնակցային Գերմանիա:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ֆէտայիներ իսրայելացի զոյգ մը սպաննեցին Լիբանանի սահմանին մօտերը: Իսրայելեան բանակի սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Էլազար խիստ ազդարարութիւն ուղղեց Լիբանանի կառավարութեան յայտարարելով, թէ սակա «անպատիժ» պիտի չմնայ: Պէյրութ նկատել կուտայ, թէ յարձակումը կատարուած է իսրայելեան հողի վրայ, որով Լիբանան պատասխանատու չէ:

ԼԻԲԻՈՅ կառավարութիւնը դատապարտեց արաբ երկիրներու ձգտումը համաձայնագիրներ կնքելու, Մոսկուայի հետ: Այս յայտարարութիւնը կը կատարուի այնպիսի պահու մը, երբ լիբիական պատուիրակութիւն մը կը գտնուի Մոսկուա:

ԼԵՀ իշխանութիւնները մաքսատան մէջ գրաւեցին ֆրանսական պատկերասփիւռի նկարահանած ժապաւէնները Վարշաւայի մէջ: Հեռատեսիլի Ա. կայանի լուրերու բաժնի աշխատակիցները տեսակցութիւն մը ունեցած էին Լ. Տոմփ-Թրեփէրի հետ, որ վերջին պատերազմին «կարմիր նուագախումբ» լրտեսական ցանցին պետն էր: Տոմփ-Թրեփէր Վարշաւա կ'ապրի: Ֆրանսացիները յաջողած են ժապաւէններէն մէկը դուրս հանել երկրէն:

Ի ՄՕՏՈՅ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Հ. Յ. Դ.
ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ստորեւ, «Ազդակ» օրաթերթէն արտատպելով, մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի յայտագիրը, զոր հրատարակած է լիբանանեան երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութեանց առիթով, իբրեւ իր երեսփոխանական խմբակցութեան գործունէութեան ծրագիր յաջորդող չորս տարիներուն համար:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի Կեդրոնական Կոմիտէն կը յայտնէ, թէ Լիբանանի յառաջիկայ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, իր երեսփոխաններու պլոքով պիտի աշխատի իրականացնել հետեւեալ նպատակներն ու գործունէութեան ծրագիրները:

1.— Լիբանան ունի իւրայատուկ նկարագիր ու կառոյց, որ մասնաւոր տեղ մը կը շնորհէ իրեն ոչ միայն արաբական մեծ ընտանիքին մէջ, այլ և աշխարհի: Իր այդ նկարագիրը կուգայ աշխարհագրական պայմաններէն ու պատմութենէն, որուն կերտողները եղած են երկիրը բաղկացնող բոլոր համայնքներու զաւակները՝ միացած ու նոյնացած ազատութեան եւ անկախութեան համար մղուած պայքարներուն մէջ: Այդ պայքարներուն ընթացքին զարգացած է խիրաքանչիւրի առանձնայատուկ պայմաններու ճանաչման եւ փոխադարձ հանդուրժողութեան հիմնական գիծը, որ Լիբանանը կը դարձնէ իրապէս ազատութեանց երկիրը:

Այդ ազատութեանց արտայայտիչն ու գրաւականն է ազատ պայմաններու տակ ընտրուած Երեսփոխանական Ժողովը:

Սակայն, ազատութիւն, անկախութիւն եւ ժողովրդավարութիւն կայուն վիճակներ չեն. անոնք ձեռք կը բերուին ու կը պահպանուին յարատեւ աշխատանքով ու պայքարով եւ, Լիբանանի պարագային մասնաւորապէս, փոխադարձ հասկացողութեան եւ յարգանքի մթնոլորտով:

Մեր երեսփոխաններու առաջնահերթ պարտականութիւնը պիտի ըլլայ տեւաբար գործել ի նպաստ ազատութեան, անկախութեան, Լիբանանի հողային ամբողջականութեան պահպանման, ժողովրդավարական հիմերու եւ փոխադարձ հանդուրժողութեան ամրապնդման եւ յարատեւման. ինչպէս նաեւ ի նպաստ բոլորի իրաւունքներուն եւ բոլոր իրաւունքներուն բոլորի'ն կողմէ յարգումին, որպէսզի ոչ մէկ լիբանանցի ունենայ խտրականութեան ենթարկուած ըլլալու զգացումը:

2.— Ամէն ազգ իրաւունք ունի ապրելու իր Հայրենի հողերուն վրայ եւ տնօրինելու իր ճակատագիրը: Աւելի'ն՝ զրկել ազգ մը այս տարրական իրաւունքէն, ինչպէս ներկայիս տեղի կ'ունենայ պաղեստինցի ժողովուրդի պարագային, կը նշանակէ վտանգել բոլորի իրաւունքներն ու խաղաղութիւնը: Նման պարագաներու մէջ, Լիբանան, իր կարելի միջոցներով պէտք է զօրավիգ կանգնի արդարութեան վերահաստատման:

3.— Ամէն անհատ իրաւունք ունի արժանանալու իր բոլոր իրաւունքներուն Օրէնքի եւ Պետութեան կողմէ ճանաչման ու պաշտպանութեան, ընդդէմ ամէն ձեւի բռնակալութեանց ու չահագործում-ներու:

Մեր երեսփոխանները ամէն ջանք ի գործ պիտի դնեն, որպէսզի ստիճանաբար հաստատուին կամ իրենց լրումին հասնին տնտեսական եւ ընկերային այնպիսի արդար կարգեր, որ իւրաաքնչիւր անհատ իր անձն ու աշխատանքը պաշտպանուած զգայ եւ, յատուկ օրէնքներով, երկրի բոլոր խաւերը ապահովուին այնպիսի իրականութեանց դէմ, որոնք տեւաբար մտահոգութեան նիւթ են անապահով վիճակներու մէջ գտնուողներու համար, ինչպէս, օրինակ, մենաշնորհ-ներ, շահագործումներ, անկարութիւն, ծերութիւն, հիւանդութիւններ, արկածներ, աշխատանքի անբաւարար վարձատրութիւն, հողազրկութիւն, բնակարաններու սուղ վարձքեր, ժողովրդային բնակարաններու անբաւարար թիւ, եւն.:

4.— Աշխատանքի եւ շահերու արդար պաշտպանութեան միջոցներէն մէկն ալ սենտիքաններն են, որոնց գոյութիւնը հիմնական նշանակութիւն ունի լիբանանեան իրականութեան մէջ. պայմանով սակայն, որ անոնք զոհ չդառնան քաղաքական շահագործումներու: Մեր երեսփոխանները պիտի աշխատին նաեւ այս ուղղութեամբ, որպէսզի հաստատուին եւ կիրարկուին նման իրաւունքներ պաշտպանող օրէնքներ:

5.— Կրթութիւնն ու ուսումը եւս իրաւունքն է բոլոր քաղաքացիներուն: Աշխատանք պիտի տարուի, որպէսզի իրականացուի պարտադիր ուսումը, առնուազն նախակրթարաններուն մէջ: Աշխատանք պիտի տրուի նաեւ, որպէսզի անվճար պահուին ուսումնական եւ կրթական այլազան կարելիութիւնները, որոնք Լիբանանը կը վերածեն մշակոյթի ու գիտութեան աշխարհին վրայ բացուած լայն պատուհանի մը, ինչ որ այնքան հիմնական է Լիբանանի նկարագրի կերտումին ու պահպանումին համար:

6.— Կրթութիւն ու ուսում չեն բաւեր, եթէ պատրաստուած երիտասարդ ուժերը համապատասխան կարելիութիւնները եւ ասպարէզը պիտի չգտնեն: Այդ պարագային, տեղի կ'ունենայ պատրաստուած ուժերու արտագաղթը երկրէն — բան մը՝ որ դժբախտաբար իրականութիւն է արդէն ներկայիս եւ կը վտանգէ երկրին զարգացումն ու յառաջդիմութիւնը: Ծրագրուած աշխատանքով, Լիբանանին պէտք է ապահովել տնտեսական բարգաւաճում, նորանոր ասպարէզներու հաստատում ու զարգացում, որպէսզի իր զաւակները կարենան արժանաւորապէս ծառայել երկրին ու ժողովուրդին:

7.— Նման ծրագրումներ կարելի է իրականացնել, երբ բոլոր քաղաքացիները կը մասնակցին երկրի տնտեսութեան բարգաւաճման, իրենց կարողութեան համապատասխան չափերով. ինչ որ կը նշանակէ, թէ տուրքերը պէտք է ըլլան աւելաբար ուղղակի եւ համեմատական: Պէտք է տնտեսական բարգաւաճումը ապահովել պետական հակակշռի տակ կատարուած գիտական ծրագիրներու իրականացումով: Պէտք է նաեւ քաջալերել անհատական նախաձեռնութիւնը, լիբանանեան գործունէութեան այդ խականն մղիչ ազդակը, համադրելով բոլորին ճիգերը, որպէսզի վերնայ ազատութեանց չարաչար չահագործումը:

8.— Իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին, զանազան ձեւի մշակոյթներու, քաղաքակրթութեանց, ընկերային ու այլ ձեւի ըմբռնողութեանց հանդիպման, ազատ արտայայտման ու զարգացումի քառուղին եղած է Լիբանան: Այս իրականութեան լոյսին տակ, պէտք է Լիբանանը դարձնել ազատօրէն զարգացած մշակոյթներու, գիտութեանց, արուեստներու, քաղաքակրթական եւ ընկերային նուաճումներու կեդրոն մը, ուրկէ աւելաբար կրնան օգտուիլ ոչ միայն երկրի զաւակները, այլ նաեւ ամբողջ Արաբական աշխարհը եւ Միջին Արեւելքի երկիրները:

Հ. Յ. Դ. ԼԻԲԱՆԱՆԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ
ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պ. Պ. ՄԵՀԵԱՆԻ ԵՒ ՔԱՐԵԱՆԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ (Յատուկ).— Փետրուար 6ին Պրիւսէլի «Ուսանողական եւ Նախկին Աշակերտներու Միութիւն»ը կազմակերպեց Հայ Տան մէջ, դասախօսական երեկոյ, փարիզէն հրաւիրելով ծանօթ մտաւորականներ Կարօ Մեհեան եւ Սեդրակ Քարեան, որոնք իրենց հայրենաշունչ բանախօսութեամբ (նիւթ «Հայ Դատի անյեղ - ղատ եւ նպաստաւոր ազդակները») մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին ներկաներուն մօտ:

Տարիներով զրկուած ու հեռու ազգային կեանքէ եւ հետաքրքրութենէ, գաղութիս համար ուղղակի վայելք մըն էր լսել զիրենք, մանաւանդ այժմէական կարեւոր այս նիւթին շուրջ:

Կ. Մեհեան յստակ կերպով ներկայացուց նախ հետեւեալ անհրաժեշտ կէտերը.

1.— Հայ Դատը ունի երկու կողմեր. ներքին սահմաններու խնդիր, որոնց լուծումը կախում ունի Խորհ. Միութենէն, եւ Թուրքիոյ տիրապետութեան ենթակայ պատմական հողերու պահանջ, որ առ այժմ միջազգային անլուծելի հարց մըն է:

2.— Հայ Դատը միջազգային քաղաքական հարց մը չէ առ այժմ, ինչպէս եղած է մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմ:

3.— Մեր հողերը պարպուած են հայ բնակչութիւններէ (որով մենք կը դառնանք «հայրենահաններ» եւ ոչ չէ տեղահաններ):

4.— Զգոյութիւնը հայկական որեւէ պաշտօնական – իրաւական ազդակի մը որ իբրեւ տէր եւ պահանջող միջազգային քաղաքական մարզին մէջ, ներկայացնէ մեր պահանջները:

5.— Բացակայութիւնը գոնէ առ այժմ մեր եւ որեւէ այլ պետական շահու կամ շահերու նոյնութեան:

Բանախօսութեան երկրորդ մասին մէջ, յարգելի բանախօսը բացատրեց հետեւեալ նպաստաւոր ազդակները.

1.— Քաղաքական կեանքն ու գոյավիճակները յարափոփոխ են եւ կրնան օր մը մեզ նպաստաւոր դառնալ:

2.— Վերջին դարերու ընթացքին առաջին անգամն ըլլալով սեփական հողերու մէկ մասին վրայ բնակչութեան ճնշիչ հայ մեծամասնութիւն մը ունինք:

3.— Հայաստանի բնակչութիւնը իր մտաւորականութեան հետ խորացուցած է պատմական հողերու վերստացման պահանջը, ինչ որ միացեալ Հայաստանի բանաձեւումն է:

4.— Թուրքիա ցարդ չկրցաւ լեցնել, Հայերէ պարպուած հողերը:

5.— Քրտական հարցը, իրենց եւ մեր միջեւ շահերու նոյնութիւնը կրնայ քաղաքական զօրեղ ազդակ մը դառնալ մանաւանդ եթէ գործակցութեան կարելիութիւն մը ստեղծուի:

6.— Մենք վերադարձած ենք մեր երբեմնի թիւը եւ քիչ մըն ալ աւելի: Խրախուսիչ իրողութիւն, հայ ստեղծագործ ոգիին ու մտքին վերյայտնութեան փաստը:

7.— Սփիւռքի դաշնագիրը, որոշում մըն է, իրաւական բնոյթ, իրաւական ճանաչում ու կը պատկանի հայ ժողովուրդին եւ ճանաչումը եղած է Հայերու հայրենահանումէն ետք:

Կ. Մեհեան հետեւեալ վերջաբանով փակեց իր բանախօսութիւնը.— Առ այժմ հաւաքական մտածողութիւն մը ունինք մեր հողերու մասին որ բացառիկ իրողութիւն մըն է վերջին տարիներու մեր կեանքին մէջ. հարկ է որ ստեղծենք հաւաքական կամք, միացեալ Հայաստանի հետ միացեալ ճակատ:

Սեդրակ Քարեան, ընդհանրապէս ծան-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

— Ո՛վ Աստուածդ արդար կը լսե՞ս. ո՞ր օրուան կը պահես շանթերդ… ինչո՞ւ չես ողորմիր դժբախտ հօր մը վրայ, գէթ հոգիս առ: Ո՛հ Արտէնս թէ Ազատիս, ի՛նչ զարհուրելի ընտրութիւն: Կը նախընտրեմ հարիւր անգամ մեռնիլ, քան նոյնիսկ մտածել կատարելու համար հակամարդկային այդպիսի արարք մը:

— Բայց եւ այնպէս պիտի ընես ընտրութիւնդ, կամ քու առջեւ պիտի մեռնին անոնք դանդաղօրէն եւ դուն ալ քու կարգիդ եթէ դեռ յամառիս:

— Դուն այդ չես տեսներ, ես կը մեռնիմ սրտիս ցաւէն:

— Ուրեմն պիտի կատարեմ որոշումներս, բայց դեռ ժամանակ կուտամ. մտածէ. երբ առնելը զայ մէկը պիտի զայ պատասխանիդ համար, երբ լքես զաւակներէդ մին որ անմիջապէս պիտի խոշտանգուի կտտանքի տարուելով, զայն դիտելէ յետոյ դուն ազատ պիտի ըլլաս ընտրած զաւկիդ հետ. հիմա գնա՛ խցիկդ եւ լաւ մտածէ գոհացում տալու համար պայմանիս:

Անդին Տիգրանի երկու զաւակները անհամբեր կը սպասէին իրենց հօրը գալուն խոր մտատանջութեան ենթարկուած եւ կ'ըսէին միմիանց.

— Կամպիսաի տեսակցութիւն… ի՞նչ գիտնանք որ ան նոյնիսկ արդէն իր մոխիրքին յագուրդ տալու համար տանջաբան զրկած չէ: Զարհուրելի տեսարա՜ն, Աստուա՛ծ, վերջ տուր մեր անտանելի կասկածանքին. — ո՛վ հայր, արդեօք զաւակներդ պիտի արժանանա՞ն վերջին անգամ ողջագուրելու քեզ:

Մինչ անոնք այսպէս յոռի տեսութեամբ կը տոչորուէին՝ տեսան իրենց հայրը, որ ներս մտաւ գլխիկոր եւ տառապակոծ կերպարանքով: Սիրակարօտ իր զաւակները դէպի ան փութացին, բայց իրենց հայրը ծայրայեղ յուսահատ եւ արտասուալից աչքերով կերպարանքը ցոյց չտալու համար կռնակը դարձուց ըսելով.

— Թողէք զիս զաւակներս, ձեր գուրգուրանքը կը ծանրացնէ տառապանքս:

— Ի՛նչպէս, մի՞թէ մեզ չես սիրեր այլեւս:

— Կը սխալիս Արտէն, ես միշտապէս կը սիրեմ ձեզ առաւել մանաւանդ հիմա…

— Ինչո՞ւ ուրեմն կը մերժես տեսնել մեզ, ի՞նչ գաղտնիք կը պահես մենէ:

— Եւ տայ Աստուած, որ գաղտնիք մընայ իմ նոր դժբախտութիւնս:

Իր տղոց բոլոր թախանձանքը կը լսէր ան, որոնք զգացին ծանրակշիռ նոր աղէտի մը վերապահումը. ճարահատ ծնրադրեցին եւ փարեցան անոր ձեռքերուն եւ համբոյրներով ծածկելով պաղատեցին.

— Ո՛հ, հայր, ի՞նչ պատահեցաւ քեզ. ո՞վ կ'արգիլէ գաղտնիքդ յայտնելու մեզի, ի՞նչ ծանր պատճառ գոյութիւն ունի:

— Ի՛նչ անգութ էք դուք զաւակներս, ուքի ելէք:

— Արդեօք կը կասկածի՞ս մեր վրայ, կամ վստահ չե՞ս մեր հնազանդութեան:

— Լաւ ուրեմն գիտցէ՛ք, բայց ի՛նչպէս համարձակիմ ըսել. խորհեցէք զաւակներս, որ դուք ստիպեցիք ըսել այդ բարբարոս գաղտնիքը:

— Այո, հայր, մենք պնդեցինք:

— Ցիշեցէք որ առանց ձեր արցունքին պիտի չփորձուէի յայտնել որեւէ կերպով:

— Ո՛հ, հայր, յանուն մեր սիրոյն նոյնիսկ քու տառապանքներուն, մի ուշանար յայտնելու:

— Երանի թէ հայրենի պատնէշներուն վրայ կռուելով մեռնէինք, ինչո՞ւ ես այդ երջանկութեան չարժանացայ ծանր վէրքեր ստանալէ յետոյ: Մանաւանդ ես ինչո՞ւ հոս զատայ ձեզ այդ սոսրին մարդուն արգելարանին մէջ:

— Բայց հայր, այլապէս մենք պիտի զրկուէինք միասին մեռնելու քաղցրութենէն:

— Միասի՛ն մեռնիլ մերժուած է ինծի նոյնիսկ այդ ցաւատանջ մխիթարանքը:

— Ուրեմն Կամպիսս միտքը փոխած է քեզի հանդէպ:

— Այո, զաւակներս, կ'ուզէ որ ես ապրիմ:

— Հետեւաբար ազատած ես դժբախտութենէ…

— Այո, սակայն ես ապրելու համար, ձենէ մէկը միայն ազատ պիտի ըլլայ եւ կը ստիպէ զիս որպէսզի ես ընտրեմ կատափնատ զրկելով միւսը:

Տիգրան տառապանքէն ընկճուած՝ առանց լրացնելու իր խօսքը, յարակից խուցը առանձնացաւ, իսկ Արտէն առաջ նետուեցաւ յայտնելով որ ինք պատրաստ է մեռնելու, բայց Ազատի բուռն կերպով միջամտեց ըսելով.

— Մոռցա՞ր որ դուն կարեւոր դեր ունիս դու հօրս դահաժառանգը եւ ապաւէնը, դուն ողջ մնալով պիտի ըլլաս հայրենիքի պաշտպանը, եւ հօրս վրէժը լուծողը, ուրեմն դուն պիտի ըլլաս ողջ մնացողը եւ ահա ես պատրաստ եմ երթալ զոհուելու:

— Ո՛հ ոչ եւ ոչ, քոյրս ահեղ բոցերու կեր դառնա՛յ, ոչ իմ երթալս վճռական է, ձեր երկուքին փրկութեան համար:

Խ. Վ.

(17 Տար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄԻՍԻՆ

Երեւանի մէջ, Փետր. 15ին, գումարուեցաւ «Հանրապետութեան արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների, տրանսպորտի, կապի և քաղաքային տնտեսութեան կազմակերպութիւնների առաջաւորների ժողովը», ընդհանուր ձեւով քննելու համար տուեալ ճիւղերուն 1971ի արդիւնքները եւ 1972ի առաջադրութիւնները:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը Գ. Արզումանեան երկար զեկուցումի մը մէջ պարզեց ձեռք ձգուած արդիւնքներուն պատկերը՝ իր գոհացուցիչ եւ անգոհացուցիչ երեսներով:

Ա. Քոչինեան առաւելաբար խօսեցաւ Յունուար ամսուան պարզած վիճակին մասին, որ հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ.

— Ներկայիս Հանրապետութեան աշխատաւորները թեւակոխած են 9րդ հնգամեակի երկրորդ տարին: Առաջադրուած խնդիրները այնքան մեծ են, իսկ ընելիքները այնքան շատ, որ կը պահանջեն ուժերու նոր լարում, կազմակերպական եւ քաղաքական – դաստիարակչական հետեւողական աշխատանք:

Նոր հնգամեայ ծրագրով կը նախատեսուի Հանրապետութեան արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը աւելցնել 64 տոկոսով. ասիկա զարգացումի շատ բարձր չափանիշ է, որու ապահովումը կը պահանջէ յատուկ եւ անխափան աշխատանք արտադրութեան բոլոր տեղամասերուն, արդիւնաբերական բոլոր ձեռնարկութիւններուն մէջ: Որեւէ յապաղում, ծրագիրներու առաջադրութիւնը իրականացնելու գործին մէջ որեւէ թերացում կրնայ աննախանձելի արդիւնքներու դուռ բանալ, բացասական ազդեցութիւն ունենալ ժողովրդական տնտեսութեան համաչափ զարգացումին վրայ: Այս առումով, կարելի չէ գոհացուցիչ նկատել երկրին արդիւնաբերութեան այս տարուան Յունուար ամսուան աշխատանքը: Յունուարը թեքնիք–տնտեսական ցած ցուցանիշերով փակեցին, մասնաւորապէս, թեթեւ արդիւնաբերութեան, ինչպէս նաեւ գունաւոր մետաղագործութեան ձեռնարկութիւնները:

Ինչպէս կ'երեւի, որոշ տնտեսական եւ կուսակցական մարմիններ բաւարարուեցան անցեալ տարուան յաջողութիւններով եւ միջոցներ ձեռք չառին յաղթահարելու համար դժուարութիւնները: Ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել, օրինակ, որ Կիրովականի ամբողջ արդիւնաբերութիւնը թերակատարէ Յունուարի ծրագիրները:

Անհրաժեշտ է գործնական միջոցներ ձեռք առնել Յունուար ամսուան ընթացքին ստեղծուած ճեղքը փակելու եւ Փետրուարի առաջադրանքները յաջողութեամբ կատարելու համար: Ասիկա պէտք է ընել ոչ թէ խօսքով, այլ ճշգրիտ, գործնական աշխատանքով:

Ա. Քոչինեան, այնուհետեւ, կանգ կ'առնէ արդիւնաբերութեան արտադրութեան եւ շինարարութեան գործին վրայ նկատել տալով, որ հակառակ անցեալ տարուան ակնառու յաջողութիւններուն, ընթացիկ տարին անբաւարար աշխատանքով սկսան նաեւ շինարարները, թերակատարելով Յունուարի ծրագիրները:

Այս իրողութիւնը միայն շինարարներուն չի վերաբերիր: Ցած որակի բաւական քանակութեամբ ապրանք կ'արտադրեն նաեւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները: Այս ուղղութեամբ վիճակը անմխիթարական է թեթեւ արդիւնաբերութեան մէջ, որուն արտադրութիւնը երկրորդ տեղը կը գրաւէ անձ գլուխի հաշուով Խորհ. Միութեան մէջ: Այո, արտադրութիւնը քիչ չէ, սակայն իր ցած որակին պատճառով ան չի բաւարարեր բնակչութեան պահանջները, կը թերակատարէ իր ծրագիրը եւ, բնականաբար, կը նուազի ձեռնարկութիւններուն շահը:

Պատկան մարմիններուն առաջնահերթ խնդիրն է կտրուկ շրջադարձ կատարել որակի բարելաւման ասպարէզին մէջ, միջոցներ ձեռք առնել ապահովելու համար արտադրութեան արդիւնաբերութիւնը, զայն դարձնել շահաբեր:

բացաւ Հայոց պատմութեան ընդմէջէն, հայ ժողովուրդի ցուցաբերած դիմադրական ոգիին վրայ:

Յարգելի բանախօսը յայտնեց թէ՝ ճանչնալու համար հայ ոգին աւելի լաւ օրինակ մը չենք կրնար առնել եթէ ոչ Խորենացիի հետեւեալ խօսքը. «Թէեւ ածու ենք փոքր բայց գործով մեծ»: Մեր պատմութեան մէջ այդ օրինակը միշտ ալ յատկանշական երեւոյթ մը դարձած է:

Դր. Քարեան սկսաւ Հայոց պատմութեան սկզբնական շրջանէն (Հայկ նահապետէն որ ըմբոստացաւ հզօր Բէլին դէմ եւ նախընտրեց առանձին պայքարիլ եւ հիմնել իր եւ իր ժողովուրդին ճակատագիրը: Արա Գեղեցիկը որ հակառակ իր ուժի սակաւութեան դիմադրեց Շամիրամին) ու մեզ տարաւ մինչեւ վերջին հայ ազատագրական շարժումները եւ արդի Հայաստանի ծաղկումը. նկատել տալով թէ մեր ժողովուրդին մէջ դիմադրական ուժն ու տոկունութիւնը միշտ ալ շարունակած են կարեւոր տեղ գրաւել, մինչ անդին բազմաթիւ հզօր ազգեր կորսուած են պատմութեան էջերուն մէջ:

Ներկայիս հայ մարդու կարեւորագոյն դերը կը մնայ, վառ պահել այդ դիմադրական ուժը եւ շարունակել ընթանալ պատմահայրերու այդ ազգայնաշունչ հիմունքներով:

Բանախօսութեան վերջաւորութեան, Դր. Քարեան իր խանդավառ խօսքերով փորձեց հրահրել ազգային ոգին, հայապահպանման կամքը գաղութիս մէջ:

Բանախօսութենէն ետք եղան բազմաթիւ հարցումներ «Հայ Դատ»ի շուրջ, որոնք ցոյց տուին մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ ստեղծուած բացառիկ հետաքրքրութիւնը:

ԱՅՍ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

1972–1973 կրթական տարեշրջանին համար Հ. Բ. Ը. Միութեան համալսարանական կրթաթոշակներու բաշխումի պայմանններն են.—

1.— Միութեան այժմու 268 համալսարանական սաներէն 46 հոգի այս տարի շրջանաւարտ պիտի ըլլան: Մնացեալ 222 սաներէն 1972–1973ին կրթաթոշակ պիտի ստանան անոնք որ յաջողած են տարեվերջի քննութեանց մէջ:

2.— Վերոյիշեալներէն զատ կրթաթոշակ պիտի յատկացուի սահմանափակ թիւով նոր թեկնածուներու:

3.— Կրթաթոշակի այս յատկացումներէն կրնան օգտուիլ արդէն իսկ պաշտօնի վրայ գտնուող ուսուցիչները, երբ անոնք մասնաւոր կերպով յանձնարարուին իրենց վարժարաններուն տնօրէնութեան կամ հոգաբարձութեան կողմէ:

4.— Համալսարանական ուսմանց համար թեկնածու ներկայացողները պէտք է անպայման երկրորդական վարժարանէ մը վկայուած ըլլան:

5.— Նոր թեկնածուներուն մէջ նախապատուութիւն պիտի տրուի անոնց, որ գործօն մասնակցութիւն բերած են կամ կը բերեն հայ կեանքին, եւ հայ մշակոյթին կամ հայ իրականութեան սատարելու կոչուած ուսմանց պիտի հետեւին:

6.— Բոլոր թեկնածուները, ուսուցիչ թէ ուսանող, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ իրենց դիմումը պէտք է կատարեն մինչեւ Ապրիլ 3, 1972 Միութեան հետեւեալ մարմիններուն.—

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Régional de France
11, Square Alboni, PARIS (16e)

7.— Այլ վայրերէ թեկնածուներ մինչեւ Ապրիլ 3, 1972, իսկ Հարաւային Ամերիկայէն եւ Աւստրալիայէն խնդրարկուներ մինչեւ Նոյեմբեր 1, 1972, պէտք է ուղղակի դիմեն Կեդր. Վարչ. Ժողովին, հետեւեալ հասցէով.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
109 East 40th Street
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

8.— Դիմումնագիր ներկայացնողները հարցաթերթիկ մը պիտի ստանան այն մարմնէն, որուն դիմած են: Թեկնածուները պէտք է պատասխանեն բոլոր հարցումներուն եւ հետեւին հարցաթերթիկին մէջ ցոյց տրուած ուղղութեան:

9.— Միութեան Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի Շրջանակային Յանձնաժողովներուն Կրթական Յանձնախումբերը այդ վայրերու թեկնածուներուն թղթածրարները ուսումնասիրելէ ետք զանոնք մինչեւ Մայիս 15 պիտի փոխանցեն Կեդր. Վարչ. Ժողովին, արժանաւորներու մասին պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ:

10.— Ներկայիս իրենց ուսումը շարունակող Հ. Բ. Ը. Միութեան սաները ընթացիկ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու շրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է անպայման մինչեւ Յուլիս 1 հաղորդեն ուղղակի Կեդր. Վարչ. Ժողովին:

11.— Կրթաթոշակ չի յատկացուիր այն նոր թեկնածուներուն, որոնց վերջին տարուան նիշերուն ընդհանուր միջինը 80 առ հարիւրէն պակաս է:

12.— Թեկնածուներուն հայերէնագիտութիւնը եւ ի մասնաւորի հայ վարժարաններէ շրջանաւարտներուն վերջին 3 տարիներու հայերէնի եւ առընչակից նիւթերու նիշերը կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնուին:

13.— Իրենց համալսարանական ընթացքին առանց մեր գիտութեան եւ հաւանութեան ճիւղ փոխող սաները կը դադրին կրթաթոշակ ստանալէ:

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, Փետր. 15, 1972

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Հարպի, ըսաւ ոստիկանապետը, այս թշուառականը կը պնդէ թէ իր վրայէն երեք հազար ոսկի գողցար:

Հարպի հարցաքննութեան առնելիք այս ձեւը գուշակած ըլլալով, կանխապատրաստուած էր, հետեւաբար եւ անդրդայօրէն ժպտելով պատասխանեց.

— Տէր իմ, ինչպէս որ գիտէք, Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան պատկանող հարիւր քսան հոգի ձերբակալած եմ, մինչեւ հիմա ասոնցմէ դէթ հարիւրը պնդած են թէ միջին հաշուով իրենց ամէն մէկէն հազար ոսկի առի: Եթէ ասիկա ճիշդ ըլլար, ձեր խոնարհ ծառան պէտք պիտի չունենար Վոսփորի անտառներուն մէջ գիշերելու, այլ ինքն ալ ապարանք մը պիտի ունենար եւ շատ հաւանական է այն ատեն զինքը կողոպտելու համար ուրիշներ գիշերելու պէտք ունենային:

Ոստիկանութեան տնօրէնը իր գործակալին այս պատասխանին վրայ զուարթութեան ժպիտ մը ունեցաւ եւ Տիգրանի վրայ յաղթական ակնարկ մը նետեց:

— Քեզի հետ վիճաբանելու չեմ զիջանիր, պատասխանեց երիտասարդը:

Ու որոշած ըլլալով անխուսափելի վտանգին դէմ ներողամիտ հպարտութիւն մը գործածել, արհամարհանօք գլուխը անդին կողմը դարձուց:

Ոստիկանապետը կատաղութենէն շրթունքները խածաւ:

— Շատ աղէկ, ըսաւ, որոշումդ ուրեմն տուած ես, ցեղդ լաւ կը ճանչնամ, միշտ իր վախկոտութիւնը կեղծ կորիճութեան մը ետեւ կը պահէ: Ես քեզ մեղայի բերել պիտի տամ:

— Այդ բանը երբեք մի յուսար, գոչեց Տիգրան աշխուժութեամբ:

— Ասիկա պիտի տեսնենք, շան լակոտ:

Եւ իր գործակալին դառնալով աւելցուց.

— Հարպի, զայն Եըլտըզ առաջնորդելու պատիւը քեզի կը թողում: Գնա՛ իմաց տուր որ անմիջապէս կառք պատրաստեն եւ պատուհաններն ալ լաւ մը գոցել տալէդ յետոյ, զայն մէջը դիր ու ճամբայ ելիր: Ես ուրիշ կառք մը պիտի առնեմ եւ ձեզի պիտի հետեւիմ:

Հարպի հնազանդելով խոնարհութիւն մը ըրաւ ու դուրս ելաւ:

Պահ մը յետոյ հրամանը կը գործադրուէր:

Երկու գոց կառքեր դէպի Եըլտըզ կ'ուղղուէին. առաջինին մէջ Հարպին ու Տիգրանը նստած էին իսկ երկրորդին մէջ, յաղթական ժպիտ մը շրթներուն վրայ, ոստիկանապետը բազմած էր:

—o—

ԺԶ.

ՍՏՈՐՈՒՂԻԻՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս որ ընթերցողը կը յիշէ, Սուլթանը թողած էինք այն միջոցին, երբ երկու կիները, Այիշէն ու Զաւին վար դնելու հրաման կուտար, մինչ միեւնոյն ատեն Մուխթար փաշան ալ խորհրդաւոր ստորուղին խուզարկելու կը ղրկէր:

Համիտ այդ գիշեր այլեւս չկրցաւ աչքերը գոցել, անձկագին Մուխթար փաշայի վերադարձին սպասեց:

Սակայն գաղտնի ոստիկանութեան պետը չէր վերադառնար:

Առաւօտեան դէմ, բաղնիքին մէջ հսկող ալպանացի արքայապահներէն մին անընդհատ հրացանաձգութիւն մը լսեց, որ ստորուղիին արձագանգը հրեղէնի մը թնդանօթաձգութեան կը նմանցնէր:

Ալպանացին իսկոյն շտապեց և Թահիրի լուր տուաւ, այս վերջինը անմիջապէս եղելութիւնը Սուլթանին իմացուց:

Վեհապետը ապշեցաւ մնաց:

— Այն ատեն ուրեմն ճշմարիտ դաւադրութիւն մըն է, ըսաւ:

Եւ մասնաւոր զանգակ մը հնչեցուց:

Դրան սեմին վրայ իսկոյն արար Իզէթ փաշան երեւալով խոնարհութիւն մը ըրաւ:

— Մարդերդ առ, լաւ մը զինուէ եւ Թահիրի հրամանները կատարէ, ըսաւ Սուլթանը:

Երկու արքայապահները, արար Իզէթ փաշա եւ ալպանացի Թահիր փաշա անմիջապէս դուրս ելան:

Հազիւ յետոյ, ոտքէն մինչեւ գլուխ զինուած երեսուն սեւամորթներ, Իզէթի առաջնորդութեամբ ու մեծ զգուշութիւններով ստորուղիէն ներս կը մտնէին:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լ. Սալմաալեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Սալմաալեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի Հանգստեան տան Տիգրան Պագալեանի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մեծ Պահոց ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ժամը 10ին եւ Հինգշաբթի ժամը 5ին տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյ մէջ հսկումի եւ խաղաղական հանգստեան ժամերգութիւններ:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիները, յաւարտ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն: Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագին եւ Արեւագալին միջեւ, ժամը 11ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր. 27, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսին.—

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն) Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Զրոյց՝ Վարդանի եւ Վասակի միջեւ

(յատկապէս գրուած այս հանդէսին համար Փօլատեանի կողմէ)

Գեղարուեստական բաժին — երգ — արտասանութիւն — խմբերգ

Կը մասնակցին.— Ալիս Պիւլկիւրեան, Մայիս Պապայեան, Սեդա Տիրիկեան, Վահրամ Ճառայեան եւ Լեւոն Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը՝ իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Քրիստափոր ենթ. Շաբաթ 26 փետրուար ժամը 21ին:

Ակնունի խումբ Երկուշաբթի 28 փետրուար ժամը 21ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ 26 փետր. երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն ուսանողական խումբին բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, Չորեքշաբթի Մարտ 1 երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեանցքոյի յայտագիրը՝

Անարատ Յղութեան հայ Քոյրերու մայրավանքին եւ այլ դպրոցներու գործունէութիւնը:

ՍԵՆԵԱԿ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 27 Փետր. ժամը 17էն կէս գիշեր

HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République, Paris, — Métro : République

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ՝ ՍՕՍԻ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր., ուսանողներուն կէս գին — Ապահովել սեղանները հեռ. 033-02-12

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ 27 Փետր. Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, 2րդ յարկ:

Բոլոր անդամներուն ղրկուած են նամակներ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Նամակ չստացողներ եւ անոնք որ կ'ուզեն նոր արձանագրուիլ Միութեան, նմանապէս կրնան ներկայ գտնուիլ:

Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ս. Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ, Փետր. 29 Երեքշաբթի ժամը 3ին: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Յուշամատեանի յանձնախումբի ժողովը 27 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պ. Եսայեանի բնակարանը՝ 33 Ռիւ տը լ'Ընկալիթէ, Իսի: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ (փետրուար 26) ժամը 5ին Քաֆէ Մոտերն, 1, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա Քոլոմպ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

VALENCE

ARMENIA MONDIA

EXPOSITION

ARMÉNIE

Salle de l'U. G. A. B.
YERVANT HUSSISSIAN
6, Rue Faventine
du Mardi 7 au Lundi 13 Mars
de 11 h. à 21 h.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերուն

Կիրակի Փետր. 27 ժամը 16ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ

Կը հրաւիրուին ընկեր-ընկերուհիները եւ համակիրները:

ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի եւ գործակցութեամբ մշակութային եւ հայրենակցական այլ կազմակերպութիւններու, կազմակերպուած է յիշատակի հանդիսութիւն մը

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 6ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, Շաբաթ գիշեր: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

14էն 16 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ: Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ):

Հեռաձայնել 207-54-51:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սարսէլ–Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ

Շաբաթ, Փետրուար 26, ժամը 20ին

Restaurant Scolaire
de la Fauconnière à Gonesse

Ընտիր ճաշ, արեւելեան եւ ֆրանսական կերակուրներով եւ ըմպելիներով

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ

Ճաշագին 30 ֆրանք

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յԵրուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը:

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ԶԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ 1950 ՖՐ. **Ա. ԿԱՐԳ (ԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿ) 2050 ՖՐ.**

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
27
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
27 FEVRIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը	0,50

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12352

48e ANNÉE — N° 12.352

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՏՈՒԱՐ ՏՐՓՐԷՕ ԵՒ ԻՐ ՅՈՒՇԵՐԸ

—o—

Բ. ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նոր լոյս տեսաւ Էտուար Տրփրէօի Յուշերը: Այդ առթիւ Փետրուար 21 Երկուշաբթի կէսօրին Ֆրանսական ձայ-նասփիւռը տեսակցութիւն մը ունեցաւ հեղինակին հետ:

Գիրքը, որ կը բաղկանայ 608 էջերէ, ինքնակենսագրութիւն մըն է, գրուած շատ սահուն եւ հաճելի ոճով մը, ինչ որ կը դիւրացնէ անոր ընթերցումը:

Ինքնակենսագրութիւն, որ զուտ անձ-նական շրջանակէն դուրս ելլելով կը պատկերացնէ Ֆրանսայի վերջին յիսուն տարիներու քաղաքական անցուդարձերը եւ անոնց մէջ մասնաւորաբար դերը զոր կատարած է Ընկերվարական կուսակցու-թիւնը, որուն եռանդուն, հաւատաւոր զինուորեալներէն մէկն է եղած, ինքը միշտ պայքարի առաջին գիծերուն վրայ:

Ծնած է 31 Հոկտ. 1898ին Քամպրէզիսի Վիէօլի աւանը բուրժուա «հանրապետա-կան», որոշ չափով բարեկեցիկ ընտա-նիքի մէջ: Հայրը ազատախոհ է եղած, մայրը՝ հաւատացեալ կաթոլիկ: Մեծ հօրեղբայրներէն մէկը ծերակուտական էր եւ քուէարկած էր աշխարհականացու-ման օրէնքները, մասնաւորաբար եկեղե-ցիներու եւ Պետութեան բաժանումը (1901): Այդ պատճառով բանադրուած է եւ 1913ին եկեղեցին մերժած է կրօնական արարողութեամբ թաղել զայն:

Պզտիկ տարիքէն հետաքրքրուած է քա-ղաքական հարցերով, ընտանեկան շըր-ջանակի ազդեցութեան տակ: 1912ին ըն-տանիքը փոխադրուած է Փարիզ եւ իր ուսումը շարունակած է Լիսէ Լաքանալի մէջ: Զօրակոչի ենթարկուած է 1917 Ապրիլ 16ին, երբ 18ուկէս տարեկան էր: Ֆոնթէնպլոյի Թնդանօթաձիգներու վար-ժարանը յաճախելէ ետք՝ իբրեւ ենթա-սպայ զրկուած է ճակատ, պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն: Յետոյ ծառայած է զանազան սպասարկութեանց մէջ եւ 1919 Հոկտեմբերին — երբ կը թեւակո-խէր չափահասութեան տարիքը — ազատ արձակուած է զինուորութենէ, Սթրազ-պուրկի մէջ:

Այնուհետեւ ասպարէզը բացուած է իր աջեւ հանրային - քաղաքական գործու-նէութեան համար: Մասնաւորաբար կը հետաքրքրուէր ընկերվարական գաղա-փարախօսութեամբ: Զինուորական ծա-ռայութեան ազատ ժամերուն, լրիւ կար-դացած էր Ժօրէսի ամբողջական երկե-րը: Սակայն երիտասարդ էր եւ սորվե-լիք շատ բան ունէր:

«Անկազմակերպ» չմնալու համար կ'ո-րոշէ անմիջապէս անդամագրուիլ «Մարդ-կային Իրաւունքներու Լիկա»յին, որ հիմնուած էր 1898ին, Տրէյֆիւսի ծանօթ խնդրին ամէնէն տագնապալի օրերուն, խումբ մը անվեհեր մտաւորականներու կողմէ:

Լիկան արդէն ընծայած է իրեն ներկայ ըլլալու զանազան հրապարակային հա-ւաքոյթներու, որոնք կը կազմակերպուէին ի նպաստ համերաշխութեան «մարտիրոս Հայաստան»ի եւ ի պաշտպանութիւն Քա-ղոյի:

Սորպոնի եւ իրաւաբանական վարժա-րանի կէս մնացած ուսումը վերսկսելով մասնակցած է այդ բարձրագոյն դըպ-րոցները: Ուսանողութեան շրջանին գոր-ծօն մասնակցութիւն բերած է ցոյցերուն, մասնաւորաբար բախում ունեցած արքա-յականներու եւ ազգայնական խմբակնե-րու հետ: Կը բնակէր Սօ: Կը ճանչնար Ժան Լոնկէն, Կարլ Մարքսի թոռը:

1920 Դեկտեմբերին՝ Թուրի համագու-մարին՝ հերձուած առաջ եկաւ Ընկերվա-րական կուսակցութեան ծոցին մէջ: Մոս-կուայի 21 պայմանները ընդունողները — Մարսէլ Քաշէնի եւ Լիւտովիք Ֆրո-սարի գլխաւորութեամբ — բաժնուեցան եւ կազմեցին Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը:

Էտուար Տրփրէօ այդ թուականին յա-րեցաւ Ընկերվարական կուսակցութեան, — որուն ղեկավարութիւնը ստանձնած էր Լէօն Պլում — որու շարքերուն մէջ ղե-կավար դեր պիտի կատարէր տասնեակ տարիներով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՌԸՆՈՅԻ ԱՌՋԵՒ

—o—

ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթներէ ի վեր է արդէն որ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ Ռընոյի գործա-տունը: Արդարեւ օր չանցնիր որ ձախա-պաշտ երիտասարդներու խմբակ մը (10-15 հոգի) չերթայ Ռընօ, գրգռելու հա-մար բանուորները եւ թշնամական թռու-ցիկներ բաժնէ աշխատանոցներու պետե-րուն դէմ, սպառնալով թէ արիւն պիտի հոսի եւ թէ անոնց հաշիւը պիտի մաք-րուի « ժողովրդական դատարաններու » կողմէ:

Այս անգամ սակայն խումբը աւելի ստուար էր (25 հոգի) որոնց գլուխն էր 23 տարեկան երիտասարդ մաոյիստ մը: Այս տղան Սանթրալի նախկին աշակերտ, ամիսներ առաջ ճամբուած էր Ռընոյէն, ուր բանուոր էր, իր մաոյական գործու-թեան համար գործատունէն ներս:

Ուրբաթ օր, 25 երիտասարդները, ու-րեմն, փայտերով, մաքրաճներով կը ներկայանան Ռընօ եւ կը փորձեն ներս մտնել: Գործատան զգեստաւորուած պա-հակները արգելք կը հանդիսանան ու բա-խումները ծայր կուտան երբ քաղաքային ոստիկան մը, տարձանակը կը հանէ ու կ'ազդարարէ որ մաոյիստները քաշուին, ապա զէնքը կը պարպէ եւ երիտասարդ մը տեղն ու տեղը կը սպաննուի, այն երիտասարդը որ ճամբուած էր գործա-տունէն իբրեւ գրգռիչ:

Այս ողբալի դէպքը բաւական խառնաշ-փոթ ստեղծած է անշուշտ եւ ցաւելով հանդերձ որ ոստիկան մը զէնք պարպած է, բոլոր սենդիքները, ՍԷ. ժէ. թէ.էն սկսեալ կը դատապարտեն ձախապաշտ տարրերը որ ժամանակէ մը ի վեր կը գրգռեն Ռընոյի բանուորները եւ չեն թո-ղուր որ աշխատին: Անձկութեան եւ վա-խի մթնոլորտ մըն ալ ստեղծած են որ պատճառ կը դառնայ ի վերջոյ ջղագրգիռ հակազդեցութեանց: Իմանիթէ «Լակոտ-ներու Օրէնքը» խմբագրականով կը ծան-րանայ գլխաւորաբար այն կէտին վրայ թէ այս գրգռութիւնները կ'ըլլան որպէս-զի չհրականանայ ժողովրդական միաս-նականութիւնը:

Նոյն օրը, աւելի ուշ ցոյց մը տեղի կ'ունենար Շառօն մեթրոյի կայարանը, ոգեկոչելու համար 1962 Փետրուարին, նոյն տեղը զոհ գացած բանուորները, Օ. Ա. Ս.ի դէմ ցոյցի մը ընթացքին: Հոս ալ միջադէպեր եւ բախումներ տեղի կ'ու-նենային, մանաւանդ Ռընոյի մաոյիստին մահը չէր կրնար մտքերը հանդարտեցնել: 400 հոգի ձերբակալուած եւ հարցաքըն-նուած են: Ռընոյի պահակներէն ալ վի-րաւորներ կան:

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ-ԿՐԻՖԻԹ

—o—

Երկուշաբթի գիշեր Փալէ տէ Սփորը, Փարիզ, ժամադրավայր դարձած էր մար-զասէր բազմութեան: Ծանուցումը կը ճչէր — Ժ. Քէշիշեան՝ Ֆրանսայի ա-խոյեան, Էմիլ Կրիֆիթ՝ աշխարհի նախ-կին ախոյեան:

Եւ մրցումը սկսելէ առաջ սրահը լեց-ուած էր ծայրէ ծայր: Ու, ինչպէս նկա-տել կուտար լրագրող մը, ներկաներու չորսէն մէկը Հայ էր:

Այս բացառիկ մրցումին ներկայ ուզած էին գտնուիլ նաեւ ֆրանսական բեմերու արուեստագէտներ: Ալէն Պարիէր, Էնրիքօ Մասիաս, Ալէն Տըլոն, Միրէյ Տարք, ինչպէս նաեւ Ժորժ Կեթարի եւ Էլիան Վարոն, որոնք, ինչպէս գրած էինք, ան-ցեալ տարուան դեր-վերթէրի Օսքարը յանձնած էին Ժաք Քէշիշեանի, Եանգ'ի ակումբին մէջ: Էլիան Վարոն քանի մը տող մրոտած էր մրցումէն առաջ — «սրտով քեզի հետ»:

Եւ սրտով իրեն հետ էին ամէն հայր-ցոններէ եկած Քէշիշեանի ազգակիցները:

Ժամը 22ի մօտերն էր, երբ փողերը ծանուցին կոփամարտիկներուն ժամա-նումը: Լուսարձակը նախ լուսաւորեց Կրիֆիթը իր տաղանիչ գօտիով: Անոր մուտքը շատ ծափահարուեցաւ: Ապա Քէշիշեանի կարգն էր հուռաներու տակ...

Կարելի չէր անտարբեր մնալ ի տես այդ մթնոլորտին: Եւ մտածել, թէ ի՛նչ խանդավառութիւն պիտի ստեղծուէր, ե-թէ հայ մարզիկը յաղթանակէր:

Պաշտօնական ծանօթացումներէ ետք կը սկսի այնքան սպասուած կոփամարտը:

Ժ. Քէշիշեան, իր սովորութեան հա-մեմատ կը յառաջանայ յատկատեսու-թեամբ իր մրցակիցին վրայ՝ միշտ աշ-խատելով խուսափիլ անոր հարուածնե-րէն: Սեւամորթ Ամերիկացին, որ մօտ 90 մասնագիտական մրցումներու փորձա-ռութիւնը ունի, կատուի ճկունութեամբ կը դառնայ Ժաքի շուրջը՝ ձախ բռունցքի հարուածներ տեղաւորելով: Ֆրանսայի ախոյեանը տեղեակ էր, թէ Ամերիկա-ցիին ձախ անկիւնային հարուածները լուրջ վտանգ կը սպառնան իրեն, որով ան իր աջ բռունցքով տեւաբար կը պաշտ-պանէր ծնօտը: Քանի մը բուռն հար-ուածներու փոխանակումէ ետք վերջ կը գտնէ առաջին խաղը՝ 5-5 հաւասար կէ-տերով: Երկրորդ խաղը աւելի լարուած վիճակ կը ստանայ: Մեր կարծիքով Կրի-ֆիթի շատ թեթեւ առաւելութիւնը մէկ կէտի տարբերութիւն չէր արժեր:

Վերջապէս այս նշանաւոր երրորդ խա-ղը, որ անկիւնադարձ մը եղաւ, Քէշիշ-եան ձախ անկիւնային զօրաւոր հարուած մը ստանալով կ'իյնայ գետին. քաջաբար կը վերսկսի՝ վերջացնելու համար եր-րորդ խաղը: Ասկէ ետք իրեն կը մնայ նուազագոյնի իջեցնել «վնասը», միշտ աշխատելով ազուոր հարուածի մը շնոր-հիւ փոխել կացութիւնը:

Չորրորդ խաղին, այնուամենայնիւ, Ժաք հարկադրուեցաւ ընկրկիլ եւ ինք-զինքը վերստին գտնել տախտակամածին վրայ: Շատեր կարծեցին, թէ վերջ գտած է ամէն ինչ, բայց Քէշիշեան կը վերսկսի խաղը եւ կը յարձակի կրկին:

Ան դէմ դրաւ փոթորկալի հարուած-ներուն՝ առիւծի նման: Ներկաները հիա-ցած են: Մասնագէտներուն համար ըս-քանչելի տեսարան մը կը պարզուի: Ի՛նչ հրաշալի մասնագէտ խաղացող մըն է սե-ւամորթ Ամերիկացին: Եւ պէտք էր Քէ-շիշեանի նման մրցակից մը ըլլէր իր դի-մաց, որպէսզի ան կարողանար ցոյց տալ իր խաղին ամբողջ գիտութիւնը: Ի՛նչ սքանչելի աշխատանք ձախ թեւի: Քէշիշ-եան կը փորձէր հարուածին պատասխա-նել հարուածով:

Ութերորդ խաղին, հաւասարակշռու-թիւնը խախտած մէկ պահուն, Քէշիշեան ձախ ձեռքի հարուած մը ստանալով կ'իյ-նայ գետին: Իրաւարարը կը համրէ մին-չեւ ութ: Իրաւարարը շատ լաւ ըրաւ հաշ-ուելով, հակառակ որ Քէշիշեան թեթեւ հարուած մըն էր միայն ստացած:

Կը տեսնուէր, թէ երկու մարտիկները ֆիզիքական լաւ պայմաններու մէջ էին. մրցակիցները արի եւ պարկեշտ խաղ մը ցուցաբերեցին:

Պատւօ՛ Ժաք:

ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
(Եւրոպայի նախկին ախոյեան)

ԻՍՐԱՅԷԼ - ԼԻԲԱՆԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ

Իսրայէլ իր սպառնալիքը գործադրեց յարձակելով լիբանանեան գիւղերու վրայ:

Արդարեւ, ինչպէս հաղորդած էինք ե-րէկ, իսրայէլեան բանակի սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Էլազար, անդրադառնալով ֆէտայիներու կողմէ կազմակերպուած մահափորձի մը, յայտարարած էր, թէ սոյն «անպատիժ» պիտի չմնայ: Ֆէ-տայիները իսրայէլեան հողի վրայ նախ սպաննեցին երիտասարդ զոյգ մը, ապա կրակ բացին զինուորական ճիփի մը վը-րայ՝ սպաննելով սպայ մը եւ վիրաւորե-լով վարորդը: Ոստիկանական կառք մը, իր կարգին, ընդդակներու թիրախ դար-ձաւ, երբ փորձեց օգնութեան հասնիլ: Այս ձեւով ութ իսրայէլացի զինուոր ըս-պաննուեցաւ եւ երկու ուրիշներ ալ վի-րաւորուեցան: Փոխադարձութեան համար է, որ երկու հարիւրի մօտ Իսրայէլացի-ներ յարձակեցան Հար. Լիբանանի երեք գիւղերու վրայ՝ քանդելով այն շէնքերը, ուր Պաղեստինցիներ կը բնակին: Օդա-նաւեր ալ ռմբակոծեցին Պաղեստինցինե-րու կայան մը Սուրիոյ սահմանին մօ-տերը:

Պէյրութ բողոքեց Ապահովութեան Խորհուրդի մօտ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ «Աքշամ» թերթը, որ փակ-ուած էր իշխանութիւններուն կողմէ Փե-տրուար 18ին, վերստին հրատարակուիլ սկսաւ: Թերթին նոր վարիչները յանձնա-ռու եղած են պայքարիլ համայնավարու-թեան, փաշականութեան դէմ:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ Ներքին նախարա-րը՝ Ճօն Թէյլըր, ծանրօրէն վիրաւոր-ուեցաւ, երբ ահաբեկիչներ կրակ բացին իր վրայ: Առաջին անգամն է, որ Իռան կառավարական անդամ մը կ'ահաբեկէ:

Ի ՄՕՏՈՅ
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
Ընթերցողներու փափաքին ընդառաջելով մեր յաջորդ թերթօնը պիտի ըլլայ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ
մէկ վէպը

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼԻՑ

Ա.

ՔՆԱՐԻԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱԳՈՄԱՐ

Քանի որ անյարմար կը լինէր տասնըեօթ հոգու համեստ հաւաքոյթն անուանել մեծադղորդ «համագումար» բառով, մենք այն անուանեցինք «ժողով» «Հայաստանի պրոլետարական գրողների «Նոյեմբեր» Միութեան համահայաստանեանց ժողով»: Այն տեւեց մի քանի օր:

Մեր նիստերը տեղի էին ունենում այն փոքրիկ սենեակում, որը միաժամանակ Չարենցի բնակարանն էր, մեր Միութեան գրասենեակը եւ «Նորք» պարբերականի խմբագրութիւնը: Այդ սենեակը գտնւում էր «խմբագրութիւնների շէնքում». մի կողմում «Մաճկալ» գիւղացիական թերթի խմբագրատունն էր, միւս կողմում «Խորհրդային Հայաստան» թերթի:

Մեր ժողովի պատգամաւորներից միայն մէկն էր աղջիկ՝ Քնարիկը: Բնութիւնը գեղեցկութեան փոխարէն նրան պարգեւել էր հմայչութիւն, եւ դա լրիւ բաւական էր, որ ներկայ գտնուող երիտասարդները, այսինքն՝ ժողովի պատգամաւորների ճնշող մեծամասնութիւնը, նիստերի ժամանակ իրենց ուշադրութիւնը կիսէին ելոյթ ունեցողների եւ Քնարիկի միջեւ՝ առիւծի բաժինը տալով վերջինիս:

Ինչպէս սովորաբար ժողովներում եւ համագումարներում, մեզ մօտ եւս պատգամաւորները գրում էին տոմսակներ եւ ուղարկում: Միայն թէ, ներկայ դէպքում, դրանք ուղարկւում էին ոչ թէ զեկուցողին կամ նախագահողին, այլ Քնարիկին: Այդ տոմսակներում շօշափւում էին գրականութեան հետ կապ չունեցող, բայց ոչ պակաս կենսական հարցեր, ինչպէս, օրինակ, «ես քեզ սիրում եմ», «եկ միասին գնանք ժողովից յետոյ», «այդքան մի նայիր այսինչին, ես խանդում եմ», եւայլն, եւայլն:

Բայց Քնարիկը, գոնէ արտաքուստ, ոչ մէկին նախապատուութիւն չէր տալիս եւ ոչ մէկին չէր նայում «այդպէս»: Ամէն նիստից յետոյ մեզանից մէկն ու մէկը սէր էր բացատրում նրան եւ մերժում ստանում: Դա նկատւում էր յաջորդ նիստում հերթական երիտասարդի քիթը կախելուց: Քիթ կախողների թիւն աւելանում էր նիստից նիստ եւ վերջում մեր ժողովն արդէն թողնում էր սգահանդէսի տպաւորութիւն:

Դա՝ վերջում: Իսկ առաջին իսկ օրուայ նիստերից յետոյ, երկրորդ օրուայ առաւօտեան, «Խորհրդային Հայաստան» թերթի աշխատակիցները, բաց անելով դրան վրայ ամրացուած փոստարկղը, զանազան թղթակցութիւնների եւ յօդուածների հետ այնտեղից հանեցին երեք բանաստեղծութիւն, երեքն էլ գրուած մեր պատգամաւորների կողմից եւ երեքն էլ, ի հարկէ նուիրուած Քնարիկին...:

Այդ օրը խիստ զուարթ ծիծաղով էին աշխատում «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրատանը: Իսկ մեր ժողովը նրանք մկրտեցին «Քնարիկին նուիրուած համագումար» եւ, հանդիպելով մեզ, հարցնում էին, «ի՞նչպէս է ընթանում Քնարիկի նուիրուած համագումարը», «Արդէն լուծեցի՞ք Քնարիկի պրոբլեմը» եւայլն:

Չեմ ուզում չքմեղանալ, մերժուածների մէջ էի նաեւ ես: Եւ ես ամենատխուրն էի ու ամենավիրաւորուածը, որովհետեւ Քնարիկն իմ վաղեմի ընկերուհին էր եւ, իմ խորին համոզումով, ում՝ ում, բայց ինձ նա պիտի չտար բացասական պատասխան:

Ժողովի աշխատանքներն աւարտելուց յետոյ մենք լուսանկարուեցինք: «Նոյեմբեր» Միութեան ղեկավարները երեքս էինք. Չարենցը, ես, Մահարին: Տարօրինակ չէ՞ ուրեմն, որ Չարենցն ու Մահարին նստել են խմբի ամենակենտրոնում, իսկ ես կանգնել եմ ամենավերջին շարքի ամենածայրում:

Քնարիկի մօտ չնստելու համար:

ՄԻՏՐՈՖՈՆ

Այո... տեխնիկան շատ է առաջ գնացել խորհրդային տասնամեակների ընթացքում, շատ խորն է մտել մեր գիտակցութեան, մեր կենցաղի եւ մեր առօրեայի մէջ: Բայց կար ժամանակ, երբ ոչ միայն շարքային մարդիկ, այլեւ գրողներից շատերը չգիտէին, թէ ինչ բան է, օրինակ... Մի խօսքով: Բայց ինչո՞ւ «մի խօսքով», երբ կարելի է մի քիչ աւելի մանրամասն:

Երեւանի Պետթատրոնի շէնքում տեղի էր ունենում Հայաստանի Կենտգործկոմի նստաշրջանը: Նիստն արդէն վերջացել էր եւ պատրաստւում էին պատգամաւորների համար ներկայացում տալ, երբ իմացան, որ հարեւան ակումբում ելոյթ են ունենում պրոլետարական բանաստեղծները: Որոշեցին հրաւիրել նրանց, նախ՝ տալ մի փոքրիկ գրական բաժին, ապա՝ միայն ներկայացումը:

Մենք եկանք Պետթատրոն: Մեր ղեկավար Վ.ն, տեսնելով, որ նիստը հաղորդելու յետոյ միկրոֆոնը վերցրել են, ուզում էր, որ նորից դնեն եւ մեր ելոյթները նոյնպէս հաղորդեն ռատիոյով: Դա մի հերթական պրոպագանդ կը լինէր յօգուտ պրոլետարական գրականութեան մասսայականացման: Ուստի եւ, վազվզելով դէս ու դէն, նա պատուիրում էր.

— Դրէք միկրոֆոնը... Միկրոֆոնը դրէք...

Մենք այդ մասին իմացանք մեր կոլեգա Հ.ից: Նստել եւ սպասում էինք գրական մասն սկսելուն, երբ նա մօտեցաւ՝ զարմանքից գլուխն օրօրելով ու ժպտալով.

— Այ տղաներ, խնդալու, ի՛նչ ճար — պիկ մարդ է մեր ղեկավարը... Զգիտէր միտրոֆոնի անունը, ասում էր՝ «միկրոփոն», իսկ երբ ես ուղղեցի, նա բարկացաւ ինձ վրայ. «Լաւ լսիր, յետոյ նկատողութիւն արա, ես հէնց միտրոֆոն եմ ասում...»:

Ես ուղղակի թուլացայ ծիծաղից:

— Այ Հ., խեղճը գոնէ անվստահ կերպով իմացել է խսկականը, իսկ դու նրան թիւրիմացութեան մէջ ես գցել: Ախր դա խսկապէս որ միկրոփոն է եւ ոչ թէ միտրոֆոն...

— Ծի՞շդ ես ասում, — լռջացաւ նա եւ սկսեց մտմտալ ինքնիրեն. — Իրօք որ, չէ՞ որ դա «միկրոբ» բառից է...

Եւ հեռացաւ կատարուածի վրայ:

Այդ րոպէին մեր կողքով անցաւ Վ.ն, Հ.ն ծաղրական ժպիտով դիմեց նրան.

— Լսիր... Ուրեմն, ի՞նչպէս էր էն զատի անունը...

Վ.ն, որ, խսկապէս, ճարպիկ մարդ էր, խկոյն գլխի ընկաւ, որ այստեղ մի սխալ կայ կամ Հ.ն ձեռք է առել նրան: Ուստի եւ պատասխանեց, պահպանելով, սակայն, խօսքերի զգալի երկիմաստութիւն.

— Է՛, եղբայր, ո՞ւմ ես ձեռք առնում, ես դրանից երկու հատ ունեմ իմ տանը...

«Դրանից»... Չանուանեց ո՛չ «միկրոփոն» եւ ո՛չ էլ «միտրոֆոն»: Սատանան գիտէ, թէ դրանցից որն է ճիշդ վերջ ի վերջոյ...

Բայց իր ճարպկութեան մէջ նա աչքաթող էր արել մի հանգամանք. ի՞նչ գործ ունէր նրա տանը միկրոփոնը, այն էլ երկու հատ, երբ մեր ռատիոկոմիտէն եւ ունէր հէնց այդքան...

Ստացուեց անեկդոտ, որը ես պատմում էի իմ կոլեգաներին եւ ընկերներին: Պատմեցի նաեւ Թ.ին: Նա բարձր ծիծաղում էր ամբողջ ժամանակ, իսկ երբ աւարտեցի, ասաց.

— Դա պիտի գրանցել՝ չմոռանալու համար...

Հանելով ծոցատետրը, նա սկսեց գրել: Ապա կանգ առաւ եւ հարցրեց.

— Լսիր, մի բառը «միտրոֆոն» էր, իսկ միւ՞սը...

Այդպիսով անեկդոտն ստացաւ իր ոչ պակաս զուարճալի շարունակութիւնը: Այժմ արդէն ես դա պատմում էի շարունակութեամբ հանդերձ: Պատմեցի նաեւ մի ընկերոջ, որը քահ-քահ ծիծաղում էր սկզբից մինչեւ վերջ, ապա, երբ վերջացրի, հարցրեց.

— Հիմա դրանցից ո՞րն է ճիշդ...

— Բա էլ ո՞ւմ վրայ էիր ծիծաղում՝ եթէ կողմնորոշում չունէիր, — հարցրի ես՝ ծիծաղելով ոչ պակաս: — Եւ յետոյ, եթէ չգիտես, թէ ինչ բան է միկրոֆոնը, էլ ի՞նչպէս ես քեզ ծածկանուն ընտրել Ռատիո...:

Մ. ԱՐՄԷՆ

(Շար.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՄԱՐՏՆՉՈՂԸ

Մեծ Շահնուրը:

Իր մահէն այսքան տարիներ ետք, երբ յետադարձ ակնարկներով գուգակշռենք յետեղեռնեան հայ կեանքին ուժեղ հրապարակագիր մը ունենալու պահանջը եւ պահանջին գոհացում տուած Միսաքեանի վաստակը, արդարօրէն իրաւունք կ'ունենանք ըսելու, թէ «մեծ»ը գինք միւս Շահնուրէն, Նարդունիէն կամ պզտիկ «Շ.»էն զանազանող պարագայական մակդիր մը կամ տարիքային առաւելութիւնը նշելու սահմանուած նախդիր մը չէ «Յառաջ»ի երբեմնի խմբագրին անուան դիմաց. այլ՝ առանց ամօթոյ մշակի իր գործին, գործէն գոյացած պաշտամունքներուն չափանիշը, ու վերջապէս չափանիշէն վարակիչ վեհութիւն ստացած հրմայքը, որ տասնամեակներ շարունակ թէ՛ երկրի եւ թէ արտերկրի մէջ կրցաւ առաջնորդող, խթանող ուժ դառնալ ո՛չ միայն իրեն ժամանակակից գրողներուն եւ մամուլի «մարտիկ»ներուն, այլեւ անոնց յաջորդ կամ մեզի ժամանակակից հայ գիրի, հայ թերթի նուիրեալներու խանդին ու մշակութային խիզախումներուն:

«Արեւմտահայ լեզուի եւ գրականութեան արթուն պահակը» ըսուած է իրեն շատ յաճախ, ու որակումը սխալ ճանաչողութեան հետեւանք չըլլալէ աւելի, գնահատական չիտակ սահմանումի մը հետեւութեամբ արժեւորուած իրաւութիւն մըն է իր պարագային:

Արդարեւ՝

Ողջ էութեամբ, ընդհանրապէս հայ գրականութեան բիւրեղացման եւ մասնաւորաբար հայ լեզուի մաքրութեան ու մա՛նաւանդ ազգային դիմագծի անվթար պահպանման ծառայած այս գիտակիր ՄԱՐԴԸ, իբրեւ պահակ, աւելի քան կէս դար մնաց մեր լրագրութեան պատնէշին վրայ, «Սուրհանդակ»էն, հին «Ազգակ»էն մինչեւ կարինեան «Յառաջ» եւ «Ազատամարտ»էն ու «Ճակատամարտ»էն մինչեւ փարիզեան «Յառաջ»:

Բայց միայն արթուն պահա՞կը մեր լեզուին, ազգային գրականութեան եւ դիմագծին. ո՛չ, հաստ. գրչով գինուած պայքարողը, մեր մեծասքանչը խաթարողներուն, մեր ոսկեղէն գրականութիւնը աղճատողներուն դէմ, ի փառս Մեսրոպի, մաքրագործութեան, գեղեցկարարութեան, ու ճշգրտութեան յաղթանակներ շահո՛ղը, շառաչո՛ղը, բառին հրապարակագրական իմաստով՝ Շահրշանաց մեծ մարտնչո՛ղը նաեւ:

«Ազդակ»

Յ. ՉՈՐԵՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Աղաւնի բուռն կերպով միջամտելով կ'ըսէ.

— Կը կարծե՞ս որ թոյլ պիտի տամ որ թշնամիին նշաւակ դառնաս, ոչ անկարելի է այդ, մանաւանդ իմ գոյութիւնս արժէք մը չի ներկայացներ. ինծի վիճակուած է եւ դուն պէտք է համոզուիս. մնաս բարով եղբայր:

— Կեցի՛ր, ահա հայրս մեր մօտ կուգայ, խնայէ անոր եւ աւելորդ տառապանք մի պատճառեր, իր դժբախտութիւնը ինքնին անտանելի է արդէն:

Աղաւնի տեսնելով իր հայրը, անոր քով կը փութայ եւ կը յայտնէ իր պատրաստակամութիւնը.

— Հայր իմ, ո՛հ հայր իմ, այս ես, քեզ ազատելու երջանկութեան համար պատրաստ եմ զոհուելու:

Թագաւորը լուռ ու մունջ՝ իր աջկան ձեռքը բռնելով Արտէնի կը մօտենայ, եւ զանոնք իր երկու կողմը առած կ'ըսէ.

— Ո՛հ, զաւակներս, հասած է ժամը մեռնելու, կը տեսնէ՞ք այս բաժակը, ասոր մէջ մահացու կիզիչ թոյն կայ, զոր ստացայ Օրեմանի վեհանձն ողորմածութեամբ:

— Ո՛հ, ի՛նչ երջանկութիւն, գոչեցին միասին, ուրեմն իրարու գիրկընդխառն պիտի աւանդենք մեր հոգին՝ զերծ թշնամիի անարգանքէն:

— Ի՞նչ կ'ըսես, տղաս, այս մահացու թոյնը ձեզի յատկացուած չէ:

— Մեզի համար չէ՛, որուն համար կը պահես:

— Ինծի համար միայն: Կամպիսը միայն գիս կը հալածէ. ես է որ պէտք է մեռնիմ եւ դուք դուցէ ազատիք:

— Ոչ հայր, դուն մինակդ պիտի չմեռնիս. եւ քոյր ու եղբայր ծունկի գալով իրենց հօրը ոտքերուն առջեւ, անպատսելի պահու մը յափշտակեցին իրենց հօր ձեռքէն թունալից բաժակը:

— Շատ բարի, կ'ընդունիմ, ըսաւ Տիգրան, միասին մեռնինք: Կը զգամ թէ ձեր կեանքը անտանելի պիտի ըլլայ իմ մեռնելէս յետոյ, ինչպէս ես պիտի չկրնամ տոկալ եթէ ձեր մահը տեսնեմ, եւ աւելցուց.— Ո՛վ անմահ երկնաւոր, պիտի մեռնինք մենք, եւ չեմ կարծեր թէ ոճիր պիտի համարիս մեր մահուան այս կերպը: Ծայրայեղ թշուառութիւնը զոր դուն մեզի կամեցար՝ անշուշտ հիմա ալ քու հրամանդ է որ կը ստիպէ այս կերպ վերջաւորութիւն մը. յանուն մեր հնադանդութեան, ընդունէ մեր հոգին քու սուրբ տեղիքդ: Ո՛հ, զաւակներս, մօտեցէք ողջագուրուինք վերջին անգամ եւ մեռնինք անբաժան:

Այդ սոսկալի րոպէին Արտէնի հոգին կը մրրկէր իր երիտասարդութեան զորձած կարդ մը թերութիւնները մտաբերելով եւ խղճահար՝ ծնրադրելով ըսաւ հօրը.

— Հայր իմ, Անմահներու առջեւ պիտի ներկայանայ հոգիս, եւ անոնք խստօրէն պիտի դատեն զիս. իմ խօլական բնաւորութեամբ քեզի առթած վիշտերուն համար, քու կարեկից զուրգուրանքներուն փոխարէն: Անոնք պիտի չներեն եթէ դուն անողոք ըլլաս եւ իրաւամբ մեղադրեն ինծ իմ անոպայ բնաւորութեան համար: Ներէ հայր իմ, եւ ես պատրաստ եմ մեռնելու հանդիստ խղճով:

— Ոտքի ել տղաս, իմ սիրելի զաւակս, քու զղջումդ կը մոռնցնէ սիրտս, գիտցիր որ ճակատագրական բոլոր թերութիւններդ ներուած են վաղուց ի վեր եւ ահա այս համբոյրը թող վստահեցնէ քեզ, կ'ըսէ հայրը եւ կ'ողջագուրէ իր որդին խանդաղատանքով:

Եւ դառնալով դէպի Աղաւնին, թեւերը կը բանայ եւ իր կուրծքին կ'ընդունի ըսելով.

— Եկ զոհար աղջիկս, վերջին անգամ ընդունէ խեղճ հօրդ զուրգուրանքը:

Ողբերգական վերջին հրաժեշտի այդ պահուն խոր լռութեան մէջ կը լսուին զսպուած հեկեկանքներ միայն:

Յանկարծ կ'ընդմիջէ թագաւորը եւ վերադառնալով կը դառնայ զաւակներուն.

— Մի լաք այլեւս սրտահատորներս, եւ այլեւս կատարենք մեր միակ սխրալի գործը փրկուելու համար թշնամիին նախապատրաստած դեհենէն, գոնէ կը մեռնինք պատուով եւ վատութեան արատէն զերծ կը մնանք:

Տիգրան թունալից բաժակը շրթներուն կը մօտեցնէ ըմպելու համար, բայց Արտէնն ու Աղաւնին կ'ուզեն որ նախ իրենք ստանան փրկարար ըմպելին, եւ քանի մը վայրկեան կը տեւէ առաջնութեան այդ պայքարը՝ ճիշդ ժամանակին կը հասնի Միհրան եւ վերահասու իրողութեան առաջ կը նետուի եւ կը խլէ մահաբեր ամանը եւ գետին թափելով պարունակութիւնը կ'ըսէ.

— Ի՞նչ է այս, կ'ուզէք մեռնի՞լ:

— Այո՛, բռնակալին արժանի ըլլալ, կը նախընտրենք մեռնիլ քան թէ անարգուիլ, եւ ինչո՞ւ բարբարո՛ս, եկար մեզ խանգարեցիր:

Խ. Վ.

(18 — Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՄԸ ՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

—o—

Եղուարդ աւանը Ե. դարէն սկսեալ Հայաստանի մեծ բնակավայրերէն մին է եղած: Դեռ մինչեւ այսօր հիացում կը պատճառեն գիւղին եւ անոր շրջականերուն մէջ մնացած եկեղեցական շինութիւններն ու այլ յուշարձանները: Ըստ Թորամանեանի՝ Եղուարդի գերեզմանատան մայր տաճարին մնացորդները Հայաստանի հին շինութիւններէն մէկը կը ներկայացնեն: Գիւղին մէջ կան նաեւ Ե. դարէն մնացած մայր տաճարի մը աւերակները:

Եղուարդի յուշարձաններէն, իբրեւ եռանաւ շինութիւն, ուշագրաւ է Կաթողիկէ եկեղեցին՝ կառուցուած կաթողիկոս Մովսէս Եղուարդեցիի կողմէ: Ի դէպ, բանք, որ այս գիւղը Մովսէսէն զատ, Թ. դարու վերջերը տուած է ուրիշ կաթողիկոս մըն ալ՝ Մաշտոց Եղուարդեցի, որ սերտ կապեր հաստատած էր Բագրատունի թագաւորներու հետ եւ աջակցած է Մարիամ իշխանուհիին՝ Սեւանի կղզիին մէջ 874ին շինելու այն զոյգ եկեղեցիները, որոնք ցայսօր կանգուն կը մնան: Մաշտոց Եղուարդեցի թաղուած է Գառնի, հեթանոսական տաճարին մէջ:

Եղուարդ գիւղին մէջ առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ Ս. Աստուածածին տաճարը: Ճարտարապետ Շահիկ վարպետին անունը բարեբախտաբար մնացած է անաղարտ եկեղեցիին երկրորդ յարկին մէկ խոյակին վրայ, որ կը կիսէ հարաւային պատուհանը: Ան մեծ հմտութեամբ կարողացած է օգտագործել հայկական միջնադարեան շինարարական արուեստին լաւագոյն աւանդութիւնները: Եկեղեցին եռայարկ է. առաջին եւ երկրորդ յարկերը ծառայած են իբրեւ աղօթատեղի, իսկ երրորդ յարկը՝ 12 կլոր սիւնաշարով եւ սլացիկ վեղարով ծառայած է իբրեւ զանգակատուն: 28 մեթր բարձրութեամբ այս տաճարը կառուցուած է 1301ին, զօրավար Ալիզպէկի եւ անոր կնոջ՝ Վախախի մեկենասութեամբ: Զօրավարը խաղաղութիւն կը հաստատէ գիւղին մէջ կը վերաշինէ Հրազդանէն սկսող ջրանցքը, որ Է. դարուն շինած էր Գրիգոր Մամիկոնեան: Աւելկա եղած է մեծ բնակավայր մը, Է. դարուն նկատուած է գիւղաքաղաք, ինչպէս կը յիշատակեն ժամանակակիցները, արագ զարգացած է: Վկայութեան մը համաձայն Ալիզպէկ տաճարին կողքին հաստատած է դպրոցդպրատուն մը, ուրուն համբաւը մեծցած է գիտնական Գրիգոր Տաթեւացիի սան Սիմէոն Տաթեւացիի բաբունապետութեան շրջանին (1410–1420):

ԺԳ. դարու վերջերուն եւ ԺԴ. դարուն շինարար վարպետները առանձնայատուկ տեղ կը յատկացնեն շէնքերու արտաքին յարդարանքին: Այս իմաստով Ս. Աստուածածինը միակ օրինակը չէ: Անոր արեւելեան պատին կենդանական բարձրաքանդակները, հարաւային պատին արծուաքանդակը, արեւմտեան ճակատի մուտքին շրջանակները, Տիրամօր, Քրիստոսի, Առաքեալի, ինչպէս նաեւ այլ բընոյթի քանդակները առանձնակի շուք կը հաղորդեն կառոյցին: Յուշարձանը ձեւով մը կ'ամփոփէ հայկական միջնադարեան ճարտարապետութիւնն ու քանդակագործութիւնը:

Տաճարը իր շինութեան թուականէն (1301) սկսեալ հիմնական վերանորոգում մը չէ կրած: ԺԶ.–ԺԸ. դարերուն, ինչպէս կը հաստատեն վիմագիր արձանագրութիւնները, փոքր ծաւալի վերանորոգումներ կատարուած են: Յետագային այն ատիճան քանդուած են երրորդ յարկի սիւներուն վարի մասերը, որ այդ յարկը փլելու վտանգին տակ գտնուած է: Որով սիւներու արանքներուն դրուած են միջնապատեր, իսկ Ի. դարասկիզբին արեւմտեան կողմէն աւելցուած է ընդարձակ գաւիթ մը, առանց երդիքի: Պատերուն վրայ մնացած հարիւր արձանագրութիւններն ու յիշատակութիւնները կը վկայեն, որ եկեղեցին բաց մնացած է ԺԴ. դարէն մինչեւ ԺԹ. դարու վերջերը:

Նկատի առնելով Ս. Աստուածածին եկեղեցիին ճարտարապետական աներկբայ արժանիքները, 1969ին ձեռնամուխ եղաւ յուշարձանին վերանորոգումի աշխատանքին: Հեռացուեցաւ տաճարին կցուած գաւիթը, որ ճարտարապետական արժէք չէր ներկայացներ: Աշխատանքները ընկերները ղեկավարեց ճարտարապետ Հ. Գասպարեան, նախկին Պէյրութցի:

Եղուարդի Ս. Աստուածածին եկեղեցին իբրեւ բազմայարկ կառոյց Հայաստանի մէջ մնացած չորս շէնքերէն մէկն է. միւսներն են՝ Սանահին, Հաղբատ, Գօշավանք:

Ճարտարապետ Ա. Աւետիսեան յաջողեցաւ անվնաս վիճակի մէջ իջեցնել յուշարձանին վտանգուած հատուածը: Պարզուեցաւ, որ յուշարձանին 12 սիւներէն 9ը անկարելի է օգտագործել, որով անգամ տեղափոխուած տուֆով շարուեցաւ եկեղեցիին երրորդ յարկը:

Այս ձեւով Ս. Աստուածածինը իր նախկին տեսքը առաւ:

Ց. ՅՈՎՆԱԹԱՆ

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Շառլ Կունոյի «Մահ եւ կեանք» ստեղծագործութիւնը, որ խորքին մէջ եռամաս գործ մըն է եւ կը տեւէ երեք ժամ, առաջին անգամ ըլլալով երգուած է Երեւանի մէջ, Հայաստանի պետական երգչախումբին կողմէ: Խմբավարը՝ Խորէն Մէքիխանաջեան երիտասարդ մըն է, որ 1965ին աւարտած է Երեւանի երաժշտանոցը: Ֆրանսացի երգահանին գործը ներկայացուած է ծաղկաքաղի ձեւով՝ եօթը հատուած ընդհանուր ստեղծագործութենէն: Երգչախումբը երգած է բնագրին լեզուով՝ ֆրանսերէն:

Գերմանացի երգէոնահար Ֆրանց Լերնտորֆէր դասական երաժշտութեան ունկնդրութիւն մը տուած է Հայֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ: Յայտագրին մաս կազմած են Պախ, Վալթէր, Ռեկէր, Մոցարթ, ինչպէս նաեւ հայկական ժողովրդական չորս երգեր:

×

ԵՐԵՒԱՆԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Ստեփան Մնացականեան նոր գիրք մը լոյս ընծայած է «Երեւանը եւ նրա շըրջակայքը» խորագրով: Ներկայացուցած է Երեւանի տարածքին գտնուող հին յուշարձանները՝ Էրեբունի միջնաբերդն ու Թէյշէբայինի քաղաք–ամրոցը, Աւանի տաճարը, կաթողիկէ եկեղեցին եւ Հրազդանի կամուրջը: Քաղաքին հիւսիսը փռուած են Աշտարակն ու Եղուարդը՝ Ե.–Է. դարերու ծանօթ յուշարձաններով, իսկ հիւսիս – արեւելքը՝ Արզնին ու Պտղնին, Կեչառիսն ու Սեւանը, իրենց այնքան բարձրարուեստ կոթողներով: Ուրիշ ճամբայ մը կը տանի դէպի Ողջաբերդ ու Ջրվէժ, կը հասնի Գառնի ու Գեղարդ: Ուշագրաւ են Արտաշատի եւ Դուինի միջնադարեան ճարտարապետութեան կոթողները: Էջմիածինի մէջ ընթերցողը կը ծանօթանայ մայր տաճարին, Հռիփսիմէին, Գայեանէին, Զուարթնոցին ապա կ'ուղղուի դէպի Օշական, Մանկանոցի եկեղեցիները, Քասախի կամուրջը, Բիւրականի տաճարը, Ամբերդ ամրոցը:

Հեղինակը վերլուծած է յուշարձաններուն ճարտարապետութիւնը, տուած անոնց հիմնադրութեան ու վերանորոգութեան պատմութիւնը: Զետեղուած լուսանկարներն ու յատակագիծերը գիրքը կը դարձնեն աւելի տպաւորիչ:

×

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄՆԵՐ

Գրագէտ Սուրէն Աղաբաբեան եւ արձակագիր Ռաֆայէլ Արամեան յատուկ պարգեւատրումներու արժանացած են առաջինը իր չահեկան յօդուածներուն համար, գրականագիտութեան մարզէն ներս, երկրորդը իր գրական գործերուն համար: Երկուքն ալ իրենց յիսնամեակը բոլորած են:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱԼԻՇԱՆ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ

Կան որ չեն զգացեր թէ ի՞նչ է ծնողքի մը ծոցը, համբոյր ու գգուանք, չեն սնած կաթովն անոր որուն արեամբն են ծնած. եղբայր մը իրենց ձեռքէն չէ բռնած ու քոյր մը գիրենք չէ գրկած. սակայն այնպիսիք զգացած են սէրն ու քաղցրութիւնը Հայրենիքին՝ որ համատարած եւ անվրիպ ծնողքի մը պէս կ'ընդունի ու կը գգուէ ամէն համազգի ու համալեզու:

×

Ծննդավայր ու նախնեաց գերեզման, — երկու կէտեր՝ որոնցմէ մէկուն վրայ պէտք է իր կարկինը կեցնէ այն սիրտը որ կ'ուզէ ծրագրել սահման մը իր հայրենիքին: Կեանքերնիս արդարեւ կարճ ընթացք մըն է երկու իջեւաններու՝ օրօցին ու հողոյին միջեւ: Սակայն մարդ միայն ծնելու և մեռնելու համար եկած է աշխարհ. խոհուն ու գործօն էակ ենք. եթէ գործը չըլլար՝ ոչ ծննդեան եւ ոչ մահու յիշատակք այնպէս սիրելի ու սրտալի կ'ըլլային մարդուն: ... Որչա՜փ բարեբաստ է վիճակն անոնց որ մէկ աչքով կը տեսնեն իրենց իջեւանին երկու հանգոյցներն ալ, Ծնարանն ու Քնարանը, հանդերձ միջոցով՝ որ կրնայ ըսուիլ Գործարան:

×

Յաջողութիւնը շատ հեղ երկնից շնորհք մըն է, բայց առանց երկրի վրայ աշխատելու՝ վերէն յաջողութիւն չիջներ: Յաջողութիւնը պատրաստ է իբրեւ արեւ ու անձրեւ. բայց եթէ ագարակը սերմանուած չէ՝ ի՞նչ բուսցնեն երկնից շողն ու ցօղը:

×

Ամէն օր վաղը չունի, ոչ ալ մէն գիշեր՝ ցերեկ:

×

Երբ կիրքերու կեղտոտ մթութիւնները ճառագայթ արձակեն մտքի լոյսին վրայ, արդարութեան ճամբաները կը խափանին ու մարդս մէկ գիէն միւս կ'երերտըկայ:

×

Ջուրով այրել մեղքերը, կրակով ալ սիրտը պաղչկեցնել. ահա՛ Աստուծոյ հրաշալիքը: Պարզ ըսենք, եթէ ջուրը — զղջումի արցունք — դեղ է մեղքի մաքրութեան, անկէ աւելի ազդու դեղ է սիրոյ կրակը:

×

Հոն ուր առատ է ներողամտութիւնը, քիչ է չիտակութիւնը:

×

Հեզութիւնը ճարտար բալլինքն է սրտերու, արցունքն ալ՝ հոգիներու զոնապանը:

×

Լալով կը ծնինք, խաղով կը մեծնանք, աշխատութեամբ պէտք է մարդ ըլլանք. մէկ ձեռքով՝ մեզի, միւսով՝ մեր նմանեաց օգնենք, սիրով կենակցինք, պատուով ապրինք, յոյսով ծերանանք, գոհութեամբ մեռնինք:

Ս. Ղազար

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Երբ այլեւս խորհրդաւոր խցիկին մօտեցան, ականջներնուն ողբագին ձայներ հասան: Այդ ձայներէն սեւամորթ արքայապահները սոսկացին եւ սոխուեցան քայլերնին դանդաղեցնել եւ դէպի ձախ հեղում մը ընել: Ձեռքերնին բռնած լապտերներուն լոյսը աչքերնուն պարհուրելի տեսարան մը պարզեց: Մուխթար փաշա արիւնթաթաւ վիճակի մը մէջ գետինը տարածուած էր: Իր քովը խաւարին մէջ մաքառող Ալպանացիներուն ոտքերէն ջախջախուած գանկով անկենդան կին մը կը գտնուէր: Ատորմէ քիչ անդին չորս Ալպանացիներ մեռած գետին փռուած էին, մինչ հինգերորդ մը ողբագին ճիչեր արձակելով հազիւ կը յաջողէր գլուխը վեր բռնել:

Այդ տեսարանին առջեւ Իզէթ ապշած մնաց: Կիսամեռ Ալպանացիին մօտեցաւ եւ իր մարդերուն հրաման ըրաւ որ զայն վեր վերցնեն:

Սեւամորթները հնազանդելով զայն վեր վերցուցին եւ բազմոցին վրայ դրին: Ալպանացիին մէկ սրունքը փամփուշտով մը ծակուած էր եւ ցաւէն ողբագին ճիչեր կ'արձակէր:

— Վէրքը կապեցէք, հրամայեց Իզէթ, մինչ ես հոս աչք մը նետեմ, տեսնենք ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ:

Լապտեր մը առաւ եւ անկողինին մօտեցաւ:

Մահճակալին վրայի մարդկային կմախքը Ալպանացիներուն մաքառումներէն բոլորովին խանգարուած էր, մինչ անկողինին առջեւ աւարառուներուն ձեռքերէն ինկած դրամներ տարտղնած էին: Այս դրամները փաշան դէպի սնտուկը առաջնորդեցին:

Հոդ տեսարանը ապշեցուցիչ էր: Ոսկիներով լեցուն Ալպանացիին ծոցը, որուն Մուխթար փաշա գանկը ջախջախած էր, Իզէթի ահռելի տագմին պատճառները կուահել տուին:

— Հոս գանձ մը կայ, խորհեցաւ Իզէթ, եւ առանց զայն յափշտակելու համար իրար մեռցուցին ու Մուխթարն ալ սպաննեցին:

Այս խորհրդածութենէն յետոյ, Ալպանացիին մօտեցաւ, որուն սեւամորթը կը ջանար վէրքերը կապել:

— Մինակնի՞դ սպաննուեցաք հոս, հարցուց:

Ալպանացին ի նշան հաստատութեան գլուխը օրօրեց եւ մատովը դիմացը գըտնուած սնտուկը ցոյց տուաւ:

— Թո՛ւհ ձեզի անամօթներ, գոչեց Իզէթ, իր մարդոցը կողմէ նման տեսարանէ մը վախնալով: Եւ չէի՞ք գիտեր ապուշներ, թէ բաժիշահը այս ամէնը ձեզի պիտի նուիրէր:

Բայց Ալպանացին այլեւս բան մը չէր լսեր: Գլուխը ծռած էր եւ արիւնահոսութեան պատճառած ուժասպառութենէն անշարժ մնացած էր:

Այսպէս, Իզէթ խուզարկութիւնը աւելի հեռու տանելու իր վերջին միջոցը կը կորսնցնէր:

Վախնալով որ զուցէ իր մարդիկն ալ ոսկիներուն վրայ կ'իյնան, հրամայեց որ Մուխթարի ու ջախջախուած գանկով կընոջ մարմինները առնեն եւ պալատ փոխադրեն եւ ինքն ալ վերատին Եըլտըզ վերադարձաւ:

Իսկոյն Սուլթանին մօտ փութաց եւ բոլոր իմացածները անոր պատմեց:

Սուլթանը ասոնք լսելով ապշած մնաց:

— Այո, վեհափառ տէր, եւ մահճակալին վրայ ալ կմախք մը:

Սուլթանը պահ մը խորհրդածութիւններու մէջ թաղուեցաւ:

— Մահճակալի մը վրայ ալ կմա՞խք մը ըսիր, ըսել է թէ այդ ստորուղին նոր բան մը չէ:

— Կ'ենթադրեմ թէ վեհափառ տէր, վրայ բերաւ Իզէթ, այդ ստորուղին քէօշկին հետ միասին շինուած է եւ նոր բացուած բան մը չէ:

— Ի՞նչպէս կ'ենթադրես ատիկա:

— Որովհետեւ անոր ներքին պատերը քարաշէն են եւ ամէնով տեսակ մը ներբանցքի կը նմանի, իսկ գանձին պատճառաւ եղած ըլլար սպանութեան վայրը կատարեալ ննջասենեակ մըն է, իր մահճակալովը, գորգերովը եւ ամէն կաս–կարասիներովը:

— Զարմանալի է, յարեց Սուլթանը, արմանքէ զարմանք իյնալով: Ուրեմն այդ ստորուղին Ազիզի ժամանակէն ըլլալու է, քանզի քէօշկը անոր օրով կառուցուեցաւ:

Համիտ յանկարծ խօսակցութիւնը ընդմիջեց եւ ձեռքը ճակտին տարաւ:

— Ո՛հ, ըսաւ, հիմա կը յիշեմ: Շուտ գնա ներքինապետը հոս կանչէ:

Իզէթ իսկոյն հրամանը կատարեց, պահ մը յետոյ ծերուկ Գըլար–Աղան սենեակէն ներս կը մտնէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Այրի Տիկին Լինտա Արէլեան եւ զաւակները Արմէն, Նայիրի եւ Սարգիս, այրի Տիկին Շնորհիկ Մխճեան, զաւակները եւ թոռները, այրի Տիկին Տալիթա Պօյաճեան, զաւակները եւ թոռները, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Սխլեան, զաւակները եւ թոռները (Պաղտատ), Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Պօնոմ եւ զաւակները (Ալպի), ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԱԲԷԼԵԱՆ
(61 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փետր. 29 Երեքշաբթի ժամը 14,30ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Թաղման կարգը Շաւիլի գերեզմանատունը:

Ողբացեալին փափաքին համաձայն, կը խնդրուի ծաղկեպսակ եւ ծաղիկ չղրկել:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շաւիլի «Արզութեան» խումբի ընկերները կ'ողբան իրենց հաւատաւոր ընկերոջ՝

ՅԱԿՈԲ ԱԲԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, եւ իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն վեթերան ֆոնտին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Անի Տիրատուրեանի, որդւոյն, ընկերուհի Փերուզ Այվազեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն, ողբացեալ Հայկազուն Տիրատուրեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրբահի շինութեան կը նուիրեն Պր. Մխաք Երանեանի միջոցաւ.—

Տիկին Պերճուհի Սեղրոսեան 750 Ֆր., իր ծնողքին եւ ամուսինին յիշատակին: Պր. Խոմոն Պետրոսեան 200, Պր. Մխաք Երանեան իր երկրորդ թոռնիկին ծնընդեան առիթով 100, Տէր եւ Տիկ. Մովսէս Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Կարապետեան, Օր. Մոնիք Քիւրքճեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Իգնատ Տերվիշեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էգէրեան, Անի եւ Քլօտ Քոյրեր, Տիկին Թէվրիզ Ֆընտըգեան, Պր. Օննիկ Նարկիզեան, Անդրանիկ Ալթունեան 50ական, պատանի Օննիկ Ժամկոչեան 30, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պօտուրեան, Պր. Արմենակ Խաչիկեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թօփոյեան, Պ. Կարապետ Աբրահամեան 20ական Ֆր., Պր. Կարապետ Ղազարոսեան 10, Պր. Խաչիկ Թադէոսեան 50, Տիկին Պետոյեան 30, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան 20, Տիկին Հռիփսիմէ Անմահունի, Պր. Օննիկ Ֆընտըքեան 10ական, Ոմն, Ոմն, Ոմն 100ական Ֆր.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վազը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն ուսանողական խումբին բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, Չորեքշաբթի Մարտ 1 երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած

Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ
զաւեշտ,
հայկական պարեր
Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԷ

Մուտք 10 փրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 Ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Դասախօսութիւն հայ մշակոյթի մասին ԼԻՒՔ – ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ կողմէ
Սփլանտիտի սրահը, Կիրակի կէսօրէ ետք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Խաչիկ Հերիքնազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկին Ստեփանեան 20 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էկիճեան Յակոբ, Թոզատլեան Մելքոն 10ական, Տէր եւ Տիկին Տօրումեան Երուանդ 20, Մանուկեան Սիրանոյշ 10, այրի Տիկին Ժիրարեան Հռիփսիմէ 50, Սարգոֆեան, Տիգրան Մանուկեան 10ական, Ժան-Ժան Գրիգեանի ձեռամբ Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Ոմն 30ական:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Սկսեալ Փետրուար 17էն Մեծ Պահոց ամբողջ շրջանին, Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6,30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենան հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

×

Մեծ Պահոց բոլոր կիրակիներուն, յաւարտ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն: Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագէն եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ – Սէն Ժեռոմի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ս. Ժեռոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ, Փետր. 29 Երեքշաբթի ժամը 3ին: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

ԳԻՆ 10 օրուան համար
Ա. կարգ 1820 Ֆր. — թուրիսթ կարգ 1700 Ֆր.

15 օրուան համար
Ա. կարգ 2050 Ֆր. — թուրիսթ կարգ 1950 Ֆր.

Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի եւ գործակցութեամբ մշակութային եւ հայրենակցական այլ կազմակերպութիւններու, կազմակերպուած է յիշատակի հանդիսութիւն մը

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 6ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, Շաբաթ գիշեր: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ 18 Մարտին ժամը 21էն մինչեւ լոյս Շառպոնիէռի Քաղաքին սրահը:

×

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը Հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին:

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ

14էն 16 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ: Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Ֆէտ մէջ (Ալֆորվիլ):

Հեռաձայնել 207-54-51:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
29 FEVRIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար․	90 ֆր․	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար․	125 ֆր․	Հատը	0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12353

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.353

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՏՈՒԱՐ ՏԸՓՐԷՕ ԵՒ ԻՐ ՅՈՒՇԵՐԸ

Գ. Կէս դար պայքար՝ յանուն ընկերվարութեան

Էտուար Տըփրէօի յուշերը կը ներկայացնեն Ֆրանսայի վերջին յիսուն տարիներու պատմութիւնը, կարելի բոլոր մանրամասնութիւններով։

Ինք անձամբ մասնակից եղած է բոլոր կարեւոր անցուդարձերուն, իբրեւ ճըշմարիտ ընկերվարական, պարզ շարքայինէն հանդամանքէն բարձրանալով մինչեւ երեսփոխանի, նախարարի եւ Դատական Գերագոյն Ատեանի նախագահի աստիճաններուն։

Ամուսնացած է 1921ին եւ 1923ին արձանագրուած է իբրեւ փաստաբան Փարիզի դատարանին մօտ։ Իր բնակավայրի ընկերվարական կազմը ամուր հիմերու վրայ դնելէ ետք, գործօն պայքարի լծուած է օրուան բուրժուա կառավարութեան դէմ։ Փուանքարէի, Միլրանի եւ աջակողմեան տարրերու դէմ դիրք բռնած է Ձախերու Միաբանութեան կողքին։

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին Ֆրանսա ներքին քաղաքական հակամարտութեանց թատր ըլլալէ դատ անտեսական ծանր տագնապի ենթարկուած էր։ Արմատական ընկերվարականները, ձախակողմեան կուսակցութեանց աջակցութեամբ 1924ին յաջողած էին տապալել Հանրապետութեան նախագահ Միլրանը։ Հերիօ դարձած էր վարչապետ։ Նախարարական տագնապները իրարու կը յաջորդէին այդ օրերուն։ Փուանքարէ իշխանութեան գլուխ կուգար Ֆրանքը փրկելու համար։

Գ. Հանրապետութեան շրջանին երկար կեանք չէին ունենար կառավարութիւնները։ 1934 Փետր. 6ին ձախակողմեան տարրերը՝ ընդվզած՝ արշաւ մը կազմակերպեցին Քոնքորտի հրապարակէն դէպի Երեսփ. Ժողովի շէնքը, բայց ետ մղուեցան։ Դէպքերը կը պահանջէին՝ հող պատրաստելով Ժողովրդական Ճակատ»ի կազմութեան։ 1936ին Լէոն Պլում իշխանութեան գլուխ կուգար եւ ընկերվարական ծրագրի կարգ մը պահանջները կ'իրագործէր Խորհրդարանին քուէարկել տալով ընկերային ծանօթ օրէնքները։

Միջազգային քաղաքական կացութիւնը կը ծանրանար օրէ օր։ 1935ին Մուսոլինի կը գրաւէր Հապէշիստանը, 1936ին Հիթլեր կը վերագրաւէր Հռենոսի շրջանը, 1939 Մարտին ալ՝ Չեխոսլովաքիան։ Կը սկսէր Բ. աշխարհամարտը նոյն տարուան Սեպտեմբերին։ Տըփրէօ զօրակոչի կ'ենթարկուէր։ 1940 Յուլիս 5ին ազատ կ'արձակուէր։ Փարիզ վերադառնալով գործօն մասնակցութիւն կը բերէր դիմադրական ճակատին եւ դաղտնի կապ կը պահէր գիրուցան ընկերվարականներու հետ։

Ազատագրութենէն վերջ իր պայքարը աւելի սուր հանգամանք կը ստանար։ 1944 Օգոստոս 24ին ընկերներու հետ կը գրաւէր Սոյի քաղաքապետարանը։ 1953ին օրինաւոր ընտրութեամբ պիտի դառնար քաղաքապետ եւ մինչեւ 1968 ամբողջ 15 տարի պիտի մնար այդ պաշտօնին վրայ։

1944 Նոյ. 7ին Ժամանակաւոր Խորհրդակցական Ժողովի անդամ նշանակուած ըլլալով կը քաշուէր փաստաբանութենէ։ 1945ին կ'ընտրուէր անդամ Սահմանադիր Ժողովի եւ նախագահ Խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութեան։ 1946 Յունիս 23ին Ժորժ Պիտոյի դահլիճին մէջ կը մտնէր իբրեւ Ներքին նախարար, մինչեւ 1947 Նոյեմբեր։ 1948ին Նէժլէնի տեղ կը դառնար Կրթական նախարար։ Երկար էջեր (223-317) յատկացուցած է Ներքին նախարարութեան մէջ իր գործունէութեան մասին։

Հնդկաչինի եւ Ալժերիոյ խնդիրներուն մասին արմատական տեսակէտներ ունէր եւ հակառակ էր իր մասնակցած դահլիճին ու Ընկերվարական կուսակցութեան հետապնդած քաղաքականութեան։ Կ'ուզէր, որ առանց այլեւայլի անկախութիւն շնորհուի այդ երկու երկիրներուն։ Վերջ տալ գաղթատիրութեան։

Քաղաքական հարցերու շուրջ վարիչ ընկերներուն հետ իր տարակարծութիւնը հետզհետէ կը ծանրանար։ Կուսակցութեան ծոցին մէջ շատեր համախոհ կը թուէին իրեն։ Պալարը պայթեցաւ Ընկերվարական կուսակցութեան Իսի լէ Մուլինոյի համագումարին մէջ, որ տեղի ունեցաւ 11-12 Սեպտ. 1958ին։ Իր բանաձեւը փոքրամասնութեան մէջ մնաց։ Հակառակ ընկերներու թախանձանքին, Տըփրէօ չուզեց լսել դանոնք։ Ինք, որ ամբողջ քառասուն տարի կարգապահ կուսակցական էր եղած, տեսնելով դաղափարական տարակարծութիւնները հաշտեցնելու անկարելիութիւնը, յուղիչ ճառ մը խօսելով հեռացաւ ժողովասրահէն իրեն համակարծիք կարգ մը ընկերներու հետ։

Իսի լէ Մուլինոյի հայաշատ Ռիւ տը լա Տէֆանսի փոքր մէկ սրճարանին մէջ է, որ կազմեց Ինքնավար Ընկերվարական Կուսակցութեան (Փէ. Էս. Ա.) ծրագիրը։ Զանազան ձախակողմեան խմբակցութիւններ եկան միանալու նոր կուսակցութեան, որ յետագային դարձաւ Միացեալ Ընկերվարական Կուսակցութիւն (Փէ. Էս. Իւ.)։ Տասը տարի վարեց անոր Ընդհանուր Քարտուղարի պաշտօնը։ 1967ին տարիքի բերումով քաշուեցաւ, պահելով կուսակցութեան Ազգային Պատուակալ քարտուղարի տիտղոսը։ Սակայն կը մնայ միշտ պատնէշի վրայ։

Ֆրանսայի կիսադարեան պատմութեան համար շատ կարեւոր, վաւերական ու անտիպ նիւթեր կը պարունակէ մեր բարեկամին գիրքը, որուն խորագիրն ալ շատ յատկանշական է ու կը շեշտէ ճշմարիտ ընկերվարականի իր հաւատամքը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

EDOUARD DEPREUX, *Souvenirs d'un Militant* : de la Social-démocratie au Socialisme, un demi-siècle de luttes : 1918-1968, Paris, Fayard, 1972.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹԸ ՓՈԽԵՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Կ'ԸՍԷ ՆԻՔՍԸՆ

ԱՅԼԵՒՍ ՊԱՐԶ Է ՈՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՁԳԵՆ ՖՈՐՄՈԶԸ

Շանք Քայ Շէկ կրնայ այլեւս երկար խորհրդածել քաղաքական բարոյականի մասին եւ Ամերիկացիներուն բարեկամութեան։ Արդարեւ եթէ չին-ամերիկեան զեկոյցը հիմնական ոչ մէկ հարց կը լուծէ, կարելի չէ դառնութեամբ նկատի չառնել այն պարբերութիւնը որ կը վերաբերի Թայվանի, այլ խօսքով Շանք Քայ Շէքի ազգայնական Չինաստանին։ Ամերիկա այլեւս կ'ընդունի թէ մէկ Չինաստան կայ եւ կ'ուզէ որ Թայվանի հարցը խաղաղօրէն կարգադրուի Չինացիներուն իսկ կողմէ։ Մինչ այդ օրէ օր պիտի քաշէ իր զօրքը Ֆորմոզայէն։ Անշուշտ այլեւս աւելորդ կը դառնայ Ամերիկացիներուն յիշել թէ ի՛նչ կը պարտին Շանք Քայ Շէքի երկրորդ աշխարհամարտին ընթացքին։ Պարզ է մանաւանդ որ Նիքսընի միակ ու միակ մտահոգութիւնն է վերընտրուիլ Նոյեմբերին եւ այդ նպատակով է որ գնաց ապահովելու Չինացիներուն ձայները։ Ձեկոյցէն կը յայտնուի նաեւ թէ Թայվանի հակայ զինջոկութեան փոխարէն, Ամերիկացիք ոչ մէկ բան ձեռք ձգած են, այլ խօսքով Նիքսըն սախկան «Եալթա» մըն է զոր կը զոհտեց։ Հնդկաչինի մասին Միացեալ Նահանգները կ'ընդունին թէ ժողովուրդները պէտք է վարեն իրենց ճակատագիրը առանց արտաքին միջամտութեան։ Քորէայի վերաբերեալ, Ամերիկացիք կը չեշտեն թէ պիտի պահեն իրենց սերտ կապերը մինչ Չինացիք ուժ կ'տաեն պաշտպանած իրենց ծրագիրը կը պարզեն Քորէայի խաղաղ միացման համար։ Ճափոնի մասին, Չինացի եւ Ամերիկացի չատ համաձայն չեն, մինչ մէկը կ'ընդդիմանայ ճափոնական ռազմապաշտութեան վերածնունդին, միւսը (Ամերիկա) շատ վեր կը դասէ իր բարեկամութիւնը։

Ասկէ զատ երկու Պետութիւնները շատ կը խօսին խաղաղ համակեցութեան մասին եւ հակառակ երկու Պետութեանց «ընկերային դրութեանց եւ արտաքին քաղաքականութեանց հիմնական տարբերութիւններուն, երկու կողմերը համաձայն են որ երկիրները, անկախ իրենց ընկերային կառոյցէն, կարենան հաստատել իրենց յարաբերութիւնները դերիշխանութեան յարգանքի եւ հողային ամբողջականութեան սկզբունքին վրայ»։ Ամէն պարագայի մէջ, եւ ժողովրդական բացատրութեամբ կարելի է ըսել թէ Նիքսընի «տաքը գետնէն կարած է»։ Արդարեւ, 22 տարի անգիտանալէ ետք 700 միլիոննոց ժողովուրդ մը եւ տեւապէս ընդդիմանալէ ետք անոր մուտքին ՄԱԿէն ներս, Ամերիկա յանկարծ կ'անդրադառնայ թէ 700 միլիոն Չինացի կայ եւ այս, այն ատեն երբ նախագահը կը դտնուի ընտրութեան նախօրեակին։

«Զար լեզուներ» այն տպաւորութիւնն ունին նոյնիսկ թէ Ասիան «ծախելէ» ետք Չինացիներուն, Նիքսըն կրնայ գալ ամիս ալ «Եւրոպան» ծախել Ռուսերուն, երբ իր ընտրութեան միւս մասն ալ երթայ Մոսկուա ապահովելու։

Կիրակի գիշեր, Նիքսըն Շանկայէն կը մեկնէր, «տաք» խօսքեր ըսելէ ետք Շու-Էն-Լայի եւ կը վերադառնար Ուաշինկթըն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՆՆՈՅԻ գործատան առջեւ պատահած դէպքը, որու զոհ գնաց 23 տարեկան երիտասարդ մը հակառակ հակադրեցութեանց առիթ կուտայ։ Բոլոր սենտիքաները տարակարծիք են ոչ միայն դէպքերու պատկերացումին մէջ այլեւ այն միջոցներուն զորս պէտք է ձեռք առնել։ Մինչ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն գործադուլի շարժումներ կը հրահանգէր Երկուշաբթի օրուան համար, Սէ. Ժէ. Թէ.ն բացարձակապէս կ'ընդդիմանար։ Ամէն պարագայի մէջ զինուած պաշտօնեան, որ ըսպաննած է երիտասարդը ձերբակալուած է եւ կը պնդէ որ արկածի արդիւնք է։ Ժան-Փօլ Սարթր, անշուշտ, խումբի մը գլուխ անցած Երկուշաբթի օր Ռընօ պիտի երթար, որպէսզի իր քննութիւնը կատարէ մինչ մաոյիստ խմբակցութիւններ ցոյցի հրաւէր կը կարդային նոյն օրուան համար։ Իւմանիթէի եւ Համայնավար կուսակցութեան դիրքը ամէնէն յստակն է՝ տեղի չտալ դրգռութեանց եւ պայքարիլ միայն բանուորներու աշխատավարձքերու կամ աշխատանքի պայմաններու բարելաւումով։

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ուժեր յաջորդական յարձակումներ կատարեցին Հարաւ. Լիբանանի սահմանամերձ քաղաքներու վրայ։ Օդանաւերն ու հրետանին ռմբակոծեցին յատկապէս պաղեստինեան Նապաթիէի մօտերը։ Միւս կողմէ, ցամաքային ուժեր քանի մը գիւղեր ամժամեայ գրաւման ենթարկեցին՝ քանդելով տուներ, որոնք, ըստ Իսրայելացիներուն, ապաստան կը ծառայեն պաղեստինցի արձակազէններու։ Ապահովութեան Խորհուրդը քննելէ ետք Լիբանանի ներկայացուցած բողոքը՝ իսրայելեան յարձակումին դէմ, հրահանգեց Թել Ավիվի հեռացնել իր ուժերը Լիբանանէն։ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին Ֆրանսայի ներկայացուցիչը նկատել տուաւ, թէ Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ փոխադարձութեան տարբեր մը «խաղաղ» Պետութեան մը դէմ, ինչ որ Լիբանանի պարագան է։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն թուի Փետրուարի 10ին, Հինգշաբթի օրը, Սրբոց Վարդանանց տօնի առիթով, Ամենայն Հայոց Հայրապետի բարեհաճ կարգադրութեամբ Մայր Տաճարում կատարուեց քահանայական ձեռնադրութիւն։

Հոգեւոր ճեմարանի նախկին չորս շրջանաւարտ ուսանողներ՝ Դաւիթ սարկաւագ Դիլաքեանը, Յովհաննէս սարկաւագ Յակոբեանը, Արարատ սարկաւագ Գալստեանը եւ Եղիշէ սարկաւագ Բաղրամեանը, ձեռնադրութեամբ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տէր-Ստեփանեանի, արժանացան քահանայական սուրբ աստիճանին՝ վերանուանուելով Տ. Վարդան աբեղայ Դիլաքեան, Տ. Յովսէփ աբեղայ Յակոբեան, Տ. Մասիս աբեղայ Գալստեան եւ Տէր Եղիշէ քահանայ Բաղրամեան։

Նոյն օրը երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ նորընծայ երեք աբեղաները Մայր Տաճարում, ըստ Մաշտոցի, աղօթքով եւ օրհնութեամբ, ստացան վեղար։

Այս առթիւ ուրախութեամբ արձանագրում ենք նաեւ, որ 1971 թուի Սեպտեմբերին եւ 1972 թուի Փետրուարին կատարուեցին հետեւեալ քահանայական ձեռնադրութիւնները։

Արարատեան թեմում՝ Տ. Սարգիս քահանայ Թաշճեանի, Տ. Բարսեղ քահանայ Միրզախանեանի, Տ. Մկրտիչ քահանայ Ստեփանեանի, Տ. Գալուստ քահանայ Բէքլիկեանի։

Վիրահայոց թեմում՝ Տ. Տիրայր քահանայ Կոնսուլեանի, Տ. Տաթեւ քահանայ Սաղոյեանի, Տ. Շմաւոն քահանայ Յարութիւնեանի։

Շիրակի թեմում՝ Տ. Վահան քահանայ Մարգարեանի։

Բացի այդ, 1971 թուի Դեկտեմբերի 25ին, սուրբ Ստեփանոսի տօնի օրը սարկաւագ ձեռնադրուեցին Հոգեւոր Ճեմարանի Բ. լսարանին հինգ ուսանողներ՝ Վրէժ Նաջարեանը, Նորայր Աւագեանը, Յակոբ Խաչատրեանը, Սամուէլ Պետրոսեանը եւ Աւետիք Արարաջեանը։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(ԿՆԻՔ)

Ս. Էջմիածին
15 Փետր. 1972 թ.

Ի ՄՕՏՈՅ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Ընթերցողներու փափաքին ընդառաջելով մեր յաջորդ թերթօնը պիտի ըլլայ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

մէկ վէպը

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼԻՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԵՍ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՄ ԶՕՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

1929 թուականին վրացական եւ ադրբեջանական գրողների երկու խումբ, շուրջ տասնըհինգական մարդուց բաղկացած, հիւր եկան Հայաստան: Հիւրընկալուելով մեզ մօտ տասնըհինգ օրուայ չափ, իրենց հետ վերցրին Հայաստանի գրողների մի խումբ՝ նոյնպէս տասնըհինգի չափ մարդ, եւ մենք մեկնեցինք շրջելու նաեւ Անդրկովկասի միւս երկու Հանրապետութիւններով, իւրաքանչիւրում մնալով երկուական շաբաթ:

Մեր խմբի ղեկավարն էր Շիրվանզադէն, տեղակալը՝ Դեմիրճեանը, քարտուղարը՝ Ալազանը: Խմբի մէջ էին Աւետիք Իսահակեանը, Ստեփան Զօրեան, Վահան Թոթովենցը, Թիֆլիսում մեզ միացաւ Նար-Դոսը: Խմբի հետ էր նաեւ Մարտիրոս Սարեանը:

Այդպիսի փառահեղ կազմի հետ մենք, երիտասարդ գրողներս, — ես, Մահարին, Գեղամ Սարեանը, Տարօնցի եւ ուրիշներ,— թէ՛ հպարտ էինք զգում մեզ, թէ պահում մեզ պատշաճօրէն համեստ:

Փոխադարձ շրջագայութիւնների այդ մէկուկէս ամիսը վերածուեց անդրկովկասեան եղբայրական Հանրապետութիւնների կուլտուրայի տօնի: Թերթերը գրում էին մեր մասին եւ տպում մեր լուսանկարներն ու գրուածքները, մենք բազմաթիւ հանդիպումներ էինք ունենում աշխատաւորների հետ, այցելում տեսարժան վայրերը եայլն: Մեր այցելութեան առթիւ վրացերէն թերթը լոյս տեսաւ հայերէն առաջնորդողով, հայերէնը՝ վրացերէն, կարծեմ նոյնը տեղի ունեցաւ նաեւ Ադրբեջանում:

Երբ մենք, Թիֆլիսում գտնուած ժամանակ, այցելեցինք քաղաքի մօտակայքում բանակած զօրամասը, մեզ ընդունեցին թնդանօթային ողջոյններով: Մեր միախառնուած պատգամաւորութիւնների առջեւից գնում էին Շիրվանզադէն եւ ադրբեջանական գրողների խմբի ղեկավար դրամատուրգ Ախվերդովը, եւ ընդունում էին զօրահանդէսը: Մենք՝ երիտասարդ գրողներս, ի հարկէ, քայլում էինք ամենայետին շարքերում:

Վրացական գրողներն Ադրբեջան չմեկնեցին, որովհետեւ նրանք արդէն եղել էին այնտեղ՝ Հայաստան գալուց առաջ: Մեկնեցինք միայն հայ եւ ադրբեջանցի գրողներս:

Բաքուի մօտերքում բանակել էր մի զօրամաս, որտեղից նոյնպէս մեզ հրաւիրեցին հանդիպման: Ավտոմեքենաներով եւ բաց ավտոբուսներով մենք մեկնեցինք այնտեղ:

Ճանապարհը ոլորապտոյտներով բարձրանում էր սարի գագաթը: Կէս ճանապարհին, մի առանձնակի կանգնած շէնքի մօտ, մենք կանգ առանք, եւ գրող Նազարլին, որն այն ժամանակ ծառայում էր բանակում եւ հէնց այդ զօրամասում, մեզ հրաւիրեց մտնել այդ շէնքը, որ ճաշարան էր, ճաշել, քանի որ զօրահանդէսը կարող էր երկար տեւել եւ մենք կարող էինք սովածանալ:

Լուեր են անցնում իմ մարմնով, երբ վերյիշում եմ դրանից յետոյ կատարուածը... Ես երբեք կեանքում չեմ տարուել խմիչքով, թէեւ երիտասարդ հասակում, ընկերների պնդեցութեան տակ, խմել եմ երբեմն:

Եւ ահա, այդ ճաշարանում եւս վերցրի մի չիչ օղի, բաց արեցի, ամբողջը լցրի գարեջրի գաւաթի մէջ, ոտքի կանգնեցի, ասացի բարձր ձայնով՝ ձեր բոլորի կենացը, եւ մի ումպով դատարկեցի ամբողջը...

— Ատիկա ջուր էր, — լսուեց Թոթովենցի աւելի եւս բարձր ձայնը:

Ջուրն այն էր, այն էլ սառը ջուրը, որն այդ խօսքերից յետոյ լցուեց ինձ վրայ... Ուրեմն, զուր անցաւ իմ «լոպազութիւնը»... Հարկաւոր էր փրկել «պատիւս»:

— Տուէք մի չիչ եւս, խնդրեցի սպասաւորին:

— Ոչ, նախ տուէք. այստեղ, — կատակածամտօրէն միջամտեց Թոթովենցը: Վերցրեց չիչը, ստուգեց փակ լինելը, հոտ քաշեց, համոզուեց, որ նախօրօք չի բացուած եւ օղին ջրով չի փոխարինուած, տուեց իր կողքի նստածին:

Բոլոր ներկաների ստուգումից յետոյ չիչը հասաւ ինձ: Բաց անելով եւ նորից լցնելով գարեջրի գաւաթի մէջ, եւս նորից միանգամից խմեցի ամբողջը, այդպիսով մի քանի րոպէում, երկու ումպով, երկու լրիւ չիչ...

Ճիշդ է այն ժամանակ մեզ մօտ դեռեւս ընդունուած չէր չափերի մեթրական սիստեմը եւ երկու չիչը կազմում էին մի լիտրից պակաս, բայց ոչ շատ պակաս...

Երբ ելանք դուրս՝ ճանապարհը շարունակելու, աշխարհն ինձ համար արդէն բաղկացած էր մօտաւորապէս գծագրուած առարկաներից եւ մօտաւորապէս ուրուագծուած մարդկանցից: Եւ միայն արեւն էր, որ շարունակում էր առատօրէն յորդել իր պայծառ եւ միանգամայն յստակ լոյսը...

Նստեցի բաց աւտոբուսը: Ճանապարհին օդի ուժեղ հոսանքն իմ գլխից պոկեց կեպին, տարաւ: Հէրն էլ անիծած, ինձ գլխարկ պէտք չէ, ես հօ ճաղատ չե՞մ, ինչպէս քանի տարի յետոյ: Ես ունեմ սաթի պէս սեւ եւ առատ մազեր...

Յիշում եմ զօրահանդէսը: Մի երկար ճանապարհի երկու կողմերում երկու երկար շարքերով ձգուած էին վրանները, իսկ դրանց առջեւում, երկու անընդհատ պարերի պէս, կանգնել էին զօրամասերը:

Հայ եւ ադրբեջանցի գրողների ամբողջ խումբը թողնելով տասը - տասնըհինգ մեթր ինձանից ետեւ, ես առաջ անցայ եւ գլխարաց, բայց պատիւ տալով, ընդունեցի զօրահանդէսը: Հայերէն եւ ադրբեջաներէն լեզուներով ես բացականչում էի զանազան լոզունգներ եւ իմ ամէն մի լոզունգից յետոյ՝ դը՛մփ, դը՛մփ, որոտում էին թնդանօթները...

Ինչպէս պատմեցին ինձ յետոյ, Շիրվանզադէն, որն ինքը պիտի ընդունէր զօրահանդէսը, նայել է իմ կողմը իր ակնոցների միջով եւ հարցրել յարգանքով.

«Ո՞վ է այս ադրբեջանցի ընկերը, որն ընդունում է շքերթը»: «Ադրբեջանցի չէ, — հաղորդել են նրան, — դա մեր Արմէնն է»: «Ո՞վ... Արմէ՞նը... եա բերէք այդ անպատկառին»:

Բայց «անպատկառն» արդէն աւարտում էր զօրահանդէսն ընդունելը...

Այդ օրուանից, աւելի ճիշդ՝ հետեւեալ օրուանից, երբ ես առաւօտեան արթնացայ միանգամայն լուրջ, երդուեցի այլեւս այնպէս ապրել կեանքում, որ ամէն անգամ որեւէ գաւաթ բերանս տանելիս արդարացի լինեն Թոթովենցի խօսքերը, թէ

— Ատիկա ջուր էր:

Կամ «մրգաջուր»:

Ամենաշատը՝ «գարեջուր»:

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Երկրաբաններուն համար առաջնահերթ հարց դարձած է Երկրին կեղեւին այժմեան շարժումներուն եւ երկրագունդի ձեւափոխումներուն ուսումնասիրութիւնը: Դանդաղ բայց շարունակական ձեւով տեղի ունեցող այդ հոլովոյթին հետազօտումը թէ՛ գործնական եւ թէ տեսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ: Երկրագունդի խորերուն մէջ տեղի ունեցող շարժումները, կարծես ուժեր ամբարելով, վերջ կը գտնեն երկրաշարժերով, լեռնային զանգուածներու քայքայումով, ջրհեղեղներով: Ասիկա կը նշանակէ, որ այս երեւոյթները յայտնաբերելու համար պէտք է նոր միջոցներ գտնուին: Ի վերջոյ առանց այդ շարժումին պատճառները եւ օրէնքները գիտնալու կարելի չէ նախատեսել զայն: Իսկ այդ նախատեսումը շատ կարեւոր է առաջքն առնելու կամ սահմանափակելու համար աղէտները:

Օրինակ, վերջին տասնամեակներուն զօրաւոր թափով ջրաթեքնիք կառուցումներ կը կատարուին: Ամբարտակները, որոնք երբեմն կը տոկան տասնեակ խորանարդ քիլոմեթր ջուրի ճնշումին, կը շինուին դարեր շարունակ օգտակար ըլլալու համար: Արդ պատկերացուցէք, որ երկրի խորութեան մէջ տեղի ունենան չնախատեսուած ձեւափոխումներ, դանդաղ շարժումներ, որոնց հետեւանքով խախտին այդ ամբարտակներուն հիմերը: Հետեւանքը կ՚ըլլայ աղէտալի՝ ամբարտակին ջուրը կը կործանէ քաղաքներ եւ աւաններ, արդիւնաբերական կեդրոններ, կ՚ոչնչացնէ մշակուած դաշտեր: Նման աղէտներ տեղի ունեցած են, օրինակ, Իտալիոյ մէջ: Ուրեմն անհրաժեշտ է նախօրօք գիտնալ, թէ գետին ամբարտակով պաշտպանուող հովիտը երկրաշարժի ենթակայ ըլլալու շրջա՞ն մըն է, թէ ոչ: Գիտնականները պէտք է ճշդեն նմանօրինակ ձեւափոխումի մը արագութիւնը, նախատեսեն, թէ այդ ձեւափոխումը ինչ չափով կրնայ անդրադառնալ շինութեան վրայ:

Երկրաբանները հաստատած են, թէ Երկրին կեղեւին մէջ տեղի ունեցող ձեւափոխումները պատճառ կը դառնան երկրաշարժերու: Ասոնք՝ այսինքն երկրաշարժերը, «յանկարծական» ձեւով չէ, որ տեղի կ՚ունենան: Անկէ առաջ Երկրի կեղեւին մէջ անպայման արձանագրուած են տեղաշարժեր: Հետեւաբար ուսումնասիրելով Երկրի կեղեւին վերի շերտերուն ձեւափոխումները, կարելի կը դառնայ նախատեսել երկրաշարժերը:

Այս նախատեսումը շատ բարդ է. եթէ երկրաշարժին ուժը կը կրկնապատկուի, կը նշանակէ, թէ անոր կեդրոնէն շառաւիղը մեծցած է գրեթէ հարիւր անգամ: Այսպէս տուեալներ կան հաստատելու, թէ Երկրին ընդերքին մէջ ինը պալ տարողութեամբ երկրաշարժի մը նախապատրաստութեան ժամանակ կեղեւին ձեւափոխումները կը սկսին երեւան գալ մօտ հինգ տարի առաջ եւ այն ալ բուն կեդրոնէն քանի մը տասնեակ, երբեմն ալ հարիւրաւոր քիլոմեթր շառաւիղ ունեցող տարածութիւններու վրայ: Ոչ մեծ, չորս-հինգ պալի երկրաշարժը կրնայ իր արտայայտութիւնը գտնել միայն քանի մը օր առաջ, քանի մը քիլոմեթր շառաւիղով տարածութեան վրայ, ապարներու հազիւ նկատելի շարժումով:

Ուրեմն կարեւոր է գիտնալ տեղափոխութիւններուն ուղղութիւնն ու արագութիւնը՝ ճշդելու համար երկրաշարժին ճշգրիտ կէտերը:

Գալով ցամաքամասերու շարժումի հարցին, գիտութիւնը զուրկ է գիտական միջոցներէ՝ զանոնք չափելու համար: Առայժմ անուղղակի ձեւով կը կատարուին հաշիւները, որոնք, սակայն, յաճախ հակասական արդիւնքներ երեւան կը հանեն:

Յոյս կայ, որ տասնամեակի մը ընթացքին նոր թեքնիք եղանակներ մշակուին՝ լուծելու համար այս հարցը: Այս ուղղութեամբ կարեւոր դեր կրնայ խաղալ ռատիօ-աստղագիտութիւնը:

Ք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

— Հանդարտէ բարկութենէդ — կը պատասխանէ Միհրան — ես եկայ ազատելու հայրդ, նաեւ քեզ եւ քոյրդ: Խոստովանիմ որ ես խաբուեցայ կարծելով որ իրապէս Կամպիւս ներած է ձեր բոլորիդ՝ իմ խնդրանքիս անսալով եւ կը կատարէ ինծի տուած խոստումը, բայց շնորհիւ անձնուէր եւ համամիտ բարեկամներուս տեղեկացայ թէեւ ուշ, որ ընդհակառակն աւելի անգութ եւ խորշելի միջոցներու դիմած է յագուրդ տալու համար իր խոտելի վրիժառութեան, այն հակամարդկային առաջարկով որպէսզի հայրդ ձեր երկուքէն մէկը տանջարան ղրկելով գնէ իր ազատութիւնը: Ի՞նչ զարհուրելի պահանջ արդարեւ: Ես այլեւս յոյս չունիմ որ կրնամ անոր գութը շարժել ձեր վրայ, կուգամ գոնէ որպէսզի ան յաւիտենական խղճահարութենէ զերծ պահեմ ձեզ ազատելու ջանալով: Ուրեմն մտիկ ըրէք:

Պէտք է հետեւիք ինծի, ես ամէն ինչ նախապատրաստած եմ, վստահելի եւ ուժեղ հետեւորդներու խումբով մը պիտի մեկնինք եւ ապաստանինք դրացի թագաւորի մը հովանաւորութեան:

Հարկ չկայ այժմ մանրամասնութեան, խնդրոյ առարկայ իշխանութեան հաւանութիւնը ստացած եմ արդէն:

Մի մերժէք եւ աճապարեցէք. հոգ չէ թէ հայրս տեղեկանալով վաղ թէ ուշ՝ զրկէ զիս իշխանական բոլոր իրաւունքներէս, նոյնիսկ գիտեմ թէ ընդունակ է ան ձեր տեղը զիս ղրկել մահուան դիրկը:

Ես կը բարեբանեմ ճակատագիրս. գոնէ խղճի գոհունակութիւնը կ՚ունենամ երեք նշանաւոր անմեղ դժբախտներ ազատելով:

— Ի՛նչ գերագոյն վեհանձնութիւն, ըսաւ Տիգրան, ո՛վ երկինք մի՞թէ կարելի է այսքան անգնահատելի առաքինութիւն եւ ազատատենչ հոգի ունեցող Միհրան՝ Կամպիւսի զաւակն ըլլայ: Նախ թող Արսէնը չիկնի ձեզ «Կամպիւսի արժանի որդի» անուանելուն համար եւ ներողութիւն խնդրէ:

— Ես կը ներեմ Արսէնին, ան զիս չէր ճանչնար: Բայց թանկագին ժամանակը մի կորսնցնէք աւելորդ խօսքերով եւ աճապարեցէք քանի ուշ չէ դեռ:

Բայց Տիգրան եւ զաւակները խստիւ եւ ցաւ ի սիրտ կը մերժեն այդ կարգի սուղ օգնութիւն մը յայտնելով.

— Իշխա՛ն, աւելի ծանր անպատուաբեր–թեան մը պիտի ենթարկուինք մենք, անքաւելի մեղք պիտի գործենք, երբ դուք մեր պատճառով անգութը ընկղմիք. ձեր հօր անխղճութիւնը եւ աներեւակայելի միջոցներու դիմելու կարողութիւնը այլեւս ծանօթ է մեզի, վստահօրէն ան պիտի պատուհասէ ձեզ երբ գիտնայ թէ դուք եղած էք մեր ազատարարը:

Ո՛չ իշխան, մենք չենք ընդունիր այն ստորնութիւնը որ մեր տեղը դուն նահատակուիս. ոչ իշխան, յանձնէ մեզ մեր սոսկալի ճակատագրին եւ դուն ապրէ վայելելու համար կեանքը, արժանի ես քու հոգւոյ բարձրութեամբ:

— Եւ դուք կը կարծէք որ իրապէս ես կրնա՞մ երջանիկ ըլլալ առանց ձեզ ազատելու: Ես որ կոյր քաջութեամբ մը ձեզ գահէ զրկեցի ակամայ ենթարկելով անարդ շղթաներու, ես որ նոյնիսկ այս միջոցին պատճառ եղայ զրկելով ձեզ մխիթարելի վախճանէ մը մահաբեր սրուակը փճացնելով:

Տիգրան կ՚ուզէր պատասխանել, բայց ընդմիջուեցաւ Կամպիւսի կողմէ ղրկուած անձնապահի մը ներկայութեամբ, որ ըսաւ Տիգրանի ուղղելով խօսքը.

— Մեծ թագաւորս կ՚ուզէ գիտնալ թէ իշխաններէն ո՞րն է զոր «արդարութեան» յանձնել որոշած ես:

Հազիւ խօսքը աւարտած էր երբ Ազաւնի փութկոտութեամբ ընդառաջելով ըսաւ անոր.

— Ըսէք ձեր տիրոջ որ ես պիտի ըլլամ իր զոհը: Այսպէս ըսելէ յետոյ վճռաբար արգիլեց եղբօր յառաջխաղացութիւնը եւ դառնալով Կամպիւսի արբանեակին ըսաւ.

— Գնա ըսէ տիրոջդ ես պատրաստ եմ տաժանելի ճամբով ընթանալու:

Լրատուն կը մեկնի:

Տիգրան անհասանելի տառապանքի ենթակայ բացագանչեց.

— Այլեւս ոչ մէկ յոյս ազատելու:

Միհրան խղճահար եւ մտատանջ կը խորհրդածէր.

— Ո՛հ, Երկինքն արդար, ի՛նչպէս ես գործիք եղայ հօրս ձեռքը եւ լուծեցի իր վրէժը անդարմանելի կերպով. յաւիտեան տառապելու համար թերեւս: Խոստացուած գահի մը համար լռեցուցի խղճմտանքիս ձայնը, որ հիմա խոցելի է ինծի համար: Տիգրան, Արսէն, մանաւանդ դուն գեղանիդ Ազաւնի պիտի թողո՞ւք որ այսպէս չարչարուիմ խղճահար: Ներեցէք ինծի գործած չարիքներուն համար:

Բայց ինչո՞ւ ժամանակ կորսնցնել եւ տուայտիլ փոխանակ առիթը օգտագործելու: Ահա նոր եւ գործնական միջոց մը նպատակիս իրագործելու համար:

Խ. Վ.

(Շար. – 19)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Մահուան 15ամեակին առթիւ)

Շաւարշ Միսաքեան եղաւ մէկը այն արգասաբեր հունտերէն, զորս պատերազմի եւ Եղեռնի փոթորիկը ցրուեց աշխարհի չորս ծագերուն։

Երբ Պոլսէն հեռացաւ պարտադրաբար, արդէն իր եռին կը ձգէր հրապարակագիրի անուն մը։ Հիմնած ու ղեկավարած էր մէկէ աւելի թերթեր եւ իր անունը կը յիշուէր մտաւորականներու շարքին։

Դէպքերու բերմամբ, Միսաքեան ինքզինքը գտաւ Փարիզ, ուր կը խուժէին հազարաւոր գաղթականներ, որոնք եկած էին իրենց քանդուած օճախները վերահաստատել ֆրանսական ասպնջական հողին վրայ։

Շաւարշ Միսաքեան անոնց համար եղաւ նախախնամական ներկայութիւն մը։ Նախ՝ դասախօսութիւններ եւ դասընթացքներ կազմակերպեց անոնց զարգացման ի խնդիր, ապա՝ հիմնեց «Յառաջ» թերթը, Հայութեան խօսքը հասցնելու համար ազգին ցիրուցան զաւակներուն։

Միսաքեան մարդկային եղաւ իր բոլոր գործունէութիւններուն ընթացքին եւ յարգանքը վայելեց նոյնիսկ իր գաղափարական հակառակորդներուն։

Երբ ժողովուրդը որոշ չափով ապահովուեցաւ առօրեայ տաղտուկէն, «Յառաջ»ի խմբագիրը լծուեցաւ զանոնք հայ պահելու ապերախտ աշխատանքին եւ անոնց հայթայթեց անոնց թէ՛ հոգիին, թէ՛ մտքին։

Միսաքեան գրական մեծ տաղանդով օժտուած էր, բայց այդ տաղանդը տրամադրեց հայ ժողովուրդի ծառայութեան, օրաթերթին էջերէն։ Իր խնամուած, իմաստուն եւ կուռ խմբագրականները եւ յօդուածները կը յափշտակուէին ձեռքէ ձեռք եւ կ'արտատպուէին արտասահմանի բոլոր թերթերուն կողմէ։

Այնքան տարուած էր իր հրապարակագիրի կոչումով, որ ողջութեան չմտածեց նոյն իսկ իր լաւագոյն էջերը հաւաքել հատորի մը մէջ։ Յարգանքի այդ տուրքը տուաւ իր զաւակը, եւ այսօր մեր տրամադրութեան տակ ունինք «Օրեր եւ ժամեր» ստուար հատորը, ուր ամփոփուած են Միսաքեանի ամէնէն յատկանշական գրութիւնները։

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

«Ազդակ»

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ժողովրդային ապստամբութեան 51ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Փետր. 20ին կիրակի իրիկուն Հայ Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին մէջ։

Ուրախալի էր տեսնել որոշ թիւով երիտասարդներու ներկայութիւնը որոնք դեռ ծնած ալ չէին այդ թուականին, սակայն հայ ժողովուրդի ազատութեան ու անկախութեան գաղափարը իրենց հոգիներուն մէջ խորունկ տեղ գրաւած ըլլալով, եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու օրուան տօնին եւ ինկած անմեղ հերոսներու յիշատակին։

Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Հրանդ Ակոնայեան, որու խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.

Հակառակորդները կը մեղադրեն Դաշնակցութիւնը, որ դրդիչը եղաւ փետրուարեան ապստամբութեան։ Եթէ այդ դիտողները բարեխղճութեամբ մօտենան խնդրին եւ իրական ակնոցով դիտեն դէպքերը, պայծառօրէն պիտի տեսնեն, որ այդ շարժումին տեղի տուողը միայն ու միայն եղած է «Ցեղկոմ»ը։

«Հազիւ իրենց ոտքը դրած Հայաստան, անոնք չյարգեցին դաշնագրով ճշդուած եւ ստորագրուած պայմանները ու սկսան հալածանքի, ոչ միայն Դաշնակցութեան այլ եւ բոլոր կուսակցութիւններու պարագլուխներուն ու անդամներուն դէմ։

«Քաղաքական կռուի պահանջ դրին, ուղէսզի ամրացնեն խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանի մէջ։ Համայնավարները նկատի չունեցան երբեք, Արարատեան դաշտի մէջ ապրող Հայութեան ահաւոր կացութիւնը եւ տեւականօրէն հետապնդեցին հակահայ քաղաքականութիւն։ Ապացոյցներէն մին այն է, որ Ադրբէջանցի մը նշանակուած էր Ներքին Գործոց նախարարի օգնական, որու իշխանութեան շրջանին, բանտին մէջ կացինահար նահատակուեցան խմբապետ Համազասպը, Կարնեցի Մակեդոնը, Պուլկարացի Գրիգորը եւ յիսունէ աւելի անմեղ քաղաքացիներ։

«Շնորհիւ Փետրուարեան ապստամբութեան էր միայն որ բոլշեւիկեան ամարդի ջարդերէն ազատեցան հայ ժողովուրդի ընտրանին եւ հարիւրաւոր անմեղ քաղաքացիներ»։

Օրուան բանախօսն էր, երիտասարդ ընկեր Յակոբ Սաղճեան, որ իր գրաւոր ճառով մեծապէս խանդավառեց ներկաները, ցոյց տալով որ երիտասարդութիւն մը կը հասնի խոստմնալից որ հայ մտաւորականներու տեղը բռնելու հաւատքն ունի ու ճիգ չի խնայեր այդ ուղղութեամբ։

Ընկեր Սաղճեան, հիմնուելով թուրք եւ խորհրդային բանակցութիւններու արձանագրութեան մասին Բորեանի գրքի արտայայտութիւններուն, Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Համայնավար կուսակցութեան, ինչպէս նաեւ հայ համայնավարներուն Հայաստանի մէջ գաղտնի եւ յայտնի հակապետական քարոզչութիւններուն, անդրադարձաւ մանրամասն ու պատկերալից կերպով։ Հարազատօրէն նկարագրեց դէպքերը, ցոյց տալով իսկական պատկերը Փետր. 18ի աքթին։

Յայտնաբերեց որ այդ եղբայրասպան կռուի ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ մասնաւորաբար հայ համայնավարներու եւ գլխաւորաբար ռուս համայնավարներուն վրայ։

Ընկ. նախագահը խօսք տուաւ նաեւ ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեանի, իբր ականատես վկայ ու մասնակցող Փետր. 18ի դէպքերուն։ Ընկերը նկարագրեց այդ թուականին տիրող մտայնութիւնը, ցոյց տալով որ հայ ժողովուրդը իր անկախութեան բծախնդիր, պիտի ցուցնէ մէկ մարդու նման եւ թոյլ չտալ որ ոտնակոխուին իր սրբութիւնները եւ աւելցուց.—

«Փետրուարեան ապստամբութեան խորքը պէտք է փնտռել Մայիսեան խռովութիւններէն սկսեալ, որովհետեւ հայ համայնավարները բոլոր միջոցները ի գործ դրին խորտակելու Հայաստանի Հանրապետութիւնը, իրենց գործի դաշտ դարձնելով հայկական բանակը եւ այդ մտայնութեամբ ալ հայեւթուրք պատերազմի ընթացքին, հնարաւոր ու անհնար միջոցներ գործածեցին որպէսզի հայ զինուորը չկռուի մեր դարաւոր թշնամիին դէմ։

«Ծննդամայրին վայրկեանին Կարսի առջեւ անձնատուր եղաւ հայկական 5րդ գունդը, բնաւ ճակատ չեկաւ 4րդ գունդը, իսկ երրորդ գունդը՝ որու հրամանատարն էր գնդապետ Մազմանեանը, տեսնելով իր զինուորներուն դասալքումը, անձնասպան եղաւ։

«Համայնավարները Ալեքսանդրապոլի մէջ, հազարաւոր թռուցիկներ հրապարակ հանեցին թելադրելով ժողովուրդին, որ չպաշտպանէ, որովհետեւ մեր եղբայրներն էին ու կուգային վերջ տալու դաշնակ Պետութեան։ Այս տագնապալի պայմաններուն մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը ստիպուեցաւ Ալեքսանդրապոլի մէջ դաշինք ստորագրել Թուրքերու հետ ու Երեւանի մէջ ալ խորհրդային ներկայացուցիչ Լեգրանի հետ։ Դաշնագրերու բովանդակութիւնը ծանօթ է հանրութեան, աւելորդ է այդ մասին խօսիլ։

«1921 Յունուար 6ին, Ցեղկոմը մտաւ Երեւան, դրժեց Լեգրանի հետ ստորագրուած դաշինքը, եւ տարածեց ահ ու սարսափ Արարատեան դաշտին մէջ, կոտորելով, բանտարկելով եւ աքսորելով հազարաւոր զինուորականներ ու քաղաքացիներ, որու արդիւնքը եղաւ Փետրուարեան ապստամբութիւնը»։

Գեղարուեստական բաժնէն յետոյ սկըսաւ խնջոյքը, ճարպիկ սեղանապետութեամբ ընկ. Սերոբ Մանուկեանի։

Նայիրի պարախումբի նուագածուներէն խումբ մը երիտասարդ – երիտասարդուհիներ խանդավառեցին սրահը, եղան խմբերգներ, հայկական պարեր, եւայլն։

Ներկայ հասարակութիւնը սեղաններու շուրջ բոլորուած, տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ անցուց հաճելի երեկոյ մը։

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Համաժողովրդական ընդվզումի 51րդ տարեդարձը յիշատակուեցաւ Փետր. 20ին Դաշնակցութեան նորակառոյց սրահին մէջ։ Հանդէսին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբը, իսկ հովանաւորութիւնը տեղւոյն «Անի» կոմիտէն։

Ուրախալի էր հաստատել, թէ երկսեռ երիտասարդութիւնը լեցուցած էր սրահը։ Հայրենակիցներ եկած էին շրջականներէն՝ Լինց, Վալանս, Սէնթ Էթիէն։ Շատեր յանձն առին ոտքի ունկնդրել երիտասարդ բանախօսին ճառը՝ սրահը ծայրէ ծայր լեցուած ըլլալով։

Օրուան նախագահ ընկ. Յ. Պետրոսեանի գրաւոր բացման խօսքէն ետք բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Պ. Մարտիրոսեան։

Բանախօսը, մեր երիտասարդ ընկերներէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն ճառերով պանծացուց ընդվզումին խորհուրդը, որ կը բխի մեր ժողովուրդին գիտակից ոգիէն։

Ա. Սանճեանի ղեկավարութեան տակ, Վիէնի Կապոյտ Խաչի դպրոցի սաներն ու սանուհիները երգ ու պարով հաճելի գեղարուեստական յայտագիր մը ներկայացուցին։ Ներկաներէն շատեր մեներգեցին եւ արտասանեցին։

Հանդէսին յաջորդեց խնջոյքը՝ սեղանապետութեամբ ընկ. Ա. Քէլէշեանի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՌԱԾՆԻ

Բարեկամութիւնը պէտք է քակել, եւ եւ ոչ թէ պատռել։

(Լատինական)

Ամէն մարդու ընկերը, ոչ մէկուն ընկերն է։

(Ֆրանսական)

Եթէ մեղր իսկ ըլլայ բարեկամդ, զայն լման մի ուտեր։

(Զիջական)

Զփոփոխուած ընկերը, չկոտրած ընկոյզի կը նմանի։

(Ռուսական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (177)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Լալա, կրնա՞ս ըսել ինծ, հարցուց Սուլթանը ծերուկ սեւամորթին, թէ ե՞րբ կառուցուեցաւ այս քէօշկը։

— Ազիզի ժամանակ, տէր իմ. Ճէմիլէ Սուլթանուհին չինել տուած էր։

— Հէ՞... հէ՞... եւ Ազիզէն ետք ի՞նչ եղաւ Ճէմիլէ Սուլթանուհին։

— Պէսիմ փաշային կինը եղաւ, որ քէօշկը չինող ճարտարապետն էր եւ անոր հետ միասին քէօշկին վարի կողմը, ծովափին վրայ գտնուող ապարանքը բնակեցաւ։

— Եւ Պէսիմ փաշան ե՞րբ շինած էր իր ապարանքը։

— Քէօշկը շինած ժամանակ, վեհափառ տէր։

— Էհ, այսպէս եղելութիւնը կը բացատրուի, գոչեց Սուլթանը։ Այլեւս տարակոյս չի մնար։ Պէսիմ քէօշկին հետ միասին ստորուղին ալ շինել տուած էր, եւ այդ ստորուղին պէտք է մինչեւ իր ապարանքը երկարած ըլլայ։ Կ'երեւի թէ ան էր Սուլթանուհիին սիրահարը։

— Արդարեւ աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ Ճէմիլէի սիրահարը եղած է, վրայ բերաւ ծերուկ ներքինապետը։

— Եւ հիմա ո՞վ կը բնակի այդ ապարանքին մէջ։

— Պէսիմի թոռը։

— Ի՞նչ տեսակ մարդ է ան։

— Պահակազօրաց տեղակալ է, վեհափառ տէր։

— Կը կարծե՞ս թէ ստորուղիին գաղտնիքը գիտէ։

— Չեմ յուսար, վեհափառ տէր, պատասխանեց սեւամորթ ներքինապետը, որովհետեւ նոր ապարանք մը շինած է եւ հոն կը բնակի, իսկ հինը ինչպէս որ է այնպէս լքած է։

— Շատ աղէկ, ըսաւ Սուլթանը մենախօսելով եւ սրահը չափչփելով։ Բայց Հայրիէ ի՞նչպէս այդ ստորուղիին գաղտնիքը իմացաւ եւ զայն Հայուն ալ ցոյց տուաւ։

Ներքինապետը պահ մը խորհեցաւ, ապա աւելցուց.

— Վեհափառ տէր, տաւիկա ալ գտայ։ Ճէմիլէ Սուլթանուհին սենեկապանուհի մը ունէր, որ իր տիրուհիին մահէն յետոյ վերատին Սուլթանուհիներուն ծառայութեան առնուեցաւ։ Կ'երեւի թէ ստորուղիին գաղտնիքը Հայրիէի անիկա յայտնեց։

— Այդ պառաւը Հայրիէի սենեկապանուհի՞ն եղած է։

— Այո, տէր իմ, անոր սպասարկութեան մէջ մեռաւ։

— Է՛, այն ատեն ուրեմն ամէն բան կը բացատրուի, գոչեց Սուլթանը, ափափանքի խորունկ շունչ մը առնելով. խնդիրը ուրեմն նոր ստորուղիի մը վրայ չէ, այլ հին նրբանցքի մը վրայ, որ երկու սիրահարներուն իբրեւ ժամադրավայր կը ծառայէր, լաւ... լաւ... գնա...

— Վեհափառ տէր, գոչեց Իզէթ, Մուխթար փաշան սպաննուեր է...

— Արժանի էր այդ վերջաւորութեան։ Բայց այդ Ալպանացիները տարօրինակ կը թուի ինծ թէ ի՞նչպէս մոլորեցան։

Իզէթ, արքայական տարրին պետը ըլլալով, Եըլտըզի մէջ անընդհատ ալպանական տարրին հետ պայքարի մէջ կը գտնուէր, ուստի առիթէն օգտուիլ ուզեց։

— Վեհափառ տէր, ըսաւ, ահա այս է Ալպանացիներուն տկար կողմը. թէպէտեւ հաւատարիմ են, սակայն դրամն ալ չափազանց կը սիրեն։

— Լաւ, գոչեց Սուլթանը ծիծաղելով, Թահիր բասծդ չիմանայ, որովհետեւ կըրնայ իր մարդոցը այդ մոլորումին համար անձնասպան ըլլալ։ Դուն գնա հիմա մարդեր դիր, որպէսզի ստորուղիին ծայրը գտնեն ուրկէ այդ Հայը փախած պիտի ըլլայ։

— Այդ Հայը, տէր իմ, պիտի հետապնդուի՞։

— Այո, արդէն այդ մասին ոստիկանութեան հրահանգ տրուեցաւ։

Իզէթ խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուրս ելաւ։

ԺԷ.

ՍՈՒՏԻ ՄԸ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ քանիչորս ժամ անցած էր, առանց Եըլտըզի մէջ նոր դէպք մը պատահած ըլլալու։

Սուլթանը այլեւս հանդարտած էր այն գաղափարով թէ ստորուղի կարծուածը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ ճարտարապետին եւ Ճէմիլէ Սուլթանուհիին սիրային հանդիպումները դիւրացնելու միջոց մը եւ հիմա Համիտ աւելի մեծ պաղարիւնութեամբ Հայուն հետապնդման արդիւնքին կը սպասէր։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Զարեհ, Ալպէր, Վահան Գասեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր՝ ողբացեալ ընկեր Լուսար Գասեանի մահուան տխուր առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհիներ Լինտա Արէլեանի, Տալիթա Պօյաճեանի, Վերժինէ Պետրոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ հօրեղբօր որդւոյն

ՅԱԿՈԲ ԱԲԷԼԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեան կը նուիրեն 50 Ֆր. «Յառաջ»ի Տիգրան Պագալեանի մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկին Սահակ Աւետեան (Մարսէյլ) եւ զաւակները 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՀԱԿ ԱՒԵՏԵԱՆԻ

յիշատակին։

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած

Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ

զաւեշտ,

Հայկական պարեր

Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ

Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ

Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊՈՒՖԷ

Մուտք 10 ֆրանք

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մեծ Պահոց ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ժամը 10ին եւ Հինգշաբթի ժամը 5ին տեղի կ'ունենան եկեղեցւոյս մէջ հսկումի եւ խաղաղական հանգստեան ժամերգութիւններ։

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիները, յաւարտ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն։ Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագին եւ Արեւագալին միջեւ, ժամը 11ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ

— Կիրակոս աղայի ճաշարանը

— Le chemin de l'école — opérette

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան Հըրջանի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն ուսանողական խումբին բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, Չորեքշաբթի Մարտ 1 երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդ. ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն)։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Սկսեալ Փետրուար 17էն Մեծ Պահոց ամբողջ շրջանին, Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 6,30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենան հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները։

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, յաւարտ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն։ Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագին եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Մանրամասնութիւնները՝ մօտ օրէն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ։

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻԻՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԿՍՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ։

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման։

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք։

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն։

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

Կանխայայտ ջերմ շնորհակալութիւնով,

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

MUSEE CERNUSCHI
7, Avenue Velasquez, Paris (8e)
(Métro : Villiers - Monceau)
du 21 Janvier au 6 Mars 1971)
« LA PERSE ET LA FRANCE »
Relations diplomatiques et culturelles
du 17ème au 19ème siècle
Ouvert tous les jours, sauf les Mardis, de
10 heures à 17 heures 50
Prix d'entrée : 3 Frs.

ՎԱՅԵԼԵՑԷ՛Ք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Ճամբորդելով Խորհ. Միութեան հիւսիսային սահմաններէն մինչեւ հարաւայինները

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ՎՐԱՍՏԱՆ — ԱԴՐԲԵՋԱՆ

— Քսանեւմէկ օր —

ԹՈՒՐԻՍԹ կարգ — հանգստաւէտ պանդոկ, ամբողջական փանսիոն

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲՈՎ՝ 3160 ՖՐ.

ԲՍԳՈՒԻ ՃԱՄԲՈՎ՝ 3210 ՖՐ.

15 օր լրիւ Հայաստան — 2 օր՝ Մոսկուա, Լենինկրատ, Թիֆլիզ կամ Բագու

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE
(Licence No 423)
18, Rue Bleue, Paris 9e — Téléph. : 770-91-09
C. C. P. PARIS 10568-05

Կազմակերպուած հայ առեւտրականներու Բարեկամական Ակումբին կողմէ։

Պատասխանատու՝ ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

8, Rue Alfred Bruneau, Paris 16e — Téléph. : 527-19-93

ՄԵԿՆՈՒՄ Սեպտեմբեր 3ին Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12,50ին, ժամանում Մոսկուա 16,35ին։ Պտոյտ — օփերա — նուագահանդէս, եւն. եւն.։ Սեպտ. 4, ամբողջ օրը այցելութիւն տեսարժան վայրեր — Կրեմլին — Թանգարան, եւն. եւն.։ Գիշերը՝ ազատ։ Սեպտ. 5 մեկնում դէպի Երեւան։ Ժամանում — պանդոկ — գիշերը՝ ազատ։

ՍԵՊՏ. 6էն 18՝ ԵՐԵՒԱՆ

Ընդունելութիւններ — ճաշասեղաններ եւ այցելութիւններ՝ Էջմիածին, Զուարթնոց, Ս. Հռիփսիմէ, Գայանէ, Գառնի, Բիւրական, Օշական, Դիլիջան, Ծաղկաձոր, ճաշ Սեւանի ափին, Սարդարապատ, Թանգարաններ, Մատենադարան, գործարաններ, համալսարան, եւայլն եւայլն — գիշերները ազատ։

Սեպտ. 19 եւ 20 մեկնում դէպի Բագու կամ Թիֆլիզ եւ պտոյտներ բոլոր տեսարժան վայրերը, հայկական եկեղեցիներ, եւայլն, եւայլն։

Սեպտ. 21 եւ 22, Լենինկրատ, այցելութիւն Էրմիթաժ Թանգարանը, ծովապտոյտ։

ՍԵՊՏ. 23 վերադարձ Փարիզ, ժամանում Պուրժէի օդակայանը՝ ժամը 11,30ին։

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէներուն։

Դրամական առաքումները ընել Օֆիսին հասցէին։ Խումբը կը բաղկանայ 17 հոգիէ։ Արձանագրուիլ՝ անյապաղ եւ իբրեւ կանխավճար 750 Ֆր. ղրկել։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կարելի է արձանագրուիլ Ծերիկեան Գրատունը, 13 Ռիւ տէ Տոմինիքէն։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Ս. Տատրեանի

91 Park Ave. North London N. W. 10 — Téléph. 452-09-44

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ս. Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ, Փետր. 29 Երեքշաբթի ժամը 3ին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Գ. Իփէքեան Նոր ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ)։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի եւ գործակցութեամբ մշակութային եւ հայրենակցական այլ կազմակերպութիւններու, կազմակերպուած է յիշատակի հանդիսութիւն մը

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 6ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, Շաբաթ գիշեր։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։